h.b.10

A m 16

222 K. 23.

REVERENDI

PATRIS F. FRANCISCI DE VI-
ctoria, ordinis Prædicatorū ſacræ Theologiæ
in Salmanticenſi Academia quondam
primarij Profeſſoris, Relectiones
Theologicæ XII. in duos
Tomos diuiſæ:

Quarum ſeriem uerſa pagella indicabit.

SVMMARIIS *ſuis ubique locis adiectis, una cum*
INDICE *omnium copioſiſſimo.*

TOMVS PRIMVS.

ALESANDRINA

Lugduni, apud Iacobum Boyerium,
M. D. LVII.
Cum priuilegio Regis ad decennium.

PRIMVS TOMVS,

De
- Poteſtate eccleſiæ, prior & poſterior.
- Poteſtate ciuili.
- Poteſtate concilij.
- Indis prior.
- Indis poſterior, ſiue de iure belli.
- Matrimonio.

SECVNDVS TOMVS,

De
- Augmento charitatis.
- Temperantia.
- Homicidio.
- Simonia.
- Magia.
- Eo, ad quod tenetur veniens ad vſum rationis.

EXTRAIT DV PRIVILEGE DV ROY.

PAR grace & priuilege du Roy eſt permis à Iaques Boyer libraire de Salamanca, de imprimer ou faire imprimer vne fois ou pluſieurs ce preſent liure intitulé, Reuerẽdiſſ. Patris Fratris Franciſci de Victoria, ordinis Prædicatorum, ſacræ Theologiæ in Salmanticẽſi Academia quondam primarij Profeſſoris Relectiões duodecim Theologicæ. Et fait deffence de par ledit Seigneur, à tous autres libraires, imprimeurs, & perſonnes quelzconques, de ne imprimer, ne faire imprimer ledit liure, vendre, ne diſtribuer en ſes pais, terres, & ſeigneuries, ſi ce n'eſt par le conſentement dudit Boyer: ſur peine de amẽde arbitraire & confiſcation des liures qu'ilz auroyẽt imprimez. Et ce iuſques au tẽps & terme de dix ans, à compter du iour & datte qu'ilz ſeront paracheuez de imprimer, comme plus à plain eſt contenu par les lettres patentes ſur ce dõnees à Paris le dernier iour de Iuillet, l'an de grace mil cinq cens cinquante ſix, & de ſon regne le dixieſme.

Par le Roy, maiſtre Francois Barthelemy, maiſtre des requeſtes ordinaire de l'hoſtel preſent:

Signé, Fizes.

Et ſeelées du grand ſeel en cire iaulne à ſimple queüe.

ILLVSTRISSIMO, AC REVERENDISSIMO D. D. FERDI-*nando Valdeſio, Archiepiſcopo Hiſpalē-ſi, ſupremóque in regnis Hiſpaniarũ Inquiſitori Iacobus Boyerius Bibliopola S. P. D.*

HOMINUM genera multa eſſe non ignoras (Præſul illuſtriſſime) qui in perniciem bonarum literarum quodãmodo nati eſſe uidentur: ſed unum illud certiſſimũ, qui (ut ait Comicus) labore alieno magnam partam gloriam, uerbis ſæpe in ſe tranſmouent. Ab ijs enim factum eſt, ut complura doctiſſimorum uirorum opera uel omnino ſupprimerētur, uel alieno ſub nomine truncata, uel imperitorum hominũ ſtultis cogitationibus ſepulta poſteritati obtruderētur. Quæ peſtis cum in omnes bonas artes irrepſerit, mirum tamen eſt, quo pacto tam longe lateq́ in præclariſſima diſciplinarum omnium Theologia graſſetur, ut priſtino candori & ſynceritati uix iam ullus ſit relictus locus. Nam ſi ueterum eccleſiaſticorum ſcriptorum libros adſtate-

ad ſtaterã reuocare uelimus, nullus profectò erit, qui ab ea labe ſe liberum poßit aßerere. Origenes, Hieronymus, Auguſtinus, Ambroſius, quot in locis trũcati, confuſi, obſcuri, perplexi, ac deniq; alienis inuentis cõſpurcati leguntur? Quot præterea uolumina, otioſorũ hominum deliramenta, uiris illis grauißimis & religioſißimis falsò attribuũtur? In cuius generis homines cùm optimi ac eruditißimi uiri Frãciſci de Victoria (cuius ego memoria maximè recreor) lucubrationes incidißent, quid non licenter in eis ſibi permiſerũt? alius tranſcribendo miſerè dilacerauit, alius corruptè recitauit, alius ſuppreßo uiri nomine bonam magnamq; operis partem uſurpauit: plures deniq; mentis inſanæ cõmenta, uiri illius religioſißimi doctrina ac ſingulari erudi tione, non ſecus ac gemmam adulterinã auro contexerunt: debitamq; authori gloriam ſceleratißimi quiq; impune ſibi uendicauerunt. Cui ego malo cùm auxilium accerſerem, nullum nec præſentius, nec dignius quàm tuum, adhiberi poſſe exiſtimaui, qui ad bonas artes

reſtituendas, ad Chriſtianã religionem pro-
mouendam, ad omnes deniq; uirtutes ſtabi-
liendas, unus præ cæteris quodammodo natus
eſſe uideris. Cuius rei teſtis eſt fidelis celeber-
rima hæc Salmanticenſis Academia, quã
extructis ad fouenda literatorum hominum
ſtudia monumentis, ac ædificijs, iſta tua libe
ralitate & magnificentia non inferioribus,
multo clariorem, ac ornatiorem reddidiſti.
Atq; ut interim omittã præclariſſimas ani-
mi tui dotes omni laude ſuperiores, generis
ſplendorem, ordinis iſtius Archiepiſcopalis
amplitudinem, cæteráq; in uniuerſam Hiſpa
niam beneficia, quorum memoriam uentura
ſecula (quando eas laudes incredibilis animi
tui mãſuetudo prædicari nõ ſinit) æternis cõ-
ſecrabit encomijs: me dudũ aliquid edere cogi
tantẽ impulit ſumma tua erga omnes bene-
uolentia & amor, ut audacter qualecunque
meæ in te obſeruantiæ teſtimonium darem.
Illud autem erit opus hoc duodecim Relectio-
num, uiri nũquam ſatis dignè laudati, Fran
ciſci de Victoria: quod ſi eo animo ſuſcipis ac
tueris,

tueris, quo authorem ipſum, quandiu hoc cõmuni reſpirandi beneficio uſus eſt, à te dilectũ atque amatum ſcio: iam nihil eſt, quòd maleuolorum hominum calumnias reformidem. Allatrent uſque licet, & dente canino mordeant laudis alienæ fures: nam dum labores noſtros tibi gratos eſſe ſentiam, illis eſſe ingratos, hoc ſciant mihi gratiſſimum. Quantam uerò operam dederim, ut totum opus terſum ac planè purum in lucem eruerem, ijs licebit æſtimare, qui ipſum authorem aliquando dicentem audiuêrunt: & ijs, qui paulò accuratius hanc editionem conſiderarint, atq; cum priuatis ſcriptis contulerint. Adiecimus præterea, ut & nihil ornamenti deſyderari poſſet, & lectorem labore non mediocri ſubleuaremus, Relectionum ſingularum ἀνακεφαλάιωσιν *quandam, additionésque, locorum ſacræ ſcripturæ indices. Denique nihil à me prætermiſſum eſt, in quo doctiſſimi uiri memoriæ & laudi non ſtudioſiſſimè conſuluerim. Suſcipe igitur (Præſul ampliſſime) has induſtriæ noſtræ pri-*

mioias, tuóque patrocinio & clientela foue, ut cætera eiuſdem authoris opera in quartũ Sententiarum, atque alios Diui Thomæ libros, ex hoc uno periculum faciat, ac propediem in lucem alacrius prodeant. Dominus Ieſus Chriſtus R. D. V. ſemper ſua manu protegat. Salmanticæ, Calendis Septembris.

1556.

IACOBVS BOYERIVS
LECTORI S.

COGITANTI *mihi (candide lector) quod meritò cõ queritur Tragicus ille Sophocles, ὡς οὐδὲν ἐσμὲν, πλὴν σκιαῖς εἰκότες, nulliſq; rebus hominum memoriam immortalitati firmius commendari, quàm literarum monumẽtis: maiori profectò laude digni ſemper uiſi ſunt duo illa philoſophiæ lumina, Plato & Xenophõ, quòd diligentiſſimè præclarè dicta factaq; Socratis poſteritati tradiderint, quàm ipſe, qui primùm ea dixerit, aut fecerit. Illorum enim opera factum eſt, ut grauiſſimi authoris memoria (donec aliqua bonarum literarum extabunt ueſtigia) apud omnes ſit celebris & perpetua, qui fortè magna ex parte ne uixiſſe quidem cognoſceretur. Quam ego operam ſi religioſiſſimo uiro Franciſco de Victoria præſtarem, me rem haud mediocri laude dignam, & ſacræ Theologiæ ſtudioſis maximè utilem facturum putaui. Is enim uir fuit tanta eruditione, tanta religione, tanta deniq; ingenij dexteritate in tractandis ſacris eloquijs, ut non ſolùm Socratem illum umbratilis tantùm ac fucatæ philoſophiæ authorem longè ſuperauerit: uerùm etiam ſyncerœ ueritatis antiſtitẽ nullum ſibi reliquerit ſecundum. Ille autem cùm nihil aut perpauca typis tradiderit, uidebam tanti uiri laudem & gloriam ſenſim (ut fit cæteris mortalium rebus) ex hominum memoria labi, ac ſtudioſos tãtæ doctrinæ fructibus priuari. Nihil ergo prius habui, quàm eius opera è tenebris eruere, quæq; aliquando in ſcholis dictaſſet, tanquam ille Xenophon in unum colligere, ac doctorum uirorum ſumma diligentia ab omni iniuria uindicare. Opus uerò longe maius expectatione*

prodijt. Duodecim enim Repetitiones ſummo labore, & rei familiaris non mediocri diſpendio corraſimus: eas in duos Tomos diuiſimus, præclaroq́; ordine coniunximus. Quas ſi à te, candide lector, probari ſenſero, mihi abunde cumulatéque ſatisfactum putabo.

IN AVTHOREM IACOBI BOFFAEI EPIGRAMMA.

Cùm noua ſcriptorum moles naſcatur in annos:
Morte tamen Domini ſcripta ſepulta iacent.
At tua, quæ toties uoluiſti tradere morti,
Morte patris uiuunt pignora clara magis.

EIVSDEM AD LIBRVM.

I liber in lucem tineis blattisque ſepultus:
Iam ter quinque annos delituiſſe ſat eſt.
Iam pœnas patri nimium, nimiumq́; dediſti:
Zoilus haud, qui te mordeat, ullus erit.
Si tamen offendas, duro qui te ore ſalutent,
Dicito, Si pietas non mouet ulla mei,
Parcite cui blattæ, cui ignis, cui fata parentis:
Nunquid erunt uobis pectora dura magis?

REVERENDI
PATRIS FRATRIS FRANciſci à Victoria, ordinis Prædicatorum, ſacræ Theologiæ in Salmanticenſi Academia quondã profeſſoris primarij Relectio prior.

DE POTESTATE ECCLE*ſiæ, ſuper illum locum Matthæi decimo ſexto, Tibi dabo claues Regni cælorum.*

SVMMA.

1 *Eccleſia, dictio Græca, quid ſignificet, & de eius uaria interpretatione.*
2 *Eccleſia, & Synagoga, an ſint idẽ, & in quo differãt.*
3 *Synagoga quid & unde deducatur.*
4 *Eccleſiam noſtram quare Apoſtoli nũquam dixerint Synagogam, ſed ſemper Eccleſiam.*
5 *Eccleſiæ quòd ſint plures præter fidelium eccleſias.*
6 *Hæretici an ſint membra eccleſiæ, & ſic de eccleſia.*
7 *Hæreſis, quid ſignet. Et unde Hæretici dicti.*

DE POTESTATE Eccleſiæ impræſentiarum diſputaturus, de ipſo Eccleſiæ nomine, vt pauca prius præmittam, neceſſe eſt, vt intelligatur quid ſit id, de cuius poteſtate diſſerere conſtituimus. Ergo Ec-
1 cleſia*, uocabulum Græcum & nomen eſt,

ἐκκλησία,ας.conciliũ,concio,cõgregatio,& locus ipſe,quo conuenitur,vt etiam capit Lucianus in Dialogo Mercurij, & Maiæ.Vnde ἐκκλησιάζω,concionor,& ἐκκλησιαστὴς,cõcionator. Verbũ eſt ante ſalutẽ orbis,id eſt,ante Chriſtianitatem nondum Latinitate donatum,ſicut pleraque alia Græca fuerũt, nec (quod ſciam) per ea tempora ab aliquo Latinorum vſurpatum. Sed tamen apud Chriſtianæ eloquentiæ & religionis patres & principes frequentiſſimum, vt videre eſt apud Tertullianum, Cyprianum,Lactantium,Hieronymum, alióſq; item clariſſimos authores.Vbi verò ſacræ literæ Græcæ habent Eccleſiam,interpretes plurimũ idem verbum reliquerunt,ſed nonnunquam etiã pro Eccleſia, aut congregationem, aut concionem verterunt:vt Deut.18. vbi nos ita legimus,Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus:ipſum audies,vt petiſti à Domino Deo tuo in Horeb,quãdo concio congregata eſt.Septuaginta habẽt,In die eccleſię,ἐκκλησίας. 2 Et * eſt idem vocabulũ ſicut ſynagoga: ſignat enim συναγωγὴ congregationem, contractionem. Vnde Geneſis 1. congregationes aquarum vocauit maria.Septuaginta tranſtulerunt συναγωγὰς,ſynagogas.Inter quæ tamen duo no-

Hierony. mina nonnihil intereſſe videtur. Vnde Hieronymus,exponens illud Prouerb.5. Penè fui in omni

in omni malo in medio eccleſiæ & ſynagogæ: dicit, Eccleſia, & ſynagoga Græca nomina ſunt, & vnam & eandem rem ſignificant, Latinè conuentum, ſcilicet plurimorum adinuicem. Si autem accuratiùs diſtinguamus, eccle-
3 ſia conuocatio, ſynagoga * congregatio dicitur. Vnde συνάγω, congrego, non conuoco. videtur enim dictum ἀπὸ τοῦ σὺν καὶ ἄγω, dùco, traho. Et Auguſtinus Pſalmo 81. ſuper illud, Deus Auguſt.
ſtetit in ſynagoga Deorum. id eſt, populorum Iſraël. Ipſorum propriè, inquit, ſynagoga dici
4 ſolet, quamuis & eccleſia dictum ſit: ſed * noſtram Apoſtoli ſynagogā nunquam dixerunt, ſed ſemper eccleſiam, ſiue diſcernendi cauſa, ſiue quòd inter cõgregationem, aut ſynagogã, & conuocationem (vnde eccleſia nomen accepit) aliquid diſtet, quòd ſcilicet congregari & pecora ſolent, ac ipſa propriè, quorum & greges propriè dicimus. Cõuocari eſt magis vtentium ratione, vt ſunt homines. Idem Iſidorus lib. 8. Etymolo. c. 8. vt notetur ſcilicet irrationalitas Iudæorum. Quamuis autem eccleſia, ſi rationem nominis aſpicias, pro quacunq; hominum congregatione accipi poſſit: tamen in ſacris literis ſiue nouum, ſiue vetus teſtamentum reuoluatur, non inuenies (quãtum puto) niſi pro concione, aut cõgregatione fideliũ, id eſt, vnius religiõis aliquo modo, ſiue bonorũ,
5 ſiue malorum: quamuis * in illis ipſis locis ſa-

tis

tis appareat eſſe alias eccleſias præter fideliũ eccleſias. Dicitur enim eccleſia ſanctorũ, & eccleſia Dei, & eccleſia Iſraël, &, Odiui eccleſiã malignãtium. Sed hoc etiam modo loquendo de
6 eccleſia dubitari poteſt, an * hęretici ſint de eccleſia. Et quidem eos eſſe de eccleſia videtur, quia eccleſia iudicat de illis, vt patet cùm excõmunicet, & ad iudiciũ pertrahat, & tamen nihil ad eccleſiam de ijs, qui foris ſunt. 1. Corint. 5. Quid enim mihi de ijs qui foris ſunt iudicare? Item tenentur præceptis eccleſiæ. Item baptiſmus eſt ſacramentum eccleſiæ, & hæretici ſunt verè baptizati. Item, vt poſtea diſputabitur, hæreticus poteſt eſſe nõ ſolùm presbyter, ſed Pontifex etiam ſummus. ergo caput eccleſiæ, & per cõſequens membrum eccleſiæ. Certè licet diſputatio non videatur ad rẽ multùm attinere, ſed potiùs ad nomen ipſum: ſed videtur & in ſacris literis etiam apud vetuſtiores patrum non accipi eccleſiam, niſi pro congregatione fidelium, atque adeò hæreticos non
7 cenſeri intra eccleſiam. Hæreſis * ſanè electionem, aut ſectã, vel diuiſionẽ ſignare videtur, vt Iſidorus dicit lib. Etym. ergo hæretici ideo videntur dicti, quòd ab eccleſia diuiſi, & ſecti ſunt. Item Matth. 18. dictũ eſt Petro, quòd qui eccleſiam nõ audierit, ſit quaſi ethnicus, & publicanus. ergo non plus hæretici annumerari in eccleſia debent, quàm ethnici, & publicani.

An hæretici ſint membra eccleſiæ.

Matth. 18.

Item

Item ad Eph.4. Apoſtolus, Vnus Deus, vna fi- *Ephe.4.*
des, vnum baptiſma. Videtur quòd hæc tria cō
tineant vnitatē eccleſiæ. Item de ſumma trini-
tate & fide catholica, Vna eſt fidelis eccleſia,
extra quā nullus omnino ſaluatur. Ergo infi-
deles nō ſunt de iſta eccleſia. Cyprianus ad Ro *Cypria.*
gatianum, Hæc ſunt initia hæreticorum, & or
tus, atque conatus ſchiſmaticorum, ſi de eccle
ſia egreditur, ſi altare profanum foris colloca-
tur. Auguſt. ſuper Ioā. Propter hanc fidei com *Auguſt.*
munitatem omnes vnum ſumus, iuxta illud,
Omnes vnū vos eſtis in Chriſto Ieſu. Glo. id
eſt, in fide Ieſu Chriſti. Et demum Eccleſia ni
hil aliud videtur ſignificare, quàm Chriſtianā
rempublicam, ſeu communitatem, & religio-
nem. Parum autem refert, an hæretici aliquo
iure aut ratione ſpectent ad eccleſiam: certe re
& operibus in eccleſia non continentur: ſicut
transfugæ non pertinent ad exercitum, à quo
transfugerunt. Nos itaque in hac Relectione
de Eccleſia, hoc nomine ſolùm vtimur ac lo-
quimur, vt idem ſit, quod fidelium commu-
nitas, ſiue reſpublica.

QVAESTIO PRIMA.

An in Eccleſia ſit aliqua dignitas, uel autho ritas eccleſiaſtica, præter poteſtatem ciuile.

S V M M A.

1 *Potentiæ quæ dicantur. Et quòd non ſit idem Poteſtas, & Potentia.*

Poteſtates

2 *Poteſtates qui potius appellentur, ab authore recenſentur.*

3 *Eccleſia utrum præter ciuilem,& laicam poteſtatem neceſſario habeat etiam aliam ſpiritualem.*

4 *Poteſtas ad quid conſtituatur in republica.*

5 *Vitæ quòd ſint duæ;una terrena,altera ſpiritualis. Et quomodo humana ſocietas nō poſſit ſine utraquè manere.*

6 *Claues regni cælorum, poteſtas remittendi peccata, & excommunicandi, conſecrandi &c. quòd ſint in eccleſia.*

7 *Apoſtoli domini quam poteſtatem, & authoritatem habuerint in eccleſia.*

8 *Poteſtas temporalis,& ciuilis,quòd ſit integra apud paganos.*

9 *Poteſtas gubernandi quòd ſcientiam exigat.*

10 *Poteſtas regia quamuis cōtineat omnem poteſtatem ciuilem,quòd tamen non habeat authoritatem ad cultum diuinum,& ad actiones ſpirituales,oſtenditur.*

11 *Deus quomodo uniuerſalis eccleſiæ duas inſtituerit dignitates.*

12 *Poteſtatis ſpiritualis teſtimonia ex ſcripturis recenſentur.*

13 *Deus quòd ea ſapientia, qua conſtituit in naturalibus,ut inferiora regerentur à ſuperioribus,eadem etiā prouidit,ut in eccleſia ſua ordo rerum eſſet circa dignitates,& officia.*

PRIMVM oportet,ſicut de nomine Eccleſiæ fecimus,ita quid per nomen Pote-
1 ſtatis intelligatur,declarare.Neq; *enim omnino idem videtur eſſe poteſtas, quod potētia. Neç

Nec materiam ſiquidem, neq; ſenſus, imò nec intellectum, aut volũtatem poteſtates, ſed po-
2 tentias vocamus. Cõtrà * autem magiſtratus, ſacerdotia, & omnino imperia poteſtates potiùs, quàm potentias appellãt. Ergo vt S. Tho. 4. diſt. xxiiij. q. j. q. ij. ad 3. exponit, videtur poteſtas præter potẽtiã ad actionem dicere præeminentiam quandam, & authoritatem. Atq; adeò quærere, an in eccleſia ſit aliqua poteſtas ſpiritualis: perinde eſt ac quærere, an in eccleſia ſit aliqua vis, aut authoritas ad aliqd ſpirituale: & hæc, an ſit alia à ciuili poteſtate. Ita vocat Paul. ad Roma. 13. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. S. Thom. Rom. 13.

¶ Ad hanc quæſtionem, quoniam permultæ, & quidem graues, nobis diſputandæ ſunt, breuiter reſpondeo per vnicã concluſionem. Ne-
3 ceſſe * eſt in eccleſia præter ciuilem & laicam poteſtatem eſſe aliam ſpiritualem. Hæc concluſio probatur. In eccleſia ſunt plures actiones, & variæ non ſpectantes ad vnam poteſtatem: & aliquæ ſpectant ad poteſtatem ciuilem, aliæ non ad illam, ſed ad aliam poteſtatem, ſcilicet ſpiritualem. Vnde de eccleſia dicitur, quòd aſtitit à dextris Dei in veſtitu deaurato, circundata varietate. Pſalmo. 44. Sed poteſtates diſtinguũtur ex fine, ſicut potentiæ per obiecta. Ergo præter poteſtatem ciuilem oportet ponere aliam ſpiritualem.

¶ Secundò probat Durand. in tracta. de origi
4 ne iuris, Poteſtas * cõſtituitur in republica, vt
homines prouocentur ad bonum, & arceãtur
1. Pet. 2. à malis, iuxta illud 1. Petri 2. quòd poteſtas eſt
ad vindictam malorum, laudem verò bono-
rum. & Rom. 12. Vis non timere poteſtatem?
bonum fac, & habebis laudem. Quòd ſi bona
quidem ad quæ homines promoueri deberẽt,
& mala, à quibus deterreri oportet, ſpectarent
ſolùm ad vitam politicam præſentem, ſuffice-
ret certè temporalis, & laica poteſtas. Et cùm
vita fideliũ nõ ſolùm tendat in finem, & ſta-
tum ciuilem, imò multò impenſiùs & princi-
palius in bona perpetua, quærendo primum,
iuxta Domini conſilium, Primùm quærite re-
Matth. 7. gnum Dei. Matth. 7. & eam felicitatem, quam
oculus non vidit, nec auris audiuit: timeat
prætereà mala, & pœnas potius alterius vitæ,
quàm præſentis, nec tam eos, qui occidũt cor-
pus, quàm eum, qui poſtquam occiderit, ha-
bet poteſtatem & corp', & animam perdere,
Matth. 10. & mittere in gehennã ignis, Matth. 10. & Luc.
Luc. 12. 12. ideo vt homines dirigantur & prouehãtur
in finem illum ſupernaturalem, & ſi fortè ab-
errauerint, reuocentur in rectam viam, vel lau
de, vel præmio, vel timore, vel pœna: neceſſa-
rium fuit, vt eſſet aliqua poteſtas præter ciui-
Hugo. lem. Hanc rationem eleganter ponit Hugo de
5 ſacra. Pet. 2. Duæ*, inquit, ſunt vitæ: vna terre-
na, alia

na,alia ſpiritualis.Vt autem vtraque in iuſtitia ſeruetur,& vtilitas proueniat:primùm vtique diſtributi ſunt,qui vtriuſq; bona ſecundú neceſſitatem acquirant:deinde alij, qui eam ſecũdum æquitatem diſpenſent.Si ergo nó poteſt humana ſocietas ſine vtraque vita manere,neceſſaria eſt duplex poteſtas ad cóſeruationem iuſtitiæ: vna quæ præſit terrenis ; ad ordinandum vitam terrenam:alia,quæ præſit ſpiritualibus ad componendam vitam ſpiritualem.

6 ¶ Tertiò probatur,In *eccleſia ſunt claues regni cælorum. Matth.16.& 18.Sed hęc poteſtas eſt alia à poteſtate ciuili, quæ certè non habet huiuſmodi claues.ergo,&c.Cõfirmat.In eccleſia eſt poteſtas remittendi peccata.Iohã.20. ea nó eſt in Rege, nec in alio magiſtratu ciuili.ergo,&c.Item in eccleſia eſt poteſtas excommunicandi.Matth.18.& 1. ad Corinth.5. Item eſt poteſtas conſecrandi verum corpus Chriſti. Luc.22.& 1.Corinth.11. *Matth.16. & 18.* *Iohan.20.* *Matth.18.* *1.Corint.5.* *Luc.22.* *1.Corin.11.*

7 ¶ Quartò principaliter,Apoſtoli*Domini habuerũt poteſtatem, & authoritatẽ in eccleſia, vt ex locis iam inductis,& ex alijs multis conſtat;ea autem non fuit ciuilis,cùm regnũ eorũ nec poteſtas fuerit de hoc mundo.ergo,&c.

8 ¶ Quintò,Apud * paganos eſt integra poteſtas temporalis & ciuilis,vt aliàs à me probatum eſt, & ſatis conſtat ex Paulo, Rom.13.vbi iubet eſſe ſubiectos principibus etiã paganis, *Rom.13.*

&c apud eos non eſt poteſtas eccleſiaſtica:ergo hæc poteſtas diſtincta eſt ab illa. Vltimò, Quia
9 *poteſtas gubernandi exigit ſciẽtiam, iuxta il-
Grego. lud Grego. Ars artiũ, regimen animarum. Sed principes temporales non habent iure legem diuinam, quam oportet eſſe regulam poteſtatis eccleſiaſticæ. Ergo oportet eſſe alios Pōtifices, & præſides ſacrorum, quàm principes ſeculares. Item confirmatur, Quia nõ ſufficeret vnus & idem homo vtrũque munus implere, neq; vtranque diſciplinã percipere, ſcilicet adminiſtrandi ſecularẽ & eccleſiaſticã rempublicã: nec ſi maximè vtrũq; calleret, poſſet vtriq; adminiſtrationi commodè intendere, & uaca-
10 re. Confirmatur apertè, Nam * regia poteſtas continet omnem poteſtatẽ ciuilem: hoc enim importat Rex, vt ſit vnus ſupra omnes in republica: ſed Rex non habet authoritatẽ ad cultũ diuinũ, & ad actiones ſpirituales. Ergo eſt alia poteſtas diſtincta à poteſtate ciuili. Antecedens patet: quia ad mandatũ Domini fuit Saul
1.Reg.10. inſtitutus in Regem. 1. Reg. 10. Samuel ſcripſit legem regni, & ſcripſit in libro, & repoſuit coram Domino, & tamen non eſt data ei poteſtas ſacerdotalis; imò cùm poſtea Saul in Galgala obtuliſſet holocauſtum propter abſentiã Samuelis, vindicata eſt ſeueriſſimè præſumptio: & dictũ eſt ei, Stultè egiſti, nec cuſtodiſti mandatũ Domini, qđ præcepit tibi: ꝙ ſi nõ feciſſes,

ciſſes, iam nūc præparaſſet Dominus regnum tuū ſuper Iſraël in ſempiternū. 1. Reg.13. De v- 1.Reg.13.
traq; poteſtate Pelagius Papa: & habet 96. diſ. c. duo ſunt. Duo ſunt (inquit) Imperator Auguſte, quibus principaliter hic regitur mūdus, authoritas ſacra Pontificū, & regalis poteſtas. Et cōfirmatur: quia etiā apud Gentiles erant Pontifices, & Sacerdotes, ad quos ſpectabat adminiſtratio ſacrorum, & non ad Conſules, aut alios magiſtratus ciuiles. Et in c. ſi Imperator. eadē diſtinctione. Si Imperator catholicus eſt, filius eſt, non præſul eccleſiæ, quod ad religionem competit, (diſcere enim cōuenit, non docere) habet priuilegia poteſtatis ſuæ, quæ adminiſtrādis legibus publicis diuinitus conſequutus eſt. Et in c. ſolitæ. de maiorita. &
11 obedien. Fecit Deus * duo luminaria magna in firmamento cæli. hoc eſt, vniuerſalis eccleſiæ duas inſtituit dignitates. De vtraque in veteri teſtamēto aperta habemus exempla: & de ſeculari quidem Exod. 17. quòd Moyſes ex electis viris ſtrenuis de cunctis Iſraël conſtituit eos principes populi tribunos, & cēturiones, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicarēt populum Dei omni tempore. Numeri autem 3. ponuntur gradus ſummi Sacerdotis Aaron, & minorum Sacerdotum ſubminiſtrantium. Sumpti, inquit, ſunt ſacerdotes Eleazar, & Ithamar coram Aaron. & infrà, Dabis Leuitas

Exod.17. Num.3.

Aarō & filijs eius,quibus traditi ſunt ad Iſraël
Rom.13. & 13. in miniſteriū.In nouo autē teſtamento,Rom.
12.& 13.Paul. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.Quod de qua poteſtate intelligendum ſit, ipſe Paul' illic ſatis oſtēdit.
1. Pet.2. & Petrus 1. ſua Epiſtola,cap.2.Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſiue Regi quaſi præcellenti, ſiue Ducibus tanquā à Deo miſſis ad vindictā malorum, laudem verò bonorum. Quanquam Lyranus de vtraq; poteſtate, Pauli locum intelligendum cenſet.
12 Sed * de ſpirituali poteſtate plura teſtimonia ſunt, quàm vel opus ſit, vel vacet in præſentia
Iohā. ultim. recēſere. Iohānis vltimo, Paſce oues meas.&,
Iohānis 20. Quorum remiſeritis peccata,&c. Iohā.20. Et tibi dabo claues regni cælorū.&,Et quodcūq;
Matth.16. & 18. ſolueritis, &c. Matt.16.& 18.& de presbyterorum poteſtate Luc.22.Hoc facite in meam cōmemorationem.
Luc.22. Et iterum de ratione conſtituēdi Epiſcopos, presbyteros, diaconos, 1. ad
1. Timoth.3. Tit.1. Act.14.& 20. Timot.3. item ad Tit.1. Actuum 14.& 20.Sed ad maiorem declarationem huius cōcluſionis arguitur paucis argumētis contra illā. Primò, Multitudo principatuum mala, ex Ariſtot.12. Metaphy.& in libro Politico.ergo non expedit in eccleſia eſſe varias & diſtinctas poteſtates, maximè cùm eccleſia ſit nō ſolùm vna reſ-
Rom.12. publica, ſed vnū corpus.Ro.12.Multi unū cor
1.Corint.12. pus ſum' in Chriſto.& 1.Cor.12.Et ſic habere

multos

multos principes, aut prælatos, videt quaſi habere multa capita vnius corporis: quod monſtruoſum eſt. ergo potius cõuenire videret, vt vnus atq; idẽ res ſeculares & eccleſiaſticas adminiſtraret. Secũdò, Ciuilis poteſtatis finis eſt reddere, aut cõſtituere homines bonos, & ede re ſtudioſos, id eſt virtutib' præditos. 2. Ethico. Sed hoc ſatis eſt ad conſequutionẽ felicitatis, non ſolùm humanæ & temporalis, ſed etiã immortalis, & ſupernaturalis. ergo fruſtra cõminiſcimur aliam poteſtatẽ. Tertiò, Matt. 17. *Matth. 17.* Dominus dixit, Ergo liberi ſunt filij. vbi glo. In quolibet regno filij regis liberi ſunt. Chriſtiani autem ſunt filij Dei. Dedit eis poteſtatẽ filios Dei fieri. Iohã. 1. ergo liberi. & Iohã. 3. Si *Iohã. 1. & 3.* ergo filius vos liberauerit, veri liberi eritis. & 1. Corin. 7. Pretio empti eſtis, nolite fieri ſerui *1. Corint. 7.* hominum. Ex quibus locis videtur Chriſtianos exemptos eſſe & liberos ab omni poteſtate, & ſubiectione, ſed omnes eſſe æquales, nec alteros dominari, alteros ſeruire: & ſic nulla erit authoritas, vel poteſtas, ſaltem iuriſdictionis. Quartò arguitur, In ſtatu innocentię non fuiſſet aliqua poteſtas. ergo nec nunc debet eſſe. nam Chriſtus redemit nos. Item ſunt argumenta hæreticorum, ac ſchiſmaticorum, quibus ſimplicium hominum corda à debita obedientia vel principum, vel ſacerdotum dehortantur & reuocant, reſiſtẽtes Dei ordinationi

ad ſuam ipſorũ damnationem, & perditionẽ, vt Paul. ait: nec opus erat alijs reſponſis poſt tam aperta teſtimonia ſcripturarum, quibus il lorum ueſania aperte retũditur: ſed quia ſapiẽtibus, & inſipientibus debitores ſumus, ad ſolutionem iſtorum eſt attendẽdum, quod Sap. 7. dicitur, quòd ſapientia attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. Hoc eſt enim propriũ ſapientiæ, vt etiã Ariſt. tradit 1. Metaphy. ordinate omnia diſponere. Potuit ergo Deus ſicut ſummè ſapiẽs, ita ſummè potens, ſine ullo ordine principũ & ſubiectorũ prælatorũ & inferiorũ omnia quidẽ gubernare, adminiſtrare & ſine ulla etiã, ſi ita uoluiſſet, iactura rerũ creatarũ. Sed ꝑfectò hoc non erat conſentaneum tantæ ſapientiæ, & in finitæ prouidẽtiæ: ſed potius ita componere, ut orbis non rerum cumulus forte iacentium deforme ſpectaculũ redderetur, ſed ut corpus potius quoddã unum, aut ædificium ſuis partibus, & ut uelut membris conſtaret, ſeruaretq́; decorem dignum ſuo authore. Eadem * ergo ſapientia, qua conſtituit in naturalibus, ut inferiora regerentur à ſuperioribus, ut 1. Metaphy. dicitur, & Diony. 4. c. de diuinis nomi. nominatim de ſole dicit: & qua etiã in cælis uoluit, ut inferiores angeli à ſuperioribus illuminarentur: eadẽ inquã ꝓuidit, ut in eccleſia ſua ordo rerũ eſſet, & ut diſtributa officia, ut alij

Sap. 7.

11

oculi

oculi eſſent, alij manus, alij etiam pedes, & reliqua, in hanc ratione cõpoſita. Vt etiam Apoſtolus dicit eleganter 1. Corint. 12. Sicut enim corpus unum eſt, & membra habet multa, omnia autẽ membra corporis cùm ſint multa, unum autem corpus ſunt: ſic & Chriſtus, &c. In hanc ſententiam diſertiſſimè. Nam & ipſe Ariſtote. primo Politico. expedire ait in omni multitudine rectè cõpoſita, ut aliquis principetur, cæteri pareant, in quo coſiſtit ratio poteſtatis. Ad primum igitur argumentum reſpõdeo, quòd eſſet quidem incoueniens, ſi eſſent plures principatus, aut magiſtratus, ad eũdem finem, & ex æquo: quod in propoſito nõ contingit. nec enim ad eundem finem contendit poteſtas ciuilis & eccleſiaſtica, ut ſuprà ſatis explicatum eſt. Præterea nec ex æquo ſe habent, ſed certo modo una poteſtas ad aliam ordinatur, ut infrà diſputabitur. Ad ſecundum etiam aperta eſt ſolutio ex ſuperioribus. Nec enim tota adminiſtratio ciuilis ſatis eſt ad conſtituendum hominem in ſtatu ſalutis æternæ, nec ſufficit moralis aut ciuilis uirtus, & bonitas ad uitam æternam, cùm, ut reliqua omittamus, neceſſaria ſit fides. Mar. 16. Qui uerò nõ crediderit, &c. ſacramẽta etiã ſemp fuerint aliqua, Niſi enim renat⁹ fuerit ex aqua, &c. Iohã. 3. Et niſi manducaueritis carnem filij hominis, non intrabitis in regnũ cælorum. Collatio autem

1. Cor. 12.

Mar. 16.

Ioan. 3.

gubernatiua, ut poteſtas paterna, cui tenerentur filij parêre. Imò multiplicato humano genere, uero ſimilius eſt, futuros aliquos, q præeſſent ſacris: & ſic fuiſſet aliqua ratio etiam poteſtatis ſpiritualis. Sed de hoc etiam ſtatim latiùs, & S. Thom. 1. part. q. xcvj. arti. 4.

QVAESTIO SECVNDA.

Utrum poteſtatis eccleſiaſticæ ſit aliquis effectus propriè & uerè ſpiritualis.

SVMMA.

1 *Poteſtas eccleſiaſtica, quòd ſit uerè & ſimpliciter cauſa alicuius effectus ſpiritualis.*

2 *Poteſtas eccleſiaſtica, quòd ſit duplex. Et de earum effectibus. Et quomodo nonnulli hæreticorum ab utraq; claue tollunt omnem effectum merè ſpiritualem.*

3 *Poteſtas utraq;, ordinis ſcilicet, & iuriſdictionis, quòd habeat uerum effectum ſpiritualem, probatur.*

4 *Chriſtus inquãtum homo, quòd habuerit poteſtatem remittẽdi peccata, & quomodo ſæpe uſus fuerit ea, imò & eam tradiderit Apoſtolis. Et de remiſsione peccatorum per claues Eccleſiæ traditas.*

5 *Error duplex eorum, qui dicunt uirtute clauium non uerè remitti peccata, ſed ſolùm oſtendi remiſſa.*

6 *Remedia duo efficacia ad remiſsionem peccatorum à Deo in eccleſia relicta.*

7 *Claues eccleſiæ, quòd ſolæ ſufficiant ad ſalutem, & ad aperiendum regnum cælorum, ubi nulla alia uia eſſet apertum.*

8 *Contritio quid importet.*

9 *Dolor, quando non dicatur contritio.*

Dolor

10 *Dolor qualis ſufficiat ad remiſsionem peccatorum cum clauibus.*

SED QVIA diſtinximus poteſtatẽ eccleſiaſticã à ciuili ex fine (qa ſcilicet altera in finẽ tẽporalẽ ordinata eſt, alia in ſpiritualẽ) ſequitur ſecunda quæſtio, An ſit aliquis effectus purè & ſimpliciter ſpiritualis. Ad hãc quæſtionem reſpondeo primò, dato quòd poteſtas eccleſiaſtica nullum haberet huiuſmodi effectũ ſpiritualem, nihilominus differret à poteſtate ciuili, & diceretur poteſtas ſpiritualis. Probatur hoc, & oſtenditur: nam adhuc haberet finem diſtinctum à fine poteſtatis ſecularis, puta beatitudinem ſupernaturalem, & cultum diuinum, & bonum ſpiritus, id eſt, animæ. quæ omnia non ſpectãt ad poteſtatem ciuilem, ſed eccleſiaſticam, & inter ſpiritualia annumeran-
1 tur. Secundò pono concluſionem, quòd * poteſtas eccleſiaſtica uerè & ſimpliciter eſt cauſa alicuius effectus ſpiritualis. Pro caſus declaratione eſt reuocanda in præſentia illa diſtinctio Thelogorũ, de duplici poteſtate, ordinis
2 ſcilicet, & iuriſdictionis. Duplex * igiť poteſtas eſt eccleſiaſtica, poteſtas ordinis, & iuriſdictionis. Poteſtas ordinis eſt in ordine ad corpus Chriſti uerum, ſcilicet euchariſtiã: iuriſdictionis in ordine ad corpus Chriſti myſticum, id eſt ad gubernãdum populum Chriſtianum in ordine ad beatitudinem ſupernaturalem. Sed

in potẽ

in poteſtate ordinis nō ſolùm intelligitur poteſtas conſecrandi euchariſtiam, ſed diſponendi, & idoneos reddendi homines ad euchariſtiam, imò omnia gerendi, quæ ordinãtur aliquo modo ad euchariſtiam, ut eſt cōſecrandi presbyteros, & alios ordines cōferendi, & uniuerſim omnia ſacramenta adminiſtrandi, remittendi quoque peccata, & tandem omnia faciendi, quæ alicui ratione alicuius conſecrationis conueniunt: unde etiam poteſtas ordinis, poteſtas conſecrationis plerunque uocatur. Ad poteſtatem autem iuriſdictionis ſpectat gubernatio populi Chriſtiani extra Sacramentum, uel conſecrationem, uel adminiſtrationem: ut eſt leges ferre, & tollere, excomunicare, dicere ius extra forum pœnitentiæ, & id genus alia facere. His præmiſſis eſt aduertendum, quòd nonnulli hæreticorum ab utraque claue tollunt omnem effectum purè ſpiritualem. Qui enim negant in euchariſtia contineri uerum corpus Chriſti, negant aliquid ſpirituale confici à ſacerdote conſecrãte euchariſtiam. Euchariſtia enim apud eos nec eſt, nec continet aliquid ſpirituale, ſed ſymbolū ſolùm eſt, & ſignum uel corporis Chriſti, uel gratiæ. Idē etiā negãt ſacerdotem euãgelicum uerè remittere peccata, inde etiam à poteſtate iuriſdictionis effectum aliquem ſpiritualem prorſus tollunt, negantes excommunicationem aliquid ſpirituale

ſpirituale auferre ab excõicato, ſed ſolũ cõmu nicationẽ exteriorẽ fideliũ, q̃ ſpiritualis nõ eſt. Sed omiſſa prima ueſania hæreticorũ circa eu chariſtiã, de qua nunc nihil conſtitui tractare: de remiſsione peccatorum, & effectu excommunicationis dicendum aliquid eſt: nec multis tamen, eò quòd in ordinarijs lectionibus locum illum aliquãto accuratiùs tractauerim. Sed quia etiam inter catholicos authores ſunt, qui poteſtati ordinis non ſimpliciter tribuant remiſsionem peccatorũ, uel collationem gratiæ, uel omnino aliquem effectum uerè ſpiritualem: atque alij etiam, qui per excommunicationem non concedãt tolli aliquid ſpirituale: ideo repetendo concluſionem, dico, quòd
3 *utraque poteſtas, ſcilicet ordinis, & iuriſdictionis habet uerum effectum ſpiritualem. Et primò dico, quòd claues eccleſiæ, ſiue authori tas eccleſiaſtica eſt ea propriè remiſſionis peccatorum, & gratiæ. Eſt autem diſputatio eadẽ cum illa, an per ſacramentum pœnitentiæ con cedatur aliquando prima gratia. De qua quæſtione licet inter antiquos, & grauiores autho res non uideatur magnopere dubitatum, apud quos in confeſſo fuit, uirtute clauium nõnun quam peccata ita remitti, ut ſine illis non remitterentur: tamen inter recentiores ſcriptores non eſt aut parua, aut parum acris contentio & dimicatio. dicunt enim ex illis quidam,

acutiores

acutiores quidem,& ingenioſiores, quàm par eſſet in theologica philoſophia, quòd peccata mortalia remitti nunquam poſſunt, niſi per contritionem, atque adeò nec uirtute clauiũ unquam peccata remittuntur, aut confertur prima gratia: non remittuntur inquàm in foro Dei, & ut remitti propriè dicat tolli peccata. Cum quibus aliâs maiori ſtudio & conatu confliximus. Nunc ſumma ſequens faſtigia rerum, paucis argumentis arguo pro concluſione noſtra, & contra illorum ſententiam. Et primo adduco uerba Domini, Iohã.20. Quorũm remiſeritis peccata, remittuntur eis. Et quodcũque ſolueritis ſuper terram, &c. Matt. 13. Et tibi dabo claues regni cælorũ, Matt.16. *Iohan.20.* *Matth.13.* *Matth.16.*

¶ Ex quibus arguitur ſic, Illa uerba ſunt eadẽ, quæ ponuntur in noſtra concluſione. Ergo ſi illa uera ſunt, cõcluſio noſtra uera eſt. Et confirmatur, Remitti peccata ꝓpriè hoc ſonat, tolli *ſcilicet* peccata, quibus aliquis prius tenebatur: nec certè ſignificat oſtendi, aut declarari prius remiſſa, ſicut remittere debitum. Cõfirmatur ſecundò, Chriſtus habuit poteſtatem remittendi propriè peccata ad ſenſum concluſionis, & potuit eam dimittere Apoſtolis: ſed non alijs uerbis apertioribus potuit declarare donationem, aut commiſsionem illius poteſtatis, quàm illis, quib⁹ dedit claues. ergo, &c.

4 Quòd * autem Chriſtus habuerit huiuſmodi pote-

poteſtatem etiam in quãtum homo, certè non
Mar.2. eſt dubitandum. Ipſe enim dixit Marci 2. &
Matth.9. Matth.9.& Luc.15. Vt autem ſciatis quòd fi-
Luc.15. lius hominis in terra habet poteſtatem dimit-
Matth.18. tendi peccata, ait paralytico,&c.& Matth.18.
Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra.Et certè non ſolùm habuit poteſtatem declarandi remiſsionem peccatorũ, nec dubito quin uſus fuerit illa poteſtate, cùm dixit paralytico,Fili dimittũtur tibi peccata tua: & cùm dixit Luc.7. Remittunt ei peccata multa,quoniã dilexit multùm.nec Chriſtus uoluit oſtẽdere,ac diſputare, aut defendere ſe habere poteſtatẽ declarandi peccata eſſe dimiſſa.Eiſdem autem uerbis, quibus dixit, Remittuntur tibi peccata,dixit, Quorum remiſeritis peccata.eadem enim uis uerbi eſt remittẽdi, & dimittendi,niſi quòd Latinius fortaſsis eſt remittere, quàm dimittere: ſed Græcè idẽ utrobiq; uerbũ eſt.Facit quod eodem loco Dominus pręmiſit, Sicut miſit me Pater, & ego mitto uos, &ſtatim ſequitur,Accipite ſpiritũ ſanctũ,quorum remi.&c.unde uidetur,ꝙ talem poteſtatẽ dedit,qualem habuit. Item quid opus erat dare Spiritum ſanctum ad ſoluendum,uel remittendum peccata in foro eccleſię duntaxat,uel ad oſtendendum remiſſa? Profectò Apoſtoli per illa uerba aliud intelligere non poterant, quàm ſe ueram poteſtatem remittẽdi peccata

accepiſſe,

accepiſſe. nec uerò ſatis intelligi poteſt, quo modo claues regni cælorum tradiderit Dominus, ſi (vt iſti docent) nunquam ſacerdos regnum cælorũ aperit. Quis enim alius uſus clauium, niſi ad aperiendum, aut claudendum? Secundo principaliter arguitur, Si enim claues ligare uerè poſſunt, remittere peccata non poſſunt: nõ inter priuilegia eccleſię, & gratias, ſed inter onera potiùs, & quidem grauiſsima, numerari claues deberent. Quid enim beneficij accepimus, ſi ratione clauiũ obnoxij quidem ſumus ad peccata cõfitendũ (quod eſt permoleſtum) ſi cum peccato ad claues ueneris, non modò gratiam, aut remiſsionem non conſequeris: ſed (quod iſti non diffitentur) nouo peccato grauaberis, & teneberis? Quid tãtopere hanc poteſtatem ſancti in cælum laudibus efferunt, præconio tollunt? Quid tantum præmium illius inſignis cõfeſsionis & fidei principis Apoſtolorum, pro cuius remuneratione Dominus ei pollicitus eſt, Tibi dabo claues regni cælorũ: uinculus potius catenæ, aut quiduis potiùs, quàm claues ſunt? Si quidem tenemur clauibus illis, non ſoluimur: deterior multo in hac parte eſſet conditio legis Euangelicæ, quàm naturæ, aut Moſaicę. Tertiò principaliter arguitur, Si ſenſus uerborũ eſſet, Abſoluo, id eſt oſtendo abſolutũ: ergo illa forma abſolutionis eſſet recta & legitima, Ego te de-

claro abſolutum: qua tamen nec illi quidem auderent uti. Confirmatur, Cui enim oſtẽdit ſacerdos peccatorem abſolutum? non eccleſiæ quidem, multo autem minus Deo. Præterea ſacerdos uerè remittit pœnam debitam peccatis, nec oſtẽdit ſolũ remiſſam. ergo uel uerbũ remitti, aut abſolui, oportet æquiuocè capi, uel propriè reſpectu utriuſque. Quartò principaliter arguitur, In baptiſmo remittũtur peccata; ergo in ſacramento pœnitentiæ. Ad hoc argumentum uariè reſpõdetur ab illis. Aliqui enim dicunt, in adulto etiam non remitti primò per baptiſmum: alij non negant quidem de baptiſmo, negant tamen de ſacramento pœnitentiæ. Sed cùm eiſdem uerbis in Euãgelio habeatur, imò uidetur apertiùs haberi de remiſsione peccatorum per claues, quàm per baptiſmum: profectò nec probabiliter, nec conſtanter concedi de baptiſmo poteſt, & negari de clauibus. Quòd autem baptiſmus detur in remiſsionẽ peccatorũ, præterquã quòd ſancti omnes iuratiſsimè confirmãt, non uideo quomodo negari poſsit: illic enim non poteſt eſſe remiſsio peccatorũ, id eſt declaratio, ut ipſi in ſacramẽto pœnitẽtiæ intelligi uolunt. Si ergo ſecundũ Scripturam eſt remiſsio peccatorum, oportet ut ſit uerè & propriè remiſsio: imò uidetur articulus fidei. Confitemur enim unum baptiſma in remiſsionẽ peccatorũ. Et cõfirma-

tur

tur, Si enim (ut aduerſæ opinionis authores fatentur) per ſacramentum peccatum originale & ueniale primò tolli poteſt: unde hæc coarctatio, uel diuinatio potiùs orta eſt, nõ poſſe ſe extẽdere ad peccata mortalia, cũ in Euangelio abſolutè in remiſsionẽ peccatorum data ſacramenta legamus, nulla differẽtia poſita de originali, aut ueniali à mortalib'? Quinto, Si ſacramenta nunquam conferunt primam gratiam adultis (nam idem apud eos eſt de omnibus iudicium) quid ergo eſt, quòd omnes ſancti, omnes authores docent & prædicant ſacramenta nouæ legis eſſe cauſam gratiæ? Sed aiũt per ſacramẽta augeri gratiam. Primùm omniũ hoc neſcio, an ſit priuilegium ſacramẽtorum, cùm in omni actu meritorio augeatur gratia. Sed non ex opere, inquiũt, operato, ut ipſorũ uerbis utar. Eſto ſanè. Sed quid mea? tantum enim conſequar etiã eorum ſententia. Si paulùm in actu meritorio animum, aut conatum intendero, quantum per illud opus operatum conſequuturus ſum, quanta eſt hæc prærogatiua ſacramentorum, ut per ſacramenta obtineant aliquem gradum gratiæ, quem tantuli actus intentione & feruore facilè cõſequi poſſent? Ergò adduci non poſſunt, quin aliquid potiùs ſacramenta conferant. Sed ut quid uim facimus uerbis, & loco ſuo detorquemus? Dare enim gratiam nec fuit, nec erit unquam au-

gere gratiam. Etenim gratiæ eſt facere amicũ, aut gratum.hoc enim ſignificat conſtituere in gratia,ex non grato gratum facere.Aliud ſanè eſt augere amicitiam, aliud amicum facere: & nũquam antiqui ad hunc modũ loquuti ſunt, ut augere gratiam intelligerẽt eſſe cauſam gratiæ.Sexto & ultimò, Si enim claues nõ remittunt peccata, nullum argumentum habemus ex Scriptura,quòd ſit aliquod ſacramentũ pœnitẽtiæ.In Scriptura enim nõ habemus aliud, niſi quòd per claues remittũtur peccata. Si ad hoc per te non requiritur collatio gratiæ,quia non eſt niſi declaratio:nihil reſtat ut quid ponamus ſacramentum pœnitẽtiæ. Propter hoc enim ſolùm ponimus, quia ex Scriptura habetur, quòd per claues remittuntur peccata. & hoc non poteſt fieri ſine gratia.ergo claues conferunt gratiam: & ſic conficitur ſacramentum.totum autem hoc artificium ruit ad ſententiam illorum.Omnino * mihi nõ uidetur ferendum,dicere quòd uirtute clauiũ non uerè remittantur peccata,ſed ſolùm oſtendantur remiſſa:ſed homines alioqui acres, & docti, bis in hac diſputatione peccant, & errant, ex eo,quòd non bene ſentiant de contritione, putantes primò, quòd contritio eſt ita ſufficiens ad remiſsionem peccatorum,quòd quaſi ex iuſtitia debeatur remiſsio, & gratia, poſita cõtritione: unde etiam prouenit, ut meritum

ponant

ponant congruum ad primam gratiam contra apoſtolum Paulum:non conſiderãtes, quòd quacunque diſpoſitione poſita in peccatore, eſt omnino tanta liberalitas in collatione gratiæ,& tam gratis remittũtur peccata,ſicut data fuit gratia Adæ in primo ſtatu, imò magis. nec oportet imaginari aliud meritum,niſi puram miſericordiam diuinam:nec plus contritio eſt meritum ad gratiam,uel remiſsionem peccatorum,quàm bona opera ſunt merita ad prædeſtinationem. Hæc enim erat bona pars erroris Pelagianorum,ſi ego quicquam intelligo.Secundò errant contrario modo,credentes,quòd contritio ita ſit neceſſaria ad remiſſionem peccatorum,quòd penè Deus ipſe uix poſſet ſine contritione remittere peccata. Veritas autem ſic habet, quòd * ad remiſsionem peccatorum Deus in eccleſia duo remedia efficacia reliquit, aut pœnitentiam, aut claues eccleſiæ. Et ita apertè ſcriptum eſt, Per claues eccleſiæ remittuntur peccata, ſicut per pœnitentiam.Satis eſt ergo,ut quis non ponat obicem clauibus. id eſt, non obijciatur peccato præterito uel futuro: hoc eſt, ut pœniteat de præterito,& proponat in futurum cauere,etiã ſi hoc ita faciat,ut non ſufficiat ad remiſsionẽ peccatorũ,ſed remaneat in peccato.Hæc enim diſpoſitio non requiritur ad remiſsionem peccati,ſed ſolùm ne ponat obicem claub⁹.Hoc.

ergo eſt ſummum beneficium & priuilegium, quo Chriſtus redemptor eccleſiã ſuam in nouo teſtamento ſingulariter ornauit, hoc eſt qđ tantum celebratur à uetuſtiſsimis & ſanctiſsi-
7 mis Patribus, ꝙ * omnino claues Eccleſiæ ſufficiunt ad aperiendum regnum cælorum, ubi nulla alia uia apertum eſſet: ſed ſolæ ſufficiunt ad ſalutem. nec mihi de hoc dubitandũ omnino uidetur, & maximè quia in Concilio Florentino dictum eſt, Effectus ſacramenti pœnitentiæ eſt abſolutio à peccatis.

¶ Sed cõtra hanc ueram ſententiã arguĩt. Primo, Accedens ad ſacramẽtum pœnitentiæ in peccato mortali, nõ cõſequitur remiſsionem peccatorum, imò peccat de integro. ergo claues non remittũt peccata. Cõfirmatur, Quia liceret ergo ſcienter accedere cũ peccato ad claues. Secundo, Cùm aliquis poſt cotritionem accedit ad ſacramentum pœnitentiæ, eſt uerũ ſacramentum, & forma uniuocè idem ſignificat, ſicut cùm quis accedit ante contritionem: ſed tunc non abſoluit ſacerdos, ſed oſtendit abſolutum. ergo ſic debet intelligi abſolutio & remiſsio peccatorum, id eſt declaratio. Tertiò arguitur, Vel ſufficit quicunque dolor ad tollendum obicem, & recipiendum gratiam, uel non. Si aliquis non ſufficit, nõ uidetur poſſe aſsignari quis ſolus ſufficiat, niſi ſola contritio. eodem enim modo uidetur de quocunq;

alio dolore.ergo requiritur contritio. Si autē quilibet dolor ſufficit, dolor ſolū timore pœnæ non ſatis eſt. ergo. Quartò, Eodem pacto uidentur claues habere poteſtatem retinendi peccata, ſicut remittendi:ſed clarum eſt, quòd claues non aliter retinent peccata niſi declarādo nō remiſſà à Deo, nec poſſunt retinere niſi quæ Deus retinuit. ergo ſimiliter remittere peccata, ſolùm erit oſtēdere remiſſa à Deo. Ad ſoluendū hæc argumenta, nota. Primo, quòd doctor ſubtilis in 4.di.14.q. ultima.ar.3. uidetur expreſsè dicere, quòd non requiritur alia diſpoſitio, ut aliquis per hoc ſacramentum pœnitentiæ recipiat gratiam, niſi ſolùm, ut uelit recipere, & ſe ſubijcere clauibus. Et idem dicit de ſacramēto baptiſmi. Caietanus etiā nominatim de baptiſmo dicit 3.par.q.36.ar.2.ad primum. ꝙ ad remiſsionem peccatorū, etiā mortalium in baptiſmo nō exigitur aliquis dolor, ſed ſola uoluntas recipiendi baptiſmum in remiſsionem peccatorum. Et profectò idem haberet conſequenter dicere de ſacramento pœnitentiæ, quòd ita manifeſtè datur in remiſsionem peccatorum, ſicut baptiſmus: & tamē Caietanus negat de pœnitentia qđ cōcedit de baptiſmo: quàm cōſtāter, ipſe uiderit. S. Tho. etiam 3.part.q.97.ar.3.ad ſecundū dicit, quòd baptiſmus datur per modum ablutionis, & eſt generatio, id eſt mutatio de non eſſe ſpiritua-

Solu. ad argumenta.

Scotus.

Caietanus.

S. Thom.

li ad eſſe ſpirituale: ideò non inconuenit accedere ad baptiſmum cum conſcientia peccati mortalis, non autem ad euchariſtiam, quæ nõ debet dari niſi uiuenti: datur enim per modũ alimenti. Hac certè ratione conſequenter uideretur idem dicendum de ſacramento pœnitentiæ, q̃d inſtitutum eſt ad ſuſcitandum mortuos: & ſic non erit inconueniens accedere ad claues eccleſiæ cũ cõſcientia peccati mortalis. Et poſſet magna probabilitate defendi, Quiſquis ſine cõplacentia quidẽ peccatorũ præteritorũ, ſed etiam ſine aliquo dolore ſolùm cũ ꝓpoſito cauendi in futurũ à peccatis, accedat ad ſacramentum pœnitentiæ, animo recipiẽdi remiſsionem peccatorum, quòd re uera recipiet: neſcio an uerum ſit, impugnari profectò non uehemẽter poſſet. Sed non adeò longius à cõmuniori uia, & doctrina diſcedens, ſecundò dico, quòd non licet accedere ad ſacramentum pœnitentiæ cum conſcientia peccati mortalis: nec talis conſequeretur peccatorum remiſsionem. Pro quo eſt aduertendum, quòd
2 * cõtritio reuera nihil aliud importat, niſi dolorem de peccatis propter Deum, id eſt eo quòd ſunt offenſiua Dei, cũ propoſito cauendi in futurum: nec quicquam aliud eſt de ratione contritionis, reiectis anxijs & ſubtilibus diſputationibus ſcholaſticis, parũ in hanc rem conferentibus, & phyſicis potius quàm theologicis.

logicis. Nec apud me dubium unquam erit quin quicunque dolet de omnibus peccatis ſuis abſolutè, quia ſunt offenſiua Dei, proponit etiam omnino in futurum ſeruare omnia præcepta Dei: talis conſequatur remiſsionem peccatorum, ſi nihil ſit aliud quod impediat.
Poteſt *uerò eſſe talis dolor, qui non ſit contritio: quia aliunde impeditur, puta quia cum tali dolore perſeuerat ex ignorantia in aliquo peccato, ut quia retinet alienum, uel manet in aliquo errore: ut hęretici, aut infideles, qui dolēt quidem de peccatis ſuis, & propter Deum, & proponunt in futurum: ſed talis dolor in eis nec eſt contritio, nec ſufficit ad remiſsionem peccatorum: non quia requiratur maior, nec alius dolor, quàm ille, ſed quia tenentur ad aliud, quod non implent. itaque ab extrinſeco impeditur, ne ille dolor ſufficiat, q̧ de ſe ſufficeret quidem. Vnde in nullo mutato dolore, ſed ſolùm ſi talis alienũ reſtitueret, aut dimitteret errorem, ille idem dolor eſſet contritio. quod in hac materia eſt commendandum, ne in rebus ad ſalutem neceſſarijs deſcendamus ad diſcendum uel incredibilia, uel non intelligibilia.

¶ Hoc ergo præmiſſo, dico primò, Si is, qui accedit ad ſacramentum pœnitentiæ, ſcit & aduertit ſe nullum habere dolorem peccatorum præteritorum, quamuis habeat propoſitũ

in futurum, non conſequitur remiſsionem peccatorum, imò peccat mortaliter.

¶ Secundò, Si talis dolet quidẽ, ſed intelligit ſe non dolere, quia ſunt offenſiua Dei, ſed ob quancũq; aliã rationem, puta aut propter pœnas inferni: profectò etiam talis dolor nõ ſufficit, quia ille nõ dolet offendiſſe Deũ: nihil autem refert quòd doleat, ſi nõ doleat offendiſſe Deũ: idem eſt enim acſi nullo modo doleret.

¶ Tertiò, Quocunque doleat, ſi omnino putat ſe adhuc eſſe in mortali, & non eſſe contritum, non uidetur etiam ſufficere. & ſic dico, quòd accedere cũ cõſcientia peccati mortalis ad hoc ſacramentũ, eſt peccatũ nouũ, quia ponit obicẽ. Et hoc eſt probabile: nõ quia claues nõ ſufficiãt, ſed qa uirtualiter cõplaceat in peccato q nõ dolet, nec uult dolere ſe offẽdiſſe.

¶ Quartò, Si putat ſe doluiſſe propter Deũ, & proponit in futurũ, ſemper cõſequitur gratiam, niſi aliunde ponat obicem ad ſenſum declaratum, puta quia perſeuerat in aliquo peccato nõ defectu doloris. Sed dices, Iam talis ante ſacramentum conſequeretur gratiam, quia per te ille dolor eſt contritio.

¶ Propterea dico quintò, ꝙ ſtat, ꝙ aliquis putet ſe dolere, qa ſunt offenſiua Dei: & tamen reuera nõ ideo dolet, ſed ob aliã cauſam. Quãuis enim uideatur poſſe experiri aliquẽ ſe dolere: ſed an doleant quia offenderũt Deum, pro

fectò ignorari poteſt. Præuolat enim (ut ait Augu.) intellectus, ſequitur tardus, aut nullus effectus. Et ſic contingit, quòd aliquis putat ſe dolere propter Deum, & non dolet, aut nō propter Deum dolet: & in tali fit remiſsio peccatorum uirtute clauium. Auguſt.

10 ¶ Sextò dico, & ſequitur ex dictis, ꝙ * omnis ille dolor, & ſolus, ſufficit ad remiſsionem peccatorum cum clauibus, de quo peccator exiſtimat quòd ſit contritio: id eſt ſufficiens dolor, ſi non ſit aliud impedimentum extrinſecum, uel ſit tanta negligentia examinandi, ut rediret in naturam omiſsionis. Si enim quis nullā aduertentiam adhiberet, aut conſiderationem ad examinandum ſtatum conſcientię ſuæ, ſed ſic temere exiſtimaret ſe ſufficienter pœnituiſſe: idem eſt etiam iudicium acſi nō pœnituiſſet. Sed ſi bona fide, facta probabili examinatione putat ſe ſufficienter pœnituiſſe, quāuis decipiatur, cum ſacramento pœnitentiæ conſequitur ſine dubio remiſsionem peccatorū: & per hæc ſatis patet ad primum, & tertium argumentum. Sed contra hanc determinationē arguitur argumento cōmuni, Talis, qui exiſtimat ſe ſufficiēter pœnituiſſe, uel habet ignorātiā uincibilē, uel inuincibilē. Si inuicibilē, ergo nō tenetur ampli' dolere: ergo ſufficiēter fecit ad quod tenebatur. ergo iam ſunt ei remiſſa peccata. Si uincibilem, ergo accedens ad ſacramentum

mentum cum tali peccato mortali, non excuſa tur.ergo non das hominem, qui recipiat primam gratiam in ſacramento pœnitentiæ.

¶ Reſpondetur dupliciter. Primò, quòd illa ignorantia eſt inuincibilis. Et cùm arguis, Ergo iam conſequitur remiſsionem peccatorum: nego conſequentiam, ſed ſolùm ſequitur, quòd non peccat de nouo per omiſsionem contritionis.

¶ Secundò, & melius dico, quòd illa ignorãtia eſt uincibilis: & cùm infers, Ergo peccat accedens, nego conſequentiam. Non enim facit irreuerentiam ſacramento, niſi qui ſcienter accedit in mortali. Sicut ſiquis celebraret ſine ara, quãtumcũque ignorantia eſſet craſſa, non peccaret. Vel poteſt dici, quòd talis ignorantia eſt uincibilis reſpectu dilectionis peccatorum, uel præcepti de contritione, ſi ullũ eſſet: inuincibilis autem reſpectu ſacramenti. Nec hoc eſt mirabile. aliqua enim ignorantia excu ſaret reſpectu unius aliquando, quæ non excu ſaret reſpectu alterius. Vt, exempli gratia, igno rantia, quæ excuſaret conferentem ſacramentum in mortali, non excuſaret recipientem, ut notum eſt: maior enim examinatio requiritur cõſcientiæ ad recipiendum euchariſtiã, quàm ad conferendum, etiamſi ad utrunque exigatur examinatio conſcientiæ. Ad ſecundum argumentum reſpondetur, quòd cùm aliquis

poſt

poſt contritionem accedit ad ſacramentũ pœnitentiæ, dico quòd uerè abſoluitur: ſacerdos enim fert ſententiam ſufficientem ad ponendum hunc in gratia, etiam ſi non prius fuiſſet in gratia.

¶ Ad quartum dico, quòd retinere & nõ remittere, non eſt declarare non eſſe remiſſa, ut ipſi uolunt: poteſt enim contingere, quòd ex hoc ſolùm, quòd non abſoluitur per claues, non remittantur peccata, ut expoſitum ſuprà eſt. Et præterea cùm (ut in præſentia ſupponimus) quilibet peccator teneatur adire claues, remiſsio etiam quæ fit in contritione, dependet à clauibus, imò fit uirtute clauium, ſicut gratia quæ data fuit ante paſsionem Chriſti. Et demum utcunque ſit, dato quòd retinere ſit non declarare, non oportet quòd remittere ſit declarare. Nos enim ſolùm uolumus, & dicimus uerba accipi debere in ſua propria ſignificatione, ut remittere ſit remittere, ſicut retinere, retinere. Quòd ſi retinere non poteſt aliter fieri niſi declarãdo, retinere erit declarare: ſed remittere poteſt aliter eſſe, ideo etiã aliter accipiendum eſt. Ergo ex hac diſputatione conſtat poteſtatem ordinis habere efficaciam alicuius ſpiritualis effectus. Nec tamen uolo dicere nullum alium ab iſto habere poſſe: ſed hunc eſſe potiſsimum, & qui ex ſacris literis teſtatior & notior ſit: alioqui ex poteſtate ordinis,

dinis, ut ſunt omnes conſecrationes epiſcoporum, presbyterorũ, in quibus effectus datur purè & uerè ſpiritualis. Et hæc quidem quantum ad effectum poteſtatis ordinis. Reſtat ut etiã dicamus de poteſtate iuriſdictionis, utrũ ſcilicet excommunicatio ſit effectus ſpiritualis, uel habeat effectum ſpiritualem. De quo latè dixi in quarto Sententia. in materia de clauibus: ideo uide illic.

QVAESTIO TERTIA.

A quo iure ſit inducta poteſtas eccleſiaſtica.

SVMMA.

1 *Poteſtas eccleſiaſtica quo iure ſit introducta.*
2 *Poteſtatis ciuilis & eccleſiaſticæ differentia.*
3 *Poteſtas eccleſiaſtica, quòd quantum ad aliquam poteſtatem ſui habuerit ortum à iure naturali, uel poſitiuo.*
4 *Poteſtas eccleſiaſtica, & ſpiritualis tota, quæ nunc reſidet in eccleſia, quòd ſit de iure diuino poſitiuo mediatè, uel immediatè.*
5 *Poteſtas ſpiritualis tota, quæ fuit in ueteri lege, quòd fuerit de iure diuino poſitiuo.*
6 *Poteſtatem totã in ueteri lege iure diuino inſtitutam, quòd potuerit Iſraëliticus populus ſua authoritate inſtituere, etiam ſi à Deo inſtituta non fuiſſet.*

POSTQVAM ex parte diſputatum eſt de ipſa poteſtate ſecũdũ ſe & de effectu, & fine illius in generali: uidetur operæpretium nos facturos, ſi de cauſa efficiẽti, & ortu ipſius poteſtatis

poteſtatis eccleſiaſticæ differam'. Sic enim pro Ariſt. doctrina ꝓbè hanc poteſtatẽ cognoſcere poterim', ſi cauſas illius cognoſcamus omnes. Poſtquam ergo diſputatum eſt de cauſa finali, quæ potiſsima eſt ad agendum, de cauſa efficienti, & de authore huius poteſtatis quæritur.
1 tur. * Ergo quo iure introducta eſt poteſtas eccleſiaſtica?

¶ Et ſit prima propoſitio, Tota hæc poteſtas ſecundum ſuã amplitudinem non habuit, nec potuit habere ortum à iure poſitiuo. Hæc eſt manifeſta ex ſupradictis: habet enim plures effectus ſpirituales, qui excedunt humanam poteſtatem, ut eſt remiſsio peccatorum, gratia, conſecratio diuiniſsimæ euchariſtiæ, & talia. Item omnino totam humanam facultatem excedit: ergo non potuit habere originem à iure humano; iuxta illud, Quis poteſt remittere peccata niſi ſolus Deus? Marc. 2. & bene dicebant eum blaſphemare niſi eſſet Deus. Idem Luc. 5. & 7. Quis eſt hic, qui etiam peccata dimittit? Et cõfirmatur, Quia non potuit habere ortũ à iure ciuili: quia (ut oſtenſum eſt) hæc poteſtas diſtinguitur à ciuili poteſtate: ius autem eccleſiaſticum præſupponit iam poteſtatẽ conſtitutam. ergo non potuit poteſtas eccleſiaſtica habere ortum à iure poſitiuo. Tertiò patet manifeſtè, quia Chriſtus, q̃ eſt uerus Deus, primus dedit claues regni cælorum. Matth. 16.

Marc. 2. *Luc. 5. & 7* *Matth. 16.*

¶ Secun

¶ Secunda propoſitio, Nec potuit etiam tota hæc poteſtas habere ortum à iure naturali: patet ex eodem, quia etiam hæc poteſtas habet effectum ſupra totam naturam. ergo nec ius naturale potuit inſtituere hanc poteſtatem. Vnde
2 * differentia eſt inter poteſtatem ciuilẽ, & poteſtatem eccleſiaſticã: quia poteſtas ciuilis habet ortum à republica, quia eſt in finem naturalem reipublicæ: ut aliâs à nobis diſputatum eſt. Hæc autem poteſtas excellit non ſolùm priuatam ſingulorum authoritatem, ſed etiam totius mundi: & licet ius naturale ſit ius diuinũ, tamen non ſe extendit ultra limites naturæ, & ſic non poteſt ſe extendere uſque ad terminũ uel finem huius poteſtatis ſpiritualis. Et confirmat, Quia cognitio naturalis non ſe extendit ad effectus huius poteſtatis: ergo nec ius naturale, uel poteſtas naturalis. Item cùm per hanc poteſtatẽ homo conſtituatur in eſſe gratiæ: ſi hęc poteſtas eſſet naturalis, homo ex naturalibus poſſet conſequi gratiam: qui eſt error damnatus ab eccleſia contra Pelagianos:
Rom.3.4. & 5. & contra Paulum ad Rom.3.4.& 5. Iuſtificati ex fide.

3 ¶ Tertia propoſitio, Nihilominus * poteſtas eccleſiaſtica quantum ad aliquam poteſtatem ſui habuit ortum à iure naturali, uel poſitiuo, id eſt quantũ ad aliquos effectus, & actus huius poteſtatis. Probatur, quia (ut ſuprà dictum

eſt)

eſt)etiam ſtando in iure naturali utraq; poteſtas eſt neceſſaria in republica.In ſolo enim iure naturali intelligi poteſt Deũ eſſe, & quòd remunerator eſt inquirẽtibus. hoc enim Apoſtolus dicit ad Roma.1.& philoſophis manifeſtum fuiſſe tradit, ſempiternam quoque Dei uirtutem & diuinitatem. Ex quo etiam ſequitur Deum eſſe à mortalibus colendum. ergo etiam ſi nulla eſſet ordinatio particularis à Deo, potuerunt in republica aliqui deputari ad ſolam adminiſtrationem cultus diuini, qui haberent prælationem & authoritatem ſacrorum,& talis poteſtas eſſet ſpiritualis, & non ciuilis,ſicut modò eſt de iure diuino.imò hoc nomine damnantur ab Apoſtolo ſapientes philoſophorũ,quòd cùm cognouiſſent Deũ, non ſicut Deum glorificauerunt, ſed mutauerunt gloriam inuiſibilis Dei, in ſimilitudinẽ imaginis corruptibilis hominis,& coluerunt, & ſeruierunt creaturæ potius, quàm creatori. Quare ſicut humana inſtitutione legimus fuiſſe ſacerdotia, pontifices, ſacrificia falſorum deorum apud gentes, eadem inſtitutione potuerunt eſſe ſacrificia & ſacerdotia ad cultum ueri Dei,& ea fuiſſet uera poteſtas ſpiritualis diſtincta à poteſtate ciuili.Imò, ut ſtatim dicemus,aliquando inter ueros Dei cultores fuit talis poteſtas ſpiritualis, ſolùm humana authoritate introducta.

Rom.1.

4 ¶ Quarta propoſitio, Tota* poteſtas eccleſiaſtica & ſpiritualis, quæ nunc reſidet in eccleſia, eſt de iure diuino poſitiuo mediatè uel immediatè. Probatur, & declaratur hæc concluſio. Nam, ut infrà diſputatur, tota poteſtas eccleſiaſtica deriuata eſt ab Apoſtolis, ſed Apoſtoli habuerũt poteſtatẽ à Chriſto uero Deo, & Domino. ergo tota poteſtas eccleſiaſtica eſt de iure diuino poſitiuo. Dixi autem mediatè uel immediatè, non ſolùm quia primò habuerunt Apoſtoli, & inde deriuata ſit in ſucceſſores: ſed quia non nego quin in eccleſia ſit aliqua poteſtas eccleſiaſtica ſolùm de iure poſitiuo, ut dicam non ita multo pòſt: ſed ea ortum habuit à poteſtate eccleſiaſtica, quæ eſt de iure diuino, qualis eſt poteſtas minorum ordinum, & fortaſſe aliqua alia, de qua ſtatim. Et confirmatur authoritate Apoſtoli ad Epheſ. 4. Vnicuique noſtrum data eſt gratia ſecundum menſuram donationis Chriſti, & ipſe dedit quoſdam quidem apoſtolos, quoſdam autem prophetas, alios uerò euangeliſtas, alios autem paſtores, & doctores ad confirmationem ſanctorum in opus miniſterij, in ædificatione corporis Chriſti. Sed omnis poteſtas eccleſiaſtica uel eſt aliqua illarum ab Apoſtolo enumeratorum, uel pendet ab illis. ergo, &c.

Epheſ. 4.

5 ¶ Quinta propoſitio, Tota* poteſtas ſpiritualis

tualis, quæ fuit in ueteri lege, id eſt, poſt libertatem populi Iſraël ab Aegyptioru̅ ſeruitute, fuit de iure diuino poſitiuo. Hęc co̅cluſio non aliter opus eſt ut probetur, quàm ex tenore & ſerie legis. Tota enim lex data eſt à Deo, de qua lege ad Gala. 3. Lex data eſt per angelos in manu Mediatoris. & Matth. 15. loquens Iudæis ait, Irritum feciſtis mandatum Dei propter traditiones ueſtras. & loquitur de præcepto decalogi, Honora patrem tuum & matrem tua̅, &c. & Stephanus Act. 7. dicit, ꝙ fuit data in diſpoſitione angelorum. & Moyſes accepit uerba uitæ ut daret populo. Et Paul. Hebræ. 1. Multifariè multíſq; modis olim Deus loque̅s Patribus in prophetis, &c. & Manichæorum error fuit, quòd lex Moyſi non eſſet lex Dei. & hoc in ipſa lege frequenter dicit, Si feceritis præceptum Domini, & ma̅data Domini cuſtodieritis, & ſimilia. Sed in ipſa lege co̅tinetur ordo & ratio totius cultus diuini per pontifices & ſacerdotes & miniſtros, ut ſuprà oſtenſum eſt. ergo tota poteſtas illa circa diuinum cultum, quæ ſola erat poteſtas ſpiritualis, fuit iure diuino poſitiuo introducta. Et Exod. 24. dicitur, quòd Moyſes aſſumens uolumen fœderis legit audie̅te populo, qui dixeru̅t, Omnia quę locutus eſt Dominus faciemus. & infrà ait Moyſes, Hic eſt ſanguis fœderis quod pepegit Dominus uobiſcum. Quod Paul. Heb. 9. aper-

Gala. 3. *Matth. 15.* *Heb. 9.*

tius retulit, Hic ſanguis teſtamenti quod man dauit ad uos deus.

6 ¶ Sexta propoſitio, *Totam poteſtatem inſtitutã in ueteri lege iure diuino potuit populus Iſraël ſua authoritate inſtituere, etiã ſi à deo inſtituta nõ fuiſſet. Hæc ꝓbatur ex tertia propoſitione. Nã cognito deo, & maieſtate diuina, uel per lumẽ naturale, uel per lumen fidei, potuit populus conſtituere põtifices, ſacerdotes, ſacrificia, & cæremonias ad cultũ diuinũ, licet fortaſsis nõ potuiſſent tot figuras & ſymbola futurarũ rerũ inſtituere, cùm nec poſſent futura ita diſtincta cognoſcere, nec aptas & cõuenientes figuras ad ea portendendum & deſignandum inſtituere, Facit illud ad Heb. 9. Si enim ſanguis aut taurorum, aut cinis uitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis, quanto magis ſanguis Chriſti? Ex quibus uerbis conſtat ueterem legem non mundare niſi carnem.

Heb. 9.

QVANDO INCEPIT *Poteſtas eccleſiaſtica.*

SVMMA.

1 *Poteſtas aliqua ſpiritualis quòd potuerit eſſe in ſtatu innocentiæ.*

2 *Poteſtas ſpiritualis, quòd ſtatim poſt peccatum fuerit in lege naturæ.*

3 *Poteſtas omnis ſpiritualis, quæ fuit in lege naturæ, li-*

cet

cet potuerit eſſe ſolùm authoritate humana, quòd tamen uerisimile ſit uel quòd ex ſpeciali reuelatione diuina, uel inſtinctu & motione diuina fuerit cõſtituta authoritas aliqua, & poteſtas ſpiritualis, & aliqua ſacrificia & ſacramẽta, & aliæ cæremoniæ ſpectãtes ad cultum diuinũ, & ad ſalutẽ ſpiritualẽ animarum.

4 *Poteſtas ſpiritualis, quòd fuerit aliqua in lege ſcripta, probatur.*

5 *Authoritas propriè, & perfectè ſpiritualis (quæ ſunt claues regni cælorũ) quòd nunquam fuerit in lege naturæ, nec in lege ſcripta ante noſtri redẽptoris aduẽtum, oſtenditur.*

6 *Sacerdotes ueteris legis, an haberent poteſtatem ferendi leges, & præcepta faciendi obligantia in foro animæ.*

7 *Poteſtas ſpiritualis, quæ fuit in ueteri teſtamẽto, quòd tota expirauerit, & antiquata fuerit in lege euangelica, nec amplius perſeuerauerit. Et quòd ſacerdotes noui teſtamẽti non ſint ſucceſſores illorum, ſed omnino ſit noua poteſtas.*

8 *Authoritas perfecta, & propriè ſpiritualis, quòd tota inceperit ab aduentu Christi, qui fuit primus author, & dator clauium, & poteſtatis ſpiritualis.*

9 *Christus quando claues dederit apoſtolis, uariæ ſententiæ recenſentur.*

SVO ORDINE ſequitur, ut quæramus, quando inceperit hęc poteſtas, utrũ ab initio mundi. Et ſit prima propoſitio, In
1 *ſtatu innocentiæ potuit eſſe aliqua poteſtas ſpiritualis. Probatur paucis. Nõ eſt dubitandum quin in ſtatu innocentiæ fuiſſet cultus

 diuinus,

diuinus, non ſolùm interior, ſed exterior. Cùm enim homo cõponatur ex anima & cor pore, conſentaneum eſt, ut non ſolùm anima & intellectu colat Deus, ſed actionibus etiam corporeis, & exterioribus, & hoc in omni ſta tu. Eſt autem notandum, quòd licet pro ſtatu innocentiæ nõ fuiſſet aliquod dominium, & prælatia coërciua (in quo ſenſu ad maledi-ctionem dictũ eſt mulieri, Sub uiri poteſtate eris. Geneſ.3.) aut coactiua: fuiſſet tamen po-teſtas directiua, & gubernatiua, ſicut fuiſſent etiam præceptores ad docendum, & inſtituen-dum adoleſcentes, ita etiam præpoſiti ad diri-gendum in agendis: aliâs fuiſſet rerum confu-ſio, & inordinatio deformis, ſi quilibet pro ar bitrio ſuo diuerſis moribus uiueret, etiam ſi omnes rectè uiuerent: & eadem ratione non fuiſſet decora reſpublica, ſi quilibet ſuo ritu deum coleret, & nõ eſſet conſenſus & unifor-mitas in cultu diuino. Nullo modo igitur eſt dubitandum quin ſi ſtatus innocentiæ perſe-ueraſſet, fuiſſent conſtitutiones, & ordinatio nes, tum ad uitam ciuilem, tum maximè ad ui tam ſpiritualem & cultũ diuinum, & fuiſſent etiam præpoſiti, qui haberent curam rerum ordinãdarum, & hæc poteſtas eſſet ſpiritualis, cùm eſſet ad finem ſpiritualem, nec imaginan dum quòd omnino eſſent in otio ſine aliquo exercitio, & opere exteriori.

Secunda

2 ¶ Secũda propoſitio,* Statim poſt peccatum fuit in lege naturæ poteſtas ſpiritualis. Probatur, quia ut dicit S. Tho. ſecunda ſecundæ: Sicut pro omni ætate, & tempore fuit neceſſaria fides ſupernaturalis, ita fuit neceſſaria prouidentia ad ſupernaturalem finem, & opus fuit ut homines actiones ſuas dirigerent non ſolùm in finem naturalẽ & politicum, ſed etiam in finẽ ſupernaturalem, & ſpiritualem, & per conſequens, ut eſſet etiam aliquis cultus Dei, qui eſt author, & dominus, à quo beatitudinem ſolùm ſperare poſſumus. Sed ſicut humana opera non poſſunt commodè ordinari in finem humanum, niſi in republica ſint aliqui qui præſideant, & aliqui qui pareant: ita etiam non poſſent opera hominum conuenienter ordinari in illum finem ſupernaturalem, niſi ad hanc rem aliqui præficerentur, qui curam gererent deducendi homines in talem finem, & hæc eſt ſpiritualis poteſtas: ergo ea fuit ſtatim à principio. Cõfirmatur, Semper fuit eccleſia, id eſt, cõmunitas ſpiritualis ordinata ad finem ſupernaturalẽ, ſed non eſt perfecta reſpublica ſine magiſtratu & authoritate: ergo ſemper fuit talis poteſtas. Secundò probatur, quia Abel uidetur fuiſſe ſacerdos, cùm legatur de eo, quòd obtulerit ſacrificium, & quidem deo acceptum. Gen. 4. & Heb. 11. unde Augu. lib. 5. ad Oroſiũ, Tria maximè iuſtitiæ præconia in

S. Tho.

Auguſt.

nia in Abel fuiſſe comprobātur, uirginitas, ſa cerdotium, & martyrium, in quibus Chriſti ſi guram geſſit. Tertiò probatur, quòd fuiſſet in lege naturæ uera poteſtas ſpiritualis, quia Mel chiſedec erat dei ſacerdos, Gen. 14. quem do-
Gene. 14.
ctores dicũt fuiſſe Sem filiũ Noë: unde etiam graues authores dicunt in lege naturę primo-genitos fuiſſe ſacerdotes. Quòd autem fuerit uerum ſacerdotium, non ſolùm inde conſtat, quòd Abraham benedictionem ab eo accepit, ſed magis ex eo ꝙ Chriſtus dominus dictus
Pſalm. 109. eſt ſacerdos, & pontifex ſecundùm ordinem
Heb. 6. Melchiſedec. Pſal. 109. & Heb. 6.

3 ¶ Tertia propoſitio, Licet* omnis poteſtas ſpi ritualis, quæ fuit in lege naturæ, potuerit eſſe ſolùm authoritate humana, tamen ueriſimile eſt, uel ꝙ ex ſpeciali reuelatiõe diuina, uel inſtinctu, & motiõe diuina fuit cõſtituta aliqua authoritas, & poteſtas ſpiritualis, & aliqua ſacrificia, & ſacramẽta, & alię cęremonię ſpectã tes ad cultũ diuinũ, & ad ſalutẽ ſpiritualẽ animarum. Prima pars patet ex ſupradictis, quia (ut ſtatim declarabo) ante aduentum domini nullus fuit effectus alicuius poteſtatis, qui re uera excederet humanam facultatem. Ergo to ta poteſtas ſpiritualis potuit authoritate humana conſtitui: & ſi aliquod erat ſacramẽtum ad deletionem peccati originalis, illud non indigebat authoritate diuina. Et quia reuera

nullam

nullam efficaciam habebat, niſi in quantũ erat teſtimonium fidei:& quia nullum certum ſignum erat de iure diuino cõtra originale, ſed quæcunque proteſtatio fidei ſatis erat ſaltem de iure diuino, in humano ſtatuto, uel conſue tudine: credendum eſt fuiſſe certum aliquem ritum ad purgationem peccati originalis. Secunda pars probatur, quia ſi fides ſemper fuit neceſſaria, & nunquam defuit in quacunque ætate (ut dictum eſt) maximè uidetur reuelationem factam de ratione colendi deum, quæ potiſſima pars eſt ueræ religionis, & uitæ fidelis. Et confirmatur, quia cùm dominus ita diligenter in ueteri lege rationem inſtituerit diuini cultus, tot ſacerdotia, miniſteria, ſolennitates, cæremonias, non eſt credendum ceſſaſſe omnino ante legẽ, quin cultores ſuos uel reuelatione, uel interiori aliquo motu inſtruxerit quomodo piè & religioſè ipſum colerent, licet non ſit dubitandum, quin fuerit multò ſimplicior cultus, quàm in lege ſcripta.

4 ¶ Quarta propoſitio, In lege ſcripta certũ eſt fuiſſe aliquã poteſtatẽ ſpiritualẽ. Hęc ꝓpoſitio nota eſt authoritate legis ipſius, ubi tam multa tradita ſunt de ſacerdotio, & miniſterio ſpirituali. Sed quòd fuerit propriè & uerè poteſtas, & dignitas ſpiritualis, patet primùm ex authoritate illa Pauli Heb. 7. Tranſlato ſacerdotio, neceſſe eſt, ut legis tranſlatio fiat. ubi Heb. 7.

Paul.ex profeſſo contendit probare ſacerdotium Chriſti eſſe preſtantius ſacerdotio ueteris legis.Fruſtra autē inſumeret operam illam, ſi ſacerdotiū nō fuiſſet uerū ſacerdotiū, id eſt, authoritas,& poteſtas ſpiritualis.Item poſt inſtitutionē regum perſeuerauerunt ſacerdotes, ut patet de Samuele 1.Reg.10.Ergo ſacerdotiū erat poteſtas diſtincta à poteſtate ciuili, ergo ſpiritualis.Item de Caipha dicit euāgeliſta Iohan. 11. quòd cùm eſſet pontifex anni illius, prophetauit. Ex quo omnino uidetur, quòd pontificatus ille eſſet uera dignitas, & authoritas ſpiritualis.

Iohan.11.

5 ¶Quinta propoſitio, His nō obſtātibus dico, quòd authoritas*propriè & perfectè ſpiritualis,quæ ſunt claues regni cælorū, nunquā fuerunt in lege naturæ,nec in lege ſcripta ante aduentum redemptoris noſtri.Probatur propoſitio,Regnum cœlorū poſt peccatum protoparentum ſemper fuit clauſum ante aduentum Chriſti.ergo ante aduentum eius non fuerunt claues, unde ipſe ſolus dicitur habere clauem Dauid,quæ aperit, & nemo claudit. Apoc. 3. Secundò probo,quia totum ſacerdotium ueteris legis cum omnibus ſuis ſacrificijs, oblationibus ſacris,nō poterat dare gratiam, quia nō iuſtificabat,ut Paul.Ro.3.& Gal.2. Ex operibus legis non iuſtificabitur omnis caro corā illo.& Gala.2.Si ex lege iuſtitia,ergo Chriſtus

Apoc.3.

Rom.3.
Gal.2.
Gal.2.

ſtus gratis mortuus eſt.Heb.9. Sanguis hirco rum,aut taurorum,& cinis uitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis.Et in alijs uarijs locis non ſolùm teſtatur, ſed probat.Ergo nec illi ſacerdotes habebant claues, nec erat in eis uera poteſtas ſpiritualis; unde dico,quòd nullum effectum purè ſpirituale poterant conferre, ſed omnia erãt temporalia, & materialia,ſignũ dũtaxat, ac figura rerũ ſpiritualiũ,& ſacerdotes leuitici habebãt ſolùm claues,& curam tẽpli materialis: unde nec remittebãt peccata, nec aliquã poteſtatẽ purè ſpiritualẽ habebant,ſed omnia,quæ gerebantur,erãt media ordinata ad gratiam nouæ legis: ideo illa poteſtas erat ſpiritualis, ſed longe aliter quàm poteſtas eccleſiaſtica in lege euangelica. Heb.9.

5 ¶ Vtrum*autem ſacerdotes ueteris legis haberent poteſtatem ferendi leges, & præcepta faciendi obligantia in foro animæ,dubitari certè poteſt. Cùm enim in ueteri lege præter moralia præcepta Dominus tot iudicialia & cæremonialia præcepta tradiderit,ubi omnia circa cultum diuinum tam diſtinctè, & ſpeciatim erant inſtituta:non erat opus præceptis, aliâs creuiſſet obligatio in immẽſum, ut nõ ſolùm grauis,ſed intolerabilis eſſet.In lege autẽ euangelica, quam Dominus pauciſsimis præceptis generalibus in libertate reliquit, neceſſe fuit,

ut apud

ut apud pontifices maneret authoritas ferēdi leges utiles, & accōmodas ad gubernationem rerum ſpiritualium:ſed cùm non obſtantibus iudicialibus præceptis ipſius legis nihilominus apud Reges maneret poteſtas condendarum:itidē uidetur dicendum de ſacerdotibus ueteris legis,quòd habebant authoritatem faciendi præcepta,& leges, uel ſaltē uim coactiuam ad inſtituendum miniſtros, & leuitas,& pro tempore cogendi ad ſacrificia,& oblationes,& reliqua, quæ erant legis & diuini cultus(hoc enim eſt habere authoritatem & eſſe pontificem) & præcepta eius obligarent non minus quàm præcepta Regis. Et quòd eſſent aliqua præcepta, uel inſtituta eorum, uidetur ex eo loco Matthę.15.Irritum feciſtis mandatū Dei propter traditiōes ueſtras.ubi Chryſoſto. uidetur dicere, quòd erant uera mandata.Et confirmatur ex Deutero.17.c. ubi de ſacerdote leuitici generis dicitur,Qui autem ſuperbierit,nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat domino deo tuo,ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum ex Iſraël.Vnde uidetur,quòd tenerentur ei obedire etiam ſub peccato mortali: nō enim pœna mortis pro minore delicto inferebatur.Et quòd reuera eſſent præcepta humana, Matth.23. Super cathedrā Moyſi ſederunt ſcribæ & phariſæi: omnia ergo quæcunque

Matth.15.

Deute.17.

Matt.23.

que dixerint uobis,ſeruate,& facite,ſecũdũ ue ro opera eorum nolite facere: alligãt autẽ one ra grauia,& importabilia, & imponunt in hu meros hominum,digito autẽ ſuo nolũt attingere.Non uidetur autem loqui de præceptis legis,quæ non dicerentur importabilia, cùm eſſent præcepta ſapientiæ diuinæ,quæ diſponit omnia ſuauiter.Ergo erant præcepta pontificum, & ſacerdotum. ita gloſſa dicit, licet Chryſoſtomus totum referat ad legem.

7 ¶ Sexta propoſi.Poteſtas*ſpiritualis,quæ fuit in ueteri teſtamẽto,tota expirauit,& antiquata eſt,nec perſeuerauit in lege euangelica: nec ſacerdotes noui teſtamẽti ſunt ſucceſſores illorum,ſed eſt noua poteſtas omnino. Probatur. Quia poteſtas euangelica deriuata eſt tota à ſacerdotio Chriſti.ſed Chriſtus non fuit ſacerdos ſecũdũ ordinẽ Aarõ,ſed ſecũdũ ordinem Melchiſedec.Heb.7,unde & Paulus infrà probat eſſe aliam legem, quia eſt aliud ſacerdotium. Ergo omnino illud ſacerdotium perijt. Dani.9. In dimidio hebdomadæ deficiet hoſtia,& ſacrificium,& erit in templo deſolatio. *Hebr. 7.* *Dani.9.*

8 ¶ Septima propoſitio, Perfecta * authoritas & proprie ſpiritualis, tota incepit ab aduentu Chriſti, qui fuit primus author & dator clauium,& poteſtatis ſpiritualis, & qui propria authoritate poterat conferre gratiam,& peccata remittere per poteſtatẽ excellentiæ.Marc.2. & Luc. *Mar.2.*

Luc.7. & Luc.7.Et illam poteſtatem licet nõ eodem modo,ſed determinatam,& aliquo modo alligatam ſacramentis, reliquit in eccleſia ſua,patet Matthęi 16.& 18.& Iohan.20. & 21.1. Cor. 5.2.Corin.2.Hebr.13.Obedite præpoſitis ueſtris, & ſubiacete eis.Item Luc.22.Hoc facite in meam commemorationem.

Matth. 16. & 18. Iohã.20. 21. 1. Corin. 5. 2.Cor.2. Heb.13. Luc.22. Armach.

¶Quando autem dederit claues,non omnino inter doctores ſatis cõuenit. & Armachanus quidem lib.11.c.14.& 15.de quæſtionibus Armeni.dicit, quòd nõ eſt data poteſtas in aliquo loco, ex omnibus ſupradictis.& quidem quòd nõ, Iohan.20.Quorum remiſeritis peccata,&c. probat,quia Actuũ 1.dicit Petrus ad apoſtolos de Iuda, Quòd cõnumeratus erat in nobis,& ſortitus eſt ſortem miniſterij huius.& inducit prophetiam, Fiat cõmemoratio eius deſerta, & non ſit qui habitet in eã,& epiſcopatum eius accipiat alter.& ſtatim orantes dixerũt, Tu domine,qui noſti corda filiorum hominum,oſtende quem elegeris ex his duobus unum accipere locũ miniſterij huius, de quo pręuaricatus eſt Iudas.Ex quo(inquit) uidetur conſtare,quòd Matthias non habuit niſi quod amiſit Iudas.Ergo tota poteſtas data fuit ante reſurrectionem.Item Iohan.20.dicitur, ꝙ Thomas unus de duodecim nõ erat cum aliis apoſtolis,quando uenit Ieſus,& dixit,Quorum remiſeritis.Ergo, &c.nõ habuiſ-

Iohan.20. Act.1. Iohan.20.

ſet poteſtatem. Item Mar. 6. dicitur, quòd ungebãt ægrotos oleo. hoc autẽ ſpectat ad preſbyteros, ut patet Iaco. 5. ante ergo reſurrectionẽ fuerunt presbyteri. imò ex eodẽ habetur, quòd ante cœnam dominicam. Item probatur quòd nec Matth. 16. nec. 18. fuerit data poteſtas. Probatur, quia poteſtas ordinis tota ſimul data eſt: aliâs ordo non eſſet unum ſacramẽtum, ſed plura. Sed in cœna acceperunt poteſtatẽ ordinis ſecũdũ aliorũ ſentẽtiã, quo ad cõſecrationẽ corporis Chriſti. ergo antea nõ habebant claues, quia iſta dãtur ſimul. Et ideo Armachanus putat, quòd tota poteſtas data eſt Mar. 3. quando inſtituit eos apoſtolos. Legitur enim quòd aſcendens in montem, uocauit ad ſe quos uoluit ipſe, & uenerunt ad eũ, & fecit quòd eſſent cũ illo, & ut mitteret eos prædicare, & dedit eis poteſtatem curandi infirmos, & eijciendi dæmonia. Sed ad authoritatem apoſtolatus ſpectant claues tam ordinis quàm iuriſdictionis. Ergo tũc acceperunt totam poteſtatẽ. Et poſſet cõfirmari, quia Paulus non legitur accepiſſe aliam poteſtatem niſi apoſtolatus: quia à Chriſto domino nõ legitur niſi ſolùm ꝙ miſſus eſt ad prædicandũ, & portandum nomen domini coram gentibus. Actuum 9. Et ipſe ſolùm uocat ſe electũ apoſtolum: ab apoſtolis autẽ nihil accepit, ut ipſe teſtatur, quòd qui uidebantur eſſe aliquid, nihil

Marc. 6. *Iaco. 5.* *Matth. 16. & 18.* *Mar. 3.* *Act. 9.*

Gal.2. nihil illi cõtulerũt.Gal.2.Et ibidẽ,Qui operatus eſt Petro in apoſtolatũ circuncifionis,operatus eſt & mihi inter gẽtes.Sed Paulus habuit omnem poteſtatẽ:ergo quãdo facti ſunt apoſtoli,receperũt totam poteſtatẽ ſpiritualẽ.

9 ¶ Ad hoc dubium primò non * magni refert quando acceperint claues,aut ante paſsionem uel poſt,modo conſtet eos accipiſſe,ſicut ex euangelio notum eſt.Secundò probabile eſt eos accepiſſe claues,& poteſtatem,non ſimul, ſed per partes:itaque uidentur accepiſſe poteſtatem iuriſdictionis in foro exteriori,Matt.

Matt.18. 18.ordinis,quantum ad conſecrationem cor-

Luc.12. poris Chriſti,Luc.12.claues uerò in foro inte-

Iohan.20. riori,Iohan.20.Primatum autem,& plenitudinem poteſtatis uidetur Petrus accepiſſe Iohã.

Iohan.21. 21.Paſce oues meas.& quod Armachanus ait, ſi non ſimul acceperunt totam poteſtatem,fore,ut non eſſet unum ſacramentum ordinis, non neceſſe eſt.Quãquam enim Chriſtus poteſtatem clauium non ſimul totam nec uno loco dedit:non ideò tamen conſequitur,ut etiã pontifices poſsint eam authoritatem diuidere,ſed totam ſimul tribuunt,& uno ordinis ſacramento:nec fortaſſe poſſent diuiſim tradere. Vel fortè ſatius eſſet dicere,quicquid ante reſurrectionem à Chriſto de hac poteſtate dictum,aut factum fuerit,totum intelligi debere in futurum, id eſt poſt reſurrectionem.Si-

cut

cut enim Matth.16.fuit tantum promiſsio cla- *Matt.16.*
uium, ubi omnia in futurum ſequātur, Super
hanc petram ędificabo eccleſiam meam,& ti-
bi dabo claues regni cęlorum.ita uidetur inſti-
tutio in futurum facta Matt.18.& ſic Apoſto- *Matt.18.*
los nullas habuiſſe claues ante illa uerba, Acci-
pite ſpiritum ſanctum,quorū remiſeritis pec-
cata,&c.Certè puto ante reſurrectionem nō
potuiſſe Apoſtolos exercuiſſe iuriſdictionem
etiam in foro interiori,& dubito an potuiſ-
ſent conſecrare corpus Chriſti;quanquam de
hoc probabilius uidetur quòd potuerint:ſed
oppoſitū non eſt improbabile,ſed nihil certi
de hoc haberi poteſt,niſi quòd habuerunt à
Chriſto claues,& poteſtatem omnem ſpiri-
tualem.

VTRVM POTESTAS SPIRI-
tualis ſit ſupra poteſtatem ciuilem.

SVMMA.

1 *Poteſtas ſpiritualis,quòd ſit præſtantior,& eminentior poteſtate temporali,oſtenditur.*

2 *Papa,an ſit orbis dominus.*

3 *Poteſtas temporalis quòd non dependeat à ſummo pontifice,ſicut aliæ poteſtates ſpirituales inferiores,&c.*

4 *Poteſtas ciuilis,quòd non ſit ſubiecta poteſtati temporali papæ tanquam domino temporali.*

5 *Papa,quòd non habeat iudicare,ſaltem uia ordinaria,de cauſis principum,aut regnorum titulis,nec po-*

e teſt

teſt ad eum appellari in cauſis ciuilibus.

6 *Papa, quòd non habeat poteſtatem deponendi principem ſecularem, etiam ex iuſta cauſa ratione authoritatis temporalis.*

7 *Papa, quòd non habeat confirmare, nec poßit infirmare leges ciuiles.*

8 *Poteſtas merè temporalis, quòd nulla ſit in papa, uidelicet quæ ad finem ordinetur temporalem.*

9 *Poteſtas temporalis, quòd non dependeat à ſpirituali omnino eo modo, quo ars, ſiue facultas inferior dependet à ſuperiori.*

10 *Poteſtas ciuilis, quòd aliquo modo ſubiecta ſit, non poteſtati temporali ſummi pontificis, ſed poteſtati ſpirituali.*

11 *Eccleſiæ quòd inſit aliqua poteſtas, & authoritas temporalis in toto orbe.*

12 *Papa, quòd in ordine ad finem ſpiritualem habeat amplißimam poteſtatem temporalem ſupra omnes principes, & reges, & imperatorem.*

13 *Poteſtas temporalis in ſummo pontifice, qualiter intelligatur.*

14 *Papa, an, & quando eſſet audiendus rege contradicente, & quando non, in his, quæ ad aliquam legem ciuilem, aut adminiſtrationem temporalẽ attinent.*

15 *Chriſtus, an totius orbis fuerit dominus.*

16 *Chriſtus, quòd non fuerit rex hæreditaria ſucceßione.*

17 *Chriſtus, quòd dono dei non habuerit dominium temporale, quale eſt dominium principum.*

18 *Chriſti regnum in toto orbe, quo titulo fuerit.*

DISSERVIMVS, quanquam non pro rei dignitate, ſed tamen pro temporis &

ris & ingenij noſtri anguſtia, de poteſtate ſpirituali in genere, & de fine ipſius, & origine ſiue authore: uiſus ſum mihi nõ abs re facturũ, ſi priuſquam deſcendamus ad diſputandum de ſubiecto ipſius poteſtatis, aliquid tractauero de comparatione poteſtatis ciuilis & ſpiritualis inter ſe. Et duas potiſsimùm quæſtiones cõſtitui diſputare. Altera, An poteſtas ciuilis ſit ſubiecta ſpirituali poteſtati. Altera, An econtrario eccleſiaſtici ſint ſubiecti poteſtati ciuili. nam utraque quæſtio in utranque partem aſſertores & defenſores non paucos, nec poſtremi nominis habet. Eſt ergo quæſtio, An poteſtas ſpiritualis ſit ſuperior ad poteſtatem temporalem, aut ciuilem. Et quia, ut in præſentia ſupponimus, & infrà probaturi ſumus, papa eſt princeps ſummus in tota poteſtate eccleſiaſtica: quęritur, utrũ papa ſit ſuperior ad oẽs principes & poteſtates tẽporales. Nec reuoco in diſputationem, utrum ex duabus poteſtatibus ſit perfectior. Eſt enim in confeſſo, ſpiritualem * eſſe præſtantiorem, & eminẽtiorem, & ſupremę dignitatis. Facultates enim ſicut & artes & potentiæ æſtimandæ ſunt ex fine, ſicut & omnia alia, quæ ad finem ſunt. Finis autem poteſtatis ſpiritualis longè excellit finem temporalem poteſtatis, quãtum ſcilicet perfecta beatitudo, & ultima felicitas excellit humanam, aut terrenam felicitatem. Et ut ait In-

nocentius in c.ſolitæ. de maio, & obedienti. Spiritualia tanto temporalibus ſunt digniora,
Heb.7. quanto anima præfertur corpori. Et Hebr. 7. Apoſtolus probat dignitatem ſacerdotij euangelici ex eo, quòd Melchiſedec, qui erat Dei
Gen.14. ſacerdos, benedixit Abraham. Gene. 14. Sine cõtrouerſia aũt maior eſt qui benedicit, quàm qui benedicitur. Abraham autem erat princeps temporalis, aut perſonam gerebat temporalis poteſtatis. Omnino igitur maior & auguſtior eſt poteſtas ſpiritualis temporali, atque adeò maiori cultu & obſeruantia proſequenda. Ergo omiſſa hac comparatione ad aliam trãſeamus, Vtrum ſcilicet papa ſit ſuperior poteſtate ciuili iuriſdictione & authoritate. Et quidem ſunt qui tanto ſtudio, & fauore pontificum feruntur, ut putent Reges & alios principes temporales non eſſe niſi uicarios, aut legatos Romani põtificis, & ut miniſtros poteſtatis papalis, & quòd omnis poteſtas temporalis deriuetur à Romano pontifice. Alij econtrario ita eximunt principes à poteſtate eccleſiaſtica, ut nihil penè integrum relinquant eccleſiaſticæ poteſtati, ſed omnes cauſas etiam ſpirituales uelint deferri ad iudicium ciuile, & illic terminari. Nos inter utroſque utrãque poteſtatem temperantes, aliquot propoſitionibus quæſtioni propoſitæ reſpondebimus.

2 ¶ Prima propoſitio, Papa* non eſt orbis dominus.

nus.Probatur Matt.20.& Luc.22.Scitis quia principes gentium dominãtur eorum,& qui maiores ſunt poteſtatem exercent inter eos, non ita erit inter uos.& ſtatim,Filius hominis nó uenit miniſtrari,ſed miniſtrare,& animam ſuam dare redemptionem pro multis. In quo loco uidetur Dominus uetuiſſe,ne etiam priuati uellent dominari,tantum abeſt,ut eis principatum tradiderit.Quem locum Bernardus inducit de conſidera.ad Eugenium libro 2.dicens,Nam quid tibi aliud dimiſit S.Apoſtolus?Quod autẽ,inquit,habeo,hoc tibi do. Quid illud?unum ſcio,non eſt aurum,nec argentum.Eſto ut alia quacunque ratione hoc tibi uendices,ſed nó apoſtolico iure:nec enim ille tibi dare quod nó habuit,potuit:quod habuit dedit,ſolicitudinem(ut dixit)ſuper eccleſias. nunquid dominationem mundi? Ipſum audi. Nec dominãtes,inquit,in clero,ſed forma facti gregis.& ne forte putes ſola humilitate dictum,non etiam in ueritate,uox Domini in euangelio eſt,Principes gentium dominantur,&c.Planè Apoſtolis interdicitur dominatus.Quomodo tu & tibi uſurpare audes aut dominãs apoſtolatum,aut Apoſtolis dominatum. planè ab alterutro prohiberis:ſi utrunque ſimul habere uoles, perdes utrunque,alioqui non te exceptum illorum numero putes,Ipſi regnauerunt,& non ex me,prin- Matt.20. Luc.22. Bernardus

cipes extiterunt,& non cognoui.forma apoſtolica hęc eſt, Dominatio interdicitur,indicitur miniſtratio.Et infrà,Exi in agrum,ager mundus eſt, exi non tanquam dominus,ſed tanquam uillicus.Item papa fatetur ſe recepiſſe dominium aliquarum terrarum ab Imperatore.12.q.1.c.futurum.Itē patet 96.diſ.c. cùm aduenerunt.Ventum eſt ultrà,ſibi nec Imperator iura pontificatus arripiat, nec Pontifex nomen Imperatoris ſibi uſurpet.Pręterea, Papa non habet dominium in terris infidelium,quia non habet poteſtatem niſi intra eccleſiã:de his enim quę foris ſunt,nihil ad eũ, 1.Cor.5. ſecundum Apoſtolum 1.ad Corin.5.& infideles ſunt uerè domini,cùm Apoſtolus Roma. Rom.13. 13.præcipiat eis pendi tributum etiam à fidelibus,& dicit eos habere poteſtatem à Deo,& obediendum legibus eorum,& tamē illi non habent dominium à papa:quia certè ipſe nollet eos habere,& dat operam ad euertendum imperium paganorum.ergo non eſt dominus orbis.Ex quo patet error multorum iuriſconſultorum,ut Archiepi. Panormita. Angeli.& Ancho. Sylueſt.& multorum aliorum,qui putant,quòd papa eſt dominus orbis propriè dominio tēporali,& quòd habet authoritatem & iuriſdictionem temporalem in toto orbe ſupra omnes principes.Hoc ego nō dubito eſſe manifeſtè falſum,cùm tamen ipſi dicant eſſe manifeſtè

manifeſtè uerum.ego putò eſſe merum commētum in adulationem & aſſentationem pontificum,unde & cordatiores iuriſconſulti oppoſitum tenēt,ut Iohan.An.& Hugo, nec S. Tho.qui fuit ſtudioſiſsimus authoritati pontificiæ,hoc dominium unquam tribuit ſummo pontifici. Patet etiam ſecundò, eſſe non ſolùm falſum,ſed ludibrio dignū,quòd ijdem dicūt in donatione facta Syluestro,ſi qua fuit: uel in poſteriori à Philippo Auguſto,nō fuiſſe factam donationem, ſed reſtitutionē: imò econtrario Syluestrum donaſſe Conſtantino imperium orientale propter bonum pacis. Et ſimiliter quòd papa non utitur adminiſtratione tēporali in toto orbe Chriſtiano:hoc,inquiunt non eſſe propter defectum authoritatis,ſed propter nutriendum in filijs uinculum unitatis & pacis.Certè hoc nullum habet fundamentum in ſcripturis, nec uſquā legimus hanc poteſtatem datam Apoſtolis à Chriſto, nec ipſos ea uſos, nec docuiſſe ſe habere aliquod tale dominiū:imò nec ipſe papa unquā agnouit hāc poteſtatē,imò oppoſitū teſtatur in multis locis,ex quib' aliqua adducta ſunt: & apertè doctiſsimus Innocentius in c.per uenerabilem.qui filij ſint legitimi.dicit ſe nō habere poteſtatem in temporalibus ſupra regem Franciæ.

3 ¶ Secunda propoſitio,Poteſtas * temporalis

non dependet à ſummo Pontifice ſicut aliæ poteſtates ſpirituales inferiores, puta ſicut epiſcopatus, aut curatus, aut aliæ poteſtates ſpirituales:Probatur iſta ex prima, Quia epiſcopis & inferioribus poteſtatibus ipſe dat poteſtatem & authoritatem certo modo,ut infrà diſputabitur: ſed Regibus, & principibus nullā dat poteſtatē,quia nemo dat quod non habet:ipſe autem nō eſt dominus,ut probatum eſt.Ergo nec poteſt dare dominium,& per conſequens nec facere Reges,nec principes temporales,dico per poteſtatem temporalem.Hoc etiam probatum eſt in pręcedentibus per confeſsionem ipſorum ſummorum pontificum.Et probatur etiam ratione,Quia poteſtas temporalis erat ante claues eccleſiæ: erāt enim principes ueri & domini temporales ante aduētum Chriſti,nec Chriſtus uenit tollere aliena,&c.nec eccleſia indiget hoc dominio,&c.Iſta propoſitio nō omnino eſt eadem cum prima:quia fieri poſſet,ut ad papam ſpectaret cōſtituere Reges,licet non eſſet ipſe dominus,ſicut dat dominium,& titulum ad præbendam,& bona temporalia,quorum nō eſt dominus propriè:& ſicut Imperator facit, & inſtituit duces,quāuis non ſit propriè dominus illius ditionis,quia non poſſet ſibi reſeruare. Sed dico quòd nec hoc modo papa eſt ſupra Reges,& principes,quòd inſtitutio

eorum,

eorum, uel fuerit, uel poſſet eſſe à ſummo pontifice, nec dubito plus de iſta, quàm de prima, licet etiam aſſertores alterius partis communiter dicant, quòd papa inſtituit omnem poteſtatem temporalem tanquam delegatam, & ſubordinatam ſibi: & ꝙ ipſe cōſtituit Conſtantinum Imperatorem: ſed totum hoc eſt fictitium, & ſine quacunque probabilitate, nec innititur uel ratione, uel teſtimonijs uel ſcripturæ, uel ſaltem alicuius ex patribus, uel uerè theologis. Sed gloſſatores iuris hoc dominium dederunt papæ, cùm ipſi eſſent pauperes rebus, & doctrina. Item dominia priuata non dependent à papa: ergo nec publica.

4 ¶ Tertia propoſitio, Poteſtas* ciuilis non eſt ſubiecta poteſtati temporali papæ. nō dico autem, quòd non ſit ſubiecta papæ: quia certum eſt omnes poteſtates eſſe ſubiectas papę ratiōe poteſtatis ſpiritualis, quia omnes ſunt oues, & ipſe eſt paſtor. Sed dico non eſſe ſubiectam ei tanquam domino temporali. Hæc propoſitio differt à prima & ſecunda. Quia dato quòd non eſſet dominus orbis, nec haberet inſtituere dominos: poſſet eſſe ſuperior, ſicut Imperator eſt ſuperior aliquibus Regibus, & tamē nec eſt dominus regnorū, nec inſtituere habet reges in illis prouincijs: uel ſicut Rex Frācorū proximis tēporib⁹ erat ſuperior ad comitē Flādrię, & tamē nec erat propriè dominus, nec in

ſtituebat comitẽ: imò Rex eſt ſuprà omnes priuatas perſonas regni, & tamen non facit eos dominos rerũ ſuarum. Dico ergo, ꝙ nec hoc modo principes, aut reges ſubijciuntur papæ. Iſta non indiget probatione, patet enim ex præcedentibus. Sed poteſt confirmari, Quia reſpub. temporalis eſt reſpublica perfecta, & integra. ergo non eſt ſubiecta alicui extra ſe, aliâs non eſſet integra. ergo poteſt ſibi conſtituere principẽ nullo modo ſubiectum. Item tempore quo fuerunt Reges, & ſacerdotes in populo Iſraël, non legimus, quòd ſacerdotes haberent temporale dominium. Vnde ergo cùm in Scriptura nihil habeatur de hac poteſtate, ortum habuit hæc poteſtas? Validiſsima probatio omnium iſtorum eſt, Quia non probatur aliquo modo hæc temporalis poteſtas in ſummo Pontifice. ergo non habet illam. Item quare epiſcopus non haberet illam poteſtatem temporalem in ſuo epiſcopatu? Ex his propoſitionibus ſequitur corollarium
5 manifeſtè, quòd * papa nõ habet iudicare ſaltem uia ordinaria de cauſis principum, aut iuribus ditionum, & regnorum titulis, nec poteſt ad eum appellari in cauſis ciuilibus. Hæc patet ex dictis, quia ſi non eſt nec dominus, nec ſuperior, non eſt quare ad eum appelletur: & dico papam non habere hanc poteſtatẽ non ſolùm quãtum ad uſum, & executionem, ſed

nec quantũ ad authoritatẽ. Qui enim ſunt defenſores temporalis poteſtatis in papa, fatentur quidem papam non habere uſum & executionem ordinariam huius poteſtatis: ſed hoc non defectu authoritatis, ſed quia ipſe dedit, & tranſtulit poteſtatem & uſum eius in principes. Ego uero dico ipſum nec habere uſum nec poteſtatem, & ideo nec ad ipſum ſpectare iudicium cauſarum temporalium, nec in prima inſtantia, nec in gradu appellationis. Dico uerò ordinarie: non enim nego, quin in caſu poſsit haberi recurſus ad papam, & quòd ipſe poſsit reſcindere iudicium ciuile. Sed hoc nõ ratione poteſtatis temporalis, ſed ratione ſpiritualis præcisè, ut ſtatim dicturus ſum. Hanc concluſionem confitetur Alexander papa tertius in c. cauſam. extra. Nos attẽdentes, quòd ad regem pertinet, non ad eccleſiam de poſſeſſionibus iudicare, ne uideamur iuri Anglorũ detrahere, qui ipſarum iudicium ad ſe aſſerũt pertinere, fraternitati ueſtrę mãdamus, Regi poſſeſsionũ iudiciũ relinquẽtes, &c. Et Bernardus ad Eugenium, In criminibus, non in poſſeſsionibus poteſtas ueſtra: propter illa ſi quidem has accepiſtis claues regni cælorum. & infrà, Habent hæc infima terrena iudices ſuos, & principes terræ. Idem Innocentius tertius in c. nouit. de iudicijs. Non enim intendimus iudicare de feudis, cuius ſcilicet ad ipſum

regem

regem ſpectat iudicium. Sequitur ſecundò, quòd* ipſe non habet poteſtatem deponendi
6 principem ſecularem, etiam ex iuſta cauſa, eo modo quo poteſt deponere epiſcopum. Hoc ſemper intelligo, ratione authoritatis temporalis: quia per poteſtatem ſpiritualem, & in caſu, ſecus eſt, ut poſtea dicã. Hoc corollarium
7 patet ex dictis. Sequitur tertiò, quòd * nec habet confirmare, nec poteſt infirmare leges ciuiles. Patet ex dictis, quia ſi poteſtas ciuilis nõ dependet ab eo, ergo nec actus poteſtatis ciuilis.
8 ¶ Quarta propoſitio, In * papa nulla eſt poteſtas merè temporalis. Declaro hãc. Poteſtas ciuilis, & tẽporalis eſt, quæ habet finem temporalem: ſpiritualis eſt, quæ habet finem ſpiritualem. Dico quòd in papa nulla eſt poteſtas, quæ ordinetur ad finem temporalem, quæ eſt merè temporalis poteſtas. Ita tenet Caieta. in apolo. c. 6. ad octauum argumẽtum Almani. Probatur, Quia ut ſuprà dictũ eſt, poteſtas ſpiritualis diſtinguitur à temporali ex fine, quia poteſtas ſpiritualis tendit ad finem ſpiritualem. ſed ſummus pontifex non eſt niſi perſona, uel ſacerdos, in quo eſt ſumma poteſtas eccleſiaſtica: ergo nõ habet poteſtatem, quæ habet finem temporalem. Et confirmatur, Sine aliqua poteſtate purè temporali eſſet ſummus pontifex, quia haberet ſummam poteſtatẽ eccleſiaſticam: ergo non eſt ponenda in eo aliqua

qua

qua poteſtas temporalis. Confirmatur ſecundò, Neceſsitas & ratio rerum ſumenda eſt ex fine, ſed nullus finis eſt ponendi hanc poteſtatẽ, ergo. Et quamuis inter defenſóres alterius ſententiæ ſint aliqui de numero Thomiſtarũ, tamẽ puto S. Thomã eſſe huius ſententiæ, tum quia, ut dictum eſt, cùm fuerit ſtudio ſuę impédiò pontificum, nunquã tamen huiuſmodi poteſtatem tribuit papæ, tum maximè, quia ut infrà alio loco dicturus ſum ſecũdum S. Tho. eccleſiaſtici ſunt exẽpti à tributis priuilegio principũ ſecularium. Quòd ſi papa eſt Dominus tẽporalis, ut iſti autumant, et Reges habent imperiũ ab ipſo, non erat opus priuilegio principum ad exemptionẽ eccleſiaſticorũ.

9 ¶ Quinta propoſitio, Temporalis * poteſtas nõ depẽdet à ſpirituali omnino, eo modo quo ars, ſiue facultas inferior depẽdet, à ſuperiori, ut frænorũ ars inſeruit equeſtri, fabrilis nauticæ, armorum militari. Hãc poſuit propter docto. qui hanc comparationem ponunt inter iſtas duas poteſtates. Probatur, Poteſtas ciuilis non eſt præcisè propter ſpiritualem, ſed ars inferior eſt precisè propter ſuperiorem, ergo comparatio non eſt omninò ſimilis. Antecedens prò utraque parte patet. Nam ſi nõ eſſet militaris, nõ eſſet armorũ ars, nec frenorũ, niſi eſſet equeſtris. Sunt enim oẽs huiuſmodi organicæ, id eſt, inſtrumentales: ceſſante autẽ fine, nullus

ne,nullus eſt inſtrumenti uſus, imò nullum eſſet inſtrumentum.Non ſic autem eſt de poteſtate ciuili in ordine ad ſpiritualem. Dato enim quòd non eſſet aliqua poteſtas ſpiritualis,nec aliqua beatitudo ſupernaturalis, eſſet aliquis ordo in tēporali repub. & eſſet aliqua poteſtas ſicut eſt in rebus naturalibus, etiam irrationalibus,inter quas aliqua agunt, alia patiuntur propter bonum duntaxat uniuerſi.ergo magna eſt differentia. Non eſt ergo ſic intelligendum,quòd una dependet ab alia, ꝗ ſit præcisè propter illam uel tanquā inſtrumentū eius, uel tanquam pars illius: ſicut poteſtas prætoris, eſt pars regiæ poteſtatis,ſed eſt integra & perfecta poteſtas in ſe,& ꝓpter propriū finē immediatè: ſed nihilominus eſt aliquo modo, ut ſuprà dictū eſt, ordinata ad poteſtatem ſpiritualem.Et confirmatur,Quia ex ſententia meliorū philoſophorum, uir fortis deberet ponere uitam pro repub.etiam ſi non eſſet aliqua felicitas poſt hanc uitam.Ergo adhuc maneret reſpublica ſecluſo fine ſpiritualis poteſtatis, & per conſequens maneret aliquis ordo principatus,& ſubditorum,ſine quo nō eſſet propria reſpublica.

¶ Sexta propoſitio,His non obſtantibus, po-
10 teſtas* ciuilis aliquo modo ſubiecta eſt, non poteſtati temporali ſummi Pontificis, ſed poteſtati ſpirituali.Probatur, Quia ſi finis alicu-

ius

ius facultatis dependet à fine alterius facultatis: ergo etiam facultas dependet à facultate. 1. Ethico. Hanc comparationem ponit S. Tho. ſecunda ſecundæ. q. 40. arti. 3. ad tertium. Sed finis temporalis poteſtatis dependet à fine ſpiritualis aliquo modo; ergo etiam poteſtas ciuilis à ſpirituali. Aſſumptum probatur, Quia ſpecialitas humana eſt imperfecta, & ordinatur in beatitudinem ſupernaturalem tanquam in perfectam, ſicut ars armorum fabricandorum ordinatur in militarem & imperatoriã, & fabricandi nauẽ nauticæ, & fabricãdi uomeres agri culturæ, & ſic de alijs. Itaque nõ oportet imaginari, ꝙ poteſtas ciuilis, & ſpiritualis ſint ſicut ſunt duæ reſpublicæ diſparatæ & differentes, ut Gallorũ, & Anglorum. Et cõfirmatur hoc & declaratur; Si enim adminiſtratio ciuilis eſſet in detrimẽtũ adminiſtrationis ſpiritualis, etiã ſi ad finẽ propriũ ciuilis poteſtatis eſſet cõmoda adminiſtratio: tamen teneretur Rex, aut princeps mutare huiuſmodi adminiſtrationẽ (ut ſtatim ꝓbaturus ſum). Ergo ciuilis poteſtas eſt ſubiecta aliquo modo poteſtati ſpirituali. Sed cõtrà, Quia etiã ſi adminiſtratio ſpiritualis noceret reipub. teneretur Põtifex mutare. Reſpõſio, Nõ eſt uerum, ſi eſſet neceſſarium, uel ualde utile, & tamen etiam ſi perirent bona temporalia, deberẽt poni pro ſpiritualibus in neceſsitate, uel magna

utilitate. Nec ualet dicere, quòd licet hoc ſit uerum, tamen hoc non eſt, nec ratione ſubiectionis, aut dependentiæ, ſed quia finis ſpiritualis poteſtatis eſt perfectior, quàm ciuilis, & ideo ex ordine charitatis debet opponi bonum ſpirituale bono tẽporali. hoc, inquam, non ualet. Nam ſi poteſtas temporalis, non aliquo modo ſubijceretur ſpirituali, & ordinaretur ad illam, dato quòd bonũ ſpirituale eſſet maius, non inde naſceretur obligatio ad conſeruandum bonum ſpirituale cum detrimẽto boni temporalis. Probatur, Nam gubernator unius reipub. non tenetur, imò non debet cõſeruare bonum alterius reipub. quantumcunque maiori cum detrimento ſuæ reipublicæ. Imò nec homo priuatus tenetur adire detrimentum bonorum ſuorum pro conſeruatione alienæ reip. Si ergo reſpublica ciuilis & ſpiritualis eſſent omnino indepẽdẽtes, ſicut duę reſpu. temporales, uel ſicut duæ artes impertinentes, nõ teneretur princeps tẽporalis ſubuenire ſpiritualibus cum detrimento temporalis reipub. Nec valet dicere, quòd Rex tenetur ſubuenire rebus ſpiritualibus, quia eſt reſpectu ſubditorum ſuorum: & ſi ſubditi facerent iacturã in bonis ſpiritualibus, iam opus eſſet ſubuenire cum quocunque detrimento bonorum, uel gubernationis tẽporalis, aliâs noceret illis: ſed hoc eſt propter ſubiectionem,

hoc,

hoc,inquam,non ualet,quia nõ ſolùm reſpe-ctu ſubditorum ſuorum.Sed ſi ex adminiſtratione reipublicæ ciuilis in Hiſpania fieret magna iactura bonorum ſpiritualium in Africa, teneretur princeps corrigere huiuſmodi adminiſtrationẽ.Ergo hoc eſt propter depẽdentiam ,.& ordinationem.Et confirmatur hoc, Quia tota eccleſia eſt unũ corpus,nec ex republica ciuili & ſpirituali fiunt duo corpora: ſed unum tantùm,ut certum eſt ex apoſtolo Paulo,ut ſuprà inductum eſt.quia Chriſtus eſt caput totius eccleſiæ,& eſſet monſtruoſum,uel unum corpus eſſe ſine capite, uel unum caput habere duo corpora,ſed in uno corpore omnia ſunt inuicẽ cõnexa,& ſubordinata,& partes ignobiliores ſunt propter nobiliores. Ergo etiã in republica Chriſtiana oĩa ſunt ſubordinata,& cõnexa,& officia,& fines,& poteſtates:& nullo modo eſt dicẽdũ,quòd ſpiritualia ſunt ꝓpter tẽporalia.Ergo ecõtrario tẽporalia ſunt propter ſpiritualia,& dependent ab illis. Item probatur,Quia non uidetur eſſe minoris dignitatis ſacerdos nouæ legis,quàm ueteris legis,qui poterat etiam cauſas temporales in caſu terminare,ut ſuprà probatum eſt Deu.17.

11 ¶ Septima propoſitio, In eccleſia* eſt aliqua poteſtas,& authoritas temporalis in toto orbe.Iſta patet primò ex.c.oẽs.diſt.22.in quo Nicolaus papa inquit,Chriſtus beato Petro uitæ

æternæ clauigero,terreni ſimul,& cæleſtis imperij iura commiſit.ubi gl.Argumentum,inquit,quòd papa habet utrunque gladium, ſpiritualem ſcilicet & temporalem. Item allegat 66.d.c.tibi duo,& c.nos ſanctorum & c.iuratos.Item eſt expreſſa determinatio beati Bernardi ad Eugen.ubi tamen nihil omnino tribuit aſſentationi & gratiæ Pontificis,ſed potiùs quãtum licet,reprimit ambitionem illius ſedis.Et probatur ratione, Neceſſariũ fuit ad commodam adminiſtrationem eccleſię & ad finem ſpiritualem eccleſiæ,ut in eccleſia eſſet poteſtas temporalis.Ergo eſt ponẽda talis poteſtas. Antecedens probatur,& declarabitur in octaua propoſitione,quæ talis eſt.

12 ¶ Octaua propoſitio,In* ordine ad finem ſpiritualem papa habet ampliſsimam poteſtatem temporalem ſupra omnes Principes & Reges & Imperatorem. Et primò, quòd in eccleſia ſit poteſtas temporalis in ordine ad finem ſpiritualium,probatur:quia temporalia,ut ſuprà dictum eſt,aliquo modo ſunt neceſſaria & ordinata ad finem ſpiritualem. Ergo Chriſtus non ſatis prouidiſſet,& cauiſſet rebus ſpiritualibus,ſi non reliquiſſet aliquam poteſtatem, ad quam ſpectaret quando opus eſſet ordinare,& uti temporalibus conuenienter ad finem ſpiritualem:ſed hoc nõ ſpectat ad officiũ principum ſecularium,qui ignorãt proportionem

rerum

rerum temporalium ad ſpiritualia, nec habent curam rerum ſpiritualium: ergo iſta cura utendi tẽporalibus ad ſpiritualia, eſt poteſtatis eccleſiaſticæ: ergo ſi neceſſarium ſit ad conſeruationem, aut adminiſtrationem rerum ſpiritualium aliquando uti materiali gladio, & authoritate temporali, papa hoc poterit. Dico uerò, quòd habet ampliſsimã poteſtatẽ: quia quantùm, & quando neceſſe eſt ad finem ſpiritualem, poteſt non ſolùm omnia, quæ principes ſeculares poſſunt, ſed & facere nouos principes, & tollere alios, & imperia diuidere, & pleraque alia. Sed ut hæc magis exponantur, du-
13 bitatur, Vtrum * hæc poteſtas temporalis in ſummo pontifice intelligatur ſolùm mediãte poteſtate, & gladio ſpirituali, an immediatè exercere poteſtatis temporalis actum: exempli gratia, ſi pro defenſione fidei neceſſe eſt ut Hiſpani proficiſcantur ad bellum aduerſus Saracenos, utrum papa ſolùm poſſit cenſuris, & præceptis cogere Regẽ ut proficiſcatur ad bellũ: an ipſe indicere bellũ ꝓpria authoritate, & uocare Hiſpanos in bellum, & ꝙ teneãtur eũ ſequi ſicut Regẽ. Vel, ut ſit exẽplũ familiarius, Imperator fecit legẽ, ut poſſeſſor etiam malę fidei præſcriberet, & ſuppono, quòd lex nõ eſt de ſe ita iniqua, quin haberet uim legis, niſi eſſet reuocata: nihilominus quia eſt occaſio iniuriarum, & rapinarum, & plus mali affert,

quàm boni,expedit ut tollatur & antiquetur. Dubitatur an papa poſſit ſua authoritate immediata reuocare,& contrariam ferre,an ſolùm poſſit præcipere Imperatori,& cogere ut reuocet,& tollat.Reſpondeo primò,quòd papa nō poteſt immediatè reuocare eam legem, quia hoc ſpectat ad poteſtatem ciuilem:& papa non debet,nec poteſt uſurpare poteſtatem ciuilem niſi neceſsitate,aliâs faceret iniuriam principibus,ſi occuparet officium eorum.Probatur,Quia ſi ſolùm per hoc quòd ſit conueniens ad finem ſpiritualem aliquis actus poteſtatis ciuilis,poſſet papa, illam exercere, cùm tota adminiſtratio temporalis ſit neceſſaria ad finem ſpiritualem,poſſet papa ſemper exercere totam poteſtatē ciuilem,& ſic ceſſaret officium principum.Non ergo ſufficit,ut aliquid ſit neceſſarium ad finem ſpiritualem ad hoc, quòd ſpectet ad papam, ſed oportet,ut illud ſit in caſu neceſsitatis.id eſt ubi ceſſat poteſtas ciuilis,& nō ubi facere poteſt officium ſuum. Dico ergo quòd papa primò debet uti poteſtate ſpirituali,iubendo ſcilicet illud reuocari,ꝙ ſi nolit princeps ſecularis,tunc poteſt ipſe,& debet propria authoritate reuocare,& erit reuocata.Et eodem modo dico,ſi populus Chriſtianus eligeret principem infidelem,de quo meritò timeret,quòd populum auerteret à fide,ille nihilominus manendo in iure diuino

ſolùm,

ſolùm,eſſet uerus princeps,nihilominus papa
deberet admonere populum,imò præcipere,
ut tolleret illum:quòd ſi nollet,aut non poſ-
ſet,tunc papa ſua authoritate poſſet eum tolle
re,& qui prius erat uerus princeps,authorita-
te papæ perderet principatum.Et ſimiliter di-
co in alijs negotijs temporalibus,quòd papa
nõ poteſt præuenire poteſtatem temporalem,
& quantumcunque poteſtas temporalis ſit ne
gligens in adminiſtratione reipublicę ſi hoc
nõ uergit in detrimẽtum rerum ſpiritualium,
Põtifex nihil poteſt:ſed ſi hoc uergit in iactu
ram grauem ſpiritualium,poteſt adhibere re-
medium eo modo,quo dictum eſt.Et ſimili-
ter ſi principes inter ſe belligerant de aliqua
prouincia cum manifeſto detrimento,& ma-
lo religionis,non ſolùm poteſt interdicere eis
bellum,ſed ſi aliter conuenire nõ poſſunt,po-
teſt iudicare inter illos per authoritatem pro-
priam,& dare ius uni eorum,& auferre alteri.
Ratio omnium iſtorum eſt, quia reſpublica
ſpiritualis debet eſſe perfecta ſicut & tempora
lis,& per conſequens ſibi ſufficiens.ſed reſpu-
blica tempotalis hoc iuris habet,ut ſi aliter nõ
poteſt ſeruare ſe indemnem, & incolumem,
poſſet exercere iuriſdictionem & authoritatẽ
in aliena prouincia.Si enim aliter Hiſpani nõ
poſſunt ſe defendere ab iniurijs Gallorum,
poſſent occupare ciuitates eorum,& conſti-

tuere eis nouos principes,& dominos,& punire nocentes,&c.propria authoritate facere, ac ſi eſſent uerè domini,ut omnes doctores habent fateri.Ergo ſimiliter ſi poteſtas ſpiritualis non poteſt ſeruare indemnē ſuam rempublicam, poterit cũ authoritate omnia facere neceſſaria,ad illum finem:aliâs poteſtas eſſet manca,& non ſufficienter inſtructa ad ſuũ
14 finem.Dubitatur ſecundò, Si*enim papa non habet poteſtatem tēporalem ordinariam, ſed duntaxat in caſu neceſſitatis,ſi papa diceret aliquam legem ciuilem,aut aliquam adminiſtrationem temporalem non eſſe conuenientem, &non expedire gubernationi reipublicæ,& iuberet eam tolli,Rex autem diceret contrarium,cuius ſententiæ ſtandum eſſet?Reſpondeo, ſi papa diceret talem adminiſtrationem non expedire gubernationi tēporali reipublicæ,papa non eſſet audiendus:quia hoc iudicium non ſpectat ad eum,ſed ad principem:& dato,quòd uerum eſſet,nihil ad authoritatē papæ.Eo enim ipſo quòd hoc non ſit contrarium ſaluti animarum,& religioni,ceſſat officium papæ.Sed ſi papa dicat talem adminiſtrationem cedere in detrimētum ſalutis ſpiritualis,ut quòd talis lex ſeruari nō poſſet ſine peccato mortali,aut eſſe contra ius diuinum,aut eſſe fomentum peccatorum,ſtandum eſſet iudicio Pontificis,quia Rex non habet iudicare de rebus

de rebus ſpiritualibus,ut ſuprà dictum eſt. Et hoc intelligitur,niſi apertè erraret,uel faceret in fraudē.Habet enim Pontifex rationem habere tēporalis adminiſtrationis,nec quicquid primo aſpectu uidetur conducere ad promouendum religionem,ſtatim decernere ſine reſpectu rerum temporalium:non enim tenentur nec principes nec populi ad optimam rationem uitæ Chriſtianæ, nec ad hoc poſſunt cogi,ſed ſolùm ad conſeruandum legem Chriſtianam intra certos limites, & terminos. Et confirmatur hoc, quia cùm ſint in una eccleſia relictæ à Chriſto duæ poteſtates diſtinctæ ad conſeruationem & incrementum bonorũ, tam temporalium,quàm ſpiritualium,& poſſint non rarò oriri dubia & controuerſiæ inter utrãque poteſtatem, non uideretur perfectè prouiſum eccleſiæ,niſi eſſet aliquod iudicium,ubi terminarentur huiuſmodi dubia: aliâs omne regnum diuiſum deſolaretur Matthę.12.Luc.11.Et nõ eſt rationale dicere,quòd hoc ſpectet ad principes ſeculares,qui nõ poſſunt rectè iudicare de ſpiritualibus.Ergo uidetur quòd potiùs hoc ſpectet ad principes eccleſiaſticos. Et præterea qũãtumcunque interueniat detrimentum in adminiſtratione temporalium,ſi aliquid eſt neceſſarium ad uitam ſpiritualem ſubditorum,poſtponi debent tēporalia.Et ideo cùm cognitio rerum ſpiritua-

Matt.12. *Luc.11.*

f 4 lium

lium ſpectet ad prælatos eccleſiaſticos, etiam iudicium de comparatione temporalium ad ſpiritualia oportet ut ad eos ſpectet. Ad hunc ſenſum ſuprà poſitum uidetur ponere authoritatem in temporalibus in ſummo Pontifice Petrus de Palud. licet eam extendat benignius quàm opus eſt. Et uide illum iñ trac. De poteſt eccleſiæ. Bonifacius octauus in extrauaganti, unam ſanctam. In hac quidem ſcilicet Romani pontificis poteſtate, duos eſſe gladios, ſpiritualem ſcilicet & temporalem, euangelicis dictis inſtruimur. Nam dicẽtibus Apoſtolis, Ecce duo gladij: hic, &c. & conſequenter dicit, Non eſt poteſtas niſi à Deo: quæ autem à Deo ſunt, ordinata ſunt, nõ autem ordinata eſſent, niſi gladius eſſet ſub gladio, & tanquam inferior reduceretur per alium in ſuprema. Et idẽ determinat Innocentius tertius in c. per uenerabilem. qui fil. ſint legiti. Sed contra aliqua ex prædictis poſſunt fieri argumenta, quibus moti ſunt aliqui ex authoribus ad ſentiẽdum contrariũ aliquarũ propoſitionum aſſertarũ. An Chriſtus fuerit dominus totius orbis. Arguitur ergo primò, maximè contra tres primas propoſitiones, Chriſtus* redemptor noſter fuit dominus orbis, etiam ſecundum humanitatem: ſed papa eſt uicarius Chriſti: ergo papa eſt ſimpliciter uerus dominus orbis, & ſic habet omnimodam poteſtatem ſupra om-

nes

nes principes,& ſupra omnem poteſtatem tẽporalem. Antecedens patet, quia ipſe eſt Rex regum, & dominus dominantium, Apoc.18. & ipſe de ſe dicit, Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra Matth.28. Et de ipſo habetur in prophetis, quòd ipſe dominabitur Gentium. Pſal.21. Et regnum ipſius omnibus dominabitur. Pſal.102. & 46. quòd regnabit ſuper Gentes. Minor autem probatur, tũ quia abſolutè dictum eſt Petro, Paſce oues meas, Iohan. ultimo. ſine limitatione ergo uidetur, quòd habet authoritatem paſcendi ſicut Chriſtus ſcilicet in ſpiritualibus, & temporalibus. Item quia Apoſtolis dictum eſt, Sicut miſit me Pater, & ego mitto uos. Iohan. 20. ſed ipſe miſſus eſt cum utraque poteſtate: ergo etiam in eccleſia manet utraque poteſtas. Item, Quia uidetur, ꝙ ſe regem fecerit, quia de hoc accuſatus fuit, nec ipſe uidetur negaſſe. Luc.23. & Iohan.19. & Math.27. Ad hoc argumentum primùm dico, quòd non ſtatim ualet, quia Chriſtus habuit poteſtatem temporalem, uel fuit orbis dominus: ergo hanc poteſtatẽ reliquit in eccleſia, ſicut doctores cõfitentur, ꝙ in Chriſto fuit poteſtas excellentiæ, quam tamen nõ reliquit in eccleſia. Nec enim eſt in eccleſia poteſtas inſtituendi noua ſacramenta, nec deſtituendi iam condita, nec remittendi peccata ſine ſacramẽto, quæ pote-

Apoc.18. *Matt.28* *Pſal.21.* *Pſal.102.& 46.* *Iohan. ultimo.* *Iohan.20.* *Luc.23.* *Iohan.19.* *Matth.27.*

ſtas fuit in Chriſto, Et ſic eſto, quòd conceda tur, quòd Chriſtus habuerit dominium totius orbis, expediebat quidem, quòd ipſe haberet, tum propter authoritatẽ perſonæ, tum quia erat renouaturus orbem, & ipſe non poterat abuti poteſtate: non autem expediebat, ut eam poteſtatem relinqueret in eccleleſia, quia poſſent pontifices malè uti ad perniciem eccleſiæ: ſicut etiam doctores alterius ſententiæ fatentur non expedire, ut papa exerceat illam poteſtatẽ. Quid autem opus erat iſta poteſtate mathematica, quam nuſquã eſſet eccleſia in uſu habitura? Secũdò, quia alio loco

16 prolixiùs hũc locũ de tẽporali poteſtate Chriſti tractaui, in præſentia dico, quòd * Chriſtus non fuit rex hæreditaria ſucceſsione. Patet, quia de hoc regno nihil habemus in Euangelio, & fruſtra fingimus: & uidetur quòd fœmina nõ poſſet uenire ad regnum, & ſic nec

17 Chriſtus. Tertiò dico, ꝙ* nec puto eũ etiam dono Dei habuiſſe dominium temporale, quale eſt dominium principum: ſed regnum ipſius fuit alterius rationis. Et utrũque horum probatur: quia ubicunque fit mentio de regno Meſsiæ in Scriptura, ſemper oſtenditur eſſe alterius generis, & ad alium finem quàm regna temporalia. Hoc patet in Pſal. 2. Ego autẽ

Pſal. 2. cõſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion mõtem ſanctũ eius, prędicãs præceptũ eius. Quem locum

cum ipſe dignatus eſt exponere in Euangelio Iohan.18. Regnum meum non eſt de hoc mundo. Ego ad hoc ueni in mundum, ut teſtimonium perhibeam ueritati. Quod idē eſt, ac dicere, prædicans præceptum eius in quo loco profectò in ſenſu literali uidetur omnino excluſiſſe omnē opinionem de regno temporali. Cùm enim Pilatus interrogaſſet, Tu es rex iudeorum, Reſpōdit Dominus, A temetipſo hoc dicis, an alii tibi dixerūt de me? Quæ uerba id apertè oſtendunt. Nam Pilatus legis ignarus, & religionis, non poterat intelligere aliud regnum, niſi temporale, quale principes ſeculi habent: atque adeò ſi hoc à ſe diceret, an Chriſtus ſcilicet eſſet rex non poterat intelligere, niſi de regno temporali, & oportuiſſet aliter reſpōdiſſe, quàm reſpondit. Si autem hoc dicebat ex criminatione Iudęorum, qui dicebant eum ſe regem facere, aliter erat reſpondendum. Et ſic poſtquā Pilatus dixit, Gens tua, & pontifices tui tradiderunt te mihi, Dominus uoluit eum admonere, ne deciperetur calumniis iudęorum, ſed intelligeret, quòd regnum, cuius Iudæos malè habebat Chriſtum ſe regem facere, nō eſſe tale regnū, quale Pilatus potuerat intellexiſſe, ſed eſſe regnum Meſsiæ, quod uon erat regnum de hoc mundo, id eſt, non eiuſdem rationis, nec ad eum finem, ad quem alia regna ordinantur, ſed

Iohan.18.

ſedad prædicationem ueritatis: quaſi dicat, Noli falli, regnum meum, de cuius affectatione me Iudæi accuſant, non eſt tale regnum, qualia ueſtra regna. Itaque non negat crimen obiectum, ſi ſanè, & uerè intelligatur, Neque Iudæi unquam eum accuſauerunt de
Luc.23 alio regno, niſi de regno Meſsiæ. ſic enim dicebant Luc. 23. Hunc inuenimus ſubuertentem gentem noſtram, prohibentem tributa dari Cæſari, & dicẽtem ſe Chriſtum regem eſſe. Verum eſt autem, quòd Iudæi putabant regnum Meſsiæ eſſe regnum temporale, cuius ſentẽtiæ etiam uidẽtur eſſe iſti, qui ei tribuunt hæreditario iure regnum Iudæorum, quod ta-
18 men Chriſtus apertè negauit. Regnum* ergo. Chriſti in toto orbe nec fuit ex aliquo principio humano, puta iure paterno, aut electione, aut alio ſimili titulo, nec ad aliquem finem tẽporalem, ſed fuit titulo redemptionis, ſicut
Philip.3. Apoſtolus dixit, Factus eſt obediens uſque ad mortem, propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtriũ, & infernorũ. Philipen. ſecundo. Atque etiam ad finem redemptionis, qui eſt finis ſpiritualis, ad quẽ finẽ habuit pleniſsimã poteſtatẽ, etiã in tẽporalibus, & potuit mutare omnia regna mundi, & nouos principes inſtituere & alios redigere
in

in ordinē,& priuatas facere, & omnia facere, quæ ad finem redemptionis, propter quem in orbem uenerat, opus eſſent: quam etiā poteſtatem in caſu non negamus eccleſiæ. Profectò ſi omnes Chriſtiani uellent principes paganos eligere, papa poſſet obſtare, & Chriſtianos principes pręficere. Facit etiam illud, Non enim miſit Deus filium ſuum in mundum, ut iudicet mundum, ſed ut ſaluetur mundus per ipſum. Iohan. 3. & alibi. Quis me conſtituit iudicem inter uos? Luc. 12. Et ratione probari poteſt, quia non eſt uſus ea poteſtate, & fruſtra eſt potentia, quæ nō reducitur ad actum. Sed dicunt propter dignitatem, & perfectionem. magna uerò dignitas, quā affectaret Dominus, earum rerum ſcilicet quas omnes Paulus tāquā ſtercora arbitratus eſt, Philipen. 3. Certè Chriſtus uerbo docuit contemnere, non ſolùm uſum, ſed proprietatem rerū temporalium, nedum exemplò ſibi uendicaſſet. itē faciūt argumentū ex illo. Luc. 22. Ecce duo gladij hîc. De quo uide Caietan. in ientaculo.

Iohan. 3. *Luc. 12.* *Philip. 3.* *Luc. 22.*

19 * Bonifacius in extrauaganti intelligit. de gladio ſpirituali, & temporali. & Bernardus ad Eugenium. Tertiò Arguitur, Zacharias pontifex depoſuit à Regno regem Francorum Chriſtianum, & præfecit in regno Pipinū, Caroli magni patrem, ut teſtatur Gelaſius. 15. qō. 6. c. alius. Stephanus papa trāſtulit imperium à

Græcis

Grȩcis ad Germanos tempore Conſtantini imperatoris, & inſtituit primum imperatorem Carolum cognomento magnum, ut teſtatur Innocentius tertius in c. uenerabilẽ. de electione. uide in c. licet, de foro cõpetẽti, & in clementina, paſtoralis. de re iudicata. Item Innocentius quartus Regi Portugalię interdixit regni adminiſtrationẽ, ut habetur in. c. grandi. de ſupplenda negligentia prȩlatorum. lib. 6. Ad omnia hæc reſpondetur, quòd nihilo plus probant, quàm à nobis aſſertum eſt, quòd ſcilicet in caſu ſummus pontifex omnia illa poteſt, ubi ſcilicet illa ſunt neceſſaria ad tollẽdũ ſcandalum in regno, ad protectionem religionis contra paganos, & alia ſimilia. Quartò arguitur, Ad eccleſiaſticam poteſtatem ſpectat cognoſcere de omni peccato mortali, ſaltem deuoluitur iudicium ad illam per uiam correctionis fraternæ. Matthȩ. 18. Cũ ergo in omni

Matth. 18.

cauſa quantumcunque ſeculari altera pars facit iniuriam, ergo eccleſia poterit iudicare de illa cauſa, & ſic poterit cognoſcere de omni cõtrouerſia, & cauſa ſeculari, quod ſpectat ad poteſtatem ciuilem. Reſpondetur in multis articulis & cauſis, Vtrum pars faciat iniuriam, dependet ex iure ciuili: & ideo non ſpectat ad poteſtatem eccleſiaſticã de illa cauſa, ſed oportet ꝙ terminetur in foro ſuo, ſcilicet ciuili. Poſtquã autem illic terminata eſt, ſi pars altera nollet

ra nollet obedire,tunc ratione peccati poſſet haberi recurſus ad eccleſiam, ſed non priús. Secũdò,Ille proceſſus, quo tales cauſe deuoluuntur ad iudicium eccleſiæ, eſt ſolùm ad finem correctionis fraternæ, & non ad ſatisfactionem partis læſæ:in foro autem ciuili contrario modo,& ideò iudicium illud poteſtatis eccleſiaſticæ nõ eſt temporale,ſed ſpirituale,neç etiam illo iudicio debet aut poteſt papa uti in fraudem,aut impedimẽtum iuriſdictionis ciuilis. De duobus gladiis clarũ eſt, quòd in ſenſu literali nihil habetur. Sed cũ Chriſtus oſtendiſſet eos habituros contradictionem, & neceſſe eſſe habere defenſionem,ipſi errantes dixerunt, Ecce duo gladij hîc, &c. Vide Turrem crematam libro.2.c.113.114.115. Secũdò poteſt fieri argumẽtũ, quia põtifices diſtribuunt prouincias infidelium, ut patet de inſulis inuẽtis ab Hiſpanis:ſed ex dictis patet ſolutio. Nihilominus uitandus eſt error Ocham. in dialog.lib.6.c.8. & in fine dialogi.& Gerſon.lect. 4. de uita ſpirituali. quòd papa non omnia peccata poteſt punire ſentẽtia excommunicationis,puta peccata, quæ ſunt cõtra legem naturæ,ſed ſolùm quæ ſunt directè contra Euangelium,ut de ſacramẽtis,& fide. Hoc eſt contra Paul.2.Corin.5.ubi excommunicat inceſtum:quod tamen peccatũ eſt contra naturam.

Vtrum

VTRVM ECCLESIASTICI *ſint exempti à poteſtate ciuili.*

SVMMA.

1 *Eccleſiaſtici, quòd iure ſint exempti, & liberi à poteſtate ciuili, &c.*

2 *Clericorum, quòd non omnis exemptio ſit de iure diuino.*

3 *Clericorum aliqua exemptio à poteſtate ſeculari, quòd ſit de iure diuino.*

4 *Clericorum perſonæ, quòd nõ omnino, & quoad omnia ſint exemptæ à poteſtate ciuili, nec iure diuino, nec humano.*

5 *Eccleſiaſticæ perſonæ dato quòd non eſſent exemptæ iure diuino, aut Cæſareo, quòd ſummus Põtifex potuit eas eximere à poteſtate ciuili.*

6 *Clericorum exemptio, maximè quoad perſonas, ita quòd nec iudicari, nec puniri à ſeculari poſtate poſſint, quòd ſit multùm conformis iuri diuino, & naturali.*

7 *Clericorum exemptio, ſiue ſit de iure diuino, ſiue non, quòd tamen non poßit à principe ſeculari huiuſmodi libertas, uel exemptio tolli.*

8 *Clericorũ libertas ſi eſſet in manifeſtam Reipub. perniciem, & pontifices nollent remediũ adhibere, quid agendum.*

9 *Prætores, & magiſtratus omnes citra Principẽ, quòd grauiter errent, & peccent, iudicia exercentes contra priuilegia clericorum, quãuis pernicioſorum.*

SEQVITVR conſequenter, ut econtrario quæramus, an eccleſiaſtici ſint exẽpti à poteſtate ciuili. Ad quæſtionem reſpondeo breuiter

breuiter per propoſitiones.
1 ¶ Prima, Eccleſiaſtici* iure ſunt exempti & liberi à poteſtate ciuili, ita ut non poſsint conueniri apud iudicem ſecularem in cauſis criminalibus, uel ciuilibus. 11. q. 1. & in uarijs locis, quæ omitto, quia nota ſunt, & non eſt opus uos illorum admonere, & oppoſitum eſt condemnatum in concilio Conſtántienſi inter articulos Iohannis VVicleff.
¶ Secũda propoſitio, Non * omnis exemptio clericorũ eſt de iure diuino. Probatur primò,
2 Hoc non habetur alicubi in iure diuino: ergo nõ eſt tali iure ſancita, huiuſmodi exẽptio. Antecedens probatur, Quia duo teſtimonia, quæ adducunt ad hoc probandum, non ſatis oſtendunt hanc exemptionem. primus locus eſt Matth. 17. ubi cùm exegiſſent didrachma à Chriſto, Dominus dixit Petro, Reges gẽtium à quibus accipiunt tributum uel cenſum, à filijs ſuis, an ab alienis, Et ille dixit, ab alienis. *Matth. 17.* Dixit illi Ieſus. Ergo liberi ſunt filij. Vt autem non ſcandalizemus eos, uade ad mare, & mitte hamum, & eum piſcem, qui prius aſcẽderit, tolle, & aperto ore eius, inuenies ſtaterem, illum ſumens, da eis pro me & pro te. Ex quo loco arguunt, In illo loco Chriſtus ſignauit aliquod hominum genus non eſſe obnoxium principibus, ſed eſſe liberum, non autem uidetur intelligi poſſe alius ordo hominũ præ-

ter eccleſiaſticos, qualis erat Chriſtus cũ Apo ſtolis. ergo illi ſunt liberi. Aſſumptum probatur, quia certè non intelligitur de militibus, nec de nobilibus, omnes autẽ alij ſunt ſubiecti tributo. ergo omnino oportet, quòd intelligatur de eccleſiaſticis. Reſpondetur ad iſtum locum ex S. Tho. &. Bonauent. in fine ſecũdi ſenten. quòd Dominus loquebatur de ſe, & diſcipulis ſuis, qui non erãt ſeruilis conditionis, nec res temporales habebant, de quibus dominis ſuis obligarentur ad tributa ſoluenda: Et ideo non ſequitur, quòd omnis Chriſtianus, inquit, ſit particeps huius libertatis, ſed illi ſolùm, qui Apoſtolicam uitam ſequentes, non ſunt ſeruilis conditionis. Fortaſſe ergo ſolùm uoluit Chriſtus eximere eos, qui nõ habent facultates: eccleſiaſtici autem habent. Itẽ dicit S. Tho. in illum locum Matthæi, ubi etiam dicit, quòd uidetur uelle Dominus innuere, quòd ipſe nõ tenetur ſoluere cenſum, quia ſit Rex: ipſe enim eſt Rex regum, & dominus dominantium. Eſt autem differẽtia inter tributum, & cenſum. Tributum enim ſoluitur ex bonis, cenſus autem pro capite in ſignum ſubiectionis. Chriſtus autem non erat ſubiectus, quia rex, & ad hoc ſatis erat, quòd eſſet rex regno Meſsiæ, etiam ſi non eſſet rex regno ſeculari. Meſsias enim quo ad perſonã

ſaltem

ſaltem exemptus erat à poteſtate principum. Item etiam erat de genere regum, erat enim filius Dauid, unde illud uidebatur ſatis ad exemptionem. Si enim pater eſt exemptus, etiam filius: ergo ſi maiores Chriſti fuerunt exempti, ergo etiam Chriſtus, etiam lege gentium. Vel aliter, et credo quòd ueriùs. Chriſtus enim eſt rex totius orbis, & per conſequens filij naturales Dei ſunt exempti etiam iure gentiũ, & ideo Chriſtus liber: non tollebat enim libertatem humanitas, fortè enim Chriſtus uoluit ſignificare ſe filium Dei. Secundum locum ex Scriptura ſolent afferre, Nolite tangere Chriſtos meos. Pſal. 104. ex quo uolunt habere, quòd cùm clerici ſint chriſti Domini, cùm ſint re uera uncti, & conſecrati Domino, quòd non licet eos tãgere, hoc eſt nec iudicare. Sed ille locus nihil iuuat cauſam clericorum. Nam aut illud teſtimonium nihil de clericis, aut ſolũ in ſenſu allegorico, unde non trahitur argumentum. Secundò principaliter arguitur, Quia clerici ſunt exempti à tributis non iure diuino, ſed priuilegio principum. Hoc expreſsè dicit S. Tho. ſuper illum locum Rom. 13. Ideo non tributa præſtatis: & dicit hanc exemptionem habere æquitatem quandam, non autem neceſsitatẽ. Et probatur, Quia in eo loco abſolutè Paulus præcipit ſolui tributa, nulla men- *Pſal. 104.* *Rom. 13.*

 tione

tione facta de clericis, aut alio genere hominum. ergo illa exemptio à tributis non eſt de iure diuino. omnino enim eſt licentiosè & temere factum, ſi canon poſitus in Scriptura eſt generalis, ponere exceptionem, quę nuſquam in Scriptura poſita ſit, cùm Scriptura ſit aperta omnino. Certè puto clericos nō eſſe exemptos à tributis iure diuino. Et confirmatur, Quia ſentiunt commodum, ergo debent ſentire onus.

3 ¶ Tertia propoſitio, Aliqua* exemptio clericorum à poteſtate ſeculari eſt de iure diuino. Hęc probatur, In cauſis purè eccleſiaſticis clerici nō ſubiiciuntur poteſtati ciuili de iure diuino: ergo aliqua exemptio eſt de iure diuino. Antecedens patet ex dictis. Quia poteſtas eccleſiaſtica eſt diſtincta à ciuili, nec ab ea pendet, & princeps ſecularis non habet iudicare de cauſis ſpiritualibus: ergo quo ad illas cauſas eccleſiaſtici ſunt omnino exempti. Et confirmatur, Tota poteſtas principum ſecularium eſt à communitate & republica, ut in pręſentia ſupponimus. ſed reſpublica non habet aliquam poteſtatem ſpiritualem ut infrà, oſtendetur: ergo nec princeps ſecularis poteſt in rebus ſpiritualibus iudicium habere. Et confirma ſecundò, Quia Apoſtoli exercebant, & curabant totam adminiſtrationem eccleſię ſine reſpectu nec authoritate principum ſecularium

rium:& ita omnes ſancti fecerunt etiam poſt Chriſtianitatem principum. Ergo eccleſia habet omnimodam poteſtatem in rebus eccleſiaſticis, nec ſubiiciuntur principibus. Actuum 5. Petrus interfecit Ananiam & Sapphiram. Damnatum eſt oppoſitum contra Marſi. de Padua. Ex his ſeq. corollarium, Quòd ſi principes circa adminiſtrationem rerum eccleſiaſticarum aliquid loci habẽt, ut eligere epiſcopũ, aut præſentare perſonas ad dignitates, aut ſacerdotia eccleſiaſtica, hoc totum habent priuilegio & indulgentia eccleſiæ, non ratione ſuæ dignitatis. Corollarium conſtat ex dictis, Circa quod nota, quòd dominus Caietanus concedit libro de poteſtate papæ. c. 27. quòd etiam circa adminiſtrationem eccleſiaſticam poſſunt principes reſiſtere papæ, ſi manifeſtè diſsipet eccleſiam, ut ſi pernitioſè prouideat uel ſimoniacè det beneficia, nõ eſt danda poſſeſsio illis, nec obediendum in malis. uide illum. Confirmatur hoc ex c. quanquam. de cẽſib. quòd perſonæ eccleſiaſticæ non ſolùm iure humano, ſed diuino ſunt exemptę à ſecularibus. & c. ſi Imperator. 96. diſt. quòd Deus uoluit non à legibus publicis nec à poteſtatibus ſeculi, ſed à Põtificibus, & Sacerdotibus ordinari, & iudicari. Et confirmatur hoc totum, Quia Petro dictum eſt, Paſce oues meas. Iohã. 21. Si ergo princeps haberet iudicare in cau

Act. 5. *Caiet.* *Iohan. 21.*

ſis eccleſiaſticis, uel hanc poteſtatem haberet ex æquo cum papa: & hoc non eſt poſsibile, quia eſſet confuſio Reipub. nec ſupra Petrum, quia Petrus habuit immediatè à Chriſto. Ergo non poteſt habere niſi ſub Petro, uel à Petro, &c. Et cõfirmatur iterũ ex uerbis & facto magni Conſtãtini, qui (ut refert Rufinus lib. 10. eccleſiaſticæ hiſtoriæ) cùm epiſcopi, qui cõuenerant ad ſynodum Nicenam, obtuliſſent ei libellos, ubi continebantur cauſæ & querelæ aliorum aduerſus alios, conuocatis illis omnibus, dixit, Deus uos conſtituit ſacerdotes, & poteſtatem de nobis quoque iudicandi, & ideo nos à uobis rectè iudicamur, uos autem iudicari ab hominibus non poteſtis. Ecce confeſsionem Imperatoris: & quidem (ut uerisimile eſt) non ex ſuo ſenſu expreſſa, ſed inſtructus à uiris ſpiritualibus, & ſapientibus. Hoc uidetur dixiſſe: ubi confitetur non poſſe clericos iudicari ab hominibus. Si hoc uerum eſt, certè potiſsimùm uerum habet in cauſis ſpiritualibus: ita quòd non eſt dubitandum quin principes non habeant aliquod iudicium, nec adminiſtrationem nec de iure diuino, nec à republica in rebus ſpiritualibus: & ſi quid iuris habent, totum eſt ab eccleſia.

4 ¶ Quarta propoſitio, Perſonæ * clericorum non omnino & quo ad omnia ſunt exemptæ à poteſtate ciuili, nec iure diuino, nec humano.

no.Patet, Clerici tenētur obedire legibus ciuilibus in his quæ ſpectant ad gubernationē & adminiſtrationem temporalem ciuitatis,& non impediunt adminiſtrationem eccleſiaſticam,& peccant facientes contra legem.Ergo non omnino ſunt exempti. Conſequentia eſt nota.Nam ſi eſſent omnino exempti,nō plus tenerentur ad leges ciuitatis,quàm ſi eſſent alterius reipublicę.Antecedēs autem probatur. Quia clerici præter hoc, ꝙ ſunt miniſtri eccleſiæ,ſunt ciues ciuitatis.Ergo tenentur uiuere aliquibus legibus ciuilibus,& non legibus ciuilibus latis à papa:quia papa non poteſt cōdere leges ciuiles ordinariè,ut ſuprà probatū eſt. ergo clerici tenentur uiuere legibus ciuilibus latis ab Imperatore,aut principe laico. Itē Rex eſt rex nō ſolùm laicorū, ſed & clericorū: ergo aliquo modo ſubiiciuntur ei.Item clerici quantùm ad temporalia non adminiſtrantur poteſtate eccleſiaſtica ,ut dictum eſt. ergo habent principem,cui tenentur obedire in tēporalibus.

5 ¶ Quinta propoſitio,Dato* quòd perſonę eccleſiaſticæ non eſſent exemptæ iure Diuino, aut Cæſareo,ſummus Pontifex potuit eas eximere à poteſtate ciuili.Probatur,Hoc eſt conueniens,imò uidetur neceſſarium ad adminiſtrationem rerum ſpiritualium,quòd perſonę eccleſiaſticæ ſint exemptæ à iudicio ciuili: &

ut ſuprà dictum eſt, reſpublica eccleſiaſtica eſt perfecta, & ſibi ſufficiens: ergo in ea eſt poteſtas ad ferendas leges conueniētes adminiſtrationi eccleſiæ: ergo ſi exemptio clericorum eſt cōueniens, poteſt ferre leges de tali exemptione. Quòd autem ſit neceſſaria talis exemptio, patet: quia ſi miniſtri eccleſiæ poſſent trahi ad iudicium ſeculare, poſſent auocari à miniſterio eccleſię, & non poſſent commodè uacare officio ſuo. Nemo enim militans Deo, implicat ſe negotijs ſecularibus. 2. Thim. 2. & ita ſi implicarētur miniſtri iudicijs ſecularibus, nō poſſent Deo militare. Itē papa poſſet propria authoritate deligere miniſtros eccleſiaſticos, non obſtante, quòd poteſtas ciuilis contradiceret: ergo eadem ratione poteſt ſubtrahere illos à iudicio ſeculari. Item cùm pro cauſis eccleſiaſticis, ut dictum eſt, poſſet conueniri, imo non poſſet alibi appellari, niſi in iudicio eccleſiaſtico, ſi poſſet ſimul uocari ad iudicium ſeculare, eſſet omnino perplexus, ut non poſſet ſatiſfacere utrique iudicio. Item quia re uera nullo modo erat conſentaneum, ut eccleſiaſtici, qui ſunt paſtores ipſorum etiam iudicum ſecularium, uexarētur in iudicio à ſubditis ſuis.

2. Thimot. 2.

6 ¶ Sexta propoſitio, Exemptio * clericorum, maximè quo ad perſonas, ita ſcilicet quòd nec iudicari, nec puniri à ſeculari poteſtate poſſint,

ſint, eſt multùm conformis iuri diuino, & naturali. hæc propoſitio primò probatur ex illo iudicio magni Conſtantini, ſupra poſito, cuius uerba ſunt, Vos autem non poteſtis ab hominibus iudicari, propter quod dei ſolius inter uos expectate iudicium, & ueſtra iurgia quæcunqùe ſunt, ad diuinum reſeruētur examen: uos enim nobis à Deo dati eſtis dij, con ueniens non eſt, ut homo iudicet deos. Idem apparet ex facto Ioſeph, Gen. 47. qui reliquit terram ſacerdotalem liberam. Item ſunt diſtinctæ poteſtates & reſpublicæ: ergo de ſe oportet ut habeant proprios miniſtros, qui non habeant ſeruire alijs præpoſitis, nec ab illis occupari. Item omnino ſequeretur magna abſurditas, ut prætor diceret cauſam coram epiſcopo, & epiſcopus coram prætore, & eſſet ſcandalū: qua etiā ratione Apoſtolus prohibet, ne apud ethnicos habeant cauſas. 1. Cor. 6. Audet aliquis ueſtrum habens negotium contra alterum iudicari apud iniquos, & non apud ſanctos? Eſſet apertè ſcandalum, ſi prædicatores haberent cauſas coram rege pagano. Gen. 47. 1. Cor. 6.

7 ¶ Septima propoſitio, Siue * exemptio clericorum ſit de iure diuino, ſiue non: tamen nō poteſt à principe ſeculari tolli talis libertas, uel exemptio. Hæc primùm patet ex quinta, quia poſtquam hoc expedit adminiſtrationi rerum eccleſiaſticarum, papa potuit eximere mini-

ſtros eccleſiæ etiam ſine authoritate principũ. Secũdò probatur, Quia poteſtas principũ eſt tota à republica. ſed tota reſpublica Chriſtiana iam conſenſit in hanc libertatem eccleſiaſticorũ. Ergo principes nõ poſſunt illã auferre.

¶ Octaua propoſitio, Nihilominus* ſi liber-
8 tas clericorum eſſet in manifeſtam reip. perniciem, ita ut eccleſiaſtici impune baccharentur in cædem laicorum, & pontifices nollent adhibere remedium, poſſent principes conſulere ſuis ciuibus, non obſtante priuilegio clericorum. Probatur, Quia (ut ſuprà dictum eſt) reſpublica ciuilis eſt perfecta, & ſibi ſufficiẽs: ergo poteſt ſe defendere, & ſeruare ab iniuria cuiuſcũque propria authoritate, & ſuper hoc leges conuenientes ferre. Et confirmatur, Nã poſſunt principes ſeruare proprias reſpublicas ab iniuria aliarum rerũpublicarũ, non ſolùm per modum defenſionis, ſed authoritatiuè, ut ſuprà oſtenſum eſt: ergo etiam ab iniurijs clericorum.

¶ Nona propoſitio, Prætores* tamen, & om-
9 nes magiſtratus citra principẽ grauiter errant, & peccant, iudicia exercentes contra priuilegia clericorũ, quamuis pernicioſorũ, & etiam criminoſos ab eccleſiis extrahentes extra caſus in iure permiſſos. Probatur hoc, Quia nõ ſunt ſubditi illorum, nec habent poteſtatẽ in illos, & ſtantibus legibus, non licet eis agere

contr

contra leges,& ipſi non habent poteſtatẽ, uel tollẽdi legem, uel diſpenſandi in lege, ſed ſolùm principes. Iohannes uiceſimus ſecundus in extrauagantibus damnauit errores Marſilii de Padua, & Iohannis de Landuno: inter quos unus eſt,quòd cũ Chriſtus in Euãgelio Matth.17. ſoluit tributum,hoc fecit nõ liberalitate,& condeſcenſione,ſed neceſsitate coactus. Secundus, ꝙ ad Imperatorem ſpectat corrigere papã, ac inſtituere. Tertius, ꝙ unus ſacerdos habet maiorem authoritatẽ, quàm alius, hoc habet ab Imperatore, & ſicut dedit poteſt tollere. Quartus, ꝙ nec papa, nec tota eccleſia poſſet punire quẽcũq; hominẽ coactiuè,niſi Imperator dediſſet authoritatẽ. Caiet. De poteſtate papæ c.27. dicit quòd quamuis quilibet licitè poſsit occidere papam inuaſorẽ,ſe defendendo: tamen nulli licet papã propter homicidiũ punire pœna mortis: & credo ꝙ intelligit iure diuino,aliâs nihil eſſet dictũ. *Caiet.*

RELECTIO SECVNDA DE POTESTATE ECCLESIASTICA.

SVMMA.

1 *Poteſtas eccleſiaſtica,an ſit per ſe in tota eccleſia.*
2 *Poteſtas eccleſiaſtica, ſiue ſpiritualis quomodo poßit eſſe in tota eccleſia,oſtenditur.*
3 *Poteſtas ſpiritualis tota,quæ fuit in ueteri lege, quõ*

primò,

primò, & ſolũ in tribu leuitica fuerit.

4 *Poteſtas uerè, & propriè ſpiritualis, qualis nunc eſt in eccleſia, quæ uocatur poteſtas eccleſiaſtica, quòd nec primo, nec per ſe, imò nullo modo ſit immediatè in tota eccleſia uniuerſali eo modo, quo poteſtas ciuilis eſt in republica.*

5 *Eccleſia ex quibus conſtet.*

6 *Poteſtas eccleſiaſtica quòd immediatè ſit in conſilio, & etiam ratio totius. Et multa de poteſtate Concilij.*

IN ALIA Relectione pro ann. 1531. diſſeruimus de poteſtate eccleſiaſtica ex parte, hoc eſt, de eccleſiaſtica poteſtate, quo iure, & quando inſtituta eſt, de diſtinctione ipſius à poteſtate ciuili, de comparatione eius ad poteſtatem ciuilem. in hac relectione conſequenter diſputaturi ſumus de ſubiecto huius poteſtatis, & reliquas grauiores quæſtiones theologicas circa poteſtatem contingentes. Ante omnia ergo quæritur, *

1 An poteſtas eccleſiaſtica ſit per ſe in tota eccleſia, diſtinguendo eccleſiam uniuerſalem à ſingularibus perſonis, eo modo quo cõcedũt tũ philoſophi, tũ Theologi. & uerum eſt, quòd ciuilis poteſtas eſt immediatè in tota republica. Et quidem poſſet uideri, ꝙ ſic eſt. Primò ex hoc ipſo, quod exẽpli gratia attulimus, nam poteſtas ſecularis eſt in tota republica, & ab illa deriuatur in magiſtratus, & alias poteſtates, & ordo gratiæ non tollit ordinem naturę, cùm utrũque ſit à Deo. Poteſt hoc confirmari, Quia ordinatio reipublicæ

blicæ ciuilis,æque eſt à Deo ſicut & eccleſiaſti cæ,nec fuit de iure naturali:ſi ergo hoc fuit da tum reipublicæ ciuili ut ab ea dependeat tota poteſtas ciuilis,ut quid hoc Deus nõ dediſſet eccleſiæ ſuæ dilectiſsimæ? Ergo eadem ratione uidetur quòd poteſtas eccleſiaſtica ſit in to ta uniuerſali eccleſia, quæ nihil aliud eſt, quàm Chriſtianorum quædam reſpublica. Et probatur, Quia utraque poteſtas eſt propter bonum reipublicæ ergo ſi propter bonum, & in bonum reipublicæ cõſtituta eſt, uidetur ꝙ primò debet eſſe in republica. Confirmatur ſe cundò, Quia concilium dicit iu ſuis Decretis, uniuerſalem eccleſiam repreſentans. Et confir matur, Quia in concilio ritè congregato eſt immediatè poteſtas eccleſiaſtica,ut in pręſentia ſuppono tanquã uerum, & ſtatim probatu rus ſum:ſed concilium non uidetur uendicare ſibi illam poteſtatem niſi inquãtum gerit perſonam & uices totius eccleſiæ uniuerſalis. Secundò arguitur principaliter, Quia eccleſia eli git ſummum pontificem. Cardinales enim nõ ſua authoritate, ſed eccleſię eligunt papam: ergo eccleſia habet ſummam poteſtatem. non enim poſſet dare quod non habet. Tertiò arguitur ex illo Matt.18. *Dic eccleſię, & ſi eccleſia non audierit, ſit tibi tanquam ethnicus, & publicanus.* ubi data eſt poteſtas eccleſię. Quartò arguitur, Prælati ſunt miniſtri eccleſiæ, ergo po *Matt.18.*

go poteſtas eſt eccleſiæ. Ad ſolutionem huius quæſtionis oportet reuocare in hanc diſputationem diſtinctionem illam dudum à nobis poſitam in proxima relectione, quæ talis eſt, Poteſtas eccleſiaſtica dupliciter accipi poteſt. Vno modo largè pro quacunque authoritate, aut poteſtate ordinata per ſe ad finem ſpiritualem, & ad cultum diuinum, ſiue habeat aliquẽ effectum ſpiritualem & ſupernaturalẽ, ſiue nõ habeat: qualis fuit poteſtas omnis eccleſiaſtica, aut claues eccleſiæ datæ à Domino, cuius modi fuit Sacerdotium totum in lege naturæ, & in lege ſcripta. Aliter capitur poteſtas eccleſiaſtica pro poteſtate & authoritate propriè ſpirituali, aperiendi ſcilicet & claudendi regnum

Matth. 16. & 18. cælorum, quæ ſola poteſtas uocatur clauis à Domino, Mat. 16. & 18. quæ ſolæ habẽt effectũ ſpiritualẽ, ut in priori relectione declaratũ eſt.

¶ His præmiſsis ſit prima propoſitio, Pote-
2 ſtas* eccleſiaſtica ſiue ſpiritualis, primo modo poteſt eſſe in tota eccleſia ſiue republica. Probatur hoc, Quia quælibet reſpublica con-
Rom. 13. ſtituta, illuſtrata eſt à Deo. Patet ad Roma. 13. Non eſt poteſtas niſi à Deo. Secundũ corollarium, Sacerdotes Gentilium poterant leges & decreta facere de cultu ſacrorum. Patet, quia habebãt authoritatem uel lumine fidei, uel ſolùm lumine naturali ſine noua authoritate ordinati in finem ſpiritualẽ, & ſunt capaces cul-

tus

tus diuini,imò ad hoc tenentur præcepto iuris naturalis,ut ſuperiùs oſtenſum eſt. De hoc enim damnãtur Gẽtiles ad Romanos 1. Quia cùm cognouiſſent Deum,non ſicut Deũ glorificauerunt, ſed adminiſtratio huius cultus, uel omnium admonitionum, quæ ordinantur ad finem ſpiritualem,ut ſuprà probatũ eſt, non ſpectare ad poteſtatẽ ciuilem,ſed ad aliud genus poteſtatis: ergo apud rempublicã reſidet huiuſmodi poteſtas ſpiritualis. Sequitur conſequenter corollarium,quòd in lege naturæ reſpublica habuit authoritatem conſtituendi ſacerdotes,& alios miniſtros diuini cultus. Hoc patet ex concluſione.Nam ſi in republica erat huiusmodi poteſtas, poterat eam mandare,& comittere cuicũque uellet. Et Confirmatur,Nam cùm talis poteſtas iure naturę nõ ſpectaret potiùs ad unum ex ciuibus,quàm ad alium,nõ poterat aliter prouideri,niſi authoritate reipublicę.Signum autẽ huius eſt,quòd in hiſtoria ſiue fidelium,ſiue Gẽtilium in lege naturæ non legimus ſacerdotes aliter conſtitutos,quàm uel populi ſuffragiis,ſicut apud Romanos, uel regis authoritate apud quem eſt reipublicæ tota poteſtas. Si enim Melchiſedec fuerit Sem,filius primogenitus Noë(ut Hebræi putant) & hæc fuerit prærogatiua omnium primogenitorum: hoc non eſt credẽdum fuiſſe aliquo ſpeciali præcepto, aut inſtituto Rom. 1.

ſtituto Diuino, ſed ipſius Noë, qui princeps ſuorum fuit ordinatiõe, aut aliâs aliqua populorum aut nationum ordinatione, uel cõſtitutione. Vt enim à nobis in priori relectione diſputatũ eſt, nulla fuit ea ætate poteſtas, quæ indigeret peculiari authoritate diuina. Et ſi Abel fuit ſacerdos, hoc fuit ipſius Adæ primi parentis ordinatione, quæ & durare potuit
Auguſt.5. uſque ad tempora Noë. Et Auguſt. 5. libro ad
Heb.11. Oroſium. & ad Hebræ.11. dicit quòd obtulit ſacrificium.

3 ¶ Secunda propoſitio, Tota* poteſtas ſpiritualis, quæ fuit in ueteri lege, erat primò, & ſolũ in tribu Leuitica, nec licebat alicui ex alia tri-
Deut.10. bu miniſtrare in templo. Hoc patet Deute.10. ubi poſt mortem Aarõ, qui & ipſe erat de tribu Leui, functus eſt ſacerdotio Eleazar filius eius: & ex eo tempore iugiter ſeparauit tribum Leui, ut portaret arcã fœderis Domini, & ſtaret coram eo in miniſterio, ac benediceret in nomine eius uſque in præſentẽ diem: quamobrem nõ habuit Leui partem, nec poſſeſſionem cum fratribus ſuis, quia ipſe Dominus
Ioſu.13 poſſeſsio eius eſt. Et idẽ habetur Ioſue.13. Tribui autem Leui non dedi poſſeſsionem, ſed ſacerdotia, & uictima Domini dei iſraël, ipſa eſt eius hæreditas. Et confirmatur ex Paulo ad
Heb.7. Heb.7. ubi dicit, quòd Leui, qui decimas accepit, decimatus eſt in lũbis patris eius Abrahæ.

& iterum, Si ergo conſummatio per ſacerdotium Leuiticum erat, quid adhuc neceſſarium fuit ſecũdum ordinẽ Melchiſedec alium ſurgere ſacerdotem? Ex quo patet, quòd totũ ſacerdotium ueteris legis erat in tribu Leuitica. Et cõfirmatur, Quia ibidẽ Paulus dicit de duobus: manifeſtum eſt enim quòd de Iuda ortus ſit Dominus noſter: in qua tribu nihil de ſacerdotibus loqutus eſt Moyſes: & eadẽ ratio eſt de aliis tribubus, de quibus etiam nihil loquutus eſt Moyſes.

4 ¶ Tertia Concluſio, Poteſtas * ſecundo modo, id eſt uerè et propriè ſpiritualis, qualis nũc eſt in eccleſia, quæ uocatur poteſtas eccleſiaſtica: nec primò, nec per ſe, imò nullo modo eſt immediatè in tota eccleſia uniuerſali eo modo, quo poteſtas ciuilis eſt in republica. Probatur concluſio, Quia uel cõuenit toti eccleſiæ iure naturali, aut humano, aut diuino. ſed nullo tali iure conuenit, ergo non eſt in illa. Antecedens patet, quia (ut diſputatum abundè à nobis fuit in priori relectione) poteſtas eccleſiaſtica excedit & ius humanum, & naturale: tũ ex parte finis, quia ordinatur in finem ſupernaturalem: tum ex parte effectus, quia omnino excedit omnem humanã facultatem, qualis eſt peccatorum remiſsio, collatio gratiæ, eucharistiæ conſecratio. Relinquitur ergo ut nec naturali, nec humano iure hæc poteſtas

h conue

conuenire poſsit eccleſiæ uniuerſali. Quòd au tem non conueniat iure diuino, patet: quia tota hæc poteſtas authorem habet ſolum Chriſtum dominum noſtrum redemptorem, qui

Colos.2. eſt caput omnis principatus & poteſtatis, ad

Philip.4. Colos.2. & ad Phi.4. et ad Heb.7. et ad Colos.

Heb.7. 2. Ipſe dedit Apoſtolos, Prophetas, Euangeli-

Colos.2. ſtas, Paſtores, & Doctores ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædifica

Ephe.4. tionem corporis Chriſti. Et ad Epheſ.4. dicitur, Vnicuique ueſtrum data eſt gratia ſecun-

Apoc.3. dum menſuram donationis. Et Apoca.3. Solus habet dominari regni. Et Apoſtolus ad

Hebr.7.8.9. Hebræos. 7. 8. &. 9. oſtendit quòd ſacerdotium noui teſtamenti eſt aliud à ſacerdotio ueteris legis, & quòd ſacerdotium eccleſiæ eſt ſecundum ordinem Melchiſedec. Eſt enim trãſlatum ſacerdotium cum lege, ut Apoſtolus di

Iohan.15 cit. ſed Chriſtus habuit ſacerdotium nõ ab ec

Luc.5. cleſia, ſed à Deo, ut patet. Ioh.15. Non uos me

Pſal.2. elegiſtis. Luc.5. Et Pſal.2. Ego autẽ cõſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion montẽ, &c. Et Apo-

Hebr.5. ſtolus hoc locis citatis oſtendit: & ad Hebr.5. Sicut & Chriſtus non ſemetipſum ut pontifex fieret, ſed qui loquutus eſt ad eum, Filius meus es tu, ego hodie genuit te. quemadmodum alio loco dicit, Tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedec. Et

Hebr.7. apertè. c.7. Aliter quidem ſine iureiurando ſa

cerdotes

cerdotes facti ſunt, hîc autem cum iureiurando per eum, qui dixit ad illum, Iurauit Dominus, & nõ pœnitebit eum, tu es ſacerdos, &c. Et Pſal. 44. Thronus tuus in ſeculum ſeculi, propterea unxit te Deus Deus tuus oleo exultationis. Iámque dubitari non debet, nec poteſt, quin tota poteſtas eccleſiaſtica ſit à Chriſto, & quòd ipſe non habuerit eam ab ecclesia: ſed ipſe dederit alijs ius illud, Iohan. 20. Sicut miſit me Pater, & ego mitto uos. Quòd autem ipſe non dederit immediatè, & primo eccleſiæ, ſed certis ſuppoſitis, & perſonis: patet Matth. 16. ubi promiſit Petro claues, & ſuper eum ſe ædificaturum eccleſiam pollicitus: cui etiam Iohan. ultimo, dixit, Paſce oues meas. Et omnibus Apoſtolis Iohan. 20. Quorũ remiſeritis peccata, &c. nuſquam inuenitur dediſſe eccleſiæ in communi. nam etiam Apoſtolis in Cœna dedit poteſtatem conſecrandi euchariſtiam. Lucæ. 22. Hoc facite in meam commemorationem. Et ipſe non totam communitatem ſed, ſolos Apoſtolos duodecim dicit elegiſſe, Iohan. 6. Item quandocunque Chriſtus dedit hanc poteſtatem, non erat tota eccleſia, ſed ſoli Apoſtoli, etiam non admiſsis 72. diſcipulis. Præterea ſi poteſtas eccleſiaſtica eſſet primò in eccleſiá, ſequitur quòd omnes alij haberent poteſtatem ab eccleſia, hoc eſt à communitate, & republica

Pſal. 44.
Iohan. 20.
Matth. 16.
Iohan. ultimo.
Iohan. 20.
Luc. 22.

Chriſtianorum, ſicut omnis poteſtas ciuilis eſt à cōmunitate. Conſequens patet falſum. Nec enim Apoſtoli, nec ſucceſores eorum habuerunt poteſtatem ab alijs hominibus, ſed ipſi à Chriſto, & alij ab Apoſtolis, imò nullus unquam habuit ab eccleſia uniuerſali. Præterea Paul. ad Gala. 1. teſtatur ſe non ab hominibus, nec per hominē, ſed per Ieſum Chriſtū & Deum patrem Apoſtolum conſtitutum. Et ſimile poterant dicere alij Apoſtoli. Præterea in ſcripturis nuſquam legimus ſacerdotes ex authoritate & conſenſu plebis conſtitutos, ſed à pontificibus, & prælatis, ut Paulus ordinauit Timotheum, & Titum. 1. ad Timot. 4. Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiā ſecundum impoſitionem manuum præsbyteri. Et idem repetit 2. ad Timo. 1. idē ad Titum. 1. habet huius rei gratia, Reliqui te Cretæ, ut ea quæ deſunt, corrigas, & conſtituas per ciuitates præsbyteros. Itē ad Hebr. 5. Nec quiſquam ſumat ſibi honorem, ſed qui uocatur à Deo tanquam Aaron. A Deo dixit, non à plebe, ut uult impius Lutherus. Aaron ſiquidem, non à plebe conſtitutus legitur, ſed à Deo, ut patet Exod. 28. Nec unquam auditum eſt in tota ſerie ſcripturarum ſacerdotes inter fideles aut plebis authoritate, aut conſenſu inſtitutos: & ethnici ſacerdotes ſuffragijs populi creabantur, tales erant

Gala. 1. *1. Thim. 4.* *2. Thim. 1.* *Exod. 28.*

& Pha

Phamonis ſacerdotes,ſed talis cōſecratio,qua le ſacerdotiū erat.Item.1.ad Timo.5.admonet *1.Timot.5.* Paulus,Manus citò nemini impoſueris.non ergo à plebe,ſed ab epiſcopo creabantur ſacerdotes.non ergo poteſtas eccleſiaſtica eſt primò,& immediatè in tota eccleſia,ſed in certis perſonis.Probatur ratione,Quia in poteſtate eccleſiaſtica continetur poteſtas conſecrandi ſacroſanctam euchariſtiam: ſed hæc poteſtas non eſt immediatè in communitate, cùm illa non detur ſine cōſecratione,nec poteſt eccleſiæ immediatè conſecrare. Et confirmatur, Poteſtas remittendi peccata in foro interiori & pœnitentiæ non eſt in eccleſia immediaté. Item eadem ratione poteſtas epiſcopalis eſſet immediatè in prouinciam epiſcopi: Conſequens nullus concedit.Nemo enim concedit, quòd totus populus unius prouinciæ habeat immediatè poteſtatem epiſcopalem,uel quòd ab illo deriuetur poteſtas in epiſcopum: ergo ſimiliter nec in tota eccleſia. Item cōfirmatur hæc ratio, In communitate domeſtica,id eſt in familia,poteſtas,& authoritas regendi non eſt immediatè penes familiam,ſed penes patrem familias:ſed epiſcopus eſt tanquam pater in eccleſia,quia eſt tanquam uir,uel maritus eius:ergo.Item arguit Caieta.Certum eſt, *Caietanus.* ut ſuprà diximus, quòd poteſtas eccleſiaſtica primò fuit in Chriſto domino totius eccleſię,

tanquam in principe, non ſubdito eccleſiæ, nec dependens ab illa. ſed epiſcopus adhuc eſt caput & princeps eccleſiæ, eſt enim adhuc nobiſcum uſque ad conſummationem ſeculi,
Matt.28 Matth.28. Et iudex uiuorum & mortuorum.
Act.10 Actuum.10. Et uiuit, & regnat Deus in ſecula
Apoc.1 ſeculorum, Apoca.1. Et apprimè Paulus. 1. ad
1. Corin. 15. Corin.15. de hoc regno Domini loquens dicit, Vnuſquiſque autem in ſuo ordine, primitiæ Chriſtus: deinde hi, qui ſunt Chriſti, qui in aduentum eius crediderunt: deinde finis, cum tradiderit regnum Deo & patri, cùm euacuauerit omnem principatum, & uirtutem, & poteſtatem. Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos ſub pedibus eius. Contrà, Ad Chriſtum tãquam ad principem ſpectat ordinare de legato, & uicario ſuo, & ab ipſo deriuatur poteſtas eius, non ab eccleſia, quæ ex natura ſua non eſt domina in ordine ad ſpiritualia, ſed ſerua Chriſti, quia redempta eſt ab eo. Et ſic relinquitur, quòd ſicut princeps eccleſiæ non habet authoritatem ab eccleſia, ita nec uicarius eius. Item probatur quòd Chriſtus maneat adhuc caput eccleſiæ: quia aliâs non eſſet ſacerdos in ęternum. Non enim eſt ſacerdos niſi in eccleſia. Et Confirmatur hoc, Quia doctores, & ſancti non uocant ſummum Pontificem uicarium eccleſiæ, ſed uicarium Chriſti. Ita enim eſt uicarius

Chriſti ſucceſſor Petri, ſicut Petrus: Petrum aũt & alios Apoſtolos eccleſia uocat uicarios Dei: ut patet in præfatione, Vt eiſdem rectori bus gubernetur, quos operis tui uoluiſti eſſe uicarios. Et glo. ſuper illud Mathæ. 16. Tu es Petrus, dicit Petrum fuiſſe uicarium Chriſti. Matt. 16.
Item arguit Caieta. Signum apertum eſt hanc poteſtatem non reſidere immediatè, & primò apud eccleſiam, quòd eccleſia non poteſt ſibi retinere, nec duobus, aut tribus committere: quod tamen poſſet, ſi ius principatus eſſet apud illam: ſicut poſſet reſpublica ad adminiſtrationem ciuilium, uel retinere ſibi regimen uel creare Conſules, uel Tribunos etiam ſupra poteſtatem regiam, ſicut erant Ephori apud Lacedemonios, & Senatores ſupra principem apud Venetos: quod tamen eccleſia nullo modo poſſet, ut infrà oſtendemus. Præterea non poteſt poteſtas committi alicui communitati, cuius magna pars non eſt capax illius, ſed in eccleſia ſunt complures, qui non ſunt capaces huius poteſtatis. ergo non eſt immediatè in eccleſia. Minor infrà probabitur de mulieribus, pueris, & nonnullis fortaſſe alijs. Item quando aliquid committitur immediatè alicui communitati, omnes illius communitatis æqualiter ſe habent ad illam, ut patet in republica ſeculari reſpectu ciuilis poteſtatis abſolutè: ſed non omnes æqualiter ſe habent in

eccleſia ad claues, ut conſtat, & ſtatim diſputabo: ergo, &c. Vltimò, Poteſtas ſpiritualis, qualis erat in ueteri lege, non erat commiſſa toti plebi, ſed ſolùm uni tribui, ſcilicet Leuiticæ, multo certè minus uidetur tam ſublimem poteſtatem, qualis eſt euangelica, uulgatam toti plebi.

¶ Ad primum argumentum factum in principio quæſtionis reſpondetur, negando conſequentiam: & differentia, ac ratio eſt aperta, Ciuilis enim poteſtas, ut declaratum eſt, non ſe extendit niſi ad finem & effectum naturalem: & ſic poteſtas illa cõmuniter à natura datur, omne autem naturale eſt commune, & primò committitur uel ſpeciei, uel communitati, ut eſſe mortale homini. ſed poteſtas eccleſiaſtica eſt ſupernaturalis, atque à Deo ad ſuperiores data: nec reſpublica eſt domina reſpectu huius poteſtatis, ſed ſerua, ut dictum eſt, & Chriſtus eſt rex & dominus nõ à communitate ipſa, ſed à Deo: & ideo non oportet ſpectare quomodo ſe habeant particulares perſonæ ad totam communitatem. Licet enim in ordine ad naturalia communitas ſit ſuperior, & quilibet homo uelut ſubiectus, & inferior in ordine, tamen ad hanc poteſtatem totum pendet ex uoluntate & inſtitutione Chriſti, qui fuit primus author huius poteſtatis. Et præterea reſpu. ſpiritualis habet regem Chriſtum,

& poteſtas

&potestas in eccleſia eſt uicaria. Et ſi inſtes, quia reſpublica Chriſtiana etiam in ordine ad ſpiritualia eſt unum corpus, ut patet ex Paulo ad Roma. 12. & 1. Corin. 12. ſed in corpore naturali quicquid committitur parti principaliùs & primò, committitur toti, ut homo potius uidet quàm oculus, & poteſtas audiendi potius eſt hominis, quàm aurium: & ſic de reliquis humanis uiribus. Et oculus potius eſt hominis, quàm ſuus. ergo ſimiliter in corpore myſtico eccleſiæ, poteſtas ſpiritualium ſingularium hominum prius erit in eccleſia tota. Reſpõdetur, quòd ſicut Ariſto. dicit, parabola, & analogia nõ oportet nec poteſt per omnia eſſe ſimilis: aliâs iam non parabola, ſed ipſa eadem res eſſet. Et ideo ut dicit S. Tho. 3. parte, Licet corpus naturale, & myſticũ multa habeant ſimilia, nõ tamẽ omnia, ſed differunt non paucis, non ſolùm quantùm ad eſſe naturale, quia omnis poteſtas corporis naturalis oportet eſſe ſimul. Eccleſia* autem conſtat ex omnibus fidelibus ab Abel iuſto, uſque in finẽ ſeculi: ſed multo magis, quantũ ad ſpiritualia. Vnus enim homo eſt capax gratiæ, & alterius formæ ſpiritualis, quæ non poteſt committi immediatè toti, itẽ pars naturalis eſt præciſè propter totũ in corpore: in eccleſia ſinguli homines ſunt propter Deum, & propter ſe ſolùm, nec bonũ priuatum ordinatur ad bonum totius, ſaltem

Rom. 12. & 1. Corin. 12.

S. Tho.

h 5 præciſè

præciſè,nec principaliter,ſicut nec gratia,nec fides,nec ſpes,nec aliæ formæ ſupernaturales ſunt immediatè in tota communitate: ſic nec poteſtas ſpiritualis,quæ eſt æquè,aut plus etiã ſupernaturalis. Ad confirmationem reſpondetur ex Caietano in apolo.c.6.cõcedẽdo,quòd
6 * in concilio eſt immediatè poteſtas eccleſiaſtica etiã ratione totius. Sic enim nomine concilii fiunt abſolutiones,& damnationes, & omnia decreta:ut etiam in primo concilio Apo
Act.15. ſtolorũ, Actuum. 15. habetur,ſcilicet, Placuit nobis collectis in unum, & uiſum eſt Spiritui ſancto & nobis. Et ſic eſt in tota ſynodo quaſi una poteſtas.& ideo etiam reclamantibus aliquibus ex concilio,tamen nomine totius cõcilii decernitur,& dicitur totum concilium facere:ſed hanc poteſtatem non habet, quia repreſentẽt totam eccleſiam uniuerſalẽ, ut imaginãtur alii,nec ex cõmiſsione Chriſti facta immediatè,uel toti eccleſię,uel cõcilio, ſed ſolùm quia eſt unio & congregatio ex poteſtatibus eccleſiaticis. Et probatur, Reſpublica circa temporalia poteſt adminiſtrare ſe ſuo arbitrio:& ideo nihil obſtat,quin poteſtas ciuilis ſit apud eam:ſed circa ſpiritualia non ſuo arbitrio,ſed Chriſti gubernãda eſt. In ſumma, Poteſtas ciuilis non eſt niſi licentia, & poſſe licitè,poteſtas autem eccleſiaſtica dicit efficaciam ad ſpiritualia:dico inquam, quòd illam

poteſtatem

poteſtatem non habent qui in concilio congregātur, quia reputent eccleſiam totam uniuerſalem, ut falſò alii imaginantur, nec ex cōmiſsione Chriſti facta immediatè toti eccleſiæ, uel concilio, ſed ſolùm quia eſt unio, uel congregatio ex poteſtatibus eccleſiaſticis, & à ſingulis deriuatur ad totum. & ideò nihil poſſet totum concilium, quod non poſſent Patres per ſe ſinguli ſecūdum ſuam poteſtatem: unde hęc poteſtas non eſt in concilio immediatè iure diuino, ſed ex uoluntate Pręlatorū, qui uolunt ex ſeipſis unam authoritatem, & uelut unum corpus conſtituere. Imò non ſolùm in ſynodo uniuerſali, ſed etiam in prouinciali, uel etiā totius Oriētis: ſicut cū omnes cōueniunt ad celebrandum illud cōcilium, eſſet etiam una authoritas in tota illa congregatione ratione ſuæ totalitatis. Sequitur ſiquidem, quòd dato, quòd omnes epiſcopi eſſent ęquales, id eſt, quòd nullus eſſet ſuperior alio: tamē decreta concilii obligarēt omnes, nec poſſent reſcindi ab aliquo illorum: & tamen notū eſt, quòd non imaginantur etiam aduerſarii, ꝙ illi habent poteſtatem à tota plebe prouinciarum ſuarum, nec quòd ſit etiam aliqua poteſtas eccleſiatica immediatè in tota una prouincia, quia eadem ratione ponetur in tota una parochia: quod omnino eſſet abſurdum ſentire uel dicere profectò. Ergo ita ſe habet totū

concilium

concilium uniuerſale ad eccleſiam uniuerſalē, ſicut concilium prouinciale ad prouinciam:& fictitium omnino eſt aliud imaginari. Eſt itaque ſolùm poteſtas immediatè in toto concilio ex uoluntate prælatorum: qui inſtituunt unam poteſtatem,& authoritatem, cui etiam ſeipſos ſubiiciunt,ſicut partes toti: hoc enim ſignificat,quòd uolunt congregare conciliū, quòd uolunt ſtare decretis eius. Ad ſecundam cōfirmationem reſpondetur primò, Hoc ſolùm inuenitur in modernis conciliis, ut Baſilienſi,Conſtantienſi, non autem in antiquis. Nec mirū eſt, ſi in modo loquendi erratū ſit. Secūdò dico ut ſuprà,Quòd reputātur nō tāquā uicarii,uel legati,ſed tanquā patres & paſtores,& tutores eccleſię.Ex quo ſequitur cōtra ſentētiam,uel imaginationem aliquorum ſcholaſticorum, quòd ſi caſu omnes epiſcopi Chriſtianitatis conuenirent in unum locum non animo celebrandi concilium, nulla eſſet immediatè poteſtas eccleſiaſtica in tota illa multitudine. Non enim locus,aut corporalis congregatio dat eis illam poteſtatem, ſed uoluntas eorum.Vnde ſi nulla erat poteſtas in omnibus ſimul,cū eſſent in ſuis prouinciis,nec etiam eſt cū ſunt in eodem loco,& in eodē tēplo:aliàs eadem ratione ſi epiſcopi unius regni conuenirent ad curiam cauſa uiſitandi Regem,iam eſſet ibi cōcilium.Et ſi obiicias,quia

iam

iam hoc eſt determinare, quòd cõcilium non ſit ſupra papam, contra determinationem Pariſienſium(ſi enim nulla eſt poteſtas in concilio niſi deriuata à patribus, ſequitur manifeſtè nõ eſſe maioris poteſtatis quã papa) reſpõdetur primò, In præſentia nihil conſtitui diſputare de illa odioſa comparatione papæ & concilii. Secundò, ea quæ dicta ſunt, non pugnant cum aliqua ſententia illorum circa illam congregationem. undecunque enim cõcilium habeat poteſtatem, & ſi deriuetur ab ipſis prælatis: poteſt teneri quòd eſt maior in toto concilio, quàm in papa, ſicut in concilio prouinciali, quàm in quocũque prælato concilii. Si hoc non placet, poſſet teneri, quòd poteſtas in cõcilio eſt immediatè à Deo, ſed non quia tenet locum totius eccleſiæ uniuerſalis, ſed quia eſt unio ex omnibus prælatis eccleſiæ, etiam ſi omnes alii Chriſtiani diſſentirẽt. Et adhuc etiã cum iſta opinione ſtat utraque ſentẽtia de cõparatione papæ & concilii. Ad ſecundum argumentum principale diſputaturus ſum paulo pòſt, ad quẽ ſpectat electio ſummi Pontificis. Sed in præſentia primò nego, quòd Cardinales nomine eccleſiæ uniuerſalis eligant, ſed ex ordinatione eccleſiaſtica, uel ſummi Pontificis, ut poteſtea dicam. Secũdò dico, quòd dato, quòd ad uniuerſalem eccleſiam ſpectet electio, non ualet conſequentia, ergo in eccleſia
eſt

eſt poteſtas, uel authoritas eccleſiaſtica immediatè. Antecedens eſt notum in iure, quòd nõ oportet ut electores habeant authoritatem ad quem eligunt, ſicut patet de electionibus Imperatoris: imò electores abbatum nullam habent authoritatem, uel dignitatem, ſi habent authoritatẽ, & poteſtatem applicandi dignitatem illi. Ad tertium argumentum reſpõdetur ex domino Caietano. in Apolo. c. 2. ad cuius euidẽtiã inquirendum eſt quid nomine eccleleſiæ intelligatur in illo loco, Dic eccleſiæ: & cùm ſit ſermo de eccleſia, ad quam ſpectat audire, & iudicare, oportet ut eccleſia accipiatur, uel pro eccleſia uniuerſali, uel pro eccleſia uniuerſaliter, id eſt pro omni eccleſia, uel pro aliqua particulari eccleſia, uel indiſtinctè pro qualibet eccleſia. Dico ergo primò, quòd non poteſt accipi ſolũ pro eccleſia uniuerſali: quia clarum eſt, quòd ad corrigendum fratrem nõ oportet me ire ad concilium uniuerſale. Item etiam, quia cùm eadem uerba dixerit beato Petro, ſicut eccleſiæ: ſcilicet, Quodcunque ligaueris ſuper terram, &c. negari non poteſt, quin etiam Petrus habeat illam poteſtatem, quam dicunt datam eccleſiæ: ergo non ſolùm poteſt intelligi eccleſia uniuerſalis. Et per idẽ patet, quòd non intelligitur de aliqua eccleſia particulari, puta Mediolanenſi, quia nõ oportet nos recurrere ad illam ad correctionem fratris

tris nec etiã de omni collectione propter ecclesiæ admonitionem. Reſtat ergo quòd accipiatur pro eccleſia indiſtinctè, ſeu indefinitè: ita quòd eccleſiæ datum eſt iudicium fratris, non determinando hanc uel illam: & quoniã actor ſequitur forum rei, determinatur ad eccleſiam fratris peccantis ſiue propria, ſiue cõmuni, & ſuperiori: & ille eſt apert' ſenſus illius pręcepti. Sed dubiũ eſt, quid ſignificetur nomine eccleſiæ in illo loco: & breuiter dico, ꝙ poteſt intelligi cõuocatio, ſeu collectio fidelium. Sed dicũt aduerſarii, quòd hoc loco eccleſia ſignificat communitatem fidelium, non in ſeipſis, ſed in pręlatis eorũ, ſiue papa interſit ſiue nõ. Sed ꝙ ille nõ ſit ſenſus literalis, oſtẽditur, quia utrobique oportet ſumi eodem modo reſpectu cuiuſcũque particularis. Certũ eſt autẽ, quòd ſi peccator ſit de eccleſia Mediolanenſi, ſi ad correctionem ipſius procedendũ eſt, non oportet dicere eccleſiæ Mediolanenſi, id eſt, communitati Mediolanenſium, ſiue epiſcopus ſit, ſiue non. Vnde dico, quòd licet ex ui uocabuli eccleſiæ non aliud intelligatur niſi communitas fidelium, tamen ex uerbis ſequentibus, Si eccleſiam nõ audierit, &, Quæcunque ſolueritis ſuper terram, &c. cõſtat accipiendum eſſe pro eccleſia habente authoritatem. Et cùm hęc non ſit ſine prælato, conſtat intelligi non poſſe eccleſiam pro aliqua congregatione

gregatióe ſine prælato, ſed clauditur ipſe prælatus: quod & aliter probatur. Nam ſi in nomine eccleſiæ non includitur prælatus illius, oportet alterum duorum, uel quòd eccleſia particularis habet poteſtatem iuriſdictionis etiam inuito epiſcopo, uel quòd nomine eccleſiæ non intelligitur ipſa communitas. Certum eſt enim quòd eccleſia, de qua dicitur, Dic eccleſiæ, habet poteſtatem excommunicandi: & certè ita eſt, quòd nomine eccleſiæ in illo loco intelligitur prælatus, qui eſt caput eccleſiæ. hoc enim eſt dicere eccleſiæ, ſicut iudicium epiſcopi dicitur iudicium eccleſiæ: & excommunicatus ab epiſcopo dicitur excommunicatus ab eccleſia. Dictum eſt autem, Dic eccleſiæ, & non epiſcopo, quia intelligitur, quòd dicitur dici epiſcopo, non tanquam priuato, ſed in foro publico. & ideo dicitur, in foro, & iudicio eccleſiæ. & hoc apertè manifeſtatur: quia uſus illius præcepti in eccleſia talis eſt ut dicatur peccatum fratris prælato, & tunc intelligimus dixiſſe eccleſiæ. Dixit autem, Amen dico uobis, quodcunque ſolueritis, &c. in plurali numero, uel quia iudicium eccleſiæ licet fiat authoritate unius prælati, tamen non debet fieri niſi per multos: uel ſimpliciter quia erant futuri multi prælati, & multæ eccleſiæ. Dico præterea cum Caietano, quòd in loco Matth. 17. nulla poteſtas uidetur data. Nam
Matt. 17.

ex illo

ex illo, Dic eccleſiæ, non datur aliqua poteſtas ſed præcipitur denuntiatio: per illa uerò, Si eccleſia non audierit, ſit tibi tanquã ethnicus & publicanus, præcipitur euitatio: per illa uero uerba, Quæcunque ſolueritis, &c. patet nullam dari authoritatem, quia per eadem uerba dictum eſt Petro, Quodcunque ſolueritis, &c. Matth. 16. etiam non eſt data ei aliqua poteſtas, ſed poſtea Iohan. ultimo, Paſce oues meas. Sed ſignificatur ſolùm quantæ efficaciæ eſſet futura ſententia eccleſiæ, quam illic non dat, ſed ſolùm uel permittit, uel ſupponit, & demum ad ueritatem illorum non oportet quòd eccleſia habeat immediatè authoritatem à Chriſto, ſed ſatis eſt, quòd habeat à ſuo prælato, uel prælatis congregatis, uel ab ipſo papa. adhuc enim eccleſia haberet poteſtatem, & quilibet teneretur audire eccleſiam: ergo fruſtra comminiſcitur hanc poteſtatem. Ex omnibus ſic patet, quòd ex eo loco, Matth. 18. nullo modo habeatur, quòd ſit aliqua authoritas iure diuino immediatè nec in eccleſia uniuerſali, nec etiam in concilio, quamuis hoc ſecundum poſſit probabiliter dici in ſenſu ſuprà explicato. Hunc locum prolixiùs tractaui: quia aduerſarii nihil aliud ex ſcripturis afferunt ad probandum quòd iure diuino ſit authoritas in eccleſia uniuerſali immediatè, & in concilio. Addit Caieta. quòd in

Matth. 16

Matth. 18.

die Cœne fuit inſtitutum ſacramentum ordinis,& per conſequens quando Dominus dixit ea uerba Matth.18.nó erat poteſtas epiſcoporum,nec presbyterorum,& per conſequẽs non dedit tunc poteſtatem concilii,quod conſtat ex epiſcopis & presbyteris. Ad quartũ nõ eſt opus multis, & primùm potiùs alii prælati ſolent dici miniſtri eccleſiæ,quã papa:& certũ eſt,quòd non dicuntur miniſtri eccleſiæ,quia acceperint authoritatẽ ab eccleſia uniuerſali: ſed uel quia miniſtrant eccleſiæ uel in eccleſia: uel quia à principe eccleſiæ ſunt inſtituti. Et clarum eſt, quòd etiam ſi nihil authoritatis ponatur in eccleſia uniuerſali, nihilominus dicerentur miniſtri eccleſiæ.Cæterùm quòd potiùs debeant dici omnes tam papa quàm alii prælati miniſtri Chriſti quàm eccleſiæ, patet

2.Cor.2. ex Paulo,Si qd donaui,in Chriſti, &c.2.Cor. 2.& alibi. Sic nos exiſtimet homo, ut mini-

1.Cor.4. ſtros Chriſti.1.Corin.4.Omnis poteſtas ſpiritualis & eccleſiaſtica eſt quoddã donum Dei, & pure ſupernaturale.Sicut ergo alia dona, ut gratia, charitas, fides, & prophetia non data ſunt primò eccleſiæ, ſed primò conueniunt particularibus perſonis,& eſt fides in eccleſia, quia aliqui particulares credunt:ita etiam poteſtas eccleſiaſtica data eſt certis perſonis primò,& per illos conuenit eccleſiæ. & omnino eſt commentum ſophiſticum,imaginari pote-

ſtatem

ſtatem eccleſiaſticam in communitate, qua nunquam eſſet uſura, ſed omnia geruntur, & ſemper geſta ſunt per prælatos qui deriuati ſunt ab Apoſtolis, ſicut re uera ſi à natura eſſent principes in republica ciuili, & omnes magiſtratus ſufficiẽtes ad gubernationem reipub. profectò fruſtra ſomniaremus poteſtatẽ ciuilem in republica immediatè.

SECVNDA QVAESTIO PRINcipalis, *An poteſtas eccleſiaſtica ſit Chriſtianis.*

SVMMA.

1 *Chriſtiani omnes, quòd nec ſint ſacerdotes, nec omnes æquales, ſed quòd ſit ordo in eccleſia, & gradus eccleſiaſticæ poteſtatis.*

2 *Chriſtiani an ſint aliqui, quibus conuenire non poßit poteſtas eccleſiaſtica.*

3 *Mulieres, quòd nec ſacerdotes eſſe poßint, nec aliquẽ ordinem aut poteſtatem eccleſiaſticam habere, quæ ſit de iure diuino.*

4 *Abbatiſſæ, & aliæ monaſteriorum & uirginum matres, quòd nullam habeant poteſtatem nec iuriſdictionem ſpiritualem.*

5 *Monachæ an non teneantur obedire Abbatiſſæ,*

6 *Iure diuino quòd nullus alius de numero Chriſtianorum præter fœminas excluditur à poteſtate eccleſiaſtica, ſiue ordinis, ſiue iuriſdictionis.*

7 *Poteſtas eccleſiaſtica ſiue ordinis, ſiue iuriſdictionis: quòd tota fuerit in Petro Apoſtolo.*

8 *Apoſtoli omnes an habuerint poteſtatẽ immediate à*

Chriſto, an ſolus Petrus à Chriſto, & alij à Petro.

9 *Poteſtatem omnem, quam Apoſtoli habuerunt, quòd receperint immediatè à Chriſto, probatur.*

10 *Apoſtoli, an æqualem acceperint cum Petro poteſtatem.*

11 *Petrus, quòd inter Apoſtolos omnes fuerit authoritate, & poteſtate primus & princeps, cum ſumma ſupra totam eccleſiam poteſtate.*

12 *Poteſtatē eccleſiaſticam aliquam, quòd nullus alius à Chriſto uideatur accepiſſe, præter ſacros Apoſtolos.*

13 *Poteſtas eccleſiaſtica quòd non ſolùm fuerit in Apóſtolis, ſed etiam in alijs.*

14 *Poteſtas omnis ordinis & iuriſdictionis, quæ prius erat in Chriſti Apoſtolis, quòd illis defunctis perſeuerauerit in eccleſia, probatur.*

15 *Gradus eccleſiæ, quòd perſeueraturi ſint in eccleſiâ uſque ad ultimum iudicium, & mortuorum reſurrectionem.*

16 *Poteſtas ordinis in eccleſia, quòd tota deriuata ſit, & pendeat immediatè ab epiſcopis.*

17 *Petro Apoſtolorum principe defuncto, quòd aliquis ei ſucceſſerit cum ſimili & authoritate, & poteſtate iuriſdictionis in totum orbem.*

18 *Petro mortuo, quòd eccleſia habeat poteſtatem ſubrogandi, & inſtituendi alium loco illius, etiam ſi Petrus nihil de hoc prius conſtituiſſet.*

19 *Electio ſummi Pontificis ad quem ſpectaret cardinalibus deficientibus, negligentibus, aut perniciosè inter ſe diſsidentibus.*

20 *Electio ſummi Pontificis deficientibus cardinalibus, &c. quòd non uideatur ſpectare ad totum clerum.*

21 *Sedes apoſtolica in quocunque caſu uacaret, manendo*

in ſolo

in ſolo iure diuino,ad quem ſpectaret electio.

21 *Petrus beatus,quòd uel ſolus,uel cum alijs apoſtolis potuerit conſtituere formam, & rationem, qua poſt obitum eligeretur ei ſucceſſor.*

23 *Petrus beatus, quòd potuerit eligere, & deſignare ſucceſſorem, qui,eo defuncto,ſine alia electione eſſet ſummus Pontifex.*

24 *Eligendi ſummum Pontificem ratio,quæ nunc ſeruatur in eccleſia,quòd non ſit de iure diuino.*

25 *Eligendi ſummum Pontificem ratio,quòd ſit ex conſtitutione,& authoritate eccleſiæ,aut ſummorum Pontificum,quæ eadem eſt,& eadem authoritate mutari poſſet.*

26 *Apoſtolis alijs quòd ſucceſſerit nemo cum æquali poteſtate & authoritate iuriſdictionis.*

27 *Apoſtolorum aliorum quilibet à Petro,quòd potuerit relinquere ſucceſſorem,licet non uniuerſalem,ſaltem in quacunque prouincia uoluiſſet,qui eſſet uerus epiſcopus illius prouinciæ.*

28 *Apoſtoli,quòd non ſolùm potuerunt relinquere ſibi ſucceſſores,ſed etiam quilibet ſucceſſorum eorum potuerit ſimiliter ſibi relinquere ſucceſſorem.*

29 *Epiſcopus quilibet,quòd in ſua prouincia potuit condere legem, ut preſbyteri eligerent epiſcopum, uel aliam formam inſtitutionis dare,etiam ſede Petri inconſulta.*

30 *Petri ſucceſſores,quòd potuerunt,& poſſunt pro ſuo arbitrio epiſcopos creare in ſingulis prouinciis, & quaſcunque leges de hac re priùs latas tollere, & nouas condere , prouincias diſtinguere, & omnia ad hoc ſpectantia pro ſuo iudicio, & poteſtate facere.*

PRIVSQVAM uenianus ad ſolidam & germanam ueritatem, oportet ut adulterinas, & falſas ſententias excludamus: quod ut commodius fiat, rurſus propono quæſtionem, An poteſtas eccleſiaſtica ſit in omnibus aut ſingulis Chriſtianis. In cuius quæſtionis definitione licet omnes catholici authores ſatis conueniant, tamen neoterici hæretici incredibili arrogantia à tota eccleſia receptę ſententiæ aduerſantur, aſſerentes, & contendentes omnes, Chriſtianos ex æquo eſſe ſacerdotes, nec eſſe aliquos gradus eccleſiaſtici ordinis in eccleſia. Nec tamen multis aut rationibus aut teſtimoniis hoc probare laborant, ſed ſuo more, uno, aut altero ſcripturarũ loco in ſuam ſententiam detorto, mordicus hæreſim ſuam retinent, & factionem propugnant. Sed uerba imprudentiſsimi in primis Lutheri aſcribere ſatius eſt, in libro primo de abroganda miſſa priuata. ita dicit, Nos omnes eodẽ quo Chriſtus, ſacerdotes ſacerdotio ſumus, qui Chriſtiani filii Chriſti ſummi ſacerdotis ſumus: nec ex ullo Scripturæ ſanctæ teſtimonio id habetur, ꝙ ſacerdotes raſi & uncti aliqui in nouo teſtamento dicantur diſtincti à laicis. & paulo pòſt, Stat irrefragabilis ſẽtẽtia, ſacerdotes uiſibiles, & à laicis diuerſos in nouo teſtamẽto nullos eſſe, qui autem ſunt, ſine teſtimonio ſcripturarum & ſine uocatione Dei ſunt:

hoc

hoc autem quid eſt aliud,quã ex diabolo eſſe? Et alibi dicit,ꝙ puer,& mulier,& qlibet Chriſtianus abſoluere põt à peccatis. adducit illud. 1.Pe.2.Vos autẽ genus electũ, regale ſacerdotium,gens ſancta,populus acquiſ.&c. Et eodẽ loco,Et ipſi tanquã lapides uiui ſuperædificamini domus ſpiritualis, in ſacerdotiũ ſanctũ. Conſtat autẽ Petrũ loqui generaliter omnibꝰ fidelibus,& non ſolis ordinatis in ſacerdotes. Item Ioh.in Apoc.c.5.Feciſti nos Deo noſtro regnũ & ſacerdotes.& Apoc.20.Sed erũt ſacerdotes Dei & Chriſti eius.Quæ omnia uult dicta eſſe de õibꝰ Chriſtianis.Itẽ illud. Matth. 18.Quodcunq; ſolueritis ſuper terrã,&c.generaliſsimè affirmat dictũ eſſe oĩbꝰ Chriſtianis.

¶ Cõtra omnes hæreticos pono cõcluſionẽ, Nõ omnes Chriſtiani ſunt ſacerdotes eo modo,quo ſunt ſacerdotes ab eccleſia ordinati,id eſt cũ poteſtate conſecrandi euchariſtiam, & r abſoluẽdi à peccatis.Vel ponatur ſub aliis uerbis ſic,Nec * omnes Chriſtiani ſunt ſacerdotes,nec ões ſunt æquales,ſed eſt ordo in eccleſia,& gradꝰ eccleſiaſticæ poteſtatis. Hãc quæſtionẽ totãq; hanc diſputationẽ,quàm potero paucis abſoluã.Poſtquã enim nulla cũ catholicis nobis cõcertatio eſt,ſed ſolũ cũ hæreticis, nihil operæpretiũ facturũ me puto, ſi religioſam,& piam prorſus concionem hoc argumẽto diutiꝰ retinuero.Et alioqui clariſsimi uiri,

Roſenſis epiſcopus,& Iodocus Clitoueus de hoc capite aduerſus Lutherum doctiſsimè & diſertiſsimè ſcripſerunt,quos ſcio uobis familiares eſſe.Probo igitur concluſionem totam
Roma.12. ſimul.Primò Paul.ad Roma.12. totam eccleſiam quaſi quoddam corpus myſticum eſſe dicit,quòd uariis organis & membris ſit compoſitum.Sicut in uno,inquit, corpore multa ſunt membra,omnia autem membra non eundem actum habent,ita multi unum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra: habentes autem donationes ſecundum gratiam,quæ data eſt nobis, differentes,
1. Corin. 12. &.1.Cor.12.Si corpus unum eſt,& mẽbra habet multa, omnia autem membra corporis cum ſint multa,unum tamen corpus ſunt:ita & Chriſtus & corpus nõ eſt unum mẽbrum, ſed multa. Si dixerit pes, quoniam non ſum manus,non ſum de corpore, non ideo non eſt de corpore?ſi totum corpus oculus,ubi auditus?ſi totum auditus, ubi odoratus? nunc autem poſuit Deus membra unumquodque ſicut uoluit.quòd ſi eſſent omnia unum mem brum,ubi copus?nunc autem multa quidem membrau,num autem corpus.Et in principio illius.c. Diuiſiones gratiarum ſunt,idem autem Spiritus, & diuiſiones miniſtrationum ſunt,idem autem Dominus,& diuiſiones operationum ſunt,idem uerò Deus,&c.Rogo,&
appello

appello religioſas,& pias aures,ſi omnes in ecclesia æquales ſunt,quo modo fecit Deus,ut Paulus dicit uaria membra, manus,pedes,oculos, aures,in corpore eccleſiæ? omnes ſumus oculi Luthero,ubi ergo pedes?aut quomodo erit uerum,quod Paulus in eadem epiſtola & cap.ſubiungit,Non poteſt autem dicere oculus manui,Opera tua non indigeo:aut iterum caput podibus,Non eſtis mihi neceſſarii? Certè ſi Lutherum audiamus,pedes poterunt dicere capiti,Nõ es nobis neceſſarium.ſic enim ipſe docet,pedes hoc eſt plebem,ſic non indigere capite,hoc eſt ſacerdote, ſed omnes eos eſſe ſacerdotes.Item in eodem loco Paulus,Et quoſdam quidem poſuit Deus in eccleſia, primò Apoſtolos,ſecundòProphetas, tertiò Doctores:&alios item gradus eccleſiæ recenſet, ubi omnino uidetur ſanctus Apoſtolus ex inſtituto uelle elidere arrogantiam eorum,qui omnes in eccleſia æquare uolebant:uel rurſus ſuperbiam reprimere aliquorum,qui in altiore gradu conſtituti ,inferiores cõtemnebant: aut certè plebem admonere,ne ſe eo minus in corpore Chriſti cõtentos reputarẽt,quòd inter gradus eccleſiaſticos non cenſerentur. In eandem ſententiam ſcribit ad Epheſ.4.Et ipſe dedit quoſdã quidẽ Apoſtolo s,aliosautẽ Prophetas,alios uerò Euãgeliſtas, alios aũt Paſtores,&Doctores, ad cõſummationẽ ſanctorũ, Epheſ.4.

i 5 in opus

in opus miniſterii in ædificationem corporis
Apoc.21. Chriſti.Iohan.itē Apoc.21.Ego Iohānes uidi
ſanctā ciuitatē,nouam, deſcendentē de cęlo,à
Deo paratam,ſicut ſpōſam ornatam uiro ſuo.
Qua ratione erit eccleſia ciuitas, in qua nulli
ſint magiſtratus,nulli moderatores, & nullus
ordo ciuiū,ſed æqualitas, uel cōfuſio potius,
& turba pro ſuo cuiuſq; arbitrio & libidine agentium?
Nec enim eſt ciuitas, ut Orator ait,
quæcunque in unum locum quorumcunque
hominum multitudo conſiſtit. Idem Apoſto.
1. Timoth.5. 1.Timot.5.ut nemini citò manus imponeret:
1.Timoth.4. certè ut ſacerdotem conſecraret.Idē 1.Timo.
4.Noli negligere gratiam quæ in te eſt,quæ data
eſt tibi per prophetiam cū impoſitione ma-
1. Timoth.1. nuum presbyteri.Et 2.Timoth.1.Vt reſuſcites
gratiam,quæ eſt in te, per impoſitionem manuum
mearū.Titum præterea admonet c.1.ut
conſtituat per ciuitates presbyteros.In Actibus
Apoſtolorum de Paulo,& eius collegis legitur
conſtituiſſe per diuerſas eccleſias pre-
Act.20. ſbyteros.Actuum 20.Paulus ad presbyteros
Aſiæ Miletum accerſitos.Vos, inquit,poſuit
Spiritus ſanctus epiſcopos regere eccleſiā Dei.
1.Corin.3. Certè ipſe Apoſtolus Paulus 1.ad Corinth. 3.
apertè diſtinguit plebem à ſacerdotibus. Dei
enim ſumus, inquit, adiutores, Dei agricultura
eſtis.Sed uideo uobis ingratam eſſe orationem
hanc ſanè, in qua in re nō dubia utar-
argumen

argumentis non neceſſariis:relinquam enim primam hanc concluſionem tanquam certam, non omnes Chriſtianos eſſe æquales in poteſtate eccleſiaſtica. Certè Tertullianus, cuius authoritas, quod ad antiquitates ſpectat grauiſsima eſt, de præſcriptionibus hæreticorum execratur, non ſolùm quòd noui hęretici dicunt omnes Chriſtianos eſſe ex æquo ſacerdotes, ſed ordinationes tam incertas. Ordinationes (inquit) eorum leues, temerariæ, inconſtantes: itaque alius hodie epiſcopus, cras alius, hodie diaconus, qui cras lector, hodie preſbyter, qui cras laicus: nam apud eos laicis ſacerdotalia munera iniunguntur.

2 ¶ Sed ex hac quæſtione emergere uidetur dubium non contemnendum, An* ſint aliqui Chriſtiani, quibus conuenire non poſsit poteſtas eccleſiaſtica. Et primò quidem dubitatur de mulieribus, an ſint capaces eccleſiaſtici ordinis, & poteſtatis. Et quidem uideri poſsit, quòd ſint, ex eo quòd Paul. ad Gala. 3. *Gala. 3.* dicit. quòd non eſt Iudæus nec Græcus, non eſt ſeruus, nec liber, non eſt maſculus, nec fœmina in Chriſto Ieſu. quare nó uidetur quòd ad miniſtrandum Chriſto in ordine eccleſiaſtico fœminæ reiici debeant in lege Chriſti. Item prophetia eſt (ut uidetur) tantæ dignitatis, ſicut poteſtas eccleſiaſtica, quæ

tamen mulieribus aliquando communicatur, ut patet de Deborah, ut patet 4. Regum.
¶ Hoc nō obſtāte pono cōcluſionē, Mulieres
3 * nec ſacerdotes eſſe poſſunt, nec aliquem ordinem, aut poteſtatem eccleſiaſticam habere, quæ quidem ſit de iure diuino. Hanc concluſionem uideo placere omnibus authoribus, atque adeò, quanquam defendi contrarium non abſurdè fortaſſe poſsit, tamen ne more iureconſultorum nouas concluſiones afferamus, ex ſententia doctorum probo hanc concluſionem. Primò, Nam ordines, & poteſtates eccleſiaſticæ omnes ordinantur (ut latè à nobis diſputatum eſt) ad gubernationem populi, & directionem in finem ſpiritualem, ſed ex ſacris literis hæc non poſſunt con-
1. Corin. 14. uenire mulieri. unde. 1. Corin. 14. Mulieres in eccleſia taceant, non enim permittitur eis loqui, ſed ſubditas eſſe: ſi quid autem uolunt diſcere, domi uiros ſuos interrogent, turpe enim eſt mulieri loqui in eccleſia. Et ne quis putet hoc eſſe Pauli præceptum, & non iure diuino, adiunxit, Si quis uidetur propheta eſſe aut ſpiritualis, cognoſcat quæ ſcribo uerbis,
1. Timot. 2. quia Domini ſunt mandata. Et. 1. ad Timo. 2. Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubiectione, docere autem mulieri non permitto, nec dominari in uirum, ſed eſſe in ſilentio. Ita etiam fuit conſtitutum in concilio Carthaginenſi,

nēſi, ut refert 23 diſt. c. mulieres. & Ambroſius eſt in eadē ſentētia. ut 33. quæſtiōe 5. c. mulieres. Philoſophus. 1. Ethicorū dicit, corruptionē eſſe reipu. ut principatus & adminiſtratio ad fœminā deueniāt. Itē dominus nullā poteſtatē legitur cōmiſiſſe mulieri, etiam ſanctiſſimę, ſimul & ſapiētiſſimę matri, ut patet in cœna, & poſt reſurrectionem. Item nō cōmittitur eis, ut præſint uiris, ſed cōtrà, ut ſint ſubiectæ. Vnde Gen. 3. Sub uiri poteſtate erit. Et quod profectò me plus mouet eſt, quòd in tam longa annorum ſerie, in tanta copia optimarum, & ſapientiſſimarum fœminarum, nunquam eccleſia tentauit ad poteſtatem aut miniſteriū eccleſiaſticū aliquā aſſumere. Hoc autem magnū argumētum apud me & in hac, & ſimilibus cauſis eſt, ꝙ nūquā factū eſt, cùm fuerit magna occaſio & copia faciēdi, putem ideo non eſſe factū, quod fieri nec licuerit nec potuerit. Itaque ſic puto nec licere quidem fœminam quocunque diuino ordine ſacrare: quod ſi ſecus actū ſit, nihil omnino agi: ſed tamen etiam ſi hoc uerum ſit, dubitari tamen poteſt, an mulieres, quæ in monaſteriis uirginibus præficiuntur, aliquam poteſtatem eccleſiaſticam habeant, ſaltem iuriſdictionis, ſi ordinis habere non poſſunt, qualem Abbatiſſæ uſurpant, ferentes leges & præcepta ad formam & morem epiſcoporum. Reſpondeo, Gen. 3.

Nec

Nec de hac quæſtione magnam uideo controuerſiam inter theologos. Nam de iureconſultis uideant ipſi quid ſentiant. Itaque ex ſententia S. Tho. & meliorum theologorum pono:
4 cõcluſionem, Abbatiſſæ, * & aliæ matres monaſteriorum, & uirginum nullam habent poteſtatem ſpiritualem, nec iuriſdictionem ſpiritualem. Probatur, Quia tota poteſtas ſpiritualis ortum habet à clauibus, mulier autem non poteſt habere claues, quia ſunt propriè ſacerdotum: ergo nec iuriſdictionẽ ſpiritualem. Et licet aliqui habeant iuriſdictionem ſpiritualem, qui non ſunt ſacerdotes, nec habent claues, nullus tamen habet iuriſdictionem ſpiritualem, qui non ſit capax & ſacerdotii, & clauium. Et confirmatur hoc, Nam nõ ſunt peioris conditionis religioſi profeſsi, qui tamen nõ ſunt clerici quantùm ad hoc, quàm religioſæ fœminæ: ſed religioſo non clerico, ut omnes dicunt doctores, non poteſt committi iuriſdictio ſpiritualis: ergo multo minus fœminæ cuicunque. Item non poteſt abſoluere: ergo nec ligare. Certè non ad eandem ſpectat poteſtatem. Itẽ quicũque habet iuriſdictionẽ extra forum pœnitẽtiæ, poteſt excõmunicare: omnis enim iudex habet uim coactiuam: fœmina hoc non poteſt: ergo. Itẽ non habet ſcientiam ſpiritualem, nec ad eam ſpectat habere: ergo non poteſt iudicare de ſpiritualibus. Eſſet

enim

enim periculoſiſsimũ cõmittere ſalutẽ ſpiritualem animarũ ei, qui iudicare nõ poſsit quid expediat, aut noceat animarũ incolumitati. Ex quo ſequitur, ꝙ tales Abbatiſſæ nõ poſſunt aliquid mãdare in forma præcepti, putà in uirtute Spiritus ſancti, & ſanctæ obedientiæ, & ſub præcepto: nec ſi faciat, tenet factum, ita quòd obliget tanquã præceptum epiſcopi, aut Abbatis, aut Prioris. Eſſet enim abſurdũ cõmittere huiuſmodi poteſtatem, quę magnam eruditionem exigit, ad diſcernendum quæ materia ſit digna tali cenſura, uel qualis ſit huiuſmodi obligatio, imò nec intelligere poſſet an quis tranſgreſſus eſſet huiuſmodi præceptum.

¶ Et ſi quærat quis fortaſſe, an non monachæ tenentur obedire Abbatiſſæ? Dico ꝙ tenẽtur primò, quia tenentur ſeruare regulam ſuã, ubi continetur obedientia Abbatiſſæ. Secũdò dico, quòd tenentur præceptis eius ad modum, quo filiæ, uel filii tenentur obedire patri; peccant enim trãſgreſſores præceptorũ patris, nec tamẽ pater habet iuriſdictionẽ ſpiritualem: & tandem tenentur obedire Abbatiſſæ, ſicut tenẽt ad alia ſtatuta ſuæ regulæ, ubi nõ eſt ſpiritualis ꝑceptio. Vel dico, ꝙ abſolutè nolle obedire Abbatiſſæ, eſt mortale: ſed Abbatiſſa non põt facere noua præcepta. Hæc autẽ oĩa dicta ſunt ratione iuris poſitiui, non diuini: quãuis enim mulier iure diuino no poſsit habere, uel ordi

ordinem,uel dignitatem ſpiritualem, & iuriſdictionem, poſſet tamen habere poteſtatem aliquam iuriſdictionis ſpiritualis,ſicut & laici poſſent,niſi iura prohiberent:iura autem non plus concedunt in hac parte Abbatiſſę, quàm laicis.

6 ¶Vltima concluſio circa hãc materiam, Nullus * alius de numero Chriſtianorum, præter fœminas, excluditur diuino iure à poteſtate eccleſiaſtica,ſiue ordinis, ſiue iuriſdictionis. Vnde dico cum doctoribus,quòd etiam puer poteſt fieri ſacerdos,& amentes, & in uniuerſum omnes Chriſtiani. Et differentiam aſsignant doctores,quia illi peruenire poſſunt ad ſtatum,ubi poſsint commodè exercere poteſtatem. eſt enim impedimentum contingens, ſecus in fœminis.Doctores tamen excludunt pueros à conſecratione epiſcopali iure diuino,ita, ut ſi puer conſecretur in epiſcopum, conſecratio non teneat,ſed certè nõ adeò graui ratione permoti. Atque adeò ſi concedimus poſſe in ſacerdotem conſecrari,non ſatis uideo quid obſtet,quominꝰ & epiſcopus poſſit ordinari,ſed in medium hoc relinqui poteſt,nec quicquã habeo certi aſſerere.

¶Diximus hactenus,in quibus nõ ſit,aut eſſe nõ poſsit eccleſiaſtica poteſtas.Reſtat ut iã dicamus in quibꝰ inueniãt huiuſmodi poteſtas. Et ut ad originẽ ſuã totã rẽ reuocemus, ſit pri

ma

ma cõcluſio Tota poteſtas eccleſiaſtica et ordi nis & iuriſdictionis fuit in Petro Apoſtolo. Hæc cõcluſio nota eſt ex Euãgelio Mat.16.Ti bi dabo claues regni cælorũ,& ſuper hãc petrã ædificabo eccleſiam meam.Et Iohan . ultimo, Paſce oues meas. In ominibus Apoſtolis fuit poteſtas eccleſiaſtica ordinis,& iuriſdictionis. Hæc etiam nota eſt. Dictum eſt enim omnibus ſimul,Hoc facite in meam commemorationẽ:et Quorũ remiſeritis peccata.& Quodcũque ſolueritis,&c.Luc.22.Mat.18. Ioh.20. Sed eſt circa quæſtionem hanc primũ dubiũ, *Matth. 16.* *Iohã.ultimo* *Luc.22.* *Mat.18.* *Iohan.20.*

8 *An omnes Apoſtoli habuerint poteſtatẽ im mediatè à Chriſto,an ſolus Petrus à Chriſto, & alii à Petro. Et de poteſtate quidem ordinis,de qua minus dubitãdum uidebatur, non omnino uidetur eſſe certum.Nam & Iacobus ordinatus fuit epiſcopus Hiroſolimitanus poſt àſcenſionem Domini à Petro,Iacobo,& Iohanne,ut habetur in c.porrò.d.66. & Paulus,ac Barnabas ordinati etiam ab aliis fuerũt legitur enim.Actuum.13.Segregate mihi Paulum & Barnabam.Et ſubiungitur, Imponentes illis manus,dimiſerunt.ubi glo. in modum ordinatorum.& tamen non eſt dubitandum, quin Paulus tantam poteſtatem acceperit à Chriſto, quantam alii Apoſtoli acceperunt. Non enim certum uidetur, quòd omnes Apo ſtoli habuerint totam poteſtatem ordinis à *Actuum. 13.*

k Chriſto,

Chriſto,quanquã de hac poteſtate ſatis docto res conueniũt.Sed de poteſtate iuriſdictionis bona pars Chriſtianorũ,& quidẽ grauiſsimo rũ,contendunt,ſolum Petrũ habuiſſe à Chriſto eã poteſtatẽ,cæteros autẽ omnes à Petro. Quod probant primò magnorũ quidẽ uirorũ authoritate,ut Anacleti,Cypriani,Aug. Leonis,Alex.Quorũ ego uerba recitare ſuperſedeo,eo ꝙ re uera non ſignificãt id,quod authores hui⁹ ſẽtẽtiæ uolũt.Si qs cupit uidere, legat apud cardinalẽ Turrẽ Crematã libro.2. c.54.ſed eorũ ſanctorũteſtimonia eò tẽdũt,ut aſſeuerẽt ſolùm omnẽ authoritatẽ poſt Petrũ, à Petro habuiſſe originẽ,ab eóque pendere, ipsúmque Petrũ principẽ fuiſſe tum aliorum Apoſtolorũ,tum autẽ totius eccleſiæ Chriſti: quod tãtũ abeſt ut nos negemus,ut pro intolerãdo errore cõtrariã ſentẽtiã habeamus. Sed ſi teſtimoniis nõ efficiunt quod uolũt,rationibus hoc euincere conantur.Et prima ratio eorũ eſt,Nã Apoſtoli nõ habuerunt ſubditos ab ipſo Chriſto:ergo nec iuriſdictionẽ, quæ niſi in ſubditos eſſe nõ poteſt.Antecedẽs probatur,Quia uel oẽs homines,uel certos. Non ſecundũ:quia uolũtariè diceremus hos potius quàm illos,cùm in Euãgelio nõ habeatur:nec oẽs dediſſe uidetur.fuiſsent enim multi Paſtores,& ex æquo habẽtes plenitudinẽ poteſtatis in eccleſia,qđ in omni principatu uitioſum eſt.

eſt.Multitudo enim principũ eſt pernitioſa,ut Ariſto.etiã dicit.12.Metaphy.&,Omne regnũ diuiſum' deſolabitur Præterea nõ eſſet unum ouile,& unus paſtor gregis Chriſti,ſi eſſent multi paſtores ex equo.Preterea nõuidet quo modo Petrus fuiſſet princeps & caput ſupra alios Apoſtolos,ſi alii ſimilẽ cũ Petro à Chriſto poteſtatẽ accepiſſent. *Ariſto.*

¶Verũ qa in cõtrariũ uidet ſtare Euangeliũ, pono talẽ concluſionẽ,Omnẽ* poteſtatẽ,quã Apoſtoli habuerũt,receperũt ĩmediatè à Chriſto. Probat primò,Omnib' dictũ eſt Mat.18. Quæcũq; ſolueritis ſup terrã,&c.Itẽ omnib', Hoc facite in meã cõmemorationẽ.Itẽ,Quorũ remiſeritis peccata,Ioh.20.& Mat.ultimo, Eũtes ĩ mũdũ uniuerſum,prędicate Euãgeliũ omni creaturæ.& Io.20.Sicut miſit me Pater et ego mitto uos.Itẽ Chriſtus fecit eos omnes Apoſtolos,ut patet Matt.10.& Mar.3.& Luc. 6.&.1.Cor.12.& ad Eph.4.ſed ad officiũ Apoſtolatus ſpectat poteſtas ordinis & iuriſdictionis:ergo utrãque habuerũt Apoſtoli à Chriſto.Vnde eſt cõſiderãdũ,ꝙ tria ſpectant ad dignitatẽ Apoſtolatus.Primũ,authoritas gubernãdi populum fidelem:ſecũdum,facultas docendi:tertiũ,poteſtas miraculorũ.Hęc oſtẽdũtur primò,Luc.9.ſcribitur,ꝙ cõuocatis Ieſus duodecim Apoſtolis,dedit eis poteſtatẽ ſuper oĩa dæmonia,& ut languores curarẽt,& miſit *Matth.18. Iohan.20. Matt.ultimo. Iohan.20. Matt.10. Mar.3. Luc.6. 1.Cor.12. Ephe.4. Luc.9.*

eos prædicare regnum Dei,& ſanare infirmos.
Matth.ulti-mo. Matt.quoque ultimo.Dominus dixit eis,Eűtes in mundum uniuerſum,docete omnes gẽtes,baptizantes, & docentes ſeruare omnia, quę mandaui uobis.In prima quoque epiſtola
1. Corin. 12. ad Cor.c.12.Ipſe poſuit quidẽ Apoſtolos. glo. dicit,omnium ordinatores,& iudices. Itaque ſi Chriſtus eos Apoſtolos fecit,nec Apoſtoli eſſe poterant ſine poteſtate ordinis & iuriſdictionis: ergo utraque à Chriſto acceperunt. Item non uidentur minorem poteſtatem alii Apoſtoli recepiſſe à Chriſto,quàm Paulus: ſed Paulus omnem poteſtatẽ,quã habuit habuit à
Gala.1. Chriſto ,ipſe enim dicit ad Gala.1.quòd non ab homine,nec per hominem habuit,poteſta-
Gala.2. tẽ.Et ad Gala.2.diſertè dicit ſe nihil accepiſſe ab aliis Apoſtolis,& nominatim à Petro.Qui uidebãtur inquit,aliquid eſſe,nihil mihi contulerunt.qui enim operatus eſt Petro in apoſtolatu circuncisionis , operatus eſt & mihi inter Gẽtes.Pro certo ergo mihi uidetur pronuntiandum,& tenẽdum,Apoſtolos omnes accepiſſe utranque poteſtatem à Chriſto:

10 ¶ Sed ſupereſt dubium,An*æqualem acceperint cũ Petro:nã hæc etiã quæſtio in utranque partẽ habet aſſertores.Sed quia ad maiora feſtinãti nõ uacat utriuſque partis fundamenta tradere,pro ſentẽtia,quã ueriorẽ puto, pono cõcluſionẽ,Quòd Apoſtoli omnes habuerũt æqualem

æqualē poteſtatem cum Petro. Quam ſic intel ligo, quòd quilibet Apoſtolorū habuit poteſtatē eccleſiaſticam in toto orbe, & ad omnes actus ad quos Petrus habuit. Hęc probatur primò quo ad primā partem ex loco iam citato Matth. ultimo. Euntes in mundū uniuerſum, &c. & ſine exceptione, Quæcūque ſolueritis, &c. Et quorū remiſeritis peccata, &c. & Iohā. 20. Sicut miſit me Pater, &c. Chriſtus aūt miſſus fuerat in totum orbem: ergo & in totū orbem ipſe miſit Apoſtolos. Secunda uerò pars, quòd ad omnes actus, hoc uidetur poſſe probari ex eo, ꝙ (ut dictum eſt) authoritas gubernādi eſt de ratione apoſtolatus: & nō uidetur quòd ſit limitata, quia nulla ratione diceretur quòd extēdat ſe ad certos actus, & nō ad alios ſed potius probatur ex geſtis Apoſtolorū ipſorum, qui ubique terrarū cōſtituebāt eccleſias, & epiſcopos, & leges ferebant pro poteſtate: nec apparet quid Petrus poſſet, quod non & alii. Et Paul' ad Gala. 1. & 2. ſatis defendit ſe parem poteſtatem cum Petro habere. Hæc eſt apertè ſententia Cypriani in epiſtola de unitate eccleſiæ ad Nouatianū. & habetur. 24. q. 1. Ego dico tibi hoc, Vtique erant cæteri Apoſtoli, quod Petrus, pari conſortio præditi, & honoris, & poteſtatis. Nec audienda eſt glo. dicens hoc debere intelligi in ordine & dignitate conſecrationis, non in poteſtatis plenitudine: *Gala. 1.* *Cypria.*

dine:ut patere poteſt ipſam epiſtolam diui Cy
priani legenti.

¶Et ne quiſquã ſuſpicetur me uelle quicquã
derogare de dignitate,aut prerogatiua,aut pri
matu Petri,quẽ non ſolùm cũ catholica eccle-
ſia cõfitemur,ſed etiã pro uirili defendimus:
11 pono aliã cõcluſionẽ,Petrus*inter oẽs Apo-
ſtolos fuit authoritate & poteſtate primus,&
princeps cũ ſumma ſupra totã eccleſiã poteſta
te.De hac cõcluſione à doctiſsimis uiris non
iuſti ſolũ,ſed pręgãdes libri cõfecti ſunt,et edi
ti,atque adeò ego breuiſme hoc loco nũc expe
diã,paucis modo contẽtus Euãgelii teſtimo-
Matt.10. niis.Primus locus eſt Mat.10.Duodecim autẽ
Apoſtolorũ nomina ſunt hęc.Primus Simõ,q
Luc.6. dicitur Petrus.Et Luc.6.uocat Dominus diſci
pulos ſuos,& elegit duodecim ex ipſis, quos
& Apoſtolos nominauit,Simonẽ,quẽ cogno
minauit Petrũ,& Andream fratrẽ eius,&c.Et
eodẽ ordine nominãtur & numerantᷣ à Marc.
c.3.& tamẽ nulla ratione Petrˀ potuit dici pri
mus niſi dignitate apoſtolatus:nã ordine qui-
dẽ uocatiõis,primˀ fuit Andreas frater Petri,
Iohan.1. ut patet ex primo.c.Ioh.imò Andreas iam uo-
catus à Chriſto,ut refert Ioh.inuenit Simonẽ
fratrẽ ſuũ,& dixit ei,Inuenimus Meſsiã:& ad
duxit eum ad Ieſum.Eſt prӕterea inſigne teſti
moniũ,& omnino nõ refractario & obſtina-
Matt.16. to intellectui apertiſſimũ, Mat.16.ubi ad quę
ſtionem

ſtionẽ Domini muſantib⁹ & cũctantibus aliis diſcipulis, reſpõdet Petrus, Tu es Chriſt⁹ fili⁹ Dei uiui. Cui Domin⁹, Beatus es Simõ Bario na, quia caro & ſanguis nõ, &c. ſed Pater me⁹, &c. & ego dico tibi ꝙ tu es Petr⁹, & ſup hãc petrã ædificabo eccleſiã meã, & tibi dabo claues regni cælorũ. Certè uel cæco notũ eſſe poteſt pro tam præclara confeſsione aliquid pro miſſum Petro præ cæteris Apoſtolis. Itẽ, Ego orabo pro te, & tu aliquãdo conuerſus, cõfir ma fratres, &c. Luc. 22. Nec obſcurior locus eſt ille Ioh. ultimo ubi cùm bis Dominus rogaſſet Petrũ, an ſe diligeret plus aliis Apoſtolis, illo reſpõdente ſe quidem amare, ſubiunxit bis, Paſce oues meas, paſce agnos meos. Prorſus eſt hominis præpoſteri, & peruerſè alioqui apertũ teſtimoniũ interpretantis, negare Chriſtũ eo loco uoluiſſe Petro pro maio ri erga ſe amore maiorem etiam authoritatem præſtare. atque uel ex his duobus locis liquidò cõſtat Petro integrã authoritatẽ in eccleſia cõmiſſam. Cui enim data eſt, ſi Petro eſt negata? Licet etiã, ut dictũ eſt, alii Apoſtoli habuerint æqualẽ poteſtatẽ cum Petro ad ſenſum ſupra poſitũ, tamẽ poteſtas Petri erat eminẽtior. Primò, quia poteſtas Petri fuit ordinaria, Apoſtolorum autem extra ordinaria. Secũdã quę ſequitur ex hac, Poteſtas Petri erat perſeueratura in eccleſia, non autem aliorum.

Luc. 22.
Iohan. ultimo.

Tertiò,aliorum poteſtas nec ſupra Petrũ,nec ſupra ſe inuicem,Petri auté ſupra omnes alios. Quartò, aliorum poteſtas ſubordinata Petri auhthoritati.præualuiſſet enim authoritas Petri contra authoritatem aliorum.

¶Sed ut aliquãdo illum locum,Paſce agnos meos,abſoluã(nã difficilior alius reſtat)ſit in
12 hoc arguméto hæc ultima cõcluſio,Præter* ſacros Apoſtolos nullus alius à Chriſto poteſtaté eccleſiaſticã aliquã uidet accepiſſe.et probatur etiã,quia in omnib⁹ locis,ubi data eſt poteſtas,nõ erãt diſcipuli.Hęc probat,Nã ſi quiſquã alius accepiſſet:maximè fuiſſent ex numero ſeptuaginta duorũ diſcipulorũ:ſed illi non uidétur accepiſſe ergo: de nullo eſt ueriſimile ꝙ acceperit.De ſeptuaginta duobus auté probat.Nã Ioſeph,qui cognominatus eſt Barna-
Actuum.1. bas,erat unus ex diſcipulis,ut patet Act.1.& ta-
Actuum.9. mé Actuũ.9.dicitur poſt aſcéſioné Domini ꝙ erat Leuites.Nõ eſt auté credendũ,ſi Chriſtus poteſtaté aliquã eccleſiaſticã dediſſet ei,ꝙ feciſſet ſolùm Leuitam,quia Dei perfecta ſunt opera.& Philippus,qui prædicauit Samarita-
Actuum.8. nis,Actuũ.8.& baptizauit eunuchũ Cãdacis reginæ,nõ fuit Philippus Apoſtolus,ut multi putãt,nec ſine cauſa,ꝙ ad baptiſmũ ipſius,Samaritani nõ recepiſſent Spiritũ ſanctũ:ſed dicunt eſſe Philippũ unũ ex ſeptem diaconis,de quo Act.6.&.21.Hic igit Philippus nõ uidetur dubi

dubitandũ quineſſet de numero ſeptuaginta duorũ cũ poſt Apoſtolos nõ temere legat̃ alius pręſtãtior prędicator,aut miniſter Euangelii, ad quod opus delecti fuerũt diſcipuli,& tamẽ nõ erat preſbyter,ſed tãtũ diacon⁹.Imo ſeptuaginta illi diaconi,qui Act.6.electi fuerunt administrandum menſis,creduntur fuiſſe de numero diſcipulorũ.nõ enim ex neophytis fuiſſent aſſumpti ad tale miniſterium, & tamẽ nõ erant presbyteri, ut pro certo cõſtat :imò re uera nullam habẽt ſpiritualem poteſtatẽ.Ergo ſeptuaginta duo Diſcipuli,nec fuerũt à Chriſto ordinati,nec habuerunt poteſtatẽ aliquam eccleſiaſticam,quæ ſine ordine non eſt.Reſtat ergo cõcluſio uera,ꝙ præter Apoſtolos nullus alius accepit à Chriſto poteſtatem eccleſiaſticam:atque ita habemus primam originem poteſtatis eccleſiaſticæ.fuerunt enim & primi & ſoli,qui à Chriſto domino & redemptore noſtro hanc poteſtatem acceperunt duodecim Apoſtoli. Actuum.9.

¶ Supereſt nunc tractare,qua ratione hæc poteſtas deriuata eſt uſque ad nos, & perſeuerat in eccleſia,et ſic erit abſolutũ totũ negotiũ,qđ ſuſcepim⁹ de ſubiecto poteſtatis eccleſiaſticę. Sit ergo de hac quęſtione prima propoſitio,

13 Poteſtas*eccleſiaſtica nõ ſolũ fuit in Apoſtolis:ſed etiã in aliis. hæc eſt nota ex ſcripturis. Nam Paulus cõſtituit epiſcopum Titũ. & Timotheum

nec etiã eſſet lex Chriſti.lex aũt Chriſti eſt æterna,eſt enim teſtamẽtũ eius æternũ, ut Pau. ait ad Heb.13.& Baruch.2.Statuã eis teſtamentum alterũ ſempiternũ. Et in eodẽ.c.4. uocat legẽ Chriſti legẽ ſempiternã. ergo neceſſe eſt ut perſeueret ſacerdotiũ à Chriſto inſtitutum. In ſacerdotio autẽ omnis ſpiritualis poteſtas ĩtelligit̃,& includit̃.Itẽ nõ eſſet Chriſtus ſacerdos in æternũ,ut Propheta & Paulus appellat, ſi eius ſacerdotiũ cadere& perire debuiſſet:nõ enim eſt Chriſtus ſacerdos niſi in eccleſia. Itẽ eſt præceptũ in eccleſia,de ſumptione euchariſtiæ,ut patet Ioh.6.Niſi mãducaueritis carnẽ, &c.Sed ſine ſacerdotio euchariſtiæ cõſecratio fieri nõ põt: ergo.Itẽ,ſaltem cõſtat Apoſtolos reliquiſſe epiſcopos, & presbyteros,ut de Paulo non ſemel ſcriptum eſt: & poteſtas illorum non expirauit Apoſtolis defunctis:ergo poteſtas in eccleſia fuit etiam defunctis Apoſtolis, poteſtas(inquam) eccleſiaſtica. *Baruch.2.* *Iohan.6.*

16 ¶ Tertia propoſitio,Tota*poteſtas ordinis in eccleſia deriuata eſt,& pẽdet ĩmediate ab epiſcopis.Volo dicere,quòd ſicut Apoſtoli,& illi ſoli habuerũt iure diuino ordinare, & cõſecrare presbyteros,& alios ĩferiores miniſtros, ita omnes,& ſoli epiſcopi hoc habẽt etiã iure diuino.Et ꝙ epiſcopi habeant hãc poteſtatẽ,patet.1.Timo.5.Man* citò nemini ĩpoſueris. qđ de ordinatione presbyteri intelligẽdum omnes *1.Timo.*

nes ſancti docent. Et c.5.instituit Timotheũ, quales presbyteros eligere debeat. Oportet inquit epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, unius uxoris uirum,&c.quòd de presbytero intelligendum patet,ex eo quòd ſtatim ſubiicit quales oporteat eſſe diaconos. & ad Titum.1.Hu-
Tit. 1. ius rei gratia reliqui te Cretæ,ut cõſtituas per ciuitates presbyteros ſi quis ſine crimine eſt. Nec de hoc inter catholicos eſt dubitatio epiſcopos hanc habere poteſtatem.Et ꝙ ſoli epiſpi habeant,uidetur,ꝙ nunquam legimus ordinatiões factas niſi ab Apoſtolis,uel ab epiſco
Act. 14. pis aliis . Vnde etiam Actuum 14.de Paulo & Barnaba legĩt,ꝙ cõſtitutis Lyſtrę,& Iconio, & Antiochiæ per ſingulas eccleſias presbyteris,deceſſerũt.Et Dionißius Apoſtolorũ diſcipulus,& Synchroni⁹ libro de eccleſiaſtica hierarchia,ubi formam eccleſiaſticã ab Apoſtolis traditã diſertè,& copiosè tractat , ſolis Pontificibus ordinationem miniſtrorum tribuit, imò nec oleum ſanctũ, quo ſacrãtur presbyteri,ab alio, quã à Põtifice docet confici poſſe.Item poteſtas ordinis eſt iuris diuini:ergò nõ eſt uſurpanda niſi ab eis,quibus cõſtat iure diuino commiſſum,tales ſunt ſoli epiſcopi: ergo &c. Item conſuetudo uniuerſalis eccleſiæ ſemper tenuit,ut ſoli epiſcopi ordinationes faciant: & eſt,ut ſupra dixi , grauiſsimum argumentum , quòd nunquam factũ eſt, ideo

non

non eſſe, quia non licuerit, aut certè non potuerit. Itaque impium, & hęreticũ eſt credere, quod noui hęretici putãt, ſacerdotẽ uel plebis electione, uel quacũque alia ratiõe, quàm epiſcopi cõſecratione conſtitui poſſe. Verũ eſt, ꝙ qui teneret epiſcopũ à presbytero nõ differre cõſecratiõe, ſed ſola poteſtate, & iuriſdictiõe, conſequẽter neceſſario haberet cõcedere quẽlibet preſbyterum poſſe etiã presbyteros conſecrare: nam poteſtas iuriſdictionis non facit poteſtatem conſecrandi. Sed quia illam ſententiam exiſtimo falſam, ut ſuo loco patebit, perſeuero in concluſione poſita, quòd omnibus, & ſolis epiſcopis cõuenit ordinatio miniſtrorum. Nec nunc diſputo, an ex priuilegio ſummorum Põtificũ Abbates aliqui habeant cõferre aliquos ordines, uel minores uel etiam maiores. ſi enim aliqui ordines non ſunt iuris diuini, ut certò conſtat de minoribus, non eſt dubitandum quin collatio illorum committi poſsit non epiſcopo. Si uerò maiores omnes iuris diuini ſunt, quod in præſentia nõ puto, profectò uidetur nec committi etiam poſſe niſi epiſcopis, qui ſoli iure diuino habent: quanquam non eſt eadem ratio de presbyteratu, & diaconatu, ut fateor, ſed hoc omnino uideprobabilibus, quòd nec etiam diaconi ordinari poſſent niſi ab epiſcopis, ſiquidẽ iuris diuini ille ordo eſt.

17 ¶ Quarta ꝓpoſitio, Defuncto* Petro principe Apoſtolorũ, aliqs ſucceſsit Petro cũ ſimili authoritate, & poteſtate iuriſdictiõis in totũ
S.Tho. orbem. Probatur à ſancto Tho. 4. cõtra Gent. c. 76. Chriſtus ſic inſtituit eccleſiam, ut eſſet
Eſa. 9. uſque in ſeculum duratura. Vnde Eſa. 9. Super ſolium Dauid, & ſuper regnum eius ſedebit, ut cõfirmet illud, & corroboret in iudicio & iuſtitia à modo, & uſq; in ſempiternũ. Sed Chriſtus ędificauit eccleſiam ſuper Petrum, ut ipſe dicit Mat. 16. ergo opus fuit, ut eo medio ſublato, alius loco ipſius ſubrogaretur. Itẽ in ueteri lege à Deo inſtituta ſemper fuit unus ſummus Sacerdos. Patet Deutero. 17. & aliis locis. Hoc eſt quod Auguſti. 24. quæſtio. 1. c. quodcunque. dicit, quòd cum Petrus accepit claues, accepit non tanquam priuatus, ſed nomine eccleſiæ: hoc eſt, data eſt ei poteſtas, quæ eſſet duratura in eccleſia, in cuius ædificationem Chriſtus dedit. Vnde ſicut Adam quædam dona habuit perſonalia, que in poſteros transfundere non potuit, ut plenitudinem omnium ſcientiarum, quædam autem communia ſtatui innocentiæ, ut iuſtitiam, gratiam, immortalitatem: ſic & Petrus priuata dona habuit, quædam in quibus ſucceſſorem non habuit (nec enim erat neceſſe) ut gratiam miraculorum, donum linguarum: quædam uerò accepit, in poſteros

ros tranſlaturus, ut poteſtatem clauium, quã non ſibi, ſed eccleſiæ accepit. Item ille ordo, à principio conſtitutus à Chriſto in eccleſia, ut ſcilicet eſſet unum caput, & unus princeps ſuper omnia in tota eccleſia, erat cõueniẽtiſsimus ad adminiſtrationẽ eccleſię. Quod cõſtat non ſolũ facto ipſo Chriſti, cuius eſt ſumma ſapientia, & prouidentia, ſed etiã cõſenſu, etiã meliorum Philoſophorum, qui Monarchiam aliis principatibus præferunt, ut cõſtat ex Ariſto. in Politicorum, & Ethicorũ libris, & Metaphyſicorum. Sed Chriſtus nõ minus diligit nunc eccleſiã ſuã, quã tunc diligebat, cũ etiam promiſit ſe nobis adfuturũ uſque ad conſummationẽ ſeculi, Matt. ultimo. ergo nullo modo eſt ueriſimile, ꝙ uoluerit, defuncto Petro, mutare rationem, & formã adminiſtrationis ab ipſo Petro inſtitutam, ut ſcilicet eſſet unus princeps totius poteſtatis eccleſiaſticæ. Nec enim Petrus principatum in ſuum commodũ acceperat, ſed in utilitatem, & ædificationem eccleſiæ. Et re uera nõ minus pernicioſus fuit error negãtium perſeuerare in eccleſia unum Pontificem, cui omnes Chriſtiani ſubeſſe teneantur, quàm eorũ, qui omnes Chriſtianos æquales uolunt eſſe. hic enim maiorem orbis Chriſtiani partẽ primò in ſchiſmata deduxit, deinde ab eccleſia alienauit, poſtremò in impientiſsimam Mahumeti perfidiam impulit. *Matth. ultimo.*

Certè

Certè qui beato Petro principatum non negant,nulla ratione ſe tueri poſſunt, quin unũ etiam nunc ſummum Monarcham in eccleſia concedant.In hanc ſententiam ſunt aperta teſtimonia Ignatii,Cyrilli.Chryſoſt.& aliorum doctornm Græcorum, imò & Conciliorum in ipſa Græcia celebratorũ. Nã de Latinis authoribus & Synodis ne dubitandum quidem eſt:quin omnes in unam hanc ſentẽtiam cõſpirauerint Sed eſto ut ita ſit,ſicut certò eſt,ut in eccleſia ſemper ſit unus ſucceſſor Petri cũ pari etiã dignitate, & authoritate. Supereſt inquirendũ,qua uia,qua ratione ea dignitas, & poteſtas Petri,deriuari,& peruenire poſsit ad alium.Nec enim ex morte Petri ad unum aliquem certum ſuprema illa poteſtas attinebit.

¶ Sit pro hac quæſtione in ordine quinta
18 propoſio,Petro mortuo, eccleſia habet poteſtatem ſubrogandi,& inſtituendi alium loco illius,etiam ſi Petrus nihil de hoc prius cõſtituiſſet.Hęc probatur.Licet enim eccleſia(ut in relectione priori declaratũ à nobis eſt) nõ poſſet poteſtatem ſpiritualem conſtituere,nec (ut ita dicam)formaliter in ſe habet, ut ſuprà explicauimus:tamen ſemel conſtituta à Chriſto poteſtate,non uidetur,quòd eccleſia ſit peioris cõditionis ad eligẽdum ſibi principem, quàm ciuilis reſpublica, quæ quocunque caſu, deficiente principe, poteſt ſibi alium conſtituere.

ſtituere. Item, ut dictum eſt, hęc poteſtas opor tebat ut perſeueraret in eccleſia, ſed defuncto Petro, & nihil de ſucceſſore prouidente, nec ſtatuente, ut contingere poterat, non reſtabat aliud mediũ, niſi per electionem eccleſiæ. Ergo eccleſia poterat alium eligere. Et confirmamatur, Quia nunc etiamſi aut bellũ, aut peſtilentia, aut alia calamitas, aut caſus abſumeret Cardinales omnes, non uidetur dubitandum quin eccleſia poſſet prouidere ſibi de ſummo Põtifice: aliâs uacaret perpetuò illa ſedes, quæ tamẽ perpetuò debet durare. Item illa poteſtas eſt communis, & ſpectat ad totam eccleſiã. ergo à tota eccleſia debet prouideri, & nõ ab aliqua peculiari eccleſia, uel certo ordine, aut genere hominum: imò negligentibus Cardinalibus, aut perniciosè diſsidẽtibus, eccleſia poſſet ſibi prouidere.

19 ¶ Sed an ab omnibus Chriſtianis? Reſpõdeo, & ſit ſexta propoſitio, Electio * ſummi Pontificis in tali caſu ſpectaret ad ſolum clerũ, & nullo modo ad populum. Probatur, Quia adminiſtratio rerum ſpiritualiũ nullo modo ſpectat ad laicos, ut aliâs à nobis probatum eſt: ſed inſtitutio ſummi Pontificis maximè ſpectat ad gubernationem, & adminiſtrationem rerum ſpiritualium: ergo nullo modo ſpectat ad laicos. Item electio presbyterorum, aut epiſcoporum non ſpectat ad plebem, ut ſuprà latè

probatum eſt.ergo multominus electio ſummi Sacerdotis. Item populus non poteſt iudicare merita & qualitates requiſitas ad dignitatem ſummi Pōtificis,nec examinare, & diſcernere inter dignū,& indignū:ergo electio, uel inſtitutio non ſpectat ad plebem. Eſſet enim abſurdum, ut prouidentia Sacerdotii commiſſa eſſet illis, qui niſi fortè & caſu non poſſent rectè prouidere.Item, Quia talis electio eſſet prorſus impoſsibilis, cùm eſſet impoſsibile ut totus populus conueniret ad eligendum,nec poſtquam conueniſſent, poſſent, ut maior pars unum & eundem optaret.

20 ¶ Septima propoſitio,Imò,*non uidetur etiā talis electio ſpectare ad totum clerum:quia licet ad omnes clericos ſpectet adminiſtratio ſpiritualium, tamen non omnia ſpectant ad omnes,ſed citra epiſcopos omnes habent certa & limitata miniſteria, extra quæ non extendit ſe eorum officium, ut diaconi miniſtrant presbyteris: prebyteri autem miniſtrāt ſacramenta:nec ea quæ ſunt authoritate,ſpectant ad officium eorum, & eadē ratione uix conuenire poſſet clerus totius orbis ad talem electionem.

21 ¶ Vnde ſit octaua propoſitio., In * quocunque

que caſu uacaret ſedes apoſtolica, manendo in ſolo iure diuino, electio ſpectaret ad omnes epiſcopos Chriſtianitatis. Probatur, Quia ipſi ſunt paſtores gregis, & curatores, & tutores, & tota adminiſtratio eccleſiaſtica citra ſummum Pontificem ſpectat ad eos, & omnia poſſunt per ſe, quæ inferiores omnes poſſunt. Dico enim quòd quomodocunque, ſiue inſtituto, ſiue caſu omnes epiſcopi Chriſtiani conuenirent, in tali caſu epiſcopi poſſent eligere unum ſummum Pontificem tantæ authoritatis, ſicut fuit beatus Petrus, etiam reclamantibus omnibus uel maiori parte laicorum, aut etiam clericorum.

22 ¶ Sed quia hæc forma eſſet etiam uehementer difficilis, ac penè impoſsibilis: ſit nona propoſitio, Beatus *Petrus, uel ſolus, uel cum aliis Apoſtolis potuit conſtituere formam, & rationem, qua poſt obitum eligeretur ei ſucceſſor. Probatur breuiter & clarè, quia habebat plenitudinem poteſtatis & adminiſtrationis ad ferendas leges conueniẽtes eccleſiæ, ſed hæc erat una lex etiã neceſſaria ad gubernationẽ eccleſiæ de electiõe ſummi Põtificis: ergo potuit eam cõdere. Secundò ꝓbat̃, Tota eccleſia poſſet hãc legẽ facere, imò facta eſt in Cõciliis: ergo Petr' potuit, quia aliâs nõ

habuiſſet ſummam poteſtatem. Et confirmatur, Quia omnis alia forma eligendi, ſecluſa lege lata à Petro erat uel impoſſibilis, ſi à tota eccleſia, uel à toto clero: uel ſaltem magna occaſio ſchiſmatum, ſi per omnes epiſcopos deberet fieri. ergo omnino hoc expediebat, ut lege daretur certa uia & ratio eligendi. Verum circa has propoſitiones oritur dubium, nam Epiſcopus Romanus eſt ſummus Pontifex. ergo dato ꝙ Petrus deceſſiſſet, ſufficiebat Romanus clerus ad eligendum Epiſcopum Romanum, & per conſequens ſummum Pontificem. Et augetur dubiũ. Nam (ut ex hiſtoria habetur) aliquando uel clerus Romanus, uel populus ſummum Sacerdotem eligebãt. Reſpondeo primò, An Epiſcopus Romanus ſit iure diuino ſummus Sacerdos, inferiùs (ſi uacauerit) diſputaturus ſum. Secundò dico, quòd ſi clerus, aut populus Romanus aliquando hoc iuris habuit, ut eligeret ſummum Pontificem, hoc fuit certè, uel lege de hoc lata, uel conſuetudine recepta, & nõ iure diuino. Nam etiam eligẽte Romano clero, ſi Epiſcopi Chriſtiani ratam habebant electionem, hoc ſatis eſſe potuit, ut illa forma electionis per aliquam ætatẽ ſeruaretur.

23 ¶ Decima propoſitio, Beatus Petrus potuit eligere ſibi & deſignare ſucceſſorem, qui defuncto Petro, ſine alia electione eſſet ſummus

mus Pontifex. Hæc propoſitio non recipitur à theologis recentioribus, quòd ſint pontificiæ dignitati aliquanto infeſtiores quàm decet alioqui pios, et Chriſtianos ſcriptores. Sed probatur primò ex facto Petri, qui (ſi fides habenda eſt uera narrātibus) Clemētem uiuens ipſe uiuētem in pontificem nominauit, ut habetur. 8. q. 1. c. ſi Petrus. ex authoritate Iohan. ſcilicet tertii qui fuit temporibus Iuſtiniani. Item probatur manifeſto & inuicto argumento, Nam, ut probatum ſuprà eſt, poterat ferre legem de electione ſucceſſoris: ſed potuiſſet ferre legem, ut uiuens Pontifex eligeret ſucceſſorem, imò illa lex uidetur futura conuenientiſsima ad tollenda ſchiſmata, & ambitiones. Sicut apud Romanos durāte adhuc magiſtratu Conſulum deſignabantur futuri Conſules, quare non ita potuit fieri de ſummo Pontifice? Item potuit ferre legem, ut Epiſcopus uiuens nominaret ſibi ſucceſſorem, quare nō potuit de ſummo Pontifice? Sequitur conſequenter, quòd tantundem potuit facere quilibet ſucceſſor Petri. Patet, quia habuit eādem poteſtatem.

24 ¶ Vndecima propoſitio, Ratio eligendi ſummum Pontificem, quæ nunc ſeruatur in eccleſia, non eſt de iure diuino. Hæc nota eſt ex præcedentibus, quia excluſa humana lege, ſpectat ad Epiſcopos. Item, Nuſquam inuenitur

l 3 in toto

plam poteſtatē, quæ etiā ſine ſuo capite nihil poteſt: nec à ſummo Sacerdote, hoc eſt, uel Petro, uel Clemente, legimus quicquam ſubrogatum cuiquam Apoſtolorum cum illa poteſtatis amplitudine. Tertiò, Fuiſſet maxima occaſio ſchimatis & diſſenſionum in ſucceſſoribus, qui non erant in gratia confirmati, ſi prouincias non habuiſſent diſtinctas.

27 ¶ Secūda propoſitio, Quilibet * aliorū Apoſtolorū à Petro potuit relinquere ſucceſſorē, licet nō uniuerſalē, ſaltē in quacūque prouincia uoluiſſet, qui eſſet uerus epiſcopus illi' prouinciæ. Hanc propoſitionem ſcio non placituram omnibus doctoribus, tum theologis, tum iureconſultis, nec epiſcopis Cardinalibus, Turre Crema. & Caieta. Omnes enim illa perſuaſio ſemel inuaſit, omnem poteſtatem iuriſdictionis ita dependere à Romano pontifice, ut nullus poſſit habere nec minimam quidem ſpiritualem poteſtatem, niſi ex mandato, uel lege ipſius poſt Apoſtolos quidem, qui ex ſingulari priuilegio habuerunt à Chriſto, quod nullus alius poteſt habere niſi à Petro. Sed probo primò hanc propoſitionem apertè, Quilibet Apoſtolorum potuit uiuens creare epiſcopum in quacunque prouincia, & ille non amitteret poteſtatem defuncto Apoſtolo: ergo potuit relinquere ſucceſ-

ſorem. Antecedens eſt notũ, quia Paulus conſtituit Titum & Timotheum, & idẽ iuris habuerunt alii Apoſtoli: & in hoc ſenſu propoſitio à nemine negari poteſt. Sed dico eã eſſe ueram in ſenſu, in quo diximus Petrum potuiſſe nominare ſucceſſorem: id eſt qui re uera nõ haberet poteſtatem niſi poſt obitum Apoſtoli: ita inquam potuit Iohannes in Aſia nominare Ignatium, ut poſt ſe epiſcopus eſſet in ea prouincia. Hoc probatur, Nam ut ſuprà abũdè probatum eſt, nec alii diffitentur, cæteri Apoſtoli uiuentes ęqualem habuerunt poteſtatem cũm Petro: ergo potuerunt condere legem, ut uiuẽs ipſe eligeret ſibi ſucceſſorẽ. ergo potuit illa lege ipſe primus eligere. Certè de authoritate non uidetur dubitandũ eis, qui cõcedunt æqualẽ authoritatẽ aliis Apoſtolis cũ Petro. Et ſi Petrus poterat talem legem ferre in prouinciis, quare Paulus non potuiſſet? Imò certum eſt nõ indigere alios Apoſtolos expectaſſe mandatum Petri ad omnia quæcũque opus erant in prouinciis. Atque adeo uidetur mihi propoſitio non ſolùm probabilis, ſed de qua dubitari non poteſt.

28 ¶ Tertia propoſitio, Non * ſolùm Apoſtoli hoc potuerũt, ſed quilibet ſucceſſorum ſimiliter potuit relinquere ſibi ſucceſſorem. Hæc probatur apertè ex ſecunda. Nam lata lege à Iohanne, uel Paulo, ut uiuens epiſcopus nominaret

minaret ſucceſſorē, potuiſſet Titus nominare aliū. Sed ultrà addo (quod difficiliùs uidetur, ſed puto nō minùs uerum) quòd etiam ſi de hoc nulla lex eſſet lata à Paulo, potuit Titus, & Timotheus nominare ſibi ſucceſſorem, inconſulto etiā ſucceſſore Petri: & ſimile de omnibus aliis epiſcopis. Probatur, Quia epiſcop' eſt paſtor, & gubernator prouinciæ iure diuino. ergo ſi maiore poteſtate nō impediretur, poteſt facere omnia, quæ expediunt ad ſalutem ſuæ prouinciæ: ſed hoc potuit maximè eo tempore eſſe expediens, ut uiuens epiſcopus nominaret ſucceſſorē: ergo potuit hoc facere, imò & legem ferre, ut hoc modo perpetuò fieret. Vnde enim habemus, quòd epiſcopus poſſit legem condere de electione abbatis, uel parochi, uel de quacunque alia re, & non de electione epiſcopi? Et confirmatur, Quia certè non ſolùm hoc uidebatur poſsibile, & conueniens, ſed omnino eo tempore neceſſarium. Quomodo enim defuncto in ultima India epiſcopo, potuiſſent expectare mandatum Petri ad ſufficiendum nouum epiſcopum? Et hæc omnia dicta ſunt quantùm ad poteſtatem iuriſdictionis. Nam quo ad poteſtatem ordinis, ſi epiſcopatus dicit ordinem uel poteſtatē diſtinctam à presbytero, & à iuriſdictione, ſicut uideo placere penè omnib': oportuit præter electionem concurrere aliquam conſecra-

tionem,tam ad inſtitutionem papæ,quàm epi ſcoporum:ſed illam potuit facere quilibet epi ſcopus uiuens, ſacrãdo ſucceſſorem uel etiam uno defuncto,epiſcopus alteri⁹ prouinciæ po tuit ordinare ſucceſſorem prius electum, & nominatum.

29 ¶Vltima propoſitio,Quilibet * epiſcopus in ſua prouincia potuit condere legẽ, ut presbyteri eligerẽt epiſcopum,uel aliam formam inſtitutionis dare, etiam inconſulta ſede Petri. Hæc ſequitur ex aliis.Nam potuit leges conuenientes prouinciæ facere de hac re, ſicut de aliis.Ecce rationem,quomodo authoritas, & dignitas epiſcopalis potuit deriuari ſucceſſiuè ab uno in alterum uſque ad nos,& per epiſcopos omnis alia poteſtas inferior. Sed his non obſtantibus (ne quis putet me uelle derogare

30 Romanæ ſedi,& dignitati)pono aliam coclu ſionem,Succeſſores * Petri potuerunt,& poſſunt pro ſuo arbitrio epiſcopos creare inſingulis prouinciis, & quaſcunque leges de hac re prius latas tollere,& nouas cõdere,& prouincias diſtinguere, & omnia ad hæc ſpectantia pro ſuo iudicio & poteſtate facere. Omnia enim quæ dicta ſunt,intelligenda ſunt, niſi à ſede Petri aliter prouideatur.Hæc propoſitio probatur clarè, Quia Petro dictum eſt abſolutè; Paſce oues meas, ſine aliqua exceptione. Ergo ad Petrum ſpectat omnis adminiſtratio

ſine

ſine limitatione, & per conſequens etiam creatio epiſcoporum. Si enim quicunque aliorum Apoſtolorum hoc poterat, & fecerunt, ut cõſtat, multo magis ad Petrum & ſucceſſores Petri. Ex quo patet corollarium, quòd nunc nõ poteſt epiſcopus fieri niſi ſecundum formam traditam à ſummis Pontificibus: & ſi ſecus tẽtatum fuerit, nihil efficietur ratum, ſed totum erit irritum, & inane. Dico uerò quantum ad authoritatẽ iuriſdictionis: nam quod ad conſecrationem ſpectat, ſecus eſt. Secundò ſequitur, quòd tota poteſtas eccleſiaſtica, ſiue ordinis, ſiue iuriſdictionis, mediatè, uel immediatè tota pendet à ſede Petri. Patet, quia ab illa ſede pendent epiſcopi: ab eis presbyteri, & omnes inferiores ordines, & poteſtates.

Laudetur Chriſtus
in æternum,
Amen.

REVERENDI PATRIS FRATRIS FRANCISCI A VICTORIA RELECTIO DE POTESTATE CIVILI.

SVMMA.

1 *Poteſtas omnis ſeu publica, ſeu priuata, qua reſpublica ſecularis adminiſtratur, quòd non ſolum iuſta & legitima ſit, ſed ita* Deum *actorem habeat, ut nec orbis totius conſenſu tolli, aut abrogari poßit, oſtenditur.*

2 *Poteſtas, quòd ſit duplex, publica, & priuata.*

3 *Poteſtatis ciuilis finis quis ſit.*

4 *Hominis miſeria recenſetur.* Et *quid faciendum oportuit, ut illius neceßitatibus conſuleretur.*

5 *Ciuitatum, rerúmque publicarũ fons & origo, quòd non fuerit inuentum hominum, ſed tanquam à natura profectum.*

6 *Poteſtatis ciuilis cauſa efficiens quæ.*

7 *Reſpublica unde habeat poteſtatem ciuilem.* Et *de cauſa materiali eiuſdem poteſtatis.* Et *penes quem iure naturali & diuino reſideat.*

8 *Monarchia, ſiue regia poteſtas, quòd non ſolùm iuſta ſit, & legitima, ſed quòd reges etiam à iure diuino & naturali habeant poteſtatem, & non ab ipſa republica, aut prorſus ab hominibus.*

9 *Poteſtates, quibus infidelium reſpublicæ gubernantur, an ſint legitimæ.* Vel, *an inter paganos ſint legitimi principes, & magiſtratus.*

Poteſtatis

10 *Poteſtatis publicæ ſecularis tres cauſæ explicantur.*

11 *Libertas, quòd non ſit minor in regali principatu, quàm in ariſtocratico, & democratico.*

12 *Reſpublica, quòd tota poßit puniri licitè pro peccato regis.*

13 *Bellum quando nullum eſſet iuſtum.*

14 *Reipublicæ ſicut maior pars regem ſupra totam rem publi. conſtituere poteſt, alijs inuitis: quòd ita pars maior Chriſtianorum, reliquis etiam renitẽtibus monarcham unum creare iure poßit, cui omnes principes & prouinciæ parere teneantur.*

15 *Principũ leges, & conſtitutiones quomodo obligent in foro conſcientiæ. Et quid de præceptis parentum in filios, & maritorum in uxores.*

16 *Lex humana & diuina in quo differant, & in quo etiam conueniant.*

17 *Lex diuina quòd ſicut habet uim obligandi ad culpã, ita & lex humana.*

18 *Legum humanarum tranſgreſſores, ad quam culpam obligentur, ad mortalem, an ad uenialem ſolum.*

19 *Leges humanæ quando obligent ad mortale, & quando ad ueniale, qualiter dignoſci poterit.*

20 *Rex ſi uellet non obligare ad culpam, an poſſet.*

21 *Leges ciuiles, an obligent legiſlatores, & maximè reges.*

22 *Legis ratione ceſſante, an ceſſet obligatio.*

23 *Tyrannorum leges an obligent.*

24 *Præcepta parentum, quòd eodem modo obligent, ſicut leges ciuiles. Et idem de præceptis maritorum in uxores.*

Officium

OFFICIVM, ac munus Theologi tam latè patet, ut nullum argumentum, nulla diſputatio, nullus locus alien' uideatur à theologica profeſſione, & inſtituto. Et fortaſſe hoc etiam in cauſa eſt, ſicut de Oatore dicit Cicero, cū in omni diſciplinarum genere, omnibúsque artibus tam pauci inueniantur, & clari, & excellentes uiri: tanta ſit, ne plus exigam, theologorum bonorum inopia, & ſolidorum. Eſt autem Theologia omnium diſciplinarum, ſtudiorúmque orbis prima, quam Græci θεολογίαν uocant. Quare nihil mirum uideri debet, ſi nō tam multi in tam difficili re ſanè abſoluti inueniantur. In tam igitur magno ſolo, ac latè patenti ſcripturarum omnium doctorum campo cùm infinita ſuppeterent, unū potiſſimum locum mihi delegi: certè ſi pro ſua dignitate à me tractari ualeat, dignum ueſtro conſpectu, uiri ornatiſſimi, & doctiſſimi. Locus itaque eſt de republica: de qua re cùm grauiſſimi, & eruditiſſimi uiri multa diſſeruerint, plura tamen ſuperſunt. Et quoniam argumentum amplius eſt, quàm ut una diſputatione expleri poſſet, de poteſtate publica & priuata, qua reſpublicæ gubernātur, hodiè negotium ſuſcepi.

¶ Locus relegendus ac tractandus eſt in Magiſtro ſentētiarū in. 2. d. 44. & ſumptus eſt à Pau.
Rom. 13. ad Ro. 13. Nō eſt poteſtas niſi à Deo. In quem locum

locum licet permulta ſint quæ afferri poſſent, tamen impræſentiarum de laica, ſeu ſeculari poteſtate tota noſtra diſputatio erit nullis limitibus coërcita, ne effuſiùs quàm opus ſit, erret, & euagetur. Tota ergo pręſens relectio tribus terminabitur concluſionibus.

1 ¶ Prima concluſio eſt, Omnis * ſeu publica, ſeu priuata poteſtas, qua reſpublica ſecularis adminiſtratur, nō ſolùm iuſta, & legitima eſt, ſed ita Deum actorem habet, ut nec orbis totius conſenſu tolli, aut abrogari poſſit. Priuſquam ad probationem huius concluſionis ueniam, nonnulla mihi præmittēda ſunt, ad eius explanationem, & intelligentiam neceſſaria. Nectamen omnia, quæ in hoc ampliſsimo argumento cōgeri poſsunt, perſequi conſtitui, ſed aſtricto & preſſo ſermone, ſcholaſtico more, quantum potero, pauciſsima uerba, quæ ſolùm inſtituto ſunt neceſſaria, conferā. Cùm
2 *autē duplex ſit poteſtas, publica, ſeu priuata, pri⁹ de publica, mox uerò de priuata agam⁹. Et quoniā (ut Ariſt. admonet) unūquodq; tūc arbitramur ſcire, cū cauſas eius cognoſcim⁹, operæpretiū me factur ū puto, ſi ciuilis, et laicę poteſtatis, de qua tota futura eſt oratio, cauſas in ueſtigauero. Quib⁹ certè pceptis, & uis, & effectus ipſius poteſtatis facilè patebūt. Illud igit in primis notare oportet, qd ipſe Ariſt. in Phyſicis docet, Nō in naturalib⁹ tātū, ſed in oībus prorſus Ariſto. Ariſto.

prorſus humanis rebus neceſsitatem conſiderandũm ex fine, utpote cauſarum omnium & prima & potiſsima. Quod dogma, ſeu ab. Ariſtot. inuẽtum fuerit, ſiue à Platone receptum, ingens philoſophiæ argumentum fuit, magnamq́; rebus omnibus attulit lucem. Anteriores homines non eruditionis expertes, ſed primi etiam nominis philoſophi, neceſsitatẽ rerũ materiæ tribuebant, acſi (ut ipſius Ariſt. exẽplo utar) domum ita neceſſariò conſtructam eſſe putarent: non quòd humanis uſibus ita expediret, ſed quia grauia quidem deorſum ſuapte natura ferantur, idcirco lapides quidem ac fundamenta ſunt infra terram, ſupra autem propter leuitatem præeminent ligna. Item homines inferiùs pedes habere non inceſſus gratia, ſed quòd ea pars maximè craſsior ſit. Oſsáque ſimiliter animantibus ineſſe, nõ quòd ita neceſſaria fuerint, ut caro membráque corporis ſtabilitatem haberent, ſed quòd ea materia durior, & ſolidior ſit. Verumenimuero homines craſsis opinionibus imbuti, toto (ut aiũt) cælo errabant, ut nec rerum aliquarum rationem ſecundum ſententiã eorũm reddere poſſent, certè optimatum maximarumque rerum fabricam artificio philoſophandi ratione nullo modo expedire poſſent. Quomodo enim illi, ut non inquiram qua materiæ uarietate terra ornatur in media ſede mundi locata, ſolida,

& globoſa,

& globoſa, & undique circum ſe ſuis nutibus conglobata, ueſtita floribus, herbis, arboribus, ut nó exigam unde fontiũ gelidæ perennitates, liquores perlucidi, unde riparũ ueſtitus uiridiſsimi: ſingulariũ partũ mẽbrorumq; hominis compoſitionem uni materię acceptã, referrent? Quæ eſt illa materiæ uis, quæ inter animantia oculos homini ſublimes dedit, cælumque uidere iuſsit, & erectos ad ſydera tollere uult⁹? Ita enim illi reſpódẽt fieri aliter nó potuiſſe, quàm ut homo erect⁹ eſſet, bruta uerò prona, inclinataque: & non finis alicuius, aut utilitatis gratia, ſed ꝙ animantium materiæ, diſparque conditio eſſet. Atque ex hoc capite manauit Epicuri ſtolidiſsimum placitum, & eius diſcipuli Lucretii. Dicebat enim nec oculos ad uidendum eſſe natos, nec aures ad audiendum, ſed omnia fortuitò atque adeò ex illo atomorum multifario concurſu per infinitum & inanem uolitatum contigiſſe, quo nihil poteſt dici, uel fingi, aut ſtultius, aut ineptius, nec quicquam procliuius quàm tam apertam ſtultitiam arguere. Quod copioſiſſimè Cicero De natura Deorum, & Lactantius De opificio Dei fecerũt. Sed noſtro inſtituto, & præſenti propoſito ſatis erit, ut ſummam ueritatem teneamus, qua omiſſa, ſemper neceſſe errare eſt. Credamúsque non cælum, nec terrã, ac reliquas orbis partes homi-

m nemque

minemque ipſum orbis principiū, ſed omnia, quæ cælo continentur, alicuius uſus & finis gratia ſtetiſse, fieríque omnia, atq; ita fieri neceſſe propter finem, unde ratio & neceſsitas rerum accipienda eſt.

¶ Quærendum igitur & inueſtigandum no-
3 bis ſupereſt, quis* ſit finis ille, cuius gratia poteſtas hæc, de qua tractaturi ſumus, conſtituta ſit. Pro quo conſiderare oportet, ꝙ ſicut homo cæteris animalibus præſtat ratione, ſapientia, atq; ſermone, ita illi æterno, immortali, ſapientiq; animali, multa à prouidentia gubernatrice denegata ſunt, quæ reliquis animalib⁹ ſunt tributa, & conceſſa. Iam enim primùm ut communitati & tutelæ animantium conſultū eſſet, ab ipſo ſtatim principio omnia alia animalia ſuis tegumentis natura mater dotauit, quo faciliùs poſſent uim pruinarum & frigora ſuſtinere. Singulis autem quibus ad propulſandos impetus extraneos ſua propria munimenta conſtituit, aut ut naturalibus telis repugnēt feriora, aut quę ſunt imbecilliora, ſubtrahant ſe periculis pernicitate fugiēdi, aut roſtro ueluti haſta ſe protegant, aut latibulis ſepiant: & ita quædam illorum, aut plumis leuiùs in ſublimè ſuſpēſa ſint, aut ſuffulta unguibus, uel inſtructa cornibus: nulliq; præſidiū ſui deeſt.
4 Hominē* autē unum ratione & uirtute conceſſa relinquit fragilē, ībecillē, inopē, & infirmum,

mum, omniq; auxilio deſtitutū, undiq; indigentem, & nudū., incrinemq́; contra ſe ex naufragio producit, in cuius uita miſerias ſparſit, quippe qui ab ipſo ſtatim ortu nihil aliud poteſt quàm fragilitatis ſuę cōditione plorata fletibus comminari. Iuxta illud, Repleti multis miſeriis: & tantum ut reſtet (ut Poëta refert) tranſire malorum. Vt ergo huiuſmodi neceſsitatib' cōſuleretur, neceſſariū porrò fuit, ut homines non uagi errarent, & palātes inſtar ferarū in ſolitudine, ſed in ſocietate uiuētes, inuicem ſibi adiumēto eſſent. uæ enim ſoli (ait Sapiens) quia ſi ceciderit, nō habet ſubleuantē: ſi autē fuerint multi, fouebuntur mutuò. Atque adeò ex hoc capite Ariſto. 2. Ethico. admonet, nō ſine doctrina, & experientia perfici poſſe ex parte intellect', q in ſolitudine haberi minime pōt. Imò etiā hoc loco brutis animalibus ipſis inferiores eſſe uidemus, qa illa neceſſaria ſibi per ſe cognoſcere poſſunt, hoīes autē nullaten' hoc poſſunt. Rurſus etiā ſermo ītellect' eſt nūti', & ī hūc ſolū uſū datū Ariſto. tradit, quo uno homo cæteris animalib' antecedit: q extra hominū ſocietatē null' foret: atq; adeò etiā, ſi fieri poſſet, ſi ſapiētia eſſet ſine ſermone ingrata & inſcibilis eſſet ipſa ſapietia. Ita enim in Eccleſiaſtico habetur, Sapiētia abſcōdita, & theſaur' inuiſus, q́ utilitas in utriſq;? Quapropter & in. 1. Politic. Ariſt. oſtendit hominē naturaliter

Ariſto. 2. Ethico.

Ariſto. 1. politicorum.

itaque humanæ ſocietates propter hũc finẽ cõ ſtitutæ ſint ſcilicet ut alter alterius onera portaret,& inter omnes ſocietates ſocietas ciuilis ea ſit,in qua commodius homines neceſsitatibus ſubueniant:ſequitur,communitatem eſſe (ut ita dixerim)naturaliſsimam communicationem naturæ conuenientiſsimam.quanquã enim mutua officia ſibi præſtent,non tamẽ familia una ſufficiens eſt ſibi,& maximè aduerſus uim iniuriamque propulſandam:quæ maximè ea uidetur & Cham,& Nemrod adduxiſſe,ut primi omnium homines in ciuitatem cogerent,ut legitur Gen.10.Patet ergo quòd Gene.10
5 *fons & origo ciuitatũ rerumque publicarũ, nõ inuentum eſſe hominũ,neque inter artificiata numerãdum,ſed tanquã à natura profectum,quæ ad mortaliũ tutelã,& conſeruationẽ hãc rationẽ mortalibus ſuggeſsit,atque ex eodẽ capite ſtatutum conſequũtur eundẽ eſſe finem eandémque neceſsitatem publicarũ poteſtatum. Si enim ad mortalium incolumitatẽ neceſſaria ſunt cõcilia & cœtus hominum, ſocietas nulla cõſiſtere poteſt ſine ui aliqua & poteſtate gubernante,& prouidente.idẽ omnino uſque utilitas eſt,& publicæ poteſtatis, & communitatis,ſocietatisque. Si enim omnes æquales eſſent,& nulli poteſtati ſubditi, unoquoque ex ſua ſententia & arbitrio in diuerſitatem tendente,neceſſario diſtraheretur

reſpublica, diſſolueretur ciuitas, niſi aliqua eſſet prouidentia, quæ in communi curaret conſuleretque cõmuni bono. Omne enim regnũ in ſeipſum diuiſum, deſolabitur. Et ubi nõ eſt gubernator (ut ait ſapiens) diſsipabitur populus. ſicut corpus hominũ in ſua integritate cõſeruari non poſſet, niſi eſſet aliqua uis ordinatrix, quæ ſingula membra in uſus aliorum mẽbrorum, maximè in commodum totius hominis componeret: ſane ita in ciuitate contingere neceſſe eſſet, ſi unuſquiſque pro ſuarum rerum utilitate ſolicitus eſſet, & unuſquiſque ciuis publicum bonum negligeret. Habemus igitur finalem, & potiſsimam cauſam poteſtatis ciuilis, & ſecularis utilitatem, imò potiùs ingẽtem neceſſitatem, cui niſi dii repugnant. Efficientem* uerò cauſam huius poteſtatis ex dictis facilè eſt intelligere. Si enim publicam poteſtatem ordinemus conſtitutam iure naturali, ius autem naturale Deum ſolum actorẽ cognoſcit: manifeſtum euadit, poteſtatem publicam à Deo eſſe, nec hominum conditione aut iure aliquo poſitiuo contineri. Deus enim qui omnia in ſapientia fecit, quíque attingit à fine uſque ad finẽ fortiter, & diſponit omnia ſuauiter, & cuius opera omnia ordinata ſunt, ut ait Apoſtolus: huius naturæ cõditionis homines conſtituit, ut niſi in ſocietate uiuere non ualerent. imò (ut apud Ciceronem diſſerit Scipio)

nihil

nihil eſt illi principi Deo, qui omnem mundũ regit, & quicquid eſt in terris fecit, acceptius, quàm concilia cuiuſque hominum iure ſocie tatis, quæ ciuitates appellantur. Et ſi reſpublicæ ſocietatéſque iure diuino ſeu naturali ſunt cõſtitutæ, poteſtates, etiam ſine quibus reſpu blicæ ſtare non poſſent. Item de iure diuino etiam, ut nullum dubium ſupereſſe poſsit, rationibus & teſtimoniis confirmabimus. Et primò quidem Ariſto. 7. Politico. grauia & leuia à generante moueri aſſerit, non ob aliam cauſam, quàm ob naturalem illam inclinationem quam habent à generante, & neceſsitatem ad motum. Si ergo Deus neceſsitatem iſtã atque inclinationem hominibus dedit, ut in ſocietate & ſub alia poteſtate regente degere non poſſent, hoc ipſum deo actori acceptum referre neceſſe eſt. Que enim apud omnes naturalia ſunt, à Deo naturaliter ſine dubio ſunt: qui enim dat ſpeciem, ſeu formam ut idem Ariſto ait, dat ad ſpeciem ſeu formam conſequentiam. Quamobrẽ etiam Paulus admonet, Qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. Conſtitutione* ergo diuina reſpublica hanc poteſtatem habet: cauſa uerò materialis, in qua huiuſmodi poteſtas reſidet iure naturali & diuino, eſt ipſa reſpublica, cui de ſe competit gubernare ſeipſam, & adminiſtrare & omnes poteſtates ſuas in communi bene

Ariſto.

?

m 4 dirigere

dirigere. Quod ſic probatur, Nam cùm de iure naturali & diuino eſt aliqua poteſtas gubernãdi rem publicam, & ſublato communi iure poſitiuo & humano, non ſit maior ratio, ut poteſtas illa ſit in uno, quàm in altero, neceſſe eſt, ut ipſa communitas ſit ſibi ſufficiẽs, & habeat poteſtatem gubernãdi ſe. Si enim prius quàm in ciuitatem homines cõuenirent, nemo erat aliis ſuperior, non eſt aliqua ratio, cur in ipſo cœtu, ſeu cõuentu ciuili, quiſque ſibi ſuper alios poteſtatem uendicaret: maximè cùm quilibet homo iure naturali habet poteſtatem, & ius defendendi ſe, nihil magis naturale quàm uim ui repellere. Et certè non eſt aliqua ratio, cur hanc poteſtatem reſpublica non obiiciat circa ſuos ciuet tanquam in membra ad integritatem totius & conſeruationem publici boni. Item hominẽ occidere, eſt iure diuino prohibitum, ut patet in præceptis Decalogi: ergo authoritas occidẽdi oportet q̃ ſit iure diuino. ſed reſpublica, ut ex uſu & conſuetudine conſtat, habet authoritatem occidendi hominem: ergo habet à iure diuino. Nec ſatis eſt dicere, quòd ius diuinum non prohibet abſolutè occidere hominem, ſed occidere innocentẽ: quia concluſio eſt, quòd homini priuato non licet occidere hominem, quamuis criminoſum: ergo aliquam authoritatem habet reſpublica occidendi hominem, quam non habet priuatus homo, &

homo:& illa non poteſt eſſe iure poſitiuo,ergo iure diuino.Et quia hæc poteſtas principaliter eſt in regibus,quibus reſpublica commiſit uices ſuas,de regio principatu & poteſtate diſputandum eſt. De qua non deſunt aliqui, etiam de numero Chriſtianorum,qui nõ ſolũ negant regiã poteſtatem eſſe à Deo,ſed etiam omnes reges,duces,principes,dicunt eſſe tyrãnos, & huius libertatis eſſe prædones, adeò infenſi ſunt omnibus dominationibus,& poteſtatibus,una duntaxat republica excepta:qđ etiam probare conantur authoritatibus & rationibus.Et primò quidẽ,quia homo cõditus eſt in libertate.non enim in illo felici ſtatu innocẽtiæ quiſquam dominus fuiſſet,nec quiſquã ſeruiuiſſet.Secũdò,quia homini à principio dictum eſt, Dominamini piſcibus maris, & uolatilibus cæli.& rurſus, Fecit Deus hominem ut præeſſet piſcibus maris,&c.nec dixit hominibus.Tertiò,quia in lege naturæ inter cultores ueri Dei nũquam legimus aliquẽ principẽ fuiſſe.Quartò,quia principatus ortũ habuit à tyrãnide.primùm enim Nemrod qui fuit à poſteritate reprobata à Noẽ, accepit tyrannidem,qui fuit filius Cham.Geneſ.10. nec ſancti doctores hoc ſub ſilentio præterierunt. Greg.enim unum cõtra naturã & magnũ dicit eſſe ,uelle dominari hominẽ,cũ naturali iure omnes homines ſint æquales. & Iſidorus, *Grego.*

Communis (inquit) omniũ poſſeſsio,& una
libertas iuris naturalis eſt,propria uti liberta-
te:quòd ſi ante legem euangelicã regius pote-
ſtatus prohibitus nõ eſſet,ſaltem Chriſtianos
dicũt libertate donatos à Chriſto.Patet ex illo
loco,ubi dicit Dominus,Reges terrę à quibus
accipiunt tributũ,à filiis ſuis,an ab alienis?re-
ſpondit Petrus,Ab alienis.Ex quo,inquiunt,
certum eſt,Chriſtianos tributũ nõ debere niſi
ratiõe ſcẽdali.Et cõfirmatur per illud Apoſto-
li, Nemini quicquã debeatis,niſi ut uos inuicẽ
diligatis.Itẽ,nolite fieri ſerui hominum:empti
enim eſtis pretio magno.& rurſus ad Epheſi.
Vnus Dominus,inquit,una fides,unũ baptiſ-
ma.Non ergo licet nos Chriſtianos principes
ſuperinducere. Vnde homines factioſi, corru
8 pti ſuperbia,& ambitione,nihil mirum,ſi ad-
uerſus principes ſeditiones mouent.Ideo*nos
cùm omnibus ſapiẽtibus meliùs dicimus,Mo-
narchiam ſiue regiam poteſtatẽ nõ ſolũ iuſtã
eſſe,& legitimam, ſed dico reges etiam à iure
diuino & naturali habere poteſtatẽ,& non ab
ipſa republica, aut prorſus ab hominibus. Et
probatur,Quia cùm reſpublica poteſtatem ha
bet in reipublicæ partes,hæc autẽ poteſtas per
ipſam multitudinem exerceri non poteſt (nõ
enim commodè poſſet leges condere,atq; edi
cta proponere,lites dirimere & tranſgreſſores
punire) neceſſe ergo fuit,ut poteſtatis admini-
ſtratio

ſtratio alicui, aut aliquibus commēdaret, qui huiuſmodi curam gererent: & nihil refert uni aut pluribus cōmendet: ergo potuit cōmēdari poteſtas, quæ eadē eſt, quæ reipub. Et authoritatibus probatur. Conſtat enim regnū nō eſſe cōtrariū iuri naturali, ut iſti putāt. ius enim naturale eſt immutabile, ut Ariſto. probat. 5. Ethico. & etiā habet in decretis. Nam ſi regnū eſſet cōtra ius naturale, nullo ſeculo, aut ętate iuſtū eſſe potuit. cuius cōtrariū eſſe cōſtat ex ueteri teſtamento, ubi laudat Melchiſedec Rex Salē, & Ioſeph procurator regni Pharaonis, & exactor tributorum, & Iacob uir iuſtus regionē incolendā à Pharaone accepit, & Daniel cum ſociis ſuis conſtitutus eſt à Nabuchodonoſor præfectus prouinciæ: quod utique uiri ſancti non admiſiſſent, ſi regnum pro tyrannide reputaſſent. Et Deuteronom. 10. ponūtur leges, & conditiones regibus, quibus regnaturi erāt apud filios Iſraël: nec prohibentur regem ſibi cōſtituere, ſed tantùm ne ſit alienigena, qui cō ſtituendus eſſet, & ibi præcipitur, ut ſtet ſacerdotis præcepto, & decreto ſub capitis etiam pœna: nihil autem intereſt an ſit ſacerdos, aut rex, dummodo eandem habeat poteſtatem. Et Leuitæ conſtituuntur iudices, qui poteſtatem haberent uitæ & mortis. Et in libris Regum quidam reges ab ipſo Deo conſtituti legūtur, alii eius præcepto præpoſiti: quod utiq;

nunquam

nũquã Dominus feciſſet,ſi cõtra ius naturale fuiſſet.Et Machabæi,uiri fortiſsimi & ſanctiſsimi ab omnib' reputãtur,qui tamẽ ſuorũ patrũ principatũ aut delatũ ſuſceperũt,aut iuſtis de cauſis illud ſibi uindicauerũt.Eſt uerò prorſus abſurdũ exiſtimare aliquid eſſe cõtrarium iuri naturali,aut diuino,quod rerum humanarum adminiſtrationi expediſſet. Non itaque, ut ſapiẽter ait Iob,Deus tãquam timidus abiicit poteſtatem,cùm ipſe ſit potens,nec libertas euangelica(ut ſeditioſi homines imperitæ plebis auribus ſuggerunt)regis poteſtati impedimento eſt.Vt enim alio loco oſtenditur,nihil quod lege naturali licitum ſit,Euangelio prohibetur:atque in hoc maximè libertas euãgelica conſiſtit.Quare ſi ante Euãgelium ciuitatibus reges ſibi cõſtituere licebat,nõ eſt ęſtimandum poſt Euangelium non licere.Et certe ſi reges,legitimi principes non eſſent,nunquã Apoſtoli Chriſti nobis ut illis pareamus,
Roma.13. commendaſſent.Cùm enim Paulus ad Rom. 13.nihil aliud agere uidetur.Omnis inquit anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.Et iterum,Non eſt poteſtas niſi à Deo.& Qui reſiſtit poteſtati,Dei ordinationi reſiſtit.& multa alia in hanc ſentẽtiam ad Timo. tertio. Admone, inquit, illos principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe.Et Secundę Timo.15.Obſecro autem primùm omnium fieri obſecrationes

nes pro regibus,& omnibus,qui in ſublimita te ſunt conſtituti,ut quietam & tranquillã ui tam agamus. Et primæ 2. cap. Subiecti eſtote omni creaturæ propter Deũ,ſiue regi,&c. Videtur ergo quòd regia poteſtas ſit non à republi.ſed ab ipſo Deo,ut catholici doctores ſentiunt. Quamuis enim à republica conſtituatur (creat enim reſpublica regem)non poteſtatẽ, ſed propriam authoritatem in regem trãſfert; nec ſunt duæ poteſtates,una regia,altera communitatis. Atque ideo ſicut poteſtatem reipublicæ à Deo & à iure naturali conſtitutam eſſe dicimus,idem prorſus de regia poteſtate dicamus neceſſe eſt(quod ſatis conſonum reipub. uidetur)cõſuetudine quę,quæ principes Dei, non miniſtros reipublicæ appellat. Salomõ ait enim,Per me reges regnãt. Et Dominus Pilato reſpondit,Nõ haberes poteſtatem,niſi tradita eſſet de ſuper,id eſt de cælo:errare uidentur authores concedentes reipublicæ poteſtatem eſſe de iure diuino,non autem regiam poteſtatem. Quòd ſi homines,uel reſpublica nõ haberent poteſtatem à Deo,ſed ex cõdito omnes conuenirent,& pro bono publico uellent poteſtatem contra ſe conſtituere,illa quidem eſſet ab hominibus ſicut eſt,quam religioſi tribuũt abbati. Nõ,ita uerò eſt:cõſtituta eſt enim in republica õnib⁹ etiã ciuib⁹ inuitis poteſtas ſeipſam adminiſtrãdi,in quo officio ciuiles reges conſti

9 ges cōſtituti ſunt. Sed dubitari poteſt, an*ita
etiā ſit de poteſtatibus,quibus infideliū reſpu
blicę gubernant:ſcilicet an inter paganos ſint
legitimi principes,& alii magiſtratus.Et uide
tur ꝙ nō.quia ſi ex Chriſtiano fieret quis infi
delis,omni prorſus publica poteſtate,ut iura
dicūt,priuat propter infidelitatē: ergo cùm ea
dē ratio infidelitatis maneat ei,impediet legi-
timū principatū,aut poteſtatē.Et Richardus,
uir alioqui præſtātiſsimi ingenii,in libro De-
paupertate Chriſti,nō ſolùm infidelitatē, ſed
quodcunque mortale peccatū putat impedire
omnē poteſtatē,& dominiū, iuriſdictionem-
que tā publicā quā priuatā,& titulum,& fun-
damentū cuiuſcunq; poteſtatis credit eſſe gra-
tiā:cuius rationes prætereo,quia infirmiores
ſunt,quàm ut declaratione indigeāt.Nec om-
nino eſt dubitādū quin apud ethnicos ſint le-
gitimi principes & domini,cùm Apoſtolus in
locis ſuprà dictis,obediēdū poteſtatib⁹ & prin
cipibus & toto tpe ſeruire præcipiat,qcertè eo
tpe oēs erāt infideles. Et Ioſeph & Daniel,pa-
ganorū principes,ꝓcuratores,et miniſtri erāt:
nec aut principes Chriſtiani ſeculares aut ec-
cleſiaſtici huiuſmodi poteſtate & principatu
priuare poſſent infideles,eo dūtaxat titulo,qa
infideles ſunt,niſi ab eis alia iniuria profecta
ſit.

10 Et*tres quidem cauſæ publicæ poteſtatis
ſecularis rectè explicantur per definitionem,
quæ

quæ ab authoribus talis ponitur, Poteſtas pu-
blica eſt facultas, authoritas, ſiue ius gubernã-
di rempublicam ciuilem. Ex dictis facilè patet
probatio illius: quatenus ad publicam poteſta
tẽ ſpectat, oſtendimus publicas poteſtates eſſe
à Deo, atque adeò iuſtas & legitimas: ex qui-
bus ſequitur probatio ultimę partis concluſio
nis ſuprà poſitæ, in qua dicebamus, nullã hu-
iuſmodi poteſtatem hominum cõſenſu abro-
gari poſſe. Si enim homo cedere non poteſt iu
ri & facultati ſe defendendi, propriisque mem
bris ex commodo ſuo utendi: ergo nec etiam
poteſtati, cùm hoc illi naturali & diuino iure
competat. Itidem etiam reſpublica nullo mo-
do poteſt priuari huiuſmodi poteſtate tuendi
ſe, & adminiſtrandi aduerſus iniuriam & ſuo-
rum & exteriorum, quod ſine publicis poteſta
tibus facere nõ poteſt: atque ita ſi ciues omnes
in hoc conuenirent, & omnes has poteſtates
admitterẽt, ut nullis tenerentur legibus, nul-
li imperarent, pactum eſſet nullum, & inua-
lidum, utpote contra ius naturale. Ex ſuperio
ribus infertur corollarium non contemnen-
dum, his maximè, qui ſub uno principatu &
regali degunt. Solent enim ciuitates, quæ ſine
rege ſunt, et populari adminiſtratiõe regunt ia
11 ctare ſuã libertatẽ. Et corollariũ eſt, Quòd* nõ
eſt minor libertas in regali principatu, q̃ in
ariſtocratico & democratico. ſic enim diſtin-
guit

guit Ariſto.tertio Ethico.principatus in Monarchiam & principatum unius, Ariſtocratiā optimatum principatum,& Democratiam, id eſt popularem ſeu multitudinis principatum. Dico ergo non eſſe minorem libertatem in regali principatu,quàm in aliis.Probatur, Quia cùm eadem ſit poteſtas,ut ſuprà probatū eſt, ſiue in uno,ſiue in pluribus ſit, & tantum uni melius ſit ſubiici quā pluribus.(tot enim ſunt domini quot ſunt ſuperiores) ergo nō eſt minor libertas ubi omnes uni ſunt ſubditi,quàm pluribus,maximè cùm ubi ſunt plures dominantes,plures ſunt qui poteſtatem ambiant:& neceſſe eſt, ut ſeditionibus, & diſſenſionibus reſpub.ſæpe laboret propter illorum diuerſas ſententias. Nulla enim fides regni ſociis, ait Poëta. Et Dominus per prophetam,Paſtores multi demoliti ſunt uineam meam. Optimum ergo regnū eſt unius,ſicut totus orbis ab uno principe & domino ſapientiſsimo gubernatur.Secundū corollariū,quod ex ſuperioribus
12 poteſt inferri,eſt, Quòd* tota reſpublica poteſt puniri licitè pro peccato regis.Vnde ſi rex iniuſtum bellum inferret alicui principi, poteſt ille,qui iniuriam accepit, prædari, & alia iure belli perſequi,& occidere regis ſubditos, etiam ſi omnes ſint innocentes: quia poſtquā rex à re publica conſtituitur, ſi quid ille inſolenter committat,imputatur reipublicæ:tenetur enim

tur enim reſpublica non committere hanc poteſtatem niſi ei, qui iuſtè exerceat, & utatur poteſtate, aliâs periculo ſe committit. Tertiũ
23 corollarium, Nullum* bellum eſt iuſtum, ſi cõſtat geri maiori malo reipublicæ, quàm bono, & utilitate, quantumuis aliunde ſuppetant tituli, & rationes ad bellũ iuſtũ. Probatur, Quia ſi reſpublica non habet poteſtatem inferendi bellum, niſi ad tuendum ſe, resque ſuas atq; ſe protegendum: ergo ubi ipſo bello attenuatur potiùs atque atteritur, quàm augetur, bellum erit iniuſtum, ſiue à rege inferatur, ſiue à republica. Imò cùm una reſpublica ſit pars totius orbis, & maximè Chriſtiana prouincia pars totius reipublicæ, ſi bellum utile ſit uni prouinciæ, aut reipublicę cum damno orbis aut Chriſtianitatis, puto eo ipſo bellum eſſe iniuſtum. ut ſi bellum Hiſpaniarum eſſet aduerſus Gallos aliâs ex cauſis iuſtis ſuſceptũ, & alioquin regno Hiſpaniarum utile: tamen cùm maiori malo & iactura geritur Chriſtianitatis, puta quia Turcæ occupant interim prouincias Chriſtianorum, ceſſandum eſſet à tali bello. Et hæc ad explicationem primæ concluſionis.

24 ¶ Secunda concluſio, Sicut* maior pars reipublicæ regem ſupra totam rempublicam conſtituere poteſt, aliis inuitis: ita pars maior Chriſtianorum, reliquis etiam renitentibus, Mo-

n narchiam

narchiam unum creare iure poteſt, cui omnes principes & prouinciæ parêre teneãtur. Prima pars huius concluſionis ſatis ex ſuperioribus patet. Si enim reſpublica ſuam poteſtatem uni alicui mandare poteſt, & hoc propter utilitatem reipublicæ, certũ eſt non obſtare aſſenſus unius aut paucorum, quominus cæteri prouidere poſſent bono reipublicæ: aliâs non eſſet ſufficienter conſultum reipublicæ, ſi conſenſus omnium exigeretur, cùm ille in multitudine, aut uix, aut nunquam contingat. ſatis ergo eſt ut maior pars conueniat in unum, ut iure aliquid fiat. Itẽ probatᷣ efficaciter, Quia duabꝰ partibus diſſentientibꝰ, oportet ut præualeat ſententia alicuius partis neceſſariò. poſtquam contradictoria non debet, aut præualere ſententia minoris partis: ergo ſequenda eſt ſentẽtia maioris partis. Nam ſi ad creandum regem requiritur conſenſus omnium, quare etiam non requiritur ad nõ creandum? quare enim magis requiritur conſenſus omnium ad affirmatiuam, quàm ad negatiuam? Secunda pars eſt, quòd huius modi rex eſt ſuper totam rempublicam: uolo dicere, quòd in regio principatu rex eſt non ſolùm ſuprà ſingulos, ſed etiã ſupra totam rempublicam, id eſt etiam ſupra omnes ſimul. De qua republ. quanquam ſunt inter Philoſophos uariæ ſententiæ, multaque diſputentur,

diſputentur, tamen ego probo illam partem concluſionis noſtræ. Quia ſi reſpublica eſſet ſupra regem, ergo eſſet principatus democraticus, & popularis, & ſic non eſt Monarchia & principatus unius: & hæc uidetur eſſe ſententia. Ariſto. 3. Politic. Item reſpublica poteſt dare poteſtaté alicui, non ſolùm ſupra ſingulos, ſed etiam ſupra omnes ſimul, & ille haberet poteſtatem regiam, & non alia eſſet, quàm adhuc principatus unius, nó democraticus, aut ariſtocraticus. ergo rex eſt ſupra omnes. Item non appellantur à rege ad rempublicam: ergo non eſt maior reſpublica, nec ſuperior. Tertia pars concluſionis eſt, quòd maior pars Chiſtianorum poſſet Monarcham conſtituere. Probatur, Nam tota eccleſia eſt quodammodo una reſpublica, & unú corpus, Iuxta illud. Apoſtoli, Omnes unum corpus ſumus, ergo habet poteſtatem ſe conſeruandi, & tuendi, rationemque optimam conſtituendi, qua ſe meliùs ab hoſtibus defendere poſſet, Item cùm finis temporalis, ut alio loco uberiùs tractabitur, ſit ſub ſpirituali, & ad illum dirigatur: ſi habere unum Monarcham eſſet expediens ad defenſioné & propagationé religiõis fidei Chriſtianæ, nó uideo cur non poſſint illi, ad quos ſpirituale ſpectat, cogere Chriſtianos, ut unú Monarcham crearent, ſicut in fidei fauorem

eccleſiaſtici principes hæreticos priuant principatu aliâs legitimo. Item, quia aliquando genus humanum habùit iſtam poteſtatem, ſcilicet eligendi Monarcham, ut patet à principio antequam fieret diuiſio: ergo & nunc poteſt: cùm enim illa poteſtas eſſet iuris naturalis, nõ ceſſat. Ex hac concluſione infertur corollariũ, Quòd in liberis ciuitatibus, ut ſunt Venetiæ, Florẽtia, poſſet maior pars eligere ſibi regem aliis contradicẽtibus. Et hoc uerum uidetur, non ſolùm quia hoc manifeſtè expedit reipublicæ: ſed dato quòd magis expediret politia ariſtocratica, aut democratica. Nã poſtquam reſpublica habet ius ſe adminiſtrandi, & id quod facit maior pars, facit tota: ergo poteſt accipere politiam, quam uoluerit, etiam ſi nõ ſit optima, ſicut Roma habuit ariſtocraticam, quæ forſan non eſt optima.

15 ¶ Tertia concluſio, Principum* leges & conſtitutiones ita obligant, ut trãſgreſſores in foro conſcientiæ culpæ rei ſint: quam etiam uim parentum in filios, & maritorum in uxores habent præcepta. In hoc argumento, & pro materia huius concluſionis multa afferri poſſent, nec dictu indigna, nec inutilia, ſi tempus concederet. Sed ratione huius opportunitatis totam rem quàm paucis potero, expediã. Et primùm omniũ, ſunt qui putant leges nullã uim habere, ut earũ trãſgreſſores culpa in foro conſcientiæ

ſcientiæ teneantur,ſed hanc ſolùm obligationem inducere,ut principes,& magiſtratus legum uiolatores iuſtè punire poſsint, negantque ſubditos ad aliquid aliud coram Deo teneri:ſicut plerique religioſi de ſuis conſtitutionibus dicũt,quòd obligãt quidẽ ad pœnã,nõ ad culpam,nec ſine ratione inſaniunt,ſed probant rationibus & argumentis non inualidis. Primò,Quia aliàs ſequeretur,ſecularem poteſtatẽ eſſe ſpiritualẽ,ſi obligat in foro conſcientiæ. Secundò,Quia finis reipublicæ & poteſtatis ſecularis eſt ſolùm aliquid temporale,puta pacificus ſtatus ciuiumque conuictus:ſed hoc nihil ad cõſcientiam: ergo. Tertiò,Quia eſſet omnino poteſtas ſecularis altera parte manca, ſi obligaret,poſſet abſoluere,aut non poſſet. Quartò,Quia tũc puniret quis bis pro peccato:nã in hoc mundo punirẽt principes,in alio aũt Deus. Quintò,Nõ poteſt imponere pœnã ſpiritualem:ergo nec obligare ad culpã,cũ nõ uideat maior ratio de uno, quã de alio. Sextò, Nam uel eſt in poteſtate principis obligare ad culpam,aut non. ſi primum,cõtrà,Quia prælati ſpirituales poſſunt non obligare,ut patet in religionibus. Si ſecũdũ,quomodo ergo cõſtabit quãdo uelint obligare,cũ ipſi nõ explicẽt? Sed his rationibus nõ obſtãtibus,quas graues doctores mouerũt,nõ uidetur mihi dubitãdũ quin leges ciuiles obligẽt in foro cõſciẽtiæ,cũ

n 3 hoc

na ſit iuſta,& poſsit abrogari,non ſufficit uoluntas legiſlatoris:ſed oportet quòd ſit utilis reipublicæ,& moderata cum cæteris.Itẽ etiam differũt,quia diuina firmiùs,& intenſiùs obligat.in multis enim caſibus obligat lex diuina, ubi non obligat humana .Nec ego aliam differentiam ſatis uidere poſſem.Conueniunt autẽ in hoc,quòd lex diuina conſtituit aliquid in eſſe & genere uirtutis aut uitii:ita, quòd eo ipſo ſecundum quod lege diuina præcipit,aliquid eſt bonum & officioſum,quod aliâs nõ eſſet:& eo quòd prohibet,habet quòd ſit malum,& uitioſum:quod aliâs non eſſet,ut exẽplo de baptiſmo patet,& de confeſsione,& de aliis ſacramentis,in quibus non eſt alia bonitas,quàm quòd ſunt à Chriſto præcepta. Et uſus carniũ & alia quidẽ legalia in ueteri lege nõ habebãt aliquid aliud uitii,niſi ꝙ erãt prohibita in lege.unde cõſtat,ut nullũ ſit uitiũ,niſi quia prohibitũ in lege,nec uirtus, niſi quia preceptũ uel laudatũ in lege.Tota enim bonitas uoluntatis humanæ, ut doctores firmiter probãt,eſt ex cõformitate ad uolũtatẽ & legẽ diuinã,& omnis malitia ex deformitate ad legẽ diuinam prouenire,quæ eſt regula omniũ actuũ humanorũ.Ita etiam lex humana habet uim cõſtituẽdi aliqd in eſſe uirtutis,& eius cõtrariũ in eſſe uitii.Sic enim qa ebrietas eſt ꝓhibita in lege diuina, eſt intẽperãtia:ita ieiuniũ

 eſt opus

eſt opus uirtutis, quia eadem lege commendatur, & abſtinentia à cibis quibuſdam eſt uirtus, quia præceptum eſt humana lege. Et ne exemplum afferamus ſolùm de eccleſiaſticis legibus, emere pecunia magiſtratuum eſt ambitioſum quia prohibitum lege humana. Item ſericum induere, eſt luxurioſum ſolùm, quia prohibitum. ſupra terminum legis erogare in conuiuio, erit intemperãtia, quod ante legem potuit eſſe temperantia, & magnificentia. Nec quicquam intereſt quantùm ad hoc inter legem humanã & diuinã. ſicut enim meritum eſt in opere uirtutis, ita culpa in ope-
17 re uitii. Ideo *ſicut lex diuina habet uim obligandi ad culpam, ita & lex humana. Quod ne uoluntate dictum uideatur, probatur ſic, Lex humana eſt à Deo, ergo eodem modo obligat ſicut diuina. Aſſumptum probatur, Nam non ſolùm opus Dei dicitur, quod ſe ſolo producit, ſed etiam qđ mediantibus cauſis ſecundis efficitur: ergo nõ ſolùm dicitur lex diuina, quã ipſe ſolus ſanciuit, ſed etiam quam Dei poteſtate homines tulerunt: ſicut leges Põtificũ dicũtur non ſolùm quas papa per ſe tulit, ſed etiam quas papæ authoritate alii inferiores tulerunt. ita enim uocantur papæ conſtitutiones uniuerſitatum, & collegiorum, quas conſtat papã non feciſſe per ſe, ſed alii eius authoritate condiderunt. Vel ut clariùs probetur, arguitur ſic,

ſuppoſito

ſuppoſito quòd papa habet authoritatem condendi leges obligatorias in foro conſcientiæ, ſi papa committeret alicui ut daret leges alicui communitati, præcipiens eis, ut obedirent, nónne præcepta Legati haberẽt uim obligandi in foro conſcientiæ? Ergo qua ratione cùm Deus dicat, Per me reges regnant, & legum cõditores iuſta decernunt, quare decreta illorum non obligabunt ſimiliter in foro conſciẽtiæ? Et ut apertiùs cõſtet, uidetur omnino abſurdum, quòd ſi papa præcipiat, quòd in hac ciuitate obediãt Cardinali legato, pręcepta Legati obligarent ad culpam, ut omnes fatentur. & cùm Chriſtus pręcipiat parere principibus, negare principum legem obligaret ad culpam. Et tandem qui concedunt leges pontificum obligare ad culpam, negare nullo modo poſſunt, quin etiam leges ciuiles obligent. Ita Dominus conſtituit principes ſeculares ad gubernandam rempublicam ſecularem, ſicut Põtifices ad ſpiritualem. Nec illico dictum Domini, Qui uos ſpernit, me ſpernit, non ſolùm ad eccleſiaſticos, ſed etiam ad ciuiles magiſtratus ſpectat: nec minus diligenter in ſcriptura commendatur obedientia principum ſecularium, quàm eccleſiaſticorũ. Nihil ergo intereſt quãtùm ad obligationem, ꝙ tã humanæ ſint leges, quàm diuinæ, ſicut æquè uerum ſacramẽtum eſſet ab Apoſtolis, aut ab eccleſia conditum,

tum, ſi eam poteſtatem habuiſſet, acſi à Chriſto: nec minus obligabat lex uetus, quæ tamen per angelos fuit data, non à Deo per ſe, quàm obligat Euangelica ab ipſo Chriſto per ſe ipſum data: & hoc pro certo tenendum.
18 Dubitari autem poteſt * ad quam culpam obligentur, ad mortalem, an ad uenialem ſolùm. Et quòd obligent ad mortalem aliquando, ſatis conſtare poteſt ex uerbo Pauli iam allegato. Qui autem reſiſtunt, ſibi damnationem acquirunt. Item Dathan, & Abirom deuorati ſunt, quia reſtiterunt Moyſi & Aaron: non autem puniuntur pœna mortis pro culpa ueniali. In cótrarium autem, quòd núquã obligent ad mortale, uidetur. Nam ſi concurreret pręceptum diuinũ ſolùm ad ueniale obligans, cum quacunq; lege humana, potiùs oportebit tranſgredi legem humanam, quàm mentiri: ſi autem lex humana aliqua obligaret ad mortale, potiùs eſſet parendum illi, quã præcepto de ueniali, cùm mortale potiùs ſit fugiendum. Reſpondetur ad hoc dubium graue ex paulo antè dictis. Dictum eſt, quòd quo ad uim obligandi idem eſt iudicium de legibus humanis & diuinis: ad conſiderandum autem quomodo, aut quantùm obligant humanę leges, oportet eas cõſiderare, ac ſi eſſent diuinæ. Humana enim lex, quæ ſi eſſet diuina, obligaret ad ueniale, obligat etiam ad ueniale: & quæ
ſi eſſet

ſi eſſet diuina, obligaret ad mortale, obligat etiam ad mortale. Dictum eſt enim quòd quãtùm ad hoc nihil refert, eodẽ modo obligant, ac ſi eſſent latæ à Deo, licet nõ ita firmiter. Sic ergo inter leges diuinas aliquę obligãt ad mortale, & aliquæ ad ueniale: ita etiã humanæ aliquæ ad ueniale, aliquæ autem ad mortale obligant.
19 Sed * qualiter dignoſci poſsit, quando obligent leges humanæ ad ueniale, & quando ad mortale, cùm lex ipſa ciuilis hoc non ſignificet, imò nec legislator de hoc cogitauit quando condidit legem: reſpondetur, quòd nec in lege quidem diuina, & maximè naturali, ſemper ſignificat, quod præceptum ſit de mortali, & quod de ueniali, & inter ipſa mortalia non ſignificatur grauitas alterius ad alterum, id eſt quod illorum ſit grauius. Sicut enim dicitur, Non occides, ita dicitur, Non furtum facies, &, Non mentieris, &, De omni uerbo otioſo reddenda eſt ratio: eadem ergo eſt regula, & ratio diſtinguendi grauitatem alicuius peccati. Tantum enim relinquitur cogitandum ex parte materiæ. Sicut in lege naturali & diuina illud æſtimatur mortale, quod eſt contra honorem Dei, uel charitatem proximi, ut eſt blaſphemia, homicidium: id autẽ ueniale, quod eſt difforme rationi, & legi, non autem eſt contra honorẽ Dei, aut proximi charitatem, ut uerbum otioſum, & alia

id genus

id genus. Sic etiam erit in legibus humanis. ſi enim aliquid ſtatuatur, quod multùm expediat ad pacem ciuium, ad incrementum boni publici, ad honeſtatem morum: tranſgreſsio illius uidetur mortale peccatum. Si autē quod inſtituitur, non ſit adeò neceſſarium, ſed uelut quoddam leue, erit ueniale. Exempla non ita ſunt in promptu, ſicut in legibus diuinis: ſed poteſt accipi de tributo, quod uidetur omnino neceſſarium ad defenſionem reipublicę, & ad alia publica munia & opera: & ideo ſi quis non ſolueret, eſſet mortale, & ideo ſi nulla lex data eſſet à Deo, ſed totam curam legum ferendarum mandaſſet hominibus, & eſſet lex ciuilis, Non occides, &, Non mētieris: prima obligaret ad mortale, ſecūda ad ueniale. Sicut nunc cùm ſunt diuinæ leges, ita ſi quis contra legem ciuilem uenaretur, aut indueretur byſſo, nō uidetur mortale. Alia exempla commodiora poni poſſent: nec enim pendet hoc ex uoluntate legiſlatoris, ſed ex natura & qualitate rei, & materiæ. Ex quo patet quantus eſt error iuniorum quorundam theologorum, dicentium grauitatem peccatorum ſumendam eſſe & cōſiderandam ex quantitate obligationis, cùm contrà omnino faciēdum ſit. Nā quātitas obligationis ſumenda eſt ex quantitate materiæ, nec naturaliter ſcimus maiorem eſſe obligationē de non occidendo, quàm de non

furando,

ſurando,niſi ex ipſa materia,& non econtrario.Nec oportet reſpicere,an illud, quod præcipitur,aut prohibetur,ſit nunc, aut ſemel in magnum commodum,aut malum reipublicæ, ſed quale ſit,ſi communiter,aut ab omnibus, aut multis fiat.Si enim prohibetur nequis pecunias extra regnum portet,quicunque exportant,peccant mortaliter,quamuis una exportatio parum noceat reipub.Sed quia ſi cómuniter fieret,exhauriretur regnum.Ita lex communis obligat ad mortale. ſicut una fornicatio parum nocet:ſed ſi paſsim fieret, multùm noceret.Sed contra dicta arguitur uehementer. quia ſi ex parte materiæ eſt attédenda grauitas peccati:ergo lex nó facit culpam.Si enim illa tranſgreſſio eſt in damnum reipublicæ poſt legem,ergo ante legé: ergo prius erat peccatum,& tam graue,ſicut poſt legem.Reſpondetur primò, quòd lex non ſolùm obligat prohibendo, ſed præcipiendo,& ſic aliquid, quòd ante legem erat bonum reipublicæ,non tamen neceſſarium,lex poteſt præcipere,& ſic poſt legem tranſgreſsio illius erit peccatum, quod priùs non erat peccatum.Secundò dico, quòd,ut patet in exemplis primò poſitis, poteſt eſſe aliquid,quod ſit ante legem malum in aliquo,& in aliquo non:poſt legem autem illud erit in omnibus malum; quia fuit ratio ſufficiens

ſufficiens prohibendi omnibus,ut portarent ſericum,uel auream ueſtem, erat quid prius malum in paupere nobili:poſt legem autem in omnibus,quia fuit ſufficiens ratio prohibendi omnibus,licet nullum erat de ſe inconueniens, quòd aliquis de magnatibus haberet ueſtem auream,aut ſericam. Sed adhuc ſu-
20 pereſt dubium*, Si rex uellet non obligare ad culpam,an poſſet? Reſpondetur,quòd non eſt dubium quòd poſsit ſicut poteſt eccleſiaſticus legiſlator,qui quandocunque facit aliqua ſtatuta, ſine quacunque obligatione, ut prælatus religioſorum inter fratres ſuos. Eſſet enim contra rationem dicere,quòd conſtitutiones prælati eccleſiaſtici non ſemper obligent ad culpam, & ſecularium non poſsint non obligare, Aliquando enim legiſlator, ſiue eccleſiaſticus, ſiue ſecularis non uult in ſuis legibus exigere obedientiam debitam à ſubditis, ſed ſimpliciter ordinat quid faciendum ſit, dicens, & dirigens potiùs, quàm præcipiens: qualiter multa uidentur eſſe in legibus & pragmaticis ciuilibus, & eccleſiaſticis: ſicut non ſemper cùm petit pecuniam creditor, exigit tanquam uolens obligare.

21 ¶ Quæritur tandem,* An leges ciuiles obli- gent

gent legiſlatores, & maximè reges. Videtur enim aliquibus quòd non, cùm ſint ſupra totam rempublicam, & nullus poſsit obligari niſi à ſuperiori: ſed certius & probabilius eſt, quòd obligentur. Quod probatur primò, Quia facit iniuriam reipublicæ, & reliquis ciuibus, ſi cùm ipſe ſit pars reipublicæ, non habeat partem oneris: iuxta perſonam tamen & ſuam qualitatem, & dignitatem. ſed iſta obligatio eſt indirecta, ideo aliter probatur. Nam eandem uim habent latæ leges à rege, ac ſi ferrentur à tota republica, ut ſuprà declaratum eſt. Sed leges latæ à republica obligant omnes: ergo etiam ſi ferantur à rege, obligant ipſum regem. Et confirmatur, Quia in ariſtocratico principatu ſenatuſconſultum obligat ipſos ſenatores authores illorum, & in populari regimine plebiſcita obligant ipſum populum: ergo ſimiliter leges regiæ obligant ipſum regem: & licet ſit uoluntarium regi condere legem, tamen non eſt in uoluntate ſua non obligare, aut obligari, ſicut in pactis, liberè enim quiſquis paciſcitur, pactis tamen tenetur. Ex omnibus dictis infertur corollarium, quòd ius gentium non ſolum habet uim ex pacto ex conducto inter homines, ſed

etiam

etiam habet uim legis.habet enim totus orbis, qui aliquãdo eſt una reſpublica,poteſtatẽ ferẽdi leges æquas,& conuenientes omnibus,quales ſunt in iure gentium.Ex quo patet,ꝙ mortaliter peccant uiolantes iura gẽtium. Ex quo patet,ꝙ mortaliter peccant uiolantes iura gẽtium,ſiue in pace,ſiue in bello: in rebus tamẽ grauioribus,ut eſt de incolumitate legatorũ, non licet uni regno nolle teneri iure gentium: eſt enim latum totius orbis authoritate.

¶ Circa tertiam concluſionem dubitatur,
22 Vtrum * ceſſante ratione legis, ceſſet obligatio ut (exempli gratia) prohibetur lege,nequis noctu telũ portet,& ratio eius eſt propter nocturna pericula,ego autem ſcio nullum eſſe cõtra me periculum, an ſim in culpa arma ferendo. Reſpondetur dupliciter. Poteſt ratio legis ceſſare uno modo, Ratio propterquam lex lata eſt: ut ſi tempore belli prohibeantur arma ad Gallos deferri, tempore pacis lex nõ obligat:eadem ratio requiritur ut lex obliget, & duret, & ad hoc quòd feratur deficit.ergo ratio ad ferendum.ergo etiam ad conſeruãdũ illam.Et confirmatur,Quia per eaſdem cauſas res corrumpitur,per quas generatur. Itẽ ſi lex non eſt utilis reipublicæ,iam non eſt lex. Secũdò poteſt ceſſare ratio in particulari quo ad aliquem.Non ergo ad omnes abſolutè,uel quo ad plures,ut in caſu poſito, nihilominus etiã talis

talis obligatur lege. Quia enim ſequũtur ſæpe pericula ex armis nocturnis, eſt ſufficiẽs ratio ut omnib' prohibeat, aliàs lex nullius eſſet efficaciæ, cũ unuſquiſq; putaret legẽ non pro ſe eſſe poſitã, ſed propter alios: & ita in aliis præceptis non ratio particularis, ſed utilis eſt attẽ-
23 denda. Dubitatur * de Tyrannorũ legibus an obligent. Et uidetur ꝙ non, cum non habeant poteſtatem aliquam. In contrarium eſt, Quia cùm reſpublica opprimatur à Tyranno, & nõ ſit ſui iuris, nec poſsit ipſe ferre leges, nec iam antè datas exequi, ſi non pareret Tyrãno, iam reſpublica interiret. Certè uidetur, ꝙ leges, quę ſunt conuenientes reipublicæ, obligent, etiã ſi ferantur à tyrãno, nõ quidẽ quia à tyrãno latæ, ſed ex cõſenſu reipublicæ, cũ ſanctius ſit ut ſeruẽtur leges à Tyrãno latę, quàm quòd nullæ ſeruentur. Et certè eſſent in apertam perniciem reipublicæ, ſi principes, qui non habent iuſtum titulum, occuparent regnũ, quòd nulla eſſent iudicia, nec aliquo modo poſſenr malefactores puniri, aut coerceri, cum non ſit tyrannus iudex legitimus, ſi leges eius non obligant.

¶ Vltima pars concluſionis eſt, Quòd * præce-
24 pta parentum eodem modo obligant, ſicut leges ciuiles, & pręcepta maritorum in uxores. Probatur de filiis, Nam ſicut præcipitur obedire prępoſitis, ita commendatur obedire parentibus:

rétibus:ut patet ex illo, Filii obedite parétib', Epheſi.6.&, Colo.3.ergo ſi eſt culpa nō parere
Ephe.6. præpoſitis,etiam erit peccatū nō obedire parentibus.Et ad Roma.1.inter crimina & pecca
Roma.1. ta in quæ Deus dicit permiſiſſe gentes incidere, annumeratur & hoc,Parentibus non obedientes. Item;Quia leges præcipiunt obedientiam parentum:ergo ſi leges obligant ad culpam,etiam erit culpa non obedire parentibus. Et certè hoc uidetur incluſum in illo præcepto de honoratione parentum, & ſic ut ſupra dictum eſt, ꝙ leges aliquando quidem obligant ad mortale,aliquãdo uerò ad ueniale, ita uidetur dicendum de præceptis parentum.Vnde certè ſi pater aliquid præciperet,quod multùm referret ad adminiſtrationẽ familiæ, trãſgreſsio illius uidetur mortalis,imò etiã in iis, quæ ſpectant ad diſpoſitionem ipſius filii.Sed ſicut dictum eſt,quòd non omnis lex obligat ad culpam, puta illa, in qua rex plus dirigit, quàm præcipit: multò magis hoc habet uim de parentibus,qui non ſemper uolunt exigere debitum obedientiæ, ſed ſolùm præcipientes aliquid, uolunt ſignificare uoluntatem ſuam.

¶ Aduertendum tamen eſt, quòd cùm familia ſit pars reipublicæ,quòd leges poſſunt determinare, in quibus filii teneantur obedire parentibus, & in quibus non oporteat, ſicut deter-

determinauit uſque ad quam ætatem, & ſic in aliis non erit culpa non obedire parẽtibus: ſic etiam ad leges ſpectat determinare qua pœna poſſet caſtigare pater filiũ inobedientẽ & coërcere ne ultra liceat patri progredi. De præceptis autẽ uirorũ circa uxores ꝓbari poteſt. Nã aliâs nõ poterit conſtare familia, niſi ſit unum caput, cui cæteri parere teneantur: hoc autem eſt uir, qui eſt caput domus, & uxoris, ad Eph. 5. Et ibidem, Mulieres ſuis uiris ſubditæ ſint ſicut Domino. Et poſtea dicit, Vxor autem timeat uirum ſuum. Item quia leges hoc iubent, ergo tenentur obedire, & etiam ad leges ſpectat quomodo, & quo uſq; uxor teneatur obedire uiro & an poſset uir uxorem uerberibus caſtigare ſicut de filiis diximus determinare. *Eph. 5.*

Deo gratias.

*

REVERENDI PATRIS FRATRIS FRANCISCI A VICTORIA

de poteſtate papæ, & concilij relectio, cũ quæſtione, Vtrum concilium generale poßit facere decreta, & leges condere, quas nec ſummus Pontifex poßit immutare, uel per diſpenſationem, uel prorſus per abrogationem.

Locus relegendus eſt apud Iohannem, Paſce oues meas. Iohan. cap. ultimo.

SVMMA.

1 *Papa in quo genere decretorum aut canonum nihil poßit immutare diſpenſando, & multo minus abrogando.*

2 *Concilium, ſi declarat aliquid eſſe de fide, aut de iure diuino, quòd Papa in hoc nihil poßit declarare, aut immutare, maximè ſi tale ius ſpectet ad fidem, uel ad mores eccleſiæ uniuerſalis.*

3 *Papa, quòd poßit diſpẽſare in legibus, & ſtatutis concilij generalis.*

4 *Summus pontifex, quòd non ſolùm poßit diſpenſare in ſtatutis cõciliorum, ſed in totum, & aliquando abrogare talem legem, uel ſtatutum.*

5 *Papa non obſtante decreto irritante concilij, quòd poſſet diſpenſare in ſtatutis eius.*

6 *Papa, quòd diſpenſando in legibus, & decretis, tam conciliormm, quam aliorum pontificum, poßit errare, & grauiter peccare.*

7 *Papæ, quod non liceat diſpenſare in legibus, & decretis conciliorum pro ſuo arbitrio, & ſine cauſa rationabili, etiam ubi nihil continent iuris diuini.*

Papa

8 Papa, quòd multo minus poteſt abrogare ſine cauſa rationabili decreta concilij, quàm in eis diſpenſare.

9 Lex aliqua etiam poſitiua, quòd poſſet eſſe in eccleſia, & fortè aliquæ tales ſunt, in quibus expediret, ut nunquam diſpenſaretur.

10 Conciliũ quãdo, & in quo caſu poſſet declarare, & determinare, & etiam ſtatuere, ut in aliqua lege eccleſiaſtica nunquam diſpenſaretur.

11 Concilium quòd uidetur non poſſe errare in determinatione, quòd in aliqua lege eccleſiaſtica nunquã diſpenſetur.

12 Concilij facta determinatione, quòd nunquã in aliqua lege eccleſiaſtica diſpenſetur, an liceret nunquam Papæ diſpenſare in tali lege, & utrũ diſpenſando ex quacunque cauſa, peccaret mortaliter.

13 Decretum ſi fieret à concilio, quòd in aliquibus legibus eccleſiaſticis nũquam diſpenſaretur, quòd tale decretum non deberet apponi in multis legibus, ſed ſolũ in paucis, hiſque grauiſsimis, & ualde neceſſarijs.

14 Decreto facto per conciliũ, quòd in aliqua lege eccleſiaſtica nunquam diſpenſetur. Si, illo non obſtante, Papa diſpenſaret, utrum teneret factum, eſto quòd malè faceret.

15 Papa ſicut peccaret diſpenſans contra decretum concilij, quòd ita etiam peccaret petens diſpenſationem, & utens illa, oſtenditur.

16 Pontificis diſpenſationes, quòd ſint in duplici differentia, & quæ ſint.

17 Papa quid poſsit, aut quid non poßit, &c. quòd non ſpectet ad ſubditos illud determinare, aut examinare,

probatur.

18 *Papæ mandatum, aut diſpenſatio, quòd non ſemper obliget ſubditos ad parendum.*

19 *Papa ſi diſpenſaret, in quo caſu ſubditi non tenerentur parere diſpenſationi.*

20 *Papa quòd non deberet ægreferre, ſed potius gaudere quòd fieret aliquod decretum à concilio, quo caueretur, ut in aliqua lege eccleſiaſtica nunquam diſpenſaretur.*

21 *Papæ mandatis, an liceat reſiſtere per appellationem ad futurum concilium.*

22 *Pontificis mãdatis reſiſtere, & non parere, quòd non uideatur permittendum cuicunque priuato ſua authoritate, etiam ſi huius modi mandata eſſent contra determinationem concilij.*

23 *Papa ſi facta declaratione, & decreto à concilio, contrarium mandaret, quid agendum.*

24 *Concilium, quando, & in quo caſu poſſet conuocari, & congregari contra uoluntatem Papæ.*

25 *Concilium quæ maximè debeat cauere, ſi quando dedecretum aliquod eſſet faciendum, ut Papæ authoritas illibata conſeruetur.*

PRO parte affirmatiua quæſtionis arguitur, Quia concilium eſt ſuper papam, ergo papa nõ poteſt immutare decreta illius. Conſequentia patet, quia par in parem non habet imperium. c. innotuit. de electione. ergo multo minus inferior in ſuperiorem. Antecedens

tecedens eſt communis ſententia omnium Pariſienſium,& multorum doctorum. Et confirmatur conſequentia, Quia aliàs eadem ratione poſſet defendi, ꝙ epiſcopus poſſet diſpē ſare in legibus papæ, imò & in legibus conciliorum. ſi enim papa cùm ſit inferior, nihilominus poteſt diſpenſare, aut abrogare legem cōcilii: ergo non obſtabit etiam, quòd epiſcopus dato quòd ſit inferior, non poſsit etiam diſpē ſare. & confirmatur iterum, ſaltem recepta illa opinione de ſuperioritate cōcilii, uidetur omnino ſequēda pars affirmatiua: ſed illa opinio eſt probabilis, ergo etiam hæc. Confirmatur, Quia dato ꝙ ſint pares poteſtates, par in parem non habet imperium, ut in dicto c. innotuit. ergo non poteſt tollere quod concilium ſanciuit. unde uidetur, quòd concilium in hac cauſa poſſet dicere Pontifici, quod Hebræi reſponderunt Moyſi, Exo. 2. Quis te conſtituit Iudicem ſuper nos, & principem? Et ſummus Pontifex debet meminiſſe illius reſponſi Domini noſtri, Quis me conſtituit Iudicem ſuper uos? Luc. 12. *Exod. 2.* *Luc. 12.*

¶ In cōtrarium eſt, Quia diſpenſatio & abrogatio legis tempore & loco opportuno eſt paſcere gregem. omnis enim actus iuriſdictionis eſt actus paſtoris. ſed ſummus Pōtifex eſt uniuerſalis paſtor, iuxta uerba propoſita Iohan. 20. Paſce oues meas. Et in concilio Calcedo- *Iohan. 20.*

acclamatum eſt Pontifici Leoni Apoſtolico
Matth.18. œcumenico.i.uniuerſali paſtori.Et Matth.18. Quodcunque ſolueris ſuper terram,&c. Sed diſpenſare eſt ſoluere obligationem . ergo.Notandum primò quòd (ut ponit Herbeus d. 47.) primò differẽtia eſt inter abrogare,& diſpenſare,& interpretari, pro quo uide Syluestrum in uerbo papa. §.16. Notandum ſecundò,quòd omnes doctores diſtinguunt, ſpecialiter S.Tho.quolibeto 4.arti.13.& multis aliis locis, ꝙ duplex eſt genus canonum & decretorum,ſiue ſint conciliorum,ſiue ſint ſanctorũ, patrum,&eſt unum genus canonum re uera de iure diuino, ſicut quæ pertinent ad articulos & fidei,ad ſubſtantiam ſacramentorũ, aut qui neceſſariam habent connexionam ad legem diuinam ſeu naturalem,pertinentia ad bonos mores.

¶ Et ut certo ordine ac more theologorum
1 procedamus,ſit prima propoſitio.In* hoc genere decretorum aut canonum Papa nihil poteſt immutare diſpenſando , & multo minus abrogando. Concluſio eſt omnium theolo-
S. Tho. gorum abſque controuerſia,quidquid Caniſtæ diſputent. Et ponit eam ſanct. Tho. in multis locis,ut in quotlibeto ubi ſuprà , & in primo ſentent.d.47.& in 3.ſenten. d.37. uide uerba eius 1.2.q.97.ar.4.ad tertium. & q.100. artic.8.& poteſt breuiter probari,quia ius naturale

turale eſt immutabile, & ut habetur in decretis d.5.cap.1.naturale ius ſemper permanet. & Eſa.24.contra eos qui temere tentauerũt im- *Eſa.24.*
mutare ius naturale, dicit ꝙ tranſgreſsi ſunt leges, mutauerunt ius, diſsipauerũt fœdus ſempiternum, &c. Sed ius diuinum & poſitiuum habent eãdem uim, ſicut naturale, quia ius naturale nõ habet uim, niſi quia latum eſt authoritate diuina: aliâs non eſſet obligatoriũ, quidquid dicat Gregorius: cùm obligatio eſſe non poſsit niſi à ſuperiori: ergo ſimpliciter in iure diuino non cadit diſpenſatio humana.

¶ Pro maiori & breuiori declaratione argumentor contra iſtam propoſitionem. Primò, Papa poteſt diſpenſare in matrimonio rato non conſummato, & inſolubilitas matrimonii eſt de iure diuino: ergo poteſt diſpenſare. Maior probatur, Quia uotum ſolenne dirimit matrimonium, ut patet in c.ex publico.de cõuerſione coniugatorum. Sed uotum ſolẽne eſt de iure poſitiuo, ut patet in c.unico de uoto. in.6.ergo ius poſitiuum tollit ius diuinũ. Minor patet ex illo, Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet. Matth.19.& 1.ad Corin.7. Se- *Matth. 19.*
cundò argumẽtor, Papa diſpenſat in gradibus *1.Corin.7.*
prohibitis iure diuino: ergo. Antecedens patet Quia accipere relictam fratris eſt prohibitum iure diuino, ut patet Leuit.18. Vxorem fratris *Leuit.18.*
ſui nullus accipiat. Et eodem modo accipere

amitam, uel materteram ibidem expreſsè prohibetur: & tamen Papa diſpenſat in iſtis: ergo. Tertiò papa diſpēſat in uoto ſaltē ſimplici, ut patet ex uſu, & in titulo de uoto & uoti redemptione: & tamē ſeruare uotum eſt de iure diuino, ſi quid uouiſti, ne moreris reddere. diſplicet enim Deo infidelis & ſtulta promiſsio, Eccleſiaſtici 5. Idem expreſsè Deutero. 23. Quartò papa diſpēſat cum bigamo, & homicida, ſed tales ſunt irregulares de iure diuino, ut patet 1. ad Timoth. 3. Oportet epiſcopum unius eſſe uxoris uirum, non percuſſorem, quod gloſſa, & omnes dicunt, quòd intelligitur de presbyteris: quod patet, quia ſtatim ſubdit, diaconos ſimiliter pudicos, nulla alia mentione facta de presbyteris. Confirmatur, Quia talis irregularitas nō tollitur per baptiſmum, ſicut aliæ irregularitates, ut doctores dicūt in 4. d. 27. ex authoritate Auguſtini, Ambroſii & omnium doctorum theologorum, & canoniſtarum. Et quòd poſsit diſpenſare cum bigamo, tenet ſanctus Tho. in 4. diſtinctio. 27. quæſtio. 3. articu. 3. & in quodlibeto 4. quæſtio. 5. & doctores de bigamis capitu. nuper & capitu. fina. & d. 34. capitu. lector. gloſſ. dicit licitum in papa diſpenſare cum archiepiſcopo Panormitano bigamo, & cùm homicida poſſe etiam diſpenſare. tenet Abbas in capitu. ſi dignum. & in capitulo. de homicidio, dicens

Eccle. 5. *Deute. 23.* *1. Timoth. 3.*

communiter

communiter hoc teneri per doctores : nec hoc dubitant theologi. Quintò, papa eſt uicarius Chriſti ex themate, Paſce oues meas: & ex illo, Quodcunque ſolueris ſuper terram, &c. & habetur in cap. ter corporalia. de tranſla tione epiſcopi. & in capitulo proximo. de homicidio in 6. Imò Paulus de omnibus Apoſtolis ait 2. ad Corinth. 6. Pro Chriſto fungamur legatione. Et Dominus expreſsè, Qui uos audit, me audit, &c. Et ſicut miſit me Pater, ita & ego mitto uos. ſed uicarius & delegatus poteſt quicquid poteſt principalis, niſi ſit ei prohibitum ſpecialiter, ut extra. de officio delegati, & officio uicarii, per totum. ſed non inuenitur ubi ſit prohibita diſpenſatio Papæ, ergo. Confirmatur, Quia Apoſtoli diſpenſauerunt in lege diuina, ut in baptiſmo, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, ipſi baptizabant in nomine Ieſu. Et Petrus occidit Ananiam & Sopphiram. Actu. quinto. 2. Cor. 6. Act. 5.

¶ Ad primum argumentum communis ſchola theologorum in 4. diſtinctio. 27. negat maiorem, ſcilicet quòd Papa poſsit diſpenſare: ſed in contrarium ſunt multi doctores canoniſtarum in d. c. ex publico. & cùm illis Cardinalis Caietan⁹ in particulari opuſculo ſuper hoc: Caietanus. & noſtris tẽporibus dicitur factũ à Clemente 7. ſed nihil refert quam opinionem teneamus, ſi cano-

& canoniſtarum, conſequenter oportet dicere, quòd inſolubilitas matrimonii ante conſummationem non eſt de iure diuino: & illa uerba Saluatoris intelliguntur & exponuntur de matrimonio iam conſummato: quamuis aliter poſſet reſponderi, ut dicemus in ſolutione ad quartũ. Si uerò opinionem theologorum teneamus, quæ probabilior uidetur, quia aliâs partes per ſe poſſent dirimere matrimonium, & matrimonium ſequens teneret, & infideles, &c. tũc ad rationem de ingreſſu religionis dicimus, quòd eſt de iure diuino, quòd profeſſio dirimit matrimonium, quòd ius diuinum conſtat ex authoritate Dei, & & non eccleſiæ. Votum autem ſolenne eſt de iure poſitiuo quãtũ ad determinationem & modũ, puta qua ætate, & quo ordine, quo tempore, &c. Sed non quantũ ad ſubſtantiam ſuam. Ad ſecundum argumentum aliqui, ut archiepiſcopus Floren. 3. q. titulo. 1. cap. 14. & Palud. in 4. d. 40. uidetur tenere, quòd in omnibus gradibus prohibitis in Leuitico papa non poſsit diſpenſare. & Hoc reputat Syl-ueſt. probabilius. Sed oppoſitũ uidetur probabilius, ut tenet Caieta 22. q. 154. arg. 9. & determinatũ fuit Romæ in his diebus in cauſa regis Angliç. & ideo hanc opinionem tenendo, reſpondetur ad argumenta, quòd præcepta ueteris legis, quæ non ſunt de iure naturali,

Archiepiſcopus Floren. *Palud.* *Syluеſter.* *Caietanus*

naturali, omnia ceſſauerunt, nec habent obligationem plus præcepta iudicialia, quàm cæremonialia, ut omnes doctores tenẽt, & neceſſarium eſt tenẽdũ: quod Paulus ita determinat ad Hebrę. 7. Tranſlato enim ſacerdotio, neceſſe & ut tranſlatio Legis fiat, ut habetur in cap. tranſlato de conſtitutionibus. & S. Tho. in 12. q. 103. ar. 3. probat enim Paulus, quòd ſacerdotium Chriſti eſt aliud à ſacerdotio ueteris legis, & per conſequens quòd lex uetus expirauit: & idem probat ad Hebræ. 8. per hoc quòd Dominus uocat teſtamentum nouum: ex quo arguit Paulus, quòd antiquum teſtamẽtum interiit. Dico ergo, quòd aliqui gradus prohibiti in Leuitico, non ſunt de iure naturali. Imo Caietanus tenet, quòd nullus præter primum in linea recta. Ad tertium, proponitur quòd multi tenent, quòd papa non poteſt diſpenſare in uotis. Quia diſpenſatio, ut ſuprà diximus, eſt relaxatio iuris, obligatio aũt uoti: certum eſt nunc de iure poſitiuo: ergo diſpenſatio uoti eſt relaxatio iuris diuini: quod uidetur durum. Vnde dicunt, quòd nunquam poteſt diſpenſare in uoto, niſi uel uotum ipſum fiat, aut ſit illicitum & inutile, aut maioris boni impedimentum: hoc autem non eſt relaxare ius diuinum, ſed interpretari, quod non eſt propriè diſpenſare. In illis enim caſibus re uera tale uotum non eſt obligatorium Hebr. 7.

iure

iure diuino. imò ſi conſtat, quilibet poteſt proprio arbitrio nõ implere uotum. Et huiuſmodi ſententiæ uidetur fuiſſe S. Thom. in. 22. q. 88. artic. 10. ad tertium, ubi diſerte determinat, quòd non cadit diſpenſatio in uoto, niſi quia eſt ſimpliciter malum, aut inutile, aut maioris boni impedimentum. Imò hoc dicit eſſe propriè diſpenſatio. Et utinam hæc opinio non ſit uera. In contrarium eſt communis opinio, ſcilicet quòd poteſt etiam tollere obligationem. Et probatur, Irritatio uoti eſt de iure poſitiuo, & non diuino: & certum eſt quòd ius poſitiuum dat licentiam parentibus uſque ad certam ætatem: & tamen irritatio non interpretatur, ſed tollit obligationem uoti. Et tunc ad argumentum reſpondent aliqui, quòd duplex eſt ius diuinum, quoddam abſolutum & independens, quod nõ ſupponit actum humanum, ut præceptum de baptiſmo, de euchariſtia, quo omnes obligantur, nec eius obligatio pendet ex humano actu, aut iudicio. Aliud eſt dependens ex humano actu, quod ſcilicet non obligat niſi mediante actu humano. nullum enim ius diuinum obligat ad ingrediendum religionem, ſed ſi quis promittat eam, obligatur iure diuino implere promiſſum. Ex qua diſtinctione reſpondeo ad argumentum, quòd in iure diuino non dependenti non poteſt papa diſpenſare

S. Thom.

penſare,ſed bene in iure diuino dependenti. quia habet poteſtatem tollendi id quod hominis poteſtati inditũ eſt. Probabilis eſt iſte modus reſpondendi,ſed qui poſsit tamen impugnari. Melius tamen uidetur reſpondere ut reſpondet S. Thom.in 22.q.88.artic.10.ad ſecundum,ubi ſic arguit.In iis,quæ ſunt in lege naturæ,& in præceptis dominicis non poteſt per hominem diſpenſari, & præcipuè in præceptis primæ tabulæ. Sed implere uotum eſt de lege naturæ,& lege diuina,ut ſuprà probatum eſt. ergo in uoto diſpenſari non poteſt.Reſpondetur quòd ſicut de iure naturæ tenetur implere præceptũ & uotũ,ita & ex iiſdẽ tenetur obedire ſuperioris legi & mandato. Et tamẽ cùm diſpenſatur in aliqua lege humana,non fit ut legi non obediatur,quod eſt cõtra legem naturæ & mandatum diuinum: ſed fit,ut quod erat lex,non ſit lex in hoc caſu:ità etiam authoritate ſuperioris diſpenſantis fit ut hoc quod continebatur ſub uoto,non contineatur inquantum determinatur in hoc caſu hoc non eſſe congruã materiã uoti.Et ideo prelatus ſic diſpenſans,non diſpenſat in præcepto iuris naturalis,ſed determinat id quod cadebat ſub obligatione deliberatiõis humanæ: quod nõ potuit omnia aſpicere,iam nõ cadat. unde patet,ꝙ S.Tho.facit idẽ iudiciũ de uoto et de lege humana,ita ut talis obligatio ſit quaſi peculiari

ſi peculiari legi quòd iſte obligetur: & ita diſpenſatio in uoto eſt diſpenſatio in actu humano. Itaque uidetur quòd duplex ſit obligatio, diuina & humana. Humana etiam eſt duplex, ex lege, & ex uoto. Aliter poteſt dici, ꝙ in uoto non ſit niſi promiſsio quædam. Idem uidetur dicẽdum de hac promiſsione, & de aliis. qui enim ꝓmiſit aliquid, tenetur ſeruare promiſſum de iure naturali, ut S. Tho. dicit in 22. q.88.ar.3.ad 1. in promiſsione autẽ humana poteſt ille, cuiꝰ intereſt, remittere & liberare promittentem, à redditione promiſsi. hoc autem non eſt abrogare, uel diſpenſare in lege diuina, & per conſequens nec ſi ſuperior in hoc diſpenſat, eſt diſpẽſare in lege diuina, & ſi Deus ipſe remitteret uotum, non eſſet diſpenſatio in lege diuina de impletione uoti. Ita ergo quia papa habet uices Dei, poteſt remittere debitum ex rationali cauſa, nec ex hoc diſpenſat in lege diuina. Cõfirmatur, Epiſcopus poteſt diſpenſare in uoto, ut certum eſt, & ſic dato, quòd diſputetur de Papa, non dubitatur quando epiſcopus non poſsit diſpenſare in lege diuina. Et ſic propter diſpenſationem uoti non oportet dicere, quòd Papa poſsit diſpenſare in lege diuina. Ad quartum breuiter & faciliter reſpondetur, quòd in ſcriptura ſacra ſunt aliqua præcepta & mandata iuris diuini, ideſt authoritate diuina lata, quamuis promulgata

ab Apoſto-

ab Apoſtolis, ſicut de extrema unctione dicunt doctores, quòd eſt ſacramentum iuris diuini, ſed promulgatum Iacobi 5. Et Apoſtolus 1. ad Corinth. 7. Iis qui matrimonio ſunt iuncti, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem à uiro non diſcedere. Alia ſunt ſtatuta ab Apoſtolis ipſis, ut Paulus ubi ſuprà, Nam cęteris dico ego, non Dominus, ſi quis habet uxorem infidelem, & hęc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et non eſt dubitandum, quòd Apoſtoli multa diſpoſuerant ſua authoritate, ſicut nũc pótifices faciũt. Et Pau. 1. ad Corinth. 11. Cùm uenero, cætera diſponã. Et in his cum par in parem non habeat imperium, non eſt dubitandum quin ſucceſſores Apoſtolorum habeant authoritatem diſpenſandi huiuſmodi, ut ſunt ſtatuta de bigamis, homicidio, & de utroque. Patet primò, Quia irregularitas illorum non eſt de iure naturali abſolutè, ut conſtat: in noua autem lege non ſunt præcepta negatiua, aut prohibitiua, niſi iuris naturalis, ut docet S. Tho. 12. q. 108. art. 1. & ideo dicitur lex libertatis Iacobi 1. & 2. & irregularitas homicidii tollitur per baptiſmũ. d. 5. capit. ſi qui per baptiſmum. ſecundum Innocétium, Gofredum, & Gullielmum, & omnes theologos, in 4. d. quòd ſi eſſet de iure naturali aut diuino, tolli non poſſet. Et propterea ſi homicida, aut bigamus ordinaretur etiã

1. Corin. 7.

1. Corin. 11.

abſque diſpenſatione, manet ordinatus, & recipit characterem, ut Doctores determiãnt in 4. Sed illa irregularitas nõ eſt de iure diuino, aliâs non teneret factum. ſic ſi mulier ordinaretur, non teneret ordinatio, nec ualeret. & ſic papa poteſt diſpenſare, cùm ſit de iure poſitiuo. Confirmatur, Illa quæ conſtituta ſunt ab Apoſtolis, non ſunt de iure diuino: quod etiã in concilio Apoſtolorum Actuum 15. dicitur, Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis, nihil ultra imponere uobis quàm hæc neceſſaria, ut abſtineatis ab immolatis ſimulachrorum & ſanguine, & ſuffocato. Iam nulla eſt: non potuiſſet autem ceſſare ſi fuiſſent de iure diuino: ergo. Ad quintum reſpondetur, quòd uerum eſt, quòd Papa eſt uicarius & legatus Chriſti. & nego conſequentiam: non ergo infertur, Eſt uicarius Chriſti, ergo poteſt quicquid poteſt Chriſtus: nec unquam aliquis tribuit hanc licentiam papæ. & ad probationem reſpondetur, quòd econtrario uicarius non habet quod non prohibetur, ſed ſolùm quod conceditur. Chriſtus autem non conceſsit ſolutionem aut relaxationem mandatorum ſuórum, ſed ſolùm miniſteriorum diſpenſationem illorum, ut ait Apoſtolus 1. ad Corin. 3. Quid igitur eſt Apollo, quid uerò Paulus? miniſtri eius, cui creditis. & capitu. 4. Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores, &c. &

1. Cor. 3.

1. Corin. 4.

&c.& officium Apoſtolorum Paulus ſemper uocat miniſterium,& 2.ad Corinth.6.In omnibus exhibeamus nos ſicut Dei miniſtros.certè ſi quis mandata eius relaxaret, non ſe haberet ſicut dei miniſter,ſed ſic æqualis,aut ſuperior. Item permiſſum eſt Pontifici remittere peccata,non autem relaxatio mãdatorum contra præcepta.Et 1.ad Corin.3.Fundamentum aliud nemo ponere poteſt,præter id, quod poſitum eſt Ieſus Chriſtus,id eſt fides & lex.Illud oportet,ut maneat immutatum,& illibatum, prælati autem poſſunt ædificare,aurum, argẽtum,lapides pretioſos. Et tunc diceretur rectè, Obedire oportet plus Deo quàm hominibus.Item, Nunquã fuit talis authoritas diſpenſandi in minimo præcepto cæremoniali, tamen erant pontifices gubernatores eccleſiæ: & ad hoc facit illud,Vnum iota,aut unus apex non præteribũt à lege,donec omnia fiant. Itẽ ratione,Quia diſpẽſatio in lege ſpectat ſolùm ad legiſlatorem, uel cui ſpecialiter commiſerit.ſanctus Tho.12.q.97.ar.10.ad tertium. manet ergo concluſio tanquã certa & firma,&c. quòd in primo genere præceptorum concilii, ſcilicet quæ ſunt iuris diuini, Papa non poteſt diſpenſare.& totũ cõfirmatur ex.c.cotra.25. q. 1.ubi Zozinus papa dicit,Contra ſtatuta ſanctorum Patrum cõdere aliquid aut immutare nec huius quidẽ ſedis põt authoritas.Idẽ ha-

2.Cor.6.

1.Corinth.3.

betur in capitulo, cùm ad monaſterium. de ſtatu monachorum.

¶ Sed dato quòd ita ſit, quòd papa non poteſt aliquid immutare in iis, quæ ſunt iuris diuini, tamen an ad papam uel concilium ſpectat interpretari & declarare tale ius, adhuc poſſet dubitari, An ſi cõciliũ aliquod determinet aliquid eſſe de fide, aut de iure diuino, papa poſsit hoc aliter declarare. ſed in hoc nulla eſt contentio, & ideo breuiter ſit ſecunda pro
2 poſitio. Si* cõcilium declarat aliquid eſſe de fide, aut de iure diuino, papa in hoc nihil poteſt declarare, aut immutare, maximè ſi tale ius ſpectet ad fidem, uel ad mores eccleſiæ uniuerſalis. Probatur, Quia in illa concilium errare non poteſt, iuxta promiſſum Luc. 22. Ego orauì pro te, &c. & Matth. 18. Vbicunque fuerint duo, uel tres, &c. & non minus eſt ſpiritus ſanctus in quocũque concilio generali, quàm in concilio Apoſtolorum, ubi ſpiritus ſanctus aſſiſtebat, Actu. 15. Viſum eſt Spiritui ſancto, &c. Cõfirmatur, Quia ſi in illis conciliũ errare poſſet, & papa errare poſset, et utrũque errare poſſet, ſtãdũ eſſet potiùs cõcilio. ergo poſtquã determinatũ fuit in cõcilio Apoſtolorũ, ꝙ legalia erãt extincta, nõ potuit Petr⁹ aliter definire, ita in quocũque cõcilio generali. Et patet, Quia ſi errare poſset, non eſſet eccleſia fundata ſupra firmam petram, cùm ſemper

Luc. 22.
Matt. 18.

maneret

maneret dubia, & uacillaret, nec Euangelium eſſet certum, cùm Auguſtinus dicat ſe credere euangelio niſi propter authorem eccleſiæ: & non poſſet Petrus confirmare fratres ſuos, nec eſſet lux mundi, Matthæ.5.nec eſſet uera promiſsio Spiritus ſancti. Quem ego, inquit, mittam uobis à Patre, ille uos docebit omnia. Aliud genus canonum eſt decretorum, quæ omnino ſunt extra ius naturale, & diuinum, ſed ſpectant, & ſunt utilia ad conſeruationem iuris naturalis & diuini. præſuppono enim, ꝙ prælati in eccleſia poſſunt concedere leges etiam obligatorias multo magis quàm principes ſeculares, qui hoc poſſunt, ut patet apud Paulum ad Roma. 13. & ex beato Petro, 1. Petri. 2. & patet ex illo, Qui uos audit, me audit. Luc.10. Et ſupra cathedram Moyſi, Matth.23. & Paul. ad Hebræ. 13. Obedite præpoſitis ueſtris. Nec de hoc eſt aliqua contentio inter catholicos, quanquam ſit cum nouis hæreticis huius temporis, & licet ſit unus doctor theologus, ſcilicet Gerſon inter recentiores, qui uidetur dicere, quòd papa non poſsit ferre leges obligatorias, niſi ſequantur ex iure diuino, uel naturali, ſed ille non auditur à theologis in hac parte, & quædam alia tenet profectò male ſonantia in doctrina theologica: ꝙ ſi prælati hoc poſſunt, multo magis concilia.

Luc.10. *Matt.23.* *Hebr.13.*

¶De hoc ergo genere uertitur maximè in dubiũ, utrum papa poſsit immutare, aut diſpẽſando, aut abrogando, ut de ieiunio quadrageſimæ, de horis canonicis, & ſimilibus: de quibus fit tertia propoſitio, Papa poteſt diſpenſare in legibus, & ſtatutis concilii generalis. Pro huius concluſionis probatione eſt notandum, quòd de comparatione poteſtatis papæ eſt duplex ſententia, altera eſt S. Tho. & ſequacium multorum: & aliorum doctorum tam in theologiá quàm in iure canonico, quòd papa eſt ſupra concilium, & altera eſt communis ſententia Pariſienſium, & multorum etiam doctorum in theologia & canonibus, ut Panormi. & aliorum, cõtraria, quòd concilium eſt ſupra papam: non tamen eſt locus nunc diſputandi quæ illarum ſit uerior, quia non de hoc agitur. Puto utranque eſſe probabilem opinionem: & quia quælibet habet magnos aſſertores, non oportet in quæſtione propoſita procedere ſolùm ex altera opinione, ſed ſtatuere quid dicendum, quãcunque ſententiam ſequamur. Et ideo dico concluſionem poſitam eſſe ueram, non ſolùm tenendo primam opinionem, ſed etiam ſecundam. Et probatur primò, Quia leges humanæ ſunt de humanis actibus, qui ſunt pro temporum & perſonarum conditione uariabiles, & quod in communi expedit, uni perſone, uel in ali-

quo

quo caſu non conuenit, uel in alio tempore, ut ait Auguſt.1. De libero arbitrio. Et hæc eſt cauſa, quare Ariſto. dicit 7. Ethico. Neceſſe eſt in principe ἐπιείκειαν eſſe ſiue æquitatem, cuius officium eſt in caſibus, ubi tenor legis uergit in detrimentum reipublicæ, diſcedere à uerbis legis: eadem inquam ratione eſt neceſſe in eccleſia eſſe authoritatem diſpenſandi pro loco & tempore. & ita tenet S. Tho. 22. q. 88. artic. 10. Aliâs multa, quæ pro bono publico ſunt ordinata, uerterentur in perniciem reipublicæ, ut in c. regula. d. 29. dicitur, quòd regula ſanctorum Patrum pro uarietate temporum & locornm temperatur. Si ergo huiuſmodi diſpenſatio eſt neceſſaria in republica, dicere quòd ſolùm reſidet in concilio, abſurdum eſt, cùm diſpenſationes ſint neceſſariæ ordinare propter uariationem caſuum & temporum. Concilium autem non ſæpe poteſt congregari, nec Apoſtolos legimus niſi bis congregaſſe concilium, ſemel Actu. 1. ad electionem Matt. & iterum Actuū 19. ſuper cōtentionem legaliū. ergo oportet quòd reſideat in papa. Et uériſimile S. Th. 12. q. 97. ar. 4. dicit, quòd in omni lege humana poteſt diſpenſari per rectores reipu. Item dato quòd concilium eſſet ſupra papam, hoc tamen non eſt intelligendum extenſiuè, id eſt, quòd aliquē actū poſsit conciliū, in quē papa nō poſſit. hoc

Ariſto. 7. Ethico.

ſit.hoc enim nullo modo eſt probabile,ſed ſolùm intenſiuè,putà ſi contrarium determinaretur,eſſet ſtandum potiùs concilio,uel ꝙ Papa teneretur parére concilio,& non econtrario. Cùm ergo concilium poſſet diſpenſare in ſuis decretis,ergo etiam Papa poterit.Item aliâs nó eſſet Papa. hoc enim omnes intelligunt per Papam, in quo omnis poteſtas eccleſiaſtica reſidet. ſi enim diſpenſatio in legibus eccleſiaſticis eximeretur à Papa,iam poteſtas Papæ eſſet particularis, & non uniuerſalis.Item eſt uicarius Chriſti (ut ſupra probatum eſt) ergo habet generalem adminiſtrationem ad omnia. Item Papa eſt generalis commiſſarius Dei, aſſumptus in plenitúdinem poteſtatis,2.q.6.qui ſe ſcit. &. 24. q.5. quodcunque ergo poteſt in omnem actum iuriſdictionis. Item cùm concilium poſsit diſpenſare ſuis legibus,ſaltem cõcilium poſſet hãc poteſtatem committere ſuo legato, ſeu uicario.Si ergo ſummus Pontifex non poſſet diſpẽſare,& ille legatus poſsit, iam daretur in eccleſia aliquis prælatus maior papa:& ſic papa non eſſet ſupremus, & omnino eſſet ſacrilegium dicere,quòd concilium poſſit conſtituere in eccleſia aliquam poteſtatem ſuperiorem papa, quem Chriſtus conſtituit.

Iohn.22. *Matth.18.* Item concluſio firmiter probatur teſtimoniis ſuprà inductis,Iohan.22. Paſce oues meas.& Matth.18. Quodcunq; ſolueris ſuper terram.

diſpenſare autem parcere eſt, & ſoluere. Vltimò probatur, Quia impedimenta, quæ impediunt, & dirimunt matrimoniũ de iure poſitiuo, ut aliqui gradus conſanguinitatis, & affinitatis, ſunt ex authoritate conciliorum, ut patet extra. de conſangui. & affini. capit. non debet. & 35. quæſtio. 3. de affinitate. & in multis capitu. eadem cauſa & quæſtio. Et tamen quotidie Papa diſpẽſat, ſaltem in 3. gradu & 4. nec quiſquam dubitat, quin factum teneat, & eſt ſententia omnium doctorum. Et habetur expreſsè in capitu. quod dilectio. & in capit. quia circa. de conſangui. & affini. & 35. q. 3. quædam lex. §. quod ſcripſi. Hanc concluſionem ponit S. Tho. in opuſculo contra impugnantes religionem. Omnia, inquit, ſtatuta ſanctorum Patrum ſunt relicta diſpenſationi papæ, ut poſsit ea mutare, uel diſpenſare ſecundum opportunitatem temporum & negotiorum. Et illud Zozini 25. quæſtio. 7. contra ſtatuta Patrum, ut ſuprà dicitur, intelligendum de ſtatutis ſpectantibus ad ius diuinum. Et hæc eſt ſententia expreſſa domini Archiepiſcopi Rhemenſis libro de Synodis capitu. 39. Facultatem, inquit, temperandorum ſiue mutandorum canonum poteſtati Romani Pontificis adiicere nõ dubitamus.

4 ¶ Quarta propoſitio, Summus * Pontifex nõ ſolùm poteſt diſpenſare in ſtatutis conciliorum, ſed

rum, ſed in totum,& aliquando abrogare talem legem, uel ſtatutum. Hæc patet ex præcedenti & eius probatione. Quia aliquando expedit abrogationem alicuius legis ad rectam gubernationem eccleſiæ, ut in capitu. non debet. de conſanguinitate & affinitate. & in capitu. alma mater. de ſententia excommunicatio. unde cum concilium generale congregari ex toto orbe difficilè poſsit, oportet quòd ſit in eccleſia aliqua poteſtas, quæ hæc poſſit. Et confirmatur tertia & quarta concluſio. Non enim uidetur, quin ſummus Pótifex poſſit, quod poteſt ſola conſuetudo. ſed conſuetudo rationabilis poteſt tollere ſtatuta conciliorum, ut patet Actuum 15. Cóſtitutum fuit, ut Chriſtiani abſtinerent à ſuffocato, ab immolato & ſanguine. Viſum eſt, inquit, Spitui ſancto & nobis, nihil ultra imponere uobis oneris, quàm hæc neceſſaria, ut abſtineatis uos ab immolatis ſimulachrorũ, & ſanguine, & ſuffocato. Et hoc fuit obſeruatum in eccleſia, non ſolùm à conuerſis ex Iudæis, ſed etiam à Gentilibus per multos annos, nõ ſolùm tempore Apoſtolorum, ſed multo póſt. ut patet ex Tertulliano in Apologetico capitu. 9. imò expreſsè in concilio Gangrenſi, quod fuit poſt Nicenum (ut habetur d. 70. capitu. ſi quis carnem.) habetur inquam quòd non

Act. 15.

non licet uesci ſanguine, aut ſuffocato: tamen ſola conſuetudo abrogauit illud præceptum, nuſquam enim legitur reuocatum. unde apud Græcos, apud quos perſeuerat conſuetudo, fortaſſe adhuc obligat obligatio. Quid ergo obſtat, quin aliquis ſummorum Pontificum aduertens iam illud præceptum non eſſe neceſſarium, abrogaret illud, quantumcunque eſſet latum à concilio Apoſtolorum? Hanc concluſionem tenent non ſolùm doctores, qui ſequuntur ſententiam, quòd papa eſt ſupra concilium, ſed & tenentes contrariam opinionem. Vnde Panormita. in capitu. ſignificaſti. de electione, ita tenet. & eſt ſententia uniuerſalis Iohan. Andr. quòd poteſt tollere, & mutare ſtatuta concilii, in capitu. ſtatutum. de reſcrip. Nec certè de his duabus concluſionibus poſſet quis rationabiliter dubitare, nec poſſet quis niſi magna temeritate affirmare, ſi Papa ex rationabili cauſa diſpenſet in ieiunio quadrageſimæ, uel abſtinentia carnium, quòd non teneat diſpenſatio: tamen illa ſunt ex ſtatutis conciliorum.

Panormita. *Iohan. And.*

¶ Sed dato quòd abſolutè ita ſit, tamen reſtat magnum dubium, Vtrum ſaltem ſi concilium prohiberet diſpenſationem, & addat decretum irritans, ſi ſecus fieret, utrum ſaltem ſi in tali lege poſsit diſpenſare

ſare papa. De qua q. primò tenendo, quòd papa eſt ſupra concilium, uidetur q non poſsit dubitari, quin hoc poſsit: quia ſi par in parem non habet imperium, multo minus inferior in ſuperiorem. Sed tenendo alteram partem, prima facie etiam uidetur, quòd ſequatur, quòd ſi concilium hoc prohibet, quòd papa non poſsit. Iſta q. fuit agitata in concilio Baſilien. in quo fuerunt quidam theologi, & iuriſperiti, qui contendebant, quòd ſi in aliquo ſtatuto concilii addatur decretum irritans, quòd papa in tali ſtatuto non poſsit diſpenſare: & ſi tentaret hoc facere, nihil faceret. Contra quos Cardinalis de Turre fecit opuſculum, quod uocauit De decreto irritante, in quo contrarium illius ſententiæ contendedat oſtendere. ſed illum librum egõ inuenire non potui, ſed tamen pro noſtra ſententia reſpondeo ad hoc dubium, ſecundum utranque opinionem, ſiue teneamus quòd concilium eſt ſupra papam, ſiue contrarium. Et ſit quinta pro-
5 poſitio. Non* obſtante decreto irritante concilii, papa poſſet diſpẽſare in ſtatutis eius. Hoc probatur primò, Quia ceſſante tali decreto, papa habet talem poteſtatem ex officio ſuo ad diſpenſandum in ſtatutis conciliorum: ſed concilium non poteſt limitare poteſtatem papæ, uel officium papæ: ergo non obſtante tali decreto poteſt. Et confirmatur, Quia papa nõ habet

habet poteſtatem diſpenſandi ab ipſo concilio:totam enim poteſtatem habet ab ipſo iure diuino: ergo conciliũ nõ poteſt auferre ei illam poteſtatem. Item: cùm conciliũ poſsit illã authoritatem diſpenſandi committere alicui epiſcopo, ſi poſſet auferre à papa, iam eſſet neceſſaria aliqua poteſtas maior papa, ut ſupra arguebamus. Et confirmatur, Quia papa jam nõ eſſet uniuerſalis paſtor, ſi eſſet aliquis actus iuriſdictionis, in quem papa non poſſet, ſcilicet talis diſpenſatio, que fieri quidem poſſet, ſed non à papa. Item eadem ratione concilium poſſet prohibere, ne papa poſſet dare indulgẽtias, uel abſoluere ab excommunicatione pro tali crimine, uel tali, uel aliam quamcunque partẽ iuriſdictionis adimere: quod eſſet abſurdum. jam enim non eſſet papa. Conſequentia autem patet, Quia ſi poſsit adimere iſtũ actum iuriſdictionis, quare nõ quamcunque alium? Itaque puto falſum & periculoſum dicere, quòd ratione decreti irritantis tolleretur à papa poteſtas diſpenſandi. Gerſon autem Cancellarius Pariſiẽſis 1. parte trac. 3. determinatione, quòd concilium generale poteſt limitare uſum poteſtatis papalis certis legibus, ut non poſsit uel diſpenſare, uel abrogare decretum conciliorum. imò aliquem ex rationabili cauſa auferre ab obedientia papę: & multa in hãc ſententiam tradit. Sed ille doctor per omnia

fuit

fuit infeſtiſsimus authoritati ſummorum Pōtificū,& multos alios infecit ſuo ueneno:parū enim differt à ſchiſmate eius ſentētia de authoritate papæ.Itēpoteſt argui.Vel enim leges cōcilii exēptę ſunt à papa,uel non.Si nō ſunt, ergo non obſtante quocunque decreto papa poterit diſpenſare.Si ſunt exēptę, ergo etiam ſinon abiecerint decretum tale,erunt exemptæ,& papa nō poterit diſpēſare. Probat,quia leges diuinę ſunt exemptę ab humana iuriſdictione:etiamſi nunquam ſit prohibita diſpenſatio,tamen nulla poteſtas humana poteſt in il lis diſpenſare:& epiſcopus non poteſt diſpēſare in legibus papæ,quia eſt inferior,nec opus eſt alia prohibitione.Et profectò ſi ita eſt con cilium ſupra papam, ſicut ſupra epiſcopos, oportet dare aliquam rationem quare epiſcopus non poteſt diſpenſare in ſtatutis concilio rum,& poteſt papa.Panormi.in tractatu de cō cil.Baſilien. numero 18.contendit, quòd papa in iis quæ pertinent ad ſalutem,& generalē ſta tū eccleſiæ, non poteſt contra ſtatuta conciliorum uenire.citat ad hoc Archidia.in c.ſic 40.d.in quo cap.dicit Gregorius ſe ſuſcipere quatuor concilia principalia,ſicut ſancti Euā gelii quatuor libros:ex quo arguit,quòd ſicut papa nihil poteſt immutare circa contenta in Euāgelio,ita nec circa decreta cōciliorū.
¶ Sed quia ex ſententia & concluſionibus ſupradi

prædictis uidentur omnia relicta in arbitrium unius hominis non confirmati in gratia, ſed qui poteſt & errare,& peccare:ideo oportet inuenire aliquod remedium ad obuiandum huic tãto periculo,et ideo ſit ſexta propoſitio,
6 Papa* diſpẽſando in legibus & decretis tã cõciliorũ,quàm aliorũ Põtificum,poteſt errare,& grauiter peccare. Vtinã liceret dubitare de hac cõcluſione.ſed uidemus quotidie à Romana curia tã largas,imò omninò diſſolutas diſpẽſationes profectas,ut orbis ferre nõ poſsit,nec ſolũ in ſcandalũ puſillorũ,ſed maiorũ. Sed hęc patebit clarius ex quęſtionibus ſequentibus.
7 ¶ Erit ergo ſeptima propoſitio, Nõ* licet papę diſpẽſare in legib⁹ et decretis cõciliorũ pro ſuo arbitrio,& ſine cauſa rationabili, etiã ubi nihil cõtinent iuris diuini. Probat, Quia leges humanæ & cõciliorũ maximè ſunt neceſſariæ ad gubernationẽ & adminiſtrationẽ eccleſiæ: ita ut ſine illis nec ius qdẽ diuinũ ſeruari poſſit. Ergo ſi papa per irrationabiles & temerarias diſpẽſatiões tollat uel omnino,uel ex magna parte legũ obſeruationẽ:hoc neceſſe eſt,ut uergat in detrimẽtũ magnũ eccleſię . ergo nõ poteſt hoc papa facere ſine graui peccato. Antecedẽs autẽ patet, Si quis imaginet eccleſiã ſine legib⁹ humanis,intelliget profectò magnã cõfuſionẽ & inordinationẽ,ſcilicet uidebit nullo pacto cõſtare,nec fidẽ,nec religionẽ Chri-

ſtianam

ſtianam.cùm enim de iure diuino non ſit determinatum tēpus ad ſuſceptionem ſacramētorum, & de confeſsione, & euchariſtia, imò baptiſmo, item nec ratio ſacrificii, & totius cultus diuini:nulla ratio adminiſtrationis defendi poſſet in eccleſia ſublatis legibus humanis,& eſſet intolerabilis deformitas, ſi quilibet uiueret ſuo arbitrio, etiam inter terminos iuris diuini. Et confirmatur, Quia non ſunt minus neceſſariæ leges ad adminiſtrationem eccleſiæ, quàm ciuitatis:ſed res publica, ſiue ciuitas, non poteſt eſſe ſine legibus humanis, ut conſtat:ergo nec eccleſia. Nec ſine cauſa Paulus ad Roma.13.inquit, quòd qui legibus humanis reſiſtunt, damnationem ſibi acquirunt. Et ſic Iſidorus dicit; Factæ ſunt leges, ut earū metu humana coërceretur audacia; tutaq; eſſet inter improbos innocentia. Et Ariſto.1.Rhethori. ꝙ melius eſt omnia ordinari lege, quàm dimittere iudicum arbitrio. Secundò probatur, Quia ſi leges debent fieri pro bono communi (debet enim lex nullo priuato commodo, ſed pro utilitate omnium conſcribi. c. erit autem lex.4.d.ut ait Iſidorus) ita etiam diſpenſatio, quæ eſt quaſi lex quædam, debet habere rationem boni communis, aliás erit diſsipatio, & non diſpenſatio. Tertiò, Talis diſpenſatio eſſet in iniuriam aliorū:ergo non eſt licita. Antecedens patet, quia una conditio legis eſt, quòd ſit

Roma.13. *Iſido.* *Ariſto.*

quòd ſit æqualis, nõ autem eſſet æqualis, ſi ſine cauſa rationabili aliquis eximeretur à lege, alii autẽ lege premarẽtur: quod fit per temerarias & uoluntarias diſpenſationes. ergo illud eſt illicitũ. Cõfirmatur, Quia lex uel eſt ipſum ius, uel ius eſt effectus legis: unde & ſecũdùm diuerſas leges dicitur ius naturale, ciuile, canonicũ. ſed ius, & æquum, ſiue ęquale, idem eſt. ergo oportet omnino, quòd lex ſit æqualis. Et confirmatur hoc, Quia ſi in principio legis ſine cauſa rationabili cęteris omnibus paribus legiſlator imponeret legem aliquibus, alios autem eximeret: faceret illis iniuriam. ergo eadẽ ratione, imò multo magis poſt legem latam. Quartò, Non licet papę diſpenſare in propriis legibus ſine rationabili cauſa, ergo nec in legibus concilii. Antecedens patet, Quia non poteſt ipſe eximere alios. Aſſumptum probatur, Quia dato, quòd princeps non ſit ſubditus ſuis legibus, quãtum ad pœnam, uel quantum ad uim coactiuam, tenetur tamẽ quantum ad uim directiuam, & in foro conſcientiæ tenetur uiuere ſecũdum illas. quia (ut dicitur extra. de conſt. cap. cùm omnes.) quod quiſque iuris in alterum ſtatuit, ipſe debet uti eo. Et Sapientis dicit authoritas, Patere legem, quam ipſe tuleris. Vnde Matth. 21. improperantur ſcribæ à Domino, quòd dicunt, & non faciunt: & quòd aliis onera grauia imponunt, ipſi au- *Matth. 21.*

S.Tho. tem nolunt digito mouere.unde & S.Tho.12. q.96.ar.5.ad 3.dicit q quantum ad dei iudiciũ princeps non eſt à lege ſolutus.Et hoc non ſolùm eſt uerum ratione ſcandali, uel quia eſſet cauſa infirmitatis legum: ſed de per ſe.faceret enim iniuriá aliis,cùm ipſe princeps eſt membrum rei publicæ.Facit enim iniuriam non ferendo partem oneris ſine iuſta cauſa .lex auté digna uox.C.de legib. ubi dicitur,quòd princeps nó tenetur ſuis legibus.intelligitur quantum ad uim coactiuam.

8 ¶ Octaua propoſitio,Multo * minus poterit abrogare ſine rationabili cauſa decreta concilii.Iſta patet,quia magis eſt abrogare,quàm diſpenſare:imo ex hoc iterum fingit argumentũ pro ſeptima concluſione. Quia non licet papæ abrogare,ergo nec ita paſsim & ſine rationabili cauſa licet diſpenſare.Antecedens eſt notum apud omnes,maximè illa decreta, quæ ſpectãt ad uniuerſalem ſtatum eccleſiæ, uel ad bonam adminiſtrationem religionis, & morũ in eccleſia.Nullus enim concederet,quin papa grauiter delinqueret,ſi derogaret omnino legib' de gradibus prohibitis ad matrimoniũ. Item de irregularitatibus,ut de bigamia,& de homicidio.Probatur autem conſequentia clare. Quia ſi paſſim cũ omnibus petentibus diſpenſaret,iam nullus eſſet effectus legis, & fruſtra

lata

lata eſſet lex. Quid enim iuuaſſet prohibuiſſe bigamos à ſacerdotio, ſi omnes bigami, qui uolunt, promouentur? & ſimiliter homicidę? Lex enim lata eſt, ut ita non fierent, nõ ut fierent cum licentia. & ideo ſi quis aduertat, intelliget eſſe peruerſiſsimam licentiam iſtarum diſpenſationum. Nam legum natura hæc eſt, ut regulariter quidem, & ut in plurimum lex obſeruetur: diſpenſatio autem fiat rarò, & in caſibus peculiaribus. eſt enim, ut doctores omnes dicũt, diſpẽſatio quaſi quędã interpretatio iuris in caſibus, quos legiſlator uidere nõ potuit. Per iſtas autem diſpenſationes fit omnino contrario modo, ut lex quidem quàm rariſsimè ſeruetur, diſpenſatio autem fiat regularis, ut in plurimum. Nullus enim eſt, qui uelit contrahere cum conſanguinitate, qui non obtineat diſpenſationem: nec bigamus uult promoueri, qui non diſpenſetur, nec etiam homicida, aut ſaltem mutilator. Et ita de aliis penè legibus omnibus poſitiuis. Itaq; ſi quis non cõtrahit cũ conſanguinea, nõ eſt ratione legis, ſed quia non cupit, uel non placet. Et ſi quis conſideret, intelliget, ꝙ ſi tollatur lex de impedimẽtis matrimonii, uel irregularitatis, nõ plures tales contrahent, aut promouebuntur quàm tunc faciũt per diſpenſationẽ. nunc enim ſolùm ſeruãt legem qui uolunt, uel for-

tè pauper aliquis, qui non habet unde poſsit diſpenſationem procurare, quod iterum eſt alia ſpecies iniuriç, ut pauperes excludãtur, diuites admittant, nulla alia cauſa poſita. Atque
Caieta. adeo ſunt ueræ 7. & 8. concluſiones, ut Caie. in apologia de poteſtate papæ dicit, quòd nó ſolùm decreta concilii generalis, ſed nec prouincialis papa poteſt licitè abrogare, aut ſuper eis diſpenſare, ſine rationabili cauſa. ubi etiã tenet, quòd decreta concilii obligant papam in foro conſcientiæ. cui in hac parte eo magis credendum eſt, quia fuit ſemper fautor & ſtudioſus poteſtatis pontificiæ, quam etiam eo tempore ſanctum concilium defendit. Et iſtæ concluſiones ſunt communiter doctorum, &
Syluest. expreſsè tenet Sylue. in uerbo, papa. §. 15. & in
S. Tho. uerbo, concilio. §. 2. & eſt expreſsè ex mente ſanct. Tho. 12. & 22. & contra impugnantes re
Panormi. ligionem. & Panor. in c. non debet. de conſan. & affinitate.

9 ¶ Nona propoſitio, Aliqua * lex etiam poſitiua poſſet eſſe in eccleſia, & forte aliquæ tales ſunt in quibus expediret ut nunquã diſpenſaretur. Probatur, Quia (ut dictum eſt) ius diuinum aut nullo modo, aut uix obſeruari poteſt ſine aliquibus legibus humanis. ergo aliquæ leges humanæ ſunt tam utiles, imo penè neceſſariç ad obſeruationẽ Chriſtianæ religionis, ut uniuerſalis obſeruatio illarũ ſit ualde utilis eccleſiæ, &

eccleſiæ.& econtrariò etiã ſi aliquãdo uideat̃ diſpenſatio rationabilis, tamen multo utilior eſſet iuiolabilis obſeruatio legis, quàm ut aperiatur ianua ad diſpenſationes. Exemplum eſt de ſtatuto, capit.omnis utriuſque ſexus.de pœnitentia & remiſsione.quod licet ſit de iure diuino quantum ad confeſsionem,& communionem,tamen quantum ad tempus eſt de iure poſitiuo: nõ eſt dubium quin melius ſit, quòd nunquàm in eo diſpenſetur. Quia ſi ſemel detur locus diſpenſationi, & relinquatur arbitrio humano iudicare an ſit cauſa rationabilis diſpenſandi per ambitionem principum, aut gratiã, aut improbitatem hominum,multiplicabuntur diſpenſationes cum magno periculo,non ſolùm iuris humani,ſed etiam diuini.Multæ aliæ leges poſſent dari tales.Confirmatur,Quia etiam ſe offerunt caſus,in quibus uideretur etiam conueniens, ut in lege diuina diſpenſaretur, ut quòd aliquis relinqueret primam uxorem,& tranſiret ad ſecundam ad pacẽ regni,uel familiæ,uel haberet duas,uel mẽtiretur pro aliqua magna utilitate; & tamen nec Deus diſpenſat unquã, nec reliquit in eccleſia poteſtatem diſpenſandi (ut ſuprà dictum eſt.) nimirum ſumma ſapientia cùm intelligeret maius detrimentum ſequuturum, ſemel data licentia diſpenſandi, quàm bo-

num, quod prouenire poſsit ex tali diſpenſatione etiam aliâs rationabili. Nec ſolùm hoc eſt uerum ex iure diuino naturali, ſed etiam de iure diuino poſitiuo. Nunquam enim in ueteri teſtamento diſpenſatum eſt, ut quis comederet carnes ſuillas, nec alia uetita in lege, nec in quocunque mandato totius legis: nec in noua lege, ut aliquis non baptizaretur, aut cõfiteretur, cùm tamen poſſunt prætendi cauſæ apparentiores ad diſpenſandum, quàm ſæpe fiat pro legibus humanis. Certè niſi Chriſtus optimè prouidiſſet expedire eccleſiæ ſuæ, ut nunquam in talibus legibus diſpenſaretur, reliquiſſet poteſtatem diſpenſandi. neſcio quis reprehendiſſet, tamen uiri ſapientes laudant Chartuſienſes, qui in ſua abſtinentia carnium nunquàm diſpenſant, non obſtante quacunque occaſione, aut periculo. Si enim ſemel inciperent diſpẽſari, maior eſſet, ſeu latiùs ſe extenderet diſpenſatio, quàm obſeruatio. Similiter profectò eſt in aliquibus legibus humanis, in quibus ſanctius eſſet nunquam diſpenſare, quàm illarum rigorem flectere per diſpenſationem. Sed dicunt, quòd contingunt aliquando caſus magnæ neceſsitatis, ubi ſequatur magnum periculum niſi diſpenſetur. Reſpondetur primò, Aliquæ ſunt leges, ex quibus nunquam ſequi poteſt tale inconueniens,

ut patet conſideranti, ſicut nec in legibus diui nis. mala enim non ſequuntur ex obſeruatione bonarum legum, ſed ex diſpenſatione illarũ. Secundò, Etiam minus malum eſſet illud, quàm dare occaſionem ad infirmãdas & uiolandas leges neceſſarias ad conſeruationem religionis. Et præterea cum dicimus nũquã eſſe diſpenſandum, non excludimus unum caſum qui forte poſſet cõtingere in mille annis, quãdo ſcilicet ſequeretur aliquod magnum ſcandalum: tunc enim meritò poſſet diſpenſari, dummodo hoc eſſet lege cautum, ne relinqueretur arbitrio humano. Vtinã eligerentur aliquæ leges grauiores, & concernentes uniuerſalem ſtatum eccleſiæ, & magis neceſſariæ ad gubernationem eius, & reformationes morum, in quibus nullus eſſet locus diſpenſationi. In quocunque enim caſu præferendum eſt bonum commune bono priuato, quod per diſpẽſationem prætenditur: ſed manerent inuiolabiles ſicut diuinę, ſi nec per papã nec per cõcilium diſpenſaretur.

¶ Decima propoſitio, Si ex uſu, & experiẽtia, aut prouidẽtia intelligeretur, ꝙ ſi diſpẽſaretur in aliqua lege eccleſiaſtica, uergeret in perniciem, aut graue damnũ eccleſiæ, & religionis: conciliũ poſſet hoc declarare, & determinare, & etiã ſtatuere, ut in tali lege nunquam diſpenſaretur. Hęc probatur, Quia declarare quidem

certum eſt quod ſpectat ad concilium, ſtatuere autem probabile eſt quòd poſsit, quia ſicut dictum eſt in 9. quæſtione, hoc expediret, ergo concilium poſſet facere tale ſtatutum. Item quia papa poteſt facere tale ſtatutum, ergo etiam concilium.

11 ¶ Vndecima propoſitio, Videtur* quòd in tali determinatione cócilium errare non poſsit. Probatur, quia eſt de iis, quæ ſpectant ad mores uniuerſales eccleſiæ, ergo non poteſt errare in huiuſmodi determinatione, & ſtatuto.

12 ¶ Duodecima propoſitio, Facta* tali determinatione, nunquam liceret papæ diſpēſare in tali lege, & peccaret mortaliter, diſpenſando ex quacūque cauſa. Probatur, Qūia ſi cóciliū determinaſſet, quòd diſpenſatio eſt pernicioſa per decimā propoſitionē, & nō poteſt errare per undecimā ergo ita eſt, ꝙ eſt pernicioſa diſpenſatio, ergo eſt illicita. Itē ſi papa diſpēſat ſine rationabili cauſa, peccat, ut in ſeptima propoſitione dictum eſt: ſed nulla poteſt eſſe rationabilis cauſa diſpenſandi contra mādatum concilii generalis. Ergo malè faceret diſpenſando: quia grauius eſt & melius, obſeruare ſententiam concilii, quod errare non poteſt, quàm obſeruare, uel capere cauſas, uel caſus particulares. Item ſi concilium determinat, quòd diſpenſatio in tali lege eſt pernicioſa toti eccleſiæ, hoc maximè eſſet, quando

talis

talis diſpenſatio uergeret in detrimentum,nõ ſolùm legis humanæ, ſed etiam iuris diuini: quia(ut dictum eſt)ius diuinum ſeruari non poteſt ſine legibus humanis. Et ſi concilium deberet facere aliquod tale ſtatutum,in quo nunquam eſſet diſpenſatio :ideo eſſet,quia ex talibus diſpenſationibus ſequeretur quòd aut pernicies, aut periculum eſſet contra ius diuinum. non enim deberet eſſe pro decimis, aut bonis eccleſiaſticis,ſed pro maioribus rebus. Vt ſi ex diſpenſatione puerorum ſequeretur mala adminiſtratio in eccleſia,& ex conſequenti uitioſa adminiſtratio ſacramentorum, morum corruptela, & nullum bonum ex tali adminiſtratione poſſet naſci: merito concilium determinaret, ut nunquam fieret diſpenſatio in illa lege.Et tunc arguitur ſic, Papa non poteſt diſpenſare in iure diuino , ut dictum eſt ſuprà in 1.propoſitione. ergo ſi aliqua lex humana eſt neceſſaria ad obſeruationem iuris diuini, non poterit papa diſpenſare licite in illa.Sed tota difficultas eſt, quia licet diſpenſatio temeraria,& uulgata,& irrationabilis poſsit eſſe pernicioſa , tamen diſpẽſatio particularis ex rationabili cauſa & raro, non eſſet pernicioſa priuata,ut cum iſto puero uel iuuene optimæ indolis, & morum optimorum,erudito & nobili,& qui re uera plus proderit quàm quicunque alius, diſpenſetur

quòd fiat epiſcopus . ergo cõcilium nõ poteſt determinare, ꝙ uulgariter omnis talis diſpenſatio in tali lege eſt pernicioſa, ſed temeraria, & paſsim facta: & per conſequens non poteſt prohibere ſummum Pontificem ne in aliquo caſu emergenti poſsit diſpenſare. Reſpõdeo ad hoc dubium. Primò, quòd leges non reſpiciũt caſus particulares: ſed ad hoc quòd lex uniuerſaliter feratur, ſatis eſt ꝙ quaſi ſemper ſit expediens, uel utplurimum. Exempla ſunt clara, ſi per ſe conſideremus aliquomodo expedire, ut uir relinqueret uxorem, & aliam duceret, uel quia ſterilis, uel quia intolerabilis, uel quia malis moribus inficit fortaſſe maritum: ſed quia ut iam plurimum expedit, ideo lata eſt uulgariter lex, ne aliquis dimittat uxorem, etiã ſi fuerit hæretica, & conaretur maritum ſubuertere, uel in quocunque alio caſu. Idem de pluralitate uxorum etiam pro pace, imò conuerſione totius regni. Item nullũ inconueniens uidetur aliquando ſequi ex concubitu fornicario, ſi per ſe cõſideretur. Ratio enim quare eſt malus, & prohibitus, eſt, quia eſt cõtra bonum prolis, ut naſceret̃ ſine certo patre, & pet cõſequens malè educaretur. Hoc autem ceſſare poteſt in caſu ubi mulier eſt ſterilis, & iam ætatis prouectæ: & tamen uniuerſaliter eſt prohibita fornicatio, cum quibuſuis circunſtantiis, quia in prolibus ſequeretur mala educatio, &

procreatio

procreatio prolis. Ita profecto legiſlatores humani poſſunt habere rationem & reſpectum ad illud, quod penè ſemper accidit, etiam ſi aliquando deficiat, & ferre leges uniuerſaliter etiam in quocunque caſu: & ſi non eſſet lata lex de inſolubilitate matrimonii à Deo, eccleſia poſſet condere illam legem ita uniuerſalem, ſicut fecit ipſe Deus. & indiſpenſabilem in quocunque caſu: quia ſi nunc lata à Deo ita uniuerſalis eſt rationabilis, & utilis, etiam eſſet talis lata à concilio, uel papa. Nil enim facit à quo ſit lata lex ad hoc, quòd ſit rationabilis: nec Deus faceret leges ita indiſpenſabiles, niſi ita expediret. diſponit enim omnia ſuauiter. Sapientiæ 9. & ut conuenit rebus. Et in legibus humanis prohibetur uniuerſaliter aliquid omnibus uti, tamen ratio legis non inuenitur in omnibus. Verbi gratia, Prohibetur ne nocturno tempore aliquis armatus incedat: certè ratio legis eſt, quia illo tempore ſolent inſidiæ fieri, & cædes, & eſt maior licentia peccandi. Si quis autem certus, quòd nihil mali facturus eſt ex hoc, ſed ex aliqua alia occaſione portat arma illo tempore, eſt reus legis, & peccat contra legem, & meritò punit: & ſi eſſet lata excōmunicatio, incurreret ſententiam, quia propter pericula frequēter accidētia rationabiliter fuit facta ꝓhibitio in omnibus. Sapien. 9.

Si ergo

ſi ergo licet aliquando aliquis iunior rationabiliter poſsit aſſumi in epiſcopum: tamen quia hoc eſſet rarò, & contrarium plurimùm contingit, poſſet concilium ordinare, quòd cùm nullo diſpenſaretur: & hoc eſt profectò uerum, etiam ſi nulla ratio eſſet, optimè faceret. Sed propter hoc eſt notandum, quòd non ſolum oportet expectare in condendis legibus quid boni ſequatur ex caſibus particularibus, & ex obſeruatione legis, uel quid mali in his caſibus ſingulis in tranſgreſsione illius, ſed quid ſequatur, ſi tollatur talis lex uniuerſaliter. Verbi gratia, ſi conſideremus quid mali ſequatur ex iſta fornicatione aut illa, non uidetur quòd ſequatur magnum inconueniens, & ſi aliquod, poſſet etiam facilè adhiberi remedium: ſed ſi conſideremus quid mali ſequeretur, ſi tollatur illa prohibitio, intelligeremus quàm neceſſaria eſt illa lex. Si enim liceret fornicari, non ſolùm ſequitur praua educatio prolis, ſed etiam quòd non ſit procreatio liberorum, & periret genus humanum. ſi enim hoc liceret, multi non ducerent uxores, & mallent uti libertate: & per conſequens cùm ex huiuſmodi uago concubitu non multiplicarentur liberi, ſed rarò eueniant, ſequitur defectus & inopia filiorũ in republica, ſequitur ꝙ nõ ſint familiæ, & per conſequens ciuitates, nec reſpublicæ, & multa alia inconuenientia. Idem patebit

tebit de inſolubilitate matrimonii.Non enim oportet reſpicere ad hoc quid mali ſequatur, ſi Petrus uxorem ſuam reliquerit, ſed oportet uidere quid mali ſequatur, ſi paſsim liceat dimittere uxores.Cùm enim inter coniuges ſæpe incidat iurgia, & capiat eos inuicem ſatietas,rara eſſent matrimonia firma.Et cum relicta ab uno non reciperetur ab alio, eſſet magnum periculum incontinentiæ, & primùm eſſet in magnam iacturam & detrimentum liberorum, qui relinquerentur aut ſine matre apud nouercam,aut ſine patre apud matrem, & multa alia mala: unde iuſtiſsimè eſt adepta illa facultas.Ita in legib9 eccleſiaſticis nõ oportet cõſiderare quid boni,aut quid mali ſequatur,ſi iſte iuuenis fiat epiſcopus, uel ſi quis emat hoc beneficium,quia non uidetur magnũ malũ:ſed oportet conſiderare quid ſequeretũ, ſi hoc paſsim liceret fieri ſiueper diſpẽſationẽ, ſiue alia quacunq; uia.ſequeretur enim confuſio,& pernicies rerũ eccleſiaſticarum, & bonorum morum, ut conſtat.Et ideo ſi hoc alia ratione impediri non poteſt,niſi iſta,ut omnino tollatur facultas diſpenſandi,hæc accipienda eſt.Præterea conſiderãdum eſt, quòd ratio legis põt eſſe rata,& determinata,qa eſt in cõmuni,& uniuerſali.Sed ratio legitima diſpenſandi in lege nõ põt eſſe determinata, quia eſt ex ſingularibus cõiecturis, & circũſtãtiis, de

quibus

quibus non poteſt haberi ſcientia,nec certitu do,ut Philoſophus dicit:quia uariãtur in infinitũ.& ideo oportet ſi diſpenſandũ eſt,ꝙ relinquatur arbitrio humano,quãdo,et quomodo:& cùm ſint tot rerũ uarietates,ſæpe proponuntur circunſtantiæ,quæ licet non ſint ſufficientes,ſunt apparentes,uel ueriſimiles,& per conſequens trahunt hominem ad diſpenſandum frequenter in lege: cuius tamen obſeruatio eſt neceſſaria , & ſic defraudatur intentio legis.Et præterea eſt magna improbitas hominum,qui nitũtur in uetitũ ſemper,cupiũtque negata,et qui cõcupiſcũt,qa lex dicit, Nõ cõcupiſces.Et prælati,etiã ſummus Pontifex errare poteſt in huiuſmodi diſpẽſationib', ut in ſexta propoſitione dictũ eſt,& ſunt infirmi ad reſiſtendũ ambitioni importunitatibus. Ideo ſi maneat licẽtia diſpẽſandi in legib' pro ſuo arbitrio,periculũ eſt maniſeſtũ,ne diſpẽſatiões fiãt ſæpius irrationabiliter,quàm cũ cauſa rationabili,cũ magno detrimẽto eccleſię.ergo ſi aliud remediũ adhiberi nõ poteſt,quàm hoc,hoc accipiẽdũ eſt.Præterea cõſiderãdum eſt,ꝙ in moralibus non oportet multùm conſiderare quid poſsit fieri,ſed quid in rerũ ſtatu & natura inueniatur,& cõtingat,& potiùs experientia tot annorum,quàm argumẽtationibus ſtãdum eſt.Poſſent iudices eſſe fortes uiri,ac ita iuſti,ut nullis muneribus corrumperẽtur,aut

tur,aut retraherentur à iuſtitia:ſed quia uſu & experientia compertum eſt,quòd iudices accipientes munera,nõ rectè ſolent iudicare,ideo generaliter prohibitũ eſt munera accipere.Ita in propoſito nos bene poſſum⁹ philoſophari & imaginari,ꝙ ſummi pontifices poſſent eſſe ſapiẽtiſsimi,& ſanctiſsimi uiri,& ꝙ nunquam diſpenſabũt ſine legitima cauſa:ſed clamat experiẽtia in cõtrariũ:& uidemus,ꝙ nullus quærit diſpẽſationẽ,quin obtineat.ergo deſperandũ eſt,ꝙ ſi relinquãtur diſpẽſationes arbitrio humano,quòd ſolũ fient ex legitima cauſa.Et quãuis ſint multi ſummi pontifices ſapientes & ſancti,unus poteſt omnia perdere & maximè quia ſummus Pontifex non poteſt examinare omnes cauſas obrutus grauiſsimis occupationibus ſpiritualibus,& tẽporalibus,& neceſſe habet mãdare aliis curã,à quibus ſæpe falli poteſt,etiã ſi fuerit B.Gregori⁹.Et præterea dicit Ariſt.1.Rhetoricorũ,&.S.Tho .22.q.95. ar.1.ad ſecũdũ.ꝙ omnia quæ poſſunt,debẽt lege determinari,et diſponi,et quàmpauciſsima relinqui arbitrio iudicis.Cuius pręcepti multas ponit ratiões:ſed potiſsima eſt,quia legiſlator fert leges in uniuerſali,& de futuris,nec tũc innitit aut gratia amicorũ,aut improbitate hominũ,aut prece,aut pretio,ſed ſolũ habet in cõcilio bonũ reipublicæ,cui oẽs fauent.ſed in caſibus particularibus cõcurrũt multa quæ

Ariſtot. *S. Thom.*

poſſunt

poſſunt hominem ab æquo, & bono auerte re.Et ideo multo liberior eſt ad ferẽdas leges, quàm tot iudices.Itẽ leges ponuntur ex maggna cõſideratione,in particulari autem nõ uacat ita conſiderare. Ita eſt in propoſito, leges eccleſię feruntur cum aſſenſu omnium,& à nemine impugnantur,aut contradicuntur,& ſic ſunt optimæ.Sed in diſpenſationibus concurrunt multa,quæ inducere poſſunt ad non rectè diſpenſandũ:& ideo optimum eſſet reſcindere occaſiones.Et adhuc ita loquimur, quaſi cum magna difficultate fiant diſpenſationes, & oporteat adhibere magnas machinas ad extorquendam unam diſpenſationem, & non ſint Romæ expectantes, an quis uelit petere diſpẽſationẽ omniũ,quæ legibus ſancita ſunt. Sed dicet aliquis, Videmus ſemper in literis apoſtolicis diſpenſationum,quòd ſemper profertur cauſa iuſta diſpenſationis:ergo ſi ita ſit, quid opus eſt iſta noua cautela?Reſpondetur, Ego nullam diſpenſationem in particulari cõdemno, nec meum eſt, non iudico alienum ſeruum.Fortaſſe ita eſt ut dicitur, Sed uideo duo.Primum,quòd in fine anni ſunt tot diſpenſationes factæ, quòd neſcio an ſint tot, qui legem ſeruent.Secundo uideo,quòd omnes,qui petunt,afferunt diſpenſationes, quos omnes mirũ eſt habere legitimas cauſas,ut cũ eis diſpenſetur in impedimentis matrimonii,

ætatis

ætatis ad ordines,& irregularitates,& pluralitates beneficiorum.Itaque omnibus penſatis, uideretur certè conducibile, ut hac ratione quis iret obuiam huic diſpenſationi legũ optimarum,ut prohiberetur diſpenſatio abſolutè. Quòd ſi omnino uideatur durum,& neceſſarium eſſe, ut omnis lex habeat aliquam exceptionem,nec aliqua lex humana ſit omnino indiſpenſabilis, hoc ſtatuat lege, in quo caſu poſsit papa diſpenſare,& terminet in tali, & in tali, & nõ aliâs,& ſic poterit fieri diſpenſatio ſine uiolatiõe,& diſpẽſatione legis. Sed tutiùs & iuſtiùs uideretur, ut fieret abſolutè de aliquibus legibus.Eſt præterea conſiderandum, quòd (ut dictum eſt) bonum commune eſt præferendum bono particulari, & ideo cùm lex lata ſit propter bonũ publicum, dato ꝙ ita eſſet, quòd ex illa in caſu particulari ſequeretur detrimentum alicuius particularis, etiam ubi aliâs eſſet irrationabile, tamen ferendum eſt propter conſeruationem boni communis, nec ſtatim oportet occurrere ad diſpenſationes,quia diſpenſando in cauſis iuſtis,aperitur ianua ad diſpenſationes iniuſtas. Circa quod optimè S.Tho.12.q.97.ar.4.ad 1.& q.100.ar. 8.dicit,quòd nũquam diſpenſatio eſt facienda cum detrimento boni communis,& 22.q. 88.articu.12. dicit, quòd omnis diſpenſatio à prælato debet fieri ad honorem Dei, uel uti- San.Tho.

litatem eccleſiæ.& 12.q.97.articu.4. quòd qui diſpenſat, non habens intentionē ad bonum commune, infidelis eſt. ex quo patet, quòd in diſpenſationibus non eſt legitima cauſa, quæ ſolùm reſpicit priuatam utilitatem, & ſpecialiter perſonæ priuatæ, ſed debet potiùs habere reſpectū, an talis diſpēſatio uergat in bonum commune, uel econtrario. Vnde cum aliquæ leges ſint ita graues, ita neceſſariæ ad bonam gubernationem, & ſtatum eccleſiæ: ſi tunc contingat caſus, ubi diſpēſatio uideatur irrationabilis, melius eſſet ut non diſpēſaretur, etiā ubi non eſſet diſpenſatio prohibita, ut præſupponimus in iſta propoſitione 12. Exēplum eſt clarum ſi iſta lex, quòd filii clericorum non ſuccedant parentibus in beneficiis, iudicatur eſſe neceſſaria in eccleſia: dato quòd ſit aliquis talis filius ita dotatus omni uirtute, & doctrina, ut omnino expediret ut ſuccederet patri, & nullus alius ſit ita idoneus, & poſsit hoc fieri non ſolùm ſine omni ſcandalo, ſed etiam ad gratiam totius populi: melius eſſet, ut non diſpenſaretur cum tali, ut tollatur ſpes aliis procurandi tales diſpenſationes. Et demum cùm ex duobus malis minus ſit eligendum, ut in decretis. 13.d. duo mala. & Ariſtot. libro ſexto Topico. dato quòd non diſpenſaret in aliquibus caſibus, eſſet malum tamen, cùm neceſſe ſit, uel

incidere

incidere in hoc malum, uel per hanc occaſionem uenire in maius malum, ſcilicet deſolationem, & corruptionem legum neceſſariarum: melius eſt tolerare hoc primum malum, ut etiam cum aliquo detrimento nunquam diſpenſetur, quàm ut permiſſa licentia diſpenſandi, fiat pernicies morum & legum. Si quis obiiciat, quòd huiuſmodi decretum eſſet omnino nouum, & nunquam ſimile factum in aliquo concilio œcumenico, ubi tamen fuerunt patres ſapientiſsimi: ergo nullo modo debet præſumi hoc inceptũ in nouo concilio, quod certè ut ſit celeberrimum, nunquam ſuperabit authoritatem & maieſtatem illorum antiquorum patrum. Ad hoc reſpondetur diſtinguendo tempora, ut dicunt Iuriſtæ, & concordando iura. Tempore conciliorum antiquorum erant pontifices ſimiles patribus cõciliorum, quòd ad retinendum, & inuocandum ab immoderata & effuſa licentia diſpenſandi non erat opus huiuſmodi decreto: imò ſi bene reuoluuntur iura & hiſtoriæ apud antiquos patres, non præſumebãt pontifices decreta cõciliorum ita faciliter & paſsim diſpẽſare, ſed tanquã oracula diuina obſeruabãt: nec iam nõ ita temere, ſed fortaſse nec ſemel diſpenſabant contra ſtatuta conciliorum, maximè circa leges graues. & paulatim ad hanc intemperan-

tiam diſpenſationum deuentum eſt,& ad hūc talem ſtatum, ubi nec mala noſtra,nec remedia pati poſſumus,& ideo neceſſe eſt aliam rationem excogitare ad conſeruandas leges. Da mihi Clementes,Linos,Syluestros,& omnia permittam arbitrio eorum. Sed ut nihil grauius dicatur in recentiores Pontifices, certè multis partibus ſunt priſcis illis inferiores. Et hoc de 12. propoſitione.

13 ¶ Decimatertia propoſitio,* Tale decretū nō deberet apponi in multis legibus,ſed ſolū in paucis,hiſque grauiſsimis,& ualde neceſſariis Hęc patet: primo,quia cùm papa ſit paſtor uniuerſalis,nō debet limitari eius authoritas ſine urgenti neceſsitate,aliâs fieret ei iniuria. Item ſi hoc extenderetur ad multas leges,hoc iterū poſſet uergere in impedimentum adminiſtrationis Eccleſiæ,quia diſpenſationes aliquando ſunt neceſſarię,ut dictum eſt. Item eſſet occaſio,ut ſub illo prætextu papa cōtemneretur tāquam haberet manus ligatas, & ſumerent licentiam aliqui ad rebellandum contra eum. Et tandē hoc non debet fieri,niſi ſolùm in aliqua lege ita neceſſaria,ut ex eius diſpēſatione immineret magna pernicies eccleſiæ. Sed re-

14 ſtat magnū dubium,facto* tali decreto,utrū ſi illo non obſtante papa diſpenſaret,teneret factum,dato quòd malè faceret.

¶ Sit decimaquarta propoſitio, Tale decretū

non

non facit de per ſe, quòd papa nõ poſsit diſpẽſare, ſed ſolùm quòd non liceat. Probatur 1. ut probatum fuit ſuprà q. 3. 4. & 5. cùm poteſtas papæ non ſit à concilio, ſed à Chriſto, concilium non poteſt coarctare authoritatem papalem, aut limitare: ergo ſi poſsit diſpenſare ſine tali decreto, poſſet etiam illo poſito. Itẽ quia (ut ſuprà probatum eſt) concilium nihil poteſt, quin papa illud poſsit, ſed concilium poſſet diſpenſare nõ obſtante proprio decreto: ergo etiam papa. Item ſi illud decretum fieret ab uno ſummo pontifice, alius ſequens poſſet diſpenſare, quia par in parem non habet imperium: ſed non habet maiorem authoritatem à concilio quàm à papa, ut ſuprà probatum eſt. Et Sylueſt. in uerbo, papa. §. 15. dicit ſecundum mentem S. Tho. quòd papa poteſt etiam ſine cauſa diſpenſare in omni iure poſitiuo, & etiã illud irritare. Itaque ſi irritaret, de facto nulla eſſent, ſed irrita: ſed in hoc peccaret de quocunque ſtatuto concilii, ut probat gloſſa 1. in cap. ubi periculum. §. hoc ſancto concilio. de electione. de quo Panormita. in c. ſignificaſti. de electione. & Iohan. Andreas & alii. Suppono autem, quòd ualeat iſta conſequentia, Si papa male diſpenſat, ergo non ualet illa diſpenſatio. Si enim ſine cauſa diſpenſaret in gradibus prohibitis ad matrimonium de iure

Syluest.

Panormi.
Iohan. andr.

 poſitiuo,

poſitiuo,diſpēſatio teneret,& matrimonium ſic contractum eſſet ualidum.Nec tamē uolo dicere,quòd omnis diſpenſatio papæ etiam in iure poſitiuo ualeat:ſed dico,quòd ſi non ualet hoc,aliunde eſt,& non ſolùm ratione iuris poſitiui,ut infrà dicemus,ſcilicet ſiue papa ſit ſupra concilium,ſiue econtrario.ergo ſi non obſtante tali decreto adhuc papa poteſt diſpēſare,in quo ſaluatur iſta ſuperioritas concilii ſupra papā?Reſpondeo,Satis eſt ad hoc,quòd papa tenetur,& malè faceret contraueniendo decreto concilii.Vel fortè diceretur,quòd papa non poteſt tollere talem legem,& irritare, ſi concilium prohibeat,ſed poteſt diſpenſare: quia manente tali lege,ſpectat ad eum omnis actus iuriſdictionis in eccleſia.itaque ſi papa contra decretum concilii inſtitueret puerum in epiſcopum,talis re uera eſſet epiſcopus,& haberet iuriſdictionem.

15 ¶Decimaquinta propoſitio,Eodem*modo ſicut papa peccaret diſpenſans contra tale decretū,etiam peccaret petens diſpenſationem, aut utens illa.Probatur primò,Quia cōſentit, imo eo ipſo operatur peccato alterius:& nō ſolùm qui malè faciūt,digni ſunt morte,ſed qui conſentiunt facientibus,ad Roma.1.Item ille eſt occaſio tātorum malorū,quæ ex huiuſmodi diſpenſationibus ſequuntur,ut ſuprà oſtenſum eſt.

ſum eſt.Item etiam faciunt iniuriam aliis,ſi exi mant ſe à lege.Quemadmodum ſi rex exigeret tributũ ab aliquibus ciuitatibus,& eximeret alias ſine cauſa: non ſolùm rex peccaret, ſed etiam ciuitas illa, quòd non ſubiret partem oneris.Non tamen uolo dicere, quòd ſi papa mortaliter peccat diſpenſando irrationabiliter,quòd etiam diſpenſatus utens diſpenſatio peccat:ſed nolo recipere uniuerſaliter conclu ſionem Panormita.& aliorum in c,non eſt.de uoto.quòd diſpenſatus à papa in quocunque iure poſitiuo, etiam ſine cauſa, quòd eſt tutus in conſcientia. Quæ tamen poteſt eſſe uera, ſi intelligatur, quòd eſt tutus, hoc eſt, quòd factum per illam tenet. Etiam in conſcientia non eſt uniuerſaliter uera,ſi intelligatur,quòd talis ſine peccato poteſt illa uti, ut ſi diſpenſetur cum ſacerdote,ut ducat uxorem:& probatur,quòd(ut ſuprà arguebã)papa peccaret diſpenſans ſecum ſine cauſa legitima, quia in foro cõſcientię tenetur ſuis legibus.ergo nõ poteſt eximere aliũ plus quàm ſeipſum quin peccet.Vnde & ipſemet Panor.cõfitetur, quòd diſpẽſatus ad plura beneficia ſine cauſa, non eſt tutus in conſcientia.Et ita Iohã. And. tenet in c.de multa.de præb.conformiter ad S. Tho.quotlib.9.q.7.licet hoc etiã non ſolũ uideatur cõtra ius poſitiuũ,ſed cõtra ius naturale:tamẽ cõtra quęſtionẽ arguitur,Quia ſi papa

omnino irritaret aliquod ius poſitiuum, & ſine cauſa,& irrationabiliter faceret,non peccaret qui poſtea non ſeruaret tale ius,ergo etiam ſi diſpenſat in illo, quia diſpenſatio eſt relaxatio iuris circa iſtũ, ſicut irritatio circa omnes. Antecedens patet, quia certè ſi papa tolleret abſtinẽtiã carniũ in feria ſexta, null⁹ peccaret, ſi ueſceret carnibus illis dieb⁹,nec ſi tollat iura de impedimentis matrimonii.Reſpondeo concedendo antecedens, quia re uera nullus manet titulus obligationis,quia nec iure diuino, nec poſitiuo.& nego conſequentiam:& ratio eſt,quia manente iure in ordine ad alios, irrationabiliter facit, qui non uiuit æquali iure cum aliis : atque ideo nõ omnino caret culpa, licet ſæpe excuſetur à mortali. Sed reſtat graue dubium,ſi ſummus Pontifex diſpenſat in tali ſtatuto non obſtante tali decreto prohibente, utrum ſubditi,ad quos ſpectat recipere,& parêre tali diſpenſationi,teneãtur.uerbi gratia, ſi ſtatuitur in concilio,quòd nullus ante ætatem uiginti annorum poſſit habere beneficiũ curatum,& in hoc nunquàm diſpenſetur, diſpenſat papa cum puero,non ſolùm cõtra decretum concilii,ſed etiam ſine alia rationabili cauſa,an parochia teneatur recipere illum, & dare illi decimas. Pro examinatione dubii eſt
18 notandum, quòd * diſpenſationes Pontificis ſunt in duplici differentia. Quædam ſunt omnino

nino gratioſæ, gratioſas uoco, quæ ſpectãt ſolùm ad gratiã id eſt, beneficium diſpenſati, nec faciũt ad commodum uel incommodum aliorum, ut diſpenſatio in ieiuniis, & abſtinentiis, & ætate ordinandorum, in impedimentis matrimonii, & ſimilibus. & in huiuſmodi non eſt locus dubii, quia ſolùm ſpectat ad ipſum diſpenſatio. Et tenet factum. Aliç ſunt diſpenſationes, quæ poſſunt ſpectare ad commodum aliorum, uel ad detrimẽtum aliorum, ut in exemplo poſito, quòd aliquis puer ſit parochus iſtorum, quòd habeat beneficium & decimas ſine reſidentia, quòd recipiat fructus præbendæ non ſeruiens, quòd unus habeat uiginti beneficia. Iſta enim ſunt huiuſmodi, quæ multùm ſpectant ad iura communia, commoda, uel incommoda aliorum, & de huiuſmodi uertitur in dubium, nec eſt facilis diſputatio. Sed dicam, nihil omnino aſſerendo, ſed proponendo ſolùm quæ uidentur probabiliora eſſe.

17 ¶ Decima ſexta propoſitio, Non * ſpectat ad ſubditos determinare, aut examinare, quid poſsit papa, aut quid non poſsit, & quomodo teneantur parere, uel non. Probatur, Quia ſacrilegium eſt diſputare de potentia principis & præcipuè Papæ. 17. quæſt. 4. §. committitur. & ſequen. Secundò, Quia hoc ipſum determinare quę ſit poteſtas ſpiritualis alicuius, eſt iu-

riſdictio,& eſt pars gubernationis, quæ non ſpectat ad ſubditos,ſaltem erga ſuperiores. ergo hoc non conuenit illis. Tertiò, Quia profectò hoc eſſet in turbationem & diſſolutionem Eccleſiaſticæ hierarchiæ,& authoritatis, ſi quilibet poſſet dicere,Papa non poteſt: & hoc modo eximeret ſe à mandatis papæ, & eſſet manifeſtum nutrimentum inobedientiæ, & ſchiſmatum, & hereſeum. Imò hinc natæ ſunt hæreſes, ut ait Cypria. ꝙ ſacerdoti Dei, uel papæ non obeditur,ſed quilibet audet dicere,quòd Papa malefacit, & ꝙ nõ poteſt facere:& ideo ſi papa erraret, melius eſſet ut in omnibus illis pareat,quã per hoc, ꝙ unus habeat licentiam non parendi papæ in uno caſu: forſan rationabiliter daret occaſionem ut alii non pareant etiam in iuſtis & honeſtis.

18 ¶ Decimaſeptima propoſitio, Nõ* ſemper mãdatum papæ,aut diſpenſatio obligat ſubditos ad parendum. Nec loquor hic in caſu, ꝙ Papa aliquid præcipiat manifeſtè cõtra ius diuinũ: hoc enim fortè nunquã cõtinget,nec cõtigit, nec eſſet dubiũ ꝙ non eſſet parendũ. Sed extra talẽ caſum probatur primò,Papa nõ habet maiorem poteſtatẽ ad diſpenſandũ, quàm ad ferẽdum leges:ſed ſi ferret legem iniquã, & iniuſtam,aliâs intolerabilẽ,& ualde grauẽ, ſubditi nõ tenerent parere:ergo nec etiam ſi diſpenſatio ſit huiuſmodi. Anteceдẽs patet, Quia, ſicut
S. Tho.

S.Tho.optimè 12.q.96.arti.4.lex non obligat ſubditos in foro conſcientiæ niſi ſit iuſta: ad hoc autem ꝙ ſit iuſta,requiruntur tria, primũ poteſtas in ferẽte,deinde finis,ſcilicet propter bonum commune,poſtremò forma,ut ſecundũ æqualitatẽ proportionis imponat ſubditis leges nõ oneroſas.Et econtrario ſunt iniuſtę, uel ubi deeſt authoritas,uel cùm pręſes imponit onera ſubditis non pertinentia ad utilitatẽ communem,ſed magis pro propria cõmoditate,uel cupiditate,uel gloria,uel etiam aliorum priuatorũ, uel etiã ex forma,cùm inæqualiter onera diſpenſantur,etiam ſi ordinentur ad bonum cõmune,uel etiam ſi facit contra ius diuinum.Et ex quacunque cauſa lex ſit iniuſta, non obligat,inquit ſanct. Tho. in foro conſcientiæ, niſi fortè propter ſcandalum uitandum.Quia,ſicut Auguſti.in libr.de libero arbitrio ait, lex eſſe non uidetur, quæ iuſta non fuerit.ergo ſi Papa legem aliquam iniuſtam faceret ex aliqua prædictarum cauſarum, non tenerentur ſubditi parêre.ergo nec ſi diſpenſatio eſſet iniuſta ex aliqua tali cauſa:quia non poteſt magis grauáre ſubditos per diſpenſationem, quàm per leges. Et quòd non ſolùm intelligát ſanctus Thomas,quando leges ſunt contra ius diuinum, patet illic, quia quatuor cauſas ponit,unde poteſt eſſe iniuſta:& quarta eſt, ſi ſit contra ius diuinum, S.Tho.

&tamen

& tamen undecunque ſit iniuſta, generaliter dicitur quòd non obligat. Et confirmatur, Quia lex ciuilis iniuſta non obligat, ergo nec eccleſiaſtica. Antecedens patet, quia poteſtas principum eſt à republica, quæ non dedit eis poteſtatem ad grauandum ſubditos, ſed conſeruandum. Conſequentia autem probatur, quia certè abſurdum eſſet dicere, quòd habet maiorem papa authoritatem ad nocendum & grauandum ſubditos, quàm ſecularis poteſtas, cùm illi ſit ſolùm data poteſtas ad paſcendum. S. Thom. abſolutè loquitur de omni lege humana iniuſta uniuerſaliter ſine diſtinctione: nec hoc poteſt eſſe dubium, quin quantum ad hoc idem ſit iudicium de poteſtate eccleſiaſtica & ciuili, nec prorſus habet maiorem authoritatē in ſpiritualibus, quàm rex in temporalibus: utraque enim poteſtas eſt à Deo, Rom. 13. cap. Et confirmatur ex illo prouerb. 8. Per me reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt. Ex quo patet, quòd non habet à Deo poteſtatem decernendi iniuſta. Secundò arguitur, Sententia iniuſta à quocunque ſit data, non obligat, ergo nec lex. Antecedens pro nūc ſupponitur ex cōſenſu omnium doctorū, Quòd ſi ſit iniuſta ſecundum ſe, id eſt, non ſolùm in forma procedendi, id eſt, quia non tribuit unicuique quod ſuum eſt, ſiue iudex faciat ex malicia,

ex malicia, ſiue ex falſa præſumptione, nó obligat partes. Et certum eſt, quòd ſi papa ferret ſententiam contra innocentem de pecunia uel alia re, ſiue faceret certa ſcientia, ſiue ex falſa præſumptione: talis ſententia non obligat. Et conſequentia uidetur nota: quare enim potiùs obligaret lex iniuſta, quàm ſententia, cùm lex plus noceat? Tertiò, lex iniuſta epiſcopi non obligat, ergo nec papę. Antecedens eſt notũ, & cóceſſum ab omnibus. Et cóſequẽtia uidetur nota, quia nõ habet maioré authoritatẽ papa ad inferendũ iniuriã, quàm epiſcopus. circa ea enim quæ ſunt ſui officii & in proprios ſubditos non minus poteſt, quàm papa. Quartò arguitur, deducendo ad manifeſtiſsima inconuenientia. Quis enim diceret, quòd ſi papa ſine rationabili cauſa conderet legem, quòd Chriſtiani loco decimarum ſoluerent quintam, aut quartam partem fructuũ: quòd obligarentur Chriſtiani illa lege? Vel ſi arrogaret ſibi ſic annata epiſcopatuum, ita etiam medietatem omnium fructuum eccleſiaſticorum, uel alias peiores leges faceret: in his enim agitur de iactura temporali; peior autem eſſet iactura ſpiritualis. Nec ſufficit reſpondere, quòd papa non facit huiuſmodi: hoc enim eſt loqui de facto, de quo non diſputatur. Sed quid iuris ſi faceret? Ego pro certo habeo, quòd omnes leges iniuſtæ,

etiam papæ, non obligant in foro conſcientiæ. Quod ſi ita eſt, quare diſpenſationes iniuſtæ & in grauamen aliorum obligabunt? Item poteſtas papæ eſt ad ędificandum, nõ diſſipandũ. Sed huiuſmodi diſpenſationes ſunt ad diſſipandum, non ad ædificandum: ergo non ſunt recipiendæ. Item doctores dicunt, quòd in concernentibus uniuerſalem ſtatum eccleſiæ, non poteſt papa diſponere contra ſtatutum concilii generalis, ut in c. literas. de reſtit. ſpolia. & notat Abbas in dicto c. ſignificaſti. & Innocen. in c. quanto de cõſue. & maximè ubi eccleſia declararet. ergo in tali caſu ſubditi non tenentur parêre, etiamſi ſolùm ageret contra ius poſitiuum. Et omnia hæc confirmantur, Quia papa non eſt dominus eccleſiæ, nec bonorum eius. hoc enim eſt generaliter

Luc. 22. omnibus prælatis prohibitum, Luc. 22. Reges
Matt. 20. gentium dominantur eorum, uos autem non
Marc. 10. ſic. Et Matth. 20. & Marc. 10. & 1. Petri. 5. Non
1. Pet. 5. dominantes in clerum, ſed forma facti gregis.
1. Corin. 4. Et Paul. 1. ad Corin. 4. Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores miniſteriorum Dei. Ergo non poteſt diſponere pro arbitrio, ſed ſecundum quod eſt expediens eccleſiæ.

19 ¶ Decimaoctaua propoſitio, Facta tali declaratione, et decreto cõcilii, ſi, ut dictũ eſt in 10. q. papa diſpenſaret, ſubditi nõ tenentur parêre

tali

tali diſpenſationi. Probatur, Quia ex 13. cōcluſione, ſi lex, aut diſpenſatio iniuſta non obligāt ſubditos ad parendū, ergo licet nō ſpectet ad ſubditos hoc iudicare (ut dictū eſt in 16. q.) tamen poſtquā conciliū hoc declaraſſet, nō tenerentur ſubditi parere. Itaque ſi conciliū determinat, quòd diſpenſatio cum pueris ad epiſcopatū eſt pernicioſa eccleſiæ, & prohiberet ne unquā in hoc diſpenſaretur: ſi hoc non obſtāte, papa mitteret puerum pro epiſcopo, nō tenerētur ſubditi recipere illum, nec obedire.

10 ¶ Decimanona propoſitio, Papa* nō deberet ægreferre, ſed potius gaudere ꝙ fieret aliquod tale decretū. Probatur hęc propoſitio, Si iuſtū eſt & expediens, ut ſuprà probatū eſt, quòd papa debeat procurare omne cōmodū eccleſiæ: ergo de hoc debet gaudere. Itē quia in hoc nullo modo lædit authoritas illius. Nō enim prohibetur talis diſpēſatio inferiori, nec ꝙ nō liceret ei diſpēſare, uel nō poſſet: nec eſt propter defectum authoritatis, quam habet ampliſsimam, & à nullo limitabilem, ſed propter materiam ipſam, quæ non recipit diſpenſationē ſine magno malo eccleſiæ. Sicut qui negat eū poſſe diſpenſare in uoto ſolenni, nec etiam in aliis uotis ſine rationabili cauſa, nihil derogat authoritati ipſius: ſicut nec authoritati diuinæ, qui negat poſſe creari infinitū, aut poſſe mentiri, & ſimilia. Item ſi concilium retineret

ſibi

ſibi authoritatem diſpenſandi, & negaret papæ, poſset meritò conqueri: ſed nec ita eſt faciendum, ſed abſolutè, quòd à quocunque nó fiat diſpenſatio. Item, quia, ut dicunt iuriſtæ, exceptio firmat regulam in contrarium, & ſicut dum excipiuntur pauciſsimi caſus, ſit regula, quòd in omnibus aliis pareatur papę. Item hac ratione uitant improbitates, & moleſtias principum, qui ſolent inſtare odioſiſsimè pro diſpẽſationibus abſurdis prorſus, & irrationabilibus, quibus eſt difficile papam negare aliquid, nec principum ſolum, ſed hominũ etiã inſolentium, qui omnia ſe poſſe conſequi ſperant Romæ, & uel pertrahunt pontifices in ſuam uoluntatem, uel ſunt graues, & importuni pontificibus, à quibus eſſent liberi per aliquod tale decretum: & deberet papa dicere, Omnia mihi licent, ſed non omnia expediũt. &, Omnia poſſum, ſed non omnia ædificant. Et (quod certè nón eſt contẽnendum) tolleretur ſcandalum, & ſermones multorum, qui malè ſentiunt, & loquuntur de Romana curia, hac una occaſione huiuſmodi diſpenſationum.

¶ Sed reſtat dubium, ſi ita eſt, quòd ſubditi non tenentur parêre huiuſmodi diſpenſationibus, qua uia poſsit reſiſti mandatis Papæ, ſi fortè uelit cogere ad parendum. Reſpódeo, & ſit
21 20. concluſio. Non * uidetur mihi quòd ex-

pediat

pediat,nec liceat reſiſterere mandatis papę per uiam appellationis ad futurum concilium. Bene ſcio quòd Panormita.& Gerſon & Ochã, defendunt, quòd licet appellare à papa ad cõcilium: ſed illi (ut ſuprà dixi) ſunt plurimùm infeſti authoritati ſummorum Pontificum.Et ſic probatur breuiter ex capit.ipſi ſunt.9.q.3. Ipſi ſunt canones,qui appellationes totius eccleſiæ ad huius ſanctæ ſedis examen uoluerunt deferri,ab ipſa uerò nunquam prorſus appellari debere ſanxerunt,& eadem q.capitu. nemo.nec ualet reſponſio,id eſt à nullo alio prælato.& nunquam,id eſt à nulla particulari eccleſia:quia de hoc nunquam fuit;ergo.Sed quia de hac re ſunt multæ quæſtiones,& contentiones,uolo extendere probationes.Certè ſi in aliquo caſu licet appellare ad concilium, neſcio quare non in omni caſu, ubi Pontifex facit iniuriã,imò ubi eſt dubiũ utrũ faciat.Et arguitur ſic,Vel appellatio à ſummo Pontifice ad concilium eſt de iure diuino,& ius diuinum non diſtinguit in cauſa grauiori uel leuiori.Ergo ſi licet in aliqua cauſa appellare,ergo in qualibet quantumcunque leui.Si autem eſt de iure poſitiuo, primùm nullum tale ius profertur,ubi talis appellatio concedatur,niſi fortè ex aliquo concilio moderno,& ſchimatico,& dubio,quale fuit Baſilienſe.nec authoritas gloſ. uel Panormita. hoc tenentium eſt

ſ alicuius

alicuius momenti ſine confirmatione iuris.ſi hęc nõ eſt de iure diuino,ſed iure poſitiuo,& ſi eſt aliquod tale ius,nunquam diſtinxit inter cauſam & cauſam: unde nullo modo conſequenter loquuntur doctores,qui concedunt quòd in cauſis grauiſsimis à papa poteſt appellari,non autem in aliis.Et dico non eſſe appellandum,etiam ſi teneamus, quòd concilium eſt ſupra papam. Quamuis enim ita ſit,tamen cùm ſit papa,oportet quòd ultima deciſio cauſarum ſpectet ad eundẽ.Et confirmatur, Quia à rege non eſt appellatio:ſed non eſt neganda tanta authoritas papæ in ſpiritualibus,ſicut regi. ergo. Sed dato quòd ſecũdùm ſe liceret,dico quòd non expedit.Præterea hoc probatur experientia,& exemplis,quæ in moralibus faciunt magnam probationem.Omnes enim appellationes hactenus factæ ad concilium,malè ceſſerunt,& tandem deuenerunt in ſchiſma aliquod,uel etiam hęreſim. Secũdò,quia hoc eſſet magna occaſio turbationis in eccleſia: primùm,quia ſi papa timeret ne facta eius deberent reſcindi in concilio, nunquam uellet congregare concilium cum magna iactura rerum eccleſiaſticarum.Profectò uelle cõgregare ſine illo,uel non licet,uel eſſet ualde difficile.Semper enim erunt aliqui,imò maior pars, qui uelit ſeq partes Põtificis,& unus princeps fauet cõcilio,alius põtifici.et ſic nihil pacificè,
nec

nec ad utilitatẽ eccleſiæ poſſet fieri:imò erũt multo maiores turbationes,ut experiẽtia cõpertũ eſt. Ab eo tempore, quo propter nouas opiniones doctorũ põtifices inceperũt timere cõcilia,eccleſia manet ſine cõciliis,& manebit cũ magna calamitate et pernicie religionis.

22 ¶ Viceſimaprima propoſitio, Non * uidetur permittendum cuicunque priuato ſua authoritate reſiſtere,& nõ parêre mãdatis Pontificis, quantumcunque eſſent contra determinationem concilii. Probatur, Quia eſſet magna irreuerentia,& quaſi contemptus ſummæ authoritatis,ſi cuilibet hoc concederetur reſpectu papæ: quod non licet in ordine ad ipſum,à cuius mandato,quantumcunque iniuſto,non licet propria authoritate diſcedere.

23 ¶ Viceſimaſecunda propoſitio,Facta* tali declaratione,& decreto concilii,ſi papa contrarium mandaret,poſſent uel epiſcopi,uel concilium prouinciale per ſe reſiſtere tali mandato,uel etiam implorare principes,ut authoritate eorum reſiſterent ſummo Pontifici, impediendo executionem mandatorum eius. In iſta concluſione erat tota difficultas,& propter quam tota diſputatio eſt exorta. Hæc concluſio primò tenendo,quòd concilium eſt ſupra papam,non indiget noua probatione:& ita tenentes illam partem,nõ reuocarent in dubium. ſed quia,ut ſuprà diximus,hîc procedi-

mus ſecundum utranque opinionem, ſimpliciter probatur cóclusio. Et primum quod mihi fecit animum tenendi hanc ſententiam, fuit, quòd doctores egregii, & aliter magni defenſores authoritatis pontificiæ, etiam in ordine ad concilium tenent expreſsè hanc ſentétiam,
Caieta. ut Caiet. in ipſo opere, in quo tenet ſuperioritatem papæ ſupra concilium, c. 27. dicit poſt alia, Reſiſtendum eſt ergo etiã in faciem papæ publicè dilaniantis eccleſiam: uerbi gratia, quia non uult dare beneficia eccleſiaſtica, niſi pro pecunia, aut commutatione officii, & cum omni obedientia & reuerentia neganda eſt iis, qui emerunt poſſeſsionem talium bene
Syluest. ficiorum. Et Syluest. in uerbo, papa. §. 4. Quid autem, inquit, faciendum eſt quando papa ſuis moribus eccleſiã deſtruit? & §. 15. dicit, quòd ſi papa ſine cauſa uellet abrogare ius poſitiuum: reſpondet, peccaret quidem, nec eſſet permittendum nec ei obediendum in malis, ſed reſiſtendum per honeſtam reprehensionem. Vnde ſi uellet totum theſaurum eccleſiæ aut patrimonium Petri dare parentibus, uel eius eccleſiam deſtruere, uel huiuſmodi, non eſſet permittendum, ſed reſiſtendum. Et ratio eſt, Quia in deſtruendo nihil poteſt, & ſi de deſtructione conſtat, poteſt reſiſti. Ex iſtis omnibus habetur, quòd ubi mandata uel facta papæ eſſent in deſtructionem eccleſię, poteſt

teſt reſiſti,& impedire executionem mandatorum. ergo ſi iam conſtet ex determinatione concilii, quòd huiuſmodi diſpenſationes ſint in deſtructionem eccleſiæ,poterunt gubernatores ipſius eccleſiæ, & principes reſiſtere in his. Secundo probatur, Quia uim ui repellere licet iure naturali. Sed papa infert uim huiuſmodi mandatis & diſpenſationibus, quia facit iniuriam, ut ſuprà probatum eſt:ergo licitum eſt reſiſtere illi. Vnde, ut dicit Cietanus,omnia iſta loquimur,non quòd aliquis poſſet eſſe iudex papæ,nec authoritatem habeat in illum, ſed per modum defenſionis: cuilibet enim eſt ius ad reſiſtendum iniuriæ,& impediendum, defendendúmque. Sequitur corollarium,Quòd non ſolùm liceret non parere talibus mandatis, ſed etiam facto & ui,ſi opus eſſet,reſiſtere illis,& impedire armis executionem illorum mandatorum, & maxime intercedente publica authoritate, ut principis, & compredendere, & punire executores talium mandatorum, ſemper tamen ſeruato moderamine inculpatæ tutelæ, non excedendo reuerentiam, nec negando aliquo pacto authoritatē illius,ſed ſolùm allegando, quòd hoc eſt iniuſtum, & in detrimentum eccleſię.Et confirmatur totum hoc. Quia profectò tyrānicū eſt dicere,quòd ſummus pontifex habeat maiorem authoritatem

ad gubernandum eccleſiam, quàm rex ad gubernandam ciuitatem, & rempublicam temporalem: & ſi rex faceret graues iniurias, poſſet ei reſiſti, non ſolùm uiribus & iure, ſed etiam facto: ergo etiam poſſumus papæ. & hoc de iſta concluſione.

24 ¶ Viceſimatertia propoſitio, Propter iniuſtas diſpenſationes, uel alia mandata inſolentia, quæ in perniciem eccleſiæ procedunt, poſſet conuocari, & congregari concilium contra uoluntatem papæ, ut ſi reſiſteret, obuiaret eius inſolentiæ. Hoc expreſsè tenet Syłueſt. in uerbo papa. §. 4. Quòd ſi papa ſuis moribus deſtruit eccleſiam, poteſt conuocari concilium contra eius uoluntatem, ut per illud papa moneatur, & Deus inuocetur, & reſiſtendo, in malis remedium apponatur. Hoc expreſſè tenet Turre crema. aſſertor uehementiſsimus Pontificiæ dignitatis lib. 3. c. 10. ubi loquens de utilitate conciliorum, Celebratio, inquit, conciliorum utilis eſt ad refrænandum exorbitantias quorundam Pontificum, qui pontificatum ſuum aut extra ſanctorum Patrum regulas pro uoluntate exercent, aut ſimoniaca prauitate dehoneſtant, aut ſeculi uanitate & uita ſcandaloſa confundunt. Hac de cauſa congregatum legitur concilium epiſcoporum Italiæ Romæ, per Imperatorem contra Iohannem papam 12. qui uenator, lubricus, &

incorri-

incorrigibilis erat. Quod factum laudat, & approbat Turre crema. & hoc eſt ualde utile. Vt enim ait Ermiſda papa in epiſtola ad epiſcopos per Hiſpaniam cōſtitutos, difficile eſt, ut cuiuſque cor ſi prauis cogitationibus indure tur, ut in ſe patiatur culpandus fieri, cum nouerit ſe iudicium ſubeundum concilii. Vnde etiam confirmantur quæ ſuprà dicta ſunt. Nihil enim prodeſſet congregatio concilii, niſi ſua authoritate poſſet determinare, quibus in rebus Pontifex non debet, nec poſsit attentare contra Patrum decreta, & ſanctiones. Et hæc de uiceſimatertia propoſitione ſuffi-ciant.

25 ¶ Viceſimaquarta propoſitio, In * omnibus ſupradictis cauendum eſt maximè à duobus. Primum, ut quãtum fieri poſsit, ſeruetur ſemper illibata authoritas, obſeruata reuerentia quæ debetur papæ: quia eius contemptus, uel contumelia, uel quæcunque irreuerentia, uergit in dehoneſtatem eccleſiæ: ut habeatur in ſummo honore etiam à ſummis principibus. & ſi ſemel inciperet ſperni eius authoritas, tota eccleſia laboraret ſchiſmatibus, & factionibus. Vnde etiam in concilio ſi aliquod tale decretum faciendum eſſet, oporteret ut quàm modeſtiſsimè loqueretur de authoritate & perſona papæ, ut pu-

ta ſub hac forma. Quamuis hactenus ſummi Pontifices moti probabilibus uel apparentibus cauſis diſpenſauerint, ut aliquis plura beneficia poſsit obtinere, uel ut aliquis ingreſſum habeat ad aliquod beneficium uiuente adhuc legitimo poſſeſſore: tamen quia hoc uſu & experientia compertum eſt uergere in magnam confuſionem eccleſiæ, & perniciem eccleſiarum, prohibemus omnino, ne poſthac cum aliquo quacunque occaſione uel merito ſuper hoc diſpenſetur. quod ſi ſecus factum fuerit, ſacrum concilium exiſtimaturum ſummum Pontificem contra ſuam dignitatem & officium, & cõtra ſacrum concilium; atque adeò cõtra Chriſti honorẽ feciſſe. Per quam quidem ſanctionẽ non intendimus ſummæ authoritati & dignitati quicquam derogare, nec eius poteſtatem aliquo pacto limitare: ſed declaramus hoc eſſe neceſſarium ad rectã & piam adminiſtrationẽ eccleſiæ, ne poſthac ſummorũ Põtificum in hac re, ſua authoritate abutantur, ſub hac forma, uel alia commodiori, proponitur decretum ad remedium & ſalutem eccleſię ſine offenſione Pontificis. ſecundum quod maximè cauendum in hac re eſt ſcandalum: primum in ipſo decreto faciendo, ne fortè ſummus Pontifex indignatus de hoc concilio, & repugnans

ne hoc

ne hoc decernatur, turbet totum concilium, & impediantur alia commoda, quæ à concilio fieri poſſunt, & diuidatur concilium in ſchiſma, & factiones. Sed deinde debet ualde caueri à ſcandalo, ſi fortè Papa negligat huiuſmodi decretum Patrum:& oporteat illi reſiſtere.debet enim ualde animaduerti, ne hoc fiat cum ſcandalo,& inde oriatur maius malum,& ne ſi ſemel detur licentia principibus reſiſtendi,& non parendi Pontifici in aliquo,ipſi acccipiant in aliis, ubi minimum expediat.

*

REVERENDI PATRIS FRATRIS FRANciſci à Victoria, De Indis inſulanis relectio prior.

Locus relegendus eſt ex Matth. Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Matth. ultimo capite.

SVMMA.

1 *Dubius in rebus ut ſit tutus in conſcientia, quomodo debeat conſultare illos, ad quos ſpectat hæc docere.*

2 *Dubius in rebus, quomodo poſt conſultationem rei dubiæ debeat ſequi id, quod diffinitum fuerit à ſapientibus eſſe illicitum, etiam ſi aliàs eſſet licitum.*

3 *Dubius in rebus, ſi poſt conſultationem rei dubiæ diffiniatur à ſapientibus illud eſſe licitum, quod aliàs eſt illicitum, ut ſit tutus in conſcientia, an debeat ſequi ſententiam illorum.*

4 *Indi barbari, utrum eſſent ueri domini ante aduentum Hiſpanorum priuatim, & publicè. Et utrum eſſent inter eos aliqui uiri principes, & domini aliorum.*

5 *Error quorundam recenſetur, qui dicebant, nullum in peccato mortali exiſtentẽ habere dominium in quacunque re.*

6 *Peccatum mortale, quòd non impediat dominium ciuile, & uerum dominium.*

7 *Dominium utrum perdatur ratione infidelitatis.*

Hæreticus

8 *Hæreticus,quòd iure diuino non amittat dominium bonorum ſuorum ob hæreſim commiſsam.*

9 *Hæreticus an de iure humano perdat dominium bonorum ſuorum.*

10 *Hæreticus,quòd à die commiſsi criminis incurrat cõfiſcationem bonorum.*

11 *Hæreticorum bona quòd non liceat fiſco occupare ante condemnationem,quamuis de crimine conſtet.*

12 *Condemnatione facta etiam poſt mortem hæretici, quòd retro agatur confiſcatio ad tempus commiſsi criminis, ad quamcunque peruenerit poteſtatem.*

13 *Hæretici uenditiones,donationes, & omnis alia alienatio bonorum,quòd à die commiſsi criminis ſint inualidæ.&c.*

14 *Hæreticus quòd ſit dominus bonorum ſuorum in foro conſcientiæ antequam condemnetur.*

15 *Hæreticus,quòd licitè poteſt uiuere ex bonis ſuis.*

16 *Hæreticus,quòd titulo gratioſo poteſt transferre bona ſua,putà donando.*

17 *Hæretico quòd non liceat titulo oneroſo, putà uendendo,aut dando in dotem,bona ſua tranſferre,ſi crimen poſſet uenire in iudicium.*

18 *Hæreticus in quo caſu etiam titulo oneroſo poſſet bona ſua licitè alienare.*

19 *Barbari,quòd nec propter peccata alia mortalia,nec propter peccatum infidelitatis impendiantur quin ſint ueri domini tam publicè quàm priuatim.*

20 *Dominij ut quis ſit capax, an uſus rationis requiratur.*

21 *Puer an poſsit eſſe dominus ante uſum rationis.*

22 *Amens,an poſsit eſſe dominus.*

23 *Barbari, quòd amentiæ prætextu non impediantur eſſe*

eſſe ueri domini,cum non ſint amentes,probatur.

24 *Indi barbari antequam* Hiſpani *ad illos ueniſſent quomodo erant ueri domini,& publicè,& priuatim.*

25 *Imperator,quòd non ſit totius orbis dominus.*

26 *Imperator,dato quòd eſſet dominus mundi,quòd non ob id poſſet occupare prouincias barbarorum, & conſtituere nouos dominos, & ueteres deponere,uel uectigalia capere.*

27 *Papa,quòd non ſit dominus ciuilis,aut temporalis totius orbis,loquendo propriè de dominio,& poteſtate ciuili.*

28 *Summus* Pontifex,*dato quòd haberet poteſtatem ſecularem in mundo,quòd non poſſet eam dare principibus ſecularibus.*

29 *Papa,quòd habeat poteſtatem temporalem in ordine ad ſpiritualia.*

30 *Papa,quòd nullam poteſtatem temporalem habeat in barbaros indos,neque in alios infideles.*

31 *Barbari ſi nolint recognoſcere dominium aliquod papæ,quòd non ob id poſſit eis bellum inferri,& illorum bona occupari.*

32 *Barbari,an priuſquam aliquid audiſſent de fide Chriſti,peccabant peccato infidelitatis,eo quòd non crederent Chriſto.*

33 *Ignorantia ad hoc quòd alicui imputetur,& ſit peccatum,uel uincibilis,quid requiratur.Et quid de ignorantia inuincibili.*

34 *Barbari,an ad primum fidei Chriſtianæ nuntium teneantur credere, ita quòd peccent mortaliter non credentes Chriſto,ſolùm per ſimplicem annuntiationem,&c.*

35 *Barbaris ſi ſimpliciter fides annuntiaretur , & pro-*

ponereture,

poneretur, & nollent ſtatim recipere, quòd hac ratione non poſſent Hiſpani illis bellum inferre, neque iure belli contra eos agere.

36 *Barbari rogati, & admoniti, ut audiant pacificè loquẽtes de religione, quomodo ſi nolint, non excuſentur à peccato mortali.*

37 *Barbari quando tenerentur recipere Chriſti fidem ſub mortalis peccati pœna.*

38 *Barbaris an hactenus ita propoſita & annuntiata fuerit fides Chriſtiana, ut teneantur credere ſub nouo peccato, quòd non ſatis liqueat ſecundum authorem.*

39 *Barbaris & ſi quantumcunque fides annuntiata probabiliter & ſufficienter fuerit, & noluerint eam recipere, quòd non tamen ob id liceat eos bello perſequi, & bonis ſuis ſpoliare.*

40 *Principes Chriſtiani, quòd non poßint, etiam authoritate Papæ, coërcere Barbaros à peccatis contra legem naturæ, nec ratione illorum eos punire.*

DOCETE omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Matthæi ultimo. In quem locum mouetur quæſtio paſtoralis, An liceat baptizare filios infidelium inuitis parentibus. Quæ quæſtio tractatur à doctoribus 4. Sententiarum diſtinctio. 4. & à ſancto Thom. ſecunda ſecundæ queſtio. 10. artic. 12. & 3. parte quæſtio. 68. articu. 10. Et tota diſputatio & relectio ſuſcepta eſt propter barbaros iſtos noui orbis, quos Indos uulgò uocant, qui ante quadraginta

ginta annos uenerunt in poteſtatem Hiſpano rum, ignoti prius noſtro orbi. Circa quos præ ſens diſputatio habebit tres partes. In prima tractabitur quo iure uenerint barbari in ditio nem Hiſpanorum. In ſecunda, quòd poſsint Hiſpaniarum principes erga illos in temporalibus & in ciuilibus. In tertia, ꝙ poſsint uel ipſi, uel eccleſia erga illos in ſpiritualibus, & in ſpectantibus ad religionem. Vbi reſpondebitur ad quæſtionem propoſitam. Quo ad primam partem, ante omnia uidetur quòd tota hæc diſputatio ſit inutilis & otioſa, nõ ſolùm inter nos, ad quos nõ ſpectat, aut ſi omnia rectè geruntur in adminiſtratione illorum hominũ diſputare, aut dubitare de illo negotio, aut ſi quicquam fortè peccatur, illud emendare: ſed neque apud eos, quorum intereſt hæc conſiderare & adminiſtrare. Primò, quia neque principes Hiſpaniarum, neque qui eorum conſiliis præpoſiti ſunt, tenentur de integro examinare & retractare iura, & titulos, de qui bus aliâs deliberatum eſt, & decretum, maximè in his, quæ bona fide principes occupant, & ſunt in pacifica poſſeſsione. Quia, ut Ariſt. dicit. 3. Ethico. ſi ſemper quiſpiam conſultauerit, in infinitum res abiret, neque poſſent principes & eorũ conſiliarii eſſe ſecuri & certi in conſcientia ſua: & ſi oporteret à primordio repetere titulos ſuæ ditionis, nihil exploratum

ratum poſſent tenere. Et prætere a cùm principes noſtri, ſcilicet Ferdinādus, & Iſabella, qui primi occupauerunt regiones illas, fuerint Chriſtianiſsimi, & imperator Carolus quintus ſit princeps iuſtiſsimus, & religioſiſsimus: non eſt credendum quin habeant exploratiſsi ma & exquiſitiſsima omnia que ſpectare poſſunt ad ſecuritatem ſui ſtatus, & conſcientiæ, maximè in tanta re: atque adeò non ſolùm ſuperuacaneum, ſed etiam temerarium uideri po teſt de his diſputare. & hoc uidetur quærere nodum in ſcyrpo, & iniquitatem in domo iuſti. Pro ſolutione huius obectionis eſt conſide randum, quòd Ariſt. dicit tertio Ethicor. ꝙ ſicut conſultatio & deliberatio non eſt de rebus impoſsibilibus, aut neceſſariis, ita nec con ſultatio moralis eſt nec de illis, de quibus certum & notum eſt eſſe licita & honeſta, neque ecõtrario, de quibus certum eſt eſſe illicita, & inhoneſta. Neq; enim quiſquam rectè con ſultauerit, an temperatè, fortiter, iuſtè uiuen dum ſit, uel iniuſtè, aut turpiter agendum, neque an adulterandum, an peierandum, colendi parentes, & cætera huiuſmodi. Certè non eſſet conſultatio Chriſtiana: ſed cum aliquid agendum proponitur de quo dubitari meritò poteſt, an ſit rectum uel prauum, iuſtum aut iniuſtum, de his expedit conſultare, & delibe-

rare,

rare, neque priùs temere aliquid agere, quàm ſit inuentum & exploratum, quòd liceat, aut non liceat. Talia ſunt quæ in utranque partem habent ſpeciem boni aut mali, qualia ſunt multa genera commutationum, & contractuum, & negotiorum. Et in his omnibus ita res ſe habet, q ſi quis antequam deliberauerit, & legitimè illi conſtiterit tale factum licitum eſſe, aliquod tale faceret, & fortè ſecundum ſe eſſet licitum: talis peccaret, neque excuſaretur per ignorantiam; cùm illa, ut patet, nō eſſet inuincibilis, poſtquam ille non facit quod in ſe eſt, ad examinandum quòd liceat, aut non liceat. Ad hoc enim ut actus ſit bonus, oportet ſi aliâs non eſt certum, ut fiat ſecundum diffinitionem & determinationem ſapientis, Hæc enim eſt una conditio boni actus, 2. Ethic. ut fiat ſecundum diffinitionem ſapientis, atque adeò ſi iſte non conſuluit ſapientes in re dubia, excuſari non poteſt. Imò dato quòd talis actus ſecundum ſe licitus eſſet, poſtquam dubitatur, meritò de illo tenetur quilibet conſultare, & arbitrio ſapientū facere, etiā ſi fortè illi errarent. Vnde ſi quis contractum, de quo inter homines dubitatur an ſit licitus necne, faceret ſine conſilio doctiorum, ſine dubio peccaret, etiam ſi aliâs cōtractus eſſet licitus, & ipſe ita putaret, non ex authoritate ſapientis, ſed ex ſua affectione, & ſententia. Et eadem ratione ſi

ne ſi quis in re dubia conſuluit ſapientes, & illi determinauerint illud non licere: ſi talis proprio iudicio faceret aliquod tale, peccaret, etiam ſi aliâs illud in ſe eſſet licitum. Vt ſi quis exempli gratia eſſet dubius an hęc ſit uxor ſua, conſultat, an teneatur reddere debitum, uel utrum liceat, uel etiam exigere: reſpondetur à doctoribus quòd nullo modo licet, ipſe autem ex affectu uxoris uel propria cupiditate, non credit, ſed putat ſibi licere, certè peccaret accedens ad uxorem, quamuis de ſe licitum eſſet, ſicut re uera eſt, quia talis facit contra conſcientiam, quam tenetur habere. Tenetur enim credere in his quæ ſpectant ad ſalutem, his, quos eccleſia poſuit ad docendum: & in re dubia arbitriũ illorũ eſt lex. Sicut enim in foro contentioſo iudex tenetur iudicare, ſecundum allegata & probata: ita in foro conſcientiæ quilibet tenetur iudicare, non ex proprio ſenſu, ſed uel per rationem probabilem, uel per authoritatem ſapientiorum, aliâs eſt temerarium iudicium, & exponit ſe periculo errandi, & hoc ipſo errat. Sicut in ueteri teſtamento Deute. 17. præcipiebatur, Si quid eſſet ambiguum inter ſanguinẽ & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & non lepram, & iudicium intra portas tuas uideris uariare: ſurge, & aſcẽde ad locũ, quẽ elegerit Dominus Deus tuus, ueniensque ad ſacerdotes Leuitici ge- *Deute. 17.*

t neris

neris,& ad iudices, qui fuerint illo tempore, quærésque ab eis, qui iudicabũt tibi iudicium ueritatis, & facies quodcunque dixerint qui præſunt loco, ſequerisque ſententiam eorum, neque declinabis ad dextrã neque ad ſiniſtrã. Ita inquam in rebus dubiis tenetur quilibet conſulere illos quos eccleſia ad hoc cõſtituit, quales ſunt prælati, prædicatores, cõfeſſores, diuinæ & humanæ legis periti. Sunt enim in
1.Corin.12. eccleſia alii oculi, alii pedes, &c. 1.ad Corint.
Ephef.4. 12. Et Ephes.4. & ipſe dedit quidẽ quoſdam apoſtolos, alios euangeliſtas, alios autem paſtores, & doctores. Et, Super cathedrã Moyſi ſederunt Scribæ & Pharisæi, omnia quæcunque
Matth.23 que dixerint uobis, ſeruate & facite. Math. 23.
Ariſto. Et facit etiam præceptum Ariſto. 1. Ethi. ex Heſiodo,

At qui ex ſe neſcit, cuiquam neque porrigit aures,

Vt bona percipiat, demens & inutilis ille eſt.

Itaque nõ ſatis eſt ad ſecuritatem uitæ & conſcientiæ, ut quis putet ſe bene agere: ſed in rebus dubiis neceſſe eſt ut aliorum, ad quos ſpectat, authoritati nitatur. Nec enim negotiatoribus ſatis eſt ut nihil faciant, quod ipſis illicitum putent, ſi aliâs ſine concilio peritorum illicitos cõtractus faciant. Vnde non puto ue-
Caiet. rum quod Cardin. Caiet. dicit, quòd ſi reuera aliquod ſecundum ſe eſt licitum, ſi ueniat in dubium,

dubium,quicunque prædicatores,aut confeſſores,qui alius habent authoritatem iudicandi in iſtis,dicant illud eſſe illicitum, uel ſicut ueniale dicunt eſſe mortale; quòd ex affectu ad rem nõ credit illis,ſed format ſibi conſcientiam,quòd non eſt mortale,nõ peccat.Exemplum ponit,ut quòd fœminæ utantur fuco,& aliis ornamentis ſuperfluis,quod re uera non eſt mortale,dato quòd prædicatores & cõfeſſores dicerẽt eſſe mortale: fœmina ex ſtudio ſe ornandi non credit,ſed putat uel eſſe licitum, uel non eſſe mortale, non peccat mortaliter ita ſe ornando. Hoc inquam periculoſum eſt. Nam fœmina tenetur credere in his quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem,peritis,& exponit ſe periculo faciendi contra illud, quod ſecundum ſententiam ſapientum eſt mortale. Et econtrario in re dubia ſi quis deliberauit cum ſapientibus,& accepit determinationem, quòd illud eſt licitum:talis eſt tutus in conſcientia, quouſque fortaſſe iterum ſit admonitus, uel tali authoritate, uel huiuſmodi rationibus, quibus meritò debeat moueri ad dubitãdum, uel etiam credendum contrarium.hoc eſt notum,quia facit quod in ſe eſt, etiam ſi ignotantia eſt inuincibilis. Ex his ergo conficiuntur propoſitiones.

1 ¶ Prima, In * rebus dubiis quilibet tenetur conſultare illos ad quos ſpectat hæc docere,

aliâs non eſt tutus in conſcientia, ſiue illa dubia ſint in ſe licita, ſiue illicita.

2 ¶ Secunda, Si* poſt conſultationem rei dubiȩ diffinitum ſit à ſapientibus illud eſſe illicitum, quilibet tenetur ſequi ſententiam illorum, & contrarium faciens non excuſatur, etiam ſi aliâs illud eſſet licitum.

3 ¶ Tertia econtrario,* Si poſt conſultationem rei dubiæ diffinitum ſit à ſapiĕtibus illud eſſe licitum, qui ſequitur ſententiam illorum, eſt tutus, etiam ſi aliâs ſit illicitum.

¶ Ergo redeundo ad propoſitum negotium barbarorum, nec eſt de ſe ita euidĕter iniuſtũ, ut non poſsit diſputari de iuſtitia illius: nec rurſus ita euideter iuſtum, ut dubitari nõ poſſit de iniuſtitia illius: ſed in utranque partẽ uidetur habere ſpeciem. Nam primùm cùm uideamus totum illud negotium adminiſtrari per uiros & doctos, & bonos, credibile eſt rectè & iuſtè omnia tractari. Deinde cùm audiamus tot hominũ cædes, tot ſpolia hominum alioqui innoxiorum, deturbatos tot dominos poſſeſsionibus, & ditionibus ſuis priuatos, dubitari meritò poteſt iure an iniuria hæc facta ſint: & ſic hæc diſputatio non uidetur omnino ſuperuacanea. & per hoc patet reſpõſio ad obiectionem. Et primùm, dato quòd nullum eſſet dubium in tota hac quæſtione, non eſt nouum diſputationes theologicas in-

ſtitui

ſtitui de re certa. Nam & diſputamus de incarnatione Domini, & aliis articulis fidei. Non enim ſemper diſputationes theologicæ ſunt in genere deliberatiuo. Sed pleræque in genere demonſtratiuo, id eſt non ad conſultādum, ſed ad docendum ſuſceptæ.

¶ Quòd ſi quis occurrat dicēs, Licet aliquando fuerint aliqua dubia circa hoc negotium, fuerunt tamen iam hæc tractata & diffinita à ſapientibus, & ſic ex conſilio eorum iam omnia adminiſtrari, nec opus eſſe noua examinatione: reſpōdetur primùm, ſi ita eſt benedictus Deus, nec noſtra diſputatio quicquam obſtat, neque ego mouere uolo nouas querelas. Secūdò dico, quòd hæc determinatio non ſpectat ad iuriſconſultos, uel ſaltem non ad ſolos illos. Quia cùm illi barbari, ut ſtatim dicam, nō eſſent ſubiecti iure humano, res illorum non ſunt examinandæ per leges humanas, ſed diuinas, quarum iuriſtæ non ſatis periti ut per ſe poſsint huiuſmodi quæſtiones diffinire. Nec ſatis ſcio, an unquam ad diſputationem & determinationem huius quæſtionis uocati ſuerint Theologi digni, qui audiri de tāta re poſſent. Et cū agatur de foro cōſciētiæ, hoc ſpectat ad ſacerdotes, id eſt ad eccleſiam, diffinire. unde Deutero. 17. præcipitur Regi, ut accipiat exemplar legis de manu ſacerdotis. Tertiò, ut ſumma rei ſit ſatis examinata Deut. 17.

& certa, nonne in tanto negotio poſſunt alia peculiaria dubia occurrere, quæ meritò diſputari poſſent? Itaque non ſolùm nõ otiosũ aliquod, & inutile, ſed magnoperepretium mefacturum putarem, ſi hanc quæſtionem pro dignitate poſſem tractare. Redeundo ergo ad quęſtionem, ut exordine procedamus, quæritur primò utrum* eſſent ueri domini ante ad-
4 uentum Hiſpanorum, & priuatim & publice: id eſt utrum eſſent ueri domini priuatarum rerũ & poſſeſsionum, & utrũ eſſent inter eos aliqui uiri principes. & domini aliorum. Et poſſet uideri quòd non. Quia ſerui non habent dominiũ rerum: ſeruus enim nihil ſuum habere poteſt. Inſtituta per quas. perſo. nob. acquirere liceat. § item uobis. &. ff. de acquirend. hæred. l. placet. unde quicquid acquiritur, domino acquiritur. Inſtitu. de his qui ſunt
Ariſto. Ethi. 1. ſui, uel alien. iur. §. nam apud omnes. Sed barbari iſti ſunt ſerui. Probatur. nam ut Ariſto. 1. Ethico. elegãter & accuratè tradit, aliqui ſunt natura ſerui quibus, ſcilicet melius eſt ſeruire, quàm imperare. ii autem, quibus ratio non ſufficit ad regendum etiam ſeipſos, ſed ſolùm ad iuſſa capeſſendum, & quorum uis magis in corpore eſt quàm in animo. Sed profectò ſi aliqui tales ſunt, maximè iſti barbari, qui re uera parũ diſtare uidentur à brutis animantibus, & omnino ſunt inhabiles ad regendum: & ſine dubio

dubio meliùs eſt illis ut regãtur ab aliis, quàm ut ſe ipſos regant. Et Ariſto. dicit iuſtum natu- Ariſto.
rale eſſe, ut tales ſeruiant. ergo tales non poſſunt eſſe domini. Nec obſtat, quòd ante aduẽtum Hiſpanorum non haberent alios domi-nos: non enim repugãt, ſeruum eſſe ſine domino. ut notat glo. in. l. ſi uſum fructum. ff. de liberali cauſa. Imò habetur expreſsè in ipſa lege, & eſt caſus expreſſus in. l. quod ſeruus. de ſeruo. ſtipulatio. de ſeruo, qui à domino relictus eſt, & à nullo occupatus, quòd poteſt à quocunque occupari. ſi ergo erant ſerui, potuerunt ab Hiſpanis occupari.

¶In cotrarium eſt, Quia illi erant in pacifica poſſeſsione rerũ & publicè & priuatim: ergo omnino (niſi contrarium conſtet) habendi ſunt pro dominis, neque indicta cauſa poſſeſſione deturbandi. Pro ſolutione nolo reuocare in propoſitum multa, quæ à doctoribus tra duntur de diffinitione dominii, quæ à me etiam latè adducta ſunt in materia de reſtitutione, 4. diſ. 15. & ſecunda ſecundæ, q. 62. Illa in quam prætereo, ne occaſione illorum omittam magis neceſſaria. Et ideo his prætermiſſis notandum, quòd ſi barbari non haberent dominium, non uidetur quòd poſsit prætendi alia cauſa, niſi uel quia ſunt peccatores, uel quia infideles, uel quia amentes, uel inſenſati.
5 Fuerunt ergo aliqui, *qui defendebant, quòd

t 4 titulus

titulus dominii eſt gratia, & per conſequens quòd peccatores, ſaltem mortali peccato, nullum habent dominium in quacunque re. Iſte
Vuicleff. fuit error pauperum de Lugduno, ſiue Valdéſium, & poſtea Iohannis Vuicleff. Cuius unus error damnatus in cõcilio Conſtantien. fuit,
Armachus. Nullus eſt dominus ciuilis, dũ eſt in peccato mortali. Eadem fuit ſententia Armachani libr. 10. de quæſtio. Arme. c. 4. & in dialogo. Defen
Oſeæ.8. ſorium pacis. & probat Armac. quia tale dominium reprobatur à Deo. Oſeæ. 8. Ipſi regnauerunt, & non ex me, principes extiterunt, & non cognoui. Et ſubiungitur cauſa, Argẽtum & aurum ſuum fecerunt ſibi idola ut interirent, &c. Et ideo, inquit, tales carent iuſto dominio apud Deum. Certum eſt autem omne dominiũ eſſe authoritate diuina, cùm ipſe ſit creator omnium, neque aliquis poſsit habere dominium niſi cui ipſe dederit. Nõ eſt autem conſentaneum, ut det inobediẽtibus, & tranſgreſſoribus præceptorũ ſuorum: ſicut & principes humani non dant ſua bona, ut uillas, aut caſtra rebellibus; & ſi dederint auferunt. Per humana autem debemus iudicare de diuinis.
Rom.1. Rom. 1. ergo ita Deus nõ concedit dominium
1. Reg. 15. & 16. inobedientibus. Vnde in ſignum huius Deus
Daniel. 4. & 5. aliquando tales proiicit à principatu, ut Saulem. 1. Reg. 15. & 16. & de Nabuchodonoſor. &
Gene. 1. Balthaſar, Dani. 4. & 5. Itẽ Geneſ. 1. Faciamus hominem

hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram ut præſit piſcibus maris,&c. Apparet ꝙ dominium fundetur in imagine Dei, ſed hæc non eſt in peccatore, aliâs eſſet filius: filii autē ſunt propter imaginem patris, ergo nō eſt dominus. Item talis committit crimen læſæ maieſtatis, ergo meretur perdere dominium. Item Auguſt. dicit, quòd peccator non eſt dignus pane, quo ueſcitur. Item Dominus dederat primis parentibus dominium paradiſi,& ratione peccati priuauit eos, Geneſ.1. ergo. Verum eſt, quòd tam Vuicleff, quàm Armachanus non diſtinctè loquuntur,& uidentur potiùs loqui de dominio ſuperioritatis, quod eſt principū. Sed quia argumenta æqualiter procedūt de omni dominio, ideo uidētur ſentire de omni dominio generaliter. & ita intelligit illorum ſententiam Conradus libro 1.q.7.& ſatis clarè dicit Armachus. Qui ergo ſequeretur hāc ſententiam, poſſet dicere, quòd barbari non erant in peccato mortali. *Auguſt.* *Conradus.*

¶ Sed contra hanc ſententiam ponitur propoſitio, Peccatum* mortale non impedit dominium ciuile,& uerum dominium. Hæc propoſitio licet ſit determinata in concilio Conſtantiæ, probatur tamē. Primò arguit Almain. 4.diſtin.15.q.2.ex Aliaco, quia tunc exiſtens in peccato mortali,& conſtitutus in extrema neceſsitate eſſet perplexus, quia tenetur come- *Almain.*

t 5 dere

dere panem:& ſi non habet dominium, accipit alienum. ergo non poteſt euadere mortale. Sed hoc argumentum parum procedit, primùm neque Armachanus, neque VVicleff uidetur loqui de dominio naturali ſed ciuili. Secundò negatur conſequentia, & diceretur, quòd in caſu neceſsitatis poſſet alienum accipere. Tertio, Non eſt perplexus, quia poteſt pœnitere. & ideo aliter arguitur. Primò, Quia ſi peccator nõ habet dominium ciuile, de quo uidentur loqui, ergo nec naturale. cõſequens eſt falſum, ergo. Probo conſequentiam, Quia etiam dominium naturale eſt ex dono Dei, ſicut ciuile: imò plus, quia ciuile uidetur eſſe de iure humano. ergo ſi propter offenſam Dei homo perderet dominium ciuile, eadem ratione perderet etiam dominium naturale. Falſitas autem probatur, Quia non perdit dominium ſuper proprios actus, & ſuper propria membra. habet enim peccator ius defendendi propriam uitã. Secundò, Scriptura ſacra ſæpe nominat reges illos, qui mali erãt, & peccatores, ut patet de Salomone, Achab. & aliis mul- 3. Regu.
tis: nõ eſt aũt rex qui non eſt dominus: ergo. Tertiò conuerto argumentum factum pro parte contraria, Dominium fundatur in imagine Dei: ſed homo eſt imago per naturam, ſcilicet per potentias rationales. ergo non perditur per peccatum mortale. Minor probatur ex Auguſt.

Auguſti. libro 9. de trini. & ex doctoribus. *Auguſti.*
Quartò, Dauid uocabat Saulem dominum ſuum, & regem tempore quo perſequebatur. 1. Reg. 16. & aliis locis. imò tempore Dauid aliquando peccauit, nec perdidit regnum. *1. Regu. 16.* Quintò, Geneſ. 49. Non auferetur ſceptrum de Iuda, nec dux de femore eius donec ueniat, qui mittendus eſt, &c. & tum multi fuerũt mali reges. ergo. *Geneſ. 49.* Sextò, Poteſtas ſpiritualis non perditur per peccatũ mortale, ergo nec ciuilis, quia multo minus uidetur fundari in gratia, quàm ſpiritualis. Antecedens autem patet, quia preſbyter malus conſecrat euchariſtiam, & malus epiſcopus ſacerdotes, ut certum eſt: licet Vuicleff neget, concedit tamẽ Armachanus. Item 1. Pet. 2. Obedite præpoſitis ueſtris, non tantùm bonis, ſed etiam dyſcolis. *1. Pet. 2.* Vltimo, Nullo modo eſt ueriſimile, cùm ſit præceptum obedire principibus, ad Roma. 13. & 1. P. 2. & non capere alienum, quòd uoluerit Deus quòd eſſet ita incertum, quòd eſſent ueri principes, & domini. *Rom. 13.* *1. Pet. 2.* Et in ſumma, hæc eſt manifeſta hæreſis: & ſicut Deus ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtum & iniuſtum: ita bona temporalia dedit bonis & malis, nec diſputatur eo quòd dubitetur, ſed ut crimine ab uno, id eſt à tam amenti hæreſi diſcamus omnes hæreticos.

7 ¶ Sed reſtat, utrum* ſaltem ratione infidelitatis

tis perdatur dominium. Et uidetur quòd ſic, quia hæretici nō habent dominium: ergo nec alii infideles, quia non uidentur eſſe melioris cōditionis. Antecedens autem patet ex c. cùm ſecundum. de hæret. libr. 6. ubi cauetur, quòd bona hæreticorum ipſo iure ſunt confiſcata. Reſpondeo per propoſitiones. Prima, Infidelitas non eſt impedimentum, quominus aliquis ſit uerus dominus. Hæc cōcluſio eſt S. Tho. ſecunda ſecundæ, q. 10. ar. 12. Et probatur etiam primò. Quia Scriptura uocat reges aliquos infideles, ut Sennacherib, & Pharaonem, & multos alios reges. Item quia grauius peccatum eſt odium Dei, quàm infidelitas. ſed per odium, &c. Item Paul. ad Roma. 13. & Petr. 1. Pet. 2. iubent præſtare obedientiam principibus, quia tunc erant omnes infideles, & ſeruos obedire dominis. Item Tobias iubebat reddi agnum à Gentilibus captum tanquam furtiuum Tob. 2. quod non eſſet, ſi Gentiles non haberent dominium. Item Ioſeph fecit totam terram Aegypti tributariam Pharaoni, qui erat infidelis, Geneſ. 47. Item ratione S. Tho. Quia fides non tollit nec ius naturale, nec humanum, ſed dominia ſunt uel de iure naturali, aut humano. ergo non tolluntur dominia per defectum fidei. Et tandem iſte eſt ita manifeſtus error, ſicut præcedens, & eſt hæreticum. Ex quo patet, quòd nec à Saracenis, nec à Iudeis, uel

Lib. 6. *S. Tho.* *Rom. 13.* *1. Pet. 2.* *Tob. 2.* *Geneſ. 47.*

uel aliis infidelibus licet capere res quas poſsi
dent,perſe loquẽdo,id eſt quia infideles ſunt:
ſed eſt furtum, uel rapina,non minus quàm à
Chriſtianis.

¶ Sed quia peculiaris difficultas eſt de hæreſi,
8 ſit ſecunda propoſitio, Stando* in iure diui-
no,hæreticus non amittit dominium bono-
rum,hæc eſt omnium,& eſt nota. Cum enim
amiſsio bonorum ſit pœna,& nulla eſt pœ-
na de lege diuina pro iſto ſtatu,conſtat ſtan-
do in iure diuino non amitti bona propter
hæreſim.Item patet hæc propoſitio ex prima.
Nam ſi propter aliam infidelitatem non perdi
tur dominium,nec propter hæreſim,cùm ni-
hil ſit cautum ſpecialiter de hæreſi quantum
9 ad hoc in iure diuino.Sed* utrum de iure hu-
mano? Conradus quidem libr.1.q.7.con.2.& *Conradus.*
3.uidetur tenere quòd hæreticus ipſo facto
perdit dominium bonorum ſuorum:ita quòd
in foro conſcientiæ cadit à dominio. Ex quo
infert, quòd nec poteſt alienare, & alienatio
non tenet,ſi fiat.Probatur ex illo c.cùm ſecun
dum leges.ubi propterea præmittit,quòd pro
pter aliqua crimina ſecundum leges,eo ipſo
ſuarum rerum dominium authores delictorũ
perdunt.& papa determinat, quòd idem ſit
pro crimine hæreſis.& idem uidetur tenere *Iohan. And.*
Iohan.Andr.in d.c.cùm ſecundum.& uidetur *l.4.C.de hæ-*
haberi ex l.4.C.de hæret.ubi interdicitur hæ- *reti.*

reticis

reticis uenditio,& donatio,& omnis contra-ctus bonorum ſuorum.

¶ Item leges obligant in foro conſcientiæ, prima ſecundæ q.96.articu.4.ſed pro declaratio-
10 ne ſit tertia propoſitio, Hæreticus* à die commiſsi criminis incurit confiſcationem bonorum. Ita tenent communiter doctores & eſt determinatio Directo.libr.3.titulo 9.& ſumma Baptiſtiana in uerbo abſol.§.17.& uidetur diffinitum in illo.c.cùm ſecundum leges & in d.l.4.C.de hæret.

Directo.
Baptiſta

11 ¶ Quarta propoſitio, * Nihilominus quamuis conſtet de crimine, ante tamen condemnationem non licet fiſco occupare bona hæreticorum. Hæc eſt etiam omnium, & eſt determinatio dicti c.cum ſecundum. Imò eſſet contra ius diuinum, & naturale, ut pœna daretur executioni antequam quis condemnetur. Sequi-
12 tur ex tertia concluſione, quòd* condemnatione facta etiam poſt mortem, retroagitur confiſcatio ad tempus commiſsi criminis ad quamcunque peruenerit poteſtatem. Hoc corollariũ eſt etiam omniũ, & particulariter Panormi. in c.fi.de hęreticis. Secundò ſequitur,
13 quòd* uenditiones, donationes, & omnis alia alienatio bonorum à die commiſsi criminis ſunt inualidæ. itaque facta condemnatione, omnes reſcinduntur à fiſço, etiam pretio non reſtituto emptoribus. Etiam hæc eſt omnium

&Pa

& Panormita.ubi.ſ.& patet ex d.l.4.C.de hæreticis.

14 ¶Quinta propoſitio, Nihilominus*hæreticus eſt dominus in foro conſcientiæ antequã condemnetur. Hæc propoſitio uidetur contra Conrad.& Direct.& Iohan. Andr.ſed tamen eſt propoſitio Syluеſt.in uerbo, hæres.§.8.Et tenet illam, & diſputat ad longum Adrian. quot.6.q.2.& idem uidetur Caieta.in ſumma in uerbo pœna.Et probatur primò, Quia hoc ipſum ſcilicet, priuari in foro conſcientiæ eſt pœna.ergo nullo modo debet infligi ante cõdemnationem:nec ſatis ſcio an ius humanum hoc poſſet facere. Item probatur manifeſtè, Quia ut patet in illo c. cùm ſecundum leges. eodem modo ſunt confiſcata bona ipſo facto propter inceſtas nuptias.Item ſi mulier ingenua rapta nubat raptori:imò ſi quis de mercibus importatis nõ ſoluat uectigalia conſueta, ipſo facto bona cõfiſcantur. Item qui illicitas merces exportat,ut arma, ferrum, ad Saracenos:ut patent omnia iſta in.d.c. cùm ſecũdum leges & c.de inceſtis nuptiis.l.cum ancillis.& C.de raptu uirgi.l.una.& de Iudęis.c.ita quorundam.& ff.de uectig.l.fin. Imò papa in d.c. cum ſecundum. expreſsè dicit,quòd ſicut eſt confiſcatio in illis caſibus,ita uult quòd fiat propter hæreſim.Sed nullus negat,quin inceſtuoſus,& raptor,& deferens arma Saracenis, & non

Syluеſt.

c.cum ſecundum.

c.de rapto

& non ſoluens uectigalia, quin maneat uerus dominus bonorum ſuorum in foro conſcientiæ: quare ergo non conuenienter dicunt de hæretico? & ipſe Conradus etiam eodem modo dicit de illis caſibus, & de hæretico. & grauius eſſet cogere hominem iam emendatum ab hęreſi, reſtituere bona fiſco. Sequitur corol
15 larium, quòd *hæreticus poteſt licitè uiuere ex bonis ſuis. Secundò ſequitur item, quòd
16 *titulo gratioſo poteſt tranſferre bona ſua, pu
17 ta donādo. Sequitur tertiò, ꝙ *titulo oneroſo. puta uendendo, aut dando in dotem, ſi crimē poſſet uenire in iudicium, nō licet tranſferre. Patet, quia decipit emptorem, & ponit eum in periculo perdēdi & rem & pretium, ſi uēdi
18 tor condemnetur. Vltimò ſequitur, quòd *ſi re uera non eſſet periculum confiſcationis, poſſet etiam licitè titulo oneroſo alienare, ut qui eſſet hæreticus in Germania, catholicus poſſet licitè emere ab illo. Graue eſſet, ꝙ non poſſet licitè in aliqua ciuitate Lutheranorum ſi quis eſt catholicus, emere agrum ab hæretico, nec uendere illi: quod tamen neceſſario eſſet dicendum, ſi omnino hæreticus non eſt dominus in foro conſcientiæ.

¶ Ex omnibus his ſequitur concluſio, Quòd
19 *barbari nec propter peccata alia mortalia, nec propter peccatū infidelitatis nō impediuntur quin ſint ueri domini, tam publicè quàm priuatim:

nec hoc titulo poſſunt à Chriſtianis occupari bona & terræ illorum, ut latè & eleganter deducit Caiet. ſecunda ſecūdæ. q. 66. ar. 8. Reſtat *Caieta.* an ideo non eſſent domini, quia ſunt inſenſati, uel amentes. Et circa hoc dubium eſt, an
20 *ad hoc ut aliquis ſit capax dominii, requiratur uſus rationis. & Cōradus quidē libro, 1. q. *Conradus.* 6. ponit concluſionem, quòd dominium conuenit creaturæ irrationabili tā ſenſibili quàm inſenſibili. Probatur, Quia dominium nihil aliud eſt quàm ius utendi re in uſum ſuum: Sed bruta habent ius ſuper herbas, & plantas. Geneſ. 1. Ecce dedi uobis omnem herbam af- *Geneſ. 1.* ferentem ſemen ſuper terrā, & uniuerſa ligna, quæ habent in ſemetipſis ſementem generis ſui, ut ſint uobis in eſcam, & cunctis animātibus terræ. Item aſtra habent ius illuminandi, Gene. 1. Poſuit ea in firmamento cæli, ut luce- *Geneſ. 1.* rent, ac præeſſent diei, ac nocti. Et leo habet dominium ſuper omnia animalia greſsibilia, unde & rex animantium uocatur. Et aquila eſt domina inter uolucres. unde Pſal. 103. Hero *Pſall. 103.* dii domus dux eſt eorum. Eiuſdem ſententiæ eſt Sylueſt. in uerbo dominium, in principio, *Sylueſt.* ubi dicit, quòd elementa dominantur inuicē.

¶ Sed reſpondeo per propoſitiones. Prima, Creaturæ irrationales non poſſunt habere dominium. Patet, quia dominium eſt ius, ut fatetur etiam Conrad. ſed creaturæ irrationa-

les nō poſſunt habere ius:ergo nec dominiū. probatur minor, quia nō poſsūt pati iniuriā, ergo nō habent ius. Probatur aſſumptū, Quia qui prohiberet lupum, aut leonem à prędа, uel bouem à paſtu, nō faceret ei iniuriam, nec qui claudit feneſtram ne ſol illuminet, facit iniuriam ſoli. Et confirmatur, Quia ſi bruta habēt dominium, ergo qui tolleret herbam à ceruo, faceret furtū, quia caperet alienum inuito domino. Item, Feræ non habent dominium ſui, ergo multominus aliarum rerum. Aſſumptū probatur, Quia licet eas impune interficerę etiā animi gratia: unde etiā Philo.1.politi. ꝙ uenatio ferarū eſt iuſta & naturalis. Item, ipſæ, feræ & omnia irrationalia, ſunt hominis per proprietatē, multo magis quàm ſerui. ergo ſi ſerui nō poſſunt habere aliquid ſuū, multominus irrationalia. Et confirmatur propoſitio authoritate S. Tho. prima ſecūdæ, q.1.ar.1.& 2. & q.6.ar.&.1.contra Gent.c. 110. ſola creatura rationalis habet dominiū ſui actus, quia ut ipſe etiā dicit prima primæ, q.82.ad. 3. per hoc aliquis eſt dominus ſuorū actuū, quia poteſt hoc uel illud eligere. Vnde etiam, ut ibidem dicit, appetitus circa ultimum finem nō ſumus domini. ſi ergo bruta nō habent dominium ſuorum actuum, ergo nec aliarum rerum. Et licet diſputatio uideatur de nomine, certè hoc eſt ualde improprie loqui, & præter communem modum

modum loquẽdi tribuere dominium irrationalibus. Non enim dicimus aliquem eſſe dominum, niſi eius, quod ſitum eſt in ſua facultate. Ita enim loquimur, Non eſt in mea facultate, non eſt in mea poteſtate, quando non ſum dominus. Bruta autem cùm non moueant ſe, ſed potiùs moueãtur, ut S. Tho. ait prima ſecundæ, ubi ſuprà: eadem ratione nec habẽt dominium. Nec ualet quod Sylueſt. dicit, quòd dominium aliquando nõ dicit ius, ſed ſolam potentiam. & hoc modo ignis habet dominium in aquam: ſi enim hoc ſatis eſt ad dominium, ergo latro habet dominium ad interficiendum hominem, quia habet potentiam ad hoc, & fur habet potentiam ad capiendum pecuniam. Quòd autem dicit aſtra dominari, & leonem eſſe regem, certũ eſt dictum metaphoricè, & per tranſlationem.

21 ¶ Sed * poteſt uideri dubium de puero ante uſum rationis an poſsit eſſe dominus. Quia uidetur nihil differre ab irrationalibus: & Apoſtolus ad Galat. 4. Quanto tempore hæres paruulus eſt, nihil differt à ſeruo. Sed ſeruus nõ eſt dominus, ergo, &c. Sed ſit ſecunda Propoſitio, Pueri ante uſum rationis poſſunt eſſe domini. Hoc patet, Quia poſſunt pati iniuriam, ergo habent ius rerum. ergo & dominium, quod nihil aliud eſt, quàm ius. Item bona pupillorum non ſunt in bonis tutorum: & Gala. 4.

habent dominos,ergo pupillos.Itẽ,pueri ſunt hæredes.Sed hæres eſt q ſuccedit in ius defun cti, & qui eſt dominus hæreditatis.l. cum hæres.ff.de diuer.& tempora.prę̨ſcrip. & inſt.de hæred.qualita. & differentia. §. fin. Item diximus, ꝙ fundamentũ dominii eſt imago Dei, quæ adhuc eſt in pueris. & Apoſtolus eodẽ loco Gala.4.Quanto tẽpore hæres paruulus eſt, nihil differt à ſeruo, cùm ſit dominus omniũ. Nec eſt idem de creatura irrationali,quia puer non eſt propter alium,ſed propter ſe, ſicut eſt brutum.

22 ¶ Sed * de amentibus quid?Dico de perpetuò amentibus quòd nec habẽt,nec eſt ſpes habituros uſum rationis: ſítque tertia propoſitio.

¶ Videtur adhuc quòd poſsint eſſe domini, quia poſſunt pati iniuriam: ergo habent ius. ſed hoc remitto ad iuriſcõſultos, utrum poſſint habere dominium ciuile, & quicquid ſit de hoc,ſit ad propoſitũ. Quarta propoſitio,

23 Nec*ex hac parte impediuntur barbari ne ſint ueri domini.Probatur,Quia ſecundũ rei ueritatem non ſunt amentes, ſed habẽt pro ſuo modo uſum rationis.Patet, Quia habent ordinem aliquem in ſuis rebus, poſtquam habent ciuitates,quæ ordine conſtant, & habent matrimonia diſtincta, magiſtratus,dominos,leges,opificia, commutationes,quæ omnia requirunt uſum rationis:item religionis ſpeciẽ:

item

item nõ errant in rebus,quæ aliis ſunt euiden tes,quod eſt indicium uſus rationis. Itẽ Deus & natura non deficiunt in neceſſariis pro magna parte ſpeciei:præcipuum autem in homine eſt ratio, & fruſtra eſt potentia, quæ non reducitur ad actũ.Item fuiſſent ſine culpa ſua tot millibus annorũ extra ſtatum ſalutis, cùm eſſent nati in peccato, & non haberẽt baptiſmum,nec uſum rationis ad quærẽdum neceſſaria ad ſalutem,unde quòd uideantur tam inſenſati & hebetes, puto maxima ex parte uenire ex mala & barbara educatione, cùm etiã apud nos uideamus multos ruſticorum parum differentes à brutis animantibus. Reſtat ergo ex omnibus dictis, quòd ſine dubio barbari erãt & publicè & priuatim ità ueri domini, ſicut Chriſtiani:nec hoc titulo potuerunt ſpoliari aut principes,aut priuati rebus ſuis,ꝙ nõ eſſent ueri domini.Et graue eſſet negare illis, qui nihil iniuriæ unquam fecerunt,quod cõcedimus Saracenis,& Iudæis perpetuis hoſtibus religionis Chriſtianæ: quos nõ negamus habere uera dominia rerũ ſuarum,ſi aliâs non occupauerunt terras Chriſtianorum.

¶ Supereſt reſpondere ad argumenta in contrarium, ubi arguebatur, quòd iſti uidentur ſerui à natura, quia parum ualent ratione ad regendum etiam ſeipſos. Ad hoc reſpondeo, quòd certe Ariſtoteles non intellexit, quòd

tales, qui parum ualent ingenio, ſint natura alieni iuris, & non habeant dominium, & ſui & aliarum rerum: hæc enim eſt ſeruitus ciuilis & legitima, qua nullus eſt ſeruus à natura. nec uult Philoſophus quòd ſi qui ſunt natura parum mente ualidi, quòd liceat occupare patrimonia illorum, & illos redigere in ſeruitutem, & uenales facere: ſed uult docere, quòd à natura eſt in illis neceſsitas, quia indigent ab aliis regi & gubernari: & bonum eſt illis ſubdi aliis, ſicut filii indigent ſubiici parentibus ante adultam ætatem, & uxor uiro. Et quòd hæc ſit intenſio philoſophi, patet: quia eodem modo dicit, quòd natura ſunt aliqui domini, ſcilicet qui ualent intellectu. Certum eſt autem, quòd non intelligit, quòd tales poſſent ſibi arripere imperiũ in alios illo titulo, ꝙ ſint ſapientiores, ſed quia natura habent facultatem ut poſsint imperare & regere. Et ſic, dato quòd iſti barbari ſint ita inepti & hebetes, ut dicitur: non ideo negandum eſt habere uerum dominium, nec ſunt in numero ſeruorum ciuilium habendi. Verum eſt, quòd ex hac ratione & titulo poſſet oriri aliquod ius ad ſubiiciendum eos, ut infrà dicemus.

24 ¶ Reſtat cõcluſio certa, Quòd * antequã Hiſpani ad illos ueniſſent, illi erant ueri domini, & publicè & priuatim. Suppoſito ergo quòd ſunt uel erant ueri domini, ſupereſt uidere

quo

quo titulo potuerint Hiſpani uenire in poſſeſſioné illius regionis: & primò referam titulos qui poſsint prætendi, ſed non idonei nec legitimi. Secundò ponam alios titulos legitimos, quibus potuerint barbari uenire in ditionem Hiſpanorum. Sunt autem ſeptem tituli, qui poſſunt prætendi, ſed non idonei, ſempté autem alii uel octo iuſti & legitimi.

¶Primus ergo titulus poſſet eſſe, quòd Imperator eſt dominus mundi: & ſic dato, quòd tépore præterito fuiſſet aliquid uitii, iam eſſet purgatum in Cæſare imperatore Chriſtianiſſimo. Nam dato ꝙ ita ſit, quòd ſint ueri domini, poſſent habere ſuperiores dominos, ſicut inferiores principes habét regem, & aliqui reges habét imperatorem, unde in eandem rem poſſunt plures habere dominium: unde illa diſtinctio iuriſtarum, Dominium, altum, baſſum, directum, utile, merum, mixtum. Dubitatur ergo utrum iſti haberent dominum ſuperiorem. Et quia non poteſt eſſe dubium niſi de Imperatore, aut de papa, de iſtis dicemus. Et primò de Imperatore. Et uidetur quòd Imperator ſit totius orbis dominus, & per conſequens etiam barbarorum. Primùm ex communi appellatione, quam tribuunt Imperatori, Diuo Maximiliano, aut Carolo ſemper Augusto, orbis domino. Item, Exiit edictum à Cæſare auguſto, ut deſcriberetur uniuerſus

Luc.2. orbis,Luc.2.Sed non debent eſſe peioris conditionis Imperatores Chriſtiani.Item,Dominus uidetur iudicaſſe Cæſarē,eſſe uerū dominū Iudæorū.Reddite,inquit, quæ ſunt Cæſaris,Cæſari,&c.Luc.20.nō uidetur autē quòd
Luc.20.
Bar. ius poſſet habere,niſi quia Imperator.ergò.De hoc Bart. in extrauagāt. ad reprimen. quæ eſt Henri.7.tenet expreſsè,quòd imperator de iure eſt totius orbis dominus. Et idē tenet gloſ. in c. per uenerabil.qui filii ſint legi.Et item ad longum glo.in c. uenerabil.de electio.& probant primò.8.q.1.in apibus,ubi Hieronymus dicit,quòd in apibus unus eſt rex, & in mundo unus Imperator.Itē ff.ad.l. Rhodi.l. deprecatio.ubi Imperator Antoninꝰ dicit,Ego quidem mundi dominus.Et in l.bene à Zenone. C.de quadru. præſcrip. omnia principis eſſe intelliguntur. Et poſſet etiam probari: quia Adam primò,& poſtea Noë uidetur fuiſſe do
Geneſ.1. mini orbis, Geneſ.1. Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, ut præſit piſcibꝰ maris,& uolatilibus cæli, uniuerſæque terrę,&c.& infrà,Creſcite, & multiplicamini,et replete terrā,& ſubiicite eā, &c.Et idē in ſententia dictum eſt Noë Gene.8. Sed illi habuerūt ſucceſſores, ergo.Item quia non eſt credēdum,quin Deus inſtituerit in orbe optimum genus gubernationis, Pſal.103. Omnia in ſapientia feciſti.Sed illud eſt Monarchia,ut

S.Tho.

S.Tho.egregiè diſputat,de regi.princi.libr.1. c.2.& uidetur ſentire Ariſt.3.Politi.ergo uide tur quòd ex inſtitutioue diuina debeat eſſe unus Imperator in orbe.Item ea quæ ſunt præ ter naturã,debēt imitari naturalia:ſed in natu ralibus eſt ſemper unus rector,ut in apibus,in corpore cor,in anima una ratio. ergo ita de bet eſſe in orbe unus rector,ſicut unus Deus.

¶ Sed hæc opinio eſt ſine aliquo fundamẽto.
25 Et ideo ſit prima cõcluſio.Imperator* non eſt dominus totius orbis.Probatur,Quia domi- nium non poteſt eſſe niſi uel iure naturali,uel diuino,uel humano.Sed nullo tali eſt domi- nus orbis,ergo.Minor probatur, primum de iure naturali,quia ut bene dicit S.Tho.1.p.q. 92.articu.1.ad ſecundum,& q.96.articu.4. In iure naturali homines liberi ſunt,excepto do- minio paterno,& maritali.De iure enim natu rali pater habet dominium ſupra filios,& ma- ritus in uxorem.Ergo nullus eſt qui iure natu rali habeat imperium orbis.Et,ſicut etiam di- cit ſecunda ſecũdæ, q.10.articu.10.dominium & prælatio introducta ſunt iure humano,er- go nõ ſunt de iure naturali:nec eſſet maior ra- tio quare hoc dominium conueniret Germa- nis magis quàm Gallis.Et Ariſto.1.Politi. Du plex eſt poteſtas,una familiaris,ut patris ad fi- lios,uiri ad uxorem,& hæc eſt naturalis. Alia eſt ciuilis,quæ licet à natura quidẽ habeat or-

tum,& ideo poteſt dici de iure naturæ,ut S. Tho.de regimi.prin.c.1.libr.1.eſt enim homo animal ciuile:non tamen natura ſed lege conſtituta eſt.De iure autem diuino ante aduentum Chriſti redemptoris non legimus fuiſſe imperatorem & dominum mundi, quamuis gloſſ.illa Bar.in extrauagan.ad reprimend.adducat de Nabuchodonoſor, Dani.9.de quo dicitur,Tu rex regum es, deus cæli, regnum, fortitudinem,gloriam,& imperium dedit tibi,& omnia in quibus habitarent filii hominum.Sed certum eſt, quòd nec Nabuchodoſor accepit imperium ſpecialiter à Deo,ſed eo modo quo alii principes.Rom.13.Omnis poteſtas à domino Deo eſt.& Prouerb.8.Per me reges regnant,& legum conditores iuſta decernunt. Nec etiam habuit imperium iure in totum orbem,ut putat.Barto.nam Iudæi non erant ei ſubiecti iure.Item ex hoc ipſo patet, quòd nullus erat de iure diuino dominus totius mundi, quia gens Iudæorum erat libera ab omni alienigena,imò erat prohibitum in lege,ut haberent dominum alienigenam Deu. 17.Non poteris alterius gentis hominem regem facere.Et quamuis S.Tho.de regi.princi. lib.3.c.4.& 5.uidetur dicere, quòd imperium Romanorum fuit à Deo traditum propter iuſtitiam illorum & amorem patriæ,& propter optimas leges,quas habebant,hoc non eſt intelligendum,

telligendum, quòd ex traditione, aut ex inſtitutione diuina, haberēt imperium, ut Auguſt. etiam dicit 18. de ciuit. Dei, ſed quòd prouidētia diuina factum eſt, ut conſequerentur imperium orbis: ſed alio iure ſcilicet uel iuſti belli, uel alia ratione, non eo modo quo habuit Saul, & Dauid regnum à Deo. Et hoc facilè intelliget ſiquis conſideret, qua ratione, & ſucceſsione imperia & dominia in orbe peruenerint uſque ad nos. ut enim omittamus omnia, quæ præceſſerunt diluuium, certè poſt Noë orbis fuit diuiſus in diuerſas prouincias & regna ſiue hoc fuerit ex ipſius Noë ordinatione, qui ſuperuixit diluuio 350. annos, Geneſ. 9. qui in diuerſas regiones miſit colonias, ut patet apud Beroſum Babylonicum: ſiue, quod uériſimilius eſt, ex conſenſu mutuo gentium, diuerſæ familiæ occupauerunt diuerſas prouincias, ut Gen. 13. Abraham dixit ad Lot, Ecce uniuerſa terra coram te eſt, ſi ad ſiniſtrā ieris, ego dextram tenebo: ſi tu dextram elegeris, ego ad ſiniſtram pergam. Vnde Geneſ. 10. traditur, quòd per pronepotes Noë diuiſæ ſunt nationes, & regiones, ſiue in aliquibus regionibus primò inceperunt eſſe domini per tyrannidem, ſicut uidetur fuiſſe Nemrod, de quo Geneſ. 10. quòd primus incepit eſſe potens in terra: ſiue conuenientibus in unum aliquibus in unam rempublicam ex conſenſu communi

Geneſ. 9. *Beroſus.* *Geneſ. 13.* *Geneſ. 10.* *Geneſ. 10.*

communi ſibi conſtituerunt principem. Certum eſt enim uel his, uel aliis non diſsimilibus modis dominia, & imperia incœpiſſe in mundo, ac poſtea, uel iure hæreditario, uel iure belli, uel aliquo alio tali titulo deriuata eſſe uſque ad noſtram ætatem, ſaltem uſque ad aduentũ Saluatoris. Ex quo patet, nullum ante aduentum Chriſti habuiſſe iure diuino orbis imperium, neque illo titulo, hodie poſſe imperatorem ſibi arrogare orbis dominium, & per conſequens nec barbarorum. Sed poſt aduentum Domini poſſet quis prætendere, quòd ex traditione Chriſti eſſet unus imperator in orbe, quia Chriſtus etiam ſecundum humanitatem fuit orbis dominus, iuxta illud Matth. 28. Data eſt mihi omnis poteſtas, &c. quod ſecundum Auguſt. & Hieronymum intelligitur ſecundum humanitatem. Et, Omnia ſubiecit ſub pedibus eius, ut introducit Apoſtolus 1. Corin. in fin. ergo ſicut reliquit in terra unum uicarium in ſpiritualibus, ita reliquit etiam in temporalibus, & hic eſt imperator. Et S. Tho. de regi. prin. libr. 3. c. 13. dicit, quòd Chriſtus à natiuitate ſua erat uerus mundi dominus, & monarcha, cuius uices gerebat Auguſtus, licet non intelligens. clarum eſt, quòd non gerebat uices in ſpiritualibus, ſed in tẽporalibus. Cùm ergo regnum Chriſti ſi fuit temporale, fuit in toto orbe, ergo etiam Auguſtus erat Dominus orbis,

Matth. 28.

S. Tho.

nus orbis,& eadem ratione ſucceſſores eius. Sed neque hoc dici ullo modo poteſt. Primũ, quia hoc ipſum eſt unum dubium, an Chriſtus ſecundum humanitatem fuerit Dominus temporalis orbis. Et probabilius eſt quòd nõ, & ipſe Dominus uidetur aſſeruiſſe in illo loco, Regnum meum non eſt de hoc mundo. *Iohan.18.* Vnde & S.Tho.illic dicit, quòd dominium *S.Tho.* Chriſti ordinatur ad ſalutem animæ,& ad ſpiritualia bona,licet à temporalibus non excludatur eo modo,quo ad ſpiritualia ordinatur. Vnde patet,quòd non eſt ſententia S.Thom. quòd regnum eius eſſet eiuſdem rationis cum regno ciuili & temporali,ſed ita eſt,quòd ad finem redemptionis habebat omnimodam poteſtatem,etiam in temporalibus:ſed ſecluſo illo fine,nullam habebat.Et primum,dato quòd fuiſſet Dominus temporalis,hoc eſt diuinare dicere quòd reliquit illam poteſtatem imperatori,cum de hoc nulla mentio facta ſit in tota ſcriptura.Et quod S.Tho.dicit, quòd Auguſtus gerebat uices Chriſti,primùm hoc dixit in illo c.In tertia autẽ parte,ubi loquitur ex inſtituto de poteſtate Chriſti,nullam mentionẽ facit de hac tẽporali poteſtate Chriſti. Secũdò S.Tho.intelligit,ꝙ gerebat uices per hoc,quia temporalis poteſtas eſt ſubiecta & miniſtra ſpiritualis poteſtatis.Imò hoc modo reges ſunt miniſtri epiſcoporum, ſicut & ars

fabri

ſabrilis eſt ſubiecta equeſtri,& militari:ſed tamen miles,aut dux non eſt faber,ſed habet imperare fabro in armis fabricandis. Et S.Tho. in illo loco Iohan.18. expreſsè dicit regnum Chriſti non eſſe temporale,nec tale regnum, quale Pilatus intelligebat,ſed regnum ſpirituale,quod ipſe Dominus declarat eodem loco, Tu dicis quia rex ſum ego. ego in hoc natus ſum,& ad hoc ueni in mundum, ut teſtimonium perhibeam ueritati. Et ſic patet, quòd eſt merum commentum dicere,quòd ex traditione Chriſti ſit unus imperator & Dominus mundi. Quod etiam apertè cõfirmatur, Quia ſi hoc eſſet ex iure diuino,quomodo imperiũ fuit diuiſum in Orientale & Ocidentale? primo inter filios magni Conſtantini,& poſtea ab Stephano papa,qui imperium Occidentale tranſtulit ad Germanos, ut habetur in d.c. per uenerabilẽ.Eſt enim ineptum, & ineruditum,quod glo.illic dicit,quòd Græci poſtea non fuerunt imperatores.Nunquam enim imperatores Germani hoc titulo prætenderunt ſe eſſe Græciæ dominos.Et Iohannes Palæologus Imperator Conſtantinopolitanus, in concilio Florentino habitus eſt pro legitimo imperatore.Et præterea patrimonium eccleſiæ (ut fatetur ipſi Iuriſtę,etiã Bartolus) nõ eſt ſubiectum imperatori. ꝙ ſi omnia eſſent ſubiecta, imperatori iure diuino,ex nulla donatione

S.Thom.

tione imperatorum,nec alio titulo potuiſſent eximi ab imperatore, ſicut nec papa poteſt quenquam eximere à poteſtate papæ.Item nec regnum Hiſpaniæ eſt ſubiectum imperatori, nec Frãcorum, ut etiam habetur in d.c.per ue nerabilem.licet glo.ex capite ſuo addat,quòd hoc non eſt de iure,ſed de facto. Itẽ doctores concedunt quòd ciuitates,quæ aliquando fue runt ſubiectæ imperio,potuerunt per conſuetudinem eximi ab imperio: quod non eſſet, ſi ſubiectio eſſet de iure diuino. De iure autẽ humano conſtat, quòd imperator non eſt dominus orbis. Quia uel eſſet ſola authoritate legis:& nulla talis eſt,& ſi eſſet,nihil operaretur,quia lex præſupponit iuriſdictionem.ſi ergo ante legẽ non habebat imperator iuriſdictionem in orbe,lex non potuit obligare nõ ſubditos,nec hoc habuit imperator aut per legitimam ſucceſsionem,aut donationem, aut permutatione,aut emptione, aut iuſto bello, aut electione,aut aliquo alio legali titulo, ut conſtat. Ergo nunquam imperator fuit dominus totius mundi. Secunda concluſio, Dato

26 *quòd imperator eſſet dominus mundi, non ideo poſſet occupare prouincias barbarorum, & conſtituere nouos dominos,& ueteres deponere,uel uectigalia capere. Probatur, Quia etiam qui imperatori tribuunt dominium orbis,non dicunt eum eſſe dominum per proprietatem,

vt gl. in pro œmio digeſtorum. prietatem, ſed ſolùm per iuriſdictioné: quod ius non ſe extendit ad hoc, ut conuertat prouincias in ſuos uſus, aut donet pro ſuo arbitrio oppida, aut etiam prædia. Ex dictis ergo patet, quòd hoc titulò non poſſunt Hiſpani occupare illas prouincias.

¶ Secundus titulus. Quòd prætéditur, & quidem uehementer aſſeritur ad iuſtam poſſeſsionem illarum prouinciarũ, eſt ex parte ſummi Pontificis. Dicunt enim quòd ſummus Pontifex eſt monarcha etiam temporalis in toto orbe, & per conſequens, quòd potuit conſtituere Hiſpaniarum reges principes illorum barbarorum: & ita factum eſt. Circa hoc opinio eſt quorundam iuriſconſultorum, quòd papa habet plenam iuriſdictionem in temporalibus in toto orbe terrarum, adiicientes etiam, quòd omnium principum ſecularium poteſtas à papa in eos deriuata ſit. Ita tenet Hoſtien. in c. ꝙ ſuper his. de uo. & archiepiſ. 3. parte, titulo 22. c. 5. §. 8. & Ang. Anch. ita tenet Syluest. quòd multo etiam largiùs, & benigniùs hanc poteſtatem tribuit papæ, in uerbo, infidelitas. §. 7. & in uerbo, papa. §. 7. 10. 11. & 14. & in uerbo, legitimus. §. 4. mirabilia dicit in illis locis circa hoc: ut puta, quòd poteſtas imperatoris & omnium aliorũ principũ eſt ſubdelegata reſpectu papæ, & quòd eſt deriuata à Deo mediante papa, & ꝙ tota illorum poteſtas dependet à papa,

papa,& quòd Conſtantinus donauit terras papæ in recognitione dominii temporalis. Et econtrario papa donauit Conſtantino imperium in uſum & ſtipendium. Imò quòd Conſtātinus nihil donauit, ſed reddidit quod erat ſubtractum: & quòd papa non exercet iuriſdictionem in temporalibus extra patrimonium eccleſiæ, non eſt propter defectum authoritatis, ſed ad uitandum ſcandalum Iudæorum, & ad nutriendam pacem, & multa alia his uaniora, & abſurdiora. Tota probatio iſtorum eſt, Quia, Domini eſt terra, & plenitudo eius: &, Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra. & papa eſt uicarius Dei & Chriſti. & ad Ephe.2. Chriſtus factus eſt pro nobis obediēs uſque ad mortem, &c. Et huius opinionis etiā uidetur eſſe Barto. in illa extraua. ad reprimendam & uidetur fauere S. Tho. in fine ſecundi ſentētiarum, cuius ultima uerba ſunt in ſolutione ad quartum argumētum, quod eſt ultimum totius libri, quòd papa tenet utriuſque poteſtatis apicem, ſcilicet ſecularis & ſpiritualis. & eiuſdem opinionis eſt Herbeus de poteſtate eccleſiæ. Hoc ergo fundamento iacto, dicunt authores huius ſententiæ. Primò, quòd papa liberè potuit cōſtituere principes barbarorū reges Hiſpaniç, tāquam ſupremus dominus temporalis. Secūdò dicunt, quòd dato quòd hoc non poſſet, ſaltem ſi barbari nolunt

Eph.2.

Bart.

Herbeus

x recogno

recognoſcere dominium temporale papæ in eos, quòd hac ratione poteſt eis inferre bellũ, & imponere principes. Vtrunque autem factũ eſt: nam primò ſummus Pontifex conceſsit illas prouincias Regibus Hiſpaniæ. Secundò etiam barbaris propoſitum fuit, & ſignificatum, quòd papa eſt uicarius Dei, & habet uices eius in terris: & ideo, quòd recognoſcant eum ſuperiorem, quòd ſi illi recuſauerint, iuſto titulo eſt eis bellum illatum, & occupatæ prouinciæ illorum, &c. Et hoc ſecundũ nominatim dicit Hoſti. ubi ſuprà, & ſumma Ange.

¶ Sed quia de dominio temporali papæ prolixè diſputaui in relectione de poteſtate eccleſiaſtica, ideo hic breuiter per propoſitiones

27 reſpondebo. Prima, Papa *non eſt dominus ciuilis, aut temporalis totius orbis, loquendo propriè de dominio & poteſtate ciuili. Hæc

Turre Cre. cõcluſio eſt Turre. Crema. libro ſecũdo, c. 113.

Hugo. & Iohannis And. & Hugo. 69. diſt. cum ad ue

Innocen. rum. Et fatetur doctiſsimus Innocen. in d. c. per uenerabilem, ſe non habere poteſtatem

Bernard. temporalem in regno Franciæ. Et uidetur expreſſa ſententia Bernardi in ſecundo libro de

Matth. 20. *Luc. 22.* conſi. ad Eugeni. Et oppoſita ſententia uidetur eſſe contra præceptum Domini, qui Mat. 20. & Luc. 22. ait, Scitis quia principes gẽtium dominãtur eorum, &c. non ita erit inter uos.

1. P. 5. Item cõtra præceptum Apoſtoli, Nõ dominã

tes

tes in clerum,ſed forma facti gregis.Et ſi Chri
ſtus dominus non habuit dominium tempo-
rale, ut ſuprà tanquam probabilius diſputatũ
eſt,etiam ex ſententia S.Tho.multo minus pa *S.Tho.*
pa habet,qui eſt uicari⁹:& iſti tribuũt ſummo
Pontifici quod ipſe nunquam agnouit: imò
contrarium fatetur in multis locis, ut in rele-
ctione additum eſt.Et ſatis eſt probatũ de im-
peratore, ſicut ſuprà:quia non poteſt ei conue
nire dominium niſi iure naturali,aut diuino,
aut humano. Naturali, aut humano, certum
eſt quòd non.De diuino nullum profertur. er *Iohan.ulti.*
go fruſtra aſſeritur, & uolũtariè.Et quòd Do
minus dixit Petro,Paſce oues meas,ſatis oſtẽ-
dit eſſe poteſtatem in ſpiritualibus, & nõ tem
poralibus. Et primùm oſtendit nõ eſſe in to- *Iohan.10.*
to orbe. nam ipſe dixit Iohan.10. quòd in fi-
ne ſeculi fiet unum ouile,& unus paſtor.Vnde
ſatis conſtat in præſentia non omnes eſſe oues
huius ouilis,ſaltem infideles.Item dato quòd
Chriſtus haberet hanc poteſtatem,conſtat nõ
eſſe commiſſam papæ.Patet, quia non minus
papa eſt uicarius Chriſti in ſpiritualib⁹, quàm
in temporalibus. ſed papa non habet iuriſdi-
ctionem ſpiritualem ſuper infideles, ut etiam
fatẽtur aduerſarii,& uidetur expreſsè 1.Cor.5. *1.Corin.5.*
Quid ad me de his,qui foris ſunt,iudicare? er-
go nec etiam in temporalibus. Et certè argu-
mentum nullum eſt, Chriſtus habuit poteſta-

tẽ tẽporalem in toto orbe. ergo & papa habet. nam Chriſtus ſine dubio habuit poteſtatem ſpiritualem in toto orbe, non minus ſupra fideles, quàm ſupra infideles: & potuit ferre leges obligãtes totum orbem, ſicut fecit de baptiſmo, & articulis fidei: & tamen papa nõ habet illam poteſtatem ſupra infideles, nec poſſet eos excommunicare, nec prohibere cõnubia in gradibus iure diuino permiſsis, ergo. Itẽ quia etiã ſecũdũ doctores Chriſtus poteſta tẽ excellentiæ non cõmiſit etiam Apoſtolis, ergo etiam nihil ualet cõſequentia, Chriſtus habuit poteſtatẽ tẽporalẽ in orbe, ergo & pa

28 pa. ¶ Secunda propo. Dato ꝙ ſummus Pontifex haberet talem poteſtatem ſecularem in mũdo, non poſſet eam dare principibus ſecularibus. Hoc patet, quia eſt annexa papatui, nec poteſt eam papa ſeparare ab officio ſummi Pontificis, nec poteſt priuare ſucceſſorem illa poteſtate, quia non poteſt eſſe ſequens ſummus Potifex minor præceſſore ſuo: & ſi unus Pontifex dediſſet hanc poteſtatem, uel nulla eſſet talis collatio, uel ſequens Pontifex poſſet auferre.

29 ¶ Tertia propoſitio, Papa habet poteſtatem temporalẽ in ordine ad ſpiritualia, id eſt quantum neceſſe eſt ad adminiſtrationem rerũ ſpiritualium. Hæc etiã eſt Turre Crema. ubi ſu-

Turre Cre. prà c.114. & eſt omnium doctorum. Et probatur,

tur,quia ars,ad quam pertinet finis ſuperior, eſt imperatiua & præceptiua artium ad quas ſpectant fines inferiores.1.Ethico. Sed finis poteſtatis ſpiritualis eſt ultima felicitas, finis *1.Ethico.* autem poteſtatis ciuilis eſt felicitas politicã. ergo poteſtas temporalis eſt ſubiecta ſpirituali.Et hac ratione utitur Innocen.in c.ſolitæ.de maiori.& obedien.Et confirmat, quia cui commiſſa eſt cura alicuius officii,intelligũtur conceſſa omnia ſine quibus officium rectè expediri nõ poteſt.de officio delega.c.1. Cùm *De off.del.* ergo ex cõmiſsiõe Chriſti papa ſit paſtor ſpiritualis, & hoc officium impediri poſsit per poteſtatem ciuilem,cùm Deus & natura non deficiant in neceſſariis:non eſt dubitandum quin fuerit ei relicta poteſtas in temporalibus quantum neceſſe eſt ad gubernationem ſpiritualium. Et hac ratione poteſt papa infringere leges ciuiles,quæ ſunt nutritiuæ peccatorũ, ſicut infregit leges de præſcriptiõe malę fidei, ut patet de præſcrip.c.fin.Et hac etiam ratione diſcordãtibus principib⁹ de iure alicuius principatus, & in bella ruentibus, poteſt eſſe iudex,& cognoſcere de iure partium, & ſententiam ferre,quam tenentur recipere principes, nè ſcilicet eueniant tot mala ſpiritualia, quot ex bello inter principes Chriſtianorũ neceſſe eſt oriri.Et licet hoc uel non faciat papa,uel nõ ſæpe faciat,hoc nõ eſt quia nõ poteſt,ut di-

Durandus. cit dominu Durand. ſed quia timet ſcandalum, ne principes putent hoc facere per ambitionem, uel ueritus rebellionem principum à ſede apoſtolica. Et hac ratione poteſt aliquando reges deponere, & etiam nouos conſtituere, ſicut aliquando factum eſt. Et certè nullus *Palud.* legitimè Chriſtianus deberet negare hanc poteſtatem papæ. Et ita tenent Palud. & Durand. *Henric.* de poteſtate eccle. & Henri. Gand. quotlibet. 6. articu. 23. & ad hunc ſenſum intelligenda ſunt iura quæ dicunt papam habere utrunque gladium, quæ multa ſunt, & quicunque doctores antiquiores qui hoc dicunt ſicut etiam S. Tho. in 1. Sententiã. ut citatum eſt. Imò non dubito quin epiſcopi habeant hoc modo authoritatem temporalem in ſuo epiſcopatu eadem ratione, qua papa in orbe. Vnde malè dicunt, & malè faciunt, uel principes, uel magiſtratus, qui contendunt impedire epiſcopos ne coërceant ſeculares à peccatis per pœnas pecuniarias, aut exilium, aut alias pœnas temporales. hoc enim non eſt ſupra poteſtatem eorum, modò non faciant ex auaritia, & ad quæſtum, ſed ad neceſsitatem, & commodum rerum ſpiritualium. Et ex hoc loco iterum ſumitur argumentũ pro prima cõcluſione: ſi enim papa eſſet dominus orbis, etiã epiſcopus eſſet dominus temporalis in ſuo epiſcopatu, quia etiam in ſuo epiſcopatu eſt uicarius Chriſti: quod

quod tamen aduerſarii negant.

30 ¶Quarta concluſio, Papa* nullam poteſtatem temporalem habet in barbaros iſtos, neque in alios infideles. Hæc patet ex 1. & 3. Nam ſi nõ habet poteſtatem temporalem niſi in ordine ad ſpiritualia, ſed non habet poteſtatem ſpiritualem in illos. 1. Corin. 5. ergo nec temporalẽ.

31 Sequitur corollarium, quòd * etiam ſi barbari nolint recognoſcere dominium aliquod papæ, non ideo poteſt eis bellum inferri, & bona illorum occupari. Patet, quia nullum tale dominium habet. & confirmatur hoc maniſeſté. Nam (ut infrà dicetur, & aduerſarii fatentur) dato quòd barbari nolint recipere Chriſtum pro domino, non tamen poſſunt bello peti, aut aliquo malo affici: abſurdiſsimum, eſt autem quod ipſi dicunt, & faciunt, quòd cùm poſsint impune non recipere Chriſtum, teneãtur recipere uicarium eius, aliâs poſsint bello cogi, & ſpoliari omnibus bonis, imò & ſupplicio affici. Et cõfirmatur iterum, quia cauſa ſecundum iſtos quare etiam ſi nolint recipere Chriſtum, aut fidem eius, non poſſunt cogi, eſt, quia non poteſt eis euidenter probari per rationes naturales: ſed multo minus poteſt probari dominium papę. ergo etiam non poſſunt cogi ad recognoſcẽdum hoc dominium. Et Syluest. quamuis latiſsimè loquatur de poteſtate papæ, tamen in uerbo, infideles. ſepti- Syueſt.

mo expreſsè tenet contra Hoſtien. quòd infideles non poſſunt bello cogi ad recognoſcendum hoc dominium, nec hoc titulo poſſunt ſpoliari bonis ſuis. Et ita tenet. Innocentius in d.c. quod ſuper his. de uot. Et non eſt dubium quin. S. Tho. ſit huius ſententiæ, ſecunda ſecūdæ, q. 66. arti. 8. ad ſecundum. & Caieta. illic ex expreſsè, ubi dicit S. Tho. quòd infideles non poſſunt ſpoliari ſuis bonis, niſi qui ſunt ſubditi principibus temporalibus, propter cauſas legum legitimas, propter quas etiam alii ſubditi poſſunt priuari. Imò nec Saraceni inter Chriſtianos unquam iſto titulo fuerunt ſpoliati ſuis bonis, aut áliquo incommodo affecti. Nam ſi iſte titulus eſt ſufficiens ad inferendum eis bellum, hoc tantundem eſt, ac ſi quis dicat, quòd ratione infidelitatis poſſunt ſpoliari. Certum eſt enim quòd nullus infidelium recognoſcit hoc dominium. nullus au autem doctor, nec etiam inter aduerſarios eſt, qui hoc cōcedat, ſcilicet quòd ſolo titulo infidelitatis poſſunt ſpoliari. ergo omnino eſt ſophiſticum, quod iſti doctores dicunt, quòd ſi infideles recognoſcunt dominium Roma. pōtificis, non poſſunt bello infeſtari, bene autē ſi nō recognoſcūt. Null' enim recognoſcit. Ex quo patet, quòd nec iſte titulus eſt idoneus contra barbaros, uel quia papa dederit prouincias illas tanquam dominus abſolutè, uel

Innoce.

S. Tho.

Caieta.

quia

quia non recognoſcunt dominium papæ, habent cauſam iuſti belli contra illos. Et hanc ſententiam tenet Caietanus latè ſecunda ſecundæ, quæſt. 66. articulo 8. ad ſecundum. Nec authoritas canoniſtarum in contrarium multum debet mouere: quia (ut ſuprà dictum eſt) hæc tractanda ſunt ex iure diuino, & plures & maiores contrarium tenent, inter quos etiam eſt Iohan. Andr. nec habent pro ſe aliquem textum. nec etiam grauis authoritas Archie. Floren. hoc loco recipienda eſt, ſecutus eſt enim Augu. Ancha. ſicut aliâs ſolet ſequi Canoniſtas. Ex dictis patet, quòd Hiſpani cũ primum nauigauerunt ad terras barbarorum, nullum ius ſecum afferebant occupandi prouincias illorum.

¶Et ideo alius titulus eſt, qui poteſt prætendi iure inuentionis, nec alius titulus à principio prætendebatur: & hoc ſolo titulo primo nauigauit Columbus Ianuen. Et uidetur quòd hic titulus ſit idoneus, quia illa, quæ ſunt deſerta, fiunt iuregentium & naturali occupantis. Inſtituta de rerum diuiſio. §. feræ beſtiæ. ergo cùm Hiſpani fuerint primi, qui inuenerint, & occupauerint illas prouincias, ſequitur quòd iure poſſident, ſicut ſi ſolitudinem inhabitatam hactenus inueniſſent. Sed de iſto titulo qui tertius eſt, non oportet multa uerba facere: quia ut ſuprà probatum eſt, bar-

ergo poſſunt cogi à principibus. Secũdò, quia ſi Galli nollent obedire regi ſuo, poſſet rex Hiſpaniȩ cogere illos ut obedirẽt, ut certum eſt. ergo ſi nolunt obedire Deo, qui eſt uerus & ſupremus dominus, poſſunt principes Chriſtiani cogere illos barbaros, ut obediant. non enim uidetur quòd debeat eſſe peioris conditionis cauſa Dei, quàm hominum. Et confirmatur, Quia ſicut arguit Scotus 4. diſtin. 4. q. 9. de pueris infidelium baptizandis, potius debet aliquis cogi ad obediendum domino ſuperiori, quàm inferiori. Si ergo cogi poſſent barbari ut obedirent principibus ſuis, ergo multo magis ut obediãt Chriſto, & Deo. Tertio, quia ſi blaſphemarent publicè Chriſtum, poſſent bello cogi, ut deſiſterent ab huiuſmodi blaſphemiis, ut doctores concedunt, & uerum eſt. Poſſemus enim bello perſequi, ſi uterentur crucifixo ad irriſionem, uel quocũque modo abuterentur ad ignominiã rebus Chriſtianis, ut fingentes ad illuſionem ſacramenta eccleſiæ, uel aliquod ſimile. Quod etiã patet. Nam ſi facerent iniuriam Regi Chriſtiano, etiã defuncto, poſſemus uindicare iniuriam. multo ergo magis ſi faciãt iniuriam Chriſto, qui eſt rex uiuus Chriſtianorum. Nec de hoc eſt dubitandum, quiá ſi Chriſtus uiueret inter mortales, & pagani facerent ei iniuriam, non eſt dubium quin poſſemus bello perſequi

Scotus 4.

Et S. Tho. ſecunda ſecundæ, q. 10. articu. 8.

qui iniuriam:ergo etiam nunc.Sed maius peccatum eſt infidelitas, quàm blaſphemia, quia
S.Thom. ut S.Tho.dicit,& probat ſecunda ſecundæ,q.10.articu.3. infidelitas eſt grauiſsimum inter peccata quæ contingunt in peruerſitate morũ, & blaſphemia,& nõ opponitur directè fidei,ſed confeſsioni fidei.Infidelitas etiam tollit principium conuerſionis in Deum,ſcilicet fidem, non autem blaſphemia.ſi ergo pro blaſphemia in Chriſtum poſſunt Chriſtiani bello perſequi infideles:ergo pro ipſa infidelitate. Et confirmatur,Quòd blaſphemia non ſit ita magnum peccatum,ſicut infidelitas. Quia pro infidelitate eſt pœna capitalis Chriſtiano per leges ciuiles,non autem pro blaſphemia.

32 ¶Pro reſponſione ſit prima propoſitio, Barbari*priuſquã aliquid audiſſent de fide Chriſti,non peccabant peccato infidelitatis, eo quod non crederent Chriſto.Hæc propoſitio eſt ad
S.Thom. literam.S.Tho.ſecunda ſecundæ q.10.articu.1. ubi dicit, quòd apud eos,qui nihil audierunt de Chriſto, infidelitas non habet rationem peccati,ſed magis pœnæ,quia talis ignorantia diuinorum,ex peccato primi parentis ſecuta eſt.Qui autem(inquit)ſic ſunt infideles,damnantur quidem propter alia peccata,ſed non propter peccatum infidelitatis. Vnde Dominus dicit Iohan.15.Si non ueniſſem,& loquutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent.

Quod

Quod exponens Auguſt.dicit,quòd loquitur de illo peccato,quo non crediderunt in Chriſtum.Idem uidetur dicere S.Tho. ſecunda ſecundæ,q.10.di.6.& q.34.arti.2.ad ſecundum. *Auguſt.*
Hæc propoſitio eſt contra multos doctores, & primò contra Altiſio.3.p.in q. Vtrum fidei poteſt ſubeſſe falſum.Vbi dicit,quòd non poeſt aliquis habere ignorantiam inuincibilem, nõ ſolũ Chriſti,ſed cuiuſcũque articuli fidei: quia ſi faciat quod in ſe eſt,Dominus illuminabit,ſiue per doctoré intrinſecũ,ſiue extrinſecũ:& ſic ſemper eſt peccatũ mortale credere aliquid cõtrariũ articulis fidei.Ponit exemplum de uetula,cui epiſcopus prædicaret aliquid cõtra fidei articulum.Et generaliter dicit, quòd ignorantia iuris diuini neminem excuſat. Eadem fuit opinio Guillelmi Pariſien.qui eodẽ modo argumẽtatur.Vel enim talis facit quod in ſe eſt,& illuminabitur:ſi non facit,non excuſatur. Et in eadem ſententia uidetur fuiſſe Gerſon.de ſpirituali uita animæ,lect.4. Concors(inquit)eſt ſententia doctorum,quòd in his,quæ ſunt iuris diuini,non cadit ignorantia inuincibilis, quin facienti quod in ſe eſt, Deus ſemper aſsiſtat paratus illuſtrare mentẽ, quantum oportebit ad ſalutem,& erroris euitationem.Et Hugo de ſancto Victore libro 2. parte 9.c.5.dicit neminem excuſari per ignorãtiam à præcepto baptiſmi ſuſcipiendi:quia niſi ſua *Altiſio.*

ſi ſua culpa deſtiterit, audire & ſcire poterit, ut exemplum eſt de Cornelio. Actuum 10. Hanc ſententiam & opinionem limitat Adrian. in quodlibetis, q. 4. Ea, inquit, quæ ſunt iuris diuini, ſunt in duplici differẽtia. Quædam ſunt, ad quorum ſcientiam Deus non obligat omnes uniuerſaliter, ut ſunt apices iuris diuini, & difficultates circa illud, & circa ſcripturam ſacram, & præcepta: & circa hæc bene poteſt cadere ignorantia inuincibilis, etiam ſi quis faciat totum quod in ſe eſt. Alia ſunt, ad quorum ſcientiã Deus generaliter obligat omnes, ut articuli fidei, præcepta uniuerſalia legis: & de his eſt uerum, quod doctores dicunt, quòd non poteſt quis excuſari per ignorantiam. Si enim quis faciat quod in ſe eſt, illuminabitur à Deo per doctorẽ interiorẽ, uel exteriorem. Sed nihilominus concluſio poſita uidetur expreſsè de intentione S. Tho. Et probatur, Tales, qui nunquam audierunt quantumcunque ſint aliâs peccatores, ignorant inuincibiliter: ergo talis ignorantia non eſt peccatum. Antecedens patet ex illo ad Roma. 10. Quomodo credent niſi audiant: quomodo autem audiẽt ſine prædicante? ergo ſi non eſt eis prædicata, ignorant inuincibiliter, quia non poſſunt ſcire. Neque Paulus condemnat infideles, quia non faciunt quod in ſe eſt, ut illuminentur à Deo: ſed quia cùm audiſſent, nõ crediderunt.

Nunquid

Nunquid(inquit)non audierunt? Et quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum. Ex hoc condemnat illos, quia in omnem terram fuit prædicatum Euangelium, aliâs non condemnaturus quantumcunque haberent alia peccata. Vnde etiam decipitur Adrianus in alio puncto circa materiam de ignorantia. Dicit enim in eodem quotlib. quòd etiam in materia morum ſi quis adhibet omnem induſtriam, & diligentiam ad ſciendum ea quæ oportet, non ſatis eſt ad excuſationem ignorãtiæ, niſi per contritionem peccatorum diſponat ſe ad hoc ut illuminetur à Deo: ut ſi quis dubitat de aliquo contractu, & quærit à uiris doctis, & aliâs laborat ad ſciendum ueritatem, & putat eſſe licitum: ſi fortè non eſt licitus, & exercet, nõ excuſatur. Si fortè aliâs eſt in peccato, quia non facit totum quod in ſe eſt ad uincendum ignorantiam, & licet ſtet, quòd etiam ſi diſponat ſe ad gratiam, non illuminetur: tamen non excuſatur, niſi tollat hoc impedimentum, ſcilicet peccatum. Vnde ſi de eodem caſu & tractatu Petrus & Iohannes dubitant, & faciunt æqualem diligentiam humanam, & uterque putat eſſe licitũ: Petrus autem eſt in gratia, Iohannes in peccato: Petrus habet ignorantiam inuincibilem, Iohannes uincibilem: & ſi uterque exerceat contractum, Petrus excuſatur, Iohannes non excuſatur. Fallitur inquam in *Adrianus.*

hoc, ſi

hoc, ſicut à me diſputatum eſt latè prima ſecũdæ, in materia de ignorantia. Mirabile enim eſſet dicere, quòd in nulla materia iuris diuini poſſet habere ignorãtiam inuincibilem infidelis, imò quicunque eſt in peccato mortali. Imò ſequitur, quòd ille Petrus, qui erat in gratia, & ignorabat inuincibiliter aliquid circa uſuram, aut ſimoniam, ſolùm per hoc quòd caderet in mortale, illa ignorantia fieret uincibilis. quod abſurdum eſt.

33 ¶ Vnde dico, quòd* ad hoc, quòd ignorantia imputetur, & ſit peccatum uel uincibilis, requiritur negligentia circa illam materiam, puta, quia noluit audire, uel auditum non credidit: & econtrario ad ignorantiam inuincibilem ſatis eſt, quòd fecerit humanam diligentiam ad ſciendum, etiam ſi aliâs ſit in mortali. Vnde quantum ad hoc idem eſt iudicium nũc & ſtatim poſt aduentum Chriſti, uel poſt paſſioné eius. Nec poſſet Adrianus negare, quin paulo poſt paſsionem Domini Iudæi, qui erãt in India, uel Hiſpania, ignorabant inuincibiliter paſsioné Domini, quantumcunque eſſent in mortali, imò expreſsè hoc ipſe concedit in 1. q. ad quartum, in materia de obſeruantia legalium. Et certum eſt, quòd Iudæi abſentes à Iudæa, ſiue eſſent in peccato, ſiue non, habebant ignorantiam de baptiſmo inuincibilem. Sicut ergo tunc poterat cadere ignorantia in-

uincibilis

uincibilis de hoc,ita & nunc apud eos, apud quos non eſt facta annuntiatio de baptiſmo. Sed in hoc decipiuntur iſti doctores,quia putant,ꝙ ſi ponamus ignorantiam inuincibilem de baptiſmo,aut fide Chriſti, ꝙ ſtatim conſequitur,ꝙ poſsit aliquis ſaluari ſine baptiſmo, aut fide Chriſti. quod tamē nō ſequitur.Barbari enim ad quos non peruenit annuntiatio fidei,aut religionis Chriſtianæ, damnabũtur propter peccata mortalia, aut idololatriā, ſed non propter peccatum infidelitatis, ut dicit S. Tho.quòd ſi facerent quod in ſe eſt,bene uiuē do ſecundum legem naturæ, ita eſt,ꝙ Dominus prouideret, & illuminaret illos circa nomen Chriſti:non ideo tamē ſequitur,ꝙ ſi male uiuant,imputetur eis ad peccatum ignorantia, aut infidelitas circa baptiſmum ,& fidem Chriſtianam.

34 ¶ Secunda propoſitio,Barbari * non ad primum nuntium fidei Chriſtianæ tenentur credere,ita ꝙ peccent mortaliter, non credentes Chriſto ſolùm per hoc, ꝙ ſimpliciter annuntiatur eis, & proponitur, ꝙ uera religio eſt Chriſtiana,& ꝙ Chriſtus eſt ſaluator & redēptor mundi,ſine miraculis, aut quacũque alia probatione,aut ſuaſione.Probatur hæc cōcluſio ex prima, Si enim ante quā aliquid audiſſent de religione Chriſtiana, excuſabãtur, nō obligantur de nouo per huiuſmodi ſimplicem

propoſitionem,& annuntiationem,cùm talis annuntiatio nullum ſit argumentum aut motiuum ad credendum.Imò,ut Caieta ait ſecũda ſecundæ,q.1.articu.4. temere & imprudenter quis crederet aliquid,maximè in his, quæ ſpectant ad ſalutẽ,niſi cognoſcat à uiro fide digno illud aſſeri.quod barbari nõ cognoſcent, cũ ignorẽt qui,aut quales ſint, qui eis nouã religionẽ proponũt. Et confirmatur,quia ut ait S.Tho.ſecunda ſecundæ,q.1.articu.4.ad ſecũdũ argumen.& articu.5.ad primũ,ea quæ ſunt fidei,ſunt uiſa,& euidentia ſub ratione credibilis.non enim fidelis crederet niſi uideret ea eſſe credenda, uel propter euidentiam ſignorum,uel propter aliquod huiuſmodi. ergo ubi neque huiuſmodi ſigna, neque aliquod aliud ad perſuadendum concurrit, nõ tenentur barbari credere.Et cõfirmatur, quia ſi ſimul Saraceni eodem modo proponerent barbaris ſectam ſuam ſimpliciter,ſicut Chriſtiani, nõ tenerentur eis credere, ut certum eſt, ergo nec Chriſtianis ſine aliquo motiuo, & ſuaſione proponentibus,quia non poſſunt, nec tenentur diuinare utra ſit uerior religio, niſi appareant probabiliora motiua pro altera parte. hoc enim eſſet citò credere, quod eſt leuis corde,ut dicit Eccleſiaſticus c. 19.Et confirmatur per illud Iohan. 15. Si ſigna nõ feciſſem, &c. peccatum non haberent. ergo ubi nulla fiunt ſigna,

Caieta.

S.Thom.

Eccle.19.

Iohan.15.

ſigna,neque motiua,nullum erit peccatũ. Ex
35 qua propoſitione ſequitur,quòd* ſi ſolùm illo modo proponatur fides barbaris, & nõ recipiant,nõ hac ratione poſſunt Hiſpani inferre illis bellum,neque iure belli contra eos agere.Patet,quia ſunt innocẽtes quãtum ad hoc, nec fecerunt aliquam iniuriam Hiſpanis. Et cõfirmatur hoc corollarium, quia ut S. Tho. tradit ſecũda ſecũdæ,q.4.articu.1.ad bellum iuſtum requiritur cauſa iuſta, ut ſcilicet illi, qui impugnantur propter aliquã culpã,impugnationẽ mereãtur. Vnde Auguſtinus dicit libro 83.q.Iuſta bella ſolent diffiniri,quæ ulciſcuntur iniurias, ſi gens, uel ciuitas plectenda eſt, quæ uel uindicare neglexerit quod à ſuis improbe factum eſt, uel reddere quod per iniuriam ablatum eſt.Si ergo nulla præceſsit à barbaris iniuria,nulla eſt cauſa iuſti belli. Et hæc eſt ſentẽtia cõmunis omniũ doctorũ,nõ ſolũ theologorũ, ſed etiã cõſultorũ,ut Hoſtienſis, Innocẽtii,& aliorũ.Et ponit eã diſertè Caieta.ſecuda ſecũdæ,q.66.articu.8.nec ſcio aliquẽ doctorẽ qui oppoſitũ ſentiat.Vnde hic nõ eſſet legitimus titulus ad occupãdas prouincias barbarorum,& ſpoliandos priores dominos.

S.Tho. *Hoſtien.* *Innocen.* *Caieta.*

36 ¶Tertia propoſitio, Si * barbari rogati & admoniti ut audiant pacificè loquentes de religione,nollent audire,non excuſarẽtur à peccato mortali.Probatur,Quia,ut ſupponimus,

illi habent grauiſsimos errores, de quibus nō habent rationes ueriſimiles, aut probabiles. ergo ſi quis admoneat eos, ut audiant, ac deliberent de rebus ſpectantibus ad religionem, tenentur ſaltem audire, & cōſultare. Item neceſ-
Marc. ulti. ſarium eſt eis ad ſalutem credere in Chriſtum, & baptizari. Marci ultimo, Qui crediderit,
Rom. 10. &c. Sed non poſſunt credere, niſi audiant, ad Rom. 10. ergo tenentur audire, aliâs eſſent extra ſtatum ſalutis, ſine culpa ſua, ſi non tenentur audire.

37 ¶ Quarta propoſitio, Si* fides Chriſtiana proponatur barbaris probabiliter, id eſt cū argumentis probabilibus, & rationabilibus, & cū uita honeſta, & ſecundum legem naturæ ſtudioſam, quæ magnum eſt argumentum ad confirmandam ueritatem: & hoc non ſemel, & perfunctoriè, ſed diligenter, & ſtudioſè, barbari tenentur recipere fidem Chriſti ſub pœna peccati mortalis. Probatur ex 3. cōcluſiōe, Quia ſi tenentur audire, ergo & acquieſcere auditis ſi ſunt rationabilia: & patet magnifeſtè ex illo
Marc. ulti. Marci ultimo, Eūtes in mundum uniuerſum, prædicate Euāgelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui uerò non crediderit, cōdemnabitur. Et per illud
Act. 4. Actuū 4. Non eſt aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri.

38 ¶ Secunda concluſio, *Non ſatis liquet mihi, anſi,

an fides Chriſtiana fuerit barbaris, hactenꝰ ita propoſita, & annuntiata, ut teneantur credere ſub nouo peccato. Hoc dico, quia (ut patet ex ſecunda propoſitione) non tenentur credere, niſi proponatur eis fides cum probabili perſuaſione. Sed miracula, & ſigna nulla audio, nec exempla uitæ adeò religioſa: contrà, multa ſcandala, ſeu facinora, & multas impietates. Vnde non uidetur ꝙ religio Chriſtiana ſatis cómodè, & piè ſit illis prædicata, ut illi teneantur acquieſcere: quanquã uidentur multi religioſi, & alii eccleſiaſtici uiri, & uita, & exemplis, & diligenti prædicatione ſufficienter operam & induſtriam adhibuiſſe in hoc negotio, niſi ab aliis, quibꝰ alia cura eſt, impediti eſſent.

39 ¶ Sexta propoſitio, * Quantumcunque fides annuntiata ſit barbaris probabiliter & ſufficiẽter, & noluerint eam recipere: non tamen hac ratione licet eos bello perſequi, & ſpoliare bonis ſuis. Hæc concluſio eſt expreſſa S. Tho. ſecunda ſecundæ, q. 10. articu. 8. ubi dicit, ꝙ infideles, qui nunquã ſuſceperunt fidem, ſicut Gẽtiles, & Iudæi, nullo modo ſunt compellendi ad fidem. Et eſt concluſio communis doctorũ etiam in iure canonico & ciuili. Et probatur, Quia credere eſt uoluntatis: timor autem multùm minuit de uoluntario, 3. Ethico. & ex timore ſeruili dũtaxat accedere ad myſteria, & ſacramenta Chriſti, ſacrilegum eſt. Item pro-

45. d. de Iu-dæis. batur ex cap. de Iudæis 45. diſtin. De Iudæis autē præcepit ſancta ſynodus, nemini deinceps ad credendū uim inferre. cui enim uult, Deus miſeretur, & quem uult, indurat. Non eſt dubium quin ſententia concilii Toletani ſit, ut non agatur cum Iudæis minis & terroribus ad recipiendam fidem. Eidem dicit expreſsè
Grego. Grego. in c. qui ſincera. eadem diſtin. Qui ſincera (inquit) intentione extraneos à Chriſtiana religione, ad fidem cupiunt perfectam perducere, blandimentis debent, non aſperitatibus ſtudere: nam quicunque aliter agunt, & eos ſub hoc uelamine à cōſueta ſui ritus uolūerint cultura remouere, ſuas illic magis quàm Dei cauſas probantur attendere. Item probatur quæſtio ex uſu & cōſuetudine eccleſiæ. Nūquā enim imperatores Chriſtiani, qui ſanctiſſimos, & ſapientiſsimos pontifices à concilio habebant, bellum intulerunt infidelibus, eo quòd nollent recipere Chriſtianā religionē. Item bellum, nullum argumentum eſt pro ueritate fidei Chriſtianæ. ergo per bellum barbari non poſſunt moueri ad credendum, ſed ad fingendum ſe credere, & recipere fidem Chriſtianam, quod immane, & ſacrilegum eſt. Et
Scotus quāuis Scot. in 4. dict. 4. q. ultima, dicat, ꝙ religioſe fieret, ſi infideles cogerentur à principibus minis & terroribus ad fidem: hoc tamē nō uidetur intelligere, niſi de infidelibus, qui

aliâs

aliâs ſunt ſubditi principum Chriſtianorum, de quibus poſtea dicetur. barbari autem non ſunt tales: unde puto ꝙ nec Scotus aſſerit de barbaris iſtis. Patet itaque, ꝙ neque iſte titulus idoneus eſt, & legitimus ad occupãdas prouincias barbarorum.

¶ Alius titulus prætẽditur ſeriò, & eſt titulus quintus, ſcilicet peccata ipſorum barbarorum. Dicunt enim ꝙ licet non poſsint bello infeſtari ratione infidelitatis ſuæ, aut quia non recipiũt fidem Chriſtianam, poſſunt tamẽ bello peti, propter alia peccata mortalia, quæ multa habẽt & ipſa grauiſsima, ut aiunt. Circa peccata autẽ mortalia diſtiguũt. Dicũt enim, ꝙ cũ ſint aliqua peccata, quæ nõ ſunt cõtra legẽ naturæ, ſed ſolũ cõtra legẽ diuinã poſitiuam: pro his barbari non poſsũt infeſtari. Alia autẽ ſunt cõtra naturã, ut eſus carnis humanæ, concubitus indifferẽs, cũ matre, ſororibus, & cũ maſculis: & pro his poſſunt infeſtari bello, & cogi, ut ab his deſiſtant. Et ratio utriuſque eſt, quia circa alia peccata, quæ ſunt contra legem poſitiuam, non poteſt eis oſtendi euidenter, quòd malè faciant: circa alia autem contra legem naturæ, poteſt eis oſtendi, quòd offendũt Deũ: & per cõſequẽs coerceri ne offendãt Deũ. Præterea poſſunt cogi ut ſeruẽt legẽ, quã ipſi profitẽtur, ea autẽ eſt lex naturæ. Hæc eſt opinio. Archiepiſ. Florenti. tertia parte, titulo 22. cap. 5. c. 8. *Archiepiſ.*

ita graue,uel grauius peccatum,& ita manifeſtum,quòd ſi pro illis licet,ergo & pro homicidio.Item blaſphemia eſt ita graue peccatum, & ita manifeſtum.Si primo modo,id eſt generaliter pro omni peccato cõtra legem naturæ: cõtrà,pro fornicatione nõ licet.ergo nec pro aliis peccatis contra legem naturæ. Antecedẽs patet 1.ad Corin.5. Scripſi uobis in epiſtola, ne cõmiſceamini fornicariis.Et primũ, ſi quis frater nominatur inter uos fornicator,aut idolis ſeruiens,&c.& infrà, Quid enim mihi de his,quæ foris ſunt,iudicare?ubi S.Tho. dicit, Prælati acceperunt poteſtatem ſuper eos tantùm,qui ſe fidei ſubdiderũt.Vbi apertè patet, quòd Paulus dicit non ſpectare ad eum iudicium de infidelibus, & fornicariis,aut idololatris.Itẽ nec omnia peccata contra legẽ naturæ poſſunt euidenter oſtendi, ſaltem omnibus. Item hoc tantundem eſt dicere,ac ſi quis dicat,quòd propter infidelitatem liceat barbaros debellare: omnes enim ſunt idololatræ. Item non licet papæ inferre bellum Chriſtianis,quia ſunt fornicarii, aut fures, imo quia ſunt cynedi:nec ideo poteſt publicare terras eorum,& dare aliis principibus,hoc enim modo cùm in omni prouincia ſint multi peccatores,quotidie poſſent mutari regna.Et confirmatur.Grauiora enim peccata ſunt hæc apud Chriſtianos,qui ſciunt illa eſſe peccata,quàm

1.Corin.5.

S.Thom.

apud barbaros, qui ignorant eſſe peccata. Item mirum eſt, quòd papa non poſsit ferre leges infidelibus, & poſsit exercere iudicia, & inferre pœnas. Item arguitur, & certè uidetur conuincere, quia uel barbari tenẽtur ferre pœnas illatas pro illis peccatis, uel non. Si non tenentur, ergo nec papa poteſt inferre. ſi tenentur, ergo tenentur recognoſcere papam tanquam dominum, & legiſlatorem. ergo ſi non recognoſcatur, iam propter hoc ſolùm poteſt eis inferri bellum: quod tamen iſti negant, ut ſuprà dictum eſt. Et profectò mirum eſt quòd poſſunt impune negare authoritatem, & iuriſdictionem papæ: & tamen teneantur ſubire iudiciũ eius. Item nõ poſſunt acceptare iudicium papæ, qui non ſunt Chriſtiani. nullo enim alió iure papa poteſt eos condemnare aut punire, niſi quia uicarius Chriſti. Sed iſti fatentur, tam Innocentius, Auguſt. Ancha: quàm etiam Archiepi. & Syluest. quòd non poſſunt puniri, quia non recipiunt Chriſtum, ergo nec quia non recipiunt iudicium papæ. hoc enim præſupponit illud. Et confirmatur, ꝙ nec iſte titulus, nec præcedens ſit ſufficiens. Quia etiam in ueteri Teſtamento, ubi tam armis res gerebatur, nunquã populus Iſraël occupauit terras infideliũ: uel quia eſſent infideles, & idololatræ, uel quia haberẽt alia peccata cõtra naturã, qui multa habebant, quia erant idolo

idololatræ,& alia peccata contra naturã habebant,ut quia ſacrificabant filios ſuos, & filias ſuas dæmoniis:ſed uel ex ſpirituali dono Dei, uel quia trãſitũ impediebãt,& eos offenderãt. Itẽ quid iſti uocãt profiteri legẽ naturæ? ſi eſt cognoſcere,nõ totam cognoſcunt: ſi eſt uelle ſeruare legem naturæ,contrà,etiam uolũt ſeruare totam legem diuinam. ſi enim ſcirent legem Chriſtianam eſſe diuinam, uellent ſeruare.ergo non magis profitentur legem naturæ, quàm Chriſtianam. Item profectò maiores probationes habemus ad probandum legem Chriſti eſſe à Deo,& eſſe uerã quàm ad ꝓbandũ ꝙ fornicatio eſt mala,uel quęrẽda alia,etiã lege naturali prohibita. Ergo ſi poſſunt cogi ad obſeruãdũ leges naturæ,quia poteſt probari:ergo etiã ad obſeruationẽ legis euangelicæ. ¶Reſtat alius & ſextus titulus,qui prætenditur,ſcilicet per electionem uolũtariam. Hiſpani enim cùm ad barbaros perueniunt, ſignificant eis,quemadmodum rex Hiſpaniæ mittit eos pro cõmodis eorũ,& admonent eos, ut illum pro domino, & rege recipiant, & acceptent.& illi retulerũt placere ſibi.& nihil tam naturale eſt,quàm uoluntatem domini uolentis rem ſuam in alium transferri,ratam haberi. Inſtituta de rerũ diuiſione,§.per traditionem. Et eſt concluſio quòd nec iſte titulus eſt idoneus. Patet primò, Quia deberet abeſſe metus,&

tus,& ignorantia,quę uitiant omnem electionem. Sed hæc maximè interuenit in illis electionibus,& acceptationibus. neſciunt enim barbari quid faciunt,imò fortè nec intelligũt quid petunt Hiſpani. Item hoc petunt circunſtantes armati ab imbelli turba,& meticuloſa. Item cùm illi(ut ſuprà dictum eſt)haberẽt ueros dominos,& principes, non poteſt populus ſine alia rationabili cauſa accerſere nouos dominos: quod eſt in detrimentum priorum. Item nec econtrario ipſi domini poſſunt nouum principem creare ſine aſſenſu populi. Cũ ergo in huiuſmodi electionibus & acceptationibus non concurrant omnia requiſita ad legitimam electionem, omnino ille titulus nõ eſt idoneus nec legitimus ad occupandas & obtinendas illas prouincias.

¶ Septimus titulus qui poſsit prætendi, ſcilicet ex ſpeciali dono Dei. dicunt enim neſcio qui, quòd Dominus in ſuo peculiari iudicio condemnauit iſtos barbaros omnes ad perditionem, propter abominationes ſuas,& tradidit in manꝰ Hiſpanorũ, ſicut olim Cananæos in manus Iudæorum. Sed de hoc nolo multum diſputare, quia periculoſè crederetur alicui prophetiam aſſerenti contra communem legem,& contra regulas Scripturæ, niſi miraculis confirmaret doctrina ſua: quæ tamen nulla proferũtur ab huiuſmodi prophetis. Item

dato

dato quòd ita eſſet, quòd Dominus perditionem barbarorum facere conſtituiſſet, non tamen ideo conſequitur, quòd ille, qui eos perderet, eſſet ſine culpa, ſicut nec erant ſine culpa reges Babyloniæ, qui contra Ieroboam ducebant exercitum, & filios Iſraël ducebant in captiuitatem: licet re uera totũ fuerit ex peculiari prouidentia Dei: ſicut ſæpe illud erat prædictum. Nec Ieroboam rectè auertit populum Iſraël à Roboam, quamuis hoc factum fuiſſet concilio Domini, ſicut etiam Dominus per Prophetã comminatus fuerat: & utinã ſecluſo peccato infidelitatis, non ſint maiora peccata in moribus apud aliquos Chriſtianos, quàm ſunt inter illos barbaros. Scriptum eſt 1. Iohã. 4. Nolite credere omni ſpiritui, ſed probate ſpiritus, utrum ex Deo ſint. & ait S. Tho. prima ſecũdæ, q. 68. Dona dãtur à Spiritu ſancto ad perficiendum uirtutes. Vnde ubi fides, aut authoritas, aut prouidentia oſtẽdit quid agendum ſit, non eſt recurrendum ad dona. Hæc de falſis & non idoneis titulis occupandi prouincias barbarorum ſufficiant. Sed notãdum, quòd ego nihil uidi ſcriptum de hac quæſtione, nec unquam interfui diſputationi, aut cõſilio de hac materia: unde fieri poſſet, ut alii fortaſſe fundẽt titulum, & iuſtitiam huius negotiationis, & principatus in aliquo prædictorum locorum, nõ ſine ratione aliqua. Sed ego

hactenus

5 *Liberi,ſi apud Indos naſcantur ex parentibus Hiſpanis illic domicilium habentibus & uelint eſſe ciues, quòd non poßint arceri,uel à ciuitate, uel à commodo aliorum ciuium,oſtenditur.*

6 *Barbari ſi uellent prohibere Hiſpanos quominus exercerent cum illis commercia,&c.quid eſſet agendum.*

7 *Hiſpani ſi omnibus modeſtißimè tentatis,non poſſunt conſequi ſecuritatem cum barbaris inſulanis,niſi ciuitates occupando,& ſubijciendo illos,an hoc facere licitè poßint.*

8 *Hiſpani,quando,& in quo caſu poſſent ſæuire in barbaros tanquam in perfidos hoſtes,& in illos omnia belli iura proſequi,eos ſpoliare,imò & in captiuitatem redigere,quin etiam & dominos priores deponere,& nouos conſtituere.*

9 *Barbari quòd cauſa religionis Chriſtianæ propagandæ potuerunt in Hiſpanorum ditionem uenire. Et quòd Chriſtiani habeant ius prædicandi,& annunciandi Euangelium in prouincijs barbarorum.*

10 *Papa, quòd potuerit negotium conuerſionis Indorum barbarorum ſolis Hiſpanis demandare,& omnibus alijs non ſolùm prædicationem,ſed etiam commercium interdicere.*

11 *Barbari,quòd non ſint debellandi,neque eorum bonis priuandi,ſi permittant Hiſpanos liberè,& ſine impedimento Euangelium prædicare,ſiue illi fidem recipiant,ſiue non.*

12 *Barbari, ſiue eorum domini,ſiue ipſa multitudo,impedic̃tes Euangelij promulgationem,quomodo ab Hiſpanis(abſque tamen ſcandalo) poßint coerceri. Et quid dicendum de his,qui prædicationem admittunt, conuerſionem tamen aut interficiẽtes,uel punientes,*

ſiue ter

ſiue terrentes ad Chriſtum conuerſos impediunt.

13 *Barbari,quomodo potuerunt in Hiſpanorum ditionem uenire,eo quòd cum eſſent conuerſi,& Chriſtiani effecti,eorum principes ui,aut metu uolentes eos ab idololatria reuocare,ab Hiſpanis fuerint protecti,& ſub eorum tutelam recepti.*

14 *Barbari,quòd in Hiſpanorum uenire potuerint ditionem:quia cum bona pars eorum eſſet ad Chriſtum cõuerſa,Papa,illis petentibus,aut non petentibus,potuerit ex rationabili cauſa dare illis Chriſtianũ principẽ,ut eſt Hiſpanorum rex,alijs dominis infidelibus repulſis.*

15 *Barbari inſulam quomodo in ditionem Hiſpanorum uenire potuerunt propter tyrannidem.*

16 *Barbari Indi,quòd potuerint in Hiſpanorum ditionem uenisſe per ueram,& uoluntariam electionem.*

17 *Barbari,quòd ſocietatis,& amicitiæ titulo potuerũt uenire in ditionem Hiſpanorum.*

18 *Hiſpani quòd potuiſſent barbaros redigere ſub eorum ditionem,ſi certò conſtaret eos eſſe amentes.*

PRIMVS titulus poteſt*uocari naturalis ſocietatis,& communicationis. Nunc dicã de legitimis titulis,et idoneis,quibus barbari uenire potuerunt in ditionem Hiſpanorum.Et circa hoc ſit prima concluſio,Hiſpa-
1 ni*habent ius peregrinãdi in illas prouincias, & illic degendi,ſine aliquo tamen nocumento barbarorum,nec poſſunt ab illis prohiberi.Probatur primò ex iure gentium, quod uel eſt ius naturale,uel deriuatur ex iure naturali. Inſti.de iure naturali,genti.quod naturalis ratio inter

tio inter omnes gẽtes conſtituitur, uocat ius gẽtium. Sic enim apud omnes nationes habetur inhumanum ſine aliqua ſpeciali cauſa hoſpites & peregrinos malè accipere: econtrario autem humanum, & officioſum, ſe habere bene erga hoſpites: quod non eſſet, ſi peregrini malè facerent, accedentes in alienas nationes. Secũdò, A principio orbis (cum omnia eſſent communia) licebat unicuique in quam que regionem uellet, intendere & peregrinari. Non autem uidetur hoc demptum per rerũ diuiſionem. nunquam enim fuit intentio gentium per illam diuiſionem tollere hominũ inuicem communicationem: & certè tẽporibus Noë fuiſſet inhumanũ. Tertio, Omnia licent, quæ non ſunt prohibita, aut aliâs ſunt in iniuria aut detrimento aliorum. Sed (ut ſupponimus) talis peregrinatio Hiſpanorum eſt ſine iniuria aut damno barbarorum: ergo eſt licitũ. Quartò, Non liceret Gallis prohibere Hiſpanos à peregrinatione Galliæ, uel etiam habitationis, aut econtrariò, ſi nullo modo cederet in damnum illorum, nec facerent iniuriam. ergo nec barbaris. Item quintò, Exilium eſt pœna etiam inter capitales. ergo non licet relegare hoſpites ſine culpa. Item, ſextò Hæc eſt una pars belli, prohibere aliquos tanquam hoſtes à ciuitate, uel prouincia, uel expellere iam exiſtentes. Cum ergo barbari non habeant iuſtũ

bellum contra Hiſpanos, Suppoſito ꝙ ſint innoxii. ergo non licet illis prohibere Hiſpanos à patria ſua. Item ſeptimò facit illud Pœtæ,

Quod genus hoc hominum, qæúue hunc tam barbara morem,

Permittit. patriam hoſpitio, prohibemur arena?

Eccle. 17. Itẽ octauo, Omne animal diligit ſibi ſimile. Eccleſiaſti, 17. ergo uidetur ꝙ amicitia inter homines ſit de iure naturali: & contra naturã eſt uitare conſortium hominum innoxiorum.

Mat. 25 Item nonò facit illud Matth. 25. Hoſpes eram, & non collegiſtis me. Vnde cùm iure naturali uideantur recipere hoſpites, illud Chriſti iudicium ſtatuetur cum omnibus. Decimò, iure naturali communia ſunt omnium, & aqua profluens, & mare: item flumina, & portus, atque naues iure gentium undecunque licet applicare. Inſtitu. de rerum diuiſio: & eadem ratione uidetur publicè. ergo neminem licet ab illis prohibere. ex quo ſequitur, quòd barbari iniuriam facerent Hiſpanis, ſi prohiberent illos à ſuis regionibus. Item undecimò, ipſi admittũt omnes alios barbaros undecũque. ergo facerent iniuriam non admittentes Hiſpanos. Itẽ duodecimò, Quia ſi Hiſpanis non liceret peregrinari apud illos, uel hoc eſſet iure naturali, aut diuino, aut humano: naturali & diuino certè licet. ſi lex humana eſſet, quæ prohiberet

ret ſine aliqua cauſa à iure naturali,& diuino, eſſet inhumanum,nec eſſet rationabilis,& per conſequens non haberet uim legis. Decimo tertiò,Vel Hiſpani ſunt ſubditi illorum,uel non .Si non ſunt ſubditi,ergo nō poſſūt prohibere.Si ſunt ſubditi,ergo debēt eos bene tractare.Item decimoquartò,Hiſpani ſunt proximi barbarorū,ut patet ex Euāgelio Luc.10.de Samaritano.Sed tenentur diligere proximos, Matth.22.ſicut ſe ipſos.ergo nō licet prohibere illos à patria ſua ſine cauſa. Augꝰ.de doctrina Chriſtiana,Cū dicitur,Diliges proximum tuū,manifeſtū eſt omnē hominē proximū eſſe. *Augus.*

3 ¶ Secunda propoſitio,Licet* Hiſpanis negotiari apud illos,ſine patriæ tamen damno, puta exportantes illuc merces, quibus illi carēt: & adducētes illinc uel aurū , uel argētum , uel alia,quibus illi abundant.nec principes illorū poſſunt impedire ſubditos ſuos ne exerceant commercia inter Hiſpanos,nec econtrario cū illis.Probatur ex prima.Primò , quia etiā hoc uidetur ius gentium,ut ſine detrimento ciuiū peregrini commercia exerceant.Item ſecundò eodem modo probatur , Cùm hoc liceat iure diuino,ergo lex quæ hoc prohiberet ſine dubio,cauſa non eſſet rationalis.Itē tertio,Princeps tenetur diligere Hiſpanos iure naturali. ergo non licet eis ſi poteſt fieri ſine detrimento illorum , prohibere illos à cōmodis ſuis ſi-

ne cauſa. Quartò, Quia uidetur facere contra illud prouerbiũ, Nõ facies alteri, quod tibi fieri nõ uis. Et in ſumma certũ eſt, quòd nõ plus poſſunt barbari prohibere Hiſpanos à commercio ſuo, quàm Chriſtiani poſſunt ꝓhibere alios Chriſtianos. Clarum eſt autẽ, quòd ſi Hiſpani prohiberẽt Gallos à cõmercio Hiſpaniarum, non propter bonum Hiſpaniæ, ſed ne Galli participent aliquam utilitatem, lex eſſet iniqua, & contra charitatem. ſi autem hoc lege caueri iuſtè non poteſt, nec etiam facto fieri (quia lex non eſt iniqua, niſi propter executionem legis. & ut dicitur. ff. de iuſti . & iure, uelut uim inter homines omnes cognationẽ quandam, natura conſtituit) uidetur contra ius naturale, ut homo hominem ſine aliqua cauſa aduerſetur. Nõ enim homini homo lupus eſt, ut ait Ouiduis, ſed homo.

4 ¶ Tertia propoſitio, Si* quæ ſunt apud barbaros cõmunia tam ciuibus quàm hoſpitalibus, non licet barbaris prohibere Hiſpanos à communicatione & participatione illorum. Exempli gratia, Si licet aliis peregrinis uel effodere aurum in agro communi uel ex fluminibus, uel piſcari margaritas in mari, uel in flumine: non poſſunt prohibere Hiſpanos, eo modo duntaxat, quo aliis licet, cùm diuites ciues, & naturales incolę nõ grauẽtur. Hæc probãtur ex prima, & ſecunda. Nam ſi licet Hiſpanis

nis peregrinari & negotiari apud eos, ergo licet eis uti legibus & cõmodis oĩm peregrinorũ.Secũdò,Quia quæ in nullius bonis ſunt,iure gẽtiũ ſunt occupãtis. Inſti.de rerũ diui.§.feræ beſtię.ergo ſi aurũ in agro,uel margaritę in mari,aut aliud quodcũque in fluminib' nõ eſt appropriatũ iure naturali, erit occupãtis, ſicut & piſces in mari. Et quia multa hîc uidẽtur procedere ex iure gentium, non quòd ſit ius gentium: tamẽ quia deriuatur ſufficienter ex iure naturali,manifeſtam uim habet ad dandum ius & obligandum.Et dato quòd nõ ſemper deriuetur ex iure naturali,ſatis uidetur eſſe conſenſus maioris partis totius orbis,maximè pro bono cõmuni omniũ.Si enim poſt prima tẽpora creati orbis, aut reparati poſt diluuiũ, maior pars hominũ cõſtituerit, ut legati ubique eſſent inuiolabiles,ut mare eſſet commune,ut bello capti eſſent ſerui, & hoc ita expediret ut hoſpites non exigerentur:certè hoc haberet uim,etiam aliis repugnantibus.

5 ¶ Quarta Propoſitio, Imò * ſi ex aliquo Hiſpano naſcantur ibi liberi,& uelint eſſe ciues, non uidetur quòd poſsint prohiberi uel à ciuitate uel à commodis aliorum ciuium.dico ex parentibus habentibus illic domicilium.Probatur,Quia hoc uidetur eſſe de iure gentium, ut ciuis dicatur,& ſit,qui natus eſt in ciuitate. ff.de appe.l. ciues.Et cõfirmatur, Quia cũ ho

ne cauſa. Quartò, Quia uidetur facere contra illud prouerbiũ, Nõ facies alteri, quod tibi fieri nõ uis. Et in ſumma certũ eſt, quòd nõ plus poſſunt barbari prohibere Hiſpanos à commercio ſuo, quàm Chriſtiani poſſunt ꝓhibere alios Chriſtianos. Clarum eſt autẽ, quòd ſi Hiſpani prohiberẽt Gallos à cõmercio Hiſpaniarum, non propter bonum Hiſpaniæ, ſed ne Galli participent aliquam utilitatem, lex eſſet iniqua, & contra charitatem. ſi autem hoc lege caueri iuſtè non poteſt, nec etiam facto fieri (quia lex non eſt iniqua, niſi propter executionem legis. & ut dicitur. ff. de iuſti. & iure, uelut uim inter homines omnes cognationẽ quandam, natura conſtituit) uidetur contra ius naturale, ut homo hominem ſine aliqua cauſa aduerſetur. Nõ enim homini homo lupus eſt, ut ait Ouiduis, ſed homo.

4 ¶ Tertia propoſitio, Si* quæ ſunt apud barbaros cõmunia tam ciuibus quàm hoſpitalibus, non licet barbaris prohibere Hiſpanos à communicatione & participatione illorum. Exempli gratia, Si licet aliis peregrinis uel effodere aurum in agro communi uel ex fluminibus, uel piſcari margaritas in mari, uel in flumine: non poſſunt prohibere Hiſpanos, eo modo duntaxat, quo aliis licet, cùm diuites ciues, & naturales incolę nõ grauẽtur. Hæc probãtur ex prima, & ſecunda. Nam ſi licet Hiſpa

nis

nis peregrinari & negotiari apud eos, ergo licet eis uti legibus & cōmodis oīm peregrinorũ. Secũdò, Quia quæ in nullius bonis ſunt, iure gẽtiũ ſunt occupãtis. Inſti. de rerũ diui. §. feræ beſtię. ergo ſi aurũ in agro, uel margaritę in mari, aut aliud quodcũque in fluminib' nõ eſt appropriatũ iure naturali, erit occupãtis, ſicut & piſces in mari. Et quia multa hîc uidẽtur procedere ex iure gentium, non quòd ſit ius gentium: tamẽ quia deriuatur ſufficienter ex iure naturali, manifeſtam uim habet ad dandum ius & obligandum. Et dato quòd nõ ſemper deriuetur ex iure naturali, ſatis uidetur eſſe conſenſus maioris partis totius orbis, maximè pro bono cõmuni omniũ. Si enim poſt prima tẽpora creati orbis, aut reparati poſt diluuiũ, maior pars hominũ cõſtituerit, ut legati ubique eſſent inuiolabiles, ut mare eſſet commune, ut bello capti eſſent ſerui, & hoc ita expediret ut hoſpites non exigerentur: certè hoc haberet uim, etiam aliis repugnantibus.

5 ¶ Quarta Propoſitio, Imò * ſi ex aliquo Hiſpano naſcantur ibi liberi, & uelint eſſe ciues, non uidetur quòd poſsint prohiberi uel à ciuitate uel à commodis aliorum ciuium. dico ex parentibus habentibus illic domicilium. Probatur, Quia hoc uidetur eſſe de iure gentium, ut ciuis dicatur, & ſit, qui natus eſt in ciuitate. ff. de appe. l. ciues. Et cõfirmatur, Quia cũ ho

mo ſit animal ciuile, talis natus in una ciuitate, nõ eſt ciuis alteri⁹ ciuitatis. Si ergo nõ eſſet ciuis illi⁹ nõ eſſet ciuis allicui⁹ ciuitatis, per qđ impediretur à iure naturali, & gẽtiũ: imò uidetur, ꝙ qui uellet accipere domiciliũ in aliqua ciuitate illorum, ut accipiẽdo uxorem, uel alia ratione, qua alii peregrini ſolent fieri ciues: non uidetur quòd poſsint prohiberi pluſquã alii: & per conſequens gaudere priuilegiis ciuium ſicut alii, modò etiam ſubeant onera aliorum. Etiam facit, quòd hoſpitalitas commendatur 1.P.4. Hoſpitales inuicẽ. & 1. ad Timo. 3. de epiſcopo, Oportet epiſcopum hoſpitalem eſſe, unde econtrario nolle accipere hoſpites, & peregrinos, eſt de ſe malum.

1. Pet. 4. *Timot. 3.*

¶ Quinta propoſitio, Si barbari uelint prohibere Hiſpanos in ſupra dictis à iure gentiũ, putà uel commercio, uel aliis, quæ dicta ſunt, Hiſpani primò debent ratiõe, & ſuaſionibus tollere ſcãdalũ, & oſtendere omni ratione ſe nõ uenire ad nocẽdum illis, ſed pacifice uelle hoſpitari, & peregrinari ſine aliquo incommodo illorum: & non ſolùm uerbis, ſed etiã ratione oſtendere, iuxta illud, Omnia ſapientes prius experiri decet. Quòd ſi reddita ratione barbari nolunt acquieſcere, ſed uelint ui agere, Hiſpani poſſunt ſe defendere, & omnia agere ad ſecuritatem ſuam conuenientia: quia uim ui repellere licet. Nec ſolùm hoc, ſed ſi aliter tuti eſſe non

ſe nō poſſunt, artes, & munitiões ędificare: & ſi acceperint iniuriam, illam authoritate principis bello proſequi, & alia belli iura agere. Probatur, Quia cauſa belli iuſti eſt ad propulſandam & uindicandam iniuriam, ut ſuprà dictum eſt ex S. Tho. ſecuda ſecundæ, q. quarta. ſed barbari prohibentes iure gentium Hiſpanos, faciũt eis iniuriam: ergo ſi neceſſe ſit ad obtinendum ius ſuum bellum gerere, poſſunt hoc licitè facere. Sed eſt notãdum, quòd cùm barbari iſti ſint natura meticuloſi, & aliàs ſtolidi, & ſtulti, quãtũcũque Hiſpani uelint eos demere à timore & reddere eos ſecuros de pacifica conuerſatione: poſſunt adhuc meritò timere, uidentes homines cultu extraneos, & armatos, & multo potẽtiores ſe. Et ideo ſi commoti hoc timore cõcurrunt ad exigendos, uel occidendos Hiſpanos, liceret quidem Hiſpanis ſe defendere, & ſeruato moderamine inculpatæ tutelæ, nec alia belli iura liceret exercere in illos, putà uel parta uictoria, & ſecuritate, occidere illos, uel ſpoliare, uel occupare ciuitates eorũ, quia in illo caſu ſunt innocẽtes, & meritò timẽt, ut ſupponim⁹. Et ideò debẽt Hiſpani ſe tueri: ſed quãtũ fieri poterit cũ minimo detrimẽto illorum, quia eſt bellũ dũtaxat defenſiuũ. Nec eſt incõueniẽs, ꝙ cùm ex una parte eſt ius, & ex altera ignorantia inuincibilis, quòd ſit bellum iuſtum ex utraque parte. Vt ſi

cut Galli tenent Burgundiam cum probabili ignorantia,credentes pertinere ad eos,Imperator autem noſter habet ius certum ad illam prouinciã,qui poteſt bello repetere,& illi illam defendere: ſic poteſt contingere cum barbaris, & hoc multùm eſt conſiderãdum. Alia enim ſunt iura belli aduerſus homines uerè noxios,& iniurioſos,& alia aduerſus innocentes,& ignorantes. Sic etiam aliter uitandum eſt ſcandalum Pharisæorum, aliter puſillorũ, & infirmorum.

7 ¶ Sexta propoſitio, Si* omnibus tẽtatis,Hiſpani non poſſunt conſequi ſecuritatem cum barbaris,niſi occupãdo ciuitates,& ſubiiciendo illos,licite poſſunt hoc etiam facere. Probatur, Quia finis belli eſt pax,& ſecuritas: ut dicit Augu. ad Bonifacium. poſtquam(ut dictũ eſt) licet Hiſpanis bellũ ſuſcipere, uel etiam ſi neceſſe ſit,inferre,ergo licet omnia facere neceſſaria ad finem belli,ſcilicet ad obtinendam ſecuritatem & pacem.

8 ¶ Septima cõcluſio, Imò* ſi poſtquã Hiſpani omni diligentia,& re,& uerbo oſtendiſſent, non ſtare per eos quin barbari pacificè,& ſine damno ſuarum rerum agant,nihilominus barbari perſeuerarent in malitia ſua,& contenderent ad perditionem Hiſpanorum: iam tunc non tanquã cum innocentibus, ſed tanquam cum perfidis hoſtibus agere poſſent,& omnia belli

belli iura in illos proſequi,& ſpoliare illos,& in captiuitatem redigere,& dominos priores deponere,& nouos conſtituere,moderatè tamen pro qualitate rei & iniuriarum.Hæc conclusio ſatis patet, quia,ſi licet eis bellũ indicere,ergo etiam iura belli perſequi.Et confirmatur,Quia non debent eſſe melioris conditionis,quia ſunt infideles.Sed hæc omnia licerẽt aduerſus Chriſtianos,ſi ſemel eſſet iuſtum bellum:ergo etiam licent aduerſus illos.Item hoc eſt generale ius gentiũ,ut omnia capta in bello fiant uictoris,ut habetur in l.ſi quid in bello.& l.hoſtes.ff.de captiuis.& c.ius gentium.1.diſtin.& expreſsiùs Inſtitu.de rerum diuiſio.§. Item qui ab hoſtibus. ubi dicitur, quòd iure gentium,quæ ab hoſtibus accepimus, ſtatim noſtra fiunt,adeò ut etiam homines in noſtram ſeruitutem deducantur.Item, quia (ut doctores dicũt in materia de bello)princeps, qui habet iuſtum bellum,fit ipſo iure iudex hoſtium,& poteſt eos iuridicè punire,& condemnare pro qualitate iniuriarum.Et confirmantur omnia ſuprà dicta. Quia legati iure gentium ſunt inuiolabiles.& Hiſpani ſunt legati Chriſtianorum : ergo barbari tenentur eos audire,ſaltem benigniter,& non repellere.Iſte ergo eſt primus titulus quo Hiſpani potuerunt occupare prouincias,& principatum barbarorum,modò fiat ſine dolo,& frande,

& non quærant ficτas cauſas belli. Si enim bar bari promitterent Hiſpanos pacificè negotiari apud illos, nullam poſſent Hiſpani ex hac parte prætendere iuſtam cauſam occupādi bona illorum non pluſquam Chriſtianorum.

9 ¶ Alius titulus poteſt* eſſe, ſcilicet cauſa religionis Chriſtianæ propagādæ: pro quo ſit prima concluſio, Chriſtiani habent ius prædicandi, & annuntiandi Euangelium in prouinciis barbarorum. Hæc concluſio nota eſt ex illo, Prædicate Euāgeliū omni creaturæ, &c. Item, Verbum Domini non eſt alligatum. 2. Thim. 2. Secundò patet ex prædictis, Quia ſi habent ius peregrinandi, & negotiandi apud illos, ergo poſſunt docere uirtutem uolenti audire, maximè de ſpectantibus ad ſalutem, & felicitatem multò magis, quàm aliquam humanā diſciplinā. Tertiò, Quia aliâs illi eſſent extra ſtatum ſalutis, ſinō liceret Chriſtianis ire ad eos ad anuntiandum Euangelium. Quartò, Quia correctio fraterna eſt de iure naturali, ſicut & dilectio. cùm ergo omnes illi ſint nō ſolùm in peccatis, ſed extra ſtatū ſalutis: ergo ad Chriſtianos ſpectat corrigere & dirigere eos, imò uidētur ꝙ teneātur ad hoc. Quintò & ultimò Quia ſunt proximi, ut ſuprà dictum eſt, & unicuique mandauit Deus de proximo ſuo. Eccleſiaſt. 17. ergo ſpectat ad Chriſtianos inſtruere illos ignorantes de ſummis rebus.

2. Thimo. 2.

¶ Secunda

10 ¶ Secunda cõcluſio, Licet* hoc ſit commune
& liceat omnibus, tamen papa potuit hoc ne-
gotium mandare Hiſpanis, & interdicere om-
nibus aliis. Probatur, Quia licet, ut ſupra dictũ
eſt, papa non ſit dominus temporalis, tamẽ ha
bet poteſtatem in temporalibus in ordine ad
ſpiritualia. ergo cùm ſpectet ad papam ſpeciali
ter curare promotionem Euangelii in totum
orbem, ſi ad prædicationem Euangelii in illis
prouinciis commodiùs poſſent principes Hi-
ſpani dare operam, poteſt eis committere, &
interdicere omnibus aliis: & non ſolùm inter
dicere prædicationem, ſed etiam cõmercium,
ſi hoc ita expediret ad religionis Chriſtianæ
propagationem, quia poteſt ordinare tẽpora-
lia, ſicut expedit ſpiritualibus. Si ergo hoc ita
expedit, ergo ſpectat ad authoritatẽ & poteſta
tem ſummi pontificis: ſed omnino uidetur ita
expedire, eoꝙ ſi indiſcriminatim ex aliis pro-
uinciis Chriſtianorũ cõcurrerent ad illas pro
uincias, poſſent ſe inuicem facilè expedire, &
excitare ſeditiones: unde & trãquillitas impe
diretur, & turbaretur negotium fidei, & con-
uerſio barbarorum. Præterea cùm principes
Hiſpani ſuis auſpiciis, & ſumptibus primi om
nium eam nauigationẽ ſuſceperint, & tam fe-
liciter nouum orbem inuenerint: iuſtum eſt,
ut ea peregrinatio aliis interdicatur, & ipſi ſo
lùm fruantur inuentis. Sicut etiam pro pace
conſeruanda

conſeruanda inter principes,& religione amplificanda,potuit papa prouincias Saracenorum inter principes Chriſtianos ita diſtribuere,ne alius in alterius partes tranſeat:ſic etiam poſſet pro cómodo religionis principes creare,& maximè ubi antea nulli fuiſſent principes Chriſtiani.

11 ¶Tertia concluſio, Si*barbari permittant Hiſpanos liberè & ſine impedimento,prædicare Euangelium,ſiue illi recipiant fidem,ſiue nó: nó licet hac ratione intentare illis bellum,nec aliâs occupare terras illorum.Hæc probata eſt ſuperiùs,ubi confutauimus quartum titulum: & per ſe patet,quia nunquam eſt bellum iuſtum,ubi nulla præceſsit iniuria, ſecúda ſecundæ,q.40.arti.1.

12 ¶Quarta concluſio,*Si barbari,ſiue ipſi domini,ſiue etiam multitudo impediant Hiſpanos quominus liberè annútient Euágelium, Hiſpani reddita prius ratione ad tollendum ſcandalum, poſſunt illis inuitis prædicare,& dare operam ad conuerſionem gentis illius:& ſi ſit opus propter hoc,bellú ſuſcipere,uel inferre,quo uſque pariant opportunitatem & ſecuritatem prædicandi Euangelium. Et idem eſt iudicium,ſi etiam permittentes prædicationem,impediant conuerſionem, occidétes,uel aliter punientes conuerſos ad Chriſtum, uel minis, aut terroribus alios deterrentes. Hæc patet,

patet, Quia faciunt in hoc barbari iniuriam Hiſpanis, ut patet ex dictis. patet enim iuſtã eſſe belli cauſam. Secundò etiã, Quia impeditur commodum ipſorum barbarorum, quòd principes eorum non poſſunt impedire iuſtè. Ergo in fauorem illorum qui opprimuntur, & patiuntur iniuriam, poſſunt Hiſpani moue re bellum, maximè cùm res ſit tanti momenti. Ex qua etiam quæſtione patet, quòd etiã hac ratione, ſi aliter negotium religionis procura ri non poteſt, licet Hiſpanis occupare terras, & prouincias illorum, & nouos dominos creare, & antiquos deponere, & proſequi iure belli, quæ in aliis bellis iuſtis licitè fieri poſſent, ſeruato ſemper modo, & ratione, ne ultra procedatur, quã opus ſit: & potiùs de proprio iure remittatur, quàm aliud quod licet, inuadendo, & ſemper omnia dirigendo magis ad commodum barbarorum, quàm ad proprium quæſtum. Sed conſiderãdum ualde eſt quod Paul. dicit 1. ad Cor. 6. Omnia mihi licẽt ſed non omnia expediunt. Hæc enim omnia quę dicta ſunt, intelliguntur per ſe loquendo. Fieri enim poteſt, ut per hæc bella, cædes, & ſpolia, potiùs impediretur conuerſio barbarorũ, quàm quæreretur, & propagaretur. Et ideo hoc in primis cauendum eſt, ne offendiculum ponatur Euangelio. Si enim ponatur, ceſſandum eſſet ab hac ratione euangelizandi, & alia quærenda

1. Corin. 6.

quærenda eſſet. Sed nos oſtendimus quòd per ſe licent. Ego non dubito quin opus fuerit ui & armis ut poſſent Hiſpani illic perſeuerare: ſed timeo ne ultra res progreſſa ſit, quàm ius faſq́ue permittebant. Iſte ergo potuit eſſe ſecundus titulus legitimus, quo barbari potuerunt cadere in ditionē Hiſpanorum. Sed ſemper habendum eſt præ oculis quod ſtatim dictum eſt, ne hoc quod per ſe licitum eſt, reddatur malum per accidens: quia bonum eſt ex integra cauſa, malum autem per circunſtantiam, ex. Ariſto. 3. Ethico. & Dionyſio. 4. c. de diuinis nominibus.

13 ¶ Alius titulus potuit* eſſe, qui deriuatur ex iſto, & eſt, Si qui ex barbaris conuerſi ſunt ad Chriſtum, & principes eorum, ui aut metu, uolunt eos reuocare ad idololatriam, Hiſpani hac ratione etiam ſi neceſſe ſit, poſſunt, ſi aliâs fieri nō poteſt, mouere bellum, & cogere barbaros ut deſiſtant ab illa iniuria, & contra pertinaces iura belli proſequi, & per conſequens aliquādo dominos deponere, ſicut in aliis bellis iuſtis. & iſte poteſt poni tertius titulus, & non ſolùm titulus religionis, ſed amicitiæ & ſocietatis humanæ. Ex hoc enim quòd aliqui barbari ſint conuerſi ad religionem Chriſtianam, ſunt facti amici & ſocii Chriſtianorum: & debemus operari bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei, ad Galat. 6.

¶ Alius

14 ¶ Alius titulus poteſt eſſe,* Si bona pars barbarorum conuerſi eſſent ad Chriſtum ſiue iure, ſiue iniuria, id eſt, dato ꝙ minis, aut terroribus, uel aliâs nõ ſeruatis ſeruãdis, dũ modo uerè eſſent Chriſtiani, papa ex rationabili cauſa poſſet, uel ipſis petentibus, uel etiam non petentibus, dare illis principem Chriſtianum, & auferre alios dominos infideles. Probat̃, Quia ſi ita expediret ad conſeruationem religionis Chriſtianæ, quia timetur ne ſub dominis infidelibus apoſtatæ fiant, id eſt deficiant à fide, uel illa accaſione grauentur à ſuis dominis: in fauorem fidei papa poteſt mutare dominos. Et confirmat̃, Quia (ut doctores dicũt) & expreſſè S. Tho. ſecunda ſecundæ, q. 10. articu. 10. eccleſia poſſet omnes ſeruos Chriſtianos, qui ſeruiunt infidelibus, liberare eos, etiam ſi aliâs eſſent legitimè captiui. & hoc expreſſè dicit Innocẽti. in d. c. ſuper his, de uot. Ergo magis poterit liberare alios ſubditos Chriſtianos, qui non ſunt tã aſtricti, ſicut ſerui. Et cõfirmatur, Quia tãtum, uel plus, tenetur uxor uiro, ſicut ſubditus domino cùm illud uinculum ſit iuris diuini, hoc autem non: ſed in fauorem fidei liberatur uxor fidelis à uiro infideli, ſi maritus ei moleſtus eſt pro religione, ut patet ex Apoſtolo ad Cor. 7. & c. quanto. de diuortiis. Imò ita nunc conſuetũ eſt, ut ipſo facto, quòd alter coniugum conuertitur ad fidem, ſit liber ab

alio

alio coniugum infideli.ergo etiam eccleſia in fauorem fidei,& ad uitandum periculum,poteſt liberare omnes Chriſtianos ab obedientia,& ſubiectione dominorum infidelium,ſecluſo ſcandalo.Et ponitur iſte quartus titulus legitimus.

15 ¶Alius titulus poteſt*eſſe propter tyrannidẽ, uel ipſorum dominorum apud barbaros, uel etiam propter leges tyrannicas in iniuriam innocentum, puta quia ſacrificant homines innocentes,uel alios occidunt indemnatos ad ueſcẽdum carnibus eorum.Dico etiam,quòd ſine authoritate Pontificis poſſunt Hiſpani prohibere barbaros ab omni nefaria conſuetudine,& ritu,quia poſſunt defendere innocentes à morte iniuſta. Hoc probatur, Quia unicuique mandauit Deus de proximo ſuo:& illi omnes ſunt proximi:ergo quilibet poteſt defendere illos à tali tyrannide,& oppreſsione. & hoc maximè ſpectat ad principes.Item probatur 24.d.Erue eos,qui ducuntur ad mortẽ, & qui trahũtur ad interitum, liberare neceſſe eſt.Nec hoc ſolùm intelligitur cùm actu ducuntur ad mortem,ſed etiam poſſunt cogere barbaros,ut ceſſent à tali ritu:& ſi nolunt,hac ratione poteſt eis bellum inferri,& iura belli in eos perſequi.& ſi aliter tolli non poteſt ſacrilegus ritus,poſſunt mutare dominos,& nouum principatum inducere.Et quantum ad-

hoc

hoc habet uerũ illa opinio Inno. & Archiepi. ſuppoſito, ꝗ pro peccatis contra naturam poſſunt puniri. intelligendũ in quã, quando ſunt in detrimẽtum innocentum: ut ex hoc quod facere prohibentur, ſcilicet ſacrificare innocẽtes, & in eſum conuertere. Nec obſtat, ꝗ omnes barbari cõſentiant in huiuſmodi leges, & ſacrificia, nec uolũt ſe hoc uindicari ab Hiſpanis. in his enim non ita ſunt ſui iuris, ut poſſint ſeipſos, uel filios ſuos tradere ad mortem. & iſte poſſet eſſe quintus titulus legitimus.

16 ¶ Alius titulus poſſet eſſe* per ueram & uolũtariam electionem, putà ſi barbari ipſi intelligentes & prudẽtem adminiſtrationem, & humanitatem Hiſpanorum, ultrò uellent accipere in principem regem Hiſpaniæ tam domini, quàm alii: hoc enim fieri poſſet, ut eſſet legitimus titulus etiam de lege naturali. quælibet enim reſpublica poteſt ſibi conſtituere dominum, nec ad hoc eſſet neceſſarius conſenſus omnium, ſed uidetur ſufficere conſenſus maioris partis. Quia ſic aliâs diſputaui in his, quę ſpectant ad bonum reipublicæ. Illa quæ conſtituuntur à maiori parte, tenent, etiam aliis contradicẽtibus: aliâs nihil poſſet geri pro utilitate reipublicæ, cùm difficile ſit, ut omnes conueniant in unam ſentẽtiam. Vnde ſi in aliqua ciuitate, aut prouincia maior pars eſſet Chriſtianorum, & illi in fauorem fidei, & pro

bono communi uellent habere principẽ Chriſtianum, credo quòd poſſent eligere, aliis inuitis, etiã relinquendo alios dominos infideles: & dico ꝙ poſſent eligere principem, non ſolùm ſibi, ſed toti reipub. ſicut & Galli pro bono ſuæ reipublicæ mutauerunt principes, & ablato regno à Childerico, tradiderũt Pipino, Caroli magni patri: quam mutationem Zacharias pontifex comprobauit. & hic poteſt poni. ſextus titulus.

17 ¶ Alius titulus cauſa * ſociorũ & amicorum. Cùm enim ipſi barbari inter ſe gerant aliquãdo legitima bella, & pars, quæ iniuriam paſſa eſt, & libet contrariæ bellum inferre, poteſt accerſere Hiſpanos in auxilium, & præmia uictoriȩ illis communicare, ut ferũtur feciſſe Talcalthedani contra Mexicanos, qui cum Hiſpanis compoſuerunt, ut eos iuuarent ad debellandos Mexicanos: haberent autem quicquid iure belli ad eos ſpectare poterat. Quòd enim hæc ſit cauſa iuſta belli pro ſociis & amicis, nõ eſt dubium, ut etiam declarat Caieta. ſecunda ſecundæ, q. 4. articu. 1. Quia æquè poteſt reſpublica aduocare extraneos ad uindicãdum inimicos contra extraneos malefactores. Et confirmatur, Quia profectò hac maximè rationȩ Romani dilatauerunt imperiũ ſuum, dum ſcilicet ſociis atque amicis auxilia prȩſtabant, & ea occaſione iuſta bella ſuſcipientes, iure belli in poſ

Caieta.

in poſſeſsionem nouarum prouinciarum ueniebant. & tamen imperiũ Romanum approbatur tãquã legitimum à beato Aug. libro. 3. de ciuita Dei, & à S. Tho. opuſculo 22. & Syl-ueſt. Conſtantinum magnum pro imperatore habuit, & Ambroſius Theodoſium. Nõ uidetur autem quo alio iuridico titulo uenerint Romani in poſſeſsionem orbis, niſi iure belli, cuius maximæ occaſiones fuerũt defenſio, & uindicatio ſociorum Sicut & Abraham ad uindicandum regem Salem, & alios reges qui cum eo fœdus percuſſerant, dimicauit contra quatuor reges illius regionis. Geneſ. 14. à quibus ipſe nullam iniuriam accepit. Et iſte uidetur ſeptimus & ultimus titulus, quo potuerũt, aut poſſent uenire barbari in poſſeſsionem & dominium Hiſpanorũ, eorumque prouinciã. *Augu.* *S. Tho.* *Syluef.* *Ambro.* *Gene. 14.*

11 ¶ Alius titulus poſſet* non quidem aſſeri, ſed reuocari in diſputationẽ, & uideri aliquibus legitimus. Dequo ego nihil affirmare audeo, ſed nec omnino condemnare: & eſt talis, Barbari enim iſti, licet ut ſuprà dictum eſt, non omnino ſint amentes, tamen etiam parum diſtant ab amentibus: ita uidetur, ꝙ nõ ſint idonei ad conſtituendam uel adminiſtrandam legitimam rem publicam etiam inter terminos humanos, & ciuiles. Vnde nec habent leges conueniẽtes, neque magiſtratus, imò nec ſunt ſatis idonei ad gubernandum rem familiarem:

unde etiam carent & literis, & artibus, non ſolùm liberalibus, ſed etiam mechanicis, & agricultura diligenti, & opificibus, & multis aliis rebus commodis, imò neceſſariis ad uſus humanos. Poſſet ergo quis dicere, quòd pro utilitate eorum poſſent principes Hiſpani accipere adminiſtrationem illorum, & conſtituere illis per oppida præfectos, & gubernatores: imò quia ſemper manet iſta cauſa conſtituere etiam illis nouos dominos, dũmodo conſtaret hoc illis expedire. Hoc inquam poſſet ſuaderi, quia ſi omnes erant amentes, nõ dubium eſt quin hoc eſſet non ſolùm licitum, ſed conuenientiſsimum: imò tenerentur ad hoc principes, ſicut, ſi omnino eſſent infantes. Sed uidetur quantum ad hoc eadem ratio de illis, & de amẽtibus, quia nihil, aut paulo plus ualent ad gubernandum ſe ipſos, quàm amentes: imò quàm ipſe ferræ & beſtiæ, nec mitiori cibo quàm feræ, nec penè meliori utuntur: ergo eodẽ modo poſſent tradi ad gubernationem ſapientiorum. Et confirmatur hoc apparẽter. Nam ſi fortuna aliqua omnes adulti perirent apud illos, & manerent pueri, & adoleſcentes habentes quidem aliqualem uſum rationis, ſed intra annos pueritiæ, & pubertatis: uidetur profectò, ꝙ poſſent principes recipere curam illorũ, & gubernare illos quãdiu eſſent in tali ſtatu. ꝙ ſi hoc admittitur, uidetur certè non

tè non negandum, quin idem fieri poſſet circa barbaros ſuppoſita hebetudine, quam de illis referunt, qui apud eos fuerunt, quæ multo maior eſt, quàm apud alias nationes ſit in pueris & adoleſcentibus. Et certè hoc poſſet fundari in præcepto charitatis, cùm illi ſint proximi noſtri, & teneamur bona illorũ curare. & hoc (ut dixi) ſit ſine aſſertione propoſitum, & etiã cum illa limitatione, ut fiant propter bona, & utilitatem eorum, & non tantùm ad quæſtum Hiſpanorum, barbaris in omnibus uel nihil, melius uel peius habentibus, quàm prius habebant. In hoc enim eſt totum periculum animarum, & ſalutis: & ad hoc poſſet etiam prodeſſe illud, quod ſuprà dictum eſt, quòd aliqui ſunt natura ſerui: nam tales uidẽtur omnes iſti barbari, & ſic poſſent ex parte gubernari ut ſerui. Sed ex tota diſputatione uidetur ſequi, quòd ſi ceſſarent omnes iſti tituli, ita quòd barbari nullam rationem iuſti belli darent, nec uellẽt habere Hiſpanos principes, &c. quòd ceſſaret tota illa peregrinatio, & cõmercium cum magna iactura Hiſpanorum, & etiam prouentus principum magnum detrimẽtum acciperent, quod non eſſet ferendum. Reſpondetur primò, Commercium non oporteret ut ceſſaret, quia ut iam declaratũ eſt, multa ſunt apud barbaros, quibus ipſi abundant, & per commutationem poſſent Hiſpani aduehere. Item mul-

ta etiam, quæ ipſi pro deſertis habent, uel ſunt cōmunia omnibus uolētibus occupare: & Luſitani magnū cōmerciū habēt cū ſimilibus gētibus, quas non ſubiecerunt, & cum magno commodo. Secundo, Fortaſſe regii reditus non minores eſſent. nam ęquè iuſtè poſſet imponi uectigal ſuper aurum & argentum quod à barbaris reportaretur, uel ad quintam partē, uel etiam ad maiorem pro rei qualitate: & merito, cùm nauigatio fuerit à principe inuenta, & ſuâ authoritate eſſent tuti negotiatores.

Tertiò patet, ꝙ iam poſtquam ibi facta eſt conuerſio multorum barbarorum, nec expediret, nec liceret principi omnino dimittere adminiſtrationem illarum prouinciarum.

* *
*

REVERENDI PATRIS

Patris Franciſci à Victoria De Indis, ſiue de iure belli Hiſpanorum in barbaros, Relectio poſterior.

SVMMA.

1 Chriſtianis quòd liceat militare, & bella gerere.

2 Bellum gerendi, aut incendendi penes quem ſit authoritas.

3 Bellum defenſiuum, quòd quilibet poßit ſuſcipere, & gerere, etiam priuatis.

4 Inuaſus à latrone, aut inimico, an poßit repercutere inuaſorem, ſi poßit fugiendo euadere.

5 Reſpublica quælibet, quòd habeat authoritatem indicendi, & inferendi bellum.

6 Princeps, quòd eandem authoritatem habeat ad indicendum & inferendum bellum, ſicut reſpublica.

7 Reſpublica quid eſt & quis propriè dicatur Princeps.

8 Reſpublicæ, aut principes plures, ſi habeant unũ communem dominum, aut principem, an poßint per ſe inferre bellum ſine authoritate ſuperioris principis.

9 Reguli, ſiue Principes, qui non præſunt reipub. perfectæ, ſed ſunt partes alterius reipub. quòd non poſſint bellum inferre, aut gerere. Et quid dicendum de ciuitatibus.

10 Belli iuſti quæ poßit eſſe ratio, & cauſa. Et quòd iuſti belli cauſa non ſit diuerſitas religionis, probatur.

11 Imperij amplificatio, quòd non ſit iuſta cauſa belli.

12 Principis gloria propria, aut aliud commodum, quòd non ſit belli iuſta cauſa.

13 Iniuria accepta, quòd ſit unica & ſola cauſa iuſta ad

inferendum bellum.

14 Iniuria quælibet, & quantauis, quòd non ſufficiat ad bellum inferendum.

15 Bello iuſto exiſtente, quòd liceat omnia facere quæ ad defenſionem boni publici ſunt neceſſaria.

16 Bello iuſto, quòd liceat recuperare omnes res perditas, & illarum partem.

17 Bello iuſto, quòd liceat occupare ex bonis hoſtium impenſam belli, & omnia damna ab hoſtibus iniuſtè illata.

18 Princeps iuſti belli recuperatis rebus ab hoſtibus, quid ulteriùs poſſit facere.

19 Principi iuſti belli, quòd liceat parta uictoria, recuperatis rebus, ac pace etiam & ſecuritate habita, uindicare iniuriam ab hoſtibus acceptam, & animaduertere in hoſtes, & punire illos pro iniurijs illatis.

20 Bellum ut dicatur iuſtum, quòd non ſemper ſit ſatis principem credere ſe habere iuſtam cauſam.

21 Belli iuſtitia, quòd ſit ſummopere, & magna cum diligentia examinanda.

22 Subditi, an teneantur examinare cauſam belli. Et quomodo ſi ſubdito conſtet de iniuſtitia belli, non liceat ei militare, etiam ſi Princeps imperet.

23 Subditi ſi habeant conſcientiã de iniuſtitia belli, quòd non liceat illis ſequi bellum, ſiue errent, ſiue non.

24 Senatores, reguli, & uniuerſaliter omnes qui admittuntur, uel uocati, uel etiam ultro uenientes ad conſilium publicum, uel regis, quòd teneantur iniuſti belli cauſam examinare.

25 Belli cauſas examinare qui non teneantur, ſed poſſint fide adhibita maioribus, licitè militare.

26 Subditos militantes quando non excuſaret ignoran-

tia

tia de iniuſtitia belli.

27 Belli iuſtitia ſi ſit dubia, quid faciendum. Et quomodo ſi Princeps unus ſit in legitima poſſeſsione, quòd manente dubio non poßit alius bello, & armis repetere.

28 Ciuitas, aut prouincia, de qua dubitatur, an habeat legitimum poſſeſſorem, maximè ſi eſt deſerta morte legitimi domini, &c. quid in tali caſu ſit agendum.

29 Dubitans de iure ſuo, etiam ſi pacificè poßideat, quo modo examinare teneatur diligenter cauſam, ſi fortè poßit certum ſcire uel pro ſe, uel pro alio.

30 Examinata cauſa, quòd quandiu rationabiliter perſeuerat dubium, legitimus poſſeſſor non teneatur cedere poſſeßioni, ſed quòd poßit licitè retinere, oſtēditur.

31 Subditis quòd nō ſolū liceat in bello defenſiuo in re dubia ſequi principem ſuum in bellum, ſed etiam in bello offenſiuo.

32 Bellum an poßit ex utraque parte eſſe iuſtum. Et quo modo ſecluſa ignorantia hoc non poßit contingere.

33 Princeps, ſiue ſubditus, qui ex ignorantia ſequutus eſt bellum iniuſtum, ſi poſtea conſtiterit ei de iniuſtitia belli, an teneatur reſtituere.

34 Innocentes interficere in bello, an liceat.

35 Innocentes interficere, quòd nūquam per ſe & ex intentione liceat.

36 Interficere an liceat infantes & fœminas in bello cōtra Turcas. Et quid dicendum de agricolis apud Chriſtianos, togatis, peregrinis, hoſpitibus, & clericis.

37 Interficere innocentes per accidens, etiam ſcienter, quòd aliquando liceat, & aliquando non.

38 Innocentes, à quibus in futurum imminet periculum, an liceat interficere.

39 Spoliare an liceat innocentes inter hoſtes. Et quibus

rebus

rebus ſint ſpoliandi.

40 *Bellum ſi ſatis commode geri poteſt non ſpoliando agricolas, aut alios innocentes, quòd uideatur non licere eos ſpoliare. Et quid dicendum de peregrinis, & hoſpitibus qui ſunt apud hoſtes.*

41 *Hoſtes ſi nolint reſtituere res iniuria ablatas, & non poſſit, qui eſt læſus, aliunde recuperare, quomodo poſſit undecunque ſatisfactionem capere, ſiue à nocentibus, ſiue ab innocentibus.*

42 *Innocentes, & pueri eſto quòd non ſint interficiendi, an ſaltem liceat ducere illos in captiuitatem, & ſeruitutem.*

43 *Obſides, qui uel tempore induciarum, uel peracto bello ab hoſtibus recipiuntur, utrum interfici poſſint, ſi hoſtes fidem frangerent, & conuentis non ſtarent.*

44 *Interficere an liceat omnes in bello nocentes.*

45 *Interficere quòd liceat indifferenter omnes, qui in actuali conflictu prælij, uel in oppugnatione aut defenſione ciuitatis contrà pugnant, & quandiu res eſt in periculo.*

46 *Interficere quòd liceat nocentes, parta uictoria, & rebus iam extra periculum poſitis.*

47 *Interficere quòd non ſemper liceat omnes nocentes ſolùm ad uindicandum iniuriam.*

48 *Interficere quòd aliquando & liceat & expediat omnes nocentes, & hoc maximè in bello cõtra infideles. Et quid in bello contra Chriſtianos.*

49 *Captiuos, aut deditos an liceat interficere, ſuppoſito, quòd etiã fuerunt nocentes.*

50 *Capta in bello iuſto, utrum fiant capientiũ, & occupantium. Et quomodo capta in iuſto bello uſque ad ſufficientem ſatisfactionem rerum ablatarum per in-*

iuriam

iuriam, & etiam impenſarum fiant occupantium.

51 *Mobilia omnia quomodo iure gentium fiant occupantis, etiam ſi excedant compenſationem damnorum.*

52 *Militibus, an liceat ciuitatem permittere in prædam. Et quomodo non ſit illicitum, ſed & neceſſarium.*

53 *Militibus, quòd non liceat prædas agere, aut incendia facere ſine authoritate, aliàs tenerentur ad reſtitutionem.*

54 *Occupare quòd liceat, & tenere agrũ, arces, & oppida hoſtium quantum neceſſarium fuerit ad damnorum illatorum compenſationem.*

55 *Occupare quòd liceat ab hoſtibus, & tenere arcem aliquam, aut ciuitatem pro paranda ſecuritate, & uitando periculo, aut pro defenſione, & ut tollatur ab hoſtibus occaſio nocendi, &c.*

56 *Hoſtes multare parte agri, quòd liceat ratione iniuriæ illatæ, & nomine pœnæ, hoc eſt ad uindictam. Et quomodo hac etiam ratione poteſt arx, aut oppidum cum moderamine occupari.*

57 *Tributa an liceat uictis hoſtibus imponere.*

58 *Principes hoſtium an liceat deponere, & nouos ponere & cõſtituere, uel ſibi principatum reſtituere. Et quomodo non paßim, & ex quacunque cauſa belli iuſti hoc liceat facere.*

59 *Principes hoſtium quando legitimè poſſent deponi, oſtenditur.*

60 *Canones, ſeu regulæ belligerandi deſcribuntur.*

QVIA poſſeſsio, & occupatio prouinciarum illarum barbarorũ, quos Indos uocant, uidetur tandem maximè iure belli poſſe defendi: ideo poſtquam

poſtquam in relectione de titulis diſputaui, quos Hiſpani poſſunt prætendere ad illas prouincias, ſiue iuſtis, ſiue iniuſtis: uiſum eſt de iure belli breuem diſputationem habere, ut illæ relectiones abſolutiores uideantur. Sed quia hæc diſputatio etiam ſimul cum ſecunda relectione in ſcholis proponi oportuit, non licuit extendere calamum pro amplitudine, & dignitate argumenti, & materiæ, ſed quantum breuitas temporis patiebatur. Itaque ſolùm notabo propoſitiones principales in hac materia cum probationibus breuiſsimis, abſtinens me à multis dubiis, quæ in hac diſputatione conferri poſſent. Tractabo autē quatuor quæſtiones principales. Prima, An omnino Chriſtianis ſit licitum bella gerere. Secunda, Apud quem ſit authoritas, aut gerendi, aut indicendi bellum. Tertia, Quæ poſsint, & debeant eſſe cauſæ iuſti belli. Quarta, Quid in bello iuſto, & quantum liceat in hoſtes.

¶ Quantum ad primum, poſset uideri, quòd omnino bella ſint interdicta Chriſtianis. Prohibitum enim uidetur eis ſe defendere, iuxta ıud, Non uos defendentes, chariſsimi, ſed date locum iræ. Rom. 12. & Dominus in Euangelio, Si quis te percuſſerit in dexterā maxillam tuam, præbe illi & alteram. Et ego dico uobis
Rom. 12. non reſiſtere malo. Matth. 5. & Matth. 26. Om
Matth. 5. nes qui acceperint gladium, gladio peribunt.

Neque

Neque ſatis uidetur reſpondere, quòd omnia hæc non ſunt in præcepto, ſed in conſilio. Satis enim magnum inconueniens eſſet, ſi bella omnia, quæ à Chriſtianis ſuſcipiuntur, ſunt contra conſilium Domini. In contrarium eſt ſententia doctorum, & uſus receptus in eccleſia.

¶ Pro quæſtionis explicatione nota, quòd licet inter catholicos ſatis conueniat de hac re, Lutherus tamen, qui nihil incontaminatum reliquit, negat Chriſtianis etiã aduerſus Turcas licere arma ſumere: innixus tum locis Scripturæ ſuprà poſitis, tum autem, quòd ſi Turcæ inuadant chriſtianitatem, illa eſt uoluntas Dei, cui reſiſtere non licet. In qua tamen re nõ ita potuit imponere Germanis hominibus ad arma natis, ſicut in aliis ſuis dogmatibus. Et Tertullianus nõ adeò uidetur abhorrere ab hac ſentẽtia, qui libro de corona militis, diſputat, an in totum Chriſtianis militia cõueniat. Et tandem profectò in ea opinione uidetur perſeuerare, ut Chriſtiano militare interdictũ putet. Cui, inquit, ne litigare quidẽ liceat. Sed relictis extraneis opinionibus, ſit reſponſio ad quæſtionem unica cõcluſione, Licet* Chriſtianis militare & bella gerere. Hæc concluſio eſt Auguſti. in multis locis contra Fauſtum, & libro 83. queſtionum, et de uerbis Domini, & ſecundo libro contra Manichæ. & in ſermone

de puero

de puero Centurionis,& ad Bonifacium epiſtola,diſertè aſtruit.Et probatur concluſio,ut
Auguſt. probat Auguſt.ex uerbis Iohã. Baptiſtæ Luc.
Luc.3. 3.ad milites,Neminem cõcutiatis,nemini iniuriam feceritis. Quòd ſi Chriſtiana diſciplina(inquit Auguſti.) omnino bella culparet, hoc potiùs cõſilium ſalutis petentibus in Euãgelio daretur,ut abiicerent arma,ſéque militiæ omnino ſubtraherẽt. Dictum eſt autẽ eis, Neminem cõcutiatis, contenti eſtote ſtipendiis ueſtris.Secundò probatur ratione,ſcilicet ſecunda ſecundæ,q.40.artic.1.Licet ſtringere gladium,& armis uti aduerſus interiores maleſactores, & ſeditioſos ciues,ſecundum illud Roma.13.Non ſine cauſa gladium portat,miniſter enim Dei eſt uindex in iram ei,qui malè agit:ergo etiam licet uti gladio,& armis aduerſus hoſtes exteriores.Vnde principibus dictũ eſt in Pſal.Eripite pauperem,& egenũ de manu peccatoris liberate.Tertiò,In lege naturæ hoc licuit,ut patet de Abraham,qui pugnauit contra quatuor Reges.Geneſ.14.Item in lege ſcripta,ut patet de Dauid,& Machabæ.Et lex euangelica nihili interdicit,quod iure naturali licitum ſit,ut S.Thom.eleganter tradit 12.q.107.articu.ultimo.unde & dicitur lex libertatis Iaco.1.& 2.ergo quod licebat in lege naturæ,& ſcripta,non minus licet in lege euangelica.Et quia de bello defenſiuo reuocari in dubium

bium

bium nō poteſt, quia uim ui repellere licet.ff. de iuſtitia, & iure,l.ut uim.Quartò probatur etiam de bello offenſiuo,id eſt in quo non ſolùm defenduntur, aut etiam repetuntur res, ſed ubi petitur uindicta pro iniuria accepta. Probatur inquam quartò authoritate Auguſt. libro 83.quęſt.& habetur c.dominus.23.q.Iuſta bella ſolent diffiniri,quæ ulciſcuntur iniurias,ſi gens uel ciuitas plectenda eſt, quæ uel uindicare neglexit,quod à ſuis improbe factū eſt, uel reddere quod per iniuriam ablatum eſt.Probatur etiā de bello offenſiuo:quia bellum etiam defenſiuum geri commodè non poteſt,niſi etiam uindicetur in hoſtes,qui iniuriam fecerunt, aut conati ſunt facere. fierent enim hoſtes audaciores ad iterum inuadendū niſi timore pœnæ deterreantur ab iniuria.

Probatur etiam,Quia finis belli eſt pax,& ſecuritas reipu.ut Auguſt.inquit de uerb.Domini,& ad Bonifa.ſed non poteſt eſſe ſecuritas in republica niſi hoſtes coërceātur metu belli ab iniuria:eſſet enim omnino iniqua conditio belli,ſi hoſtibus inuadentibus iniuſtè rem publicam,ſolùm liceret reipu.auertere hoſtes nec poſſent ulteriùs proſequi,Probatur etiam ex fine,& bono totius orbis.Prorſus enim orbis conſiſterein felici ſtatu non poſſet, imò eſſet rerum omnium peſsima conditio,ſi tyranni quidem,& latrones,& raptores poſſent impune

impune iniurias facere,& opprimere bonos, & innocentes,nec liceret uiciſsim innocentibus animaduertere in nocētes. Probatur octauò,& ultimò,Quia in moralibus potiſsimum argumentum eſt ab authoritate & exemplis. Probatur exemplis ſanctorum, & bonorum uirorum,qui non ſolùm bello defenſiuo tutati ſunt patriam, réſque ſuas, ſed etiam bello offenſiuo proſecuti ſunt iniurias ab hoſtibus acceptas,uel attentatas,ut patet de Ionatha,&
1. Mach. 9. Simone,1.Mach.9.qui uindicauerunt mortē Iohānis fratris ſui cōtra filios Iambri. Et in eccleſia Chriſtiana patet de Conſtātino, Theodoſio maiore,& aliis clariſsimis & Chriſtianiſsimis imperatoribus,qui multa bella utriuſque generis geſſerunt,cùm haberent in conſiliis ſanctiſsimos,& doctiſsimos epiſcopos.

2 ¶ Secunda quæſtio, Apud * quem ſit authoritas gerendi aut incendendi bellum. Pro qua
3 ſit prima propoſitio , Bellum * defenſiuum quilibet poteſt ſuſcipere & gerere,etiam priuatus.Hæc patet, Nam uim ui repellere licet.ff. ubi ſuprà.unde hoc bellum quilibet poteſt gerere ſine authoritate cuiuſcunque alterius, nō ſolùm pró defenſione perſonæ,ſed etiam rerum,& bonorum. Sed circa iſtā concluſionē
4 dubitatur primò , An*inuaſus à latrone,aut inimico,poſſit repercutere inuaſorē,ſi poſsit fugiendo euadere.Et Archiepiſcopus quidem reſpondet

reſpondet, ꝙ non. quia iam nõ eſt defenſio cũ moderamine inculpatæ tutelæ: quilibet enim tenetur ſe defendere quantum poterit cum minimo detrimento inuaſoris. Si ergo reſiſtẽdo oportet aut occidere, aut grauiter uulnerare inuaſorẽ, poteſt autem ſe liberare fugiendo: uidetur ꝙ teneatur. Sed Panormitan. c. olim. de reſti. ſpoliat. diſtinguit. ſi enim inuaſus magnũ dedecus ſubiret fugiendo, non tenetur fugere, ſed poteſt repercutiendo, iniuriam repellere: ſi uerò non faceret iacturam famæ, aut honoris, ut monachus, aut ruſticus inuaſus à nobili, & forti uiro, tenetur potiùs fugere. Barto. autem in l. 1. ff. de pœnis, & in l. furem. ff. de ſicariis, indiſtinctè tenet, ꝙ licet ſe defendere, nec tenetur fugere: quia fuga eſt iniuria. l. item apud Labeonem. ff. de iniuriis. ſi autem pro rerum defenſione licitum eſt armis reſiſtere, ut in d. c. olim. & in c. dilecto. de ſentẽtia excom. libro. 6. multo magis pro arcenda iniuria corporali, quæ maior eſt, quàm rerum iactura. l. in ſeruorum. ff. de pœn. Et hæc opinio poteſt probabiliter & ſatis tutò teneri, maximè cùm iura ciuilia hoc concedant, ut in dicta l. furem. authoritate autem legis nemo peccat: quia leges dant ius in foro conſcientiæ. Vnde etiam ſi iure naturali non liceret occidere pro defenſione rerum, uidetur ꝙ iure ciuili factũ ſit licitũ: & hoc reuera ſecluſo ſcãdalo, uidetur licere nõ

Panor.

Bartol.

ſolùm laico,ſed etiã clerico,& religioſo uiro.
5 ¶ Secunda propoſitio, Quælibet * reſpublica habet authoritatem indicendi,& inferẽdi bellũ.Pro probatione eſt notandũ, ꝙ differentia eſt quantum ad hoc inter priuatam perſonam, & rempublicã:quia priuata perſona habet quidem ius defendendi ſe,& ſua,ut dictum eſt:ſed non habet ius uindicandi iniuriam, imò nec repetendi ex interuallo tẽporis res ablatas.Sed defenſio oportet ut fiat in præſenti periculo, quod conſulti dicunt incontinenti.Vnde trãſacta neceſsitate defenſionis,ceſſat licentia belli.Credo tamen,ꝙ per iniuriam percuſſus poſſit ſtatim repercutere,etiam ſi inuaſor non deberet ultra progredi.Sed ad uitãdam ignominiã,& dedecus poſſet qui colaphum (exempli gratia)accepit,gladio ſtatim repercutere, non ad ſumendam uindictam, ſed (ut dictum eſt) ad uitandam infamiã,& ignominiam. Sed reſpublica habet authoritatem non ſolùm defenſionis,ſed etiam uindicandi ſe,& ſuos, & perſequendi iniurias.quod probatur,quia ut Ariſto.tradit tertio Polit.Reſp.debet eſſe ſibi ſufficiens:ſed non poſſet ſufficienter conſeruare bonum publicum,& ſtatum reip.ſi non poſsit uindicare iniuriam, & animaduertere in hoſtes. fierent enim (ut ſuprà dictum eſt) mali promptiores,& audaciores ad iniuriam inferendam,ſi poſſent impune hoc facere: & ideo

Ariſt.3. Polit.

neceſſa

neceſſarium eſt ad commodam rerum mortalium adminiſtrationem, ut hæc authoritas cōcedatur reipublicæ.

6 ¶Eandem*authoritatem habet quantum ad hoc princeps ſicut reſpublica. Hæc eſt ſentētia Augu. cōtra Fauſtū. Ordo, inquit, naturalis mortalium paci accommodatus, hoc poſcit, ut ſuſcipiendi belli authoritas, atque conſilium penes principes ſit. Et ratione probatur, Quia princeps non eſt niſi ex electione reip. ergo gerit uices, & authoritates illius: imò iam ubi ſunt legitimi principes in republica, tota authoritas reſidet penes principes, neque ſine illis aliquid publicè aut bello, aut pace geri poteſt. Sed tota difficultas eſt quid*eſt reſpublica, & quis proprie dicitur princeps? Ad hoc breuiter reſpondetur, ꝙ reſpub. propriè uocatur perfecta communitas: ſed hoc ipſum eſt dubiū quæ ſit perfecta communitas. Pro quo notandum, ꝙ perfectum idem eſt quod totum. dicitur enim imperfectum, cui aliquid deeſt, & econtra perfectum, cui nihil deeſt. Eſt ergo perfecta reſpublica, aut communitas, quæ eſt per ſe totum, id eſt quæ non eſt alterius reip. pars, ſed quæ habet proprias leges, proprium conſilium, & proprios magiſtratus, quale eſt regnū Caſtellę, & Aragonię, principat⁹ Venetorū, & alii ſimiles. Nec enim obſtat quin ſint plures principatus, & reſpub. perfectæ ſub uno prin-

Augu.

7

cipe.Talis ergo reſpub.aut princeps illius, habet authoritatem indicendi bellum,& ſola ta-
8 lis. Sed ex hoc ipſo dubitari meritò poteſt,an* ſi plures huiuſmodi reſpublicæ, aut principes habeant unum communẽ dominum, aut principem, an poſsint per ſe inferre bellum ſine authoritate ſuperioris principis. Et reſpondeo, ꝙ ſine dubio poſſunt, ut Reges, qui ſunt ſubiecti Imperatori, poſſunt inuicem belligerare, non expectata authoritate imperatoris: quia (ut dictum eſt) reſpub. debet ſibi eſſe ſufficiens, nec
9 ſufficeret ſibi ſinè tali facultate. Ex quibus ſequitur, & patet, ꝙ *alii reguli, ſiue principes, qui non præſunt reip. perfectæ, ſed ſunt partes alterius reip. non poſſunt bellum inferre, aut gerere, quemadmodum dux Albanus, aut comes beneuẽtaneus: ſunt enim partes regni Caſtellæ, & per conſequens non habent perfectas reſpub. Sed cùm hæc ſint magna ex parte aut iure gentiũ, aut humano, conſuetudo poteſt dare facultatem & authoritatem belli gerendi. Vndè ſiqua ciuitas, aut alius princeps obtinuit antiqua conſuetudine ius gerendi per ſe bellum, non eſt ei neganda hæc authoritas, etiam ſi aliâs nõ uidetur habere rempublicam perfectam. Item etiam neceſsitas hanc licentiam & authoritatem concedere poſſet. Si enim in eodem regno una ciuitas aliam oppugnaret, uel aliquis ex duabus alium ducem, &

rex negligeret,aut nó auderet uindicare iniurias illatas,poſſet ciuitas , aut dux , qui paſſus eſt iniuriam,non ſolùm ſe defendere, ſed etiã bellum inferre,& animaduertere in hoſtès , & malefactores etiam occidere:quia aliâs neque defendere quidem commodè ſe poſſet. Non enim hoſtes abſtinerent ſe ab iniuria,ſi illi qui patiuntur iniuriã,contenti eſſent ſolùm ſe defendere.Qua ratione etiam conceditur priuato homini ut poſsit inuadere inimicum,ſi aliter nó patet ei uia ſe defendendi ab iniuria.& hæc ſatis de iſta quæſtione.

10 ¶ Tertia quæſtio, Quæ * poſsit eſſe ratio, & cauſa iuſti belli , quæque magis neceſſaria,eſt ad hanc cauſam , & diſputationem barbarorum.Pro qua ſit prima propoſitio , Cauſa iuſti belli non eſt diuerſitas religionis.Hæc probata fuit prolixè in proxima relectione.ubi impugnauimus quartũ titulum qui prætendi poteſt ad poſſeſsionem barbarorum:quia ſcilicet nolunt recipere fidem Chriſtianam. & eſt ſententia S.Tho.ſecunda ſecundę,q. 66.articu. 8. *S.Tho.* & communis ſententia doctorum:neque ſcio aliquem qui contrarium ſentiat.

11 ¶ Secunda propoſitio , Non * eſt iuſta cauſa belli amplificatio imperii . Hæc notior eſt, quàm ut probatione indigeat,aliâs eſſet æquè iuſta cauſa ex utraque parte belligerãtiũ,& ſic eſſent omnes innocẽtes.Ex quo iterũ ſequere

tur, ꝙ non liceret occidere illos: & implicat cótradictionem, quòd eſſet iuſtum bellum.

12 ¶ Tertia propoſitio, Nec* eſt iuſta cauſa belli, aut gloria propria, aut aliud cómodum principis. Hęc etiam notá eſt. Nam princeps debet & bellum & pacem ordinare ad bonum commune reipub. nec proprios reditus pro propria gloria aut commodo erogare, & multo minus ciues ſuos periculis exponere. Hoc enim intereſt inter regem legitimum, & tyrannum, ꝙ tyrannus ordinat regimen ad propriũ quæſtum, & commodum: rex autem ad bonũ

Ariſt. 4. Polit. c. 10. publicum, ut tradit Ariſto. 4. Politico. c. 10. Itẽ habet authoritatem à rep. ergo debet uti illa ad bonum reip. Item leges debent eſſe nullo priuato commodo, ſed pro communi utilitate ciuium conſcriptæ, ut habetur diſtin. 4. erit autẽ lex ex Iſidoro. ergo etiam leges belli debẽt eſſe pro communi utilitate. Item hoc differunt

Ariſt. 1. Poli. c. 3. 4. liberi à ſeruis, ut Ariſt. tradit primò Politico. c. 3. & 4. & domini utuntur ſeruis ad propriam utilitatem, non ſeruorum: liberi autem non ſunt propter alios, ſed propter ſe. Vnde ꝙ principes abutantur ciuibus, cogendo eos militare, & pecuniam in bellum conferre, non pro publico bono, ſed pro priuato ſuo cómodo, eſt ciues ſeruos facere.

13 ¶ Quarta propoſitio, Vnica* eſt & ſola cauſa iuſta inferendi bellum, iniuria accepta. Hæc probatur

probatur primo authoritate Augu.lib.83.quæſtio.Iuſta bella ſolent diffiniri, & cæt ſuprà.& eſt determinatio, ſcilicet Tho.ſecūda ſecundę q.4.articul.1.& omnium doctorum.Item bellum offenſiuum eſt ad uindicandum, & animaduertendum in hoſtes,ut dictū eſt.ſed uindicta eſſe non poteſt,ubi non præceſsit culpa, & iniuria.ergo.Item maiorem authoritaté habet princeps ſupra extraneos,quàm ſuos.ſed in ſuos non poteſt gladium ſtringere, niſi fecerint iniuriam:ergo neque in extraneos.Et cõfirmatur ex eo,quod ſuprà allatum eſt ex Paulo,Rom.13 de principe, Nón ſine cauſa gladium portat.miniſter enim Dei eſt uindex in iram ei qui malè agit.Ex quo cõſtat, ꝙ aduerſus eos,qui nobis non nocēt,non licet ira gladij uti,cùm occidere innocentes prohibitum ſit iure naturali.Omitto nunc ſi fortè deus ſpecialiter aliud præceperit, ipſe enim eſt dominus uitę,& mortis, & poſſet pro ſuo iure aliter diſponere. Rom.13.

14 ¶ Quinta propoſitio*, Nó quælibet & quãtauis iniuria ſufficit ad bellū inferendū.Hæc probatur,Quia nec etiam in populares & naturales licet pro quácunque culpa pœnas atroces exequi,ut mortem,aut exilium, aut confiſcationem bonorum.Cùm ergo quæ in bello geruntur, omnia ſint grauia, & atrocia, ut cædes,incendia, uaſtationes: non licet pro leui-

bus iniuriis bello perſequi authores iniuriarũ,
quia iuxta menſuram delicti debet eſſe plaga-
rum modus. Deuteronom 25.

¶ Quarta quæſtio eſt de iure belli, quod ſcili-
cet, & quantum liceat in bello iuſto. de qua ſit
15 prima propoſitio, In*bello licet omnia facere,
quæ neceſſaria ſunt ad defenſionem boni pu-
blici. Hæc nota eſt, cùm ille ſit finis belli, rem-
publi. defendere, & conſeruare. Item hoc licet
priuato in defenſione ſui, ut probatum eſt. er-
go multo magis licet reipub. & principi.

16 ¶ Secunda propoſitio, Licet*recuperare om-
nes res perditas, & illarum partem. Hæc etiã
eſt notior quàm ut indigeat probatione. Ad
hoc enim uel infertur, uel ſuſcipitur bellum.

17 ¶ Tertia propoſitio, Licet*occupare ex bonis
hoſtiũ impẽſam belli & oĩa dãna ab hoſtibus
iniuſtè illata. Hęc patet, Quia ad omnia illa te
nẽtur hoſtes qui fecerunt iniuriam: ergo prin-
ceps belli poteſt omnia illa repetere, & bello-
exigere. Item ut prius. Quia cùm nõ patet alia
uia, licet priuato occupare omne debitum à
debitore. Item ſi quis eſſet legitimus iudex
utriuſque partis gerentis bellum, deberet con
dẽnare iniuſtos aggreſſores, & authores in-
iuriæ, non ſolùm ad reſtituendas res ablatas,
ſed etiam ad reſarciendum impenſam belli, &
omnia damna. Sed princeps, qui gerit iuſtum
bellum, habet ſe in caſu belli tanquam iudex,

ut ſtatim

ut ſtatim dicemus.ergo etiam ille poteſt omnia illa ab hoſtibus exigere.

18 ¶Quarta propoſitio, Nec* ſolùm hæc licent, ſed ulterius etiam progredi poteſt princeps iuſti belli, quantum ſcilicet neceſſe eſt ad parien dam pacem, & ſecuritatem ab hoſtibus, puta diruere arcem hoſtium, & in hoſtico etiam munitionem erigere, ſi hoc neceſſe ſit ad uitãdum periculum ab hoſtibus. Probatur, Quia, ut ſuprà dictum eſt, finis belli eſt pax, & ſecuri tas.ergo gerenti bellum iuſtum licent omnia, quæ neceſſaria ſunt ad conſequendam pacem & ſecuritatem. Item tranquillitas, & pax computantur inter bona humana: unde nec ſumma etiam bona faciunt ſtatum felicem ſine ſecuritate: ergo ſi hoſtes eripiunt, & turbãt tran quillitatem reipub. licet uindicare ab illis per media conuenientia. Item contra hoſtes intra neos, hoc eſt contra malos ciues, licet hęc om nia facere. ergo etiam cõtra hoſtes extraneos. Antecedens patet. ſi quis enim in republi. fecit iniuriam ciui, magiſtratus nõ ſolùm cogit au thorem iniuriæ ſatisfacere læſo, ſed etiam ſi timetur ab illo, cogitur dare fideiuſſores, aut re cedere à ciuitate, ita ut uitetur periculum ab illo. Ex quibus patet, quòd parta uictoria, & recuperatis rebus, licet ab hoſtib⁹ exigere obſides, naues, arma, & alia, quæ ſine fraude neceſſaria ſunt ad retinendum hoſtes in officio,

& uitandum ab illis periculum.

19 ¶ Quinta propoſitio, Nec* tantùm hoc licet, ſed etiam parta uictoria, recuperatis rebus, & pace etiam & ſecuritate habita, licet uindicare iniuriam ab hoſtibus acceptam, & animaduertere in hoſtes, & punire illos pro iniuriis illatis. Pro cuius probatione notãdum, quòd principes non ſolùm habent authoritatem in ſuos, ſed etiam in extraneos ad coërcendum illos ut abſtineant ſe ab iniuriis, & hoc iure gẽtium, & orbis totius authoritate. Imò uidetur quòd iure naturali, quia aliter orbis ſtare non poſſet niſi eſſet penes aliquos uis & authoritas deterrendi improbos, & coërcendi, ne innocentibus noceant. Ea autem quæ neceſſaria ſunt ad gubernationem & conſeruationem orbis, ſunt de iure naturali, nec alia ratione probari poteſt, quòd reſpublica iure naturali habet authoritatem afficiendi ſupplicio, & pœnis ciues ſuos, qui reipublicæ ſunt perncioſi. Quòd ſi reſpub. hoc poteſt in ſuos, haud dubium quin orbis poſsit in quoſcunque pernicioſos & nequam homines: & hoc nõ niſi per principes. ergo pro certo principes poſſunt punire hoſtes qui iniuriam fecerunt reipu. & omnino poſtquam bellum ritè & iuſtè ſuſceptum eſt, hoſtes obnoxii ſunt principi tanquã iudici proprio. Et confirmatur hæc, Quia re-uera nec pax, nec tranquillitas, quæ eſt finis belli,

belli,aliter haberi poteſt,niſi hoſtes malis,& damnis afficiantur, quibus deterreantur, ne iterum aliquid tale committant. Quæ omnia etiam probantur & confirmantur authoritate & exemplis bonorum.Vt enim ſuprà citatum eſt,Machabæi geſſerunt bella non ſolùm ad recipiendas res amiſſas,ſed ad uindicandum iniurias.Quod idẽ fecerũt Chriſtianiſsimi principes,& religioſsimi imperatores.Et præterea non tollitur ignominia & dedecus reipu.profugatis tantùm hoſtibus, ſed etiam ſeueritate pœnæ afflictis & caſtigatis. Princeps autẽ nõ ſolùm res alias,ſed honorem,& authoritatem reipublicæ defendere habet.

¶Ex omnibus ſuprà dictis ſuperſunt multa dubia.Et primùm quidem dubium circa iuſtitiam belli, utrum ad bellum iuſtum ſufficiat quòd princeps credat ſe habere iuſtam cau-
10 ſam.Ad hoc ſit prima propoſitio,*Non ſemper hoc ſatis eſt.Probatur primò,Quia in aliis minoribus cauſis nõ ſufficit nec principi nec priuatis,quòd credãt ſe iuſtè agere,ut notum eſt.poſſunt enim errare inciuiliter & affectatè:& ad actum bonum non ſufficit ſententia cuiuſque,ſed oportet ut fiat ſecundum iudicium ſapientis,ut patet 2.Ethico.Item aliâs ſe queretur,quòd plurima eſſent bella iuſta ex utraque parte. Communiter enim contingit, quòd principes gerant bellum mala fide,ſed credentes

credentes ſe iuſtam cauſam ſequi:& ſic omnes bellantes eſſent innocentes,& per conſequẽs liceret interficere in bello.Item aliâs etiã Turcæ & Saraceni gererent iuſta bella aduerſus Chriſtianos.putant enim ſe obſequium præſtare Deo.
21 ¶ Secunda propoſitio, Oportet* ad bellum iuſtum magna diligentia examinare iuſtitiam & cauſas belli,& audire etiam rationes aduerſariorum, ſi uelint ex æquo & bono diſceptare.Omnia enim ſapienti(ut ait comicus)uerbis prius experiri oportet, quàm armis, & oportet conſulere probos,& ſapientes uiros, & qui cum libertate,& ſine ira,aut odio,& cupiditate loquãtur. Haud enim facilè uerum cernitur (ut ait Criſpus) ubi illa officiunt. *Saluſt.* Hæc manifeſta eſt.Nam cùm in rebus moralibus difficilè ſit uerum & iuſtũ attingere,ſi negligenter iſtã tractentur, facilè errabitur,nec talis error excuſabit authores,maximè in re tãta,& ubi agitur de periculo & calamitate multorum,qui tandem ſunt proximi,& quos diligere tenemur,ſicut nosipſos.
22 ¶ Secundum dubium,An*ſubditi teneantur examinare cauſam belli,uel an poſsint militare nulla diligentia circa hoc adhibita, quemadmodum uictores exequi poſſunt decretũ prætoris ſine alia examinatione.De hoc dubio ſit prima propoſitio, Si ſubdito cõſtat de iniuſtitia belli,

tia belli, non licet militare, etiam ad imperium principis. Hæc patet, Quia non licet interficere innocentem quacunque authoritate. Si hoſtes ſunt innocentes in eo caſu, ergo non licet interficere illos. Item princeps peccat inferendo bellum in eo caſu, ſed non ſolùm qui malè agunt. ſed qui conſentiunt facientibus, digni ſunt morte. ad Roma. 1. ergo milites etiam mala fide pugnantes non excuſantur. Item non licet interficere ciues innocentes mandato principis. ergo nec extraneos. Ex quo ſequitur corollarium, Quòd *etiam ſi ſubditi habeant cõſcientiam de iniuſtitia belli, non licet ſequi bellum, ſiue errent, ſiue nõ, Patet, Quia omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. ad Rom. 4. Roma. 1.
23

¶ Secunda propoſitio, Senatores * & reguli, & uniuerſaliter qui admittuntur, uel uocati, uel etiam ultro uenientes ad conſilium publicum, uel principis, debent & tenentur examinare cauſam iniuſti belli. Patet, Quia quicunque poteſt impedire periculum & damna proximorum, tenetur, maximè ubi agitur de periculo mortis, & maiorum malorum, quale eſt in bello. Sed tales poſſunt cõſilio ſuo & authoritate cauſas belli examinantes, auertere bellũ, ſi fortè iniuſtũ eſt. ergo tenentur. Item ſi negligẽtia iſtorum bellum iniuſtũ gereretur, iſti uidentur cõſentire. imputatur enim alicui quòd poteſt & debet impedi-
Roma. 4.
24

re, ſi

re,ſi non impedit. Item quia ſolus rex nõ ſufficit ad examinandas cauſas belli:& ueriſimile eſt quòd poteſt errare,imò quòd errabit magno cum malo,& pernicie multorũ. ergo non ex ſola ſententia regis,imò nec ex ſẽtẽtia pau corum,ſed multorum,& ſapientum,& proborum debet geri bellum.

25 ¶ Tertia propoſitio, Alii* minores qui non admittuntur nec audiuntur apud principem aut in conſilio publico,non tenentur examinare cauſas belli,ſed poſſunt credentes maioribus licitè militare.Probatur primò,Quia nec fieri poteſt, nec expediret reddere rationem negotiorum publicorum omnibus de plebe. Item quia homines inferioris ordinis,etiam ſi intelligerent iniuſtitiam belli,prohibere non poſſent,& ſententia eorum non audiretur.ergo fruſtra examinarent cauſas belli. Item quia eiuſmodi hominibus,niſi contrarium conſtiterit,ſufficiens argumentum debet eſſe pro iuſtitia belli,quòd publico conſilio & authoritate geratur. ergo non eſt opus illis ulteriori examinatione.

26 ¶ Quarta propoſitio, Nihilominus * poſſent eſſe talia argumenta & indicia de iniuſtitia belli,quòd ignorantia non excuſaret etiam huiuſmodi ſubditos militantes. Patet, Quia poſſet eſſe talis ignorantia affectata, & prauo ſtudio aduerſus hoſtes cõcepta.Item aliâs infideles

fideles excuſarentur, ſequẽtes principes ſuos
in bello contra Chriſtianos, & non liceret
illos interficere: quia certum eſt, quòd cre-
dunt ſe habere iuſtam cauſam belli. Item
excuſarentur milites, qui crucifixerunt Chri
ſtum ex ignorantia, ſequentes edictum Pi-
lati. Item etiam excuſaretur populus Iudęo-
rũ, qui perſuaſus à maioribus, clamabat, Tol-
27 le, tolle, crucifige eum.

¶Tertiũ dubiũ, Quid* faciendum cũ iuſtitia
belli dubia eſt, hoc eſt cum in utrãque partem
ſunt rationes apparentes & probabiles. Prima
propoſitio, Quo ad ipſos principes uidetur, ꝙ
ſi unus eſt in legitima poſſeſsione, quòd ma-
nente dubio non poſsit alius bello, et armis re
petere. Vt, exempli gratia, ſi rex Francorum
eſt in legitima poſſeſsione Burgũdiæ, ſi etiam
eſt dubium an habeat ius ad illam necne, non
uidetur quòd Imperator poſsit armis repete-
re: & econtrario Rex Francorũ Neapolim aut
Mediolanũ, ſi dubium eſt cuius iuris ſint. Pro
batur, Quia in dubiis melior eſt cõditio poſsi
dentis. ergo nõ licet ſpoliare poſſeſſorem pro
re dubia. Item ſi res ageretur coram iudice legi
timo, nũquam in re dubia ſpoliaret poſſeſſo-
rem. ergo dato quod illi principes, qui præten
dunt ius, ſint iudices in illa cauſa, nõ poteſt li-
citè ſpoliare poſſeſſorem manente dubio de
iure. Item in rebus & cauſis priuatorum nun-

quam

quam in cauſa dubia licet ſpoliare poſſeſſorē legitimū: ergo nec in cauſis principum. leges enim ſunt principum. ſi ergo ſecundum leges humanas non licet in cauſa dubia ſpoliare legitimum poſſeſſorem, ergo meritò poteſt obiici principibus, Patere legem, quam ipſe tuleris. Quod enim quiſque iuris in alios ſtatuit, ipſe eodem iure uti debet. Item aliâs eſſet bellum iuſtum ex utraque parte, & bellum nunquam cōponi poſſet. Si enim in cauſa dubia licet uni armis repetere, ergo alteri deſendere: & poſtquam unus recuperaſſet, poſſet iterum alius repoſcere. & ſic nunquam eſſet finis bellorum

28 cum pernicie & calamitate populorum.

¶ Secunda propoſitio, Si* ciuitas, aut prouincia, de qua dubitatur, non habet legitimum poſſeſſorē, ut ſi deſerta eſt morte legitimi domini, & dubitatur an hæres ſit rex Hiſpaniæ, aut rex Gallorum, nec poteſt certum ſciri: iure uidetur, quòd ſi unus uelit componere, & diuidere, uel compenſare pro parte, quòd alter tenetur recipere conditionem, etiam ſi ſit ui potētior, & poſsit armis totum occupare: nec haberet iuſtam cauſam belli. Probatur, Quia alius non facit iniuriam in pari cauſa, petendo æqualem partem. Item in priuatis cauſis, etiam in re dubia, non liceret totum occupare. Item eodem modo bellum eſſet iuſtum ex utraque parte. Item iuſtus iudex neutri totum addiceret, &

ret & attribueret.

9 ¶ Tertia propoſitio, Qui* dubitat de iure ſuo etiam ſi pacificè poſsideat, tenetur examinare cauſam diligenter, & audire pacificè rationes alterius partis, ſi fortè poſsit certum ſcire uel pro ſe, uel pro alio. Hæc probatur, Quia iam non bona fide poſsidet qui dubitat, & negligit ſcire ueritatem. Item in cauſa matrimoniali, ſi quis etiam legitimus poſſeſſor incipit dubitare ueritatem, utrum hęc mulier ſit ſua, uel alterius: certum eſt quòd tenetur rem examinare. ergo eadem ratione in aliis cauſis. Itē principes ſunt iudices in propriis cauſis, quia non habent ſuperiores. ſed certum eſt quòd ſi quis cõtra legitimum poſſeſſorē opponit aliquid, quòd iudex tenetur examinare cauſam. ergo etiam principes in re dubia tenentur examinare cauſam.

30 ¶ Quarta propoſitio, Examinata * cauſa quãdiu rationabiliter perſeuerat dubium, legitimus poſſeſſor nõ tenetur cedere poſſeſsioni, ſed poteſt licitè retinere. Patet primò, Quia iudex non poſſet eum expoliare: ergo non ipſe tenetur cedere, nec in toto, nec in parte. Item in cauſa matrimoniali non tenetur cedere, ut in c. inquiſitiõi. de ſentẽtia excõmunic. & in c. Dominus. de ſecũdis nup. ergo nec in aliis cauſis. Et Adrianus expreſsè q. ſecunda quotlibet. ſecundo tenet, quòd dubitans, licitè poteſt re- *Adrianus.*

 retinere

tinere poſſeſsionem:hoc quo ad ipſos principes in re dubia.Sed quo ad ſubditos indubio belli iuſti, Adrianus quidē quotlibeto ſecundo,ad primum argumentum principale dicit, quòd ſubditus dubitans de iuſticia belli, id eſt utrum cauſa, quæ allegatur, ſit ſufficiens, uel ſimpliciter an ſubſit cauſa ſufficiens ad indicandum bellum: non poteſt licitè etiam ad imperium ſuperioris militare in tali bello. Probat, Quia exponit ſe periculo peccati mortalis. Item quia non eſt ex fide, quod ſecundum doctores & ueritatem, non ſolùm intelligitur contra conſcientiam certam, aut contra opinatiuam, ſed etiam contra dubiam.

31 ¶ Sed ſit quinta propoſitio, Primò non * eſt dubiū, quin in bello defenſiuo liceat ſubditis in re dubia ſequi principē ſuū in bellum, imò quòd teneantur ſequi, ſed etiam de bello offenſiuo. Probatur primò, quia princeps, ut dictum eſt, nec poteſt ſemper, nec debet reddere ſubditis rationes belli; & ſi ſubditi nō poſſint militare niſi poſtquam ſcirent iuſtitiam belli, reſpublica periclitaretur uehementer, & pateret iniurię oſtium. Item in dubiis tutior ſequenda eſt pars. ſed ſi ſubditi in caſu dubii nō ſequantur principem ſuum in bellum, exponunt ſe periculo prodēdi hoſtibus rempublicam; quod multo grauius eſt, quàm pugnare contra hoſtes cum dubio. ergo debent potius

tiùs pugnare. Item manifeſtè probatur, Quia lictor tenetur exequi ſententiam iudicis etiã ſi dubitet an ſit iuſta. contrarium enim eſſet ualde periculoſum. Item hoc argumentum uidetur defendere Augus. contra Manich. Iuſtus ſi forte etiam ſub rege homine ſacrilego militet, rectè poteſt eo iubente bellare: ſi, quod ſibi iuuetur, uel non eſſe contra Dei præceptũ, certum eſt, uel utrum ſit, certum nõ eſt 23. q. 1. quod culpatur. Ecce Auguſt. diffinientem expreſsè, quòd ſi non eſt certum, id eſt ſi dubiũ eſt an ſit contra Dei præceptum, quòd licitũ eſt ſubdito bellare. Nec Adrianus ſe expedire poteſt ab illa Auguſtini authoritate, quãuis ſe in omnem partem tutat. ſine dubio enim concluſio noſtra eſt determinatio Auguſt. Nec ualet dicere, quòd talis debet tollere dubium, & formare ſibi conſcientiam, quòd bellum ſit iuſtum: nam ſtat quòd nõ poſsit ſicut in aliis dubiis. Adrianus autem uidetur erraſſe in hoc, quòd putauit, ſi dubito an hoc bellum ſit iuſtũ principi uel contrarium, ſit cauſa iuſta huius belli, quòd ſtatim cõſequatur, quòd dubito utrum liceat mihi ire ad hoc bellum necne. Fateor enim quòd nullo modo licet facere contra dubium conſcientiæ, & ſi dubito, an liceat mihi facere hoc, necne, pecco ſi faciam. ſed non ſequitur, dubito an ſit iuſta cauſa huius belli, ergo dubito an liceat mihi bellare, uel militare in

Auguſtu.

hoc bello. Imò oppoſitum ſequitur. Si enim dubito an bellum ſit iuſtum, ſequitur quòd licet mihi ad imperium principis mei militare. ſic non ſequitur, lictor dubitat an ſententia iudicis iuſta ſit, ergo dubitat an liceat exequi ſententiam, imò ſcit quòd tenetur exequi. & dubito an hæc ſit uxor mea, ergo teneor ei reddere debitum.

32 ¶ Quartum dubiũ eſt, *An poſsit eſſe bellum iuſtum ex utraque parte. Prima propoſitio, Seclusa ignorantia manifeſtum eſt, quòd nõ poteſt contingere. Quia ſi conſtat de iure & iuſtitia utrius partis, nò licet in contrarium bellare, nec offendendo, nec defendendo. Secunda, Poſita ignorantia probabili facti aut iuris poteſt eſſe ex ea parte qua uera iuſtitia eſt, bellum iuſtum per ſe, ex altera autem parte bellũ iuſtum, id eſt excuſatum à peccato bona fide. Quia ignorantia inuincibilis excuſat à toto. Item ſaltem ex parte ſubditorum ſæpe poteſt contingere. Dato enim quòd princeps, qui gerit bellum iniuſtum, ſciat iniuſtitiam belli, tamen (ut dictum eſt) ſubditi bona fide poſſunt ſequi principem ſuum: & ſic ex utraque parte ſubditi licitè pugnant.

33 ¶ Sed ex hoc ſequitur quintum dubiũ, Vtrũ *qui ex ignorantia ſequutus eſt bellum iniuſtum, ſi poſtea conſtiterit ei de iniuſtitia belli, utrum teneatur reſtituere, ſiue loquamur de principe,

principe, ſiue de ſubdito. Prima propoſito, Si quidem habebat probabilitaté de iuſtitia belli, tenetur adueniente notitia de iuſtitia, reſtituere ablata, quæ nó dum conſumpſit, id eſt quantum factus eſt locupletior: non auté quæ conſumpſit, quia regula iuris eſt, quòd qui nó eſt in culpa, non debet eſſe in damnum ſuum: ſicut qui bona fide fuit in conuiuio lautiſſimo furis, & res furtiuæ conſumptæ ſunt, non tenetur reſtituere, niſi fortè quantum domi conſumpſiſſet. Si autem dubitauit de iniuſtitia belli, ſequutus authoritaté principis. Syluest. in uerb. bellum, primo, §. 9. dicit, quòd tenetur de omnibus, quia mala fide pugnauit.

¶ Sed ſit ſecunda propoſitio conformiter ad ſuprà dicta, Quòd nec iſte tenetur de cóſumptis, ſicut nec alius. quia (ut dictum eſt) licitè, & bona fide pugnauit. Sed eſſet uerum, quod Syluester dicit, ſi re uera dubitaſſet, an liceret ire ad bellum, quia iam facit contra cóſcientiá. Sed eſt multùm conſiderandum, quòd ſtat, ꝙ bellum ſit iuſtum & licitum per ſe, illicitum, auté Chriſtianis: ſtat enim quòd quis habeat ius ad recuperandam ciuitatem, aut prouinciam, & tamen ratione ſcandali fiat prorſus illicitum. cùm enim, ut ſuprà dictum eſt, bella geri debeant pro bono communi, ſi ad recuperandam unam ciuitatem, neceſſe eſt ꝙ ſequantur maiora mala in repub. ut uaſtatio multarú

ciuitatum, cædes magna mortalium, irritatio
principum, occaſiones nouorum bellorum in
perniciem eccleſiæ: item quòd paganis detur
opportunitas inuadendi & occupandi terras
Chriſtianorum: indubitatum eſt quin tenea-
tur princeps potiùs cedere iuri ſuo, & abſtine-
re ſe bello. Clarum eſt enim quòd ſi rex Gallo-
rum ex gratia haberet ius ad recuperandum
Mediolanum, ex bello autē & regnum Gal-
liæ, & ipſa prouincia Mediolanēſis patientur
intoleranda mala, & calamitates graues: non
licet ei recuperare. quia bellum ipſum aut fieri
debet, uel propter bonū Galliæ, aut Mediola-
nenſes. quando ergo ecōtra utriuſque magna
mala ex bello futura ſunt, non poteſt bellum
iuſtum eſſe.

¶ Circa aliam quæſtionem quantum liceat in
34 bello iuſto, ſunt etiā multa dubia. Primū, *An
liceat in bello interficere innocentes. & uide-
tur quòd ſic, quia filii Iſraël primò interfece-
Ioſue.6. rūt infantes, ut patet Ioſ.6. in Iericho. & poſt
1.Reg.15. ea Saul 1.Reg.15. interfecit pueros in Amalec.
utrunque ex authoritate, & mādato Domini.
Quæcunque autem ſcripta ſunt, ad noſtram
Rom.15. doctrinam ſcripta ſunt, ut patet ad Rom.15. er-
go & nunc ſi bellum ſit iuſtum, licebit interfi-
cere innocentes. De hoc dubio ſit prima pro-
35 poſitio, Nunquā *licet per ſe & ex intentione
interficere innocētē. probatur primo Exod.23.

Inſon

Inſontem & iuſtum non occides. Secundò, Fundamentum iuſti belli eſt iniuria,ut ſuprà oſtenſum eſt.ſed iniuria nõ eſt ab innocente:ergo non licet bello uti contra illud. Tertiò,Non licet in republica pro delictis malorum interficere innocentes: ergo etiam nec pro iniuria malorum licet punire innocentes apud hoſtes.Quartò, Aliàs iam bellum eſſet iuſtum ex utraque parte,ſecluſa ignorantia: quod eſſe non poteſt, ut oſtenſum eſt.Et patet conſequẽtia, quia innocentes, certum eſt quòd poſſent ſe defendece contra quemcunque conantem interficere.Et confirmatur totũ hoc Deutero.2.Mãdauit filiis Iſraẽl,ut cùm ui ceperint ciuitatẽ,alios quidẽ interficiãt,parcant autẽ mulieribus,&paruulis.Ex quo ſequi- *Deutero.2.*
36 tur,ꝙ*etiã in bello cõtra Turcas nõ licet interficere infantes.patet, quia ſunt innocentes. Imò nec fœminas inter infideles. patet, quia q̃tũ ad bellũ ſpectat, pręſumuntur innocẽtes,niſi fortè cõſtaret de aliqua fœmina, ꝙ eſſet in culpa.Imò idẽ uidetur iudiciũ de innoxiis agricolis apud Chriſtianos, imò de alia gẽte togata,& pacifica,quia omnes præſumũtur innocẽtes, niſi cõtrà conſtaret.Hac etiã ratiõe nec peregrinos,nec hoſpites qui uerſant̃ apud hoſtes quia præſumunt̃ innocentes,nec re uera ſunt hoſtes.Eadem ratione nec clericos,quia præſumuntur innocentes in bello, niſi conſtet de

contrario, ut cùm actualiter pugnat.

37 ¶ Secũda ꝓpoſitio, Per* accidẽs autẽ etiã ſciẽter aliquando licet interficere innocẽtes, putà cùm oppugnatur arx, aut ciuitas iuſtè, in qua tamen conſtat multos eſſe innocẽtes, nec poſſunt machinę ſolui & alia tela, uel ignis ſubiici ædificiis, quin etiam opprimantur innocentes, ſicut nocentes. Probatur, Quia aliâs non poſſet geri bellum contra ipſos nocentes, & fruſtraretur iuſtitia bellantium: Sicut ecõtrariò ſi oppidum oppugnatur iniuſtè, & iuſtè defenditur, licet mittere machinas, & alia tela in obſeſſores, & in caſtra hoſtiũ, dato quòd inter illos ſint aliqui pueri aut fuerint innoxii. Sed tamen eſt cõſiderandum, quod paulo antè dictũ eſt, quòd oportet cauere ne ex ipſo bello ſequãtur maiora mala, quàm uitẽtur per ipſum bellum: ſi enim ad ſummam belli uictoriam parum confert expugnare arcem, aut oppidum, ubi eſt præſidium hoſtium, & ſunt multi innocentes, non uidetur quòd liceat ad expugnandum paucos nocentes, occidere multos innocentes, ſubiiciendo ignem, uel machinas, uel alia ratione, qua indifferẽter opprimantur innocentes cum nocentibus. Et tandem nunquam uidetur licitum interficere innocentes, etiam per accidens, & præter intẽtionem, niſi quando bellum iuſtum expediri
Matt.13. & geri aliter non poteſt, iuxa illud Matth. 13.

Sinite

Sinite creſcere zizania,ne fortè colligẽtes zizania,eradicetis ſimul & triticum. Sed circa
38 hæc poteſt dubitari, An*liceat interficere innocentes,à quibus tamen in futurum imminet periculum,putà,pueri Saracenorum ſunt innocentes:ſed timendum meritò eſt,ne facti adulti, pugnent contra Chriſtianos,& inferant bellum cum periculo. Et præterea etiam togati puberes apud hoſtes,qui non ſunt milites, præſumuntur innocẽtes:ſed iſti armabuntur poſtea in milites,& inferẽt periculum, an liceat tales interficere.Et uidetur quòd ſic,eadem ratione qua per accidens licet interficere alios innocentes.Item Deuteron.20. præcipitur filiis Iſraël,ut cùm expugnauerint aliquam ciuitatem,interficiant omnes puberes,nõ eſt autem præſumendum,quòd omnes eſſent nocentes.Reſpõdetur ad hoc,licet poſſet fortaſſe defendi,quòd in tali caſu poſsint interfici. Tamen credo, quòd nullo modo licet, quia non ſunt facienda mala,ut uitentur etiam alia mala maiora.& intolerabile eſt,quòd occidatur aliquis pro peccato futuro. Et præterea ſunt alia remedia ad cauendum in futurum ab illis,ut captiuitas,exilium,&c.ut ſtatim dicemus.Vnde ſequitur,quòd ſiue iam parta uictoria,ſiue in actu bellum geratur,ſi conſtat de innocentia alicuius militis,& milites poſſunt eum liberare,tenentur eum ſaluare. Ad argu-

métũ in cõtrariũ, reſpõdeo, ꝗ illud factũ fuit ſpeciali mãdato Dei, qui iratus, & indignatus contra populos illos, uoluit perdere omnino. ſicut miſit ignem in Sodomam & Gomorrham, qui deuoraret tam innocentes, quàm nocentes: ipſe autẽ eſt dominus omnium, nec dedit hanc licentiam ex lege communi. Et ad illud Deuterono. 20. poſſet eodem modo reſponderi: ſed quia illic data eſt lex belli cõmunis in omne tẽpus futurũ, potiùs uidetur, ꝗ illud Dominus dixit, quia reuera omnes pubere reputantur in ciuitate inimica nocentes, & non poſſunt diſtingui innocentes à nocentibus: ideo omnes poſſunt interfici.

39 ¶ Secũdũ dubiũ eſt, An *liceat ſpoliare innocẽtes inter hoſtes: ſitque prima propoſi. Certũ eſt ꝗ licet ſpoliare innocẽtes bonis & rebus, qb' hoſtes aduerſum nos uſuri ſunt, ut armis, nauibus, machinis. Patet, Quia aliter uictoriã cõſequi non poſſemus. quæ eſt finis belli, imo etiam licet accipere pecunias innocentum, & comburere, & corrumpere frumenta, occidere equos, ſi ita opus eſt, ad debilitãdum hoſtium uires. Ex quo ſequitur corollarium, quòd ſi bellum ſit perpetuum, licet indiferenter expoliare omnes apud hoſtes tam nocentes quàm innocentes: quia ex opibus ſuorum hoſtes alunt bellum iniuſtum, & econtra debilitantur uires eorũ ſi ciues eorum ſpoliantur.

¶ Secunda

40 ¶ Secunda propoſitio, Si*bellum ſatis commodè geri poteſt, nõ ſpoliando agricolas aut alios innocentes, uidetur quòd non liceat eos ſpoliare. Hoc tenet Syluest. in uerbo bellũ. §. 10. quia bellũ fundatur in iniuria, ergo non licet iure belli uti in innocentes, ſi aliunde poteſt recompenſari iniuriæ. Imò addit Syluest. quòd etiam ſi fuerit iuſta cauſa ſpoliandi innocentes, quòd tranſacto bello, tenetur uictor reſtituere illis quicquid ſupereſt. Sed hoc non puto eſſe neceſſarium: quia, ut infrà dicitur, ſi iure belli factum eſt, omnia cedunt in fauorẽ & ius, iuſtum bellum gerentium. unde ſi licitè ſunt capta, puto quòd non ſunt obnoxia reſtitutioni. Dictum tamen Syluestri pium eſt, & non improbabile. Spoliare autem peregrinos, & hoſpites, qui ſunt apud hoſtes, niſi conſtet de culpa illorum, nullo modo licet, quia illi non ſunt de numero hoſtium. Syluest.

41 ¶ Tertia propoſitio, Si*hoſtes nolunt reſtituere res iniuria ablatas, & non poſsit, qui læſus eſt, aliunde commodè recuperare, poteſt undecunque ſatiſfactionem capere, ſiue à nocentibus, ſiue ab innocentibus. Vt ſi latrones Galli fecerint prædas in agrum Hiſpanorum, & rex Francorum nolit cogere illos ad reſtitutionem, cùm poſsit, poſſunt Hiſpani authoritate principis ſpoliare mercatores Gallos, aut agricolas quantumcunque innocentes: quia licet fortè

cet fortè

cet fortè à principio reſpu.aut princeps Gallo
rũ nõ fuerit in culpa:iam eſt in culpa,quia ne
Auguſt. gligit uindicare,ut ait Aug.qđ improbè à ſuis
factũ eſt,& princeps læſus poteſt ex omni mẽ
bro & parte reipu. ſatiſfactionẽ accipere.Vn-
de literæ marcharum, aut repræſaliarum,quæ
à principibus in huiuſmodi caſibus concedun
tur,non ſunt per ſe iniuſtæ,quia per negligen
tiam,& iniuriam alterius principis, concedit
læſo ſuus princeps,ut poſsit recuperare bona
ſua etiam ab innocentibus.ſunt autem pericu-
loſæ,& præbent occaſionem rapinarum.

42 ¶Tertium dubium, Dato quòd*non liceat
interficere pueros & alios innocentes,an ſal-
tem liceat ducere illos in captiuitatem,& ſer-
uitutem.Sitque pro illius declaratione unica
propoſitio,Eodem modo licet ducere inno-
cẽtes in captiuitatem,ſicut licet ſpoliare illos,
quia libertas & captiuitas inter bona fortunæ
reponuntur:unde quando bellum eſt talis cõ-
ditionis,quòd licet ſpoliare indifferenter om
nes hoſtes,& occupare omnia bona illorum,
etiam licet ducere in captiuitatem omnes ho-
ſtes ſiue nocentes,ſiue innocentes.& cùm bel
lum aduerſus paganos ſit huiuſmodi,quia eſt
perpetuum , & nunquam ſatiſfacere poſſunt
pro iniuriis,& damnis illatis:ideo non eſt du
bitãdum quin liceat & pueros,& fœminas Sa
racenorum ducere in captiuitatem,& ſeruitu-
tem.

tem.ſed quia iure gentium inter Chriſtianos uidetur receptum,ut Chriſtiani iure belli non fiãt ſerui(in bello quidem inter Chriſtianos) licet,ſi ita opus eſt, ad finem belli captiuos du cere etiam innocentes,ut pueros & fœminas: non quidẽ in ſeruitutẽ,ſed ut pro illorum redemptione pecunias recipiamus.Quod tamẽ extendẽdum non eſt ultrà,quàm belli neceſsitas poſtulet,& cõſuetudo legitimè belligerantium obtinuit.

43 ¶ Quartum dubium eſt, Vtrum* ſaltem obſides,qui uel tempore induciarum,uel peracto bello ab hoſtibus recipiunt̃,interfici poſsint, ſi hoſtes fidem fregerint,& conuentis nõ ſteterint.Reſpondeo per unicam concluſionem, Quòd ſi obſides aliâs ſint de numero nocẽtũ, putà qui tulerunt contra eos arma,interfici iure poſſunt in eo caſu.Si autem ſunt innocentes,ex ſuprà dictis conſtat,quòd interfici non poſſunt,ut cùm ſunt pueri, aut fœminæ, aut alii innocentes.

44 ¶ Quintum dubium, An * ſaltem in bello liceat interficere omnes nocentes.Pro reſponſione notandum eſt, quòd ut ex ſuprà dictis patet,bellum geritur primò ad defendendum nos & noſtra.Secundò,ad recuperandum res ablatas.Tertiò,ad uindicandum acceptam iniuriam.Quartò,ad pacem & ſecuritatem parãdam. His præmiſsis ſit prima propoſitio, In

ipſo

45 *ipſo actuali conflictu pręlii,uel in oppugna-
tione,aut defenſione ciuitatis licet indifferen
ter occidere omnes,qui cõtrà pugnant:& bre
uiter,quandiu res eſt in periculo. Hoc patet,
Quia aliter rem bene gerere non poſſent bel-
lantes,niſi tollẽdo omnes impedientes,& cõ-
trà pugnantes.Sed totum dubium eſt,& difi-
cultas,an parta iam uictoria,& ubi periculum
nõ eſt ab hoſtibus,an liceat interficere omnes
qui contrà arma tulerunt. Et uidetur apertè
quòd ſic.Quia,ut ſuprà relatum eſt,inter præ-
Deutero.20. cepta militaria,quæ Dominus dedit Deutero.
20.unum eſt,ut expugnata ciuitate hoſtium,
interficerẽt omnes habitatores.Verba illius lo
ci ſunt hæc,Si quando acceſſeris ad expugnan
dam ciuitatem,offeres ei primùm pacem. Si re
ceperit,& aperuerit tibi portas,cunctus popu
lus, qui in ea eſt, ſaluabitur, & ſeruiet tibi
ſub tributo:ſin autem fœdus inire noluerit,&
cœperit contra te bellum, oppugnabis eam.
Cumque tradiderit Dominus Deus tuus eã
in manu tua, percuties omne, quod in ea eſt
generis maſculini in ore gladii,abſque mulie-
ribus,& infantibus.

¶ Secunda propoſitio, Parta*uictoria,& re-
bus iam extra periculum poſitis,licet interfice
re nocentes. Probatur, Quia(ut iam dictum
eſt)non ſolùm ordinatur bellum ad recuperã-
das res,ſed etiam ad uindicandum iniuriam:

ergo

ergo pro iniuria præterita licet interficere authores iniuriæ. Item hoc licet in proprios ciues malefactores: ergo etiam in extraneos. quia (ut ſuprà dictum eſt) belli princeps iure belli authoritatem habet in hoſtes, ſicut legitimus iudex, & princeps. Item, quia licet in præſentia non eſſet periculum ab hoſtibus, tamen in futurum ſecuritas non haberetur niſi timore ſupplicii hoſtes continerentur.

47 ¶ Tertia propoſitio, Solùm* ad uindicandam iniuriam non ſemper licet interficere omnes nocẽtes. Probatur, Quia etiam inter ciues nõ liceret, ubi etiam eſſet delictum totius ciuitatis, aut prouinciæ interficere omnes delinquẽtes, nec in cõmuni rebelliõe liceret occidere, & perdere totũ populũ. Vnde pro ſimili facto Theodoſius ab Ambroſio ab eccleſia eſt prohibitus. hoc enim eſſet cõtra publicũ bonũ, qđ tamẽ eſt finis belli, et pacis. ergo etiam nõ licet tollere omnes nocẽtes ex hoſtibus. Oportet ergo habere rationem iniuriæ ab hoſtibus acceptæ, & dãni illati, & aliorũ delictorũ. Et ex hac conſideratione procedere ad uindictã, & animaduerſionẽ omni atrocitate, & inhumanitate ſecluſa. In hoc enim propoſito Cice. 2. Offi cio. ait, ꝙ animaduertẽdũ eſt in noxios quãtũ æquitas & humanitas patiãtur. & Saluſt. Maiores noſtri religioſiſsimi mortales nihil uictis eripiebant, præter iniuriæ licentiam. Aliquando

Cicero 2. Officio.

Saluſt.

48 quando*etiam licet & expedit interficere omnes nocētes.Probatur,Quia etiam bellum geritur ad pariendam pacem,& ſecuritatem: ſed aliquando aliter obtineri ſecuritas nō poteſt, niſi tollēdo omnes hoſtes:& hoc maximè uidetur contra infideles,à quibus nunquam illis conditionibus pax æqua ſperari poteſt. Et ideo unicū remedium eſt,tollere omnes,qui contrà arma ferre poſſunt, modò iam fuerint in culpa.Et ita intelligendum eſt illud præceptum Deuter.Aliâs autem in bello cōtra Chriſtianos nō puto ꝙ hoc ſit licitum.Cùm enim neceſſe ſit ut ueniāt ſcandala(ut habetur Matt. 18.)& bella inter principes, ſi ſemper uictor interficeret aduerſarios omnes,eſſet in perniciem generis humani,& Chriſtianæ religionis, & orbis citò in ſolitudinem redigeretur: nec bella pro bono publico, ſed in publicamcalamitatē perditè gererentur.Oportet ergo ut pro menſura delicti ſit plagarum modus,nec ultrà progrediatur uindicta, in quo etiam habenda eſt ratio & conſideratio,quòd (ut ſuprà dictum eſt)ſubditi non tenētur, nec debent examinare cauſas belli,ſed poſſunt ſequi principem ſuum in bellum, contenti authoritate principis,& publici cōſilii:unde pro maiori parte,licet ex altera parte ſit bellum iniuſtum,tamen milites qui ueniunt ad bellum, & pugnant in bello,aut defendunt,uel oppugnant

gnant

gnant ciuitates, ex utraque parte ſunt innocentes. & ideo cùm iam uicti ſunt, & non eſt periculum ab illis, credo quòd interfici non poſſunt, ne unus quidem ex illis, ſi præſumitur, quòd bona fide in prælium uenerunt.

49 ¶ Sextum dubium, An * liceat interficere deditos aut captiuos, ſuppoſito etiam quòd fuerunt nocentes. Reſpondetur, quòd per ſe loquendo, nihil obſtat quominus capti in bello iniuſto, aut deditiſi fuerunt nocentes, interfici poſsint, ſeruata æquitate: ſed quia in bello multa iure gentium cõſtituta ſunt, uidetur receptum conſuetudine, & uſu belli, ut captiui parta uictoria (niſi forte ſint profugæ) & periculo tranſeunte, non interficiantur, & ſeruandum eſt ius gentium eo modo, quo inter bonos uiros ſeruari cõſuetũ eſt. De deditis autẽ non lego, nec audio talẽ conſuetudinem, imò in deditionibus arcium ciuitatũ, ſolent qui ſe dederũt, cauere ſibi cõditionibus, ut ſalua ſint capita, & ſalui mittãtur: ſcilicet ueriti ne ſi ſimpliciter, & nullis cõditionibus dedãtur, interficiantur: & hoc aliquoties factũ legimus. Vnde nõ uidetur iniquũ, ut ſi oppidũ nihil cauendo dedatur, quin mandato principis, aut iudicis, aliqui qui fuerunt notiores, occidantur.

¶ Septimum dubium, Vtrum * omnia capta in bello iuſto fiant capientium, & occupantium. Prima propoſitio, Non eſt dubitandum,

D

bitandum, quin omnia capta in bello iuſto uſque ad ſufficiētem ſatisfactionem rerum ablatarum per iniuriam, & etiam impenſarum, ꝙ fiant occupantiū. Nec indiget probatione: quia ille eſt finis belli, ſed ſecluſa cōſideratiōe & reſtitutionis & ſatisfactiōis. Sed ſtando in iure belli diſtinguendū uidetur: nā capta in bello aut ſunt mobilia, ut pecuniæ, ueſtes, argētū, aurum: aut immobilia, ut agri, oppida, arces.

51 ¶ Secunda propoſitio, Mobilia* quidem iure gentium omnia fiunt occupantis, etiam ſi excedant compenſationem damnorum. hoc patet ex l. ſi quid in bello. & l. hoſtes ff. de capti. & c. ius gentium, 1. diſtinctio. & expreſſius Inſtitūta de rer. diuiſ. §. itē ea quæ ab hoſtibus. ubi dicitur, ꝙ iure gentium, quæ ab hoſtibus capiuntur, ſtatim noſtra fiunt, adeò ut etiam liberi homines in noſtram ſeruitutem deducātur. Et Ambros. libro de patriarch. dicit, cum Abraham occidit quatuor Reges, prædam quidem fuiſſe Abrahæ uictoris, quanquam recuſauit accipere, Geneſ. 14. & 24. q. 5. Et confirmatur ex authoritate Domini, Deuterono. 25. ubi de ciuitate expugnanda dicit, Omnē prædam exercitui diuides, & comedes de ſpoliis hoſtium tuorum. Hanc ſententiam tenet Adrianus in quæſtione de reſtitutione, in particulari quæſtione de bello. Et ita Syluest. in uerbo, bellum, §. 1. & §. 9. quòd qui iuſtè pugnat

Ambro. *Geneſ. 14.* *Deutero. 25.* *Syluest.*

gnat, non tenetur reſtituere prædam, 23.q.7. ſi de rebus. Ex quo infert, quòd capta in bello iuſto, non compenſantur cum debito principali: ut tenet etiam Archi. 23.q.2. Dominus noſter. ita tenet Bar. in. d. l. ſi quid in bello: & hoc intelligitur, etiam ſi hoſtis ſit paratus aliis ſatisfacere de damno & iniuriis. Quod tamen limitat Sylueſt. & bene, quo uſque ſecũdũ ęquitatem ſit ſufficienter ſatisfactum de damno & iniuria. Non enim eſt intelligendum, quòd ſi Galli exciderint unum pagum, aut ignobile oppidum Hiſpaniæ, quòd liceat Hiſpanis etiã (ſi poſsint) prædari totam Galliam: ſed pro modo, & qualitate iniuriæ arbitrio boni uiri.

52 ¶ Sed ex hac determinatione ſequitur dubium, An* liceat permittere militibus ciuitatem in prædam. Reſpondetur, & ſit tertia propoſitio, Hoc de per ſe non eſt illicitum, ſed neceſſarium eſt ad bellum gerẽdum, uel deterrendos hoſtes, uel ad accẽdendum militum animos. Ita Sylueſt. §. 10. Sicut etiam licet incendere ciuitatem ex rationali cauſa. Sed tamen quia ex huiuſmodi permiſsionibus ſequuntur plurima multa ſæua, crudelia præter omnem humanitatem, quæ à barbaris militibus committuntur, innocentum cędes & cruciatus, uirginum raptus, matronarum ſtupra, templorum ſpolia: ideo ſine dubio, ſine magna neceſsitate, & cauſa maximè ciuitatem Chriſtianam prædæ *Sylueſt.*

tradere periniquum eſt. Sed ſi ita neceſsitas
belli exigat, non eſt illicitum, etiam ſi crudele
ſit, quòd milites aliqua huiuſmodi fœda, & il-
licita patrent, quæ tamen duces & interdicere
& quàm poſſunt, prohibere tenentur.

53 ¶ Quarta propoſitio, His omnibus nõ obſtã-
tibus, nõ * licet militibus ſine authoritate præ
das agere, aut incẽdia facere, quia ipſi non ſunt
iudices, ſed executores, & tenentur ad reſtitu-
tionem.

¶ Sed de bonis & de rebus immobilibus ma-
ior difficultas eſt, & ſit quinta propoſitio, Nõ
54 * eſt dubiũ quin liceat occupare & tenere agrũ,
& arces, & oppida hoſtiũ, quantum neceſſa-
rium eſt ad compẽſationem damnorum illato
rum: putà ſi hoſtes diruerunt arcem noſtram,
incenderunt ciuitatem, ſyluas, aut uineas, aut
olиueta: licebit occupare uiciſsim agrum ho-
ſtium, aut arcem, aut oppidum, & tenere. Si
enim licet capere recompenſationem ab hoſti
bus pro rebus ablatis: certum eſt quòd iure di
uino, & naturali, non plus licet hanc recom-
pẽſationẽ accipere in rebus mobilibus, quàm
in immobilibus.

55 ¶ Sexta propoſitio, Etiam * ad parandam ſe-
curitatem, & uitandum periculum ab hoſti-
bus, licet occupare, & tenere arcem aliquam,
aut ciuitatem hoſtium neceſſariam ad defen-
ſionem noſtram aut tollendam hoſtibus occa

ſionem

ſionem, unde poſsint nocere.

56 ¶ Septima propoſitio, Etiam * pro iniuria illata, & nomine pœnæ, hoc eſt in uindictam, licet pro qualitate iniuriæ acceptæ multare hoſtes parte agri, aut etiam hac ratione occupare arcem, aut oppidum. ſed hoc, ut diximus, debet fieri cum moderamine, & non quãtum uiribus & potentia armorum occupari & expugnari poteſt. Et ſi neceſsitas, & ratio belli poſtulat, ut maior pars agri hoſtium occupetur, & plures ciuitates capiantur, oportet ut compoſitis rebus, & peracto bello reſtituantur, tãtum retinendo, quantum ſit iuſtum pro recõpenſatione damnorum, & impenſarum, & pro uindicta iniuriæ, ſeruata æquitate, & humanitate, quia pœna debet eſſe proportionata: & intolerabile eſſet, quòd ſi Galli agerent prędas in pecora Hiſpanorum, uel incenderent pagũ unum, quòd liceret occupare totum regnum Frãcorũ. Quòd autẽ hoc titulo liceat occupare, aut partẽ agri, aut aliquam ciuitatẽ hoſtiũ, patet 1. Deut. 20. ubi datur licẽtia in bello occupandi ciuitatẽ, qui pacẽ recipere noluerint. Itẽ malefactores intraneos licet punire hoc modo, ſcilicet priuare illos domo, aut agro, aut aut arce ꝑ rei qualitate. ergo etiã extraneos. Itẽ ſuperior iudex poteſt cõmodè de multare authorem iniuriæ, tollendo ſcilicet ab eo ciuitatẽ, aut arcẽ. ergo & princeps, qui læſus eſt, hoc Deuter. 20.

poterit, quia iure belli factus eſt tanquam iudex. Item imperium Romanum hoc modo & titulo auctum & amplificatum eſt, occupando ſcilicet iure belli ciuitates & prouincias hoſtiũ à quibus iniuriam acceperant, & tamen imperium Romanorum tanquam iuſtum & legitimum defenditur ab Auguſt. Hieronymo, Ambro. Thoma, & aliis ſanctis doctoribus. Imò poſſet uideri approbatum à Domino in illo loco, Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & à Paulo, qui Cæſarem appellauit, & ad Roma. 13. ad-

Roma. 13. monet poteſtatibus ſublimioribus, & principibus ſubditos eſſe, & tributa pẽdere, qui eo tempore omnes habebant authoritatem ab imperio Romano.

57 ¶ Octauum dubium, Vtrum * liceat imponere uictis hoſtibus tributa. Reſpondetur, quòd ſine dubio licet, non ſolùm ad compenſandũ damna, ſed etiam ratione pœnæ, & in uindictam. Hoc ſatis patet ex ſupradictis ex illo lo-

Deute. 20. co Deutero. 20. ubi dicit, quòd poſtquàm ex iuſta cauſa acceſſerint ad expugnandum ciuitatem, ſi receperit eos, & aperuerit portas, cunctus populus, qui in ea eſt, ſaluabitur, & ſeruiet illis ſub tributo, & hoc ius, & uſus belli obtinuit.

58 ¶ Nonum dubium, An * liceat deponere principes hoſtium, & nouos ponere & conſtituere, uel ſibi retinere principatum. Prima propo

ſitio,

poſitio, Hoc non paſsim, & ex quacunque cauſa belli iuſti licet facere: ut patet ex dictis. Nam pœna non debet excedere quãtitatẽ & rationẽ iniuriȩ, imò pœnæ ſunt reſtringẽdæ, & fauores ampliandi, quæ eſt nõ ſolũ regula iuris humani, ſed etiã naturalis, & diuini: ergo dato ꝙ iniuria illata ab hoſtibus ſit ſufficiẽs cauſa belli, non ſemper erit ſufficiens ad exterminationem principatus hoſtis, & ad depoſitionem legitimorum, & naturalium principũ. hoc enim eſſet prorſus ſæuum & inhumanum.

59 ¶ Secunda propoſitio, Non * eſt negandum quin aliquando poſsint contingere ſufficientes & legitimæ cauſæ uel ad mutandos principes uel ad occupandum principatum: & hoc uel pro multitudine & atrocitate damnorum & iniuriarum, uel maxime quando aliter ſecuritas & pax ab hoſtibus obtineri non poteſt: & immineret grãde periculum reip. ab illis, niſi hoc fieret. Hoc patet. Si enim licet occupare ciuitatem ex cauſa, ut dictum eſt, ergo tollere principem ciuitatis. & eadem eſt ratio de prouincia, & principe prouinciæ, ſi cauſa maior cõtingat. Sed notã dũ circa 6.7.8.& 9. dubiũ, quòd aliquando, imò frequenter non ſolùm ſubditi, ſed etiam principes ipſi, qui re uera nõ habent cauſam iuſtam, tamen bona fide gerũt bellum, ita inquam bona fide, quòd excuſantur ab omni culpa, putà cùm facta diligẽti exa-

minatione, ex ſentẽtia doctorum, & bonorũ uirorũ geritur bellum. Et cùm nemo debeat ſine culpa puniri in tali caſu, quãuis liceat uictori recuperare res ablatas, & fortè impẽſam belli: tamen ſicut nõ licet parta uictoria quẽcunque interficere, ita nec ultra iuſtam ſatisfactionẽ occupare, nec exigere in rebus temporalibus, quia omnia alia fieri non poſſunt, niſi nomine pœnæ, quæ in innocentes cadere non debet. Ex his omnibus poſſunt componi pauci canones, & regulæ belligerandi. Primus ca
60 nõ; *Suppoſito quòd princeps habet authoritatem gerendi bellum, primùm omnium debet nõ quærere occaſiones, & cauſas belli: ſed ſi fieri poteſt, cũ omnibus hominibus pacem habere, ut Paulus præcepit ad Ro. 12. debet autem recogitare, quòd alii ſunt proximi, quos tenemur diligere ſicut nosipſos, & quòd habemus omnes unum communẽ Dominum, ante cuius tribunal tenemur rationem reddere. Eſt enim ultimæ immanitatis, cauſas quærere, & gaudere, quòd ſint ad interficiendum, & perdendum homines quos Deus creauit, & pro quibus Chriſtus mortuus eſt: ſed coactũ & inuitũ uenire oportet ad neceſsitatem belli. Secundus canon, Conflato iam ex iſtis cauſis bello oportet illud gerere nõ ad perniciem gentis, contra quam bellandum eſt, ſed ad cõſequutionem iuris ſui, & defenſionem patriæ,

Rom. 12.

& rei

& reipublicæ ſuæ,& ut ex illo bello pax ali quando,& ſecuritas conſequatur. Tertius canon, Parta uictoria,& confecto bello, oportet moderatè,& cum modeſtia Chriſtiana, uictoria uti,& oportet uictorem exiſtimare ſe iudicem ſedere inter duas reſpub. alteram, quæ læſa eſt, alteram, quæ iniuriam fecit: ut nō tanquam accuſator, ſed tanquam iudex ſentētiam ferat, qua ſatiſfieri quidem poſsit reipublicæ læſæ. Sed quantum fieri poterit, cum minima calamitate,& malo reipublicæ nocentis.& ſatis eſt, ut caſtigatis nocentibus, quantum licuerit: & maximè, quia ut plurimum inter Chriſtianos tota culpa eſt penes principes. Nā ſubditi bona fide pro principibus pugnant:& eſt periniquū, quod Poëta ait, Vt quicquid delirant Reges, plectantur Achiui.

* * *

REVERENDI PATRIS
*fratris franciſci à Victoria rele-
ctio De matrimonio.*

SVMMA.

1 *Matrimonium quid ſit.*
2 *Matrimonij quotuplex finis.*
3 *Ius conueniendi, an ſatis ſit ad matrimonij eſſentiam.*
4 *Conſenſus inter uirum & fœminam, an ſit de ratione matrimonij.*
5 *Matrimonium quantum ad ſui eſſentiam quid ſit.*
6 *Matrimonij uinculum, quomodo ex lege naturali aut diuina non contrahatur, niſi coniugum ipſorum conſenſu, licet Deus ſine dubio, nullo conſenſu uiri & fœminæ interpoſito, conſtituere poßit.*
7 *Matrimonium, quòd nulla authoritate humana poſſit conſtitui, niſi conſenſu contrahentium, probatur.*
8 *Matrimonij conſenſus qualis ſit, inquiritur.*
9 *Canon, ſiue regula uniuerſalis obſeruanda, ſi ex aliquo pacto, aut ſtipulatione non ſtatim ab initio oriatur matrimonium.*
10 *Matrimonium ſiquis deceptus contrahat, an teneat.*
11 *Eccleſia ſicut aliquas perſonas ſua authoritate reddit illegitimas ad contrahendum, an princeps hoc poſſit facere.*
12 *Authoris ſententia pro dubio, An princeps ſecularis poßit ponere impedimentum matrimonio.*

DE MATRIMONIO uerba facturus ſum, Patres grauiſsimi, uiríque tum religioſiſsimi, tum ornatiſſimi. Nec enim mihi integrum fuit per amicos & neceſſarios argumentum, quod

fueram

ſueram meditatus,tractare,& mea profeſsione,& ueſtra expectatione fortaſſe non indignum. Cùm enim ſuperioribus diebus delata eſſet in hãc uniuerſitatẽ cauſa de matrimonio illuſtriſsimorum principum, regumque Anglorum,atque per aliquot dies in illos grauiſsimo doctorum,atque magiſtrorum iactata ſenatu, atque uentilata fuerit: contenderunt à me nonnulli mei inuicem ſtudioſi,ut de ea re prima mea relectione diſſererem: quibus,quia negare nõ licebat, cùm recepiſſem,neceſſariũ mihi fuit,ut hoc alieno ære hodierna die me exoluerem. Quanquam profectò tot ſe mihi mala tam grauem cauſam aggreſſo obiecerũt, ut non mediocriter timeam,ne prius quàm ad illam penetrare poſsim,& tempore, & clepſidra,& ueſtra,quam mihi ſoletis pręſtare,beneuola audientia deſtituar. Ergo utcunque res ceſſura ſit,ueſtrum erit,& ſi quod expectabatis,audieritis,& quæ expectabatis,adhuc deſideraueritis, meo nomini boni conſulere, & meis conatibus & ſtudiis(ut hactenus feciſtis)uel fauere,uel conniuere.

¶ Locus igitur à me relegendus in præſentiarum,& commentandus habetur Matth.19.& infertur à Magiſtro ſententia. 4.libro,Quod Deus coniunxit,homo non ſeparet. In cuius loci explicatione tres erunt quæſtiones & partes.In prima de conſtitutione matrimonii.In *Matth. 19.*

ſecunda

ſecunda de impedimentis, in tertia de diſſolutione agendum eſt. Et quia ſecundum Ciceronem 1. Officiorum, omnis, quę à ratione ſuſcipitur de aliqua re inſtitutio, debet à definitione proficiſci: ideo ante omnia quæritur* quid ſit matrimonium, an (ut quidam putant) matrimonium ſit ius inter uirum, & fœminam, quo mutuò liceat uti ad liberorū procreationem, aut (ut ſimpliciùs dicam) ad copulā carnalem.

Cicero.

1

Et uidetur quòd ſic: quia omnis uſus fœminæ extra matrimoniū eſt illicitus: ergò matrimonium eſt ius huius uſus. Prętereà per matrimoniū nihil aliud uidetur fieri, quàm quòd uir, & mulier conſequantur facultatem utendi inuicem corporibus ſuis, ad uſus generationis: & ſic facultas hæc nihil aliud uidetur eſſe, quàm ius licitè utendi: ergo in contrarium eſt, quòd matrimonium exigit inſeparabilitatem, ut ex themate huius diſputationis patet, & Apoſto. 1. ad Cor. 7. His, qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio, non ego, ſed Dominus, uxorem à uiro non diſcedere: & ſi diſceſſerit, manere innuptā, & uir uxorem non dimittat. Ad huius dubii explicationem præmitto fundamentum ex Ariſto. 2. Phy. quòd rés naturales, neceſsitates ſuas ex fine habent: matrimonium autē ab Ariſtotele in libro Politi. inter naturalia cōmputatur. Dicit enim quòd homo plùs eſt animal coniugale, quàm politicum: & tamen dicit hominem

1. Corin. 7.

cit hominē eſſe animal ciuile. habet ergo ſuos fines propter quos eſt inſtitutū. Deus autem, qui author, & inſtitutor eſt matrimonii, illud non fruſtra, ſed propter finem condidit. Eſt
2 *autem duplex finis matrimonii ſecundum Ariſtotelē. Primus, & potiſsimus, atque adeò primarius, procreatio, & educatio prolis, & in eſſe rationali, hoc eſt, ad uitam & uirtutem ciuilem: quia dans formam, dat conſequentia ad formam, ut dicitur in lib. 1. De genera. Ea, quæ rei naturali conueniunt, inquantum talis eſt, ut ignis dat non ſolùm formam ignis, ſed & calorem, & alias proprietates ignis: ſic etiam ad patres ſpectat, non ſolùm dare ſubſtā tiam, ſed & quę hominis ſunt, ut homo eſt, ſcilicet uitam ſecundum rationem, ſiuē politicā. Eſt enim homo natura animal ciuile, ſicut & ignis natura calidus: & ideò ad parentes ſpectat non ſolùm conferre neceſſaria ad uitam naturalem, ſed etiam ad uitam ciuilem. Alter finis eſt, mutua obſequia, & officia inter uirū & fœminam. Sicut enim homo eſt animal infirmum, & alterius operis egens, ideo eſt animal ciuile: ita quia nō omnia munia ad uitam hominum degendam ſunt competentia, aut omnino uiris, aut omnino fœminis, ſed quædam ſpectant ad uiros, ut arare, ædificare & ſimilia, quædam autem ad fœminas, ut nere, pinſere: ideò iunguntur mares & fœminæ.

¶ Loci

¶Loci primum fundamentū eſt ad omnia pe nè, quæ in mea relectiōe diſputaturus ſum. Nā ſecundum Ariſtotelē libro De anima, dubia omnia cōtingentia de re aliqua, ex diffinitione illius ſoluēda ſunt. Ea autem, quæ ſunt propter finem, optimè diffiniūtur per finem, quare & dubia incidentia de matrimonio ex fine matrimonii explicanda ſunt. Sic ergo dico, ꝙ
3 *ad matrimonii eſſentiā nō ſatis eſt ius couueniendi. Probatur, Nā ſi uagus concubitus eſſet licitus, non ſatis eſſet ad rationem matrimonii. Patet, Quia illo poſito, fruſtraretur talis coniunctio utroque fine matrimonii. Probatur. Si enim etiam uagus concubitus eſſet licitus, ſcilicet liber congreſſus uiri cuiuſlibet cū qualibet fœmina, ſuus finis haberi nullo modo poſſet. Nam certè prçterquam quòd ex tali concubitu rara ſolet proles contingere, non poſſet proles commodè, aut procreari, aut educari, incerto ſcilicet patre, non ſolùm quo ad ciuilem, ſed & quantum ad naturalem uitā, cum fœmina ſit infirmior, & improuidentior ſine uiro, quàm ut totam filiorum curam ſuſtinere poſsit: & certus pater eſſe non poteſt, ſi concubitus eſt promiſcuus. & dato etiam, ꝙ una eſſet unius, ſine tamen mutua obligatione impediretur adhuc uterque finis matrimonii. Nā neque procreatio prolis eſſet certa ex libera coniunctione, neque educatio à parentibus,

tibus,qui inuicem conuiuere non tenentur, & inſtructio moralis eſſe uix poſſet,cũ oporteret filium apud matrem educari propter naturales neceſsitates, & rurſum à patre doceri, qui tunc cum matre non habitaret. Præterea mutua obſequia & beneficia conſtare non poſſent,cùm omnis beneficentia ex amore proficiſcatur,qui eſſe non poſſet uiri in fœminam, quæ alios uiros pateretur, nec fœminæ in uirum,qui cum aliis rem haberet. Atque ideò dico,quòd præter illud ius requiritur obligatio mutua certi uiri ad certam fœminam,& perpetua ad procreationẽ liberorũ. Probatur, Sine tali obligatione non conſtabit finis matrimonii: ea autẽ poſita, cõſtabit:ergo illa exigitur. *Roman.7.*
Confirmatur ex Apoſt.ad Rom.7.Mulier ſui corporis poteſtatem non habet,ſed uir: ſimiliter & uir poteſtatem ſui coporis nõ habet,ſed mulier.ergo requiritur obligatio.

4 ¶ Secundò dubitatur,& oritur dubium ex ſolutione primi dubii, An*de ratione matrimonii ſit conſenſus inter uirum & fœminam. Et uidetur quòd ſic, Quia de ratione matrimonii eſt obligatio,quæ non poteſt prouenire, niſi ex pacto,& conſenſu inter uirum,& fœminã. ergo exigitur contractus,uel pactum inter fœminam,& uirum. Et confirmatur, Nam ex ſententia omnium iuriſconſultorum, & theologorum,matrimonium non tranſigitur,aut cõficitur

ficitur niſi conſenſu contrahentium, ut etiam Magiſter expandit, & decreta allegat. ergo. In contrarium eſt, quòd omne ius, quod alicui competere poteſt ex pacto, poteſt conuenire decreto legis ſuperioris: in omnibus enim aliis negotiis, ut effectus, & obligatio, quæ naſcitur ex cōtractu & pacto, poteſt aliunde oriri, ut ſeruitus, quæ ex pacto oriri poteſt, eadem ex iure belli & aliis cauſis conſtituitur. Item tranſlatio hæreditatis, quæ pacto conficitur, eadem aut iure præſcriptionis, aut alio titulo fieri poteſt. non ergo uidetur negādum quin etiam obligatio maritalis, quæ contrahētium conſenſu, & pactione firmari ſolet, aliunde etiam poſsit proficiſci. Pro ſolutione huius dubii dico, quòd de ratione matrimonii, abſolutè loquendo, non eſt contractus, nec conſenſus inter uirum & fœminā. Probatur primò ex illo principio apud theologos acceptiſsimo, Quicquid Deus poteſt facere cū cauſa ſecūdā, poteſt ſe ſolo facere. ſi ergo pacto, & conſenſu uiri, & fœminæ conſtituitur matrimonium: ergo Deus ſe ſolo poſſet facere illam obligationem, non ex conſenſu, aut pacto aliquo uiri & fœminæ, ſi mutuò utrūque obligare poſſet ad coniunctionem maritalem, eodem modo, ſicut pacto & coniūctione coniucti erant. Confirmatur, Quia Deus habet maius dominium ſuper uirū & fœminam, quàm ipſi inter

ſeipſos:

ſeipſos: ſi ergo ipſi habent tradendi ſui corporis poteſtatem: ergo etiam Deus. & tale matrimonium eſſet eiuſdem rationis cum matrimonio ex pactis & conſenſu conſtituto: quia eſt obligatio eiuſdē rationis, & ad eoſdem fines: atque hoc negare, perinde eſſet ac ſi quis contenderet murē à ſole generatū, nō eſſe uerum murem eiusdem rationis cum mure genito à patre: quod olim à legitima philoſophia exploſum eſt. Cōfirmat̄, Dominus præcepit Oſeę. 1. Sume tibi uxorē fornicariam, & fac tibi filios fornicationis. ex eo præcepto ſi fuiſſet de certa fœmina, potuiſſet Oſeas illam etiam inuitā in uxorem accipere, quia iam erat facta ipſius, quod egregiè factum aſſerunt. atque hoc pacto nō eſt neceſſe recurrere ad diuinam diſpēſationem in præcepto de fornicatione: quia Deus fecit, ſcilicet eam propriam Oſeæ uxorē. quod etiam matrimoniū uidetur ex ſerie prophetiæ dicenti, ubi illam uxorem uocauit, ut quid ergo non potuit etiam mutuò alterum in alterius tradere poteſtatem? Confirmatur ultimò, Inter primos parentes fuit uerum matrimonium, de illis enim dictum eſt, Propter hāc relinquet homo patrē, & matrem, &c. & præcepit illis Dominus, Creſcite, & multiplicamini. & Adam dixit, Mulier, quam dediſti mihi, dedit mihi de ligno, & comedi, & tamen Scriptura non meminit pacti inter ipſos. ergo au- Oſeæ. 1.

thoritate diuina fuerant coniuncti, quia Dominus in Euangelio dicere uidetur, Quod Deus coniuxit, homo non ſeparet. Nec poteſt dici, quòd factum eſt per illa uerba, Hoc nunc os ex oſsibus meis, & caro de carne mea: quãobrẽ relinquet homo, &c. Nec unquam mihi placuit expoſitio illorum, qui ita dicũt. Nam primùm illa fuerunt uerba ſolius Adæ, qui matrimonium ſolus facere non poterat. Deinde illa uerba uidentur eſſe poſt factum matrimoniũ. Habeo ergo pro certo, nec puto cuiquam dubitandum quin authoritate diuina poſſet conſtitui matrimonium eiuſdem rationis: ſicut ſi conſenſu partium contraheretur, & for-
Palud. ſam ita factũ fuit. Palud. uerò in 4. diſt. 26. q. 11. articu. 2. dicit, quòd fortaſſe illud matrimoniũ Deus fecit inter Adam & Euam ipſo dormiente, quod euigilans cognouit factum in ſe, & prophetauit faciendum in aliis: uerius tamen, inquit, eſt, quòd non fuit à Deo immediatè, ſed ſibi fuit inſpiratum, quòd conſentiret, & ipſo euigilante conſentirent mutuò, & ſic ſecutum eſt uinculum. Sed ipſe hoc dicit, nec tamen probat. Vide S. Tho. diſt. 27. q. 1. arti. 2. q. 1. ad. 2. & diſt. 33. q. 1. arti. 2. ad 5. & diſt. 27. q. 1. arti. 1. q. 3. Itaque ex omnibus ultro, citróque iactatis, duo ſunt, quæ pro compertis haberi
5 poſſunt. Primum eſt, quòd * matrimonium quantum ad ſuam eſſentiam nihil aliud eſt,
quàm

quàm uinculũ, ſiue mutua uel indiuidua, id eſt perpetua obligatio uiri certi, ad certam fœminam, ad procreationem liberorum, ſiue ad uſus generationis: ita ut per procreationẽ intelligamus & filiorum, & familiæ inſtitutionem. Secundum eſt, quòd hoc uinculum licet Deus quidem ſine dubio, nullo conſenſu uiri, & fœminæ interpoſito conſtituere poſsit, ex lege tamen naturali, & diuina non contrahitur, niſi coniugum ipſorum conſenſu.

¶ Sed contra prædicta arguitur. Nam in contractu ſponſaliũ eſt mutua obligatio ad uſum matrimonialium: & tamen non eſt matrimonium: ergo non tota ratio matrimonii conſiſtit in mutua obligatione, ſed exigitur aliquis contractus, uel conſenſus. Reſpondeo, Primũ nego, quòd in contractu ſponſalium ſit mutua obligatio ſaltẽ immediata ad uſus matrimonii. Nõ enim poteſt eſſe obligatio ad rẽ illicitã. Sola autẽ obligatione deſpõſaliũ ſtãte, nõ eſt licitus uſus matrimonii, imò eſſet fornicatio, cũ exigatur cõſenſus de præſenti. Eſt autẽ in ſponſaliis obligatio ad contrahendum matrimonium, in matrimonio autem eſt obligatio immediata ad uſus matrimonii, & eſt actualis traditio corporis, unde naſcitur talis obligatio: & ita intelligendum eſt, quòd ratio matrimonii conſiſtit in mutua traditione corporis, & obligatione ad uſum corporis. ſed tradi

tio intelligitur à quocunque fiat: nihil enim refert an fiat ab ipſis, qui traduntur, an à ſuperiori. Secundò dico, quòd per obligationẽ intelligo nõ ſolũ ius, ſed uerũ dominiũ. nõ enim ita uxor debet uiro corpus uel uſum corporis, ſicut qui pecuniã ex aliqua ſtipulatione debet, quæ quidẽ debitoris, nõ creditoris eſt, quãuis debita ſit: ſed corpus uxoris non eſt uxoris, ſed uiri, & ecõtra: ut Paul. dicere uidet̃. Vnde etiã matrimonium nõ ſolùm eſt mutua obligatio, ſed tranſlatio corporis ad uſus generationis.

¶ Verum ex hoc loco oritur latus diſputationis campus. Si enim ita eſt, ut de ratione matrimonii non ſit aut contractus aliquis, aut conſenſus coniugum, ſed ſatis eſt mutua obligatio ad uſus naturales cum actuali traditione corporis: & hoc ipſum Deus uniuerſorum dominus non ſolùm poteſt facere, non expectata cuiuſuis authoritate, ſed etiam aliquando fecit: an poteſtatẽ iſtam reliquerit reipub. uel eccleſiæ, an eccleſia, uel Imperator poſſet conſtituere matrimonium ſine conſenſu, ut ſcilicet poſsit ex cauſa fœminã uiro in uxorem dare, aut utroque, aut certè altero inuito. Et uidetur quòd ſic, quia in omnibus aliis negotiis omne ius, quod conuenit alicui ex pacto uel conſenſu, poteſt conuenire ex ordinatione legis. Tã enim in repub. ſeculari, quàm in eccleſiaſtica inuenitur poteſtas trãsferendi ex legi-

timis cauſis dominiũ rei ab uno ad alterũ dominiũ, priori domino inuito. Cur hãc poteſtatẽ in hac una re coarctamus, & cõtrahimus, ut non poſsit eccleſia ex quacũque cauſa dare uiro ius & poteſtatẽ in corp⁹ fœminæ, aut eco trá? poteſt ſi quidem princeps domum, agrũ, equũ, pecuniã unius legitimi domini ob crimi nis, aut ſtipulationis, aut alicuius conditionis cauſam trãsferre in nouũ dominũ, priore etiã reclamante: cur eccleſia hoc nõ poterit ex probabili & iuſta cauſa facere de corpore ſubdito rũ? Poſſet ergo eccleſia cõſtituere, ut poſt ſpõ ſalia & copulã eſſet matrimoniũ, Cõfirmatur, Si hoc nõ poſſet eccleſia, eſſet propter uinculũ inter uxoratos: ſed maius uinculũ eſt redigere aliquẽ in ſeruitutẽ: & tamẽ hanc poteſtatẽ nõ negamus, imò & parentes poſsunt liberos in ſeruitutẽ dare, ius fasque aliquãdo fuit, cur ergo hãc poteſtatem in matrimonio, ſcilicet hominis, tradendi tam obſtinatè negamus? Præterea Ariſtoteles in Politicis dicit quòd homo plus eſt reip. quàm ſui ipſius. ergo reſpublica habet maius dominium ſuper iſtum, quàm ipſemet. ſed ipſe poteſt ſe obligare: ergo ſi indiget reſpublica perſona iſtius ad iſtos uſus, ſcilicet matrimonii, uidetur quòd poſsit uti illo etiam inuito, ſicut poſſet illum etiam exponere morti propter ſalutem totius communitatis. Quòd ſi maximè obuiam eatur huic diſpu *Ariſto.*

tationi per hoc, quòd non idem ius ſit ſuperio ribus in res hominũ aut in corpora aut in perſonas eorum, non tamen ſatis uidetur res expediri. Neſcio enim unde exploratum habeatur, non reſidere hanc poteſtatem in ſuperioribus, cũ tamẽ eis uitæ & mortis poteſtatẽ nõ negemus: quod maius uidetur, quàm collocandi uxorẽ uiro. Præterea, eccleſia uidetur hoc iám feciſſe, quia habetur in c. ſi conditiones, de cõditionibus appoſitis, ſiquis contrahat cum cõditione impoſsibili, uel turpi, habetur pro matrimonio, dummodo illa conditio non ſit cõtra ſubſtantiam matrimonii, ut, contraho tecũ ſi me feceris Deum, uel, ſi Petrũ occidas, tunc eſt uerum matrimonium, & tamen eſt ſine cõſenſu. ergo, &c. Nec ſufficit dicere, quòd illud matrimonium eſt præſumptum, quia nulla uidetur præſumptio inter eum, qui appoſuit impoſsibilem conditionẽ. Item, & certè fortiùs, eccleſia poteſt facere aliquem monachũ profeſſum etiam inuitum: & tamen hoc eſt maius uinculum, cùm dirimat matrimonium. ergo etiã poterit eccleſia facere ex non marito maritũ. Maior probatẽ ex 1. c. de regularibus, libro 6. ubi decernitur, Si quis perſeuerauerit in monaſterio ſcienter, & uoluntariè, habeatur pro profeſſo etiã ſine cõſenſu: & eſt uerus monach', etiãſi nolit: nec eſt ꝓfeſsio præſumpta, ſed uera; & eſt obligatus in foro interiori. Et certè opor

te oporteret oſtendere hanc exceptioné,unde ſcilicet habeatur, ꝙ omnia alia quæ fieri poſſunt per contractum uoluntarium,poſſunt fieri authoritate ſuperioris,& hoc ſolùm nō poteſt.Item ſi hoc negatur eccleſiæ propter nimiam libertaté,quam Deus uoluit eſſe in matrimoniis contrahendis,cōtrà, Eccleſia cogit per excommunicationes,& alias pœnas ſponſalia ad contrahendum matrimonium, quod adimit libertatem:imò poſſet princeps ſtatuere pœnam mortis ſi quis, nō duceret ſponſam. ergo poſtquā hoc modo poteſt adimere libertem, quare negatur, quòd poſsit prorſus inuito matrimonium conſtituere? Itē ſi Chriſtus potuit(ut certum eſt)hanc poteſtatem dare eccleſiæ, uidetur quòd ſaltem in caſu dederit,putà ſi tota eccleſia periclitaretur niſi filius regis duceret filiā Turcæ,aliâs Chriſtianam, & uolentem, & ille nullo modo uult, quare papa nō poterit eum cogere? cogere inquam, hoc eſt obligare tantùm, acſi omnino duxiſſet illam.Item in illo caſu uel ſimili poteſt eccleſia præcipere ut ducat, & excommunicare niſi ducat.hoc autem omnino tollit libertatem,cùm nullo modo poſsit euadere damnationem niſi ducat.ergo non obſtat libertas, quin poſsit eccleſia conſtituere uerum matrimonium,Item quæ à Deo ſunt,ordinata ſunt, Rom.1.13.
ad Rom.13. & Geneſ.1.Vidit Deus cūcta, quæ Geneſ.1.

 fecerat,

fecerat,& erant ualde bona,ſed hoc expediret multùm reipu. ut talis poteſtas eſſet in ſuperioribus, cùm aliquando eſſet remedium ad conſtituendam pacem,tollendum bella inteſtina. Et cõfirmatur,Caſu quo eſſent decem homines,& fœminæ,ut tempore Noë, quare nõ poſſet cogi uir ad accipiendum uxorem, ut Noë filios ſuos & filias? certe non uideretur intolerabilis error, ſiquis uellet defendere ꝙ poſt ſponſalia poſſet eccleſia matrimonium conſtituere,& obligare aliquem, ſequuta copula,altero etiam inuito.

¶ Sed quia Theologis non licet in ſuis diſputationibus, ſicut iuriſconſultis aliquid inſolens,nouum & inauditum contra maiorum authoritatem aſſerere:ideò ſecutus communem

7 opinionem teneo,quòd * matrimonium nulla authoritate humana poteſt conſtitui, niſi conſenſu contrahentiũ.Probatur, Ex tali coniunctione fruſtraretur utroque fine matrimoniũ. ergo eccleſia non poteſt. Aſſumptũ probatur.Prius enim finis matrimonii,ſcilicet procreatio prolis,& educatio certè eſſe nõ poſſet inter inuitos,& ſe non inuicem amantes,cùm commercium matrimoniale ſit magnum ſignũ amoris.Et probatur hoc,Paul.ad Ephe.5. & Coloſ.3. commendat uiris ut diligant uxores ſuas. & Dominus in Geneſi,Propter hanc, &c.quia ſcilicet non poſſunt matrimonialia officia

Epheſ.5. *Coloſ.3.*

officia impendi ſine mutuo amore,& animorum concordia,quæ inter eos,qui inuiti iuncti eſſent,malè coaleſcere poſſet, coniugibus malè inter ſe conuenientibus,& de liberis diuerſa ſentiẽtibus.Secundò,Etiam finis multo minus conſequi poſſet.nam officia,& mutua obſequia niſi ex amore proficiſci nõ poſſunt, qui contigere aut uix,aut nunquam poſſet,ſi matrimonia inter inuitos conſtituerẽtur.Cõfirmatur,Quia poteſtas humana omne uinculum quod poteſt conſtituere,poteſt dirimere. Sed eccleſia non poteſt dirimere uinculũ matrimonii:ergo nec conſtituere. Maior patet, Quia in omnibus aliis tranſlationibus rerum ſicut poteſt princeps rem tranſferre inuito domino, ita etiã poſt tranſlationem poſtea inuito ſecundo,priori domino reſtituere,nõ obſtante quacunque poſſeſsione,& uſu rei:ita ꝙ eandem poteſtatem habet ad reſcindendum contractum,ſicut ad conſtituendum: ſed non poteſt papa reſcindere contractum matrimonii, ſaltem partibus inuitis, uel poſt matrimonii uſum:iuxta illud, Quod Deus coniunxit, &c. ergo. Et certè nulla ratio eſt, ut ex aliqua cauſa eccleſiá poſſet matrimonium conſtituere inuitis parentibus, reſcindere autem etiam ipſis poſcentibus nullo caſu poſsit. Tertiò, Si eodem tempore Petrus per uerba de præſenti contraheret cum

Maria,& Papa traderet in matrimonium Mariam Iohanni:tunc uel nullum eſſet matrimonium,uel illa eſſet uxor duorũ.Patet,Ibi ſunt duæ cauſæ ſufficientes ad conſtituendum matrimonium.ergo uel utraque habet effectum: & ſic illa erit uxor duorum:uel ſe mutuò impediunt,& tunc nullum eſſet matrimonium: & tũc nunquam ſciri poſſet,an aliquod ſit uerum matrimonium,uel nõ,quia dubitari poſſet an papa uelit eam tradere alteri. Et ſi dicas, quòd in eo caſu authoritas ſuperioris maior eſt,& per conſequẽs illa eſſet uxor Iohannis: contra,& eſt quartum argumentum, Si hoc papa poteſt,ergo & quilibet epiſcopus in ſua diœceſi.neſcio enim quid papa poſſet in tota eccleſia,quod non poſsit epiſcopus in ſuo epiſcopatu,niſi fortè in illis quæ de ſe ſpectant ad uniuerſalem eccleſiam,ut determinatio fidei: omnia enim alia quæ papa poteſt,uidetur epiſcopus etiam poſſe,niſi quòd in aliquibus poteſtas eorum contracta eſt iure,ut in diſpenſationibus uotorum,& impedimentorum matrimonii. Quintò, Eccleſia nunquam uſa eſt hac poteſtate,nec in lege naturæ, nec in lege ſcripta,nec in lege euangelica, cùm tamẽ non ſit dubitandum quin aliquando expediret uti hac poteſtate:ergo ſignum eſt non eſſe talem poteſtatẽ in eccleſia. Sextò, Eccleſia cogit aliquem ad contrahendũ matrimonium,ut poſt

ſponſalia,

ſponſalia,& tamen nolentes non iunget tanquam coniuges:& tamen in omnibus aliis ſi quis nollet reddere debitum,cogitur facto ad reddendum debitum, non ſolùm decretis & pœnis. Ergo ſi eccleſia poſſet dare maritum puellæ ipſa inuita,deberet poſt ſponſalia,etiã ſi nollet,tradere eam in manus uiri:quod tamen nunquam tentauit facere.

¶ Ad argumenta in contrarium patet quid dicẽdum. Dicimus enim quòd in omnibus aliis tranſlationibus,& uinculis non impeditur finis propter quem inuentæ & inſtitutæ ſunt In propoſito autem(ut oſtenſum eſt)omnino tolleretur finis matrimonii. Secundò dicimus,quòd in aliis trãſlationibus ſi fortè poſt factum ſequatur maius inconueniens, poteſt remedium adhiberi. Poſſunt enim reuocari in priorem aut meliorem ſtatum,matrimoniũ autem ſemel ritè perfectum dirimi,aut reuocari non poteſt.& ideò non eſt tantum periculum ſi fiant ſine conſenſu eorum,ad quos ſpectant:& ideò etiam timor impedit matrimonium,& non alia. Tertiò etiam uidetur potiſſima ratio,quia in omnibus aliis negotiis idẽ effectus ſequitur ſi aliqua tranſlatio fiat authoritate ſuperioris, uel hominum uoluntate, & pacto.in eoſdem enim uſus & domus, quam aliquis ſibi uendicat authoritate legis,aut præſcriptione,aut quouis alio legitimo titulo ac

ſi ha

in animo omnia, quæ de conſenſu maritali à doctoribus diſputãtur, tractare (eſſet enim infinitum) ſed ſolùm unicum locum delegi, de quo iuriſconſulti, & Theologi ambigunt, & contendunt, & adhuc ſub iudice lis eſt, An ſcilicet contractus per uerba de præſenti, & conſenſu interpoſita conditione de futuro, adueniente illa conditione, matrimonium teneat, non reuocato priori conſenſu, ut, Accipio te in uxorem, ſi pater tuus conſenſerit: uel, ſi pater tuus obierit. & uolumus etiam, quòd contractus fiat cum intentione contrahendi matrimonium poſita conditione. Et quidem illuſtres, & celeberrimi doctores pontificii iuris defendunt aſſertoriam partem, prorſus affirmantes firmari eo caſu matrimoniũ adueniente conditione, nec opus eſſe nouo conſenſu, aut contractu. Panormita. c. de illis. de conditio. appoſit. Hoſti. in ſumma, quod etiam ſentiunt theologi non ignobiles, inter quos uidetur eſſe Petrus Paluſtris, author alioqui quantiuis pretii, in 4. d. 29. q. 2. ad 2. & ad 3. & contendunt argumentis hoc confirmare, Primùm in omnibus aliis contractibus conditionatis, adueniente conditione, manet cõtractus abſolutus, nullo conſenſu requiſito. ut ſi cõtrahatur ſic, Do tibi cẽtum libras ferri, ſi nauis mea ſalua uenerit: do domum, ſi nuptui dederis filiam: uendo agrum, ſi pater obierit; conditione po

Panormita.
Hoſtien.
Petrus Paluſt.

ne poſita tenet contractus. ergo etiam in matrimonio. Secūdò ſi hoc negetur matrimonio quod conceditur aliis pactis, hoc eſſe non poteſt, niſi ratione libertatis ſingularis, quæ in matrimoniis præ aliis exigitur, ſed hoc ipſum eſt cōtra libertatem ſcilicet non poſſe contrahere cùm uoluerit, & pro tempore quo uoluerit, & ſicut uoluerit. ergo ſiquis nuuc uult contrahere pro craſtina die, & non pro hodie, omnino uidetur contra libertatem, quòd impediatur. Præterea ille contractus nō eſt ſponſalium: ergo eſt matrimonialis. Conſequentia eſt nota. Antecedens probatur, Quia ſi eſſet ſponſalium, uel pro tempore quo fit, uel pro tempore conditionis. Nō primum, quia quod impedit matrimonium, impedit ſponſalia, ſcilicet effectus conditionis: nec ſecundum, quia contractus ſub conditione quando ponitur conditio, manet purus, id eſt, acſi eſſet ſine cō ditione: ut ſic, Contraho tecum, ſi habes licen tiam patris tui: ſi conditio adeſt, tantùm ualet, ſicut, Contraho tecum abſolutè ſine conditio ne. ergo pro tempore, quo ponitur conditio, iam contractus ille manet abſolutus, & per conſequens eſt matrimonium. Confirmatur, quòd non ſint ſponſalia pro nunc: quia ex illo contractu non naſcitur publicæ honeſtatis iu ſtitia. unde habetur c. unico de ſpōſalibus, libro 6]. de ſponſalibus cōditionatis, quòd non
contra

cõtrahitur publicæ honeſtatis iuſtitia, niſi purificatus fuerit contractus per conditionis euẽtum, & tamen ex ſponſalibus naſcitur publicæ honeſtatis iuſtitia. Item contractus nihil efficit niſi ex intentione contrahentium, ſed iſti intendunt efficere matrimonium, & non ſponſalia. ergo ſi nõ efficiunt matrimonium, nihil efficiunt: cuius contrarium patet, quia talis obligatur illo contractu poſita cõditione, ut dicitur in caſu ſuperiori. Præterea, Si talis contractus fieret tempore, quo ponitur conditio, eſſet uerum matrimonium. Sed idem uidetur operari ille contractus præteritus, ſi interim non eſt reuocatus, ſicut ſi nunc eſſet. ergo uidetur quòd faciat matrimonium. Sextò arguitur in c. de illis. de cõditionibus appoſitis. dicitur enim quòd ſi quis his uerbis iurauerit fœminam ſe ducturum uxorem, ſi dederit pecuniam: ſi non dederit non eſt reus, niſi conſenſus de præſenti interuenerit: licet copula carnalis fuerit ſubſequuta. ergo à cõtrario ſenſu, ſi ſit conſenſus, erit reus periurii. Sed in propoſito, ut ſupponimus, eſt conſenſus de præſenti: ergo erit matrimonium. Item, ſi contraho tecum craſtina die, adueniẽte craſtina die, uidetur quòd ſit matrimonium, non pro nũc, ſed pro craſtina die, Probatur, Sicut ſi dicat, Si craſtina dies fuerit, uel ſi ſol oriatur cras, duco te in uxorem, eſt matrimonium. ergo etiam

cum

cum alia cõditione, ſi adueniat conditio, quæ ſuſpendit contractum, uidetur contractus purus, & per conſequens matrimonium. Idem enim uidetur dicere pro craſtina die, & pro tẽpore, quo dederis mihi centum. Præterea, Si quis contraheret his uerbis, Contraho tecum ſi conſentias ut contrahas mecum, ipſa reſpondẽte, Contraho, eſt uerum matrimonium, & tamen illa conditio eſt etiam de futuro: ergo à ſimili ſi dicat, Contraho tecũ ſi intra annum conſenſeris, poſita conditione, erit uerum matrimonium. Aſſumptum probatur, Nam in cõtractu matrimonii ita uidetur contingere, quòd alter prius dicat Cõſentio, & ad ueniente conſenſu alterius, perficitur matrimonium: unde ſemper uidetur quòd efficácia conſenſus dependeat à futuro.

¶In contrarium eſt omnis ſententia theologorum, ex quorum authoritate, & doctrina pono canonem uniuerſalem, Si* ex aliquo pacto, aut ſtipulatione non ſtatim ab initio oritur matrimonium, quicquid poſtea ſuperuenerit, ſiue ſit ætas, ſiue copula carnalis, ſiue diſpẽſatio ſuper impedimentum, ſiue cõditio appoſita cõtractui, nunquã erit matrimonium, niſi de integro omnia ponantur, quæ neceſſaria ſunt, & de eſſentia matrimonii. Vnde dico, quòd ad legitimum matrimonium, & uerum, ſicut ſufficit, ita exigitur mutuus cõſenſus expreſſus

preſſus,& purus in præſenti,hoc eſt pro tempore,pro quo cõtrahunt,& pro tempore pro quo matrimonium conficitur:& ſic in dubio oblato ſunt ſponſalia,& etiam adueniente cõditione.Probatur primò,Matrimonium eſt ſacramentum nouæ legis,quod non uidetur dependere de futuro,& ratihabitio non efficit ſacramentum.ergo.Patet(ut habetur in c. ſuper eo.de conditionibus appoſitis) Talis ſuperueniente conditione nõ eſt matrimonium,quia tunc ſi matrimonium iam eſſet ratum,& integrum,non eſſet cogendus ad contrahendum, ſed ad cohabitandum,uel conſummãdum matrimonium.ergo talis contractus non habetur pro matrimonio.Prætera,Matrimonium cõficitur ex conſenſu.ſed ille conſenſus non fuit ſufficiens:ergò nec eſt ſufficiens poſita conditione.Præterea,Si talis ante aduentum conditionis reuocet conſenſum,iam non eſt matrimoniũ, ut etiã authores cõtrariæ ſentẽtiæ tenẽt.ergo nec nũc etiã ſi non diſſentiant.Probatur iſta conſequentia,Quia diſſenſus non tollit,nec irritat uirtutem contractus,ergo ſi cõtractus habeat uim conficiendi matrimoniũ, non obſtante diſſenſu,efficit matrimonium. Quòd uerò diſſenſus non irritet illum contractum,patet.Quia non obſtante quocũque diſſenſu,compelletur ad contrahendum, ut uidetur ex illo c.ſuper eo.aliâs contractus con-

ditionalis eſſet nullius roboris, ſi per ſolã uoluntatẽ alterius cõtrahentiũ reſcinderet. Præterea, Si tenetur cõtrahere cũ alia ante aduẽtũ cõditionis, tenebit matrimoniũ. ergo etiã adueniẽte cõditione nõ tenet matrimoniũ cũ prima. Probatur cõſequẽtia, Quia ſine dubio ſi quis habet poteſtatẽ contrahendi cum alia, habet poteſtatem non contrahendi cum iſta.
¶ Ad argumenta autẽ in cõtrariũ dico ad primũ, ꝙ certè ex natura cõtractus nõ habetur, ꝙ adueniente cõditione, ſit tranſlatio rei, cùm primus cõtractus ſolũ uideatur promiſsiuus, ſed hoc diſponitur lege, ꝙ qui promiſit, uelit nolit ſtet promiſsis, quod (ut ſuprà dictũ *eſt*) in matrimonio leges diſponere non poſſunt. Vel poteſt dici abſolutè, ꝙ in aliis negotiis tenet contractus adueniente conditione, nõ autẽ in matrimonio propter ſummã illã libertatẽ, quam Deus uoluit eſſe in matrimonio, ut ſcilicet quicũque nondũ habet uxorem, ſit in eius libertate, & poteſtate uel accipere, uel nõ accipere. quare cùm etiã ſecundũ aduerſarios talis ante aduentũ cõditionis nõ haberet uxorẽ, in eius poteſtate eſt ducere, aut non ducere: & per hoc patet ſolutio ad ſecundũ. Ad tertiũ. dico, ꝙ tale pactũ eſt ſpõſalia pro nunc, & pro tẽpore etiã cõditionis. Ad quartũ dico, quòd quantumcũque habeat intẽtionẽ nõ ſpõſaliorũ, ſed matrimonii, tamẽ in fauorem matrimo

nii

nii hoc ualet, & intelligitur illa clauſula, Si nõ ualet, ualeat ut ualere poteſt. Ad quintũ dico, ꝙ ſiquis cõtrahat in tempus incertum, nõ eſt matrimonium, ſed ſpõſalia, niſi fortè ſit in tẽpus neceſſariũ, ut in craſtinũ. Sed quid ſi ſuperueniẽte cõditiõe perſeuerat cõſenſus cõtrahẽtium, an ſit matrimoniũ? Et uidet̃ ꝙ ſic, quia ſi à principio fuiſſet poſita cõditio, fuiſſet matrimoniũ. ergo ſi nũc conſenſus utriuſque ad eſt cum conditione, uidetur ꝙ idem operetur. Et confirmatur, Quia (ut dictũ eſt) conſenſus de præſenti ſufficit ad ſubſtantiam matrimonii. ergo ſi nunc adeſt conſenſus, erit matrimonium uerum. Sed his non obſtantibus dico, quòd etiam ſi conſenſus, qui ab initio fuit in utroque, perſeueret, non eſt matrimonium. Et probatur, Ab initio nõ fuit matrimonium: ergo oportet quòd de integro ponantur omnia ſufficientia. ſed ille conſenſus, qui fuit à principio, non fuit ſufficiens ad matrimonium, cùm non eſſet purus, ſed uerè conditionatus. ergo nec nunc ſufficit. Item conſenſus non ſufficit niſi exprimatur: ſed conſenſus ille non exprimitur per aduentum conditionis: ergo nõ efficit matrimonium. Item ille conſenſus (ut habetur in illo c. ſuper eo.) habetur non pro conſenſu de præſenti, ſed de futuro: ergo non ſufficit ad matrimoniũ. Præterea, Per id quod nõ eſt in poteſtate alicuius, nõ uidetur propriè cõfi

ci matrimonium. ſed ,conditio illa non eſt in
poteſtate contrahentis:ergo non poteſt face-
re matrimonium.

¶Ad argumenta in contrarium. Ad primum
nego conſequentiam. Ad ſecundum dico, ꝙ
ſi nunc ſit conſenſus, & nunc ponitur condi-
tio, re uera eſſet matrimonium, ſaltem ſi expri
matur: ſed ſi ſolùm manet conſenſus, Quia ap-
probo quidem primum pactum, & placet mi-
hi, ſed nihil de nouo uolo facere, non eſt ma-
trimonium. Ex dictis patet quid dicendum ad
caſus contingentes, cùm quis minor ætate cõ-
traxit per uerba de præſenti, & cum conſen-
ſu etiam de præſenti, & cum intentione con-
trahendi etiam matrimonium: an cùm perue-
nerit ad ætatem legitimam, & prius non reuo
cauerit conſenſum, imò placet ei ſemper poſt
pactum, an teneat matrimonium. Item ſi quis
contraxerit cum conſaguinea, ea conditione,
ſi papa diſpẽſauerit, etiam ſi habeat acceptam
& gratã diſpenſatiõẽ. Ad omnia hæc & ſimi
lia reſpondetur, nullũ tale eſſe matrimonium.

¶Sed reſtat ſcrupulus non cõtẽnendus, Quid
10 *ſi deceptus cõtrahat, an teneat matrimoniũ:
an ſi eo caſu uel ſimili credens iudicio, & ſen-
tentiæ iuriſconſultorum, crederet ſe uerè cõ-
traxiſſe, & hoc errore ſeductus affectu maritali
cõtraheret, & cõueniret cũ huiuſmodi mulie
re ſibi deſponſata, quàm aliàs non eſſet ductu
rus:

rus:an matrimonium eſſet ualidum. Diſputari certè in utranque partem probabiliter poſſet. Nam primò uidetur matrimonium tenere, non enim iura uel doctores alium errorem tradunt impedire matrimonium, quàm errorem perſonæ: ſed in caſu poſito non interuenit error perſonę, ſed iuris. ergo ſibi imputetur ſi crediderit in hoc uiris minus ſapientibus: quemadmodũ ſi crediderit eſſe uirginem, quæ paſſa eſt uirum, uel ditem, quæ pauper erat. Ecõtrario tamen adduci poteſt, nam hic non uidetur uelle aliquid de integro, hoc eſt quicquam agere noui, ſed ratũ habere, quod putat iam actũ eſſe. ſi ergo reuera matrimonium antè nullum fuerat, nec nunc quidem erit ſané: quod tamẽ in alio loco prolixius dicendum reſeruo. Sed in præſentia mihi potius placet, ut dicamus tale matrimonium nullum eſſe, non ſolùm propter argumentum iam factum, quod tamen nõ infirmatum eſt: ſed quia in uniuerſum error circa ea quæ ſunt de eſſentia contractus, uitiat contractum: tale autem uidetur caſu contigiſſe, cùm iſte credat ſe iam non eſſe ſui iuris, ſed actam rem agere, & uerè eſſe matrimonium, atque ideo meritò reſcinditur contractus tanquam ex errore procedẽs. Facit quod ad hoc doctores notant in c.1. de regul. libr. 6. Si quis ante annos pubertatis facit uotũ religionis, nõ obligatũ maior factus, ſi ratificauerit ex errore: quia

re: quia ſcilicet credebat uotum tenere. Puto ergo omnino, quòd non eſt matrimonium, quia ille habet errorem circa eſſentialia,& fundamenta matrimonii,& nihil eſt tam contrarium conſenſui, quàm error. l. ſi per errorem. ff. de iuriſdictione omnium iud.

Secunda pars Relectionis.

11 IN Secunda parte tractandum eſt de impedimẽtis matrimonii,& primũ eſt, An * ſicut eccleſia aliquas perſonas ſua authoritate reddit illegitimas ad contrahendum, an princeps poſſet hoc facere. utrum ſcilicet princeps ſecularis poſsit ponere impedimentum matrimonio, hoc eſt, an perſonæ legitimæ ad matrimonium poſsint lege ciuili illegitimæ reddi, ita ut ſi contrahant, factum non teneat. Et uidetur quòd ſic, ſicut ſuprà inductum eſt: ſicut in naturalibus ita in moribus & in ciuilibus, ratio ſumenda eſt ex fine. Poteſtas autem regia uel ciuilis conſtituta eſt propter bonũ reipub. quicunque ille ſit, ſiuæ pacificus conuictus, ſiue etiam ſimpliciter omne bonum quatenus humanum eſt: ergo quicquid uel neceſſarium eſt, uel contradicit ad talem finem, omnino uidetur cadere ſub poteſtate regia, ſiue ciuili. ſed bona pars communis, ſiue ciuilis boni conſtat ex matrimoniis. ergo poteſt princeps leges cõdere, ubi matrimonia quoquomodo obſtantia,

tia,commodo reipublicæ uitet,& irritet.Item uidetur,quòd finis matrimonii ordinatur ad finē legiſlatoris, ſcilicet in bonū ciuile: ergo, &c. Secundò arguitur, Omnes rationes, quæ à doctoribus ponūtur,ut eccleſia aliquos gradus cōſanguinitatis arceat à matrimonio, pro cedūt in lumine naturali,& intra prudentiā po liticā.ergo cū prudētia politica ſit regula principum & gubernatorum rerumpublicarū (ut Ariſto ponit in Ethicis) ſequitur quòd hoc ſpectabit ad humanam & ciuilem poteſtatem. Antecedens patet, Nam altera ratio ſolet aſsignari periculi cognatorum in eadē domo habitantium:ut ſi licentia matrimonii permitteretur inter ſe coniugio iungendi, daretur occaſio inceſtus.& ſtupri. Altera eſt, ut amicitiæ propagētur,neceſsitudines intra unos eoſdēque lares & parietes coerceantur, ſed utraque res ſpectat certè ad ciuiles leges, quæ prohibere habent ſtupra,ſicut & adulteria, & etiam in republica,amicitias inter ciues conflare & pro pagare.ergo tota res non uidetur excedere ciuilem poteſtatem. Tertio, Matrimonium uel eſt contractus ciuilis,uel fundatur in contractu ciuili:ſed princeps habet poteſtatem ſuper omnes tales contractus.ergo poteſt leges facere de matrimoniis contrahendis.Et confirmatur, Quia multæ leges latæ ſunt, ubi aliqua ma trimonia prohibentur,ut patet. ff. de ritu nu-

ptiarum, l.ſororis.§.ſi quis.&l.ſemper. §.ſi ſe-
natorium . &l. palàm . §. ſenatus. &l. quin
etiam non eſt.&l. finali, dicitur ꝙ quoddam
eſt crimen inceſtus contra ius gẽtium, quod-
dam ſolùm contra ius ciuile. et idem l. ſi adul-
terium cum inceſtu.§.1.ff.ad.l.iuliam de adulte
ris. Nec ualet dicere, quòd matrimonium eſt
ſacramentum, & ideo eximitur à quacunque
poteſtate, non ſpirituali: primò, quia redibit
difficultas de matrimonio antequam eſſet ſa-
cramentum propriè, ſed ſolùm in officium. Se
cúndò, quia non obſtat, quòd ſit ſacramẽtum,
cùm priuati homines leges & conditiones ap-
ponant matrimonio, ſine quibus non eſt ſa-
cramentum. Et rurſus, Papa non habet poteſta
tem ſuper matrimonium, niſi ſolam inquan-
tum eſt cõtractus quidam. ergo per hoc quòd
eſt ſacramentum, non excluditur à poteſtate ſe
culari, ſicut ſi emptio eſſet ſacramentum. Nec
rurſus ualet dici, quòd matrimonium eſt con-
tractus in foro conſcientiæ, & apud Deum, &
quòd princeps non habet poteſtatem in foro
conſcientiæ, & niſi in foro contentioſo. Pri-
mò, quia etiam alii contractus ciuiles ſunt cõ-
tractus in foro cõcientiæ, ut emptio, donatio,
& alii ſimiles cõtractus. Et iterũ falſum omni-
no & erroneum eſt dicere, quòd principes nõ
habẽt poteſtatem in foro conſcientiæ, cùm po
teſtas ciuilis ſit etiam à Deo æquè ac ſpiritua-
lis,

lis, dicente Pau. ad Ro. 13. Omnis poteſtas à do mino Deo eſt. &, Qui poteſtati reſiſtit, Deo re ſiſtit. Ergo nec ex hac parte poteſtas ciuilis à matrimonio arcetur. Nec iterũ ſufficit dicere, ꝙ matrimonium eſt pactum naturale: hoc eſt, quòd eſt de lege naturali. Alia uerò pacta ſunt ciuilia, uel ex ordinatione legum ciuilium, & ideo non ſubiicitur legibus ciuilibus. hoc, inquam, non ſufficit: nam etiam alia pacta, ut donationes, promiſsiones, & reliquæ ſtipulationes tenent, & ſunt uera pacta, excluſis legibus ciuilibus. Nec demũ diluit quæſtionẽ dicere, ꝙ ad leges ciuiles ſpectet ſolũ præmiare bona & punire delicta, ut adulterium, furtum, homicidium, non autem aliquid, quod natura ſua bonum eſt, aut licitum prohibere. exempli gratia, Conſobrinam in uxorem ducere, non ſpectat ad legem ciuilem hoc prohibere, ſed ſi natura hoc illicitum ſit ſororem ducere, ſpectaret ad legem hoc punire: non inquam hoc ſufficienter ſatiſfacit huic negotio: falſum enim eſt leges ciuiles non poſſe aliquid natura licitum uitare. ut enim Ariſto. docet, leges feruntur de his, quæ prius quàm ſciatur, nihil intereſt, ſic, an aliter fiant. poſtea uerò refert, & ſi ne dubio poteſt lex non ſolùm mala punire, ſed etiam aliquid conſtituere in genere uitii aut uirtutis: poteſt ſi quidẽ lex prohibere ſumptus alioqui licitos, ludos aliâs innoxios, &

Rom. 13.

Ariſto.

F 5 multa.

multa huius generis, quæ in republica eſſe poſſunt, alioqui poteſtas ciuilis eſſet deficiens, & reſpublica non ſibi ſufficiens, ſi non poſſet leges cōdere ſuo ſtatui conuenie͂tes, & de rebus nulla alia lege conſtitutis. In contrarium eſt, Quia idem non uidetur ſpectare ad diuerſos principatus, & legiſlatores. Eſſet enim turbatio, & confuſio rerũ, ſi de eadem rediuerſa inſolidum conſtituere͂tur in ordine ad eoſdem ſubditos, quod tamen in propoſito contingeret, ſi princeps ſecularis, & pōtifex poteſtatem haberent de matrimonio conſtitue͂do: poſſet enim aliquid contrarium ab uno conſtitui legibus alterius, atque adeò populus incertus teneri, cui maximè parendum eſt. Item alii gradus prohibentur lege ciuili, qui tamen non prohibentur lege canonica, inter quos matrimonia recipiũtur ab eccleſia. Item eſt cauſa ſpiritualis: ſed poteſtas ciuilis non agit cauſas ſpirituales. ergo, &c.

12 ¶ Ad hanc quæſtionem reſpondeo primùm, Mihi* nō eſt dubiũ quin princeps ſecularis ex genere, & natura ſuæ poteſtatis uim habeat, & iuriſdictionem ſuper matrimonium, etiam ad prohibendum connubia inter cognatos, aut affines, & poſſet leges ferre, & impedimenta ponere ſimilia, ſicut eccleſia. Nec uideo cur Moyſes legiſlator eaſdem leges propria authoritate contra matrimonium ferre non potuerit, quas

rit,quas authoritate diuina tulit, etiam ſi ponamus eius poteſtatem nullo modo eſſe ſpiritualem,ſi fuit princeps populi Iſraël.Nec ſcio quare ſi lege naturali prohibitum non eſſet, matrem habere uxorē,cur princeps huiuſmodi legem facere non poſſet,irritans omnino ſi quid ſecus factū fuiſſet. Imò puto ante legem Chriſti nullam fuiſſe propriè poteſtatem,nec iuriſdictionem ſpiritualem,qualis eſt in eccleſia:& tamen neſcio cur principes non poſſent leges facere de matrimoniis contrahendis.Cōfirmatur,In lege naturali uidentur fuiſſe leges de matrimoniis,de ſuſcitando ſemine fraterno:imò multa inconuenientia poſita in Leuitico ſunt de iure naturali,ubi nulla erat poteſtas ſpiritualis.Secundo dico,Hoc non obſtāte,eccleſia poteſt prohibere poteſtatē ciuilem ab hac iuriſdictione:hoc eſt,princeps temporalis arceri poteſt,& impediri per poteſtatem ſpiritualem,putà per ſummum pontificem, ab hac iuriſdictione. Probatur, Quia, ut impræſentiarum pro certo haberi uolo, temporalis reſpublica eſt quodammodo ſubiecta ſpirituali,& conſequenter etiam poteſtas temporalis eſt ſubicta poteſtati ſpirituali.Vt enim Ariſto. ait,ſi finis unius artis,aut facultatis inferior ſit, & ordinatus in finem alterius facultatis, etiam ars ſubiecta erit arti,& artifex artifici:ut fabrilis & nautica ſubiecta eſt militari facultati,ut

ti,ut etiam faber Imperatori. Cùm ergo huma na pax,& ciuilis honeſtas,& conuictus ordinetur in ſpiritualem felicitatem,& perfectum bonum hominis,inquantum homo eſt:conſequens eſt,ut ciuilis facultas,& poteſtas certo modo ſit dependens,& ſubiecta ſpirituali poteſtati. Ergo non ſolùm in pactis connubiorum,ſed etiam in aliis pactis & ciuilibus conditionibus, non eſt dubium quin ſpectet ad ſpiritualem poteſtatem, moderari facultatem, & ſecularem poteſtatem in his, quæ coniuncta ſunt cum rebus ſpiritualibus,& terminos pręſcribere,& limites, quatenus & quo uſque ciuilis poteſtas in huiuſmodi progredi poſsit. Nec tamen uolo dicere, quòd temporalis poteſtas ſit in omnibus, aut etiam ordinariè ſubiecta ſpirituali poteſtati. Imò nihilominus puto quàm principes eſſe uelut uicarios eccleſiæ, aut pontificum, ſed habere iudiciariam poteſtatem à Deo. atque ipſi ſummi pontifices habent, quam niſi in caſu ſpiritualis poteſtas impedire non poteſt. Verùm dico ex iuſtis cauſis poſſe eccleſiam poteſtati temporali tollere cognitionem, aut iuriſdictionem aliquorum, de quibus alioqui iure ſuo diſcernere & ſtatuere poſſet, quia ſcilicet ex natura ſua ſpectat ad poteſtatem ciuilem, putà quia non ſatis commodè,& conuenienter ad finem ſpiritualem per ſolam poteſtatem ſpiritualẽ adminiſtrari poſ-

ſet. Exem

ſet.Exemplum eſt in propoſito.Nam cùm pactum matrimonii pendeat ex iure diuino,& quid ad matrimonium exigatur,& inter quas perſonas tranſigi matrimonium poſsit, inter quas non poſsit,& pleraque ad huiuſmodi cótractum ſpectantia,ſolo diuino iure terminari,& intelligi poſſent:non poſſent leges cogere de matrimonio fieri ab eo,qui ius diuinum nó habet cognoſcere, cuiuſmodi eſt princeps ſecularis.Nec enim humana ſolùm eruditione ſatis cognoſci poſſunt multa,quæ circa connubia occurrũt,inter quæ hoc eſt unum, quæ perſonæ ad matrimonium legitimæ ſint. Quare iuſtis de cauſis totum negotium de matrimoniis paciſcendis, & iugendis poteſtati ſpirituali ſeruatum eſt,etiam ſi matrimoniũ non eſſet ſacramẽtum.ſicut enim puto epiſcopum in ſua diœceſi poſſe etiam matrimonio impedimẽta ponere,& omnia quę papa poteſt,niſi ea cauſa pontifici reſeruata eſſet: ſicut alia multa S.Thom.4.diſtin.25.q.2.articu.2.dicit. *S.Thom.*
Matrimonium quantum ad utilitatem,quæ matrimonium conſequitur,ſicut eſt amicitia, & mutuum obſequium, habet inſtitutionem à lege ciuili.& diſtinctione 34.q.1.articu.1.ad 4.Perſonæ illegitimæ ad matrimoniũ contrahendum dicuntur ex eo,quòd ſunt contra legem,qua matrimonium conſtituitur. Matrimonium autem inquantum eſt officium naturæ

turæ neceſſarium, ſtatuitur lege naturæ: in quã tum eſt ſacramentum, ſtatuitur iure diuino: in quantum eſt officium communitatis, ſtatuitur lege ciuili, & non ex qualibet dictarum legum poteſt aliqua perſona fieri illegitima ad matrimonium. Tamen diſt. 40. articu. 4. ad 2. dicit, quòd matrimonium non eſt tantùm ſacramentum, ſed eſt etiam in officium: & ideo magis ſubiacet ordinationi miniſtrorum eccleſiæ, quàm baptiſmus, qui eſt ſacramentum tantùm: quia ſicut contractus, & officia humana determinantur legibus humanis, ita contractus & officia ſpiritualia legibus eccleſiaſticis. Palud. 4. diſtin. 26. q. 3. concluſione 2. tenet, quòd quæcunque ordinatio legis humanę nõ habet effectum non ſolùm ſi eſt contra ius diuinum, & canonicum, imò etiam ſi non ſit iure canonico approbata, quia cauſa matrimonii eſt ſpiritualis & eccleſiaſtica: laicis autem in rebus eccleſiaſticis ordinandis non eſt tributa facultas aliqua, ſed quid in talibus conſtitutum fuerit, nõ eſt alicuius firmitatis, niſi ab eccleſia fuerit approbatum. extra. de conſtitutione eccleſiæ ſanctæ Mariæ. Hæc Palud. & S. Thom. in 4. d. 42. articu. 1. ad 4. expreſsè dicit, quòd prohibitio legis humanæ ad impedimẽtum matrimonii, niſi interuenerit authoritas eccleſiæ, quæ idem eſt, etiam interdicit.

Secunda

SECVNDA PARS SECVN*dæ partis de matrimonio.*

An gradus prohibiti, ſint contra ius diuinum, & omnes de iure Canonico illegitimi.

SVMMA.

1 *Gradus omnes, qui Leuit. 18. & 20. prohibentur, an ſint iure naturali prohibiti.*

2 *Perſonæ aliquæ ex hoc, quòd iure diuino prohibeantur contrahere, quòd non ſufficienter probetur ſi contrahant, matrimonium eſſe nullum & irritum.*

3 *Perſonæ aliquæ ex hoc, quòd in Leuitico ſint prohibitæ contrahere, quòd non ſit argumentum illas tempore legis euangelicæ iure diuino eſſe prohibitas.*

4 *Perſonæ quæ ſint prohibitæ à matrimonio iure diuino, quòd terminari non poßit niſi ratione naturali, hoc eſt, ex morali philoſophia, & propoſitionibus cognitis ex lumine naturali.*

5 *Gradus in Leuitico prohibiti, quòd non omnes iure naturali ſint prohibiti, oſtenditur.*

6 *Ducere uxorem fratris defuncti, quòd non ſit prohibitum lege naturæ.*

7 *Ducere relictam fratris ſine liberis defuncti, ut in cauſa regum anglorum contingit, quòd nunquam fuerit prohibitum iure diuino legis ueteris.*

8 *Frater, quòd ſecluſo iure humano, ſine quacunque Papæ diſpenſatione poſſet accipere uxorem fratris ſiue cum liberis, ſiue ſine liberis defuncti.*

IN SECVNDA parte huius partis diſcutiendum eſt in cauſa, & argumentū principum Anglorum, cuius cauſę hęc ſumma eſt, Catherina inclytiſsima fœmina, filia regum Hiſpaniæ

Hiſpaniæ, nupſit primogenito Henrici Anglorum regis, quo ſine liberis defuncto, iterum nupſit Henrico nunc Anglorum regi ſereniſsimo, qui poſt multos annos cupiens eo matrimonio liberari, cauſatur illud coniugium eſſe prohibitum iure diuino, et naturali: atque adeò nec ſummum pontificem potuiſſe diſpẽſare, ut uxor mortui fratris ſibi inhęreat, atque matrimonium irritum eſſe, & fuiſſe.
1 Iſtius occaſione quæritur, Vtrum* omnes gradus, qui Leuiti. 18. & 20. prohibentur, ſint prohibiti iure naturali. Pro cuius ſolutione pono tale fundamentum. Ex hoc, quòd aliqui gradus ſunt prohibiti iure diuino ad contrahendum: non ſufficienter probatur, quòd ſi tale matrimonium aliquis tentet facere, nõ teneat. Probatur manifeſtè, Quia non ſufficit, ut matrimonium ſit interdictum iure quocunque ad hoc ut non teneat. patet, Quia iure diuino prohibita eſt ſtipulatio, & etiã collatio ſimoniaca, quæ tamen ſi fiat, dat uerum ius ſuper tale beneficium. Et beneficiorum multitudo, quantum puto, eſt prohibita iure diuino: qui autem plura beneficia habent, legitimum dominium habent. De iure autem diuino prohibitum eſt poſt ſponſalia ducere ſecundam: & tamen ſi fiat, matrimonium tenet. uel dicatur ſic, Ante omnia præmitto, quòd multum intereſt, pactum aliquod aut factum eſſe prohibitum

bitum iure,& eſſe irritum iure,aut nullũ. Multa enim ſunt iure tam humano quàm diuino prohibita,quæ tamen facta tenent:exẽpla ſunt ita manifeſta,ut reuocare in memoriam nõ ſit opus. Manifeſtũ eſt prodigalitatem eſſe prohibitam iure diuino,& tamen donatio prodigalitatis tenet,& per illam uerum ius acquiritur. Contractus ſimoniacus,ſiue etiam collatio ſimoniaca prohibita eſt iure diuino:tamen quatenus ad ius diuinum ſpectat,facta tenet, ex tali collatione recipiens eccleſiaſtiũ beneficium,aut ſacerdotium,uerum titulum conſequitur. Beneficiorum multitudo prohibita eſt iure diuino,& tamen qui poſsidet, uerum titulum habet, percipitque iure fructus beneficiorum. Et ut propius ad argumentum, quod tractamus, accedamus, poſt ſponſalia cum una facta,matrimonium contrahere cum ſecũda prohibitum eſt lege diuina & naturali:tenet tamen matrimoniũ. Et in uniuerſum ubicunque lege eccleſiaſtica eſt impedimentum impediens matrimonium contrahẽdum, non autem dirimẽs contractum : peccatur quidem contra legem in peccato matrimoniali,nihilo minus matrimonium ualidum eſt, & ratum. Item poſt uotum ſimplex, prohibitum eſt de iure diuino matrimonium, factum tamen
a tenet. Ex quo infero,quòd*ex hoc, quòd aliquæ perſonæ iure diuino prohibentur con-

 trahere,

trahere, non ſufficienter probatur, quòd ſi cō trahatur, matrimonium ſit nullum, & irritum. patet, quia (ut oſtenſum eſt) non ſufficit pactū eſſe prohibitum, ut ſit irritum & nullum. non ergo ad probandum, quòd aliquod matrimonium ſit irritum, ſatis eſt probare, quòd perſonæ ſint prohibitæ iure diuino. Et confirmatur, Nam ſub eiſdem uerbis, quibus perſonæ coniunctæ conſanguinitate, aut affinitate in lege prohibebantur, etiā aliæ perſonæ, inter quas tamen matrimonium conſtare poterat: ut Exod. 34. prohibebatur filiis Iſraël accipere uxores de filiabus Chanaan, & Leui. 21. prohibentur ſacerdotes accipere uxorem, ſcortum, aut uile proſtibulum: & tamen nō puto ſiquis contra mandatum Domini huiuſmodi uxorē duxiſſet, non futurum uerum matrimonium, cùm Deuterono. 21. licentia permittatur filiis Iſraël accipiendi in uxorem mulierem ex captiuis alienigenis ſub certis cæremoniis, & ſolennitate. S. Tho. tamē diſ. 39. dicit, ꝙ intelligitur de aliis gētibus uel cùm uolebat cōuerti ad ritus Iudęorū. Et de Salomone legit̄ 3. Reg. 2. ꝙ habebat uxores Moabitidas, & Ammonitidas, & Ethæas de gētibus ſup quibus dixit Dominus Iſraël, Non ingrediemini ad eas, nec de illis ingrediētur ad ueſtras: & tamen illæ erant ueræ uxores, ſic enim Scriptura appellat eas. Et Neemiæ ultimo legitur de filis Iſraël, quòd du-

Exod. 34. *Leuit. 21.* *Deute. 21.* *S. Thom.* *3. Reg. 2.* *Neemi. ultimo.*

cebant

cebant uxores Azotidas, Ammonitidas, & Moabitidas. Item habetur 1. Eſdræ 10. & .3. 8. &.9. Imò expreſsè dicitur c.8. ꝙ collocauerũt & mulieres alienigenas ſibi in matrimoniũ. Vide tamen S. Tho. 4. diſtin. 39. Vbi uidetur dicere, quòd nõ fuit uerum matrimonium, nec tamen uidetur aſſeuerandũ omnes illas pro ſcortis, & concubinis habendas, & pro non legitimis uxoribus. Nõ ergo obſtat præceptum Domini, quominus etiam ex uetitis mulieribus accipere uxorẽ quis poſsit. Ex quibus omnino infertur, quòd ex hoc, quòd aliquæ perſonæ prohibentur à matrimonio in Leuitico, non firmiter probatur, ꝙ inter eas non poſsit eſſe uerum matrimonium, etiam durante lege. Et ut exemplo rem apertiorem faciamus, ſi in Leuitico ſcriptum eſſet ne quæ uotum cõtinentiæ uouiſſet, uirum acciperet: an ſi talis contra mandatum Domini nupſiſſet, non fuiſſet uerum matrimonim? profectò non eſt dicẽdum, cùm re uera nunc ſit iure diuino prohibitum, & tamẽ hactenus nemo negauit ſeiuſmodi mulierem nubere poſſe. Nec ius diuinum efficacius eſſe poterat in ueteri teſtamento quàm in lege euangelica eſt. nõ ergo ſatis uidetur eſſe, ut negemus inter aliquas perſonas matrimonium conſtitui poſſe, quòd iure diuino prohibitæ ſint, &c.

1. Eſdræ. 10. & 3.8.9.

S. Tho.

3 ¶ Secundò dico, ꝙ * ex hoc ꝙ in Leuitico a-

quæ perſonæ ſint prohibitæ contrahere, non eſt argumentum, quòd illæ perſonæ ſint prohibitæ rempore legis euangelicæ iure diuino. probatur, Quia totum uetus teſtamentum eſt abrogatū. Multa enim ſunt in ueteri teſtamēto præcepta diuina, quæ tempore Euangelii euacuata ſunt. Qualia ſunt præcepta omnia cęremonialia, itē & iudicialia. quod ſatis cōſtat non ſolùm ex uerbo Domini in cruce, Conſummatum eſt: ſed etiam ex ſententia & concilio Apoſtolorum Actuū 15. ubi retractata hæreſi Phariſæorum dicentiū, quòd oportebat circuncidi eos & ſeruare legem Moyſi, tandē uentū eſt in decretum illud, Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis, nihil ultra imponere uobis oneris, quàm hæc neceſaria. Et Pau. Rom. 7. Lex in homine dominat quāto tēpore uiuit: itaque uos fratres mortificati eſtis legi per corpus Chriſti. Quod exponit per ſimilitudinem mulieris, quæ ſub uiro eſt, quæ mortuo uiro ſoluta eſt à lege uiri. Et ad Galat. 4. hoc idem aſtruit per ſimilitudinem pueri, qui eſt ſub pædagogo uſque ad definitum tempus à patre. Et rurſus exponit per illud, Abraham duos habuit filios, unum de ancilla, alterum de libera, & dictum eſt ei, Eiice ancillam, & filium eius: & ſubdit, Itaque non ſumus filii ancillæ, ſed liberæ: per ancillam uidelicet intelligens uetus teſtamentum, per liberam nouum teſtamentum.

Roma. 7.

Galat. 4.

tum.& ad Hebræos 7. Reprobatio fuit prio- *Hebræ.7.*
ris mandati propter infirmitatem eius & inuti
litatem.Et illud ad Heb.8. Inducit Ierem. 31. *Ierem.31*
Ecce dies ueniunt, dicit Dominus, & cõſummabo ſuper domum Iſraël, & ſuper domũ Iuda teſtamentum nouum, non ſicut teſtamentum, quod feci patribus eorum.& ſubdit, Nouum antiquauit prius: quod autẽ antiquatur, & ſeneſcit, prope interitum eſt. Ex hoc ergo, quod Leuit.18.cauetur, ubi arcentur perſonæ certæ, nullum trahitur argumentum. & ſi adiiciatur, Quia præcepta moralia ueteris teſtamẽti non ceſſauerũt.cùm ergo Apoſtolus non faciat diſtinctionem inter præcepta, uidetur ergo, quòd nec iſta ceſſauerunt. Ad hoc reſpõdetur, quòd argumentum omnino concludit, quòd omnia, quæ potuerunt ceſſare, ceſſauerunt. Vnde præcepta moralia nullum uigorem habent ex lege. Itaque ex eo loco non maius argumentum trahitur ad probandum non licere nunc matrimonium inter gradus illic prohibitos, quàm ſi quis uelit probare ex eadem lege abſtinendum eſſe à carnibus ſuillis, uel certis diebus à fermento. Nec ſolùm non adducitur ex eo capite ſufficiens argumentum, ſedetiam hæreticum eſt aſſerere, ideo quenquam prohiberi in lege Euangelica à matrimonio conſanguineorum, quòd ſit prohibitum in Leuitico: cùm ſit hæreticum dicere,

quòd lex Moſayca currat ſimul cum Euangelica.ut in c.maiores de baptiſmo, & eius effectu.oppoſitum fuit error.

4 ¶Tertiò dico, ꝙ dubiũ hoc,*quæ ſcilicet perſonæ prohibitæ ſunt à matrimonio iure diuino,terminari nõ poteſt,niſi ratione naturali: hoc eſt,ex morali philoſophia, & propoſitionibus cognitis ex lumine naturali. Probatur, Nihil cognoſcitur,niſi uel reuelatione,uel ratione naturali.Si ergo de hoc autnihil,aut certè non adeò multum eſt de hac re in Scriptura traditum,ex quo tradi poſsit argumentum, in nouo teſtamento,tractata quæſtio non inuenitur:in ueteri autem non ſatis pro præſenti tempore ſufficit ad expediẽdum quæſtionẽ, quid ſuper hac re cautum ſit. Reſtat ergo ut referẽdũ ſit in iudiciũ naturalis rationis. Et confirmatur,Quia receptiſsimũ eſt apud oẽs theologos,& neceſſariũ eſt ita tenere,ex omnibus præceptis ſola moralia integra,& firma reſtitiſſe in noua lege. Cũ autem eadem omnino ſint moralia præcepta ex omniũ ſentẽtia,quæ naturalia ſunt uel iuris naturalis:eadẽ omnino quæſtio eſt,an præceptũ Leuitici de gradib' matrimonii,nũc teneat, ac ſi quæraẽ,an illud præceptũ ſit iuris naturalis.ꝙ autẽ ſit de iure naturali,niſi naturali ratiõe cognoſci nõ poteſt:quare, omnino tota res humanis & naturalib' rationib' trãſigẽda eſt.Et cõfirmaẽ,Quia lex euãgelica

gelica tum multis iuſtiſſimis cauſis, tũ uel ob hãc cauſam lex libertatis à Chriſto & ab Apoſtolis uocatur, quòd ſolo iure naturali, poſt Euangelium Chriſtiani teneãtur. Quare ſi iure naturali matrimonium aliquod damnatum non ſit, omnino nihil eſt, quòd tale matrimonium illegitimum inter Chriſtianos ſit. Puto enim nullum eſſe præter præcepta iuris naturalis præceptum negatiuum in Euangelio. Cum ergo præceptum impediens matrimonium ſit negatiuum, non eſt in noua lege, lex autem uetus anthoritatem nullam facit. rationi ergo naturali ſtare debemus. Nec eo tamen diſputatio, aut examinatio erit infirmior: ipſa enim rationalis, non eſt humanum inuentum, cùm naturale lumen ab ipſo Deo naturæ conditæ donatum ſit. Illud enim eſt lumen uultus Domini, quod ſignatum eſt ſuper nos (ut propheta dicit) atque adeò, etiam. Paul. ad Roma. I. quæ naturali ratione cognoſcuntur, reuelationem diuinã uocat. Deus enim, inquit, illis reuelauit. Quare nõ multo incertior erit diffinitio ſi ex naturalibus procedat, quàm ſi ex ſacris literis argumentaremur. *Roma.1.*

5 ¶His premiſsis pono cõcluſionem, Nõ oẽs gradus in Leuitico prohibiti, ſunt iure naturali prohibiti. Probatur, Nam, ut à principio admonebam, ratio, & neceſsitas in moralibus, & prorſus in omnibus agendis ſumenda eſt ex

fine, ſed uterque finis matrimonii ſaluus prorſus & incolumis conſtabit, etiam ſi nō omnes illæ perſonæ à matrimonio arceantur, & elimi nentur: ergo quātum ex iure naturali pendet, non omnes illæ perſonæ ſunt prohibitę ad matrimonium inter ſe iungendum. Probatur minor, Exemplo prohibetur in lege, ne quis ducat amitam, aut materteram: certè non uidetur quòd officiat, aut obſtet ad finē matrimonii, ſiue ad procreationem, aut educationem prolis, ſiue ad maritalia officia, & obſequia. Et ut apertius intelligatur, ſecludamus totū, quod in Leuitico proditum eſt, poſtquam ex illo loco non poteſt trahi argumentum contra noſtram concluſionē: nec plus obligat illud præceptum, quàm ſi nunquam latum eſſet, & agamus ſola ratione. certè non inuenietur probabilis ratio, quæ amitam à cōnubio nepotis arceat. Et confirmatur, Nunquam aliquis philoſophorum, qui tamen de cōnubiis multa ſcripſerunt, putauit illicitum matrimonium inter huiuſmodi neceſsitudines. non ergo uidetur hoc eſſe ꝓhibitū iure naturali: certè enim alicui ueniſſet in mētē ius hoc, ſi naturale eſſet. Et cōfirmaт ulteriùs, Huiuſmodi enim matrimonia ut ex hiſtoria agnoſcere eſt, paſsim celebrātur inter gentes ſine quacūque reprehenſione: & tamē, ut Apoſtolus ad Rom. dicit, Gētes, quę legē naturæ nō nouerūt, naturaliter quæ legis ſunt

ſunt faciũt: hoc eſt, quæ legi naturę cõſentanea ſunt. ergo omnino nõ uident ea cõnubia lege naturali damnata. Secũdo principaliter arguitur. Nã aliquæ pſonæ æqualiter cõiunctæ ſicut illę, quę prohibentur in lege, eadem lege contrahere permittuntur, & tamen ſtandũ in lege naturali, eadem ratio uidetur de utriſque: ergo neque illæ, quę prohibentur in lege, omnes ſunt de iure naturali. Antecedens patet, Prohibetur in lege, ne eadem mulier nubat duobus fratribus, & tamen nõ prohibetur ne idem uir ducat duas ſorores. cùm autem prorſus uideatur eadem ratio de utriſque, cùm ſit eadem prorſus affinitas, & coniunctio: ergo ſi inter alteras matrimonium licitum eſt iure naturali, non uidetur quare inter alteros ſit prohibitum. Tertiò arguitur, Ante legẽ ſcriptam inueniũtur aliqua matrimonia, etiam inter ſanctos confecta, quę tamẽ in lege prohibentur, ut cognoſcere licebit ſacrã ſcripturã euoluẽti. ergo nõ omnia, quę lege prohibent̃, prohibent̃ lege naturę. Cõſequẽtia probat̃, q̃a ea quæ ſunt naturali iure prohibita, nõ plus licebant ante legem, quàm in lege. ergo, &c.

¶ Contra hanc concluſionem tamen arguitur primò, Aliquę perſonę prohibitæ in Leuitico ſunt de legẽ naturę, & non uidetur maior ratio de aliquibus, quàm de aliis. ergo omnes ſunt prohibitæ lege naturali. Aſſumptum pa-

 tet,

tet, de patre & matre cum filiis ſuis, quod eſſet contra leges naturæ. quod ex eo manifeſtũ eſt, quia nũquam fuit aliqua natio tam barbara, quæ non huiuſmodi connubia horreret, imò etiam bruta, & feræ tales concubitus refugiunt, ut Ariſto. lib. 1. de animalibus ponit. Itẽ de uxore patris, de qua Apoſto. 1. Corin. 5. Auditur inter uos fornicatio, qualis nec inter Gẽtes, ita ut uxorem patris aliquis habeat, unde uidetur quòd ſit contra legem naturæ matrimonium inter priuignum & nouercam. Et cõfirmatur, Si omnia connubia licita ſunt ubi finis matrimonii ſaluus eſſe poſsit, ſequitur, nulla prorſus eſſe illegitima. Poteſt eſſe enim educatio, & procreatio prolis, & mutua officia & obſequia inter quaſcunque perſonas, alioqui non ſteriles. ergo cùm omnia ſint legitima matrimonia ſic, nec ſufficit quòd ſint conuenientia ad fines matrimonii. Secundò, illud præceptum Leuitici nõ eſt cæremoniale, ut manifeſtum eſt: nec etiam uidetur iudiciale, cùm iudicialia ſint, quæ iuſtitiam componunt inter homines, ad quod illud præceptum non uidetur ſpectare. ergo uidetur quòd ſit præceptum morale, & ex conſequẽti de iure naturali. Tertiò arguitur ſic, Illa quæ prohibentur in illo præcepto, erant illicita apud gentes etiam ante legem. ergo ſunt de iure naturali Conſequẽtia eſt nota, cùm gentes alia lege non tenerẽtur.

Ariſto.
1. Corin. 5.

Ante

Antecedens probatur,Nam poſt illud præceptum ubi prohibentur illæ perſonę in eodem capit. ſubditur, Nec polluamini in omnibus his,quibus contaminatæ ſunt gentes uniuerſæ,quas ego eiiciam ante conſpectũ ueſtrum, & quibus polluta eſt terra,cuius ego ſcelera ui ſitabo,ut euomant habitatores ſuos.Ex quibus certè uidetur,quòd illa eadem quæ in loco illo prohibentur,eſſent illicita,& ſcelerata inter Gentes,quæ certè non fuiſſent,niſi lege naturali prohibita eſſent.Et cõfirmatur, Quia eiſdem uerbis prohibentur omnes neceſsitudines,quæ arcentur,& interdicuntur à matrimonio in illo capitulo. Semper enim dicitur reuelare turpitudinem,quod uidetur quãdam naturalem inhoneſtatẽ præ ſe ferre,& eodem nomine appellat ſcelera abominationes, execrationes.ergo ſi aliqui gradus ſunt cõtra ius naturale,& omnes.

¶Ad hæc argumenta reſpõdetur.Ad primum quidem,cõceſſa maiori,nego minorem:& dico ſine dubio eſſe prohibitum iure naturali cõnubium inter filium & matrem,& inter filiam & patrem.Pro quo eſt conſiderandum,quòd ſicut uirtutes ſunt connexæ(ut Ariſto. tradit) & omne uerum uero conſonat, ita & præcepta Dei inuicem conſonant,nec ulla ex parte repugnant.alioqui Sapientia diuina non omnia ſuauiter diſponeret,ſi quid uno loco præciperet,

ciperet, alibi prohiberet. Non enim ſolùm præcepta non ſunt ſibi contraria, ſed ita ſe mutuò iuuant, ut difficile admodum ſit alterum ſine altero ſeruari. ergo cum ſit unum præceptum iuris naturalis uenerari parentes, & reuereri, ergo, &c. Item eſt præceptum, ut coniuges mutuò ſibi inſeruiant, cùm ſit ille alter ex duobus matrimonii finibus, nullo modo matrimoniũ conſtare inter parentes & liberos poteſt. Quo modo enim mater filio ſalua reuerentia & pietate ſeruire poterit? quo modo ex præceptis & nutu filii pendere? Aut quomodo filius ſuſtinere poterit, ut matri imperet, & coniugalia obſequiá exigat? Non ergo ullo pacto conuenire poteſt, ut filius matrem in uxorẽ habeat.

Epheſ. 5. Et confirmatur ex illo Pauli ad Epheſ. 5. Vnus quiſque uxorem ſuam ſicut ſeipſum diligat: uxor autem timeat uirum ſuum. Oportet ergo ſi mater nubat filio ſuo, ut filiũ timeat, quod exhorret naturalis lex. & in eodem, Mulieres uiris ſuis ſubditæ ſint ſicut Domino: quoniã uir caput eſt mulieris, ſicut Chriſtus caput eſt eſt eccleſię: ſed eccleſia ſubiecta eſt Chriſto, ita mulier uiro in omnibus. Oportet itaque matrem in omnibus ſubiectam eſſe filio cõtra legem naturę. Quòd ſi contendat quis hac ratione bene obſtari ne mater nubat filio, non autem impediri quin filia nubat patri: nec hoc quidem ſatis commodè fieri poteſt. Præterea,

Nã eſto, ꝙ uir caput ſit mulieris, tamẽ mulier ſocia eſt, non ſerua. & notũ eſt nõ poſſe inter officia & munia coniugalia commodè ſeruari pietas, & reuerẽtia liberorũ ad parentes. Vxor certè ius habet exigẽdi debitũ à uiro, quod filiæ in patrẽ nõ ſatis cõuenire poteſt. & Pau. 1. Cor. 7. Nolite fraudare inuicẽ, niſi fortè ex cõſenſu ad tẽpus, ut uacetis orationi: nõ eſt autẽ cõſentaneũ ut pater ad orãdũ filiæ conſenſum expectare debeat. Et in eodẽ loco. Paul. Quicũ uxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt mundi quomodo placeat uxori, & quæ nupta eſt, cogitat quę ſunt mũdi, quomodo placeat uiro. Nihil autẽ minus cõuenire uidet, quàm ut pater ſolicitus ſit quomodo placeat filiæ, aut mater quomodo filio placeat, cum ecõtrario filii ſoliciti eſſe debẽt, quomodo placeãt parẽtibus. Et præterea, hoc omnino uidet tollere principalem finẽ matrimonii, ſcilicet procreationẽ & educationẽ liberorum: nã ut in plurimum ita euenit, ut cũ filius adultus ſit, mater iam ſit effœta, & anus, & minimè idonea uiro, ut intelliget facilè quis ſi rationem ætatum humanarũ habeat. Atque adeò ex huiuſmodi connubiis, aut nulla, aut certè rara proles poſſit procreari. & rurſus mater ſeneſcat neceſſe eſt, filio adhuc eodemque uiro in iuuentutis flore conſtituto, quod præterquã quòd eſſet continentiæ grande offendiculum, cùm tamẽ matrimonium ſit

1. Corin. 7.

in reme

in remedium continentiæ,ſed omnino impediretur magna ex parte liberorum procreatio, non habēte ſcilicet huiuſmodi marito ex qua filios ſuſciperet: quod eſſet magnum reipub. detrimentum, & generis humani iactura. Et quanquam non ita uideatur grande inconueniens,ſi filia patri nuberet:tamen ſi ratio ætatum habeatur, æquè uidetur magna ex parte procreationem liberorum impediri ex talibus cōiugiis,& incontinentię adoleſcentium fœminarum incendiū grande parari. Quare prorſus pro indubitato haberi debet, eiuſmodi connubia naturali lege eſſe modo illegitima, & inceſta. Quod etiam ſatis ſignificatur ex uerbis ipſius primi parentis Gen.2. Propter hanc relinquet homo patrem & matrem,& adhęrebit uxori ſuæ,ſignificans ſcilicet aliam debere eſſe uxorem,& uirum,quàm patrē & matrem. Et quamuis non ita certum ſit,aut notum, eadem uidetur ratio de uxore patris,ſiue de nouerca. Cùm enim ex coniugio fiant duo in carne una,eadem pietas uidetur deberi uxori patris,& reuerentia,ac ipſi patri,quare nec illam decet in uxorem accipere:& eadem ratione liberorum generatio impediretur,ſicut ex matrimonio cum matre. Quare hoc etiam matrimonium uidetur lege naturali prohibitum.

¶ Ad propoſitum deſcendendo de caſu inter regem & reginam Anglorū, quæritur utrum

accipere

accipere relictam fratris defuncti uxorem ſit prohibitum iure naturæ. Ad hoc ſit prima cõcluſio principalis, Ducere* uxorem fratris defuncti non eſt prohibitum lege naturæ. Pro cuius probatione præmitto, quòd aliqua ſe habent tripliciter ad ius naturale: quædam enim ſunt de ſe inhoneſta ſemper, quę ſcilicet in nullo caſu licitè fieri poſſunt, ut periurium & adulterium, ſicut econtrario quædam ſemper & per ſe ſunt honeſta, ut Deum colere, parentes uenerari, & ſimilia. Hoc ius naturale dicitur neceſſarium, ſiue immutabile. Alia ſunt de ſe quidem inhoneſta, & prohibita iure naturali, ſed quandoque propter graues cauſas poſſunt licitè fieri. Sicut econtrario ſunt aliqua honeſta quidem, & conſona rationi, & principiis moralibus, ſecluſa etiam omni lege poſitiua, imò præcepta lege naturali: ſed tamen non habent bonitatẽ immutabilem, uel neceſſariã, ſed ſecundum diuerſas temporis, loci, & perſonarum circunſtantias, & conditiones uarietatem recipiunt, ut ſeruare fidem, reddere debitum, non habere plures uxores, & ſimilia. Alia ſunt, quæ non ſunt quidem prohibita iure naturali, ſed inter minora bona computantur, quale fortaſſe eſt matrimonium reſpectu cælibatus, de quibus Paul. 1. Corin. 6. Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt. horum contraria naturali iure ſunt approbata tanquam 1. Corin. 6.

meliora

meliora quidem,ſed non ut neceſſaria, abſolu tè loquẽdo.Fortaſſe cælibatus(ſicut diximus) iure naturali præfertur matrimonio:nõ tamen alterum eſt in præcepto,alterum prohibitum. Rationes Pauli 1.Corin.7.quibus præfert cælibatum matrimonio, uidentur procedere in iure naturali.Item paupertas melior eſt diuitiis,neutrum tamen ſub præcepto.His ſuppoſitis,dico,quòd ducere relictam fratris nõ eſt de primo genere prohibitorum iure naturali. Probatur,Nulla ratione naturali, quæ quidẽ neceſſaria uideatur,probari poteſt, illum eſſe tam in honeſtum,ut in nullo caſu liceat fieri. ergo,&c.Confirmatur manifeſtè, Quia illud aliquando(ut omnes fatentur)licuit. Hoc pa-

Deuter. 25. tet Deutero.25.ubi præcipitur,ut frater accipiat uxorem fratris ſui ſine liberis defuncti.Si enim eſſet malum ex proprio genere,uel non poſſet Deus diſpenſare, ſecundum ſaniorem ſentẽtiam,ſicut nec in periurio,uel certè non ita paſsim,& ſine grandi neceſsitate: ſolùm ceremoniæ,& ſignificationis gratia diſpẽſaſſet. & omnino abſurdum eſt,& parum pium dicere,quòd Deus legem condiderit contrariã legi naturali primæuæ.

¶ Secundò dico,quòd inter ea quæ continentur Leuit.18.præter primum gradum,ſcilicet inter aſcẽdẽtes & deſcendẽtes,fortaſſe omnia alia ſunt prohibita iure naturali.Secundo modo,hoc

do hoc eſt abſolutè,& nõ urgẽte aliquà graui cauſa,& rationabili. Illicitum eſt contrahere in aliquo gradu prohibito in Leuitico. Probatur, Quia ex tali matrimonio ſemper ſequitur aliquid, quod licet non tollat finem matrimonii, tamen ex parte officii uel obſtat fini, uel eſt contra reuerentiam naturalem debitam cõſanguineis, ut quòd nepos ſit dominus & caput amitæ aut materteræ, cui debetur idem honor qui matri:& non uidetur conſentaneum rationi naturali, ut amita ſeruiat nepoti, & timeat nepotem: & ſimile poſſet dici de omnibus aliis gradibus prohibitis in lege. Sed iſta commoditas, quæ contingeret ex huiuſmodi coniunctionibus, omnino non eſt tanta, quin poſsit compenſari aliquo magno bono, quod ex tali coniunctione conſequitur, aut graui malo quod deuitetur, ut ad conſtituendum pacem in republica, ad tollendas ſimultates inter illuſtres, ad ſupplendum inſignem aliquam ſolitudinem,& raritatem hominum in orbe, aut prouincia. In hoc ergo genere reponi poteſt matrimonium uiri cum uxore fratris defuncti. uidetur enim quòd ex tali coniunctione irrogatur iniuria quædam priori uiro. Semper enim æſtimatum fuit uxorem ingratam eſſe priori uiro, quæ ſecundò nupſit. Vnde ètiam Dido apud Maronem.

Ille meos primũ, qui me ſibi iunxit, amores *Vergi.*

 Abſtulit,

Abſtulit, ille habeat ſecum, ſeruetq; ſepulchro.

Et paulò prius.

Antè pudor quàm te uiolem, aut tua iura reſoluam.

Quaſi inhoneſtè, & turpiter acturam diceret, ſi priori marito alterum ſuper induceret: turpius autem ſic, per hoc quòd frater ſit huius qualiſcunquę iniuriæ aut ingratitudinis author, ut particeps uxorem fratris ipſe accipiens. Quare uidet ſua natura illaudabile, & reprehẽſibile, nõ quin ex cauſa aliqua cõpẽſari poſsit hoc quod de ſe parũ honeſtum uidetur.

¶ Tertiò dico, quòd fortaſſe hoc ipſum *matrimonium* non in ſecundo genere, ſed in tertio reponendum eſt: hoc eſt, non inter ea, quæ natura ſua mala ſunt, licet ex circunſtantia bona eſſe poſsint, ſed inter ea quę minus bona ſunt: hoc eſt, licet quidem ſolo iure naturali poſito uxorem fratris accipere liceat, ſed non expediat, hoc eſt, melius eſt abſtinere ab huiuſmodi matrimoniis, quẽadmodũ & quidã gradus ab eccleſia interdicti ſunt à matrimonio, ut inter cõſobrinos, uel in quarto gradu cõſanguinitatis, aut affinitatis. non enim apparet ratio malitiæ in tali cõiunctione, licet oſtendatur magis expedire, ut talia matrimonia interdicantur.

7 ¶ Secunda concluſio principalis, Ducere* relictam fratris ſine liberis defuncti, ut in cauſa re

gum

gum Anglorum contigit, nunquam fuit prohibitũ iure diuino ueteris legis. Probatur, Si fuiſſet prohibitum hoc, maximè fuiſſet in illo pręcepto Leui.18.& 20. Non reuelabis turpitudinem uxoris fratris tui. ſed hoc non probatur, quia aut intelligitur lex illa uiuente fratre, qualiter intelligitur illud Iohan. Baptiſtæ, ad Herodẽ, Nõ licet tibi habere uxorẽ fratris tui, & hoc non obſtat concluſioni: aut intelligitur de fratre defuncto cum liberis, & nec hoc obſtat: aut de fratre mortuo ſine liberis, & hoc modo probatur, quòd non poſsit intelligi. Nam Deuteron.25. lata eſt lex, ut ſi frater ſine prole deceſſerit, relictam fratris frater ſuperſtes accipiat. ergo lex illa Leuitica intelligi nõ poteſt de fratre ſine liberis defuncto. Nã audiendum non eſt, aut quòd in lege eſſent duo contraria præcepta, aut quòd id quod eſt in Deuteronomio, ſit diſpenſatio eius legis, quæ eſt in Leuitico. Nõ enim eſt ſatis intelligibile, ut eodẽ tempore aliquid prohibeatur, & diſpẽſetur in eo generaliter. nam diſpenſatio nihil aliud eſt, quàm relaxatio legis: ac per conſequẽs ſingulariter licebat fratri ducere uxorem fratris ſine liberis defuncti. Non ergo erat lex, talia matrimonia interdicens: nihil enim plus efficiunt illæ leges latæ in Leuitico & Deute. quàm ſi eadem cauſa ſanciretur primũ, ne quis uxorem fratris cum liberis defuncti duceret.

Leuiti. 18. & 20.

Deutero.25.

Secundum, ut uxorem fratris ſine liberis defuncti ſuperſtes frater ducere teneretur, aut certè poſsit. Iſtis enim duobus capitibus cauetur omnino totum, atque idem quo in Leuitico, aut Deuteronomio cautũ eſt: atque adeò mihi nõ eſt dubium, nec cuiquam ſanè ſacras literas tractanti & intelligenti, nunquam lege diuina prohibitum eſſe, ne frater uxorem fratris ſine liberis defuncti in uxorem accipiat.

8 ¶ Vltima concluſio contra bonã partẽ theologorum, Secluſo * iure humano ſine quacunque papæ diſpenſatione frater poſſet accipere uxorem fratris ſiue cum liberis, ſiue ſine liberis defuncti. Probatur primum, Si hoc connubium ſpectat ad ea quæ ſunt iuris naturalis tertio modo, id eſt, quæ ſunt quidẽ meliora, ſed contraria, nõ eſt prohibitum. Patet cõcluſio. Nam dato quòd melius eſſet nõ ducere quàm ducere, nihilominus non eſſet illicitum ducere: & dato quòd eſſet de ſecundo genere iuris naturalis, nihilominus poſſet ducere. Probatur primum, ſi ſubeſſet cauſa rationabilis, ut declaratum eſt, qua ſcilicet illud quod ſua natura malum eſt, licitũ in eo caſu faceret: ſed (in quo eſt difficultas) dico quòd etiam ſi nulla ſubeſſet cauſa rationabilis. Probatur, quia in primo fundamento huius quæſtionis diximus nõ eſſe idem matrimonium aliquod eſſe prohibitum, aut eſſe iure nullũ, aut irritum.

Vnde

Vnde dato quòd eſſet illicitum iure naturali, non ſequitur, quòd ſi contrahat, non teneat. ſicut etiam quòd idem uidetur, ſi ſucceſsiuè accipiat duas ſorores, uidetur æqualiter prohibitũ iure naturali, & tamen nõ eſt dubitandũ, quin ſecluſo iure humano matrimoniũ teneret, ſicut beatus Ambroſius ad Paternũ, dicit eſſe illicitum iure naturali, ut patruus accipiat neptem in uxorem, & tamen dubitari non poteſt, quin ſecluſo humano iure ſi contraheret, matrimonium teneret, cùm etiam tempore ueteris legis non eſſet prohibitũ, cùm Abraham habuerit Saram ſecundum Auguſt. & Hierony. neptem ex fratre. Et poſt legem ſcriptam Othoniel frater Chaleb duxit Axam filiam Chaleb. Ioſue. 15. & Iudi. 1. Non ergo eſt dubitandum, quin etiam nunc ſi quis duceret, teneret matrimonium.

¶ Et ad hunc ſenſum intelligenda ſunt ſanctorum dicta, dicentium, quòd aliqui gradus ſunt prohibiti iure naturali, qui tamen nunquam in lege prohibiti inueniuntur, ut inter conſobrinos. Item etiam quandocunque dicunt, quòd ſit contra legem naturæ, accipere uxorẽ fratris, intelligendum inquam ſine dubio eſt, quòd eſt quidem illicitum iure naturæ: non ita tamen, ꝙ ſi fiat, non teneat factum ſicut ſuprà dictum eſt, quòd qui poſt uotum cõtinentiæ acciperet uxorem, peccaret quidem contra

legem naturæ:nullus tamen hactenus defendit,quin tale matrimonium teneat. Oportebit ergo rationē reddere,utquid,cùm ęquè, uel certè plus ſit cōtra legem naturę, uxorem poſt uotum continentiæ accipere, quàm relictam fratris,ùtquid inquam ſi in primo caſu matrimonium tenet,nō in iſto etiam teneat. Confirmatur apertè & manifeſtè ex c.finali. de diuortiis. Vbi cùm eſſet conſultus Innocentius tertius,Quid de Lenonienſibus conuerſis ad fidem faciendum eſſet, qui priùs ſecundum tenorem legis Moyſi uxores fratrum ſine liberis defunctorum duxerant. Reſpondet pontifex,concedens illis,ut in contractis matrimoniis perſeuerent.Manifeſtum eſt etiā quòd ſi talia matrimonia eſſent irrita iure naturali,non poſſet pontifex illa concedere,aut approbare, maximè cùm lex Moyſi, non ſolùm apud Chriſtianos,ſed apud omnes mortales prorſus iam nullius ſit uirtutis,& efficaciæ. Quare ſi nobis iure naturali interdicerētur talia matrimonia,non releuaret ab hoc interdicto uel lex,uel diſpenſatio Moyſi. Quare ſine dubio concluditur,tale matrimonium nō eſſe iure naturali prohibitum:uel ſi eſt,non ita tamen,ut ſi attentetur,factum dirimatur.

¶Ex quo ſequitur corollarium quòd omnes infideles contrahentes in gradibus ab eccleſia prohibitis, ſi non conſtet eſſe iure naturali

prohibi

prohibitum,uere contrahunt,& eſt ratum matrimonium.Itaque ſi quis inter infideles duceret relictam fratris ſiue cum liberis, ſiue ſine liberis defuncti, dubitandum non eſt, quin tale matrimonium eſſet ualidum, nec conuerſi ad fidem indigent papæ diſpenſatione, imò neque quacunque authoritate poſſent ſeparari,ſcilicet cùm ſolo iure humano, quo infideles non tenentur,huiuſmodi matrimonia ſint interdicta.

HAEC HABVI PATRES GRAVISSIMI.

PRIMA CONCLVSIO.

¶ Quanquam de eſſentia,aut neceſsitate matrimonii non ſit uiri aut mulieris conſenſus: ille tamen quacunque intentione,& uerbis, cōditione interpoſita ad matrimonium nunquam ſufficit, etiam conditione conſenſum comitante.

SECVNDA CONCLVSIO.

¶ Non ſolùm lege diuina,& eccleſiaſtica,ſed ciuili etiam impedimenta poni poſſunt:nec tamen omnia in Leuitico cōtenta iure naturali aut diuino matrimonium dirimunt.

TERTIA CONCLVSIO.

¶ Sicut eccleſia fortaſſe matrimonium ratum dirimere nō poteſt,ita neque religionis profeſsio ſemper dirimit etiam ante matrimonii conſummationem.

FINIS PRIMI TOMI.

REVERENDI

PATRIS F. FRANCISCI DE
Victoria, ordinis Prædicatorum, ſacræ Theologiæ in Salmāticenſi Academia quondam primarij Profeſſoris, Relectionum Theologicarum,

*

SECVNDVS TOMVS.

ALESANDRINA

Lugduni, apud Iacobum Boyerium,
M. D. LVII.
Cum priuilegio Regis ad decennium.

REVERENDI
PATRIS FRATRIS FRAN-
CISCI A VICTORIA, ORDINIS Prædicatorum, ſacræ Theologiæ in Salmanticenſi Academia quondam Profeſſoris primarii, Relectio

*

DE AVGMENTO CHAritatis, & diminutione.

SVMMA.

1 *Charitas, an augeatur per quemlibet charitatis actum. Et quomodo de hoc tres opiniones recitantur.*

2 *Actus intenſior habitu, an augeat habitum ſecundum ſuam totam latitudinem, an ſolùm ſecundum exceſſum, quem habebat ſupra habitum.*

3 *Actus intenſior, quòd non augeat habitum per totam ſuam latitudinem, ſed ſolùm ſecundum exceſſum quem habet ſupra habitum, probatur.*

4 *Actus quilibet meritorius, quòd augeat gratiam ſecundum totam ſuam latitudinem, & non ſolùm ſecundum exceſſum ſupra habitum.*

5 *Charitas, quòd non augeatur per totam latitudinem actus, ſed ſolùm ſecundum exceſſum actus ſupra habitum.*

6 *Charitas, quòd nunquam ſit æqualis gratiæ, ſaltem in adulto.*

7 *Gloria, quòd reſpondeat gratiæ, & non charitati.*

8 *Opiniones ſecunda & tertia de augmento charitatis,*

in quo differant à prima, examinatur.

9 Agentia plura quòd nunquam producant maius lumen, uel calorem in primo puncto ſuæ ſphæræ, uel actiuitatis, quàm produceret unum illorum, quod maximum eſt.

10 Lumen productum quod nũquam ſit maius, quàm ſit lumen in maximo luminoſo.

11 Charitatis per quemlibet actum quantumuis remiſſum, quòd mereatur quis, & habebit maiorẽ gloriam.

12 Charitatis per quemlibet actum quantumuis remiſſum, quòd augeatur gratia.

13 Charitatis ſi, per actũ remiſſum non augetur charitas ſtatim, quòd uoluntarium uideatur dicere, quòd augeatur in fine uitæ.

14 Habitus in augmento, an habeatur reſpectus non ad intenſiorem actus gradualem meritorij, ſed ad quantitatem meriti.

15 Habitus data opinione quòd non augeatur per actum remiſſum, an plures actus remiſſi poßint augere habitum, uel etiam unus actus continuatus poßit æquiualere in merito uni actui intenſo. Et de triplici iſtius quæſtionis opinione.

16 Meritum, quòd nullo modo proportionetur intẽſioni.

17 Meritum, quòd non ſolum proportionetur intentioni, ſed quòd nec magna multitudo actuum remiſſorum æquiualeat uni actui intenſo, uel perfecto.

18 Meritum quòd non duplicetur, niſi ſit magna continuatio & perſeuerantia in actu.

19 Habitus, quòd ſine dubio augeatur, quandocunq; peruenitur ad meritum æquale cum actu intenſo, ſiue per multiplicationem, ſiue per intenſionem.

20 Charitas quomodo dupliciter diminuatur. Vno modo per peccatum ueniale, alio modo per mortale.

Charitas

11 *Charitas, uel gratia, an per peccatum ueniale dimi-nuatur.*

12 *Peccatum ueniale quòd nullum poßit tollere gratiam, dato quòd quilibet tollat partem gratiæ.*

RELEGENDVS locus eſt Pauli Apoſtoli Philip.1. Oro ut charitas ueſtra magis ac magis abundet &c. Relectio habet duas partes. In prima agem' de augmẽto charitatis. In ſecunda, de diminutione eius. De augmento non omnes quęſtiones tractare ſtatuimus: neque enim liceret in tam breui uitæ tempore: ſed unam elegimus, quę inter Doctores celebrior eſt, & magis ad Theologum
1 ſpectat: & ea eſt, An per quemlibet actum charitatis augeatur charitas. Et quidem pro parte affirmatiua arguitur, quia quilibet talis actus eſt meritorius glorię, ergo & gratię, & per cõſequens charitatis. Aſſumptũ patet, quia actus bonus relatus in Deum, eſt bonus, & meritorius, ut latè tractat S.Tho.1.2. Conſequentia patet, quia gloria correſpondet gratiæ & charitati: ergo ſi pro tali actu datur maior gloria, ergo maior gratia, & charitas.

¶Pro parte negatiua arguitur, quia in agentibus naturalibus agens remiſſum non agit effectum intenſiorem: ergò neque actus charitatis remiſſus auget habitũ charitatis intenſum. Conſequentia probatur, quia de ſpiritualibus

& ſupernaturalibus debemus iudicare p proportionem ad naturalia, niſi oppoſitum conſtet teſtimonio ſcripturarum.

¶ De quæſtione hac eſt triplex opinio. Prima tenet alterum extremum, quòd, ſcilicet, quolibet actu charitatis quantumcunq; remiſſo augetur charitas & gratia. Iſta eſt communis opinio recentiorum, eorũ ſcilicet qui nominales uocantur, ut eſt uidere apud Gabrie. in primo diſt.17.quęſt.4.& in 2.diſt.23.quęſt.1.& in eiſdem locis apud alios Doctores.

¶ Secunda opinio tenet duo: primum, quòd pro quolibet actu quantumuis remiſſo datur maior gloria: ſecundum, quod per actum remiſſum non augetur charitas, aut gratia. Iſta opinio eſt Scoti in 4.& Ricard.in 2.diſt.16.

¶ Tertia opinio tenet alterum extremum, quę dicit, quòd per nullum actum augetur charitas, niſi ſit intenſior ipſo habitu charitatis, & per cõſequens, quòd pro tali actu nõ datur maior gloria. Iſta opinio uel eſt, uel attribuitur S.Tho.1.2.quæſt.52.art.3.& 2.2.quæſt.24.art.6.& in primo d.17.& uidetur opinio modernorum Doctorum 1.d.17.q.8.licet fortaſſe potius ſit cum ſecunda opinione recitata. Ex his opinionibus, primo uolo examinare quod eſt commune tribus opinionibus. Commune autem eſt ipſis, quòd per actum intenſiorem augetur habitus charitatis. Circa quod reuocatur

catur in dubium, An actus * intenſior habitu augeat habitum ſecundùm ſuam totam latitudinem, an ſolùm ſecundum exceſſum, quem habebat ſupra habitum. Verbi gratia, ſi habitus eſt ut quatuor, & actus intenſior ut octo, an habitus ille augebitur per octo gradus, an ſolùm per quatuor. Et uidetur quòd actus intenſior augeat habitum ſecundum ſuam totam latitudinẽ, quia aliâs non ſeruaretur debita proportio præmiorum ad merita. Si enim Petrus habeat actum meritorium ut quatuor, & per conſequens habitum charitatis & gratiæ ut quatuor, & poſtea habeat ſecundũ actum meritorium ut octo, ſi actus nó augeat habitum per totam latitudinẽ, ſed ſolùm ſecundum exceſſum, ſequitur quòd habitus charitatis & gratię in Petro erit ſolùm ut octo: & cùm gloria correſpondeat gratiæ, etiam erit ut octo, & tamẽ habebit meritum ut duodecim. ergo gloria eſt minor meritis. Et iterum ſi Petrus & Paulus primo habeant meritum ut quatuor, & per conſequens gratiam ut quatuor, & poſtea Paulus habeat ſecundum actum meritorium ut octo: iam ſecundùm hanc opinionem gratia Pauli erit ſolùm ut tria, & Petri ut quatuor. ergo eſt proportio dupla: & ſimilis proportio erit in gloria: & tamen meritum Pauli fuit triplum merito Petri. ergo inter illos non ſeruaretur ſimilis proportio inter pręmia, quæ fuit

inter merita. In contrarium autem arguit. Quia in agentibus naturalibus agens intenſum non auget effectum minoré ſecundum totam ſuam latitudinem, ſed ſolum ſecundum exceſſum, ergo ita eſt in habitibus & in actibus. Antecedens declaratur, & probatur, quia ſi calefactiuū ut octo applicaretur calido ut quatuor, non faceret calidum, ut duodecim, ſed ſolum ut octo. & quia ſolutio queſtionis principalis, bona ex parte pendet ex hoc dubio, uolo id diligentius examinare, & pono concluſionem
3 talem. Actus * intenſior non auget habitum per totam ſuam latitudinem, ſed ſolùm ſecundum exceſſum, quem habet ſupra habitum.

¶ Iſta concluſio probatur. Primo, de habitibus acquiſitis, quia loquendo de habitibus, qui ſunt in potentia naturali, puta intellectu, & appetitu ſenſitiuo, uidetur ſequi, quòd habitus quicunq; intendit, ſemper ad minus augeatur in duplo, quàm prius erat. Quia cùm potentia naturalis agat ſemper ex toto conatu, uidetur quòd ſemper actus elicitus ab habitu, ſit intenſior habitu, & per conſequens ſi auget habitum ſecundum totam ſuam latitudinem, ſemper augebit plusquàm in duplo, imò uidetur ſequi, quòd per quemlibet actum ſequentem augetur habitus plus quàm per omnes præcedentes. Patet gradatim diſcurrendo per actus. Si enim habitus prius ſit ut quatuor,

actus

actus ſequens ex toto conatu ad minus erit ut octo,& habitus ut ſex,& ſequens actus ad minus erit ut decem,& habitus ut nouemdecim, & ſequens actus ut uiginti, & habitus ut trigintanouem, & ſic conſequenter. Hoc autem conſequens nõ uidetur profectò admittendũ, ergo nec iſta opinio. Et confirmatur, quia omne agens poteſt agere conformiter ad formam, per quam agit, ut calidum ut quatuor, poteſt producere calorem ut quatuor: & lucidum ut quatuor, lumen ut quatuor. Ergo potentia agens per habitum ut decem, ad minus poteſt producere actum ut decem: & ſic potentia merè naturalis ſemper habet actum ad minus æqualem habitui, & per conſequens ſemper augetur ad minus in duplo. Secũdo confirmatur: Quia profectò nihil aliud uidetur eſſe habitus ut decem, quàm quòd poſsit producere actum ut decem: ergo habitus exiſtens in potentia natùrali, ſemper producit actum ad minus æquè intenſum. Secundo principaliter probatur idem de habitu infuſo, quia ſimiliter ſequitur, quòd ſi quis agit ex toto conatu, ſemper augebitur habitus infuſus plus quàm in duplo, imò per quemlibet actum ſequentem plus quàm per omnes præcedentes. Patet eodem modo, ſicut prius, quia actus ſequens habitum eſt ex toto conatu, uidetur quòd ſit intenſior habitu, & per conſequens auget habi-

tum ſecundum totam ſuam latitudinem, ſemper auget habitum plus quàm omnes præcedentes. Si enim omnes actus pręcedentes fuerunt mille graduũ, & per conſequens eſt mille graduũ actus productus ex tali habitu, ex toto conatu erit intenſior quàm mille graduum, & ſic augebit habitum plus quàm omnes actus pręcedentes. Ex quo iterum ſequitur, quòd talis actus erit maioris meriti, quàm actus pręcedentes, & quòd pro quolibet actu ſequenti habebit quis maiorem gloriam, quàm pro omnibus præcedẽtibus. Quod omnino uidetur abſurdiſsimum. Neque enim eſt opinabile, quòd Ioannes Baptiſta, aut etiam beata Virgo per quemlibet actum, in ultimo uitæ ſuæ, plus mereretur, quàm per omnes præcedẽtes. Et certè hoc argumentum ita uidetur urgere, quòd non uideatur facilis ſolutio. Sed tamen poteſt reſponderi uno ex tribus modis. Primo, poteſt dici ad argumẽtum, quòd homines communiter non agunt ex toto conatu, et per conſequens actus non eſt intenſior habitu, & ſic ruit id quod inferebatur. Sed profectò ſolutio nulla ex parte ſatis facit. Primo, quia ſaltẽ aliquando uiri perfecti uidetur, quòd agat ex toto conatu. Item ſatis magnum inconueniens uidetur, quòd hoc poſsit contingere, etſi non ſemper contingat: neq; enim rationabiliter eſſet concedendum, quòd Petrus, aut

Paulus,

Paulus, aut etiam Adam poſt tot annos non mutato obiecto, neque aliis circunſtantiis haberent uanam dilectionem dei, per quam plus mererētur, quàm per omnes actus totius uitæ. Et ideo ſecundo & apertius poteſt dici, quòd etiam ſi quis agat ex toto conatu, actus non proueniet ad totā latitudinem habitus, quando habitus eſt magnæ intentionis: utpote ſi quis habeat charitatem ut centum, quantumcunque agat ex toto conatu, non habebit dilectionem ut centum, neq; fortè ut quinquaginta. Sed neq; hoc uidetur ſatis facere, quia non uidetur intelligibile quare habitus ſit ut centum, niſi quia poteſt producere actum ut centum, cùm neque habitus dicatur in ordine ad actum, neq; eſt luminoſum ut decem, quod non poteſt producere lumen ut decem, & cùm qualibet alia forma poſsit producere effectum ſecundum totam ſuam intenſionem in ſubiecto capaci, ut de calore, luce, & frigore patet, quod erit merè uoluntarium dicere, quòd hoc eſt ſingulare in habitibus, ut non poſsint producere effectum æqualem ſibi.

¶Item ſaltem quilibet talis actus, qui ſequeretur ex tali habitu intēſiſsimo, eſſet incredibilis intenſionis. Cùm enim cęteris paribus, ex maiori habitu producatur intenſior actus, ſi quilibet actus auget habitum ſecundum totam latitudinem, fiet breui tempore habitus ita intenſus,

tenſus,ut actus ſequens non poſsit eſſe niſi intenſiſsimus. Et maximè, quia quanto aliquis magis inclinatur ad aliquem actum,tanto agit cum maiori conatu, & ſic cùm habitus augeat inclinationem regulariter, ſemper erit maior conatus in actu ſequenti, quàm in præcedentibus: & ſic dato,quòd actus ſequens non adæquet omnes præcedentes,ſaltem ęquiualeret medietati,aut tertiæ,aut quartę parti omnium actuum præcedentium ipſum, quod non eſt paruum inconueniens. Et ſi addas, quòd charitas augetur non ſolùm per proprium actum, ſed per omnem actum meritorium cuiuslibet uirtutis, & quælibet etiam uirtus inuicem per actus aliarum uirtutum: & ſic actus auget habitum per totam ſuam intenſioné. Vides quò progreditur intenſio cuiuſlibet habitus? Imò uidetur ſimilis calculatio, qualis ſolet poni in aceruatione illa uulgari de ludo latrũculario, aut de granis frumenti. Siquis enim prima die ſoluerit unum granum frumenti, & ſecunda die duo, & tertia quatuor, & quarta octo, & ſic conſequenter, profectò ante finem anni, tam in immenſum creſceret multitudo frumẽti, ut totus ager Campaniæ ferre tantum frumenti uno anno non poſſet, imò neque tota Hiſpania. Similis profectò ratio uidetur ſequi in propoſito, ſi nuda potentia producat actũ ut unum, & habitus ſit ut unum, ſequẽs actus uidetur

uidetur quòd ſit ut duo,& habitus ut tria, ſecundum hanc opinionem,& ſequens actus ut quatuor,& habitus ut ſeptẽ,& ſic ſemper qualibet die fiet duplo maior totus habitus, & paucis annis neq; cogitari quidem poſsit tanta intenſio habitus. Item ad minus uitare non poſſemus ſecũdum hanc opinionem, quin ſaltem in eo, qui per longum tempus perſeuerat in gratia,eſſent habitus infuſi,certè plus quàm oſtendat experientia. Neq; enim experiuntur boni tantam in ſe intẽtionem habituũ, quanta eſſet in illis,ſi ad iſtum modum augerentur. Item ſi actus eſſent ita intenſi ratione habituũ, ſequitur maior motus in appetitu ſenſitiuo, qui naturaliter ex actu uoluntatis mouetur, quàm experientia monſtrat.Si enim pœnitentia infuſa eſſet ita intenſa, ſicut per hanc rationem oporteret eſſe, etiã de præteritis & præſentibus eſſet triſtitia interior intenſiſsima, & ſequeretur intenſiſsimus dolor in appetitu ſenſitiuo,quod tamẽ raro ſancti experiuntur. Sed ad hoc argumentũ de experientia reſpondent, & eſt tertia ſolutio, quòd non habemus experientiam de intenſione habituum infuſorum, ſicut nec de ipſis habitibus infuſis.Sed nec hęc ſolutio ſufficit. Primo, quia ſaltem haberemus experientiam de intenſione ipſorum actuum præcedentium ab habitibus infuſis, & iterum ex actibus uirtutum infuſarum (ſecundum opinionem

nionem omnium aliorum à S. Thom.) producuntur, & augentur habitus acquiſiti, & ſic ſaltem experientia perciperemus iſtam admirabilem intenſionem habituum. Quibus omnibus ſi addas argumentum factum à principio de agente naturali, certè uidebitur concluſio poſita ſatis confirmata. Si enim calefactiuum ut octo, ſuperueniens calido ut quatuor, non auget niſi per quatuor gradus, neſcio quis hoc priuilegiũ dedit actui ut octo, ut augeat habitũ ut quatuor per octo gradus. Sed reſtat modò ſoluere argumentum factum à principio contra concluſionem, quia uidebitur quòd ex illa concluſione non ſeruatur proportio præmii ad meritum, nec meritorũ inter ſe ad præmia. Pro cuius ſolutione pręſuppono duo. Primum eſt, quòd gratia diſtinguitur à charitate. Hoc ſuppoſitum in pręſentia non probo, quia mihi ſatis eſt reſpondere ad argumentum ſecundum principia S. Tho. Et qui hoc ſuppoſitum negant, habent quærere aliam ſolutionem. Secundum quod ſuppono, eſt, quòd gratia non oportet quòd ſit æqualis charitati. Hoc tamen oſtendã neceſſario eſſe dicendum. Et uidetur probari in Chriſto, in quo ſecundũ opinionẽ cõmuniorem fuit infinita gratia, & tamẽ non fuit infinita charitas. Quod probatur, quia eadem ratione fuiſſent omnes aliæ uirtutes infinitæ, & ſic eſſet actus eius infiniti meritoriè,

ut

ut infinita triſtitia, & ex conſequenti non poſſet naturaliter uiuere: quia ex infinita triſtitia in uoluntate, ſequitur naturaliter tãtus motus in appetitu ſenſitiuo, quòd non poſſet naturaliter cum illo uiuere.

¶His ſuppoſitis ad argumentũ reſpondeo per
4 quatuor dicta. Primũ,* quilibet actus meritorius auget gratiam ſecundum totam ſuam latitudinem, & non ſolum ſecundum exceſſum ſupra habitum. Patet hoc clarè, quia pro tali actu debetur gloria ſecundum totam latitudinem actus, & gloria correſpondet gratiæ, ut in præſentia ſuppono: ergo augetur gratia ſecundum totam latitudinem actus, & gloriæ: ut ſi eſt gratia ut quatuor, & actus meritorius ut octo, dico quòd gratia fiet duodecim graduũ. Et confirmatur, quia iſte eſt gratior ut octo, q̃ prius erat, ergo gratia eſt aucta ut octo. Secũ-
5 dũ dictum, Charitas* non augetur per totã latitudinem actus, ſed ſolum ſecũdum exceſſum actus ſupra habitum. Hoc eſt probatum omnibus argumẽtis ſuprà poſitis. Tertium dictum,
6 Charitas* nunquam eſt æqualis gratiæ ſaltẽ in adulto. Hoc patet ex dictis, quia actus auget gratiam ſecundum totam ſuam latitudinem, & charitatem ſolùm ſecundum exceſſum, ergo gratia eſt maior, quàm charitas. Quartum
7 dictum, Gloria * reſpõdet gratiæ, & non charitati. Patet, quia per gratiam ſumus grati & digni

digni gloria: charitas aut data eſt ad diligendum, ſicut fides ad credendum. Item patet hoc de actu, ex tribus dictis iam poſitis. Ex his dictis patet ſolutio ad argumentum: reſpondente enim gloria gratiæ, ſeruatur proportio meritorum ad præmia, & etiam ſi charitas nõ augeatur ſecundum totam latitudinem, prout declaratum eſt. Neq; ex iſto augmento gratiæ ſequuntur inconuenientia, quæ ſuprà inferebamus: gratia enim non facit ad intenſionem actus, ſed ſolum charitas: & ſic licet augeatur gratia in duplo, non ſequitur quòd actus ſequens ſit duplo maior, quàm prius, quia charitas non fuit aucta in duplo. Et certè quicquid ſecundum alias opiniones ſit dicendum, uidetur neceſſarium reſpõdere ſecundum opinionem S. Tho. & Durand. Scot. & Ricard. & omnium aliorum, qui tenent, quòd habitus non augetur niſi per actus intẽſiores. Si enim ita eſt, & actus auget habitũ ſecundum totam ſuam latitudinem, neceſſarium eſt concedere corrolarium illatum, quòd habitus nunquam augetur quin augeatur plus quàm in duplo, quàm prius erat, ut patet intelligenti. Et ſic in Adam, uel alio ex patribus antiquis, qui ferme ad mille annos uixerunt, in ultimis annis uitæ ſuæ nunquam potuerunt augere habitũ, quin augeretur plus quàm eſſet tota intentio habitus præcedentis, quõd eſt abſurdiſsimum

diſsimum. Sed quia hoc dubium eſt commu-
ne in omni opinione, & argumentum uide-
tur procedere contra omnes, ideo ad hoc ar-
gumentum de proportione meritorũ ad præ-
mium tenendo quòd gratia & charitas ſunt
idem, oportet reſpondere, quòd charitas per
actum meritorium augetur in eſſe gratiæ ſecun
dum totam latitudinem actus, in eſſe autem
charitatis ſolum ſecundum exceſſum. Et ſic
etiam ſeruabitur proportio meritorũ ad præ-
mium: & uidetur quòd etiam ſecundum com-
munem opinionem oportet concedere, quòd
gratiam oportet eſſe maiorem in eſſe gratiæ,
quàm in eſſe charitatis, ut patet in Chriſto, in
quo gratia fuit infinita, charitas autem in eſſe
charitatis finita, ut ſuprà probatum eſt, & hoc
modo concluſio poſita poſſet defendi in omni
opinione.

¶ Secundo oportet examinare id, in quo diffe
runt ſecunda & tertia opinio à prima. Diffe-
a runt *autem in hoc, quòd prima putat charita
tem augeri etiam per actus remiſsiores. Secũ-
da & tertia defendunt, quòd non augetur cha
ritas, niſi per actus intẽſiores. Arguitur ergo ꝓ
ſecũda & tertia opinione contra primã. Primo
argumento Durand. Quia non eſt dignus no-
uo beneficio & gratia qui abutitur, uel negli-
genter utitur iam receptis beneficiis, ſed qui
habet charitatem intenſam tepidè & remiſſè

operans, negligenter ſe habet & abutitur charitate. ergo non eſt dignus ut augeatur. Et ſi hoc argumentum uideatur prima facie leue, & infirmum, tamen ſi quis conſideret quòd in hac materia non poſſunt fieri argumenta euidentia, multominus quàm in aliis materiis moralibus, non contemnet argumentum. Si enim licet arguere ab humanis ad diuina, profectò hoc eſt morale, & familiare in uita politica, ut qui in obſequendo & promerendo apud dominum uel principem ſit negligentior, & remiſsior, non creſcit in gratia, & amicitia apud dominum, ſed bene agitur cum illo, ſi perſeuerat in eadem gratia, in qua prius erat, etiam ſi aliâs non offendat. Si ergo inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur, non malè arguimus, & timendū eſt ne ita nobis cōtingat apud Deum remiſſè & negligenter operando. Secundo arguitur argumento S.Thom. Habitus acquiſitus non augetur per actus remiſsiores, ergo nec habitus infuſus. Et quia hoc eſt unum ex præcipuis argumentis, uolo examinare quantum ualeat. Et primò probatur conſequentia, quia licet habitus infuſus nō augeatur effectiuè ab actibus, tamen ueriſimile eſt, quòd communiter non augetur adeò ac ſi augeretur effectiuè, ſicut habitus acquiſitus, aliàs ſi non oportet ſeruare proportionem ad naturalia, quid poſsimus fingere de

rebus ſpiritualibus, utpote nobis ignotis? Et confirmatur cóclusio, quia ſi charitas augeretur effectiuè per actus meritorios, non aliter diceremus augere, niſi ſicut habitus acquiſiti. Et confirmatur iterum, quia ſecundum aduerſarios per eoſdem actus, per quos meritoriè augetur habitus infuſus, augetur effectiuè habit⁹ acquiſitus: ergo uidetur, quòd ſi per actus remiſſos nó augetur habitus acquiſitus, ergo nec etiam infuſus. Antecedens autem, quia negatur non ſolum ab aduerſariis noſtræ opinionis, ſed etiam à Durãdo, qui eſt in eade ſententia nobiſcum, primo probatur, quia ſimiles actus ſimiles habitus cauſant. Ariſt. ſecundo Ethic. ergo uidetur quòd actus remiſſi non poſſunt facere habitum intenſum, qui non eſt ſibi ſimilis, quanquam ſcio non in hoc propoſito locutum in eo loco.

¶ Item omne agens intendit aſſimilare ſibi paſſum, ergo actus remiſſi non augent habitum: quia hoc non eſt facere ſimile, ſed diſſimile. Item paſſum in principio eſt diſſimile agenti, & in fine ſimile. ſecundo de anima. ergo actus remiſſus non auget habitũ intenſum, aliàs in fine actionis habitus non eſſet ſimilis actui, ſed diſſimilis. Item calidum ut quatuor, non aget in calidum ut quinque: ergo nec actus ut quatuor, aget in habitum ut quinque: uel oſtendatur hoc priuilegiũ in actibus, quòd

non ſit in aliis agentibus naturalibus. Itẽ actus remiſſus nihil agit in continuatione, ergo nec in principio. Conſequentia patet, quia non eſt maioris actiuitatis, nec eſt maior reſiſtentia. Antecedẽs probatur, quia agẽs naturale quod agit ſine reſiſtentia, nihil agit in continuatione, ſicut patet de ſole reſpectu cœli: ſed actus nullam habet reſiſtentiam ad producendum, uel ad augendum habitum, ergo nihil agit in continuatione. Et confirmatur, quia ſi actus ageret in continuatione, malè uitaretur argumentum commune de infinita intenſione. Si enim in quolibet inſtanti habitus augetur per certum gradum, ſequitur infinita intenſio in quantocunq; paruo tempore. Et confirmatur iterum per argumentum cõmune, quod etiam non facile uitabitur, quum ſequatur infinita intentio. Si enim actus ut quatuor, augeat habitum ut quatuor, & fiat ut quinque, iterum habitus ut quinque, augeat habitum ut quatuor, & fiat ut quinque, & iterum actus augebit habitum, & ſic pro eodem inſtanti fit infinita intenſio actus & habitus. Secundum autẽ communem opinionem, uidetur facilè expediri hoc argumentum. Siue enim in continuatione, ſiue in elicione actus quandocunq; ueniat ad hoc, ut actus ſit æqualis, uel minor habitu, ceſſat omnis actio, & ſic ſi actus ſit ut quinque, & habitus ut quatuor, in primo in

ſtanti

ſtanti habitus fiet ut quinque, & neque per re actionem neq; per continuationem fiet maior intenſio: quia iam agens & paſſum ſunt ſimilia, & ſimile non agit in ſimile, neq; minus in maius. Item ex contraria opinione ſequitur, quòd aſſenſus concluſionis erit intenſior aſſenſu præmiſſarum. Conſequens eſt contra Ariſt. lib. Poſte. & contra totam dialecticam. Probatur conſequentia. Sit enim ita, quòd aſſenſus præmiſſarum ſit ut quinque, & concluſionis ut quatuor: & per conſequens habitus ſcientificus etiam ut quatuor, uolo quòd habens talem habitum eliciat frequēter aſſenſum concluſionis, non cogitando actualiter de præmiſsis, quia ſine dubio eſt poſsibile, tūc ſecundum opinionem contrariam augebitur habitus ſcientificus, & poterit fieri ut quinq;, & ut ſex: & per conſequēs etiam aſſenſus concluſionis erit ut ſex, & ſic intēſior aſſenſus præmiſſarum. Et confirmatur, quia ſequitur, quòd talis aſſenſus erit euidentior aſſenſu præmiſſarum, quia quilibet gradus eſt euidens: ergo ſi aſſenſus concluſionis eſt intenſus ut ſex, ergo euidens ut ſex. Confirmatur ſecundo. Volo enim quòd poſt primam demonſtrationem, in qua aſſenſus concluſionis ſit ut quatuor, adducantur nouæ demonſtrationes æquales cum prima euidentia & intenſione, tūc per aduerſarios augetur habitus ſcientificus: & ſic iterū

aſſenſus ſcientificus poterit peruenire ad intenſionem & euidentiam ſupra quemlibet aſſenſum præmiſſarum. Iſta argumenta etſi non concludant & conuincant, certè uidentur ualde probabilem facere opinionem. Sed quia præcipuum fundamentum huius opinionis eſt, quòd in naturalibus agens remiſſum non auget effectum intenſiorem, uel quòd agens remiſſum ſuperueniens agēti intenſiori non facit effectum intenſiorem, quòd non ſolum aduerſæ opiniones, ſed etiam Durandus, qui nobiſcum ſentit, negat: ideo arguitur contra hoc fundamentum: & probo, quòd agēs remiſſum augeat effectum intenſiorem. Et arguitur argumento Durandi, & etiam Gabr. nam experientia docet quòd tria & quatuor lucernæ ſuperuenientes primę lucernæ intenſiori, uel æquali intenſius illuminant quàm ſola prima, ergo agens remiſſum, uel æquale &c. Idem probatur de ignibus, maiorem enim calorem producũt multi ignes uel æquales, uel etiam maiores & minores, quàm ſolus unus: ergo ruit fundamentum de agenti naturali. Ad argumentum
9 dico primo, quòd * nunquam plura agentia
producunt maius lumen, uel calorem in primo puncto (ut ita dicam) ſuæ ſphærę uel actiui-
tatis, quàm produceret unum illorum, quod
10 maximum eſt. Secundo dico, quòd * nun-
quã lumen productum eſt maius quàm ſit lu-

men

men in maximo luminoſo, ut ſi ſit unum luminoſum ut octo, & multa alia ut octo, uel minora, nunquam lumen productum erit ſupra octo. Et probatur utrunq; dictum & fundamentum principale. Certum eſt enim, quòd ſi ſol diuideretur in duas medietates ut fierent duo luminoſa, nulla alia mutatione facta, non producerent intenſius lumen, quàm nunc producunt: ſed una medietas produceret intenſum lumen ſicut ſol producit: ergo duæ medietates non producerent maius lumen, quàm una medietas. Minor probatur, quia ſol eſt uniformis ſecundum lumen, & tam intenſum lumen eſt in medietate ſolis, ſicut in toto ſole. Ergo tam intenſum lumen producit medietas ſolis, ſicut totus ſol. Et idem eſt iudicium de igne & quolibet alio agente naturali. Si enim ignis ſit omniformiter calidus, tantum calorem intenſiuè produceret medietas ignis, ſicut totus ignis, & duæ medietates ſeparatæ non producerent plus quàm totum: ergo duæ medietates non producerent intenſioré calorem, quàm una medietas, & ſic plura agentia naturalia non producerent intenſiorem effectum, quàm unum illorum: nec agentia æqualia ſe adiuuant ad producendum intenſiorem effectum. Et confirmatur, quia ſi ſint decem luminoſa ut quatuor, & ex illis fiat unum, totum erit ut quatuor, & non plus. Sicut ſi ex multis

albis ut quatuor, fiat unum album, erit ſolum ut quatuor. Sed quodlibet luminoſum ut quatuor, poterit producere lumen ut quatuor. ergo luminoſum compoſitum ex illis non producit intenſius lumen, quàm ſingula luminoſa ut quatuor. Sed non agunt intenſius luminoſa ſeparata, quàm in unum compoſita, ergo non intenſius agunt decem luminoſa ut quatuor, quàm unum illorum. Et confirmatur, quia mirabile eſſet, quòd aggregatũ ex omnibus luminoſis non ſit niſi ut quatuor, & producat lumen intenſius quàm quatuor, cum nullum agens agat ſupra ſuam intenſionem. Item aliàs ſequeretur, quòd daretur maius maximo. Si enim agens æquale uel minus iuuet ad augendam intenſionem, ergo ſi maximè calidum aut luminoſum ſit ut decem, & apponatur ei luminoſum ut decem, uel ut quinque, lumen productum eſſet ut undecim uel duodecim, & ſic maius maximo.

¶ Ad argumentum de experiẽtia dico primo, quòd magnitudo, ſeu multitudo materiæ etiã in eadem intẽſione facit ad intentionem actiuitatis, ita ut ſi calefactiuum pedale intẽſionis ut quatuor poteſt calefacere per uiginti paſſus, calefactiuũ decempedale eiuſdem intẽſionis ut quatuor calefacit per quinquaginta paſſus. Secundò, omne agens fortius agit in propinquũ, quàm in remotum. Tertiò, agens agit

uni

uniformiter difformiter per ſpatium uel ſphę-rã actiuitatis, ita ut ſi agens ſit ut octo, illuminaret ſpatium duorũ paſſuum, ita ut in quinto paſſu eſſet lumẽ ut ſex, & in decem ut quatuor, & in quindecim ut duo, & ſic cõſequenter. ergo ſi adduntur alia quatuor ſimilia luminoſa, intenſione & quantitate, iam erit ſpatium illuminatum quinque graduum, ut centum paſſuum, & uiginti paſſuum, ut prius erat lumẽ ut quatuor, erit plus quàm ſex, quia in quinque paſſuum erit lumen ut quatuor. Et idem erit, ſi luminoſum ut octo addatur luminoſo ut quatuor, augebitur in ſphæra actiuitatis, & per conſequens intenſio. Secundo ſequitur, ꝙ nunquam erit maius lumẽ in quocunq; puncto, quàm ſit in maximo luminoſo, quòd ſi erat ut octo, nunquam in medio erit maius lumen quàm ut octo, quotcunque ſint agentia. Et confirmatur hoc, quia ut creſcit lumen, aut calor, ſi luminoſum idem aut calidum fiat maius in quantitate, ſic ſi multiplicentur luminoſa, ut notum eſt. ſed ſi luminoſum pedale aut ignis pedalis intenſionis ut octo fiat tripedale manente eadem intẽſione, nullus dicet, quòd producat lumen aut calorem ultra octo: neq; unquam experientia aliter docuit multiplicatis agentibus augeri effectum, quàm ſicut dictum eſt. Imò ex hoc argumento arguitur contra opinionem cõtrariam.

Nam quotcũq; multiplicẽtur agentia ut quatuor, ſiue ſimul, ſiue ſucceſsiuè, nũquam producunt effectum ſupra quatuor: ergo quantumcunque multiplicentur actus ut quatuor, nunquam producent habitum ſupra quatuor. Et ita patet quid dicendum ſit ad primum argumentum contra fundamentum concluſionis.

¶ Sed arguitur aliter ſecundo, contra fundamentum de habitu acquiſito. & probo, quòd quilibet actus quantumuis remiſsus, augeat habitum acquiſitum, quia aliâs ſequeretur, quòd nunquam augeretur habitus, niſi augeretur conatus potentiæ. Patet, quia ſi ſecundus actus non eſt maior: primo, nihil facit ſecundum opinionem: ſed ut ſit maior actus, uidetur ꝙ ſequitur maior conatus, ergo infertur illatum. Ad hoc dico, primo negando conſequentiam, quia cum æquali conatu poſito habitu producitur maior actus. & eſt communis opinio, ſed Durandus hoc negat, quia tenet quòd habitus non facit de per ſe maiorem intenſionem: ſed non eſt probabilis eius ſententia.

¶ Tertio arguit, Experientia docet, quòd ex frequentatione actuum ſemper augetur habitus, ſed non uidetur quòd ſemper actus ſequentes ſint intenſiores præcedentibus, ergo hoc

hoc non requiritur ad augmentum habitus. Dico primò, imò experientia docet, quòd ſi quis remiſsè & tepidè operatur, non inuenit ſe promptiorem, quòd tamen eſſet, ſi habitus augeretur. Secundo dico, ꝙ regulariter ubi eſt maior inclinatio, eſt maior conatus, & quia habitus auget inclinationem, conſequenter qui operatur ex habitu, operatur ex maiori conatu, & ideo regulariter actus ſequentes ſunt intenſiores. Et ſic uidetur manere ſecundum argumentum principale in ſuo uigore.

¶ Tertio principaliter arguit pro noſtra opinione, quia ut latè probatum eſt, actus intenſior auget habitum ſolum ſecũdum exceſſum, ergo actus æqualis, uel minor nihil auget. Patet conſequẽtia, quia ſi actus ut ſex, habet habitum ut quatuor, uel auget præcisè per duos gradus: ergo actus ut tria uidetur quòd nihil augeat. Si enim actus auget habitum ſolum ſecundum exceſſum, ergo ſi non excedit, uidetur quòd non augeat. Et confirmatur, quia in naturalibus, ut dictum eſt, remiſsius agens non auget effectum intenſiorem.

¶ Quarto arguitur, Experientia docet, ꝙ qui remiſsè & tepidè operatur, facile amittit habitum. quod non eſſet, ſi talis habitus augeretur: eſſet enim difficilius, & firmius, quod non ita contingit. Imò qui conſueuit tepidè

operari

operari, facilè deſinit operari. Plurima argumenta poſſent fieri de hac opinione, licet dicta ſunt potiora.

¶ Sed pro maiori declaratione materiæ arguitur pro prima opinione contra ſecundum & tertium: & probo, quòd habitus augetur per quemlibet actum. Et primo arguo argumento facto in principio concluſionis, quia talis actus etiam remiſſus, loquendo de habitu charitatis infuſo, eſt meritorius. ergo reſpondet aliquis gradus gloriæ, & gloria correſpondet charitati. ergo ratione talis actus augetur gratia & charitas. Dico primo quòd non eſt certum, quòd patres antiqui ſenſerunt de hoc dubio, & moderni quidem ita uolunt intelligere. S. Thom. in 1. diſtinct. 17. quæſt. 2. dicit, quòd ad multitudinem actus charitatis non neceſſariò ſequitur augmentum præmii eſſentialis. Scot. in 4. uidetur dicere, quòd pro actu remiſſio ſicut habebit gradum gloriæ, ita habebit gradum gratiæ in fine uitæ. Quidquid ſenſerint patres, quod probabilius
11 eſt reſpódeo per tres propoſitiones. Per* quélibet actum charitatis quantumuis remiſſum meretur quis, & habebit maiorem gloriam. Hæc propoſitio uidetur eſſe S. Tho. 1. 2. q. 52. & 2. 2. q. 24. art. 6. licet fortaſſe ſuper ſententias aliter ſenſerit. Eadé propoſitio eſt apertè Scot. Et primò probatur, quia uidetur repugnare

quòd

quòd ſit meritorius de cõdigno, & non detur pro eo præmium. Item perfecti uiri uiderentur eſſe multo iniquioris conditionis, ſi habentes habitus intenſiſsimos, fortè aliquando elicientes actus minoris intenſionis; omnino fruſtrarentur præmio, qui tamen actus apud imperfectos eſſent ualde meritorii. Item uidetur facere, quòd Dominus dicit Matth.10. Quicunq; potum dederit calicem aquæ frigidæ (etiam non ita feruenti actu) non perdet mercedem ſuã. Item uidetur facere Matth.19. Si uis ad uitã ingredi, ſerua mandata. Certum eſt, quòd per actus remiſſos charitatis ſeruat quis mandata. ergo pro illis habebit uitam æternam. Item attritio quantumcunq; remiſſa, dummodo habeat alias circunſtantias, eſt ſufficiens diſpoſitio ad gratiam & gloriam. Item omnino uidetur abſurdũ, & acerbum, ut ſi quis heri habuiſſet actum ut decem, & habuiſſet pro illo magnum præmium, quia ſcilicet habebat habitum remiſsiorem, & hodie quia creuit habitus ꝑ ſimili actu, nullam mercedem habeat. Item pro actu intenſiori, ut dictum eſt, augetur charitas ſolum penes exceſſum actus, tamen datur gloria proportionabiliter ad totam latitudinẽ actus, ergo pro actu remiſſo dabitur etiam proportionabiliter aliquis gradus gloriæ. Et quidquid ſit de argumentis & opinionibus nouorũ theologorum,

nullo

nullo modo dubito de hac propoſitione, quia ex fide, & ſacris literis habemus apertè, quòd pro bonis actibus, ſaltem ex gratia præcedentibus, habemus gloriam in cœlo. An autem per actus remiſſos augeatur habitus nécne, totú pédet ex opinionib', propter quas nullo modo debemus diſcedere à regula, & ſynceritate ſcripturarum, quæ apertè nobis permittunt præmium pro bonis operibus, iuxta id, Vt recipiat unuſquiſq; prout in corpore geſsit ſiuè bonum, ſiue malum. Hoc certè indignum uidetur diuina bonitate, ut pro actu malo quantumcunq; remiſſo recipiat quis pœnam, & pro actu bono remiſſo non habeat mercedem.

12 ¶ Secunda propoſitio, Quolibet tali actu augetur gratia. Hęc patet ex primo, quia ſi pro illo debetur ei maior gloria, ergo talis eſt dignus maiori gloria: & per conſequens, eſt gratior. Nihil enim aliud uidetur eſſe gratius, quàm dignius, & magis acceptum ad uitam æternam. ergo qui prius erat gratus ut decem, ſi pro actu ut duo debentur ei duo gradus gloriæ, iam eſt gratus ut duodecim. Similiter ergo ſicut ſuprà diximus, quòd per actum intenſum augetur gratia ſecundum totam latitudinem actus, charitas autem ſolum ſecundum exceſſum, ita dicimus quòd per actum remiſſum augetur gratia, non autem charitas.

¶ Ter

13 ¶Tertia propoſitio, * ſi per actum remiſſum
nõ augetur charitas ſtatim, uoluntariũ uidetur
dicere, ꝙ augetur in fine uitæ. Nihil enim de
hoc eſt nobis traditum. Secundo principaliter
arguitur pro eadẽ prima opinione, quia actus
minus intenſus poteſt eſſe magis meritorius
quàm actus magis intenſus, ergo ſi per actum
intenſiorem augetur habitus, ergo etiam per
actum minus intenſum. Conſequentia patet,
quia habitus infuſus non auget niſi meritoriè,
ergo ubi maius meritum eſt maius augmentũ.
Et antecedens probatur clarè, quia maius me-
ritum eſt dare totam ſubſtantiam pauperibus,
etiam per actum remiſſum, quàm unum de-
narium per actum intenſum. Dico quòd argu-
14 mentum petit dubium, An * in augmento ha-
bitus habeatur reſpectus non ad intenſionem
actus gradualem meritorii, ſed ad quantitatem
meriti. Et poſſet quidem uideri probabiliter,
quòd debeat haberi reſpectus ſolum ad inten-
ſionem, quia uidetur quòd augeatur habitus
meritoriè, ſicut augeret effectiuè, ſi actus poſ-
ſet augere: ſed ſi actus augeret effectiuè habi-
tum, augeret ſecundum intenſionem gradua-
lem, & non ſecundum meritum, ut patet de
habitu acquiſito, qui augetur ab actu merito-
rio, non ſecundum proportionem meriti, ſed
ſecundum gradualem & naturalem intenſio-
nem: ergo ſimiliter uidetur dicendum de ha-

bitu

bitu infuſo. Et confirmatur, quia per actum meritorium uirtutis acquiſitę augetur habitus infuſus, ergo uidetur quòd proportionabile ſicut auget habitum acquiſitum penes intenſionem gradualem,& non penes meritum, ita augeat habitum infuſum.Item quia ſicut patet ex ſuperioribus, augmentum charitatis non facit per ſe ad præmium, ſed ſolum ad intenſiorem actum eliciendum. Pręmium enim eſt reſpectu gratiæ, & non charitatis. ergo rationabilius uidetur, ꝙ magis in intenſione charitatis habeatur reſpectus ad intenſionē gradualem actus, quàm ad meritum. Sed his non obſtantibus dico probabilius ad dubium, quòd etiam habitus charitatis, & alii habitus infuſi augentur ſecundum proportionem meriti, & non ſecundum intenſionem gradualem actus. Probatur, quia uirtutes infuſæ ſunt dona dei, & quodam modo præmia actuum bonorum. ergo omnino eſt tenendum, quòd melioribus dantur maiora dona, & maiores uirtutes. Sic qui magis meretur melior eſt, ergo magis augentur in eo uirtutes quantuncumq; alius habeat actus intenſiores, ſed non æque meritorios. Tertio principaliter arguitur, Ponamus Petrum in charitate ut octo, & habeat ſucceſſiuè duos actus meritorios, utrumq; ut ſex: & Paulus item habeat charitatem ut octo, & habeat unum actum ut duodecim. Arguitur ſic,

In

In Paulo augetur charitas, ergo etiam in Petro, qui tamen habet actus remiſſos. Patet conſequentia, quia æqualiter meretur, & ex præcedenti determinatione in augmento habituũ habeatur ſolum reſpectus ad meritum: ergo ſi augetur in Paulo, etiam in Petro: & quia tangitur eadem difficultas, arguitur quarto, quia actus in continuatione eſt meritorius, ergo quilibet actus quantuncumq; remiſſus per continuationem poteſt peruenire ad meritum actus intenſioris: ſed ut dictum eſt, intenſio fit ratione meriti, ergo per actum remiſſum augetur habitus: ut uerbi gratia, ſi quis habeat habitum ut octo, eliceat actum ut quatuor, ille actus per cõtinuationem fit meritorius ut decem: quia certũ eſt, quòd quanto maiori tempore continuatur, tanto magis meritorius: & cum quilibet actus cõtinuatur, ut eſt communis ſententia, & experientia docet, uidetur, quòd quilibet actus remiſſus augeat habitum. Dico quòd iſta duo argumenta petunt dubiũ,
11 An * data etiam opinione quòd habitus non augeatur per actum remiſſum, plures actus remiſsi poſsint augere habitum, uel etiam unus actus continuatus poſsit æquiualere in merito uni actui intenſo. De quo dubio ſunt tres opiniones. Prima, quòd quandocumq; peruenitur ad meritum actus intenſi, ſiue per multiplicationem actuum, ſiue per cõtinuationem

unius actus, augetur habitus: quia, ſicut dictum eſt, intentio habitus fit ratione meriti. ergo ſiue per multiplicationem actuum remiſſorum, ſiue per continuationem unius actus remiſsi perueniatur ad æquale meritum unius actus intenſi, augebitur habitus infuſus. Sed contrà, quia uidetur ſequi, q; ſi per quemlibet actum quantumuis remiſſum augetur habitus, uidetur enim quòd per continuationem ſemper ueniatur ad meritum actus intẽſi, maximè tenendo, ſicut uerum eſt, quòd in quolibet inſtanti continuationis liberè cõtinuatur. Item, quia S. Tho. ut allegatum eſt in 1. diſt. 17. dicit, quòd per multiplicationem actuum remiſſorum non neceſſario augetur charitas, & certè doctores, qui negauerunt intentionem habituum per actus remiſſos, nõ admiſiſſent, quòd per continuationem aut multiplicationem talium actuum augetur habitus: ideo eſt ſecunda opinio, quòd per actus remiſſos, neq; continuatos, neque multiplicatos, nunquam augetur charitas: & fortè hæc fuit opinio antiquorum. Sed contrà certum eſt, quòd per continuationem uel frequentationem actuum remiſſorum fit aliquis melior, quàm alius per unicum actum intenſum, & inconueniens uidetur, quòd qui melior eſt, non habeat maiora dona dei, & per conſequens maiores uirtutes infuſas: ergo talis multiplicatio uel continuatio

tio actuum ſufficit ad intenſionem habitus.
Ideo eſt tertia opinio media, quòd per actus
quidem remiſſos non augetur habitus, ſed ad-
ueniente aliquo actu intenſo augetur habitus,
non ſolum pro illo, ſed etiam pro omnibus
præcedentibus quãtumcunq; remiſsis. Sed cer
tè hoc uidetur eſſe diuinatio, & merè uolunta-
rium. Si enim ratione intẽtionis eſt meritum,
& in præcedentibus actibus remiſsis fuit ſuf-
ficiens meritum, commẽtum uidetur, ꝙ opor-
tet expectare aliquem actum, qui per ſe ſit ſuf-
ficiens ad augendum. S. Tho. ponit exemplum
de guttis cauantibus lapidem, quòd ultima ca-
uat uirtute præcedentium, & ita eſt de actibus
meritoriis. Vnde uidetur, quòd poſito aliquo
actu remiſſo cum præcedentibus, augetur ha-
bitus, qui tamen per ſe non ſufficeret augere,
ſicut eſt de gutta, quæ cauat lapidem.

¶Dubium eſt quę ſit uerior de iſtis opinioni-
bus. Quòd probabilius mihi uidetur dicam
per propoſitiones. Prima, contra ſententiam
16 multorum ſcholaſticorum, Meritum * nullo
modo proportionatur intentioni, hoc eſt, ſi
dilectio dei eſt intenſa ut tria, eſt meritoria ut
tria, non oportet quòd dilectio ut quatuor, ſit
17 meritoria ut quatuor. Secunda non * ſolum
non proportionatur meritum intentioni, ſed
nec magna multitudo actuũ remiſſorũ æqui-
ualet uni actui intenſo, & perfecto, hoc eſt,

uolo dicere, quòd magis meritoria eſt una dilectio perfecta, quæ ſit uerbi gratia ut decem, quàm cētum imperfectæ, quarum quælibet ſit ut unum. Probātur ambæ propoſitiones. quia difficultas multum facit ad meritum, & difficilius eſt habere unam dilectionem perfectam, quàm centum imperfectas. Item quia magis cōforme eſt præcepto de dilectione Dei, diligere ſemel Deum ex magno conatu, quàm tepidè & remiſsè, quia præceptum eſt ut toto corde diligamus. Item perfectior eſt una oratio cum magna deuotione & attentione, quàm multæ tepidæ remiſſæ. Et confirmatur totum hoc, quia certè in ęſtimatione rerū, pluris æſtimatur una res perfecta in ſua ſpecie, quàm decem imperfectæ, ut patet in margaritis. pretioſior enim eſt adamas magnitudinis auellanæ, quàm centū adamātes minuti, etiam ſi omnes ſimul ſint maioris ponderis, & hoc in omni genere margaritarum. Item in animantibus pluris eſt equus unus perfectus quàm decem imperfecti & inualidi, ita certè eſt in minoribus. Maioris precii eſt unum opus & officiū uirtutis perfectę, quàm multa imperfecta & minuta etiam in eadem ſpecie. Tertia, Idem eſt dicendum de continuatione: eſt enim abſurda & ridicula calculatio ſcholaſticorum. Vt ſi quis in elicione actus mereatur ut decem, ꝙ in quolibet inſtanti continuationis tantundem mere-

tur

18 tur. dico enim quòd* niſi ſit magna continuatio & perſeuerantia in actu, non duplicatur meritum. licet poſsit eſſe tanta continuatio & perſeuerantia, ut etiã ſit maius meritũ in continuatione quàm in elicione. Quarta, Quan-
19 docunque * peruenitur ad meritũ æquale cum actu intenſo, ſiue per multiplicationem, ſiue per intentionem, ſine dubio augetur habitus. Sed hoc non ita frequenter contingit ut dictũ eſt. Probatur propoſitio, ſicut probatum eſt, quia talis eſt æquè bonus, ſicut alius eſſet per actum intẽſum. ergo habet etiam æquales uirtutes. Videtur enim incouueniens, quòd qui melior, non habet maiorem charitatem. Si ergo quis fit melior per multiplicationem, aut continuationem, quàm alius per intẽſionem, ergo habebit maiorem charitatem. Item quia augmẽtum eſt quodammodo præmium, ergo ſi eſt ſufficiens meritũ, erit etiam augmentum. Item profectò abſurdum uidetur, qui habet charitatem ut centum, & orans per actum meritorium ut quinquaginta, per totum diem non mereatur augmentum charitatis. Hoc uidetur conforme dicto S. Tho. 2. 2. ubi ſupra, dicẽtis, quòd quilibet actus meretur augmentum, licet non ſtatim, ſed cùm ſufficienter ſe diſpoſuerit, uidetur quòd hæc diſpoſitio ſit, quando peruenitur ad meritum æquale cum actu intenſo. Et per hoc patet ad tertium, &

quartum argumentum. Quinto arguitur, quia uidetur ſequi ex opinione, ꝙ quantúcunque quis agat ex toto conatu, nunquam in continuatione augetur habitus. Conſequens uidetur incóueniens, ſcilicet, quòd nihil operetur ad augmentum habitus, ꝙ aliquis diu perſeueret in bono actu. Sequela autem uidetur probari, exempli gratia, quòd Petrus habens habitum ut quatuor, eliciat actũ ut octo, in primo inſtanti habitus fiet æqualis actui per ſupradicta, & actus manebit æqualis (ut ſupponimus) in continuatione, & per opinioné actus ęqualis non auget habitum. ergo nunquàm in continuatione augebitur habitus. Dico, iam dictũ eſt, ꝙ in augmento habituum infuſorum habetur reſpectus ſolum meriti, & in continuatione poterit perueniri ad maius meritum, quàm ſit latitudo habitus, uel quàm eſſet meritum unius actus intenſioris, & ſic augebitur habitus. Sexto arguitur, Sequitur quòd cæteris paribus eſſet melioris conditionis qui elicit primo actum remiſſum & poſtea intéſum, quàm écontrario qui prius elicit actum intenſum, & poſtea remiſſum. uerbi gratia, Petrus habens charitatem ut octo, eliciat primò actum ut quinque, poſtea ut decem, per regulam poſitam augetur habitus per ſeptem gradus, quia iam meritum peruenit ad octodecim gradus, & ſi contrario eliciat primo actum ut decem,
&

& poſtea ut quinque, ſolum augetur habitus per duos gradus. Probatur, quia ſtatim cum primo eliciat actum ut decem, iam habitus auctus eſt per duos gradus, ſcilicet uſq; ad decẽ, & per actum ut quinque, ſequentem non augetur habitus. ergo omnino ſequitur illatum, quod ordo ille actuum multum facit ad augmentum, quod uidetur abſurdum. Dico primò fortaſſe, quòd hoc argumentum & alia ſimilia oſtendunt, quòd noſtra opinio non caret etiam calumnia, nec bene ſe expedit à dubiis & difficultatibus, & fortaſſe ꝙ oportet ponere aliam opinionem diſtinctam à tribus recitatis. Secundo dico, quòd cõſequens non eſt maius inconueniens concedere, quàm concedere de habitu acquiſito. De quo oportet concedere, ꝙ ſi quis habet habitum ut octo, & eliciat primo actum ut nouem, & poſtea ut decem, quilibet actus auget habitum, quia ſemper inuenit habitum remiſsiorem. Si autem mutato ordine primo eliciat actum ut decem, & poſtea ut nouem, prius quidem auget habitum, ſed ſecundo non, quia inuenit iam habitum intenſiorem ſe. Imo de aliis agentibus naturalibus uidetur, quòd oportet ſimile concedere. Si enim primo adhibeat calefactiuum ut quatuor, & poſtea calefactiuũ ut octo, utrunque producit, uel auget calorem. Si autem mutetur ordo, & primo adhibeatur calefactiuũ ut

 octo,

octo, & poſtea ut quatuor, nihil facit, ut declaratum eſt: quanquam re uera nõ eſt ſimile, quia in habitibus infuſis actus remiſſus & intenſus computatur pro non actu quantum ad meritum, & poſſunt facere unum augmẽtum, quod non poteſt dici de acquiſito. Septimo arguitur, Quia ſaltem ſequitur, quòd ſi quis ex habitu intẽſo habet ſolum unum actũ acquiſitũ, qui etiã per continuationẽ non perueniat ad meritum intẽſum, ſequitur, inquam, quòd pro illo actu nunquam recipiet augmentũ charitatis, cùm tamen illo actu fiat melior alio, qui non habet illum actum cæteris paribus. Dico, omnino conſequens uidetur concedendum ſecundum hanc opinionem, & ſatis eſt quòd augetur gratia. Ex omnibus relinquitur, quòd de augmento gratiæ eadem eſt opinio nominalium. Primo modernorum & S. Thom. differunt tamen ab opinione Scot. Secundo relinquitur, quod profecto nõ eſt certum, ſed ualde dubiũ, quomodo fiat augmentum charitatis, & uirtutum infuſarum. Neque mihi per omnia placet etiã opinio S. Tho. recitata, neque poſſum ex ſententia ſatisfacere dubiis emergentibus ex illa. Tertio, uidetur tamen quantum ad hoc probabilius, quod non per quemlibet actum augetur charitas. Quarto, poſſet nihilominus defendi probabiliter, quòd per quemlibet actum non

Eadẽ eſt opinio S. Tho. & modernorum de augmento gratiæ.

ad modum quidem quo aduerſarii putant, ſed ut dicamus, quòd charitas ut decem, augetur per actũ ut duodecim, per duos gradus, & per actum ut ſex, per unum gradum, & per actum ut tria, per dimidium: etiam ſic probabiliter & demum in hac materia facilius eſſet mihi dicere quod eſt falſum, quàm quod eſt uerum.

SECVNDA PARS DE *diminutione Charitatis.*

IN ſecunda parte relectionis agendum eſt
20 de diminutione charitatis. Duobus * autem modis ſolum imaginari poteſt aut diſputari, quòd charitas diminuatur. Vno modo per peccatum ueniale. & ſecundo, per peccatum mortale, ita quòd ratione illius aliquis ad minorem charitatem & gratiam reſurgat, quàm prius habuerat. De primo modo dubitatur, an * per peccatum ueniale diminuatur charitas uel gratia. Et uidetur quòd
21 ſic, quia quanto creſcit offenſa, tanto minuitur gratia, ut patet in omni uita ciuili. Tanto enim aliquis cadit à gratia alicuius, quantum illum offendit. Sed ueniale peccatum eſt offenſa Dei. ergo minuit gratiam.

¶In contrarium eſt, quia ſequitur, quòd mul-

tiplicatis uenialibus tollerentur gratia & charitas. omne enim finitum per ablationem finiti conſumitur. Dico. opinio eſt Altiſiodo. celebrata in ſcholis, quòd peccata uenialia immutẽt charitatem, quæ impugnatur ab omnibus doctoribus tam antiquis quàm modernis. De qua opinione & quæſtione dico per duas propoſitiones. Prima opinio Altiſio. non tam improbabilis eſt, ſicut ſolet uideri in ſcholis. Probatur, quia pro illa ſunt argumenta habentia apparentiam: & argumenta, quæ ſolent fieri contra illam, ſoluũtur apparenter. ergo opinio illa eſt probabilis. Argumenta pro illa opinione ſunt, primum quod factum eſt non debet uideri ita infirmum. Si enim non imaginaremur gratiam eſſe habitum, ſed hominem eſſe gratum Deo per uirtutem diuinam, quæ habet illum acceptum, ſicut homo eſt gratus regi non per aliquem habitum, facile eſſet intelligere quomodo per paruas offenſas, licet peccata uenialia, homo redderetur minus gratus, ſicut etiam homo eſt minus gratus amico per multiplicationem etiam leuium offenſarum. Et certè ſi licet arguere ab humanis ad diuina, non eſt dubium, quin hoc ſit in uſu hominum etiam bonorum, ut minuatur amicitia per multiplicationem etiam leuium offenſarum, quæ tamen non ſufficiunt tollere amicitiam. Neſcio

ergo

ergo unde nos diuinamus quòd ſumus ita amici dei & ita grati poſt infinitam multitudinem peccatorum uenialium?

¶Item pro eadem opinione arguitur, quia ex multiplicatione peccatorum uenialium redditur homo minus promptus ad actus charitatis, & aliarum uirtutum: minuunt enim feruorem charitatis, ut doctores concedunt. Signum eſt ergo, quòd habitus eſt minor. Maior enim habitus maiorem feruorem facit, & maiorem promptitudinem, & firmitatem, cuius contrarium experiuntur, qui habent conſuetudinem peccādi uenialiter. Ad argumentum in contrarium, quando argumentatur, ſequitur quòd per multiplicationẽ uenialium tandem tolleretur charitas & gratia: aliqui dicũt, quòd quando gratia peruenit ad illum gradũ, qui poſsit tolli per unũ ueniale, iam id ueniale fit mortale ex illa circunſtantia.

¶Contra hoc eſt argumentum, quia quilibet inuincibiliter ignorat illam circunſtantiam. Nullus enim poteſt ſcire quando gratia eſt in tali ſtatu. Item oportet confiteri de tali mortali peccato, quod non eſt dubium, quin ueniretur in multis, qui cauentes à mortalibus, tamen habẽt magnam conſuetudinem uenialium. Nullus autem hactenus inuentus eſt, qui de hoc cõfiteretur, nec deberet, nec quiſquam tale conſilium dedit, ergo.

¶Item

¶ Item arguitur, quia peccatũ mortale, quod tollit gratiam, nõ eſt grauius mortaliter ſeipſo ſine tali circunſtantia. Occidere enim hominẽ in eo qui erat in gratia, nõ eſt grauius, uel ſaltem non eſt grauius moraliter, quàm in eo, qui eſt extra gratiam:ergo per hoc, quòd mendacium tolleret gratiam, nõ mutaret ſpeciem, nec eſſet infinitũ grauius. Item arguitur. Præſupponitur unum ſalſiſsimum, quòd aliquis teneatur ad conſeruationem gratię ex ſpeciali præcepto: quod non eſt uerum. Qui enim eſt in gratia, & adulterat, non peccat contra duo præcepta, ſed ſolum contra præceptum non adulterandi. Et ideo alii aliter reſpondent, ꝙ ſecundum peccatum, etiam ſi ſit æquale cum primo, non tantum tollit ſicut primum, ſed ſolum proportionabiliter, puta ſi primũ tollit unum gradum, ſecundum tollit dimidium, & tertium quartam partem gradus. Et ſic conſequenter clarum eſt, quòd ſi ita fieret, etiam ſi in infinitum multiplicarentur peccata, nunquàm omnino tolleretur gratia. Sed iſti nullam rationem afferunt, quare ſecundum peccatum non auferat tantum ſicut primum, niſi ſolum, quia ſequitur inconueniens: quod non eſt ſatisfacere ad argumenta, & uidetur uoluntaria ſolutio. Et ideo aliter dico etiam, quòd
22 *nullum peccatum ueniale poteſt tollere gratiam, dato quòd quilibet tollat partem gratiæ.

Et

Et ratio eſt, quia ſicut augmentum gratię eſt quodammodo præmiũ, ita diminutio eſt pœna. Si autem aliquod ueniale omnino tolleret gratiam, id puniretur plus quàm omnia uenialia præcedentia. Manifeſtum eſt enim, quòd maius malum & grauior pœna eſt priuari uno gradu gratiæ apud eum, qui ſolum habet illum gradum, quàm priuari centum gradibus apud illum, qui habet ducentos. Peius eſt enim cadere à gratia, quàm cum gratia uenire ad minimum. Et ſi diceremus, quòd ſi quis habet decem gradus gratiæ, per peccatum ueniale perdit unum gradum, & per alia uenalia multiplicata poſſunt perdi nouem: ſed cùm uenitur ad decem, nullum ueniale, nec quęcumque uenialia poſſunt tollere totum illum gradum, ſed poterit tollere uel dimidium uel tres partes. Nec hoc eſt uoluntarie dictum. Quia grauius eſt habenti unum gradum perdere dimidium, quàm habenti centum perdere decem: ſicut & maior pœna eſt habenti decem aureos perdere omnes, quàm habenti mille perdere uiginti: & grauius eſt habenti decem perdere nouem, quàm habenti centum perdere quinquaginta, & hoc modo poſſemus elabi ex argumento. Si hoc non placet, poſſet aliter dici, quòd uenialia poſsibilia in tota uita unius hominis, ſunt certa, & determinata, cùm ſit certum tempus, & per conſequens quamuis poſ-

ſet

ſet eſſe immenſa multiplicata, eſt tamen certa, eſt em̃ aliquis determinatus numerus actuum, quos poteſt aliquis habere in una hora, & per conſequens etiam in tota uita, quæ conſtat ex finitis horis. Hoc ſuppoſito ego dicerẽ, quòd minima gratia, utputa baptiſmalis, uel quæcunq; alia habet plures partes quàm ſunt peccata poſsibilia in tota hominis uita, & unum peccatum ueniale nõ poteſt tollere niſi unam particulam ex illis. Vt ſi dicamus, quòd uenialia poſsibilia ſunt decies centum mille, dico quòd quæcumq; gratia ad minus habet decies centũ mille gradus, aut particulas, & quod libet ueniale poteſt tollere unam particulam, & ſic patet quòd nunquàm perueníetur ad ultimum. Neque hoc eſſet tam abſurdum. Et ſi nec hoc quidem ſatisfaceret, dicerem adhuc, quòd ſi quis diu uiuit in gratia, & non peccat mortaliter, dato quòd cõmittat multa uenialia, impoſsibile eſt, quin ſæpe mereatur & augeat gratiam, & ſic etiam ſi uenialia diminuãt charitatem ex alia parte, augebitur plus quàm minuetur. Et iterum euadimus illud inconueniens, quod argumentum petebat. Et poteſt confirmari totum hoc. Quia temperantia acquiſita, & aliæ uirtutes minuuntur per peccata uenialia contraria illis uirtutibus, & tamen nũquam poſſunt taliter corrumpere uirtutem. Si enim quis ſemel habeat uirtutem temperã-

tiæ,

tiæ, quantumcumq; oſtendat uenialiter in materia temperantiæ, nunquam deſinet eſſe temperatus, & ſic poſſet defendi ſententia Altiſiodorenſis.

¶ Sed hoc non obſtante eſt ſecunda propoſitio. Opinio communis, & contra Altiſio. eſt longè probabilior, & quantum ego puto, uerior. Et præter argumenta communia contra Altiſio. argumentor ſic contra illum, quia ſequitur, quòd charitas ſimul augetur & diminuitur, quia poteſt quis mereri, & peccare uenialiter ſimul, ut certum eſt: conſequẽs autem uidetur non ſolum falſum, ſed impoſsibile, & malè intelligibile. Quoniam poteſt eſſe, quòd qualitas non extenſa pro eodem inſtanti augeatur & diminuatur. Et confirmatur, quia ſi charitas ſit ut decem, & peccet quis uenialiter peccato, quo meretur perdere unũ gradum, & mereatur augmentum unius gradus, hic nulla mutatio fiet in charitate, ſed manebit ut decẽ, ſicut prius erat, quod uidetur ridiculum dicere, quòd mereatur quis augmentum, & non detur ei. Item quia quæro ſi poſtea remittitur ueniale, an reſtituatur gradus gratiæ amiſſus, necne: ſi dicas quòd ſic, fruſtra ergo fingimus illam diminutionem, cùm oporteat concedere, quòd quando remittuntur uenialia, iterum reditur ad priſtinũ ſtatum. Si autẽ neges contrà, quia non debent eſſe peioris conditionis

uenialia

uenialia, quàm mortalia. Reſpondeo, per pœnitentiam redit homo ad priſtinum ſtatum, & reſtituitur amiſſa gratia, ergo multo magis per pœnitentiam uenialium reſtituetur amiſſa gratia per uenialia. Et confirmatur, quia cùm uenialia remittuntur, & per quodlibet ſacramentum, & per dilectionem Dei ſemper perſeuerans in gratia recuperaret totam gratiam amiſſam ratione uenialium, & ſic illa diminutio eſt uana & ficta. & iſta ſint ſatis de primo modo diminutionis: de ſecundo autem, quia nunc nō uacat, aliâs diſputabimus. Et iſta ſufficiant pro hac relectione.

REVERENDI PATRIS F. FRANCISCI

à Victoria Relectio de Temperantia in ſecunda ſecundæ S. Thomæ.

*

Locus relegendus Gen. 9.

Omne, quod mouetur, & uiuit, erit uobis in cibum. *Quæſt.* I.

SVMMA.

1 *Vitam ſuam propriam quòd quilibet teneatur conſeruare per alimentum, probatur.*

2 *Cibi, aut alimenti nullum genus fuiſſe, aut eſſe probibitum homini iure naturali, oſtenditur.*

Carnium

3 *Carnium uſus,utrum ante diluuium eſſet conceſſus.*
4 *Condimentis, & artificio, an liceat uti ad edendum cibos ſuauiores.*
5 *Carnibus humanis an ueſci liceat.*
6 *Carnibus ueſci humanis, an in extrema neceßitate liceat.*
7 *Sacrificare homines deo, ut faciunt barbari, quòd ſit & iure diuino,& naturali prohibitum.*
8 *Abſtinere perpetuò à certo genere alimentorũ,etiam in extrema neceßitate,utrũ ſit laudabile Cartuſienſi, quòd etiam ſecluſo ſcandalo non uideatur illicitum in extrema neceßitate abſtinere à carnibus.*
10 *Cartuſienſi an liceret in caſu neceßitatis extremæ carnes comedere.*
11 *Vitam reddere breuiorem per abſtinentiam, utrum liceat.*
12 *Vitam per abſtinentiam ex intentione reddere breuiorem,quòd non liceat.*
13 *Vitam quantum quis per alimenta poßit protelare, quòd non teneatur.*
14 *Vti alimentis, quibus uita breuior reddatur, quando non eſſet peccatum.*
15 *Vti quis ſingulari inedia, & cibo nocuo, quando non excuſaretur à mortali peccato.*

AN ſit licitum ueſci carnibus humanis? & uidetur quòd ſic, primò ex loco citato, ubi nulla fit exceptio, & ſaltem uidetur, ꝙ non ſit mortale,quia non eſt contra charitatem Dei uel proximi. Secundo,quia nunquam legimus prohibitum ſaltem lege & iure diuino. Tertiò, quia

medici utuntur in pharmacis carnibus humanis, quas uocant carnemomia. ergo in contrarium eſt ius gentium, apud quas ſemper fuit
Ariſtot. abominabile. Item Ariſto. 7. Ethic. dicit, quòd eſt feritas, ueſci carnibus humanis. Duabus partibus circa materiam temperantiæ præſens quæſtio abſoluetur. Prima, utrum homo teneatur conſeruare ſeipſum per alimentum. Secunda, An teneatur homo conſeruare ſpeciem per uſum matrimonii. Circa primam partem quærũtur nouem. Primo, An teneatur abſolutè, & quo iure. Secundo, Vtrum liceat uti omnibus alimentis abſolutè, excepta carne humana. Tertio, An liceat humana carne uti in alimentum. Quarto, An liceat ſacrificare homines. Quinto, Vtrum hac ratione liceat barbaros debellare. Sexto, An liceat perpetuo abſtinere ab aliquibus alimentis extra extremam neceſsitatem. Septimo, An liceat abbreuiare uitam per abſtinentiam. Octauo, An in extrema neceſsitate liceat abſtinere à certo genere alimentorum. Nono, An eccleſia potuerit prohibere certum genus ciborum & alimentorum. Circa ſecundam partem quærũtur tria. Primo quæritur, An aliquando fuerit in præcepto dare operam liberis. Secundo, Vtrum nunc ſit in præcepto. Tertio, Vtrum ſi omnino eſſet peritura progenies hominum, tenerentur homines dare operam liberis, non

obſtante uoto,aut aliis impedimentis conſanguinitatis. De primo, utrum homo teneretur ſeruare ſe per alimentum. Videtur quòd non, quia aliàs ægrotus, qui faſtidio ciborum non comederet, damnaretur de mortali. Item eadem ratione teneretur ſumere pharmaçum. conſequẽs eſt falſum iuxtà illud Agathæ, Medicinam carnalem corpori meo nunquam exhibui. & eſt inter epiſtolas Hieronymi ad hoc propoſitio quædam. Imo nationes ſunt,quę nõ utuntur pharmacis. Et Cato uidetur condemnare uſum medicorum apud Plin. lib. 29. *Plin.* c.1. Et primũ medicum Romam ueniſſe anno ab urbe condita 535. Item condemnato ad mortem per iudicem licet non comedere,quia condemnatus ad carcerem, uel ad mortem, non tenetur fugere. Reſpondetur,& ſit pri-
1 ma propoſitio, Quilibet * tenetur conſeruare propriam uitam per alimentum. Probatur primo, facere contra inclinationem,eſt illicitum: ſed conſeruari ueſcendo eſt inclinatio naturalis.ergo non conſeruare ſe eſt illicitum. Maior probatur, quia inclinatio naturalis, uel ſequitur ex iure naturali,uel econtrario. ius naturale oritur ex inclinatione naturali, & ſiue hoc, ſiue illud ſit facere contra inclinationem, eſt facere contra ius naturale: hoc autem eſt illicitum: ergo. Maior probatur, quia omnia animalia naturaliter inclinantur ad utendum ali-

mentis, & inclinatio naturalis eſt, quam non uſus, aut ratio, ſed natura impreſsit. Sicut ius naturale eſt, quod natura omnia animalia docuit. Inſtitut. de iuſtitia & iure. §. ius naturale. &. ff. eodem titulo, leg. ius naturale. Et confirmatur, quia hoc modo probamus multa alia eſſe illicita, ſicut probamus quòd grauius peccant parentes, ſi odio habent liberos, uel etiam frater fratrē, aut conſanguineus conſanguineum, quia eſt contra naturalem inclinationem. Secundo, quilibet tenetur diligere ſeipſum, ſed non conſeruando uitā ſuam facit contra dilectionem ſui. ergo illud eſt illicitum. Maior probatur, quia eſt præceptum

Matt.22. diligere proximum ſicut ſe ipſum. Matth. 22. Si ergo non teneretur homo diligere ſe, ergo nec proximum. Tertio, qui non utitur alimento neceſſario ad conſeruationem uitæ, interficit ſe ipſum: Sed interficere ſe ipſum eſt illicitum. ergo maior patet, quia non paſcere proximum tēpore neceſsitatis, eſt occidere illum,

Ambroſi. iuxta illud Ambroſii, Paſce fame morientem, ſi non pauiſti, occidiſti. libro de officiis. & habetur diſtin. 89. Minor autem patet, quia ut

Auguſtin. Augu. dicit in de ciuitate Dei, Qui dixit, non occides, non excepit ſe ipſum. Vnde cum occidere ſe ipſum, ſit occidere hominem, eſt illi-

Hierony. citum. Item Hieronymus, Nihil intereſt quo pacto te interimas: quia de rapina holocau-

ſtum

ſtum offert, qui vel ciborum nimia egeſtate, uel manducandi penuria immoderatè corpus affligit. Et S. Thom. 1. parte. quęſt. 97. art. 3. ad 3. dicit quòd Adam etiam peccaſſet, ſi nõ ſumpſiſſet cibum neceſſarium. Ad argumenta in contrarium ad primum dico, primo, quòd ſi uoluntariè quis abſtineret ſe à cibo, ut legimus apud Valerium, & Plinium de aliquibus apud gentiles, non eſt dubitandum, quin peccarent mortaliter, quamuis illi ſimul cum aliis erroribus putarent illud eſſe laudabile. Secundo dico, quòd ſi ægrotus poteſt ſumere cibum, uel alimentum cum aliqua ſpe uitæ, quòd tenetur ſumere cibum, ſicut teneretur dare ægrotanti. Tertio dico, quòd ſi animi deiectio tanta eſt, & appetitiuæ uirtutis tanta conſternatio, ut non niſi per ſummũ laborem, & quaſi cruciatum quendam ægrotus poſsit ſumere cibum, iam reputatur quædam impoſsibilitas, & ideo excuſatur, ſaltē à mortali, maximè ubi eſt exigua ſpes uitæ, aut nulla. Ad confirmationem reſpondetur. Primo, quòd non eſt ſimile de pharmaco, & alimento. Alimentum enim per ſe eſt medium ordinatum ad uitam animalis, & naturale, non autem pharmacum: nec tenetur homo adhibere omnia media poſsibilia ad conſeruandam uitam, ſed media per ſe ad hoc ordinata. Secundo etiam dicimus, quòd aliud eſt mori ex defectu alimenti, quod imputaretur S. Thom.

homini, & eſſet mors uiolenta: aliud ex ui morbi naturaliter ingruentis. & ſic non comedere, eſſet ſe interficere: non ſumere autem pharmacum, eſſet nō impedire mortem aliunde imminentem, ad quod non ſemper homo tenetur. conſtat enim quòd aliquando poſſet quis licitè defendere uitam ſuam, & non tenetur: & aliud eſt non protelare uitam, & aliud abrumpere. Secūdum ſemper eſt licitum, non autem primum. Ideo dicimus, ꝙ ſi quis haberet certitudinem moraliter, ꝙ per pharmacum reciperet incolumitatem, ſine pharmaco autem moreretur, non uidetur profectò excuſari à mortali: quia ſi non daret pharmacum proximo ſic ægrotanti, peccaret mortaliter, & medicina per ſe etiam ordinata eſt ad ſalutem à natura. ſed quia hoc uix poteſt eſſe certum, ideo non ſunt damnandi de mortali, qui in uniuerſum decreuerunt abſtinere à pharmacis, licet non ſit laudabile, cū creauerit deus medicinam propter neceſsitatem, ut ait Salomon. De ſecundo, Vtrum liceat omnibus alimentis uti, & loquimur in genere exceptis carnibus humanis. Primo uidetur quòd non, ut ex ueteri lege, ubi prohibentur multa, ut patet Leui. 11. tam ex animantibus, quàm aquatilibus & uolatilibus. Nec ſatis eſt dicere quòd erant præcepta ceremonialia. Quorſum enim attinebat prohibere tam multas ſpecies quadrup

drupedum, uolucrum, & piſcium? Nec uidentur habere aliquod myſterium, ſaltem omnia, ſed uidentur præcepta moralia. ergo non ceſſauerunt: cæremonialia enim pertinebãt ad cultum Dei, Exod. 18. Item Geneſ. 9. uidetur primo conceſſus uſus animalium. ergo ſaltem antea erat prohibitus. Et Gen. 1. dicitur, Ecce dedi uobis omnem herbam afferentem ſemen. ubi nihil habetur de animalibus, ergo ſaltem ante diluuium non licuit uti omnibus. Item poſt legem euangelicam, Act. 15. interdictum eſt etiam his, qui crediderunt ex gentibus, ut abſtinerent ſe à ſuffocato & ſanguine. ergo ſaltem non licet ueſci ſuffocato & ſanguine. In contrarium eſt locus propoſitus pro themate relectionis, & ibidem legitur, Omnes piſces maris manui ueſtræ traditi ſunt, quia olera uirentia tradidi uobis omnia.

Exod. 18. *Geneſ. 9.* *Geneſ. 1.* *Act. 15.*

¶ Reſpondetur, & ſit prima propoſitio, Nullũ
2 *cibi, aut alimenti genus fuit, aut eſt prohibitum homini iure naturali. Probatur, quia omnia ſunt propter hominẽ, iuxta illud, Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius, oues, & boues, &c. Sed homo nõ poteſt uti maiori parte illorum, niſi in alimentum. ergo nihil eſt prohibitum. Et confirmatur ex illo Gen. 1. Dominamini piſcibus maris, & uolatilibus cæli, & uniuerſis animantibus, quæ mouentur ſuper terram. Sed dominium eſt ius aſſumendi aliquid in ſuam

Geneſ. 1.

facultatem, ſed homo non poteſt uti multis animantibus niſi in alimentũ. ergo. Secundo, Quod eſt prohibitum iure naturali, poteſt cognoſci ratione naturali: ſed nulla ratione naturali poteſt cognoſci, ꝙ ſit aliquod alimentum prohibitum. ergo. Tertio, Deus, & natura nihil faciunt fruſtra, ſed eſſent fruſtra animalia, ſi non liceret ueſci illis. ergo. Quarto, ut
S. Thom. ait S. Thom. 1. part. quæſt. 96. art. 1. Omnia animalia ſunt naturaliter ſubdita homini. Probatur, nam imperfectiora cadunt in uſum perfectiorum, ſicut materia eſt propter formam, & plantæ propter bruta. ergo bruta propter
Ariſtotel. homines. Vnde philoſophus 1. Politic. infert, quòd uenatio ſylueſtrium animalium eſt iuſta, & naturalis, quia per eam uendiçat ſibi homo quod eſt naturaliter ſuum: & maiori ratione eſt dominus homo aliarum rerum. Dicitur
Geneſis 1. enim Gen. 1. Faciamus hominem, ut præſit
1. Tim. 4. uniuerſæ creaturæ. Et confirmatur 1. Tim. 4. Omnis creatio dei bona eſt, & nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Moralia autem pręcepta non ceſſauerunt. ergo non eſt de iure naturali prohibit⁹ aliquis eſus.
S. Thom. Vnde S. Tho. 1. 2. q. 102. art. 6. ad primũ ait, nulla genera ciborũ immunda ſunt immũditia cul
Matt. 15. pę ex natura ſua. Vnde Mat. 15. Nõ quod intrat
Act. 10. in os, coinquinat hominem &c. & Actuũ 10. cùm Petrus uidiſſet linteũ, in quo erãt omnia quad

quadrupedia,& ſerpentia terræ,audiuit,Occide, & manduca. Et cum reſpondiſſet Petrus, Abſit à me domine, quia nũquam manducaui commune,& immũdum:facta eſt uox ad eum, Quod Deus purificauit, tu commune non dixeris. Item Auguſt. contra Fauſtum libro 6. Nihil eſt immundum ex natura ſua.& diſputat hoc ad longum contra Manichæos, c.15. citãs illud, Omnia munda mundis. tit. 1. & uerba Aug.libro 6.contra Fauſtum.c.8. ad hoc ſunt, Omnis creatura Dei bona eſt, omnia enim quæ naturaliter ſunt, in ordine ſuo bona ſunt, & nemo in eis peccat. Manichæi autem carnes omnes immundas dicebant, & habere animas humanas. *Auguſt.*

¶ Ad argumenta in contrarium, Ad primum dico,quòd omnia illa præcepta computantur inter ceremonialia, ut patet ex S.Th.1.2.q.101. art.1. Et ad rationem in contrarium reſpondet S.Tho.ibidem. Ad primum,quòd ad cultum diuinum, non ſolum ſpectant ſacramenta,& huiuſmodi alia, quæ immediatè ad Deũ ordinantur,ſed etiam debita præparatio colentium Deum ad cultum ipſius,quod fit per certam rationem etiam cibi & potus.Sicut etiam eccleſiaſtica ieiunia in profeſtis ſanctorũ, ſpectant ad cultum diuinum. Omnes autem cibi, qui prohibebantur Iudæis, habent aliquem modum corruptionis & immunditiæ, ſicut

S.Tho.eleganter declarat ibidē, & q.102.ar.6. præter hoc, quòd in multis obſeruantiis ciborum etiam continebatur figura & myſterium Chriſti, & ſacramentorum eius. Vel etiam poteſt dici, quòd erant præcepta iudicilia, quia ſpectabant ad bonam gubernationem populi.
¶ Ad aliud, quod eſt maius dubium, augetur dubium, quia illa obſeruantia perſeuerauit in eccleſia non ſolum tempore apoſtolórum, ſed etiam multò pòſt. Erat enim temporibus Tertulliani, ut patet in apolog. c.9. & in Synodo Gangrenſ. & habetur diſ.30. inter errores illic damnatos. Sic habetur, Siquis carnem manducantem ex fide cum religione pręter ſanguinem, & idolo immolatum, & ſuffocatū crediderit condemnatum, anathema ſit. Et idem Rabanus in pœnitentiario, & quotquot ante quadringentos annos fuerunt: imò aiunt Gręcos hodie obſeruare, & abſtinere ſe à ſanguine, & ſuffocato. Ad hoc reſpondet S.Tho.1.2. q.103.art.40. ad 3. quòd hæc ſunt prohibita, nō ad obſeruantiam legalium, ſed ut ab initio poſſet cōualeſcere unio Gentilium, & Iudęorum. Iudæis enim propter antiquam conſuetudinem ſanguis & ſuffocatum erant abominabilia, & ideo interdicta ſunt Gentilibus: ſed ceſſante cauſa, ceſſauit effectus, adueniente lege libertatis, & luce euangelica, nihil eſt reijciendum, quod cum gratiarum actione recipitur

Synodus Gangr.

tur. 1. Timoth. 4. Idem dicitur 4. d. 1. q. 2. art. 1. Item ſuper Marc. c. 15. Licet antiqui dixerint, inquit, quòd ab his abſtinendum eſt, quia immunda ſunt. Vnde S. Tho. bene uiderat Tertullianũ, & concilium Gangren, & Rabanum: hos enim intelligit per antiquos. Ex quo ſequitur, quòd illud fuit præceptũ iuris apoſtolici, non diuini. Sed quæritur, quando ceſſauit obligare. Reſpondetur, primò. Per contrariam conſuetudinem potuit abrogari, quia eſt præceptum humanum, quod per contrariam conſuetudinẽ poteſt abrogari, ut patet ex S. Tho. 1. 2. q. 97. art. 3. & Doct. in c. 1. de treug. & pac. & c. fin. de conſuetudine. & in l. de quibus. ff. de legibus. Vnde cùm iam abhinc quadringentis annis ſit conſuetudo in cõtrarium, abrogatum eſt illud pręceptum. Ex quo ſequitur, quòd ſi adhuc apud Gręcos durat conſuetudo abſtinendi à ſuffocato & ſanguine, non eſſet licitũ apud illos frangere illud præceptum apoſtolorum. Dico ſi ſola conſuetudine ablatum eſt præceptum. Hoc eſt probabile, ſicut in noſtra eccleſia fuiſſet peccatum ante ſexcentos annos. Et ideo poteſt dici ſecundò, & melius, quòd ceſſante in uniuerſum ratione legis poſitiuæ, ceſſat uis legis, etiam ſine alia abrogatione legis, nec ſpectata conſuetudine: quia ipſo facto, quòd lex eſt inutilis, nõ habet uim obligandi: quia ſi à principio legis ita fuiſſet

irrat

irrationabilis, & per conſequens nec obligatoria, maximè cùm eſſet onerosa. Sic autem eſt in propoſito. Tota enim ratio legis illius fuit ſocietas, & communicatio cõuerſorum ex Iudaiſmo, & gentilitate, quæ iam nulla eſt. Vnde ſequitur, quòd non ſolum iam inducta conſuetudo in eccleſia, ſed ante omnem conſuetudinem licebat ueſci ſanguine & ſuffocato, dummodo intelligeretur cauſam ceſſaſſe, & ideo S. Tho. ubi ſuprà, non fundat facultatem ueſcendi illis in conſuetudine, ſed in eo, quòd cauſa legis omnino ceſſauit. Sicut ſi in tempore belli fiat aliqua lex, quæ pro illo tempore eſt neceſſaria, ceſſante bello, etiã ipſo facto ceſſat lex, etiam ſi nõ exprimatur in lege. imò puto, quòd tempore apoſtolorum nõ ſeruaretur illa lex ubiq;, ſed ſolum ubi erat neceſſaria ad illam communicationem utriuſq; populi. Fortè uerum eſt, ſed neſcio cùm durauerit tandiu, pòſt etiam ubi non erant Iudæi. Sed etiam facit,
1.Cor.10. quod 1. Corinth. 10. dicitur, Omne quod in macello uænit, manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam. Et ſi quis uocat uos infideliũ ad cœnam, & uultis ire, omne quod uobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam. Et quòd illa fuerit cauſa illius præcepti, patet: quia eodem contextu habetur, ut abſtineatis uos ab immolato, ſimiliter & ſanguine, & ſuffocato. Sed tota ratio

tio quare prohibebatur comedere immolatũ, erat propter conſcientias aliorum, non autem quòd de ſe aliquid mali cótineret, ut patet per Apoſtol. 1. ad Corinth. 8. ergo idem dicendum eſt de ſuffocato & ſanguine. Et ex eodem patet, quòd etiam tẽpore apoſtolorum licuiſſet gentibus extra communionem Iudæorum uiuentibus, comedere ſuffocatum, & ſanguinẽ, quia non obſtante interdicto de idolothyto, licebat ſine ſcandalo comedere idolothytum, ut patet ex uerbis Apoſtoli 1. Corint. 8. De his autem, quæ idolis ſacrificantur, ſcimus quia omnes ſcientiam habemus. & infrà, Quidam autem cum conſcientia uſque nunc, quaſi idolothytum manducant, & conſcientia ipſorum cum ſit infirma, polluitur. eſca autem nos non cõmẽdat Deo. Videte autẽ ne hæc licẽtia ueſtra offendiculum fiat infirmo. Si enim quis uiderit eum, qui habet ſcientiam in idolo recumbentem, nónne conſcientia eius cùm ſit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta, & peribit infirmus in tua conſcientia frater, propter quem Chriſtus eſt mortuus? Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conſcientiam eorum infirmam in Chriſtum peccatis. Ex quibus uerbis manifeſtè patet, ꝙ ueſci immolatis, nõ erat illicitum, niſi propter ſcandalum infirmorum: ergo eadem ratione ibi non erat opus abſtinere à ſuffocato. Sed licet

1. Cor. 8.

cet illud uideatur probabile, tamen etiam poteſt dici, quòd non eſt ſimile de idolothyto, & ſuffocato, & ſanguine: quia idolothytum prohibitum eſt ſolum propter ſcandalum, & ideo ubi non erat ſcandalum, non erat opus illa abſtinentia, ſed de ſuffocato alia fuit ratio, ſcilicet ut conualeſceret amicitia inter utrunq; populum: & quòd licet illa fuerit ratio, tamen mandatum fuit abſolutum, & ſic non eſt ſimile. Et præterea poſſet quis reſpondere, quòd cùm Paulus ſcripſit epiſtolam illam, non erat facta prohibitio, cùm concilium illud fuerit quindecim annos ſaltem poſt paſsionẽ Chriſti, ſed ratio temporum non conſentit, & pro certo epiſtola fuit poſterior concilio. Sed poteſt aliter probari, quòd non fuerint propter rationem ſcandali prohibita: quia eadem ratione prohibita fuiſſent alia legalia: ergo alia fuit ratio, ut arguit Altiſiodor. lib. 4. in propria quæſtione de ſuffocato & ſanguine, dicens, ꝙ ad literam illud præceptum non fuit de ſuffocato in illo ſenſu, ſed ne occiderent homines, id eſt, ne ſuffocarent minus potentes, & ne effunderent ſanguinem humanum. Sed hoc eſt contra omnes doctores. Et Hieronymus expreſsè ſuper illud Ezechiel. 44. Omne morticinum, & captum à beſtia de pecoribus, & auibus, non comedent ſacerdotes: ait, ne comederet illud, cuius ſanguis effuſus non eſt, quod

Ezech.

epiſt

epiſtola Apoſtolorum decreuerat. Sed contrà arguit Altiſiod.& bene. Quia ſi illud præceptũ erat cæremoniale, contrà, quia beatus Petrus in illo concilio dixit, Quid tentatis imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorum, quod nec nos, nec patres noſtri potuerunt portare? Sed per gratiam domini noſtri Ieſu Chriſti credimus ſaluari, quẽadmodum & illi. Actuum 15. *Act. 15* Ex quo patet, quòd ſententia Petri fuit, quòd non imponerentur illis cęremonialia. Et Iacobus ibidem dicit, Ego iudico non quietari eos, qui ex Gentibus cõuertuntur ad Deũ. Et aliter poteſt argui, quia profectò ſi ſolũ illud præceptũ erat eis impoſitum, quia Iudæi abominabantur ſuffocatum, & ſanguinem, & ut poſſent ſimul conuiuere Iudæi & Gentiles, & multo magis abominabantur carnes ſuillas, de quibus tamen nihil prohibetur, non ergo uidetur illa cauſa: ſed certè, quòd liceret. Et Clitouæus in antilo.lib.c.21. ubi dicit, quòd non peccabant comedentes de immolatis, niſi eſus mãducatio generaret aliis ſcandalum: imò ita dicit S.Tho.1.art.10.& 8. & etiam ex Apoſto- *S. Thom.* lo ad Rom.14. ubi per totum capitulum ſine exceptione uidetur diffinire, quòd nihil eſt im mundũ niſi ex conſcientia, uel ſcandalo. Confido, inquit, in domino Ieſu, quòd nihil commune per ipſum, niſi ei, qui exiſtimat, quid commune eſſe, illi commune eſt. Et S. Tho. dicit

cit illic nihil eſſe prohibitum. Eſt etiam determinatio expreſſa in concilio Florẽtino, quod uide in doctrina quæ ibi datur Armeniis, ubi ſic legitur, Firmiter credimus omnem creaturam Dei bonam eſſe, nihilq; reiiciẽdum quod cum gratiarum actione ſuſcipitur, quia iuxta uerbũ Domini, non quod intrat per eos, coinquinat hominem. illaq; Moſaycæ legis ciborum mundorum & immundorum ad cęremonialia aſſerit pertinere, quę ſurgente euangelio tranſierunt: Illa etiam prohibitio apoſtolorum ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine, & ſuffocato, dicitur illi tempori congruiſſe, quo ex Iudæis, atque Gentilibus, antea diuerſis cæremoniis, moribusq; uiuebant, & determinat, quòd iam ceſſante cauſa, ceſſat effectus, & nunc nulla eſt differentia faciendi.

3 Ad aliud, Vtrum * ante diluuium eſſet conceſ-
S. Thom. ſus uſus carnium, S. Thom. quidem 1.2.q.102. art.6.ad.2.dicit, quòd eſus carniũ uidetur eſſe poſt diluuium introductus. Tũc enim Gen.9. dictum eſt, Quaſi holera uirentia dedi uobis omnem carnem. & hoc ideo, quia à terra naſcentia magis pertinent ad ſimplicitatem uitæ, eſus autem carnium ad quaſdam delicias, & cu-
Rom. 14. rioſitatem uiuendi. & Rom.14. ſuper illud, Is qui manducat, non manducantem nõ ſpernat, & qui non manducat, manducantem non iudicet. dicit S. Tho. Terra naſcẽtia fuerunt con-

ceſſa

ceſſa homini ad edendum. Primo ſecundum illud Geneſ.1. Ecce dedi uobis omnem herbam &c. Sed poſt diluuium primò legitur conceſſus uſus carnium. Vnde legitur Gen.9. quaſi holera uirẽtia tradidi uobis omnia, ſcilicet animalium genera. Ex quibus uerbis S.Thom. uidetur dicere, quòd ante diluuium non ſolum non fuerint in uſu carnes, ſed nec fuerint licitæ. Sed quicquid ſit de hoc, uidetur primùm, quòd de iure naturali nõ eſſent illicitæ, ut ſuprà probatum eſt. & confirmatur, quia per legem Chriſti nõ eſt aliquo modo abrogata lex naturalis: ſi ergo nunc licet ueſci carnibus, non ergo eſt contra ius naturale. Secundo uidetur quòd nõ fuerit prohibitum lege diuina etiam ante diluuium. Probatur primò, non habetur talis prohibitio. Tertio illa dicebatur ętas legis naturæ, quæ ſcilicet regebatur lege naturali, ſine aliis præceptis, ſaltem erant pauciſſima. Et S.Tho.1.2.q.103.art.1.ad quartum dicit, quòd generaliter ante legem Moyſi nulla lege erat prohibitus uſus carnium aliquorum animalium, ſed ſolum propter abominationem, uel conſuetudinem ab aliquibus. Ita ergo poteſt dici, quòd ſi ante diluuium non erat uſus carnium, hoc erat ſolum ex conſuetudine, non ex aliquo præcepto diuino ſpeciali. Nicolaus tamen Gen.9. dicit, quòd tunc profuit conceſſus uſus carnium, quia terra iam non erat adeo

Geneſ.1.

Geneſ.9.

fructifera, acceperat enim detrimẽtum magnũ ex diluuio. Idẽ dicit Abul. ibidẽ propter eandẽ rationẽ, ſcilicet ꝙ ante diluuiũ non erat cõceſſus uſus carniũ. & Ge. 1. dicit idẽ Abul. Hic taxauit Deus cibos hominibus, ut ſcilicet carnes non comederẽt, ſed fructibus ueſcerẽtur. Et facit quod Ge. 1. dicitur, Ecce dedi uobis omnẽ herbam afferẽtem ſemen ſuper terrã, & uniuerſa ligna, quę habẽt in ſemetipſis ſementẽ generis ſui, ut ſint uobis in eſcã, & cunctis animantibus terræ &c. Et factũ eſt ita, id eſt, ita fuit factum. Vnde uidetur, ꝙ non habuerũt aliud in eſcam. Confirmatur, Ge. 9. oſtẽditur naturalis eius carniũ. ſ. carnem cũ ſanguine nõ comedetis. ergo omnino tunc cœpit uſus uel cõceſsio. & Ari. 7. Et. c. 5. comedere carnes crudas numerat inter uitia feritatis. Hoc etiã Boẽt. uidetur dicere de Conſolatione lib. 1. Felix initiũ prior ætas contẽta dulcibus aruis, nec inerti perdita luxu, facileq́; ſera ſolebat ieiunia ſoluere glãde. & Oui. in 1. Met. Cõtentiq́; cibis, nullo cogẽte creatis, Arbuteos fœt⁹, mõtanaq́; fraga legebãt, Cornaq́; in duris hęrẽtia mora rubetis. Et quæ deciderãt, patula iouis arbore glandes, Et Pythagoras ſuos carnibus abſtinere docuit. de quo Ou. 10. Met. Parcite mortales, dapib⁹ temerare nephãdis Corpora. & alia elegãter dicit. Argumentũ eſt certè, ꝙ antiqu⁹ ille mos mãſit in memoria hominũ, nec poëtæ hoc finxerũt, ſed

Geneſ. 1. *Ariſtotel.* *Boetius*

ſed acceperũt ex antiquitate. Solus Caietanus. Ge.9.dicit etiã ante diluuium licitè uſos carni nib⁹. Quod probat, quia Ge.4.laudatur Abel, qui offerebat de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorũ, id eſt de pinguioribus. Si enim non ueſcebantur illis, quæ laus erat afferre pinguiores? uel in quẽ uſum habebãt greges? et tamen Heb.11.laudatur Abel, ꝙ potiorẽ hoſtiam obtulit q̃ Cain. Sed ad hoc alii reſpondent, ꝙ cauſa pelliũ, & uellerũ ad ueſtitũ, & etiã lactis, quod edebant. Sed contrà, etiã lac non legitur cõceſſum. ergo non erat uſus ꝓpter lac. Itẽ quod de uolucribus cicuribus, uel gallinis quantum ad uſum nutriſſent, nam nec ipſa oua conceſſa fuerant Gen.1. Et poſſet facere ad Caietanum, quòd Ge.7. dixit Dominus Noë, ut tolleret de animalibus mundis ſeptena, & ſeptena, de immundis uero, duo & duo. Videtur enim, quòd munda uocẽtur idonea ad ueſcendũ, alia uerò immũda. Sed S.Tho.1.2.q.103.art.1.ad 4.dicit, ꝙ munda, & immunda diſtinguebãtur quantum ad ſacrificium. Sed idem Caiet.2. 2.q.148. artic.2.ad 3. Martini, dicit, ꝙ deus primo Adæ dedit in eſcam uegetabilia, deinde Noë dedit animalia. Certè primũ uidetur certũ, ꝙ ſcilicet in ſtatu innocentiæ non fuiſſent uſi carnibus in alimentũ: quia ligna, & plantę fuiſſent ſufficientia ad uitam. & omnino non uidetur dubitandum quin ſequuti fuiſſent illam inſtitu-

tionem Gen. 1. Ecce dedi uobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram, & uniuerſa ligna, quæ habent in ſemetipſis ſementem generis ſui, ut ſint uobis in eſcam. Secundo apparentiam habet, ꝙ ante diluuium non fuiſſent uſi carnibus, & uidetur ex illa prohibitione Geneſ. 9. Carnem cum ſanguine non comedetis. Vel enim prius comedebant carnes aut non. Si comedebant, uel cum ſanguine, uel non. Si comedebant carnes, non tamen cum ſanguine, uidetur quòd non eſſet opus illo nouo præcepto. Si cum ſanguine, tunc oportebat reddere rationem quare Deus antea permiſerat, & tunc de nouo prohibebat. Vnde uidetur profectò, quòd tunc cœpit uſus, & ideo docuit dominus naturalem modũ comedendi. Et tunc hoc tenendo oportet dicere, quòd licet non eſſet prohibitum iure naturali, erat prohibitum iure diuino. nec enim eſt dubitandum, quin haberẽt aliqua præcepta à Deo, quę tamen non ſunt ſcripta: uel cum conceduntur eis plantæ, uidentur negata animalia: uel fortè ſolum ex conſuetudine erat, & non ex aliquo iure. Tertio poteſt teneri cum Caietano, quòd erat uſus animalium, licet fortè non ita communis ſicut poſtea fuit, licet Auicẽna 1. c. dicat ueteres non niſi in prandiis uſos carnibus, in cœna uero ſolo pane. Poſſet etiam confirmari, quòd non eſſet licitum ante diluuium ueſci

carn

carnibus,quia Gen.9.non conceduntur plantæ,& ligna,quæ erant prius cõceſſa, ſed ſolum animalia. ergo poſtquam conceduntur animalia,ſignum eſt,ꝙ non erant prius conceſſa.Sed pro opinione Caiet.facit,ſi ante diluuium non ſunt uſi carnib⁹, nec etiam piſcibus,quia idem eſt iudicium, & eodem modo fuerũt de nouo conceſsi.Ge.9.& Gen.1. ſolum conceduntur, de quo tamen doctores non faciunt mentionem.Fortè non erat pręceptum de abſtinentia carnium, ſed inſpiratio interior,quæ non facit præceptũ. Item quid Noë comedebat in arca? Et probatur omnino, quòd eſſet uſus animalium.Et arguitur,nõ uideretur quòd eſſet uſus in ſacrificiis,ſi non eſſet uſus & utilitas rerum: quia uidetur quòd non ſit ſacrificium de re nullius utilitatis, uidelicet, ſi quis comburet paleas inutiles,uel ſerpentem,uel corium,tunc ergo quæritur, utrum facerent ſacrificia, uel oblationes columbarum, uel turturum. Si ſic, ergo erunt utilia ad aliquos uſus, & non niſi ad edendum,ergo &c. Si non,contrà uidetur, quòd fieret ſacrificium ex eiſdem rebus, ſicut in lege ſcripta. Sed in lege fiebat oblatio columbarum,& turturum,ergo &c.Item Gen.7. mandatum eſt Noë, ut tolleret in arca de animalibus mundis ſeptena, & ſeptena, & de immundis duo & duo, & ſic dicit S. Thom. 1. 2. quæſt.103.art.1.ad 4. quod intelligitur quoad Geneſ.7.

ſacrificium. Tunc quæro, an ex columbis, & gallinis fuerint ſeptena aut bina. Omnino ſeptena, quia oportebat illa multiplicari, plus ergo erant munda. ergo erant in ſacrificiis, & oblationibus:ergo erant inutilia, ſicut corui, ſed utilia, ad edendum ſcilicet. & S. Thom. ubi ſuprà reſpondens ad illud Gen. 7. dicit, quòd non erant munda quo ad eſum, ſed quia nulla lege erant prohibita, uidetur quòd ſimpliciter loquebatur & ante diluuium, quia illa diſtinctio erat ante diluuium: nec de hoc poteſt haberi maior certitudo. & ſic patet ſolutio argumentorum, & concluſio uniuerſalis, ſcilicet quòd nullum eſt genus alimenti, nec in animalibus, nec in plantis, quo non liceat uti, quantum quidem ſpectat ad ius naturale, uel diuinum.

4 ¶ Sed reſtat dubium, Vtrum * liceat uti condimentis, & artificio ad edendum cibos ſuauiores. Ad quod breuiter reſpondetur, quòd etiam de ſe non eſt illicitum, nam ſponſa optat dare ſponſo poculum conditum. Cantic. 8. & ſic licet ſale condire, imò præcipitur Leuit. 2. Sale &c. Quare non aromatibus? Item S. Tho. 2. 2. quęſt. 142. art. 2. ad. 2. dicit, quòd circa naturales concupiſcentias parum peccatur, ut Ariſtot. etiam dicit 2. Ethic. ſequendo ſcilicet naturalem concupiſcentiam. Sed circa alia incitamenta, quæ hominum curioſitas adinuenit, plurimum

S. Thom.

Ariſtotel.

plurimum peccatur,ut curioſè præparati cibi, & mulieres ornatæ, unde idem uidetur iudicium de utroque.

¶ Sed uenio ad quæſtionem propoſitam, An
*liceat ueſci carnibus humanis. Prima propoſitio eſt, Eſus carnis humanæ eſt prohibitus iure diuino. Hanc propoſitionem aliqui probant ex eo, quod dicitur Gen.9. Omne quod *Geneſ.* mouetur,& uiuit,erit uobis in eſcā quaſi olera uirentia tradidi uobis omnia, excepto quòd carnem cum ſanguine nō comedatur. Videtur enim illic prohiberi eſus carnis humanę,ex eo, quod ſequitur, Sanguinem enim animarū ueſtrarum requiram de manu cunctarum beſtiarum,& de manu hominis,de manu uiri & fratris eius requiram animū hominis. Quicunq; effuderit ſanguinē hominis ſuper terram, fundetur ſanguis illius. Itaque non uidetur poſſe haberi ſenſus illius dicti, niſi de eſu humanæ carnis. Ita dicit Nicolaus & Burgenſ. ibidem. Sed contrà,quia Leui.7.&17.prohibetur eſus ſanguinis,& non eſt dubium,quòd ad literam intelligitur non de humano ſanguine,aut carne, ſed de quocunq; ſanguine, ſicut etiam decretum Apoſtolorum Actuum 15. ergo ita intelligendum eſt illud Gen.9. & ita intelligebant Iudęi,ut patet ex Ioſepho,libro antiquit. *Ioſephus.* c.7.ubi deſcribit hiſtoriā illam Gen.9.Et ideo Caietanus in eodem loco, ſcilicet Gen.9.dicit,

cit, quòd prohibetur carnibus ueſci humanis illic per uerba ſequētia, ſcilicet, Sanguinem animarum ueſtrarum requiram, ut ſuper omnia uerba penè uſq; , ſanguinem illius. Caietanus enim nō uult, quòd illa uerba ſint conſequentia, nec pertineant ad præcedētia illa, excepto, quòd carnem cum ſanguine non comedetis. Sed eſt noua ſententia, & non legit ly enim, ſed utique, ſanguinem utique &c. Itaque ſenſus eſt, carnem autem humanam prohibeo uobis &c. & quia quicquid licet ſumere in alimentum, licet præparare, & ſi opus eſt, occidere.: prohibeo autem (inquit) uobis uti carne humana in alimentum, quia quicūq; effuderit ſanguinem humanum &c. Sed ſeptuaginta illic legunt, καὶ γὰρ, etenim, & ita legunt interpretes ex Chaldæo, & Hebræo. Sed adhuc poteſt bene ſtare ſenſus Caietani, & placet. Itaque in primis uerbis, ueruntamē carnem cum ſanguine non comedetis, oſtendit naturalem uſum comedendi carnes, ſcilicet, non crudas, ſed coctas, aliud enim eſt barbarum & ferale. Poſtea ſequitur, ſanguinem enim animarum ueſtrarum. quaſi dicat, iam ſtatui uobis quod comedere liceat uobis: nō enim concedo uobis carnes humanas, requiram enim ſanguinem ueſtrum. Et ratione probatur, ut à principio arguebam. Illud eſt abominabile apud omnes nationes uiuentes ciuiliter, & non inhuma-

niter

niter, ergo eſt iniuſtum. Patet autem ex hiſtoria. Nam circa Pontum, & Danubium leguntur fuiſſe feri homines, qui humanis dapibus ueſcerētur. Et Sydones populi Danubii accolæ parentum & propinquorum funera uictimis & feſto conuentu familiarium celebrant, cadauera autem laniata, & pecorum uiſceribus admiſta, obſonando, epulandoq; conſumebant. Et Indorum Maſſagetæ propinquos cognatosq; cum ad multam ſenectutem peruenerint, uel aliquo caſu morti appropinquarēt, iugulatos antè magno epularum apparatu aliis eduliis miſtos comedunt. Et Vlyſſes apud Homerum narrat Leſtrigonas immanes homines ſocios ſuos uerubus affixos comediſſe. Et Plinius putat Caier fuiſſe Læſtrigonum ſedem, quales etiam Cyclopas deſcribit Virgilius 3. Aeneidos. Omnes autem hiſtorici, & poëtæ tanquam feritatem & inhumanitatē nephandam talem conſuetudinem referunt. Conſequētia probatur, quia illud dicitur iuris naturalis quod natura diſtat, & quod apud omnes eſt commune, ſi ergo omnes homines ſentiunt hoc eſſe turpe, ita eſt etiam de iure naturali. Item probat Caiet. ibidem, quia alimentū ordinatur ad id, cuius eſt alimentum, & per conſequens debet eſſe ignobilius eo, ergo homo non eſt alimentum hominis: imò apud Gentiles tanquam infandum ſcelus habebatur: un-

de & Chriſtianis hoc facinus à Paganis imponebatur, quòd in nocturnis ſacrificiis infantes occiſos comederint, ut eſt apud Tertullianum in apol.c.5. & apud Euſebium in hiſtoria eccleſiaſtica. Itē à poſteriori, quia omnino eſſent cauſa cædis, & homicidii, ut patet apud Barbaros, qui ueſcuntur carnibus humanis. Item ius ſepulturæ uidetur eſſe de iure naturali, ut quilibet ſepeliatur ubi uoluerit. ut c. fures. habetur, &c. quæſitum. 13. q. 2. & de pœnit. diſt. 6. c. ſi quis. & de pœnit. & remiſſ. c. crimen. quod tolleretur, ſi liceret ueſci carnibus humanis. Item fieret iniuria reſurrectioni, cùm confunderentur corpora hominū. Item ſepelire mortuos eſt opus miſericordiæ, ut patet de Tobia, & Simonide. ergo inſepultos abiicere, eſt
Deuter.21. impietas. Item Deut. 21. prohibebantur relinquere inſepulta etiam cadauera maleficorum. Nec ſolum comedere carnes, ſed etiam dare beſtiis ad deuorandum, eſt inhumanum, ut legitur fuiſſe Caſpios, Bactrianos, & Hyrcanos. & hoc uidetur ex illo loco Ge. 9. Sanguinem enim animarum ueſtrarum requiram de manu cunctarum beſtiarum. Vbi nihil aliud uidetur prohiberi, niſi ne detur beſtiis humana caro in alimentum, de hoc enim agitur ibi. Item pro diro, & atroci facinore ponitur, & damnatur etiam à Paganis authoribus, potaſſe humanum ſanguinem: ut patet in coniuratione Catilinæ,
apud

apud Saluſtium, & Lucium Florum. Item eſt pietas naturalis etiam ad mortuos. ergo non licet abuti cadaueribus eorum. Item eſt peccatum feritatis comedere carnes humanas, ut Ariſtot.dicit 7. Ethicorum, c. 5. Sed tota dif-
6 ficultas eſt, An * in extrema neceſsitate liceat ueſci carnibus humanis. & uidetur quòd ſic, quia,ut impræſentiarum ſuppono, liceret uti carnibus ſuillis in ueteri lege (de quo poſtea) in tali neceſsitate,non obſtante pręcepto iuris diuini.ſed tantam uim habet ius diuinum ſicut naturale. ergo etiam liceret uti carne humana. Item,ad ſalutẽ hominis licet abſcindere membrum: quare ergo non licebit comedere carnes, & illud membrum, ſi eſt neceſſarium ad conſeruationem uitæ? Item licet uti in medicamentis carne,quam dicũt Medici Momiam. ergo in alimẽtis, ſi eſſet omnino neceſſarium. Hoc tamen non obſtante ſit concluſio probabilis, quòd in quacunq; neceſsitate non licet ueſci carne humana. Patet primò, quia habitum eſt tanquam immane, quòd aliqui in obſidione uſi ſunt tali alimento, ut patet apud hiſtoricos. Vide etiam declamationem Quintiliani de eo, qui legatus ad frumentum comedendum non uenit. Item, ſcilicet tenerentur homines in tali neceſsitate ueſci tali carne.cõſequens eſt falſum, cùm nũquam fecerint homines, nec aliquis hactenus conſuluerit tempore

pore famis, nec obſidionis, nec aliquis hoc auderet. Conſequentia communiter probatur, quia ſi licet, & non eſt aliud medium, uidetur quòd tenerentur. Et confirmatur ex hiſtoria

Ioſephus. Ioſephi de bello Iudaico, lib. 7. c. 8. Vbi Maria Eleazari filia in extremis quidem anguſtiis filium occidit, coctumq; comedit medium, reliquias autem ſcelerati facinoris, nec contaminatiſsimi, & aliâs immaniſsimi homines edere ſuſtinuerunt, ſed timore correpti, tales epulas ſunt auerſati, non obſtante extrema neceſſitate. Caiet. tamen 2.2.q.148.art. ad ſecundum Martini dicit, quòd eſt probabile, quod in extrema neceſsitate uidetur, quòd non ſit illicitum uti in cibum hominibus occiſis in bello, licet aliâs, inquit, ſit mortaliſsimum. Martinus etiam q.2. de gula, dicit, quòd qui ſine neceſsitate ex ſola concupiſcentia & delectatione ueſceretur carnibus humanis, peccaret mortaliter. Vnde uidetur dicere, quòd in neceſsitate non eſſet mortale, uel non eſſet peccatum.

Abulenſ. Abulenſ. etiam 4. Regum. 6. tenet, quòd in ex-

S. Thom. trema neceſsitate non eſt illicitum. ſed S. Tho. 2.2.q.142.art.4.ad 3. dicit, quòd illa uitia, quæ excedunt humanam naturam, ſunt exprobrabilia, ſicut ſi aliquis delectaretur in comeſtione carniũ humanarũ, aut in coitu beſtiarum, aut maſculorũ. Ex hoc uidetur, quòd S. Tho. putat tam malum comedere carnes humanas,

ſicut

ſicut coire cum beſtiis, quod in nullo caſu eſt admittendum. ergo nec comedere carnes humanas. Facit etiam quod Ariſtot.3.Ethico. & 1.dicit, Sunt etiam quædam, ob quæ non licet etiam compulſum, ſed potius oportet ſumma perpeſſum tormenta mortem obire. Etiam ſi omnium iudicio neceſſarium eſſet ad uitam fornicari, non tamen liceret, & quòd liceat comedere carnes humanas, quod multo grauius eſt per ſe. Sed reſpondetur, quòd fornicatio eſt intrinſece mala, non autem eſus carnium. Sed hoc eſt petere principium. unde enim habetur illa differentia, cùm apud homines omnes ſit abominabilior iſte eſus, quàm fornicatio? Et Almayn in moralibus, c.3. ponit concluſionẽ, Nullus metus etiã mortis excuſat actum prohibitum lege naturæ. Ex quo uidetur confirmari concluſio noſtra, uide illum. Item ſi hoc in extrema neceſsitate eſt licitum, ergo etiam ſi terrore barbarorum aliquis cogeretur comedere: nihil enim facit an timor ſit ab intrinſeco, uel extrinſeco illatus. Et mirũ eſt ſi hoc licet, quomodo nunquã fuit permiſſum nec in obſidione Hieroſolymitana ſub Veſpaſiano, ubi tot millia perierunt fame, nec in obſidione Ieruſalem ſub Ioram rege Iſraël, 4. reg.6. 4.Reg.6.
ubi tantę fuerunt anguſtiæ, ut matres paciſcerentur de mutuo eſu filiorum, præſertim cùm Eliſæus eſſet, qui eos admonere potuit, nec aliquis

aliquis hoc unquam conſuluit in ultima fame prouinciarum.ergo nullo modo eſt licitum.
¶ In tertia quæſt. Vtrum liceat in ſacrificio uti hominis ſanguine. Dato ꝙ ita ſit, quòd non liceat comedere carnes humanas, an liceat ſacrificare ut Barbari faciũt. Et uidetur primo ꝙ hoc non ſit contra ius naturale. Primùm, quia multæ nationes quondam habuerunt in uſu, ut Scythę Tauriq; aduenas Dianę immolabãt, Laodiceæ, uirgines Palladi, Arcades Ioui Lycæo puerum, Carthaginenſes Saturno pueros etiam regiæ nobilitatis: Sapiẽtes etiã Gallorũ, Druidæ: Cimbri, Blemmyę, de quo uide Alexandrũ de Ales, fol.193. Imò ad propitiandos deos uicti Carthaginenſes ab Agatho, dicuntur nobilitatis filios mactaſſe ad aras. Et Germani, & Cimbri, & Senones, & penè omnes nationes hoc in ſacrificiis habuerunt, ut mundarent humano ſanguine, imò hac ſuperſtitione non caruerunt. De quibus legimus, quòd ex fatalibus libris Gręcorũ, Et Gręcũ in foro Boario confoderunt ad placandas, ſcilicet iras deorum. factũque hoc fuit per Cornelium Lentulum, & Publium Lucinium Craſſum Conſules. Item dominus præcepit Abrahæ ſacrificare filium Iſaac, Geneſ.22. Non ergo debuit credere ſi erat contra ius naturale. Item Iephte Iudic.11. obtulit unicã filiam in holocauſtum, & tamẽ ponitur inter ſanctos, Hebr.11. Mirum eſt

Geneſ.22. *Iudic. 11.*

eſt autem ſi hoc erat contra ius naturale, quòd ipſe non intellexiſſet, cùm eſſet fidelis, eſſe impium, uel non admoneretur à ſacerdotibus. Et maxime quia habetur, ꝙ uenit ſpiritus Domini ſuper Iephte, & ex illo ſpiritu uouit uotum, quod poſtea perſoluit. uide S.Tho.2.2.q.88. *S.Thom.*
art.2. ad 2.& idem.4.diſt.38.q.1.art.1.q.2.ad 2. & Heb.11.lectione 7.& Auguſt.quæſtione ſuper Iudic.lib.7.à pagina.222.c.49.ubi ſub dubio reliquit, an peccauerit necne. Itẽ ipſe Redemptor noſter ſeipſum ſacrificauit in cruce.

¶ In contrarium ponitur concluſio, Prohibi-
7 tum * eſt iure diuino & naturali ſacrificare homines Deo. Probatur apertè Deut.12. Quando *Deut.12.*
diſperdiderit dominus Deus tuus ante faciem gentes, ad quas ingredieris poſsidendas, & poſſederis eas, atq; habitaueris in terra earum, caue ne imiteris eas poſtquam fuerint te introeunte ſubuerſæ, & requires cæremonias earũ, dicens, ſicut coluerunt gentes iſtæ deos ſuos, ita & ego colam, non facies ſimiliter domino deo tuo. Omnes enim abominationes, quas auerſatur dominus, fecerunt diis ſuis, offerentes filios ſuos, & filias, & comburentes igne. Item Num.13. Dominus præcipiens, ut omnia *Num.18.*
primogenita offerrentur domino, & ſpectarẽt ad ſacerdotem, primogenita tamen hoc unum iuuet, ut redimantur. Quicquid enim primum erumpit de uulua cunctæ carnis, quam offerũt domino

domino, ſiue ex hominibus, ſiue ex pecoribus tui iuris, ita duntaxat, ut pro hominũ primogenitis pretium accipias. Ex quo loco Auguſt. ſuper Iud. ubi ſuprà, ſatis dicit ſignificari, quòd immolatio quidem humanæ carnis eſt prohibita, & diſplicet Deo. Ex quo loco ſaltē Deut. 2. non ſolùm conſtat eſſe prohibitum iure diuino, ſed naturali, quia Gẽtes non tenebantur alio iure niſi naturali, & tamen cõputatur inter abominationes eorum immolaſſe ſanguinem humanum. Sed quæ eſt ratio? Primùm de innocente eſt clara, quia eſt contra ius naturale occidere hominem innocẽtem, cùm ſit præceptum decalogi. De nocente autem uidetur maius dubium. Quid obſtat ſicut occiditur taurus in honorẽ Dei, quin homo aliàs maleficus, & impius, occidatur in honorem Dei? imò etiam nunc, an non pro amore Dei licet occidere infidelem? quare non eſt ſacrificium? Reſpondetur, ſicut patet ex S. Tho. 2.2. quæſt. 85. art. 3. ad 3. & clarius quæſt. 86. art. 1. quòd ſacrificium eſt, cùm aliquid exhibetur in cultũ diuinum conſumendum: nõ enim ſufficit, quòd offeratur ad cultum, ſed conſumatur in honorem Dei, unde calix oblatus, non eſt ſacrificiũ, ſed euchariſtia eſt ſacrificium in miſſa. Ex quo ſic arguitur, Vel nocens eſt damnatus, uel non: ſi non, non iuſtè occiditur, & eſt contra ius diuinum, imò naturale. nullus enim obligatur

S. Thom.

ad

ad pœnam, antequam condemnetur: ſi autem eſt damnatus propter delictum, iam non occiditur ad cultũ diuinum. Si enim aliâs eſſet periturus, nõ occiditur pro Deo, uel honore Dei: ſicut boues qui occidũtur in macello quantũcunq; lanius diceret, imò uellet occidere pro amore Dei, non eſſet ſacrificiũ, & ſic homines nocentes, & condẽnati, ſacrificari nõ poſſunt, nec licitè, nec illicitè. Propriè enim ſacrificare hominẽ Deo eſt, quòd illa ſit cauſa occidendi hominẽ, quod non eſt de homine aliâs dãnato. Præterea etiã omne ſacrificium eſt oblatio, ut S. Tho. dicit ubi ſuprà. Nõ offert autẽ quis, nec dicitur munus rei aliâs inutilis uel perdendæ. non eẽ eſſet uel munus, uel oblatio, ſi quis uinum, aut bouem, aut ouem prorſus ad nullos uſus profuturam daret Deo, nõ plus, quàm ſi lapidem, aut arenam. Offerre enim eſt ut aliquid ſibi ſubtrahat, ut Deo tribuat. Cum ergo homo damnatus non ſit alicuius pretii, ſed perniciosus, non poteſt ex illo offerri ſacrificium, aut fieri, maxime quia Leuit. 22. prohibetur offerri animal quocunq; modo morbidum. unde uidetur irreuerentia offerre hominem noxium. Reſtat ergo quòd nec ex homine nocente, nec innocenti poſsit fieri ſacrificiũ Deo acceptum, & præterea uidetur, quòd uita hominis nõ ſit ita propriè in poteſtate hominis, ſicut uita aliorum animantium. Non ita eſt *Leuit. 22.*

ſ domin

dominus uitæ ſuæ, uel aliorum, ſicut eſt brutorum, qui pro ſuo arbitrio poteſt perdere, aut occidere ſine iniuria: homo autem ſeipſum occidens, facit iniuriam, & ſic uidetur, quòd uita humana potius ſit Dei, qui eſt dominus uitæ & mortis. Cum ergo ſacrificium debeat fieri ex rebus noſtris, quas Deo offerimus, uidetur, quòd non poſsit fieri ſacrificium humanæ uitæ: & in ſumma quãdo Deus debeat coli, non poſſumus ſcire niſi ab ipſo Deo: ubicunque autem fuit diuina doctrina, & prophetica, nunquam fuerunt huiuſmodi ſacrificia, ergo omnino nunquam fuerunt Deo grata. Quia ſi quis contenderet hoc non eſſe prohibitum iure naturali, excuſaremus iſtos barbaros ab impietate, ſaltem antequàm eſſet eis prædicata lex euangelica: quia excuſabantur ignorantia iuris euangelii, in quo non ſolum ſunt prohibita huiuſmodi ſacrificia, ſed quæcunq; alia, excepto unico ſacrificio miſſę, ut patet ex Paul. ad Heb. Quia Chriſtus Ieſus introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuenta. Non ſolum de ſacrificio hominis, ſed nec de quocunque alio poſſet reddi ratio aliqua, niſi quòd Deus reuelaſſet: quia cùm bonorum noſtrorum non egeat, potius uidetur abſurdum occidere in gratiam Dei animal quodcunque. Vnde ex ipſo ſolo inferri poteſt, in ſtatu innocentiæ nullum fuiſſe ſacrificium. Ad argu-

menta

menta in contrarium. Ad primum patet quid ſit dicendum. Primo enim reſpondetur, quòd nunquam aliquæ nationes uſæ ſunt huiuſmodi ſacrificio, quin prius eſſent idolatræ. unde poſt tantum errorem idem dæmon, qui ſuggeſsit in deos falſos colorem, idem etiam perſuaſit, ut nefariis ſacrificiis colerent. Vnde ille error non inuaſit, niſi poſt alios intolerabiles errores, ut dicit Paul. ad Rom. 1. Propterea tradidit illos Deus in reprobum ſenſum. Secundo patet, quia Deus damnauit ſacrilegos illos ritus, ut patet Deuter. 12. unde etiam Cornelio Lentulo, Publio Lucinio Craſſo cõſulibus ne hominem immolare, néue habitationem ſanguine litare liceret, ſancitum eſt. Ad ſecundum de Abraham beatus Auguſtinus libro 7. ſuper Iudic. c. 49. dicit, quòd dato quòd lege generali prohibita ſint huiuſmodi ſacrificia, tamen iubente domino ſpecialiter poſſunt fieri, ſicut & ſeipſum occidere, & innocentes, ſicut præceptũ eſt Sauli, ut occideret omnes habitatores Amalech. Vel fortè, inquit, putauit Abraham dominum filium ſuum ſuſcitaturum, & ſic nullam faceret Iſaac iacturam. Sed quo modo credit illud eſſe à Deo, cùm haberet præceptum Dei in contrarium? Reſpondetur, illa reuelatio uidetur eſſe interior, & cui Abraham reſiſtere non poſſet. Sed hoc ipſo, inquit Auguſt. oſtendit diſplicere illi huiuſmodi ſacrificium,

Rom. 1.

Auguſt.

cium, quod inhibuit Abraham. Ad tertium de Iephte. beatus Auguſt. eodem loco multa dicit. Primum condemnat non ſolum factum & ſacrificium Iephte, ſed etiam uotũ, quia uotum per ſe malum fuit; nam non uidetur cogitaſſe de ſacrificio alicuius. Nõ enim dicitur, Quodcunque exierit obuiam mihi, ſed quodcunque exierit de ianuis domus meæ obuiam mihi reuertenti in pace à filiis Ammon, Domino offeram illud in holocauſtum. Nec pecora ſolent occurrere ducibus à bello reuertentibus, niſi fortè canis, qui tamen ſacrificio adhiberi non potuit: unde uidetur in ipſo uoto licet non de filia, tamen de homine cogitaſſe. Quia ergo de hoc uoto, inquit, nec de facto ſcriptura aliquid diffiniuit, ſicut de facto Abrahæ, iudicandum reliquit nobis ex regul. ſcripturarum. Et poſſemus (inquit) dicere, Deo diſplicuiſſe tale uotũ, & ideo permiſit ut unica filia occurreret, ut de tali uoto uindictam ſumeret; nec prohibuiſſe eum 60. dierum ſpatio, ſicut Abraham prohibuit, licet infra eodẽ capitulo dicat, quòd poteſt etiam dici, quòd fecit totum ex ſpiritu domini & uotum & factum, & fortaſſe ut aliqua humana uictima, Chriſti ſignificaretur uictima. Quod ſi uerum (inquit) eſt, non ſolum eius inſipientia culpanda non eſt, uerum eius obedientia laudanda. Sed potius uidetur ſtare

S. Thom. in prima ſolutione S. Thom. 2.2. quæſtione.

88. art

88.art.2.ad 2. Satis concordat cũ illa prima ſolutione, & citat Hieronymum, quòd in uouendo fuit ſtultus, & in reddendo impius. uidentur tamen S. Thom. & Hieronymus non damnare uotum: niſi tanquam indiſcretum, quod poſſet habere malum euentum. Auguſt. autem uidetur damnare ſecundum ſe, quaſi intentio fuerit ſimpliciter hominem ſacrificare. Non enim magnum fuiſſet, ut pro tali uictoria uouiſſet holocauſtum uinius bouis, aut arietis. certè aliquod magnum uoluit uouere. Aliter dicit S. Tho.4. diſt.4. quæſt.1.artic.2.q.2.ad 2. Idem Hebr.11.lectio.7. Sed non condemnat uotum, ſed factum, quod ſecutum eſt. Sed laudatur Iepte de fide quam habuit. Sicut & Gedeon eodem tenore laudatur à Paulo, qui tamen peccauit tentando Deum in uellere & faciendo Ephot, poſt quod fornicata eſt multitudo filiorum Iſraël. Sed de pœnitentia utriuſque creditur, ut ait S. Tho. Sed hoc iam conſtituto, quòd nec ſit licitum ueſci carnibus humanis, nec ſacrificare homines, ſequitur quæſtio moralis, An ſi quis habeat hanc ſacrilegam conſuetudinem, uel ut ueſcatur tali carne, uel ſacrificiis tam nefandis utatur, ut ſunt barbari iſti inuẽti in prouincia Yucatan, id eſt, in noua Hiſpania, an poſsint principes Chriſtiani ſua authoritate iſta ratione bellum illis inferre, & quatenus hæc: & ſi hoc nõ poſ-

ſunt ſua authoritate, an ſaltem ex authoritate ſummi pōtificis hoc poſsint. Et quidem Aug. Antho. Archidiac. & Syluester dicunt, quòd ſi quæ nationes ſint quæ contra ius diuinum ſupernaturale, & reuelatum faciunt, coërceri non debent, nec poſſunt, ut deſiſtant ab illa uiolatione, ut ſi qui peccant peculiariter contra legem Chriſtianam, uel olim contra legem Moſaicam. Et ratio eſt, quia nō poſſunt conuinci manifeſtè quòd male faciant, & per conſequens damnari iuridice non poſſunt: & quia nemo indānatus poteſt puniri, ideo non poſſunt illa cauſâ, aut bello, aut aliâ perſequutione coërceri à talibus peccatis. Hæc concluſio ſpectat ad relectionem de Indis, quam de hac materia author ſuprà egit, ibi uidere latè poteris. De illo tandem dubio, utrum * ſit laudabile abſtinere perpetuo à certo genere alimentorum etiam in extrema neceſsitate. Et uidetur quòd non liceat, quia (ut ſuprà probatum eſt) homo tenetur ſeruare propriam uitam per alimentum. ergo ubi non eſt aliud alimentum, niſi huius generis, tenetur illo uti. Arguitur ſecundo, quia ſi liceret, maximè ratione uoti, quale dicuntur habere Cartuſienſes. Sed hoc non, ergo patet minor, quia uotum debet eſſe de meliori bono, ut S. Tho. 2. 2. q. 88. & doctores 4. d. 38. Et ſaltem illud quod ſine uoto eſt malum, ratione uoti non fit bonum: ut ſi eſt

8 (margin, beside "teris. De illo tandem dubio")

S. Thom. (margin, beside "de meliori bono")

malum inebriari, ratione uoti non eſt bonum: ſed abſtinere à cibo in extrema neceſsitate eſt mortale, ſecluſo uoto, ergo etiam poſito uoto. Imò tunc uidetur egregiè procedere dictum illud, In malis promiſsis, reſcinde fidem. Tertio arguitur, Si quis faceret uotum abſtinendi à carnibus non regulariter, uel ſemper, ut Cartuſienſes, ſed ſolùm in extrema neceſsitate, profectò uotum eſſet ſtultum, & illicitum. Sed non uidetur quòd reddatur melius uotum, quia ſimul cum hoc uoueat abſtinere etiam extra neceſsitatem, ergo &c. Item plus obligat lex diuina, quàm uotum: ſed Iudæus in extremo tenebatur comedere carnes prohibitas, ergo etiam Cartuſienſes. Quarto arguitur, Liceret etiam Cartuſienſi in tali neceſsitate conſtituto comedere carnes, ergo uidetur quòd teneretur. quia ſi habet medium licitum ad conſeruandam uitam, facit contra chatitatem non utendo illo, ergo, &c Nulla lex humana deobligat à diuina, ſed uotum eſt peculiaris lex, ergo, &c. In contrariũ uidetur conſuetudo & authoritas religioſiſsimi ordinis Cartuſienſis, ubi pro nulla neceſsitate uiolatur abſtinentia illa à carnibus. Nec ualet dicere, quòd nũquam incidit neceſsitas, quia certè credendum eſt, quòd aliqui obierunt, quia non comederunt carnes. Pro diſſolutione quęſtionis nota, quòd Gerſon in proprio tractatu de abſtinen-

tia Cartuſienſium, ponit duas concluſiones principales in ſententia. Prima, Cartuſienſes in extrema neceſsitate conſtituti, ſecluſo ſcandalo, tenentur comedere carnes. Secunda, ſi ex tali eſu carnium ſequatur ſcandalum, puta diſſolutio ordinis ſui, & religionis, obligatur non comedere carnes. Eaſdem ponit Maior, 4. diſtinctione. 38. quæſt. 4. & Martinus quæſtione de abſtinentia. Primam concluſionem probant. primo, quia talis occidet ſeipſum non comedendo, iuxta illud Ambroſii, Paſſce fame morientem: ſi non pauiſti, occidiſti. Item nulla lex humana poteſt obligare ad diuina, ſed iſte tenetur lege diuina in tali neceſsitate comedere. ergo, &c. Item nulla conſtitutio contra charitatem habet locum, ſi hoc eſt contra charitatem, ergo, &c. Sed contra primam concluſionem arguitur 2. Machabæo. 6. Machabæi cum periculo mortis abſtinuerunt, ergo licet abſtinere ſaltem Cartuſienſibus in quacunq; neceſsitate. Reſpōdet Gerſon, quòd Machabæi tenebantur abſtinere, quia obligabantur lege diuina, & non eſt tranſgredienda lex diuina pro corporali uitæ ſaluatione. Et quòd Dauid comedendo pānes peccaſſet, niſi habuiſſet reuelationē. Sed Maior aliter reſpōdet, & dicit, quòd Machabæi tenebātur ratione ſcandali, aliâs debuiſſent comedere, unde illo ſecluſo in neceſsitate liceret comedere illas

Ambroſi.

las, quia maior eſt obligatio diuina ſeruandi uitam ſuam, quàm alia lex de non comedendo carnem ſuillam. & ita dicit Almain in Moral. c.3. imò quòd tenebantur. Ex quo infert Gerſon, quòd ſi conſtitutio Cartuſienſis diceret, quòd nõ comederent carnes, etiam in extrema neceſsitate ſub pœna peccati mortalis, neſcirẽ, inquit, fateor, conſtitutionem iſtam defendere ab iniquitate. Hæc determinatio Gerſonis, & Maioris, eſt ualde probabilis, & maximè declarando primam concluſionem per ſecundam, ſcilicet quòd ratione ſcandali poteſt abſtinere in extrema neceſsitate capiendo largè ſcãdalum, id eſt, ex hoc, quòd Cartuſienſis illa occaſione ueſceretur carnibus, inciperet diſpẽſatio, in caſibus periculoſis quidem, ſed paulatim traheret ad multos caſus, & omnes graues morbi eſſent occaſio ſoluendæ abſtinentiæ. & cùm Medici de induſtria augeant opinionem & timorem mortis in ægritudinibus, paſſim in infirmariis Cartuſienſ. ueſcerentur carnibus. Fatetur autẽ Gerſon, quòd ne hoc eueniat, bene Cartuſienſes abſtinẽt perpetuò. Sed tamen ſi in caſu occulto, ubi non poſſet naſci occaſio, & talis indigeret carnibus, poſſet comedere. Sed ſicut hæc opinio eſt probabilis, ita contra eam pono concluſionem probabiliter. Non * uidetur illicitũ Cartuſienſi etiam in extrema neceſsitate abſtinere à carnibus,

 etiam

etiam ſecluſo ſcandalo. Probatur primò. Si comedere carnes in extrema neceſsitate eſt præceptum iuris diuini, ut ipſi dicunt. ergo hoc eſſet ſcandalum Phariſæorum, de quo non eſt habenda ratio, iuxta dictum domini, Sinite
Matt.15. illos, cæci ſunt, & duces cæcorum. Matth.15. Tunc enim maximè habet locum Gregorii dictum, ſcilicet, Facilius ſcandalum naſci permittitur, quàm ueritas relinquatur. Et confirmatur, quia ſecũdum iſtos doctores, talis, qui in iſto caſu abſtineret, faceret contra præceptũ negatiuum, quod nunquam faciendum eſt ratione ſcandali. Secundo arguitur, Sequeretur, quòd quandocunq; eſſet periculum ne moriatur ex abſtinentia carnium, tenetur comedere. Conſequẽs eſt falſum. ergo probatur ſequela, quia extrema neceſsitas in moralibus ut certum eſt, uocatur, quando eſt probabile periculum. Falſitas conſequentis patet ex ipſo ritu, & conſuetudine Cartuſienſium, qui nũquam de hoc diſputant, an indigeãt carnibus, necne: & dato quòd medicus dicat eum aliâs moriturum, non reſpiciunt ad ſcandalum, ſed omnino negant ſe daturos. Nec ualet reſponſio Arnaldi de Villanoua, qui dicit, quòd quicquid poteſt fieri per eſus carnium, poteſt fieri per oua ſorbilia. Nam ut dicit Maior, clarum eſt, quòd poteſt ex aſſuetudine incidere in faſtidium ciborum, & omnino non poſſe comedere

dere. Tertio non ſemper quis tenetur ſeruare uitam per omne medium licitum, ut patet in multis caſibus, ubi poſſet quis defendere propriam uitam, & tamen ad conſeruationem uirtutis patientiæ quis poſſet permittere ſe occidi. Item uxor cum periculo uitæ ſuæ poteſt aſsidere, & aſsiſtere uiro laboranti, etiam ubi nõ eſt neceſſe, ſed tantùm ad conſeruationem fidei maritalis. ergo, &c. Quarto non tenetur quis ſolum ad conſeruationem uitę mutare ſe, puta de cõſilio Medicorum deſerere patriam, quia frigida eſt, uel aliquid huiuſmodi. ergo nec comedere carnes. Quinto pro defenſione patriæ poſſet quis procedere ad bellum cum probabili mortis periculo, & ubi non eſſet neceſſe. ergo pro conſeruatione & augmento uirtutis, & abſtinentiæ licet non comedere carnes. Sexto arguitur, quòd non plùs liceat comedere ſecretò, quàm publicè: quia dato quòd illud factum ſit ſecretum, tamen doctrina eſt publica: & ſi hoc liceret, non debet oppoſitum doceri, & ſi ſcandalizaret factum, etiam doctrina. non enim minorem occaſionem præbet doctrina, quàm factum. Septimò nõ ſolum ad conſeruandum, ſed ad augendum uirtutem licet ſubire mortem, ut ſuppono: ſed per hoc, quòd Cartuſienſes abſtineant perpetuò, augetur illa abſtinẽtia, & uirtus, ergo. Item nullus tenetur ducere uxorem,

 ubi

ritur ex infirmitate, cuius iſte non eſt cauſa, & ſic mors non imputaretur. hoc enim non eſt interficere, ſed non protelare uitam quantum poteſt, ſicut ſuprà dictũ eſt de aliis medicinis: & ſic maneret ſalua cõſuetudo Cartuſienſium, qui pro nullo periculo infirmitatis comedunt carnes. & hæc eſſet confirmatio concluſionis primæ, quòd licet abbreuiare uitam per abſtinentiam carniũ, ut poſtea dicemus per decem aut plures annos, quare non licebit ſeni octoginta annorum abbreuiare uitam per unum annum ne comedat carnes. Ad argumenta in contrarium in principio poſita. Ad primum patet quid dicendum ſit, quia tenetur modo regulæ ſufficienti, & caſus extraordinarii non cadunt ſub obligatione. Ad quintum reſpondetur, facere uotum ſolum de hoc, quòd in extrema neceſsitate non ueſcatur carnibus, hoc nihil bonitatis habet, ſed abſolutè abſtinere à carnibus perpetuò, eſt bonum, & per hoc patet ad tertium. Ad quartũ negatur conſequentia. Ad ſecundum nego, quòd illud ſit cõtra legem diuinam, imò uidetur ſecluſo uoto ſiquis propoſuiſſet nũquam comedere carnes, poſſet abſtinere etiam in extrema neceſsitate. Fateor autem, quòd ſi regulariter & ſæpe contingeret quòd morerentur ægrotantes ex abſtinentia carnium, quòd non deberet ſeruari, ſicut ſi ut plurimum nauigantes perirent,

non eſſet licitum nauigare, niſi pro maiori bono, quàm ſit uita: ſed quia hoc non frequenter contingit, ferenda eſt hæc iactura pro maiori bono, quod ſequitur ex nauigatione. Ita in propoſito, licet ſit aliqua iactura, quia aliquando moriuntur Cartuſienſes ex abſtinentia carnium, tamen meritò ferunt hanc iacturam pro maiori bono uirtutis abſtinentiæ. Ex hac ratione poſſet formari aliud argumentum pro concluſione noſtra. Quia iſte eſt pars communitatis, & ideo bene facit pro bono ſpirituali communi ſubeundo periculum mortis cũ iactura propriæ uitæ, & ſemper pro maiori bono licet ponere uitam. Sed eſt pro quodam argumento ſuprà facto de Machabæis, an licuiſſet comedere ſuillas carnes ſine ſcandalo in extrema neceſsitate. Et certum eſt, quòd in caſu Machabæorum erat magnum ſcandalum, quia exigebatur ab his in contumeliam legis. Sed ſi ponatur quòd fame perirent in ſolitudine, an tunc liceret o. Variæ ſunt opiniones. Et profectò quicquid dicat Maior, opinio Gerſonis eſt probabiliſsima, quòd non liceret. nam tantæ authoritatis eſt præceptum diuinum poſitiuum, ſicut naturale: ſi autem ex iure naturali eſſet illicitum comedere ſuillam carnem, non liceret etiam in extrema neceſsitate ueſci. ergo nec etiam nunc, cùm eſſet de iure poſitiuo. Sed probabilius uidetur, quòd

utrun

utrunq; liceret in tali neceſsitate,& comedere propter neceſsitatem,ut diſcipuli uellentes ſpicas die feſto, Matth.12.ut dicit S.Tho.3.p.q.4. art.4.ad 3. & ita Machabæi bene fecerunt die ſabbati non propulſantes,ſed mortē oppetentes,ne uiolarent ſabbatum propter reuerētiam legis, & fecerunt bene poſtea pugnantes die ſabbati,ne omnes perirent. 1.Mach.2. S.Tho. 12.q.100.art.8.ad 4.imò non condemnantur Gothi, qui in Italia permiſerūt aliquot millia ex exercitu perire,ne pugnarēt die ſabbati.Sed S.Thom.12.q.4.art.4.dicit,quòd eſſet tentare Deum, ſi quis non pugnaret in die ſabbati in neceſsitate.

Matt.12. *1.Mach.c.* *S. Thom.*

11 ¶Reſtat quęſtio, Vtrū *liceat abbreuiare uitā per abſtinentiam.Et uidetur quòd non,ex illa authoritate Hieronymi.Item non liceret ſeni centum annorum tollere etiam unum annum ab ultima parte uitæ. ergo nec ſucceſsiuè perdere decē annos.Reſpondetur quòd ex primæ cōcluſionis abſolutione facilè poteſt liquere, quid ad hanc ſit reſpondendum. Breuiter ergo reſpōdetur per propoſitiones. Prima,Non

12 *licet ex intentione abbreuiare uitam per abſtinentiam.Patet,quia eſt contra dilectionem ſui, quia eſt nocuum uitæ. Confirmatur.Non liceret abbreuiare uitam alterius, cuius haberet curam,ut filiorum,& ſeruorum. Secundo,Non licet abbreuiare aliis mediis. etgo nec

abſtin

abſtinẽtia. Vltimò authoritate Auguſtini, qui in regula mãdat, ſcilicet, Carnem ueſtram domate ieiuniis, & abſtinentia eſcę & potus quãtum ualetudo permittit. hæc in regula ſua. & patet ex prima concluſione ſuprà determinata. Patet ergo, quòd ex intentione abſtinere contra ualetudinem, eſt illicitum: & cum ſit contra charitatem ſui, eſſet mortale. Item Auguſt. de moribus eccleſiæ 12.q.14.art.6. Regula (inquit) temperantiæ eſt neceſsitas præſentis uitæ.
13 Secũda concluſio, Non *tenetur quis protelare uitam per alimenta quantum poteſt. Patet, quia non tenetur uti cibis optimis, & delicatiſsimis & pretioſiſsimis, etiam ſi ea ſint ſaluberrima, imò hoc eſt reprẹhenſibile, ergo. Item non tenetur uiuere in loco ſaluberrimo, ergo nec uti cibo ſaluberrimo. Item hoc eſſet damnare omnia ieiunia eccleſiaſtica, & monaſtica. Item non tenetur abſtinere à uino, ut diutius uiuat, ergo nec econtrario. Tertia con
14 cluſio, * Si quis utitur alimẽtis, quibus homines cõmuniter utuntur, & in quantitate, quæ ſolet ſufficere ad ualetudinem conſeruandam, dato quòd ex hoc abbreuietur uita, etiam notabiliter, & hoc percipiatur, non peccat. Patet breuiter ex ſecunda, quia non tenetur prolongare, nec mutare ſolum ad alium ſalubriorem locum, ergo nec cibum. Ex quo ſequitur corrolarium, quòd non tenetur quis uti medicinis,

nis,ad prolongandam uitam, etiam ubi eſſet probabile periculum mortis, puta quotannis ſumere pharmacum ad uitandas febres,uel hu-
15 iuſmodi. Quarta cõcluſio, Siquis * ſingulari inedia, uel cibo ita nocuo uteretur, uel ſcienter, uel ex propria opinione contra bonorum & ſapientum ſententiam, ut breui abrumperetur uita,non excuſatur à mortali. Hæc patet ex prima concluſione, & ex determinatione primæ concluſionis, niſi fortè faceret peculiari conſilio,& reuelatione diuina.

REVERENDI PATRIS F. FRANCISCI A VICTORIA Relectio DE HOMICIDIO.

An ſcilicet ſit fortis uiri occidere ſe.

SVMMA.

1 *Mortem ſibi conſciſcere, quomodo ſicut ſemper impium, ita & mortem non ſolum patienter, ſed liberè etiam ſubire, quòd plerunq; conſilium, nonnunquam præceptum ſit.*

2 *Interficere ſeipſum, quòd ſemper ſit impium, oſtenditur. Et multa de inclinatione naturali, an ſit ſemper prona ad malum.*

3 *Inclinatio hominis, quatenus homo eſt, quòd ſit bona, & quòd ad nullum malum, aut uirtuti contrarium inclinet, argumentis probatur.*

4 *Deus an naturas rerum immutare potuerit, uel ab initio alias facere, quàm nunc ſunt.*

5 *Deus quòd naturas rerum mutare non poßit ab authore probari uidetur.*

6 *Deus ſuppoſito quòd non poßit rerum naturas mutare, quomodo fecerit hominem cum naturali inclinatione ad malum.*

7 *Inclinatio hominis quamuis ſit ad malum, quòd tamen non ſit mala malitia morali, quandiu manet intra terminos appetitus.*

8 *Deus quòd creauerit hominē ſine inclinatione mala, qua appetitus inclinat ad malum.*

9 *Deus quod dederit appetitui naturalem inclinationem ut obediret uoluntati.*

10 *Homo quòd non inclinetur ad diligendum ſe plus quàm deum, uel proprium bonum plus quàm commune.*

11 *Præcepto,* Non occides, *quid & qualiter homicidium prohibeatur.* Et *de triplici opinione ibi recitata.*

12 *Præceptum de non occidendo, quòd ſit iuris naturalis, & non poſitiui, ſicut etiam alia præcepta* Decalogi, *ſecundum authorem.*

13 *Præceptum de nō occidendo, quòd ſemper fuerit æquale & ante legem, & in lege, & tempore* Euangelij.

14 *Interficere ſi licebat adulteram, aut furem in lege* Moyſi, *quòd & licuit ante legem, & licet in lege euangelica.*

15 *Præcepto hoc,* Non occides, *quomodo prohibeatur omne homicidium, quòd ſtando in lege naturæ ſola, eſt*

malum,

malum, & irrationabile.

16 *Præcepto de non occidendo, quòd non magis prohibeatur homicidium authoritate publica, quàm priuata.*

17 *Occidi quomodo dupliciter poteſt homo, ſcilicet ex intentione, & præter intentionem.*

18 *Occidere hominem reipub. nociuum ex intentione, quòd ſtando in iure diuino & naturali liceat.*

19 *Homicidium de iure naturali & diuino permiſſum, quibus ſit commiſſum.*

20 *Homicidium omne ex intentione, quòd præcepto de non occidendo eſt prohibitum ſeu publicæ, aut priuatæ perſonæ, præter quàm id, quod reip. aut publicis magiſtratibus, & principatibus fuerit commiſſum.*

21 *Interficere ſeipſum quare non liceat.*

22 *Obiectum uoluntatis quòd non ſit ſolum uerum bonum.*

23 *Deus quòd ſolus ſit uitæ & mortis dominus, non homo, qui quantum ad hoc, eſt peculiariter ſeruus* Dei, *unde occidere ſeipſum, eſt deo iniuriam facere.*

24 *Homo, quòd in multis caſibus quamuis licitis uijs poſſit uitam ſeruare, quomodo tamen non teneatur.*

25 *Homo, quòd ſemper teneatur defendere uitam proximi, etiam quandocunque licet, quòd non ſit exploratum.*

26 *Panem quòd liceat alteri cedere cum certa pernicie propriæ uitæ.*

27 *Animam ponere pro amicis licet ſit ſtultitia huius mundi, quòd tamen ſit ſapientia apud* Deum.

28 *Damnato ad mortem quòd uon liceat ſe fame interficere.*

29 *Damnato ad mortem quòd liceat fugere, & non mor-*

tem expectare.

30 *Damnato ad mortem per cicutæ ſeu ueneni hauſtum, quòd ſibi liceat illud haurire, nec uidetur ad eius mortem cooperari.*

31 *Auxiliari quòd liceat amico etiam cum quantocunque uitæ diſcrimine. Et quid dicendum de uxore, quæ etiam cum magno periculo marito peſte laboranti adſideret.*

32 *Nauigare, & artem militarem exercere etiam cum magno uitæ periculo ſeruatis circunſtantijs quæ magis & ut plurimum contingunt, quòd liceat.*

33 *Vitam abbreuiare quòd nullo modo liceat, etſi non teneatur omnia media licita etiam facere, ut ſibi uitam reddat longiorem.*

34 *Alimentis inſalubribus & nocuis uitam reddere breuiorem, quòd non liceat, neq; tamen uti tenetur optimis.*

35 *Vitæ conſeruandæ ratione quòd non ſint omnia media adhibenda, ſed ſolum illa, quæ ad hoc ſunt de ſe & ordinata, & congrua.*

36 *Vita quòd non ſit in diſcrimine pro bonis temporalibus ponenda, inter quæ gloria, honor, & fama reponuntur.*

37 *Brutus, Cato, Decius, & alij in numeri, qui ſibi mortẽ conſciuerunt, utrum excuſationem habebunt, eò quòd putabant in hoc ſe fortiter & laudabiliter agere. Et quid de Samſone, Raſia, & Saule.*

NON de nihilo dixit Eccleſiaſtes, Qui addit ſcientiã, addit & laborẽ, Habent agricolæ ſua otia, habent operarii, habent oẽs opifices, & cũ

diebus operoſis uitā parauerint, feſtiuis diebus requiē habēt, & pro ſuo arbitrio remittunt, & oblectant animos, & corda oblita laborū. Nobis neq; feſtis, neq; profeſtis licet eſſe otioſos: nullas habemus ſtudiorum ferias, nullam uacationem ab exercitiis literarum. Ecce conuenimus patres religioſiſsimi, uirique ſpectatiſsimi in feſto tam celebri ad hanc relectionem, cùm mihi non licuit non ſolum in ſequentem annū ut putaram, ſed neque in alium quidem diem proferre. ergo, ne ſupra laborem neceſſarium, nouum etiam in proœmiis aſſumamus, rem ipſam ſuperis præeuntibus aggrediamur. Argumentum à me tractādum in præſenti relectione, non eſt aliquis nouus locus ad hoc deſignatus & in ordinariis lectionibus prætermiſſus, ut aliis relectionibus à me factum eſt, ſed ut non nomine tantum, ſed & re etiam ſit relectio, cōſtitui retractare aliqua prius in meis lectionibus diſputata, nec tamen multa: nec enim poſſem. Sed conſilium meum fuit impręſentiarum diſputare quæſtionem, An ſit fortis uiri occidere ſe ipſum, uel cùm conſeruare uitam poſſet, mortem appetere quando, & quatenus hoc aut licitum, aut laudabile ſit. Ad quam quæſtionem commodius examinādam tanquam fundamentum huius relectionis ſequentem concluſionem à principio pono.

1 ¶ Prima concluſio, Sicut * mortem ſibi con-

ſciſcere ſemper impium eſt, ita mortem non ſolum patienter tolerare, ſed liberè etiam ſubire plerunque conſilium, nonnunquam præceptum eſt. Hanc concluſionem pro temporis anguſtia, pro tenui mea eruditione quàm potero clarè uariè uerſabo, immoraborque circa ſingulas partes, primo illam probando, deinde argumenta in contrarium obiiciendo, illaque pro captu ingenii diluendo, ac diſſoluendo: quod interim dum facio, uos patres obſeruandiſsimi utique & ornatiſsimi oratos uelim, ut me non tam attentè, quàm beneuolè, & amicè audiatis.

¶PRIMA ergo pars concluſionis eſt, quòd ſemper eſt impiũ, interficere ſe ipſum. Hoc pri-
2 mò probatur, quia * occidere ſeipſum eſt contra naturalem inclinationem hominis: ſed facere aliquid contra inclinationem naturalem, eſt peccatum. ergo occidere ſe eſt peccatum. Minor eſt manifeſta, non enim homo ſolum omniaq; animantia, ſed res omnes reſiſtunt ſuæ corruptioni, & pro uiribus adnituntur conſeruare ſe in rerum natura, ut dicitur in ſecundo de generatione, & experiẽtia apertius docet, quàm ut probatione indigeat, nec opus eſt in re non dubia argumentis uti non neceſſariis. Eſt ergo contra naturalem inclinationem hominis, ut ſe interimat. Quia autem inclinationi naturali aduerſari & repugnare ſit, 3

illic

illicitum, non adeò exploratum eſt, neque ita in confeſſione. Si enim naturalis inclinatio ſemper in bonum & honeſtum propenſa eſt, atque adeò nunquam malum ſuggerit, profectò huiuſmodi inclinationem impugnare, aut in contrarium tendere, illicitum erit. Quemadmodum enim uirtuti quicquam contrafacere ſemper illicitum eſt, quòd ea non niſi ad honeſtum inducat: ita prorſus ſi id, ad quod homo ſuapte natura & inclinatione fertur, ſemper bonū eſt, huiuſmodi inclinationi contrauenire malum erit. Bono enim niſi contrarium malum eſſe non poteſt. Quare cùm hic ſit uel primus locus, & præcipuum argumentum, quo hanc concluſionem doctores probare contendunt, operæpretium erit, ſi de hac ipſa re uberius diſſeruerimus. Et quidem ſunt nonnulli, nec uulgares, neq; contemnendi, ſed primi etiam Ariſtotelis expoſitores, quibus adeo non uidetur uerum, naturam ſemper ad bonum inclinare, & honeſtum, ſed potius credunt naturam & gratiam, legem & naturalem inclinationem contrarias eſſe, ſibiq; inuicem repugnare, quod multis argumentis, tum etiam teſtimoniis ſuadere conantur. Et primò argumentatur, Appetitus enim humanus fertur naturaliter in omne bonū, bonum autem delectabile eſt bonum quoddam, fertur ergo appetitus in bonum delectabile natura-

 liter,

liter, bonum autem delectabile plerunque eſt contrarium uirtuti, atque ideò peccatum atq; malum. Secundo, uirtus omnis uerſatur circa difficile (ex autoritate Ariſt.2.Ethic.) quòd ſi natura inclinaret in bonum uirtutis, certè huiuſmodi bonum difficile non eſſet. Nihil enim aliud inclinatio uirtutis facit, niſi reddere faciles ad iucundum ipſum bonum, quod alioqui difficile erat, non ergo natura inclinat de ſe ad bonum, inclinat autem, ergo inclinat ad malum. Et confirmatur. Si enim homo de ſua natura inclinaretur ad bonum, non eſſent neceſſariæ uirtutes, quarum hoc unum officium eſt tollere difficultatem illam ad moleſtiam bonorum operum. Atque ideo qui probabilius philoſophantur, negant neceſſariam eſſe aliquam uirtutem, anteponendam quidem ad ea bona ad quæ homines ſua natura feruntur & inclinantur. Nemo enim paulo eruditus eſt, qui putet uirtutem eſſe aliquam ut homines cupiant felices eſſe, oderint autem miſeriam. Tertio, Theologi ponunt motus ſubitos tam in uolũtate, quàm in appetitu, nihil uerò aliud ſunt tales motus, quàm inclinationes quædam naturales in malum. ergo, natura inclinat ad malum. Quarto, Nam quantum ad hoc, uel ſolùm, uel certè potiſſimum ponebatur iuſtitia originalis in primis parentibus, ut appetitus ſenſitiuus contineretur in officio, & uoluntati

luntati ſine difficultate pareret, & uoluntatem ipſam rationi, rationemq; diuinæ legi & uoluntati ſubiectam efficeret. quòd ſi humana potentia non ſua natura aduerſaretur uel rationi uel legi diuinę, nullum fuiſſet aut munus aut opus iuſtitiæ originalis. Quinto, Homo ſecundum uirtutem & legem Dei tenetur diligere Deum plus quàm ſe, & commune bonum præferre bono priuato. Non enim charitas iuxta Apoſtolum, quærit quæ ſua ſunt, & tamen homo naturaliter diligit bonum proprium: & eſt ualde difficile Deum plus quàm ſe diligere, quia homo, ut à principio dictum eſt, naturaliter inclinatur ad conſeruationem propriam. ergo natura inclinat contra charitatem & legem Dei. Sexto, Inclinatio appetitus eſt naturalis, cùm ipſe ſit potentia naturalis, nec eius inclinatio ſit aliud ab appetitu, & tamen appetitus non obedit rationi, ſed tendit in contrarium. ergo inducit in malum. Et confirmatur. Obiectum appetitus ſenſitiui eſt bonum delectabile, hoc autem plurimum eſt contrarium uirtuti & legi Dei. ergo appetitus naturaliter fertur in malum. Septimo, Fomes inclinat ad peccatum, ut Theologi diffiniunt ſecundo Sententiarum. & tamen fomes nihil aliud dicit præter naturam & naturales potentias hominis deſtitutas dono iuſtitiæ originalis, ut in eodem loco Theologi defendunt.

ergo homo per naturales potentias fertur & inclinatur in peccatum. & confirmatur hoc. Si enim homo produceretur in puris naturalibus, hoc eſt, ſine iuſtitia,& ſine peccato,eodem modo inclinaretur ad malum, ſicut nunc inclinatur ex fomite, ergo inclinatio naturalis eſt ad peccatum. Adducunt deinde & aduocant in fauorem huius ſententiæ ſcripturarum teſtimonia. Et in primis dictum Domini

Geneſ. 8. in libro Gen.8. Senſus, & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia. Ex quo uidetur, quòd natura humana ſit procliuis & inclinata ad malum. Dominus item

Matt. 26. apud Matth. Spiritus promptus eſt, caro autẽ

Galat. 5. infirma. quod exponens Apoſtolus ad Galat. Caro (inquit) concupiſcit aduerſus ſpiritum,

Rom. 7. & ſpiritus aduerſus carnem. Et Rom.7. Video aliam legem in membris meis. & plura in hanc ſentẽtiam. Et rurſum alibi. Si ſecundũ carnem uixeritis, moriemini. Et iterũ, Spiritu ambulate,& deſideria carnis nõ perficietis. Ex quibus omnibus manifeſtè conſtat,carnis appetitum eſſe in malum, & contrarium ſpiritui & legi Dei. Deſideria autem carnis ſunt naturalia, cùm ſint apud omnes. ergo prorſus naturalis inclinatio eſt in malum & in peccatum.

Ariſtot. 2. *Ethic.* Item Ariſto.2.Ethic.dicit, Quòd ad hoc, quòd homo fiat ſtudioſus, oportet ut ſeruet ſe ab his, ad quæ natura maximè inclinat. S.Thom.

2.2.q

2.2.q.166.art.2.ad tertium.

¶His rationibus & teſtimoniis authores illi ſententiam ſuam tuentur,unde etiam in naturam ipſam,illæ querelæ exortæ ſunt,ut alii nouercam, alii inimicam, alii ſcelerum altricem, alii malorũ parentem,aliisq; inuidioſis,odioſisq; nominibus appellent, ac dehoneſtẽt. Inde etiam id quòd homo ex ſe non poteſt niſi malum. Inde adhuc ille odioſior, & omnibus mortalibus inſigniter iniurioſior error, quòd omnia omnium hominum opera ſunt peccata, & æterno ſupplicio digna, niſi miſericordia Dei uenialia fierent, unum ex dogmatibus ueteranorum. Verum bona uenia tantorum uirorum & pace, non adducor nec propoſitionibus, neque quibuſcunq; aliis argumentis, ut credam humanã naturam, quam omnipotens & ſapientiſsimus Deus ad imaginem & ſimilitudinem ſuam condidit,tam malo genio, & prauis conditionibus formatam, & conſtitutam, ut cùm reliquæ res omnes in fines & operationes ſibi conuenientes ſuo ingenio & natura ferantur,ſolus homo non niſi in mala, atque ideo in perniciem ſuam & con-
3 demnationẽ feratur & inclinetur.Quare * impræſentiarum defendo inclinationem hominis, quatenus quidem homo eſt, bonam eſſe, atque adeò ad nullum malum, aut uirtuti contrarium inclinare: quod poſtquam autoritate

probare non ſufficio, argumẽtis non infirmis probabile facere contendam.

¶ Et primò quidem ſic arguo. Inclinatio naturæ humanæ eſt immediatè ab ipſo Deo. ergo non poteſt eſſe inclinatio ad malum. Antecedens eſt notum, cùm Deus ſit author ipſius naturæ, atque adeò omnium quæ conſequuntur naturam, cuius in primis eſt tamen inclinatio naturalis. Qui enim (ut uerbis Ariſt. utar) dat formam, dat conſequentiam ad formam. Eſt ergo Deus ſolus author & cauſa humanæ inclinationis. Conſequẽtia uero probatur. Motus enim naturalis ſiue ex naturali inclinatione, attribuitur & imputatur generãti, id eſt, authori, & cauſæ ipſius naturalis inclinationis, ut Ariſtoteli meritò placuit 8. Phyſico. ſimulq; multis grauiſsimis Philoſophis. Grauia enim & leuia hac una ratione à generante, & non à ſe ipſis moueri dicuntur, quòd eam inclinationem, atque adeò neceſsitatem ad motum uel ſurſum, uel deorſum à generante acceperint. Si ergo homo ad malum naturaliter inclinatur, illa inclinatio, & motus ſequens talem inclinationem in peccatum, imputarentur ipſi Deo, quod prorſus dicere, uel cogitare impiũ eſt. Certè ſi motus lapidis deorſum, aut motus ignis ſurſum peccatũ eſſet, nulli dubium quin hoc peccatum Deo potius tribuendum eſſet, quàm ipſis grauibus & leuibus, quæ talem à

Deo

Deo inclinationem acceperunt. Et ſimiliter ſi peccatum eſſet appetere felicitatem, non tam homini imputandum eſſet, quàm Deo, qui ſic hominem conſtituit ut naturaliter appeteret felicitatem. Quare hæc ratio efficax eſt ad probandum aliquem actum nõ eſſe peccatum, qui procedit ex inclinatione hominis à Deo ſibi data. Ex quo etiam loco arguit S. Tho. & alii Theologi graues nõ inualidè ad probandum, quòd prima operatio angeli non potuit eſſe mala. Cũ enim prima operatio ſit dilectio ſui, omnes enim aliæ operationes ex iſta proficiſcuntur, ut Ariſt. docet in Ethicis, Amicabilia quæ ſunt ad alterum, ſunt ex amicabilibus quæ ſunt ad ſe primã operationẽ angeli: oportet fuiſſe amorem ſui: Cùm ergo ex naturali inclinatione ad talem amorem inclinaretur, fieri non potuit, ut ille amor malus eſſet. Et ſic prima operatio angeli non potuit eſſe peccatum. Secundo probatur idem. Nõ poſſet Deus producere in anima habitum uitioſum inclinantem ad peccatum: hoc enim repugnat diuinæ bonitati, ergo neque potuit dare animæ rationali aut homini uitioſam inclinationem, qua ſcilicet ad peccatum inclinaretur: nõ enim minus eſſet cauſa, inclinatio uitioſa mali actus, quàm uitioſus habitus. Tertio, Non poſſet Deus producere habitum inclinantem ad falſum, ergo nec inclinationem ad malum. Patet

conſequentia. Nam non minus repugnat Deo inclinare ad peccatum, quàm ad falſum, imò multo plus: qui ergo non poteſt producere inclinationem ad falſum, multo minus potuiſſet dediſſe inclinationem ad peccatum. Aſſumptum autem patet: ea enim eſt unica probatio Doctorum, quòd fidei non poteſt ſubeſſe falſum, quia ſcilicet eſt infuſa à Deo, non ergo poteſt Deus infundere habitum ad falſum inclinantem. atque iſta ratione probari quodam modo poſſunt prima principia, quãuis per ſe nota. Quid enim eſt ſi quis fateretur quidem ſe cogi ad aſſentiendum huic propoſitioni, quòd omne totum eſt maius ſua parte, diceret tamen ſe timere ne fortè deciperetur, quemadmodum & homo aliquando cogitur ad credendum aliquid hominum authoritate, quibus fidem non habere homo non poteſt, & tamen fieri poteſt ut decipiatur? Quid inquam, ſi quis diceret ita de primis principiis, an non aliqua ratione induci poſſet ad aſſentiẽdum illis? Ego uero puto, ſi quis mihi recipiat, Deum neq; mentiri, neq; decipere poſſe, quòd concedet etiã naturam rationalem eſſe à Deo creatam cum hac neceſsitate, & inclinatione conſentiendi his principiis, & manifeſtè tenetur & conuincitur talia principia uera eſſe. Si enim falſa ſunt, & Deus humanum intellectũ cogit ad aſſentiẽdum illis,

apertè conſtat Deum homines decipere,& per conſequẽs mentiri. Simili ergo modo, ſi Deus produceret quencunq; habitum inclinantem ad falſum, meritò & mendacii & deceptionis argueretur. Quarto, Si homo induceret alium ad peccandum, peccaret, ergo ſimiliter ſi Deus inclinat homines ad peccandum, peccat, quamuis non ualeat apud Theologos conſequentia, Deus concurrit cum homine ad peccandum, ergo peccat. Tamen recipient iſtam, Deus ſe ſolo inducit homines ad peccandum, ergo peccat. Sicut conſequens eſt impoſsibile, ita & antecedens, Deus autem ſe ſolo eſt cauſa inclinatiõis humanæ: ſi ergo per talem inclinationẽ homo induceretur ad peccandum, uidetur etiam quòd Deus inducat ad tale peccatum. Item uoluntas humana nõ fertur in Deũ, niſi mediante ratione: ratio autem ſemper inclinat ad iudicandum, quòd omne malum eſt euitandum: ergo uoluntas non inclinat ad malum. & tãdem ſi inclinatio ad malum eſt à ſolo Deo, ut ipſi fatentur, non uideo quare negant, quòd Deus ſit cauſa peccati, quod omnes Theologi tanquam impium ſemper reiecerunt. Quòd ſi rationes noſtræ, ut uidemus, ſuperiores, & probabiliores ſunt, de ſcripturis etiam oportet aliquod adducere. Et primo omnium facit authoritas Iacob. Nemo, inquit, cùm tentatur, dicat, quòd à Deo tentatur, *Iaco.1.*

tatur, Deus enim intentator malorum eſt. Ex quo loco ſic arguitur, Si inclinatio naturalis tentaret ad malum, Deus eſſet tentator malorum, quod eſt contra Apoſtolum. ergo impoſſibile eſt, quòd natura tẽtet ad malum. Aſſumptum probatur. Nihil enim eſt tentare, niſi facere inclinationẽ ad malum. Si ergo Deus fecit & dedit talem inclinationem homini ad malum, qualem iſti dicunt eſſe naturalem inclinationem, certè Dæmon non tentaret, cur ergo Deus tentare non diceretur? Secundo, id

Eccleſ. 7. Eccleſiaſtes 7. Fecit Deus hominẽ rectum. & ipſe immiſcuit ſe infinitis quæſtionibus. Certè nõ uidetur Deum hominem rectum feciſſe, ſi cùm iſta peſsima inclinatione & maledictione creauit, qua natura eius ferretur ad malum. Sed in primis uidetur facere, quòd Sapientia diuina attingit à fine uſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter, ut per Salomonem ipſe teſtatur. Non eſſet uero ſuauis diſpoſitio, ſi cùm Deus homini legem & præcepta dediſſet, naturã in contrarium trahentem, uocantem & allicientẽ dediſſet. Cùm enim Deus hominem cõdiderit ad laudandum creatorem ſuum, uitamq; æternam ab illo promerẽdum, non utique tanquam ſapiens architector hominem fabricauit, ſi naturam dedit fini repu-

Geneſis 1. gnantem, & incommodam illi dederit, cùm tamen uidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant

ualde

ualde bona. Et alibi, Dei perfecta ſunt opera. Profectò non uidetur opus aut ualdè bonum, aut perfectum, ſi hominem cum huiuſmodi inclinatione feciſſet. Et demum ut quid Deus hominem non fecit propenſum, & procliuum ad bonum potius quàm ad malum? ad legem ſuam quàm ad tranſgreſsionem legis? an quia non potuit? Hoc uerò quid ſtultius, quid indignius diuinæ maieſtati excogitari poſſet? An quia non uoluit? Inuidit ergo Deus mortalibus hanc felicitatem, qua tamen maximè ad diuinorum præceptorũ uſurus eſſet obſeruantiam. Angelos certè Deus non hac conditione creauit, ut non niſi ad peccatum & malum tantum inclinarentur. Quæ ergo ratio eſſe potuit, ut hac parte tanto benignior & æquior angelis eſſet, quàm hominibus, qui de Deo quidem non poterant eſſe meriti? Videmur ex parte probaſſe hominem ſua natura non inclinari ad malum, ſed relictum potius in manu conſilii ſui, ut utrumlibet pro ſuo arbitrio ſequeretur, ſiue bonum, ſiue malum. Supereſt ut argumentis in contrarium adductis utcunque ſatisfaciamus, ad quorum expeditionem illud in primis meminiſſe oportet, hominem eſſe compoſitum ex duabus naturis, rationali, ſcilicet, ac ſenſitiua, quas apoſtolus ad Roma. 12. interiorem, & exteriorem hominem uocat; quod non eſt ſic intelligendum,

ut anima ipſa ſit interior homo, aut natura rationalis, corpus uerò natura ſenſitiua: ſed totus homo ſecundũ ſpiritum eſt homo interior idem uerò ſecũdum carnẽ eſt homo exterior, & natura ſenſitiua. Secundo eſt aduertendum, ꝙ quia homo eſt homo ſimpliciter in quantum rationalis, non in quantum ſenſitiuus: inclinatio hominis abſolutè eſt inclinatio hominis in quantum homo eſt, ſcilicet, inclinatio uoluntatis, & intellectus, & non inclinatio partis ſenſitiuæ, quę aut non eſt inclinatio hominis, aut non in quantum homo eſt, ſed ſecundum quid, & non abſolutè. Comparatur enim appetitus ſenſitiuus ad hominem quaſi aliquod extrinſecum, nec plus debet dici inclinatio hominis, inclinatio appetitus, quàm inclinatio dæmonis aut mundi. Cupit enim & mundus & dæmon trahere humanam uoluntatem ad malum, cupit etiam nunc appetitus. Sed ſicut non intereſt noſtra, quòd aut mundus, aut dæmon ſuggerat, ſed quod ipſi per uoluntatem & rationem proſequamur, ita eadem ratio eſt de appetitu, ac ſi eſſet à nobis ſeparata. Nec enim quòd caro nobis ſuadet, imputatur, nec opus noſtrum, aut deſiderium dicitur, ſed id tantum, quòd per liberum arbitrium acceptum habuerimus, & ſecuti fuerimus. Quare quanquam ſint nonnulli, qui etiam defendere uelint, nec ipſum etiam appetitum inclinare

clinare ad malum ex ſpecie aut ex natura ſua, ſed ex peculiaribus uniuſcuiuſque conditionibus; quas non à Deo, ſed à patria, uel à parentibus, uel aſtris unuſquiſque contraxit: tamen ego non nego quidem ſenſualitatem trahere & tendere ad malum, & peccatum ex ſpecie, & natura ſua, ſed nego cauſam eſſe humanam inclinationem aut conditionem: imò contrarium, quemadmodum motus appetitus uoluntatem præcedentes, actus humani dicuntur, atque adeò ſimul uerum eſt, quòd appetitus ſenſitiuus inclinatur contra uirtutem: homo uerò interior, qui ſimpliciter eſt homo, inclinatur ad uirtutem. Vtrunque Apoſtolus, ſignanter & diſertè expreſſit ad Rom. 12. Condelector, inquit, legi Dei, ſecundum interiorem hominem: uideo autẽ aliam legem in membris meis repugnantem legi mẽtis meæ. Quod tamen Paulus nõ aliter ad ſe pertinere arbitratur, quàm angelus ſathanæ, qui eum colaphizabat. Et ſicut manente uera inclinatione hominis ad uirtutẽ erat angelus ſathanę, eum colaphizans, ita aduerſante, & contranitente appetitu ſenſitiuo manet integritas humanæ uirtutis, quæ eſt hominis integritas, in quantum homo eſt. Roman. 12.

¶Verum reſtat ſcrupulus ex hac reſponſione. Nam æquè eſt à Deo inclinatio appetitus ſenſitiuus, ſicut & uoluntatis: ſi ergo inconueniẽs dicitur, quòd Deus ſit cauſa inclinationi

uoluntatis ad malum, quare non idem habeãtur pro inconuenienti de appetitu ſenſitiuo? quare inquam ſapientiſsimus creator, & conditor rerum malam inclinationem dedit appetitui, & carni, & nõ potius bonam, quæ magis conuenire uidebatur illi infinitæ bonitati? Dico primum omnium, dubium eſt certè inter
4 Theologos, & Philoſophos. An * naturas rerũ Deus immutare potuerit, uel ab initio aliàs facere, quàm nunc ſunt. Et quidam ſunt qui putent cum Gabri. 4. diſt. 1. quæſt. 1. Quamuis Deus ſpecies quidem rerum, & eſſentias uariare non potuerit, neque enim potuit aut hominem, aut bouem alterius ſpeciei facere, quàm fecit, potuit tamen proprietates, & inclinationes naturales immutare, potuit (inquam) ignẽ frigidum naturaliter facere, & aquam calidam, ac rurſum nigram niuem, & album coruum. Quod tali ratione probatur. Nam poſſe Deum ignem frigidum facere, aut calidam aquam, & cætera huiuſmodi, dubitari non poteſt. Potuit ergo Deus ab initio aquam calidam facere, aut frigidum ignem, leuem terram, grauem aërem, & legem ponere, ut ſic perpetuò perſeuerarent. Qua lege poſita, illud eſſet proprium, aut naturale talium rerum. Nihil enim aliud eſt rerum natura, quàm id quod ab initio (ut Auguſtinus ait) Deus rebus materiæ dare uoluit. ergo potuit Deus

contrar

contrarias naturas & inclinationes dare rebus quàm dedit. Et confirmatur. Nam potuit Deus res nudas creare, id eſt, eſſentias, ſine quibuſcunque accidentibus, aut proprietatibus: ergo non neceſſario creauit cum his conditionibus & proprietatibus, quas nunc habent. Hanc ſententiam quanquam Theologi & authores nonnulli, qui in pretio habentur, defendunt, non puto eſſe probabilem, nec uerisimilem. Vnde puto, quòd * Deus non potuerit quidem ignem calidum naturaliter frigidum facere, aut non naturaliter calidum, aut niuem nigram, aut leuem terram, & in uniuerſum naturales inclinationes tollere, aut mutare. Quod ſic probatur. Nam primum omnium, multæ ſunt proprietates, & aptitudines rerum, quæ ſecundum communem opinionem, non conueniunt rebus per aliquas qualitates ſuperadditas, ſed immediatè per ſuam eſſentiam: ut uerbi gratia, Si riſibile non conuenit homini per aliquam qualitatem ſuperadditam ſecundum opinionem iſtorum, ſed per eſſentiam, potuit quidem Deus facere, quòd homo nunquam rideret, non autem quòd non eſſet riſibilis: quia Deus non poteſt tollere effectum cauſæ formalis, manente cauſa formali. Si ergo homo eſt formaliter riſibilis per ſuam eſſentiam, non potuit Deus facere quòd

ſua natura non eſſet riſibilis. Secundo ſic arguo, Aquá cum concurſu Dei generali producit frigiditatem in ſe, ut patet in aqua reducente ſe ad frigiditatem. Ergo Deus non potuit facere quin cum tali concurſu eſſet frigida, & per conſequens naturaliter frigida. Conſequentia probatur. Nam detur oppoſitum, Faceret Deus, quòd aqua naturaliter eſſet calida, quæro, an aqua cum concurſu Dei generali poteſt reducere ſe ad frigiditatem, uel non. Si potuit, ergo non erat naturaliter calida, ſi non potuit, ergo nec nunc poteſt, quia concurſus generalis Dei non potuit eſſe maioris actiuitatis, quàm nũc eſt, & ab eiſdem cauſis ſemper producitur ſimilis effectus: nec Deus poteſt facere, quòd cauſa naturalis, quæ nunc non poteſt in aliquem effectum, cum concurſu generali poſſit in illum concurſum uerbi gratia, nunc non poteſt homo ſuſcitare hominem cum concurſu generali Dei. ergo Deus non poteſt facere, quòd homo id poſsit cum tali concurſu: nec Deus ipſe poſſet cum generali concurſu facere quod nunc non facit. Sicut ergo Deus non potuit facere ut homo naturaliter poſſet ſuſcitare mortuum, ita non poteſt facere quòd aqua produceret calorem, aut quòd naturaliter lapis aſcenderet ſurſum. Et confirmatur. Aut eſſentiæ rerum, aut ſpe-

cies

ties de ſe ſunt indifferentes ad quamlibet proprietatem, aut non. Si non, ergo non potuit fieri, quin id, ad quod eſſentia magis inclinatur, ſit magis naturale, ſi ſint indifferentes. Verbi gratia, Si natura ignis nuda, eſt indifferens ad calorem, & frigus. Ergo cum concurſu generali non plus produceret calorem, quàm frigus, & per conſequens non poterit eſſe magis naturale unum quàm aliud. Et confirmatur exemplo. Deus non poterat facere, quòd cœlum naturaliter inclinaretur ad quietem uel ad motum à Septentrione ad Meridiem, ergo nec alias naturas rerum potuit mutare. Antecedens probatur, Si cœlum naturaliter inclinaretur ad iſtum motum contrarium quem nunc habet, uel ad quietem, non poſſet cum concurſu generali moueri ad motum contrarium. Et confirmatur ualidè, quia ſi poteſt Deus mutare naturas rerum, faciat, ergo quòd aqua ſit naturaliter calida. Sic arguo, Calor nunc cum concurſu generali ſufficit corrumpere aquam. ergo cum ſimili concurſu potuiſſet tunc corrumpere. ergo non eſt ei calor naturalis. non enim poſſet nunc Deus cum ſolo concurſu generali impedire ne calor corrumperet aquam, & non eſt impotentior quàm à principio. ergo nec tunc potuit. Certè puto quòd argumentum concludit. Item Deus non potuit

fecerit, aut uinum ſuaue. Ita prorſus nunquam de appetitu ſenſitiuo mouet hominem ad malum, non aliter quàm ipſum obiectum. Item dico, quòd appetitus inclinat ad malum, non ipſius appetitus, ſed hominis: ſemper enim appetitus naturalis eſt conueniens. 1.part.quæſt.
8 31.art.1. Tertio dico, quòd * Deus hominem creauit ſine tali inclinatione mala, creauit enim cum iuſtitia originali, quæ appetitum ſubiiciebat rationi, & nullo modo inclinabat ad malum: quòd ſi poſtea ſua culpa incidit in hunc laborem, ſibi potius, quàm diuinæ ſapientiæ imputandum eſt, non plus ſanè, quàm ſi oculos ſibi erueret, quos illi creator dediſſet, conqueri de creatore ſuo non poſſet. Quarto
9 dico, quòd * dedit appetitui naturalem inclinationem ut obediret rationi, & ſic tandem tota inclinatio eſt bona. Et iſta pro argumentis ſatis eſſe uidentur, quatenus ad inclinationem appetitus ſpectabant. Sed aliunde arguebat, quia ſcilicet homo tenetur diligere Deum plus quàm ſeipſum, & commune plus quàm priuatum bonum, & tamen inclinatio hominis naturalis eſt in contrarium, atque adeò in malum. Ad hoc quanquam ſint clari philoſophi & theologi, qui ita eſſe arbitren-
10 tur, ego * uerò nego hominem inclinari ad diligendum ſe plus quàm Deum, uel proprium bonum pluſquam commune. Sicut enim men-

 brum

brum plus inclinatur ad bonum totius, quàm ad bonum proprium, periclitatur enim manus pro ſalute totius: ita etiam ex naturali inclinatione homo, quem Deus fecit partem reipublicæ, natura inclinatur ad bonum publicum plus quàm ad priuatum: & cùm Deus ſit bonum utile, plus etiam homo diligit Deum, quàm ſeipſum, ſicut tota experientia docet, quòd aqua aſcendit, deſerens conueniens ſibi bonum propter integritatem & cõtinuitatem uniuerſi. Non eſt autem cõſentaneum ut deus rebus inanimatis aut membris corporis inclinationem dederit conuenientem ſuo fini, homini autem negauerit. Sunt uerò qui hoc ipſum negant, ſcilicet, membrum plus inclinari ad bonum totius, quàm ad proprium, nec membrum ſe exponit (ut aiunt) periculo pro ſalute totius, ſed ipſum totum membrum tremens & reſiſtens opponit pro ſe. Sed certè hoc ipſum eſt inconſonum rationi, & eſt condemnare induſtriam diuinam, dicere, quòd Deus cùm mẽbra corporis fecerit ſolum propter bonum totius, & non propter ſe, tamen membris dederit inclinationem contrariam bono totius, quaſi uerò pedes ſibi, & non homini ambularent, & aures ſibi, & non homini audirent, & oculi, &c. Et ut de membris hominis audiremus non à ſe, ſed à toto exponi, quid de aqua dicturi ſumus, cùm ſurſum aſcen-

dit,

dit, an non ipſa ſe ſurſum mouet, an potius imaginandum eſt totum uniuerſum concurrere ut aquam moueat? Profectò dicendum non eſt. Quod ſi ita eſt, ut certè eſt, cùm Deus fecerit hominem potius propter ſe, quàm propter hominem, abſurdum eſt dicere non dediſſe inclinationem ſuo fini conuenientem, qua plus ipſum Deum, quàm ſe diligeret.

¶ Error tamen iſte emanauit, quòd uiderent hominem cum magna difficultate, aut uitam, aut etiam bona temporalia ponere pro Deo, aut pro bono publico: quare ex hoc arguunt non inclinari naturaliter ad bonum publicum. Sed hoc perinde eſt, ac ſi quis dicat, hominem non amare propriam uitam plus quàm unum membrum, cùm uideant grauari nimis, & cum magna moleſtia, & difficultate ſecare aut urere membrum propter ſalutem totius: aut ſi quis neget aliquem cupidum eſſe uitæ, ideo quia potionem amaram non libenter ſumit. Inde non ſtatim ſi quis ægrè & moleſtè ferat aut uitã, aut fortunas perdere propter Deum, aut propter bonum publicum, non inquàm ſtatim arguendum eſt, hominem non plus naturaliter Deum aut commune bonum diligere, quàm priuatum. Vt enim Doctores docent, gratia non eſt contraria naturæ, ſed perficit naturam, & naturalem inclinationem: difficultas autem prouenit tum ex appetitu, tum

tum etiam quia licet plus inclinetur ad bonum totius, tamen etiam inclinatur ad alia bona, & ſic patitur difficultatem, ſicut de proiiciente merces in mare. Atque id demum cogitandum eſt, non eſſe Deum deteriorem artificem ipſo homine, cùm tamen artifex homo, ſi quod inſtrumentum ad aliquem finem fingat, curet omnem aptitudinem ad talem finem inſtrumento dare, idoneumq́ue ſuo fini facere: quare ergo Deus, qui omnia fecit propter ſe, non talem inclinationem ſuæ creaturæ credatur dediſſe, qualem ad illum finem conuenire nouerat? Nos ergo amoliamur huiuſmodi querelas de ſummo artifice, ac códitore, credamusq́; naturam non niſi ad bonum inclinare, atque ideo omne quod eſt contrarium naturali inclinationi, eſſe malum. Perditio enim tua Iſraël. Salus autem maximè ex
Oſee 13. me. Oſee 13. Cum ergo, ut à principio arguebam, interficere ſeipſum ſit contra naturalem inclinationem, ergo eſt illicitum, quod erat primum argumentum ad probationem concluſionis.

¶ Secundo principaliter probatur eadem cóclusio. Occidens ſeipſum, facit contra præceptum decalogi, Non occides: quod habetur Exo. 20. & Deutero. 5. ergo peccat & mortaliter. Hoc eſt argumentum beati Auguſtini 1. de Trinitat. ad probandum, quòd occi-

dere

dere ſeipſum, ſit illicitum. Sed ut apertius conſtet quam uim habeat argumentum, ſicut etiam de primo fecimus, conuenientiſsimum eſt etiam examinare quod prohibetur in illo præcepto, Non occides: cum in ſcriptura non inueniatur alibi prohibitum, aut reprehenſum ſeipſum occidere. aut ex illo præcepto oportet eſſe illicitum, aut reuocari in dubium poteſt, an liceat ſe interficere. Cum enim præceptum ſit abſolutum, Non occides: & in multis caſibus licitũ ſit occidere, ut certo conſtat, dubitari * merito poteſt, quid illo præcepto & qualiter homicidiũ prohibetur. Quidam ergo ita intelligunt præceptum, ut abſolutè prohibeatur occiſio cuiuſcunque hominis, ſiue priuata authoritate, ſiue publica, ſiue nocentis, ſiue innocentis. Sed ab eo præcepto tanquam à canone generali excipiuntur lege diuina aliqui caſus, in quibus licet occidere: uerbi gratia, homicida iuſte à magiſtratu occiditur. Sed dicunt, quòd niſi hanc facultatẽ haberent à Deo ex ſacra ſcriptura, quæ iubet, ut qui occiderit, occidatur, ut patet Leuit.19. magiſtratus occidens latronem faceret contra illud præceptum, Non occides. Itaq; ſine quocunq; alio præcepto præter id, Non occides, erat ſufficienter prohibitũ regi occidere etiam malefactorem, niſi dominus excepiſſet de homicida, & quibuſdam aliis malefactoribus. Et ſic

ſic apud iſtos in nullo caſu licet etiam publicis poteſtatibus occidere, niſi in caſibus expreſsis à iure diuino. Vnde ortum habuit illa opinio, quòd non licet inter aut adulteram, aut ſimplicem furem, quia non eſt expreſſum in iure diuino: neque adulterium, quia licet fuerit expreſſum in ueteri Teſtamento, tamen eſt reuocatum à Domino per illa uerba Ioan. 8. Nemo te condemnauit mulier, neq; ego te condemnabo.

¶ CONTRA hanc ſententiam arguitur, Illud quod eſt de ſe licitum, & per ſe bonum, non eſt prohibitum præcepto diuino, ſed occidere hominem in caſu, eſt per ſe bonum, uidelicet in defenſionem ſui, ergo non eſt prohibitum illo præcepto, Non occides. neque indiget excipi à regula id, quod nullo modo potuit cadere ſub regula. Si ergo occidere inuaſorem non potuit cadere ſub præcepto, Non occides: non eſt factum licitum, quia exceptum ſit ab illo præcepto. Item in lege data Moyſi, fuit aliquando licitum occidere, aliquando non, & tamen non erat facta talis exceptio in iure diuino plus de homicida, quàm de adultera, ergo uel utrunque licebit, uel neutrum. Et quæro, ante legem Moyſi, an licebat interficere blaſphemum & homicidam, uel non? Si non, contrà, Quicquid nō licuit in lege naturæ, nunquam licuit. Non

enim

enim lex Moyſi, aut lex gratiæ ſunt diſpenſationes legis naturæ, ſed potius econtra, multa licebant in lege naturæ, quæ in lege Moyſi prohibita ſunt: ſi licebat interficere in lege naturæ adulteram, ergo ſine exceptione neq; expreſsione in iure diuino licuit in lege Moyſi. Et ideo alii dicunt, quòd in præcepto, Non occides, prohibetur ſolum mors innocentis. 11
& illud præceptum Exod. 20. Non occides, uidetur explicatum Exod. 23. Inſontem & iuſtum non occides. Sed contra hoc eſt, quòd priuatus occidens peccatorem, & ſontem, facit contra illud præceptum, Non occides: ſi enim non peccat contra id præceptum, Non occides, nuſquam alibi in iure prohibetur occiſio nocentis hominis. Quare cùm certum ſit etiam apud iſtos priuatum hominem reum eſſe homicidii, etiam ſi nocentiſsimum occidat; certum eſt illo præcepto non prohiberi ſolum innocentis occiſionem pluſquam nocentis. Alii, qui propius ad ueritatem accedunt, dicunt, quòd prohibetur illo præcepto occiſio hominis priuata authoritate: ſed neq; iſti quidem ſufficienter uim illius præcepti explicarunt. Si enim reſpublica, aut rex innocentem hominem occideret, facit contra id præceptum, ut certum eſt: ergo non occidere prohibetur abſolutè priuata authoritate, aut permittitur occidere publica. Neque ua-

ualet dicere, quòd qui interficit ſe defendendo, occidit publica authoritate: quia habet authoritatẽ à Deo per ius naturale. Hoc enim ineptum & ridiculum eſt. Hoc enim modo neque comedere, aut bibere niſi publica authoritate licet. Non enim liceret, niſi à iure diuino eſſet permiſſum. Et ideo dimiſsis uariis
12 opinionibus, dico primò, quòd * hoc præceptum eſt iuris naturalis, & non poſitiui, ſicut etiam alia prę cepta decalogi. Quod patet, quia in lumine naturali ſemper fuit notum homicidium eſſe culpabile, & illicitum. Secundo
13 infertur ex hoc, quòd * id præceptum ſemper fuit æquale, & antè legem, & in lege, & tempore Euangelii. Patet, quia lex naturalis nunquam mutatur. Nec enim abrogatur, aut limitatur, aut extenditur. Eſt enim lumen ſi-
14 gnatum ſuper nos à principio. Tertio infero, quòd * ſi licebat interficere adulteram, aut furem in lege Moyſi, & licuit ante legem, & licet in lege Euangelica. Quarto dico, & infe-
15 ro, quòd * illo præcepto prohibetur omne homicidium, quòd ſtando in lege naturæ ſola, eſt malum, & irrationabile: & ad hoc ſolum oportet reſpicere, & non ad exceptiones, uel promiſsiones factas in lege. Omnia enim illa uel ſolum ſunt iudicialia, quæ iam ceſſauerunt: aut ſi ſunt moralia, ſunt explicatiua iuris naturalis. Quare ergo ad id eſt ultimo refe-
 rendum

rendum, quando licet occidere, & quando non. Ad quod tamen iuuat ſcripturas conſulere, neque hoc eſt (ut aiunt) explicare idem per ſeipſum, aut ignotum per ignotius. Non eſt enim homicidium malum, quia prohibitum: ſed prohibitum, quia malum. Quare ad intelligendum quid ſit prohibitum per illud præceptum, Non occides, optimè reſpondetur, quòd per cauſam, quòd omne id eſt iurè
16 naturali malum. Quinto dico, quòd * in illo præcepto non magis prohibetur homicidium authoritate publica quàm priuata. Alia enim quæſtio eſt, quem, & quando licet occidere: & alia quæſtio eſt, cui licet occidere, & aliquando eſt malum publica authoritate. Sexto,
17 quòd * dupliciter poteſt occidi homo. Vno modo ex intentione, & certo propoſito, ut iudex intendit priuare uita malefactorem. Alio modo præter intentionem, non dico ſolùm à caſu, & uoluntariè, ſed propter alium finem, quem ſi poſſet occidens aliter conſequi, non occideret: ſicut cùm quis in defenſionem ſui, uel etiam Reip. occidit inuaſorem, quem non occideret, ſi aliter poſſet ſe defendere. Septi-
18 mo dico, quòd * ex intentione licitum eſt ſtando in iure diuino ſolum & naturali occidere hominem nociuum Reipublicæ, quia hoc eſt membrum communitatis: Et ideo ſicut licitum eſt abſcindere membrum corruptum &

nociuum toti corpori, ita eſt licitum in iure diuino & naturali hominem pernicioſum, & boni communis corruptorem interficere; etiam ſi hoc nunquam ſit expreſſum in iure diuino ſcripto: quia hoc eſt notum in lumine naturali, quòd maius bonum debet præferri minori bono, & priuato bono publicum bo-
19 num. Octauo dico, quòd * tale homicidium ſolum de iure naturali & diuino eſt commiſſum Reipub. aut publicis magiſtratibus, & principatibus, qui habent curam Reipublicæ,
Rom.13. ut patet ex Paul. ad Roman. 13. Non ſine cauſa gladium portat, uindex enim eſt. Nono dico,
20 quòd * ex intentione occidere hominem ſemper eſt prohibitum homini priuato. nunquam enim licet niſi in caſu permiſſo. Non autem eſt commiſſa cura publici boni defendendi, niſi publicis perſonis. ergo nulli priuato ſua authoritate licet ex intentione occidere. Vltimo dico, quòd * omne aliud homicidium ex intentione, eſt illo præcepto prohibitum, ſeu publicæ, ſeu priuatæ perſonæ, præterquam in caſu præmiſſo, quando uita alicuius propter peccatum eius eſt pernicioſa Reipublicæ. Nam de homicidio non ex intentione, quale eſt in defenſione ſui, aut Reipub. latior eſt diſputatio: quòd licet etiam ex iure naturali cognoſci poſſet, tamen quia non eſt præſentis ſpeculationis, miſſum facio. Ex his patet quam uim

habet argumentum ex illo præcepto, quòd 21 non licet interficere ſeipſum. Cùm * enim nemo ſit iudex ſuiipſius, neq; habeat authoritatem in ſeipſum, nunquam licebit ſe interficere, etiam ſi dignus morte eſſet, & pernicioſus Reipub. Tertio arguitur,& probatur concluſio, Se occidens, facit nocumentum Reipublicæ. ergo peccat. Conſequentia eſt clara. Antecedens patet, Quia quicquid homo eſt, eſt ipſius Reipublicæ ſicut pars ſui eſt totius. ergo qui ſe occidit, aufert à republ. quod ſuum eſt. Quarto & ultimo probatur, Quia occidens ſe, facit contra præceptum de charitate. ergo peccat. Conſequentia eſt nota, & antecedens probatur, quia non minus homo tenetur ſe diligere, quàm proximum ſicut ſeipſum; ſed ſi occideret proximum, ſemper eſſet contra charitatem proximi. ergo ſe occidens, facit contra charitatem ſui. Iſta duo argumenta, nõ carent difficultatibus, & dubiis, poſſentque examinari ſicut præcedentia. Sed quia impugnando concluſionem ipſam, commodius ueritas ipſius explicabitur, nec tempus nobis ſuppeteret, ſi utrunque uellem proſequi, ideo hoc relicto, contra concluſionem arguitur, & primo ſic, Nemo poteſt ſe ſaltem de induſtria & uolens occidere. ergo cõcluſio includit falſum, ſcilicet inueniri poſſe tale delictum & crimẽ. Antecedens probatur,

Quia uoluntas non poteſt uelle niſi bonum, ut Ariſtoteles habet, & impręſentiarũ pro rato habemus: ſed non eſſe, aut deſinere eſſe nõ eſt bonũ, imò potius malum, ergo nullus ſeipſum poteſt interficere. Neq; ſufficit dicere, ꝙ cùm anima ſit immortalis, non deſinit eſſe ſaltẽ meliori ſui parte qui ſe interficit. Saltem enim argumẽtum ꝓcedit de illo, qui nõ haberet ſpem alterius uitæ, qui non poſſet ſeipſum interficere, cuius oppoſitum ex hiſtoria conſtat. Et confirmatur, quia impoſsibile eſt quòd aliquis nolit eſſe beatus, ut diſertè Auguſt. tenet 17. de Ciuitate Dei. Sed qui uult eſſe, uult eſſe beatus, cùm non poſsit eſſe beatus ſi non ſit, ergo non poteſt aliquis nolle eſſe, & per conſequens ſe interficere. Secundo arguitur, Nulli facit nocumentum. ergo non peccat ſe interficiendo. Antecedens patet, quia non ſibi, quia uolenti non fit iniuria, ipſe autem uolens patitur. ergo non patitur iniuriam. Nec ſufficit dicere, quòd facit iniuriam reipublicæ, quia ſaltem qui bona uenia reipublicæ, uel adepti licentiam à republica (ſicut mos apud aliquas nationes fuit) ſe interficerent, non peccarent. Et confirmatur, quia qui bona temporalia uolens perderet, neque ſibi, neque reipublicæ iniuriam faceret. ut ſi quis equum ſuum occideret, & tamen non minus res temporales ſunt reipublicæ, quàm homi-

nis uita, imò multo plus. ergo nec ſe interficiens facit iniuriam reipublicæ aut ſibi. Item licet non ſe defendere à latrone inuadente, quando non poteſt uitam tueri niſi alterum occidat, ergo licet ſe interficere. Conſequentia probatur, Eodē præcepto tenetur quis defendere propriam uitam, quo tenetur ſe non occidere, & ſi ſe poſſet defendere, & non ſe defenderet, eſſet contra præceptum de non ſe occidendo. Quarto, licet duobus exiſtentibus in extrema neceſsitate, & habentibus ſolum unicum panem, unde alter poſſet tantum uitam conſeruare, licet inquam alteri habenti panem cedere alteri, & hoc eſt ſe interficere. ergo. Quinto, ſi ſeruus eſſet cum rege in naufragio, & eſſent in tabula, uel nauicula, quæ utrunq; non poſſet ſuſtinere, licet ſeruo deſilire in mare ſine ſpe euadendi, ut regem ſeruet à morte. ergo licitum eſt in caſu ſe interficere. Sexto, licitum eſt damnato ad mortem, ut fame conficiatur, oblato pane non comedere, ergo licitum eſt ſe interficere. Antecedens patet, quia licitum eſt, & poteſt parere ſententiæ, cui adiudicatum eſt. Septimo, licet damnato ad mortem habita etiam opportunitate fugiendi, non fugere, ſed expectare, & ſic dat operam morti propriæ. ergo. Octauo, licet damnato ad mortem ueneni hauſti haurire uenenum. ergo licet ſe interficere. Nono,

licet cum manifeſto periculo mortis tempore peſtis uiſitare amicos. ergo. Decimo, Licet nauigare cum manifeſto periculo mortis. ergo. Vndecimo, Licita ſunt exercitia militaria, ut equilia, taurorum exagitatio, etiam cum periculo mortis. ergo ſeipſum interficere. Probatur conſequentia in omnibus his tribus argumentis, quia eodem præcepto generaliter prohibetur interficere alium, & exponere ſe periculo occidendi.. ergo etiam de ſeipſo. Duodecimo, Licet uitam breuiorem facere abſtinentiis, & duro uictu, & aliis uitæ auſterioris rigoribus. ergo ſe interficere. Conſequentia probatur ex dicto Hieronymi, Nihil intereſt paruo an magno tempore te interimas. Et antecedens probatur, & patet de monaſteriis, ubi certum eſt uitam eſſe breuiorem quàm extra. Decimotertio, Non tenetur aliquis conſtitutus in extremo periculo redimere ſalutem quacunque pecunia, uel toto patrimonio. ergo non tenetur conſeruare uitam ſuam. Antecedens patet, Si enim quis indigeret ad ſalutem herba aliqua, ut (exempli gratia) radice pontica, quam non poſſet habere, niſi daret ſuum regnum, aut principatum, non teneretur dare. ergo. Decimoquarto, Semper eſt licitum ſubire minus malum, ad euitandum maius malum: ſed maius malum uidetur fama, & ignominia, quàm mors:

ergo

ergo ſaltem ad uitandum ignominiam, & infamiam licitum erit ſubire mortem, & ſe interficere. Decimoquinto, Saltem hoc, ſcilicet non licitum eſſe ſe occidere, non eſt ita per ſe notum, quin poſsit ignorari, cum apud multos, qui reputati ſunt ſapientes, fuerit laudatum. ergo ſaltem excuſabuntur illi, qui putant ſe fortiter & laudabiliter agere, ſe interficiendo, ut Cato, Brutus, & ſimiles. Decimoſexto, Legitur de quibuſdam ſanctis fœminis, quòd cum eſſent à Tyranno damnatæ ut igne comburerentur, ipſæ ſe in eum præcipitauerunt. ergo licet ſe interficere. Decimoſeptimo, Samſon, Saül, Raſias, Eleazarus, ſe interfecerunt in libris Machabæorum, qui non ſolum nōn uituperantur in Scriptura, ſed certè Samſon inter ſanctos refertur ab Apoſtolo ad Hebræ. & Eleazarus laudatur. Et idem argumentum poteſt fieri de uirginibus, cum fugientes Romanorum iniuriam, apud Aquileiam ſe in flumen præcipitauerunt.

¶ Pro ſolutione iſtorum argumentorum multa & uaria poſſent adduci, quæ ſi tempus ferret, non eſſent inutilia uel iniucunda tractatu, ſed pro temporis breuitate ſolutionē illorum inquantum potero, paucißima uerba cōferam. Pro elucidatione ergo primi argumenti eſt aduertendum, quòd * obiectum uolun-
22 tatis non eſt ſolum uerum bonum. Cùm enim

obiectum non moueat uoluntatem niſi mediante cognitione, nihil refert ad mouendum uoluntatem an ſit uerum bonum, aut æſtimetur uerum bonum. Itaque cùm interficere ſeipſum, aut prorſus non eſſe, poſsit æſtimari bonum, ex hac parte non impeditur, quin poſsit aliquis ſciens, & uolens ſeipſum interficere, cùm poſsit errare, & æſtimare ſibi bonum eſſe. Sed quoniam iſta ſolutio ſolummodo oſtendit aliquem ex errore poſſe uelle non eſſe, & per conſequens ſe interficere, dico ſecundo, quòd nõ inconuenit aliquem ſine errore quocunque uelle non eſſe. Pro quo aduertendum, quòd ſicut non inconuenit aliquid eſſe ſecundum ſe bonum, & tamen ex aliqua circunſtantia fieri malum, ita econtrario aliquid, quod abſolutè eſt malum, poteſt ex aliquo adiuncto fieri bonum. Atque in propoſito non eſſe, licet abſolutè ſit malum, tamen tanquam medium ad uitandas miſerias non ſolum poteſt æſtimari bonum, ſed re uera eſſe bonum. Et quamuis eſſe ſecundum ſe ſit bonum, tamen coniunctum cum aliquo malo, poteſt non ſolum æſtimari, ſed fieri re uera malum. Vnde dico, quòd damnati ſine quocunque errore cupiunt non eſſe. Quanquam enim eſſe abſolutè eſſet eis bonum, tamen tale eſſe, ſcilicet cum ſumma miſeria, re uera eſt eis malum, & melius eſſet eis non eſſe, quàm ſic eſſe.

eſſe. Quod Dominus in Euangelio ſatis apertè oſtendit dictum de Iuda traditore, Bonum erat ei, ſi natus non fuiſſet homo iſte. Luc.23. *Luc. 23.*
Quamuis enim aliqui ita hunc locum intelligunt, ut melius quidem fuiſſet Iudæ non naſci, non tamen melius non concipi, aut non eſſe. Tamen non puto Chriſtum habuiſſe reſpectum ad differentiam illam inter natum eſſe, & conceptum eſſe, & prorſus eſſe, ſed abſolutè protulit, melius futurũ illi omnino non eſſe, quàm ita perditum eſſe. Vnde Eccleſiaſtici 30. Melius eſt mors, quàm uita *Eccleſ.30.*
amara. Quare damnati non errantes, ſed rectè intelligentes, cupiunt non eſſe. Et hoc pluſquam ſatis ad primum argumentum. Sed inſtabat in confirmatione, quòd omnis homo neceſſario appetit beatitudinem, quam nõ poteſt habere ſi non ſit: & per conſequens uidetur quòd neceſſariò uellet eſſe, neque poſſet uelle non eſſe. Ad hoc argumentum quamuis multifariam poſsit reſpõderi, tamen pro nunc dico, quòd nullus poteſt uelle abſolute quod ſcit ſe nunquam adepturum, & per conſequens nec medium eligere, ad conſequendum illud, quod conſequi non ſperat. Quare cùm damnati firmiter credant ſe nunquam futuros felices, fit ut nec etiam eſſe uelint, quod tamen neceſſarium eſt ad felicitatem: & eo ipſo quòd damnati cupiunt felices

eſſe, cupiunt miſerias uitare, quas fugere non poſſunt, ac per conſequens uellent non eſſe. Pro ſecundo argumento, eiuſque confirmatione eſt notandum, quòd differentia eſt inter alias res corporales, & inter uitam hominis. Eſt enim homo ita uerus dominus, ut poſſit pro ſuo arbitrio uti omnibus illis. Omnia enim Dominus ſubiecit pedibus eius: quare non tenetur homo ad conſeruationem rerum temporalium, ſed poteſt pro ſua uoluntate, uel tenere, uel dimittere. Vnde occidens proprium equum, aut comburens propriã domum, nulli facit iniuriam: non eſt autem ita dominus, aut corporis, aut uitæ propriæ. Eſt enim ſolus Deus dominus uitæ & mortis, & quantum ad hoc homo peculiariter eſt ſeruus Dei: unde occidens ſeipſum, occidit alicui ſeruum, & facit iniuriam Deo, à quo tantum dono utendum accepit, non perdendum. Et ſicut non eſt immunis ab iniuria qui alium interficit, etiam alio petente, quia ſcilicet ille non eſt ita dominus uitæ ſuæ, ut poſsit facultatem cuiquam dare ſibi uitam eripiendi: ita & qui ſeipſum interficit, iniuriæ reus eſt. Vt enim apud Ciceronem Pythagoras ait, Prohibetur mortales ſine iuſſu imperatoris uel domini de præſidio & ſtatione uitæ diſcedere. Pro tertio argumento, Quamuis nonnulli in illa ſint opinione, ut putent hominem teneri ad tuendam

uitam

uitam, quandocunq; licitè poteſt: tamen di-
24 co, quòd *non ſolum in iſto, ſed in multis aliis
caſibus homo poſſet licitis mediis uitam ſer-
uare, & tamen non tenetur. Vnde ſi inuaſus à
latrone, aliter non poſſet ſe defendere, quàm
latronem interficiendo, non dubito, quin ſit
opus conſilii, & perfectionis, permittere ſe
occidere potius, quàm latronem in tali ſtatu
mittere in perditionem. Quod probatur. Si
enim Chriſtianus deprehenſus in ſolitudine
à Pagano inuaderetur, eo ꝙ Chriſtianus eſſet,
dico quòd poſſet ſe ab illo defendere, etiam li-
citè, & ſine ſcandalo fidei: tamen nemo du-
bitaret, quin eſſet opus patientiæ, ferre æqua-
nimiter mortem in teſtimonium fidei. Proba-
tur ſecundo, Chriſtus licitè ſe poterat defen-
dere à Iudæis uel Gentilibus, qui tyrannicè
oppreſſerunt illum. ergo non quicunque lici-
tè poteſt ſaluare uitam ſuam, tenetur. Item
decem millia martyrũ, qui pro Chriſto mor-
tui ſunt, non uidetur quòd non potuiſſent ſe
defendere licitè, & pugnare aduerſus tyran-
nos, ſicut & nunc Chriſtiani ſe tuentur con-
tra Paganos. Vnde non dubito, quin plerunq;
martyrium ſit ſub cõſilio, & quòd multi mar-
tyres ſe ultro martyrio obtulerunt, cùm ad
hoc non obligarentur: quod ſatis conſonum
uidetur conſilio Apoſtoli ad Rom. 12. Non
uos defendentes chariſsimi, ſed date locum

iræ.

Matth.5. iræ. Et Dominus in Euangelio Matth.5. Ego autem dico uobis, non reſiſtere malo. Imò iſte uidetur error Iudæorũ, quem Dominus apud Matth.5. elidit, quòd putabant non eſſe laudabile, ſi quis iniurias patienter toleraret. Pro quo eſt conſiderandum, quòd licet (ut dictum eſt) homo non ſit dominus ſui corporis, aut uitæ ſuæ, ſicut aliarum rerum, tamen aliquid dominii & iuris habet in uita ſua, ratione cuius qui nocet in corpore, nõ ſolum facit Deo, qui eſt ſupremus dominus uitæ, ſed etiam ipſi homini priuato iniuriam. Hoc ergo ius, quod homo habet in proprium corpus, poteſt homo laudabiliter dimittere, & perdere, quamuis habeat ius ſe defendendi, & ſic patienter ferre mortem. Contra hanc tamen ſolutionem poteſt inſtari, quòd quilibet tenetur defendere uitam innocentis, ſi quis per uiolentiam uelit eum interficere. Vnicuiq; enim Deus mandauit de proximo ſuo. Et prouerb.24. Erue eos, qui ducuntur ad mortem, & eos, qui trahuntur ad interitum, liberare non ceſſes. Vnde ſi quis poſſet innocentem eripere de manu inuaſoris, & non faceret, eſſet reus homicidii. Ex hoc ſic arguitur, plus tenetur homo ſeruare propriam uitam quàm uitam proximi: ſi ergo tenetur homo defendere uitam proximi ab iniuſto inuaſore, ergo etiam propriam uitam. Ad hoc primo dico, quòd nõ eſt exploratum,

Prouer.24.

quòd

25 quòd * ſemper homo teneatur defendere ui-
tam proximi, etiam quãdocunq; licet. Si enim
Chriſtianus ſe ultrò offerret tyranno, ad au-
gmentum fidei, etiam extra tempus neceſsita-
tis, quãdo ſcilicet eſt opus conſilii, dato, quòd
Chriſtiani poſſent illum eripere de manu ty-
rãni, & licet ſine ſcandalo, credo quòd nõ te-
nerentur, & ſic nõ eſt uniuerſaliter uerũ, quòd
quilibet tenetur defendere uitam innocentis,
etiam cum licitè poteſt, ut patet de Petro Apo
ſtolo quem Dominus repræhendit, quia uole-
bat eum eripere de manibus Iudæorũ. Secun-
do dico negando conſequentiam. Neq; ſequi-
tur, quòd ſi teneor defendere uitam proximi,
quòd tenear defendere meã. poſſum enim, ut
dictum eſt, cedere iuri meo, non autẽ iuri fra-
tris mei. Exemplum eſt clarum. Certũ eſt enim
quòd non teneor defendere bona temporalia
mea, iuxta id, ſi quis petierit à te tunicam, da
ei & pallium. Et tamen ſi poſſem ſine periculo
meo defendere bona innocentis à raptore, &
latrone, certum eſt quòd teneor. Simili ergo
modo quamuis poſſum non defendere uitam
meam, non poſſum non defendere uitam pro-
ximi. Pro quarto argumento licet multi uer-
tant in dubiũ, an liceat pro priuata perſona po
nere uitam, & plures partem negatiuam defen
dunt, tamen ut aliâs à me diſputatum eſt, puto
ꝓbabilius hoc eſſe & laudabile, & uidetur lau-
datum

datum à Domino in illo loco, Maiorem dilectionem nemo habet, ut animam ſuam ponàt quis pro amicis ſuis &c. ubi non diſtinguit de priuata perſona, aut publica. & Ioan. In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit, & nos debemus prò fratribus animas ponere. Neq; uidetur ſolum loqui pro ſpirituali bono proximorum. Statim enim ſubditur, Qui habet ſubſtantiam huiuſmodi, & uidet fratré ſuum neceſsitatem

Cantic. 8. habere, &c. Cantic. 8. Fortis eſt ut mors dile-

Ephes. 5. ctio, quia ſcilicet facit ꝓ amico mori. Ad Eph. 5. Viri diligite uxores ueſtras, ſicut Chriſtus dilexit eccleſiam, & ſemetipſum tradidit pro ea. & ĵ. Ita uiri debent diligere uxores ſuas, ſicut corpora ſua. Et item, Vnuſquiſq; uxoré ſuam

Ariſtotel. 9. Ethico. diligat ſicut ſeipſum. & Ariſt. 9. Ethic. Omnino debet maximam honeſtatem eſſe, mortem etiam appetere pro amicis: & filium patrem potius, quàm ſe redimere oportet, & hòneſtius eſſe, parentibus alimentis opitulari, quàm ſibi ipſis: quòd ſi in extrema neceſsitate habet panem uitę neceſſarium patri relinquere, nòn eſt dubium, quin etiam liceat amico dare. Quare

26 * omnino concedo in caſu propoſito in argumento, quòd licet pané alteri cedere cum certa pernicie propriæ uitæ. Sed contra hoc uehementer urget. Sit enim caſus, quòd ſint in extrema neceſsitate filius cū patre, & alio extra-

neo,& filius habeat unicum panem. Sic arguitur, Sequitur, quòd filius poteſt dare panẽ extraneo, relicto patre. Conſequens autem eſt contra ordinẽ charitatis. ergo non ſufficienter reſpondetur ad argumentum. Conſequentia probatur, quia poſtquam filius habet ius ſeruandi ſibi ſoli panem, ſi poteſt iuri ſuo cedere, ergo relinquere extraneo, & nullam iniuriam facit patri, cùm pater nihil iuris habeat in pane illo. Ad hoc nego conſequentiam. Quanquam enim filius poſsit ſibi panem retinere, & poteſt cedere iuri ſuo, nõ tamẽ cui uult, ſed tenetur ex ordine charitatis ſubuenire potius patri, quàm extraneo: & eo quòd panis eſt in poteſtate filii, pater habet maius ius ad panẽ, quàm extraneus. Et per hoc patet ad quintum argumentum. Credo enim quòd in illo caſu ſeruus poſsit relinquere nauiculam, aut tabulam, certus mori, & non ſolum pro rege hoc eſſet laudabile, ſed pro quocunque etiam amico, aut proximo, quod Lactantius libro 5. de iuſtitia, cap. 18. diſertè cõmendat. Quid (inquit) iuſtus faciet, ſi nactus fuerit aut in equo ſaucium, aut in tabula naufragum? non inuitus, confiteor, morietur potius, quàm occidet. At ſtultitia eſt, inquiunt, alienæ animæ parcere cum pernicie ſuæ, nunc etiam pro amicitia perire ſtultum iudicabitur. Et reliqua, quæ in hunc locum eloquentiſsimè congerit. Eſt ſine * dubio pro *Lactantius.*

amicis

amicis animam ponere ſtultitia huius mundi, quæ tamen ſapientia eſt apud deum. Pro ſexto
28 argumento dico, * quòd talis tenetur comedere. & ſanct. Tho.2.2.q.69. art.4.ad 2. dicit, Quòd ſi non comederet, ſe interficeret. quod probatur, quia tenetur uti ad conſeruandā uitā omnibus mediis à iudice nō prohibitis: iudex autem nō prohibuit, imo neq; potuit quidem prohibere, ne oblato pane nō ederet: non enim damnauit eum ut mortem ſibi daret, ſed ſolùm ut pateretur: ut patet, quia comedens non facit cōtra ſententiā iudicis. ergo nō eſt pœna inflicta à iudice, ut ipſe ſe ab eſu abſtineat. Itaq; ſi licet ei comedere in caſu poſito, quod ꝓ cōfeſſo uideo inter oēs conſtare, omnino uidet̃ ꝙ tenetur. Pro ſeptimo argumēto ſimiliter dico ſicut
29 ad ſextū, ꝙ *talis tenet̃ fugere, quia nō eſt pars pœnę inflictæ à iudice, ut maneat in carcere. ad minus dico, ꝙ idem eſt iudiciū de eo, qui eſt in carcere, & de eo qui eſt in ſua libertate, & ſi latro peccat, ultro ſe offerendo iudici & carceri, etiā peccat, ſi liberè poteſt fugere, & nō fugit.
30 Pro octauo, certè * non uideo quare id ſit negandum licere, etenim ſicut ſunt alia ſupplicia decreta cōtra nocentes, quare non poſſet id inſtitui ut ueneno tolleretur, quòd ſic illud ſupplicium poteſt eſſe iuſtum, cùm aliter illa pœna irrogari non poteſt, niſi ut ille uenenum epotet, nihil uidetur cur non liceat ei haurire

haurire uenenum.Sicut licet damnato ad ſupplicium aſcēdere ſcalas,& ei qui damnatus eſt gladio,parare iugulum.neque enim unus magis cooperatur morti ſuæ, quàm alius.ergo ſi dicatur non poſſe tale ſupplicium conſtitui, conſequenter dicendum eſt non eſſe licitum uenenum ſumere damnato à tyranno,ſicut neque ſe iugulare,aut gladio incumbere: hoc autem eſt probabiliter dictũ. Non tenetur enim ſibi aliquis pœnam inferre,ſed ſolùm ferre:unde nõ uidetur poſſe conſtitui pœna,ad quam neceſſarium ſit ipſum nocentem cooperari. Mihi tamen primum magis placet quàm hoc, neque ualet,ergo poſſet dánari ut ſeipſum iugulet,hoc enim poteſt fieri per alium, quod nõ eſt de hauſtu ueneni,ſed de hoc diſputari poteſt.Ad nonum patet ex ſolutione ad quar-
13 tum & quintum,Vbi*enim amicus meus indigeret auxilio meo,uel obſequio in ægritudine uel conſilio meo in conſcientia, non dubito quin poſſem conſulere illi, cum quantocunque periculo meo, quód ſi nihil eſſem profuturus,profectò non uidetur carere temeritate exponere me periculo graui ſine ullo fructu:quanquam hoc ipſum ſcilicet amicitiam, & fidem in amicis ſeruare magnus fructus eſt. nec uellem uxorem damnare,quæ etiam cum magno periculo marito peſte laboranti aſsideret,etiam ſi hoc officiũ nõ eſſet illi ullo pacto

profuturũ,ſed ut percũti amico officiũ &cõſo
lationẽ pręſtaret. Ad decimũ &undecimũ eſt*
32 aduertendũ, ꝙ ad cognoſcendũ quid in hoc caſu liceat, nõ oportet ſolùm habere reſpectũ ad circunſtantias pro tẽpore occurrentes, ſed quę magis, & quod ut in plurimum contingat: neque reſpectus habẽdus magis eſt ad bonum uel malum priuatum, quàm ad bonum uel malum publicum & commune, nauigatio etiam pro tempore periculoſo eſt utilis bono cõmuni. Ex communicatione enim nationũ & prouinciarũ reſpub. magna commoda accipiũt & in pace & in bello. Quare ſi propter periculum tempeſtatum homines deterrerẽtur à nauigatione, fieret magna iactura publici boni, cùm aut uix, aut nunquã, nauigari ſine magno periculo poſsit. & eodem modo de exercitiis militaribus dicẽdũ: omnino enim eſt neceſſarium reipub. milites habere ad defendendũ patriam, qui ſine militari exercitio inutiles bello eſſent. Sunt autẽ quidem exercitia militaria parũ periculoſa, ut ſunt equeſtria, & alia multa, quæ ſufficiunt ad exercẽdos milites, & ideo aliis multùm periculoſis uti illicitũ eſſet; uerum ſi nõ poſſent milites exerceri ſine etiã magno & graui periculo, non ideo ommittenda eſſent bellica exercitia. Minus enim malum temporale tolerandũ eſſet ad euitãdũ maius, ne ſcilicet patria perdatur, & tyrãni occupent
illam

illam,aut in bello uictores hoſtes multo plures cædant, quia non ſunt exercitati milites, quàm ſi omnia exercitia aſſumere potuiſſent. Ad duodecimum argumentum dico, quòd
33 *nullo modo licet abbreuiare uitã,ſed eſt conſiderandũ,quòd(ſicut in materia de abſtinentia late diſſerui) aliud eſt uitam minuere, aut non proferre.Secundò eſt aduertẽdum,quòd homo,licet teneatur nõ abrumpere uitã,non tamen tenetur omnia media etiã licita facere, ut longiorem uitã faciat.Quod maniſeſte patet,dato,quòd aliquis certò ſciat,quòd in India eſt ſalubrior & clemẽtior aura,& quòd ibi diutiùs uiueret quàm in patria, non tenetur nauigare in Indiam, imò nec de una ciuitate ad aliam ſalubriorem. Nec enim Deus uoluit nos tam ſolicitos de longa uita.Similiter dico de alimentis,quòd quædã ſunt,quæ non ſunt propriè alimenta,quia de ſe ſunt inſalubria,& nociua humanæ ualetudini,& iſtis uti eſſet interficere ſe,nec ſolùm intelligo de uenenis, ſed etiam de aliis inſalubribus cibis,ut ſi quis uelit uictitare ex fungis,aut crudis herbis,& acerbis,aut aliis ſimilibus.Alia ſunt alimenta, quæ licet non ſint ita ſalubria ſicut alia,non tamen ſunt contraria uitæ humanæ,ut piſces, oua,potus aquæ.Itẽ dico,quòd oportet reſpicere ad id,quod cõmuniter accidit.Eſt autem commune,ut plures in iuuentute reperiantur

ex lautis, quàm ex pœnitentibus, plures enim interficit gula, quàm gladius. Iſtis præmiſsis
34 dico ad argumentum, quòd* non eſt licitũ uitam breuiorem reddere alimẽtis inſalubribus & nociuis. Secũdò, qùòd non tenetur homo uti alimentis optimis, nõ nociuis ut piſcibus. Neque enim ſi medicus conſuluit, quòd ſi bibãt uinum, uiuẽt diutiùs decẽ annis, quàm cũ aqua, ideo non licebit abſtinere à uino: potus enim aquæ nõ eſt contrarius uitæ, neque hoc eſt uitã minuere, ſed non producere, ad quod non tenetur quiſquam. Hoc dico de ſanis & bene habentibus. ægrotantibus enim aliqui ſunt inſalubres, & nociui, qui ſanis ſunt ſalubres. Vnde ægrotis non eſſet licitum huiuſmodi alimentis uti: ſed de hoc uide in materia de abſtinẽtia latiús. Et idem eſt de mediis, & aliis pœnitẽtiæ exercitiis iudicium. Per hoc etiam
35 patet ad decimumtertium. Non* tenetur quis, ut dixi, omnia media ponere ad ſeruandum uitam, ſed ſatis eſt ponere media ad hoc de ſe ordinata, & cõgruentia. Vnde in caſu poſito credo, ꝙ non tenetur dare totum patrimonium pro uita ſeruanda. & reputatur non habere remedium, & alius qui negat remedium, eſt homicida. Ex quo etiã infertur, ꝙ cùm aliquis ſine ſpe uitę ægrotat, dato quòd aliquo pharmaco pretioſo poſſet producere uitã aliquot horas, aut etiam dies, nõ tenetur illud emere, ſed

ſatis

ſatis erit uti remediis communibus,& ille reputatur quaſi mortuus. Ad decimumquartum
36 dico,quòd uita*eſt maius bonum,quàm bona temporalia, inter quæ gloria, honor,& fama reponuntur. Cuncta enim quæ habet homo,pro anima ſua dabit: omnia enim illa ordinantur ad uitam humanam ſicut ad finem. Vnde Salomon dicit,Curam habe de bono nomine: hoc enim permanebit tibi magis, quàm mille theſauri. Nō comparat bonum nomen ad uitam,ſed ad theſauros.& alibi, Melius eſt nomen bonum,quàm diuitiæ multę.& Eccle. Eccleſ.30.
30. Non eſt cenſus ſuper ſalutem corporis. Dico ergo,quòd non licet ponere uitam pro fama aut gloria. Vnde non ſolùm qui ſe interficiunt,ſed qui ſine alio titulo ponunt uitam in magno periculo propter gloriam humanam, grauiter delinquūt. Et Ariſt.3.Ethico.ait, Vltimū malorū mors. Pro his omnibus quatuordecim argumentis eſt conſiderādum,quòd in eis omnibus non eſt tractatum,an aliquis ex intentione,& uolēs,poſsit ſe occidere,ſed ſolùm præter intentionem. ut patet in omnibus illis,& ideo nihil poſſunt probare contra intentionē concluſionis propoſitæ. Vnde ſolùm concedimus,quòd nō poſsit ſe interficere ex intētione ut ſe interficiat. Vnde ſiue id,quod in argumentis propoſitum fuit,ſit licitum,ſiue non,nihil procedunt contra cōcluſionem,

non enim id eſt ſe interficere,ut in propoſito accipimus,ſed ſolũ mors imperata,ex tali actu uolo me occidere.& ideo grauius argumẽtum
37 eſt decimumquintum,Vtrum*Brutus, Cato, Decius,& alii innumeri,qui ſe occiderunt,nõ poterant ignorare inculpabiliter talẽ mortem eſſe illicitam,cùm ipſi omnino crederent eſſe optimam,& honeſtiſsimã,& à uiris, qui pro ſapientibus habiti ſunt,laudantur.Reſpondetur,Nõ uidetur maius dubium,quàm de aliis diuinis præceptis. Multa enim ſunt præcepta diuina,quæ apud paganos fuerunt, & hodie ſunt ignorata,ut de fornicatione,de uindicatione iniuriæ, in quibus tamen non damus ignorãtiam inuincibilẽ,ſed dicimus cum beato Paul.ad Rom.1.quòd in pœnã perfidiæ ſuæ tradidit illos Deus in reprobum ſenſum,ut faciant ea quæ non conueniunt,repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione,homicidiis, &c. & ſic ꝙ excuſantur, eſt ſapiẽtia huius mũdi,quæ eſt ſtultitia apud Deum. Quòd autem in lumine naturali cognoſci poſsit,illicitũ eſſe ſeipſum interficere, patet, quòd philoſophi ſtudioſi uirtutis,id docuerunt,ut patet ex Ariſto.3.Ethico.dicente,quòd eſt nõ magnanimi mortẽ ſibi conſciſcere,ſed puſillanimi,& non potẽtis ferre uitæ labores.& Cicero,mortem (inquit)cur mihi conſciſcerẽ,cùm cauſam nullam habeam?cur optarẽ mulctas?quãquã hoc

ipſum

ipſum ſapienter,ſapientis enim eſt neque opta re morte,neque timere.Ad ultimū de Samſone,Raſia,Saūle,&c.non ſimiliter de omnibus dicēdū uidetur.Samſonem enim neceſſarium eſt excuſare,quem Paulus retulit inter iuſtos. Vnde Augu.dicit Samſonem hac ratione excuſari,quia ſpiritu Dei motus fecit, nec hoc eſt diuinare,ſed habetur expreſsè ex hiſtoria Iudicum,ubi dicitur oraſſe Dominū,ut redderet ei priſtinam fortitudinē, ut ulciſceretur ſe de inimicis ſuis:quamuis poſſet & alia ſolutio dari.Non enim interfecit ſe ex intētione, ſed uoluit hoſtes opprimere,& interficere, ad quod ſecuta eſt mors ipſius.ipſe enim bene optaſſet alios perdere ſe ſaluo, ſi fieri potuiſſet:hoc autem ſine noua reuelatione habetur licitū.Quis enim dubitat,quin aliquis in prælio,uel defendēdo ciuitatem, poſſet certus de morte facinus aggredi,quod ſit quidē patriæ ſaluti,hoſtibus autē magnum detrimentū futurū?ut de Eleazaro legitur 1.Mach.6.qui ingreſſus ſub uētre elephantis,cui regem Antiochū reſidere credebat,elephantē quidem gladio cōfodit,ipſe uerò beſtiæ ruina oppreſſus,præclaram mortē inuenit,quia ſe libēter(ut dicit ſcriptura)pro populo ſuo poſuit. quod factū adeò nō uituperatur,ut Ambro.libro de officiis,c. de fortitudine,Eleazarū mirificis efferat laudibus.Atque ita uidetur poſſe excuſari Samſon

ſine recurſu ad inſtinctum cæleſtem. Eodem modo Eleazarus ſe interfecit, ſicut Samſon. De Saüle uerò nõ eſt idem iudiciũ: cùm enim dimiſſus eſſet, imò repulſus à gratia Dei, non eſt neceſſe quærere excuſationes. Sabellicus ſcribit Saülem nõ ſe interfeciſſe, ſed cogitaſſe quidẽ de morte ſibi conſciſcenda: uerùm quia uiſum eſt impium uitam uiolenter abrumpere, ab Amalecita quodam ignorante quis eſſet, interfectum. Sed eſt turpis lapſus Chriſtiani hiſtorici, cũ primi Regum ultimo legatur Saülem incubuiſſe ſuper gladium ſuũ, & ſic uitam finiiſſe. Raſias uerò probabilius poſſet excuſari, quamuis S. Tho. ſecunda ſecundæ, q. 64. articu. 5. non excuſet illum. ſuper qua re eſt contentio inter Nicolaum & Burgẽſem, quos uidere poteris ad longum. Et iſta quantum ad pręſentem relectionem ſufficiant.

* * *

REVERENDI PATRIS
FRATRIS FRANCISCI A VI- ctoria Relectio de Simonia.

Locus relegendus eſt Matth.10.

Gratis accepiſtis, gratis date.

SVMMA.

1 *An licitum ſit dare aliquid temporale pro ſpirituali.*

2 *Simoniæ definitio.* Et *quid ſit.* Et *unde ſit dicta ſimonia.*

3 *Simoniæ obiectum circa quod uerſetur.*

4 *Spirituale quid dicatur in materia ſimoniatica.*

5 *Simonia, quòd non committatur nec circa ſcientiam, aut doctrinam, nec circa aliud ſpirituale à ſpiritu creato.*

6 *Spirituale, quòd in hoc propoſito uocetur donum Spiritus ſancti.*

7 *Simoniæ in definitione, quid per emptionem, & uenditionem intelligitur.*

8 Emptio, *& uenditio rerum ſpiritualium quòd non ſolùm ſit ſimoniaca, ſed omnino diſpenſatio, & permutatio non gratuita.*

9 *Simonia, quòd ſit illicita.*

10 *Simonia, quòd ſit diuino iure prohibita.*

11 *Simonia, quòd ſit iure naturali prohibita.*

12 *Simonia omnis an ſit iure diuino prohibita, & an aliqua ſit ſolùm iure poſitiuo.*

13 *Contractus aliquis, qui non nunc eſt ſimoniacus, an ſit uel poßit uire poſitiuo fieri ſimoniacus.*

14 *Spiritualia, quòd ſint aliqua iure poſitiuo.* Et *quæ ſint.*

15 *Emptio, aut uenditio eorum, quæ iure poſitiuo ſunt ſpiritualia, quòd ſit iure diuino prohibita.*

16 *Simonia aliqua, quòd ſit omnino præcisè de iure poſitiuo.*

17 *Simonia an ſit aliqua circa ea quæ ſunt uerè ſpiritualia, & ſecundum ſe & de iure poſitiuo. Et quomodo contractus aliquis, uel permutatio ſpiritualis ſecundum ſe de iure poſitiuo ſit ſimoniaca.*

18 *Simoniæ peccatum, quòd in lege ſcripta & potuit eſſe, & fuit.*

19 *Simoniæ peccatum quòd in lege naturæ & potuerit eſſe, aut fuerit.*

20 *Simoniæ crimen, an inter paganos, & idololatras eſſe potuerit.*

21 *Emptio, aut uenditio, quòd non ſolùm ex intentione apud idololatras fuerit crimen ſimoniæ uerũ, ſed etiã ex obiecto.*

22 *Simoniacus an ſit is, qui timore, conſanguinitate, precibus, & fauore, aut obſequio adminiſtrat ſpiritualia.*

23 *Simoniacũ quòd non ſit conferre ſpirituale ſine reſpectu ad cõmodum, uel incõmodũ, timore indignationis.*

24 *Spirituale dare ex timore alicui digno, quòd uideatur non eſſe malum.*

25 *Spirituale dare digno ex timore mali temporalis, ut uitæ, aut exilij, aut carceris, dummodo hoc nõ redundet in aliquod commodum temporale, uel ſit ex pacto, aut aliquo modo per modum pretij, quòd non uideatur eſſe malum.*

26 *Collatio ſpiritualis ratione conſanguinitatis an ſit ſimonia.*

27 *Conferre beneficium intuitu conſanguinitatis, quòd non ſit ſimoniacum.*

Benefi

28 Beneficium ſi quis conferat cõſanguineo, aliàs idoneo, quantumcunque mòtus à conſanguinitate, quòd non peccet mortaliter.

29 Pontifices parati ad dandum beneficia conſanguineis ſine deliberatione, quòd peccent mortaliter.

30 Beneficia conferre propter preces principaliter, an ſit ſimonia.

31 Conferre ſpiritualia ad captandum quodcunque cõmodum non ſpirituale, ſiue digno, ſiue indigno, quòd ſit illicitum.

32 Conferre ſpiritualia ad captandum quodcunque commodum non ſpirituale, quomodo ignorat author an hoc ſit mortale, ſi aliàs collatio fiat digno.

33 Conferre ſpiritualia ad captandum quodcunque commodum non ſpirituale, quomodo ſi fiat digno, non putat hoc peccatum eſſe propriè ſimoni. m, author.

34 Simonia, quomodo eſſet, ſi fauor, uel preces, uel laus reſoluerentur tanquam pretium in aliquod temporale.

35 Simonia, quomodo fortè eſſet, ſi preces, fauor, uel laus, & amicitia deducerentur in pactum.

36 Simoniacum quòd ſit, conferre officium eccleſiaſticum pro obſequio, quum tale obſequium eſt pecunia æſtimabile, ita quòd tandem reſoluitur in commodum temporale. Et quid ſi non adſit pactum expreſſum, uel tacitum.

37 Præſtare obſequium pontifici, ut illa ratione poſſet conſequi beneficium, an, & quando eſſet ſimoniacum.

38 Simoniacus an poßit eſſe ſummus Pontifex.

39 Papa, quòd in ſimonia, quæ eſt iuris diuini, æquè, uel grauius poßit eſſe ſimoniacus, ſicut alius homo.

40 Simoniacum utrum ſit ſperare beneficium ſpirituale

ex officio temporali.

41 *Spiritualia promittere, an ſit ſimonia.*

42 *Simonia, quòd in beneficijs uniuerſaliter ſit de iure poſitiuo, & quomodo Papa poßit ea uendere ſine rationabili cauſa, & ſine uitio ſimoniæ, uel ex rationabili cauſa, & ſine peccato.*

43 *Vendere Canonicatum ſimplicem, quòd nõ minus ſit ſimonia, quàm uendere beneficium cum cura animarum.*

44 *Papa, quòd non poßit uendere ſine uitio ſimoniæ ex quacunque cauſa quodcunque beneficium eccleſiaſticum.*

45 *Præbendæ omnes militares, quas commendas uocant, quòd authoritate Papæ poßint uendi pro temporali ſine uitio ſimoniæ.*

46 *Commendæ, quòd pro beneficio commutari non poſſint, etiam ex authoritate Papæ.*

47 *Simonia an contingat circa penſiones.*

48 *Penſio, quæ aßignatur alicui ſuper beneficium alterius ratione alicuius miniſterij ſpiritualis, quòd licita eſt, & honeſta.*

49 *Beneficium habens, cui per aliquod tempus miniſtrauit, quòd licitè poßit authoritate Papæ concedere beneficio, retenta certa penſione ſuper beneficium, & ſine quocunque onerali officio ſpirituali.*

50 *Papa, quòd nò poßit dare alicui penſionem aliquam ſuper beneficio eccleſiaſtico, qui nullum miniſterium neque temporale, neque ſpirituale conferat in eccleſia, uel alio pio titulo.*

51 *Papa quòd det clerico penſionem aliquam in alieno beneficio ſolùm, quia ſit clericus, quòd non uideatur irrationabile.*

Papa

52 *Papa quomodo ſi alicui iuſto uel iniuſto titulo conce dat penſionem ſine obligatione ad aliquod miniſterium ſpirituale, neque ratione alicuius tituli ſpiritualis, quòd talis penſio ſit merè temporalis. Et quomodo uendere talē penſionem aut redimere pretio quolibet temporali non ſit ſimoniacum.*

53 *Beneficium ſi quis contulit, aut permutauit pro penſione, etiam authoritate apoſtolica, an talis penſio poßit uendi, aut pecunia redimi, dubitatur.*

54 *Penſio quæcunque, quam Papa imponet, uel ex officio ſuo, uel ad alterius ſupplicationem, modò non ſit cauſa permutationis, & ſine obligatione ad aliquod officium, uel miniſterium ſpirituale, quòd poßit uendi & ſine ſimonia redimi. Et an talis penſionarius te teneatur ad officium canonicum.*

SVPER hunc locū ponitur quæſtio in præſenti diſſerenda, An licitū ſit dare aliquid tēporale pro ſpirituali. Pro parte affirmatiua arguitur, Licet recipere pecuniam pro adminiſtratione ſacramentorū, & illa ſunt maxime ſpiritualia. ergo licitum eſt pro ſpirituali tēporale recipere. Antecedēs patet ex cōſuetudine per totam eccleſiam approbata de recipiendo aliquid pro ſacramento miſſę, pro adminiſtratione ſacramentorum, pro prædicatiōe, & ſimilibus: ergo. Cōfirmat, quia prophetæ receperūt pecunias pro actu prophetādi, & tamen actus prophetandi ponitur inter ſpiritualia, & inter dona Dei: ergo. Maior patet, quia

1.Reg.9. quia ut dicitur 1.Reg.9.Saül dedit pecuniam Samueli,ut indicaret ei aſinas patris ſui.ubi ſic habetur,quòd puer reſpõdit Sauli,Ecce inuenta eſt in manu mea 4.pars ſtateris argenti, demus homini Dei, ut indicet nobis uiam noſtram. Idẽ patet 3. Reg. 14 de uxore Iieroboã, quæ attulit munera ad Abiam prophetam, ut

3.Reg.14. indicaret ei quid futurum eſſet de filio ęgrotãti. Et 4. Regum. legitur, quòd Eliſæus uenit Damaſcũ, & Henadab rex Syriæ ægrotabat. annuntiaueruntque ei dicentes,Venit uir dei huc,& ait rex ad Azael,Tolle tecum munera, & uade in occurſum uiri Dei, & cõſule per eũ dominum,dicẽs,Si euadere potero de infirmitate mea hac? fuit igitur Azael habens ſecum munera, & omnia bona Damaſci onera 40. camelorum. Et quamuis non legamus, quòd Eliſæus ea non acceperit, non tamen legimus quòd reprehendit,nec ſcriptura reprehendit.

¶ Secundò, Licet recipere pecuniã pro ſepultura,pro dote ſacelli,etiã cũ pacto.Ergo. Confirmatur, quia Abrahã emit ſepulturã,& habetur Gen.22.Iacob emit ius primogenituræ cui eodem tempore uidetur fuiſſe annexum ſacer-

Geneſ.25. dotium Geneſ.25.

¶Tertiò,Licet præſtare obſequiũ cardinalibus & epiſcopis,nõ alia ratione,ſed ſolùm ea ratione & ſpe,ut obtineant beneficia.ergo.

¶ Quartò, Licet emere,aut uẽdere calices,& ornamenta.

ornamenta.10.q.2.c.circa.ergo.

¶ Quintò, Licet dare pecuniã pro ingreſſu religionis, ut patet de monaſteriis uirginũ, nec eſt ad rem, quòd recipiunt ad ſuſtentationem, quia ſępe recipiunt plus, & cum pacto.

¶ Sextò, Licet ſperare ſpirituale pro tẽporali, ut patet de ſeruis epiſcoporum.ergo.

¶ Septimò, In matrimonio interuenit pecunia, et cum pacto, & eſt uerum ſacramentum. ergo licet etiam dare pro aliis. Propoſui tot argumenta, quia ex ſolutione iſtorum dependet magna ex parte ſolutio & explicatio materiæ de ſimonia.

¶ In cõtrarium ſufficit locus propoſitus Matthæi 10. Quatuor partes habebit relectio. Prima de peccato ſimonię. ſecũda de pœna ſimonię. tertia de reſtitutione acquiſitorũ per ſimoniã. quarta reſpõdebit ad argumẽta propoſita.

¶ Pro ſolutiõe quæſtionis notãdũ, ꝙ ſimonia à doctoribus ſic definitur. diffinitio ſimoniæ,

2 Simonia* eſt ſtudioſa uoluntas emendi aut uẽdendi aliquid ſpirituale, uel ſpirituali annexũ. Hæc diffinitio ponitur à S. Tho. & prius ab Altiſiodorenſi lib. 3. tractatu 21. & ponitur ab Hoſtienſi & communiter à doctoribus in iure canonico, & ſumitur ſecundum omnes ex c. quicunque ſtudet. 1. q. 2. ut ait frater Martinus in margarita decreti. Panormi. in c. nemo. de ſimonia, & addit in diffinitiõe, opere ſubſequuto.

quuto.Et etiam Hoſtienſ.& dicit Panor. notari in definitione in c. inſinuaſti.1.q.1.Sed tamẽ uide Armacha.lib.10.c.12.expreſſe probantem non opus eſſe illa particula.Et probat ex facto Simonis, Actuum tertio:& ita dicit, ꝙ ſimonia dicta à facto Simonis,eſt uelle cõmunicare gratiam & poteſtatem petitã, ſiue pro ea habenda offerre pecuniam. Pro cuius declaratione dubitatur, quid in definitione dicatur ſpirituale. hoc enim ante omnia operępretiũ eſt ut cognoſcamus: quia eſt obiectum ſimoniæ. Et ut aliqua certa ratione & uelut quibuſdam numeris procedamus diſtinctiùs,ſit prima cõcluſio,

3 ¶ Obiectum * circa quod uerſatur ſimonia,eſt res ſpiritualis.In qua concluſione omnes conueniunt.Et probatur, Actuum 8. dicit Petrus, Pecunia tua tecum ſit in perditionem,quoniã donum Dei exiſtimaſti pecunia poſsideri.ſed donum dei uocatur aliquid ſpirituale, & ab eo conatu Simonis uocatur ſimonia.ergo ſimonia eſt circa aliquid ſpirituale. uide de hac authoritate Armacha.lib. 10.c. 12.uoluit enim emere poteſtatẽ,ſeu facultatẽ,ut cuicũque manus imponeret, acciperet Spiritũ ſanctũ.Prętereа ratiõe probãt,Quia nihil eſt tẽporale,qđ non uideatur poſſe cadere licitè ſub pretio, ſed in hoc conſiſtit ſimonia,quòd aliquid pretio ęſtimatur.ergo obiectum ſimoniæ non poteſt

Actuum. 8.

teſt eſſe aliquid tẽporale. Sed hoc ipſum reuo-
4 catur in dubiũ, quid *in propoſito dicatur ſpi
rituale: cum ſpirituale multifariè dicatur, non
ſine cauſa diſputatur cuiuſmodi ſpirituale ſit
materia, uel obiectum ſimonię. Pro quo eſt
conſiderandum, quòd ut dicit S. Thom. in 1.
ſenten. d. 10. articu. 4. ſpiritus prius dicitur de
corporeis reb', quàm de in corporeis. Dicitur
enim ſpiritus ab ſpirãdo, qđ eſt halitũ emitte-
re, atque adeò ſpiritus id uidetur ex primaria ſi
gnificatiẽe, qđ halitus: quod adeò uerũ eſt, ut
grãmatici noſtrę ętatis nõ probẽt, aut recipiãt
ut uel Deus, uel angeli, uel omnino aliquid in
corporeũ, dicãtur Latinè ſpiritus, aut ſpiritua
liter. quo nomine etiã Baptiſtæ mantuano Ita
li negotiũ faceſsiuerunt, quod in ſuis pœmati
bus in illa ſignificatione frequenter uſurpaue
rat. Sed defendit à uiro eruditiſsimo Ptolo
mæo fratre. Et certè præterquam quòd ita illa
uoce uſi ſint uetuſtiſsimi Chriſtianorũ nõ mi
nus eruditiõe quàm religione inſignes, cuiuſ-
modi fuerũt Cyprianus, Lactantibus, Hierony-
nymus, Ambroſius, Prudentius, Sedulius, &
ante eos Tertullianus, à quibus (bona uel ma
la uenia iſtorum dexerim) oẽs grãmatici latini
tatẽ diſcere potuerũt: ſed præter hoc inquam
libẽter ab illis quærerem, qua ratione, aut qui
bus uerbis illi nouũ teſtamẽtum, aut totũ etiã
uetus ex Septuaginta interpretibus traducere

poſſent ubi propneuma et propneumatica pro incorporalibus uſurpant, ut nunquã aliis uoca bulis ſignētur. Dubitãdũ aũt nõ eſt, quin ipſe Cicero ſi ex Grę co traduceret, nõ aliter quàm ſpiritus, aut ſpiritualia uerterit. Vnde cùm S. Tho. eſt notandũ, 1. p. q. 4. arti. 1. ad 2. & in 1. ſen ten. ubi ſuprà, quòd licet ita ſit, ꝙ nomen ſpiri tus primaria impoſitione impoſitum fuerit ad ſignificandũ aliquid incorporeum, tamē quia ſpiritus ſubtile quoddã etiã & inuiſibile eſt, factũ eſt ut illud nomen deriuatũ eſſet ad oĩa ſubtilia, & inuiſibilia, ut Deus, angelus, & ani ma, & omnia quę in eis ſunt. Quare cùm tã latè pateat nomen ſpiritus & ſpirituale in mate ria & propoſito de ſimonia, doctores diſtinguunt, ꝙ ſpirituale uel dicitur à ſpiritu creato uel increato. nõ enim dicit ſpirituale propter ordinem ad Spiritũ ſanctũ. Gratia uerò ſpiritualis ſic. Burida 2. de anima, q. 22. dicit, ꝙ hoc nomē ſpiritus prius fuit impoſitũ ad ſignificã dũ res indiuiſibiles, ſicut Deum & angelos, & poſtea tranſlatum eſt ad ſignificandũ corpora ſubtilia. Eſt ergo opinio aliquorum, quòd in definitione ſimoniæ non ſolùm capiatur ſpirituale à ſpiritu creato, ſed etiam à ſpiritu increato. Vnde dicunt quòd emere, aut uendere ſcictiam naturalem, ſimoniacum eſt, cuius ſen tentiæ fuit Altiſiodorenſ. libr. 3. tract. 21. & ſe quitur eum Syluest. uerbo ſimonia. §. 10. unde

dicunt, quòd uendere ueritatem non ſolùm in ſcientia theologica, ſed etiam in aliis ſcientiis, eſt ſimoniacum. Idem habet Alexand. Al. 2.p.q.135.membro tertio:& eadẽ uidetur ſententia gloſſæ in c.non licet.11.q.3.ubi dicit, ꝙ ſi aduocatus poteſt ferre patrocinium cauſæ iuſtæ ſine labore reuoluendi libros, quòd tenetur gratis dare conſilium. Et poſſet ſuaderi opinio, quia nulla ſcientia eſt æſtimabilis pretio. Prouerb.13. Quid prodeſt ſtulto habere diuitias, cùm ſapientiam emere non poſsit?& Prouer.23. Noli ſapientiam uendere,& doctrinam,& intelligentiam. Sed contra iſtam opinionem ſit ſecunda concluſio, Simonia*non committitur nec circa ſcientiam, aut doctrinam, nec circa aliud ſpirituale à ſpiritu creato. Huius opinionis fuit Durand. 4.d.2.q.3. quòd abſolutè docere, conſulere pro pretio, non eſt ſimonia. Idem habet Ricard.4.d.25.& Palud.ibidẽ q.5. Adria.quolib.9.articu.1.idem uidetur tenere Armacha. libr. 10.c. 2. nullam enim uidetur facere mentionem de ſpirituali alio, niſi pro dono Dei.& c.9.ponit tres rationes, quare dona dei, qui gratis acceperunt, gratis debeant impendere. Verum eſt, quòd S. Thom. in 4.d.25.q.3. articu.2. q.2.ad tertium dicit, quòd magiſtris artium licet uendere labores ſuos, ſed nõ ſcientiã, ſiue ueritatẽ, quæ ſpiritualis eſt. Vnde dicitur Prouer.23. Noli uẽ

Prouerb.13. *Prouerb.23.* *Durand.* *Ricard.* *Palud.* *Adria.* *Armacha.* *S.Thom.* *Prouer.*

dere ſciētiā.Sed in 2.2.q.100.nullā fecit mētionē de hoc.Et ſic nō dubito illū reliquiſſe opinionē illam autiquorum.Atque adeò pro certo habeo nec ſimoniam,nec aliud peccatū cōmitti, ſi quis quomodocunque componat de pretio doctrinæ,aut ſcientiæ. Imò S. Tho. 2.2.q.100.artic.3.ad tertiū uidetur quòd idem dicat,quod in quartò loco citato. ſunt uerba eius,Ille autē qui habet ſcientiā,& nō ſuſcipit cum hoc officium ex quo obligetur,alii uſum ſcientiæ licitè impendere poteſt,& pretiū ſuæ doctrinę,uel conſilii accipere,non quaſi ueritatem aut ſcientiam uendens,ſed quaſi operas ſuas locans.Idem uidetur expreſsè dicere quolibeto 8.q.6.artic.5.& Adria.ubi ſupra. ſed nihilominus probatur concluſio, Quia in ſcriptura nunquam prohibetur emptio,aut uenditio rei,eo quòd ſpiritualis ſit,ſed quia donum
Matth.10. Dei,ut patet Actuū 8.& Matt.10.dicitur.Euntes autem prædicate dicentes,quia appropinquabit regnū cælorum,infirmos curate,mortuos ſuſcitate,leproſos mūdate, dæmones eiicite,gratis accepiſtis,gratis date.Preterea quia ſi eodem modo eſſet prohibitū uēdere hęc ſpiritualia ſicut alia,non ſolùm ueritatem ipſam, ſed nec laborem annexum, nec effectum doctrinæ ſed nec liceret uēdere ſacerdoti laborē circa ſacramentum, nec effectū ſacramenti,& tamē liceret medico uendere laborē docēdi,& effectum

effectum artis,ſcilicet curationem infirmi.Prę terea, quia ſi non liceret uēdere,ergo nec eme re.utrũque enim eſt æqualiter illicitũ:& tamē Prouerb.13.dicitur,Veritatē eme.Verũ eſt etiã ꝙ Turre cremata in c.qui ſtudiũ 1.q.1.tenet,ꝙ ſcientiã uēdere,eſt ſimonia.Et citat Hugonē. imò ſanitatem uendere.Sed Caiet.in ſumma titulo de ſimonia in primo.expreſsè tenet, quòd non dicitur res ſpiritualis, niſi à ſpiritu ſancto:licet infrà regula ſexta uideatur dicere, quòd nō licet uendere ueritatē ſcientiarũ.Et idē habet 22.q.110.ar.2.ad ſecundum dubium. ſed contra,iſtos omnes ſunt rationes factę.Du bium tamen peculiare eſt de ſcientia theologi ca, An liceat uēdere doctrinam theologicam ſecundum ſe.Et quidem Hoſtien.in cap.quia nonnullis.de magiſtris dicit, quòd theologus habens præbendam, ſi aliquid exigat, eſt ſimoniacus.& Palud. ubi ſupra concedens de aliis ſcientiis,de theologica dicit,quia uidetur quòd accipere aliquid pro theologiã,ſit ſimo nia.Quod ſequitur Sylueſt.ubi ſuprà.Concur rentibus tamē duobus,primò quòd legatur ex officio magiſterii,ſecũdo,quòd incidat pactũ l.exactio.ſed idem puto dicendũ quod de aliis ſcientiis,ſi intētio ſolùm feratur ad tradendũ doctrinam, & non per modum conſilii ſpiritualis,quia nō eſt donum Dei pluſquam philoſophica diſciplina.Et Duran.& Adria.indi-

Caiet.

Hoſtien.

ſtinctè loquitur de ſciētia. Præterea, quia cùm temporale eſt annexum ſpirituali, non poteſt uendi temporale ratione ſpiritualis, ſed ſolùm ratione ſui, ut patet in eccleſia, labor doctrinę nil ualet, niſi ratione doctrinæ. ergo. Tertia cō cluſio, Spirituale* in propoſito eſt, quod uocatur donum Spiritus ſancti, quia Actuū 8. de hoc cōdemnatur Simon, quia uoluit emere ſignum Spiritus ſancti: & Matt. 10. prę cipit apoſtolis gratis dare, quia gratis acceperūt. Primū corol. Omnia quæ Apoſtolus numerat 1. ad

1. Corin. 12. Cor. 12. & ad Ephe. 4. ſunt ſpiritualia iſto modo.
Ephe. 4. Diuiſiones (inquit) gratiarum ſunt, idem autē Spiritus, diuiſiones miniſtrationū ſunt. & infrà, Vnicuique autem datur manifeſtatio Spiritus ad utilitatem, alii quidem ſermo ſapiē tiæ, alii ſermo ſcientiæ, alteri fides, alii gratia ſanitatum, alii opera uirtutum, alii prophetia, alii diſcretio ſpirituū, alii genera linguarum,

Epheſ. 4. alii interpretatio ſermonum. Et ad Epheſ. 4. Aſcendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Et ipſe dedit quoſdam quidem apoſtolos, quoſdam autem prophetas, quoſdam uerò euangeliſtas, alios autem paſtores, & doctores ad conſummationem ſanctorū, in opus miniſterii. Omnia enim hæc ſunt gratia & dona Spiritus ſancti. Secūdū corol. Omnia quæ ſpectāt ad ſalutem hominis, dicuntur ſpiritualia in propoſito. pa

tet,

tet, quia omnia quæ ſpectāt ad ſalutem animæ ſpiritualem, ſunt dona Dei, uel ſpectant atque ordinantur ad dona, uel procedunt ex ipſis. Confirmatur concluſio cum corollariis, Vbicunque in Scriptura reprehenditur emptio, aut uēditio alicuius, ſemper eſt de aliquo ſpirituali, hoc modo. ut patet de Balaam, de quo habet nume.22.& Deut.23. qui cōdemnatur à Beato Petro.1. Petri.2.inde, q̄a mercede cōductus, uoluit maledicere filiis Iſraël.& de Gihezi.4.Reg.& de Hier.3.Reg.13.& conſtituebat ſacerdotes pecunia & pretio.In omnibus autē illis erat aliq̄d ſpirituale, ut gratia ſanitatis, ſpiritus propheticus, authoritas ſacerdotii, quæ omnia ſunt ſpiritualia hoc modo. ergo ita capiendum eſt ſpirituale in materia ſimoniæ. Et confirmatur, quia prohibitio ſimoniæ ſumpta eſt ex Scriptura. ſed ſcientia, nec aliquod aliud bonum acquiſitum in Scriptura uocatur donum Dei, nec ſpirituale: imò nec ſancti antiquiores unquam dicerent geometriam eſſe bonū ſpirituale. ergo nulla ratione ſimonia cōſiſtit circa illā. Confirmatur ſecūdo, Nā ſiquis daret beneficiū pro ſciētia geometriæ aut medicinæ, eſſet ſimoniacus. ergo ſcientia nō eſt ſpirituale, ſed tēporale bonū. Probatur antecedēs, Quia ſi quis daret beneficiū ut doceret ſibi geometria, ꝑfectò eſſet ſimoniacus: ſed quia geometria eſt ſpiritualis, non licet eā

Nume.22.
Deuter. 23.

uendere,ergo nec artes mechanicæ,ſcilicet ſar ctoriæ,ſutoriæ poſſunt uendi. S.Thom.2.2.q. 71.articu.4.dicit,quòd aduocatus in cauſa iuſta poteſt uendere auxilium, & patrocinium, & conſilium

7 ¶ Secũdũ dubiũ pro declaratiõe definitionis, Quid*per emptionẽ & uẽditionẽ intelligatur in definitione ſimoniæ,utrũ ſcilicet intelligatur ſolus cõtractus,ubi interuenit aliquid tẽporale,uel abſolutè prohibeatur omnis cõtractus nõ gratuitus.Et quidẽ uidet̃ primũ,quia Act.8.ubi primò uidet̃ damnatũ hoc crimẽ in nouo teſtamẽto,ſolũ prohibetur pactũ tẽporale.& Matt.10.ſatis oſtẽdit Dominus idem prohiberi.ſtatim enim ſubiungit,Nolite poſsidere aurum,neque argentum. Et in ueteri teſtamento patet in locis ubi ſuprà, nõ damnatur nec temporalis merces pro beneficio ſpirituali,ut de Gihezi patet,& Balaã,& Hieroboam.

8 Sed hoc non obſtante eſt concluſio,

¶ Non*ſolùm emptio & uẽditio rerum ſpiritualium,ſed omnino diſpenſatio,& permutatio non gratuita,eſt ſimoniaca.Hęc concluſio eſt S.Tho.q.100.arti.1.ad 5.& Adria quotlib. 9.arti.2.& Ricad.in 4.diſtin.25.& Palud. diſt. 5.& Syblueſt.uerbo permutatio.§.4.& fuit antiquiſsima.unde etiã Cantor Pariſienſis doctor antiquus definit ſimoniam,quòd eſt ſpiritualium acceptio uel collatio non gratuita. Et

S.Thom.
Adria.
Ricar.
Palud.
Syblueſt.

Ricar.

Ricar. ſpiritualiter dicit, quòd non licet duobus adultis paciſci inter ſe, ut inuicem baptizentur. Probatur concluſio ex c. quæſitum de rerum permutatione: ubi diſertè continetur, quòd permutationes præbendarum continẽt ex pactione partium labem ſimoniæ. Et c. cùm olim. Innociētus 3. reprobauit Archidiaconatũ & Præpoſitatũ ex eo, quòd inter ſe commutaſſent. & ratio eſt, quia talis permutatio non gratis fit, & per cōſequens prohibetur Matth. 10. Præterea illud eſt uitioſum, & non uidetur aliud peccatum, quàm ſimoniæ. ergo eſt ſimonia. Maior patebit inferiùs latiús. Sed pro nũc probatur, quia ſpiritualia dantur propter utilitatem cōmunẽ, ut Apoſtolus ait 1. ad Corint. 12. & ad Ephe. 4. Ad cōſummationẽ ſanctorũ in opus miniſterii, in ædificationẽ corporis Chriſti. Sed ſi liceret huiſmodi commutationes facere poteſtates ſpirituales nō diſtribuerẽtur pro utilitate communi, ſed in fauorem priuatorum hominũ. ergo illud eſt illicitum. de quo tamen uberius paulo pòſt diſſeremus. *1. Corin. 12. Epheſ. 4.*

¶ Sequitur in definitione, Vel annexum ſpirituali. De hoc, ut nil ſit extra controuerſiam, ſunt etiam uariæ opiniones. Nam quidam intelligunt per ſpirituale, quod ex natura rei eſt ſpirituale, ut ſacramēta, & eorum effectus. per annexum autẽ ſpirituali illud qđ per accidens, id eſt de iure poſitiuo, habet aliquid ſpiritua-

litatis. Sed communior expoſitio doctorum
eſt, ut per annexum ſpirituali intelligantur il-
la quę ad ſpiritualia ordinantur, ut uaſa, & or-
namenta ſacra. Ita exponit S. Tho. 2.2. q̃ō. 100.
articu. 4.

¶ Reſtat in definitione illa particula, ſtudioſa
uoluntas, in qua illud ſolùm dubitari poteſt,
ut quid potius ſimonia diffinitur per actũ uo-
lũtatis, quàm homicidium, aut alia uitia, cùm
æquè ex ſola electione uoluntatis ſint aliqui
rei homicidii aut adulterii ſecundũ illud, Qui
odit fratrẽ ſuũ, homicida eſt. aut, Qui uiderit
mulierẽ ad cõcupiſcendũ eam, iam mœchatus
eſt, &c. Ad hoc dico, quòd occaſio huius fuit,
ꝙ Simon magus conatus quidẽ fuerit donum
dei pecunia poſſidere, ſed opere nõ perfecerit.
ideo in definitiõe ſimoniæ ponitur, Nõ opus
ipſum, ſed uoluntas, uel ſtudium. hæc ſpectant
ad quãcunque definitionem intelligendam.
Nũc redeundo ad quæſtionem principalem,
10 Vtrũ ſimonia ſit licita, ſitque prma, cõcluſio.

¶ Simonia* eſt illicita. Hęc eſt nota ex euange
lio, & ex ſententia omnium Sanctorum & do
ctorũ: ſed quo iure, ſit ſecunda concluſio.

¶ Simonia* eſt prohibita iure diuino. hæc etiã
11 eſt nota, tum ex ueteri, tum ex nouo teſtamen
to, ut patet ex locis ſuperiùs allegatis Matth.
10. Actũ 8. 1. Petri 2. Damnat Balaam. Erraue-
uerũt, inquit, ſecuti uiam Balaam, qui merce
dem

dem iniquitatis amauit. Et de eodem Iudas in epiſtola, ut illis, qui in uia Cain abierunt, & in errorem Balaam mercede effuſi ſunt. & Iohã. 2. Cum feciſſet dominus quaſi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oues quoque, & boues, & mẽſas numulariorum ſubuertit, & his qui uẽdebãt columbas, dixit, Auferte iſta hinc, & nolite facere domum partis mei domum negotiationis. ſimonia autem ita uidetur eſſe pernicioſiſsimum negotiatoris in domo Dei. Imò quibuſdam nõ ſine cauſa Iudę uidetur eos eſſe indiſsimiles: ille enim redemptorem Chriſtum uendidit, iſte dona illius.

¶ Tertia concluſio, Simonia* eſt prohibita iure naturali. Probatur, quia lex noua nulla pręcepta negatiua continet præter præcepta legis, nec, ut S. Tho. uidetur ſentire, tum alibi, tum 12. q. 108. ar. 1. & 2. nec etiam præcipit affirmatiuũ niſi de ſacramẽtis, & de fide. ideo uocat̃ lex libertatis Iacob. 1. ergo prohibitio ſimoniæ nõ eſt ſuperaddita in nouo teſtamẽto, de iure naturali. Et mirũ eſſet, ꝙ hoc ſolũ nouũ mãdatũ inueniretur in nouo teſtamẽto, nec Balaã itẽ peccaſſet hoc peccatũ, qui ſolũ lege naturali tenebat̃. Præterea ſi hoc fuiſſet nouum pręceptũ, merito Simon magus excuſari potuit, ſcilicet per ignorantiam. Præterea rationes, quæ fiunt à doctoribus de Simonia, procedunt iure naturali. Quarum prima eſt, quia ſpirituale non poteſt

poteſt compenſari aliquo temporali. unde de
Prouerb.3. ſapientia dicitur Prouerb.3. quòd pretioſior
eſt cunctis opibus. Et idẽ iudiciũ eſt de quo-
cunque dono diuino. Secunda, Quia homo
non eſt dominus bonorum ſpiritualium ſe-
1.Corint.4. cundùm illud 1.ad Corint.4. Sic nos exiſtimet
homo, ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores
miniſteriorũ Dei. Tertia, quia quæ gratis acce
pta ſunt, ſicut et alia, quę ſola benignitate mor
talibus ſunt collata, debent gratis cõmunica-
ri, ut aqua, ſol, & alia quæ ſine operibus no-
ſtris cõſtãt. Quarta, quia data ſunt à ſolo Deo.
Nam uidetur iure gentium, quòd piſes maris,
& feræ omnibus ſint communes. Præterea ſi
omnia dona Dei data ſunt ad utilitatem com-
munem, ut patet 1.ad Corin.12 & ad Epheſ. 4.
ergo iniuriam facit, qui in priuatam commu-
nitatem uult ea uẽdicare. Pręterea à poſteriõ-
ri, quia ſi permitteretur huiuſmodi emptio, &
uenditio, eſſet calamitas, & perditio rerum
eccleſiaſticarũ, quarũ dominatores, & admini
ſtratores non eſſent meliores, ſed ditiores, &
auidiores. Omnes, inquam, hæ rationes pro-
cedunt ſtando in iure naturali. Iſta eſt conclũ-
ſio omnium doctorum, S.Tho.qõ.100.art.2.
& Armacha. lib.10.c.9. & Adria. quotlib.9.

12 ¶ Sed maius dubiũ eſt, Vtrũ* ſimonia omnis
ſit prohibita de iure diuino, an aliqua ſit ſo-
lùm iure poſitiuo. Durand. quidem in 4.diſt.
15.q.

15.q6.5.negat eſſe aliquam ſimoniam ſolùm de iure poſitiuo. Et probat aliquot rationibus: ſed duæ ſunt potiſsimæ. prima, Si aliquid eſt malum ſolùm quia prohibitum iure poſitiuo, nō eſt in alia ſpecie niſi ſolùm inobedientiæ. ſi ergo eſſet aliqua emptio, & uenditio illicita, ſolùm, quia eccleſia prohibuit, non eſſet uitium ſimoniæ, ſed ſolùm peccatum inobediētiæ. Et poteſt cōfirmari, Eccleſia prohibet uēdi bona tēporalia eccleſiarū, & monaſteriorū, & tamen talis uenditio etiam contra ius, non eſt ſimonia. Et hoc uidetur dicere S.Tho.2.2. q.104.arti.2.ad ſecundum. Secūda ratio, Nam ſimonia nō poteſt eſſe niſi de ſpirituali re. ſed non eſt ex inſtitutione eccleſiæ, ſed ſuapte natura ꝙ aliquid ſit ſpirituale, nec ne ergo nulla ſimonia eſt ſolùm de iure poſitiuo.

¶In contrariū eſt cōmunis ſētētia doctorū, qui ponunt diſtinctionem, ꝙ aliqua ſunt ſimoniaca de iure diuino, & aliqua de iure poſitiuo. Hæc eſt diſtinctio gloſſæ in c.ex parte de officio delegati. quā ſequitur Ioan And. & Hoſtien. idem dicit Antonius de Butr. & Ioan. de Imol. c.1. de ſimonia. eandem ponit Archi. & Adria. & Sylueſt. §.2. & 4. & Caie. opuſ. de ſimonia. & in ſumma. & uidetur excerpta ex c. Saluator.1.q.3. ubi Vrbanus papa determinat ſimoniam eſſe emere, aut uendere quamlibet rerum eccleſiaſticarum, inter quas, aliquas numerat,

numerat, quæ profectò nihil ſpirituale uiden tur habere, ut eſt præpoſitura, œconomia, ca ſtaldanus, & aliqua huiuſmodi. Palud. diſt. 15. q. 4 reſpōdet quidē ad rationes Duran. ſed putat opinionem eius eſſe probabiliorem, & tutiorē. ergo credo quòd diſtinctio iuriſtarum in hac materia eſt bona, & neceſſaria. Quare notandum, ꝙ quæſtio propoſita, Vtrū omnis ſimonia ſit de iure diuino, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo in ſenſu cōpoſito. Vtrum ſit in poteſtate Eccleſiæ, quòd aliquis ſit ſimo niacus, & tamen non ſit illicitè, & quantum ad hoc ſit prima concluſio.

13 ¶ Nulla * ſimonia iſto modo eſt prohibita ſolùm iure poſitiuo. Hæc patet clarè, Quia nō dicitur ſimonia, niſi ſit indebita emptio aut uenditio rei eccleſiaſticæ, & ſic eſt legitima, nec hæc quæſtio habet locum in iſto ſenſu, ſed ſolùm in ſenſu diuiſo. hoc eſt, an aliquis contractus, qui nunc non eſt ſimoniacus, ſit ſimo niacus, uel poſsit fieri per ius poſitiuum. Et de hoc ſit ſecunda cōcluſio.

14 ¶ Aliqua * ſunt ſpiritualia, & ſolūm iure poſitiuo. Probat̄, Vaſa ſacra, & ueſtes ſacræ, in quarum emptione non committeretur ſimonia, ni ſi haberēt aliquid ſpiritualitatis, ex hoc, quòd ordinantur, & dicantur ad ſacra, quæ ſolùm ha bent ex inſtitutione eccleſiæ. & eccleſia poſſet facere, ut iſta non eſſent dicata illi miniſterio,

nec

nec eſſent uaſa ad illum uſum. præterea illa habent id ex dono Dei, & calix, & ara habent deuotionem, ſicut templũ. Tertia concluſio

15 ¶ Emptio * aut uenditio iſtorum eſt prohibita iure diuino. Hæc concluſio eſt cõtra doctores, ponentes illam diſtinctionem, qui illã ſimoniam prohibitam ſolùm ponunt iure poſitiuo, ut uendere calices, & ornamẽtá. Sed probatur concluſio, quia miniſterium, & officiũ illorum eſt uerè ſpirituale. ergo ſi ratione illius uenduntur, aut emuntur, eſt ſimonia, ſicut uenditio aquæ eſt ſolũ de iure poſitiuo, & tamen eſt uere ſpiritualis, & ſi ratione illius emeretur, eſſet uera ſimonia prohibita iure diuino, ſicut ſi quis emeret ipſum ſacramẽtũ. & ita ponit Maior & Syluest. & Ant. de But. & alii, qui uocãt ſimoniã ſolùm iuris diuini, quoniã eſt ſpirituale ex natura ſua. Confirmatur clarè, quia etiam ſubdiaconatus, & fortaſſe diaconatus ſunt in eccleſia ſolùm de iure poſitiuo, & tamen non eſt dubitandum, quin cõſecratio illius miniſterii empta, aut uendita, ſit ſimoniaca de iure diuino, & ita eſt ſpiritualis conſecratio ipſa calicis, ſicut conſecratio diaconi.

Maio.
Syluest.
Anto. de bu.

¶ Vnde infero corollarium, quòd non minus eſt ſimoniacum de iure diuino recipere aliquid pro cõſecratione calicis, aut benedictione ueſtiũ, quàm pro cõſecratione ſacerdotis. eſtque quarta cõcluſio, Aliqua * ſimonia

15 eſt om

eſt omnino prçciſe de iure poſitiuo. Quia ali qua ſunt, circa quæ contingit ſimonia, quę re uera nihil ſpirituale continent, neque ordinan tur propriè ad aliquid ſpirituale, ſed ſolũ ſunt annexa de iure poſitiuo rebus ſpiritualibus, ta lia ſunt, quæ continentur in illo c. Saluator ut Oeconomia, Caſteldanus, Præpoſitura, quæ omnia ordinãtur potiùs ad adminiſtrationem temporaliũ, quàm ſpiritualium: præterea ad- miniſtratio hoſpitaliũ, in qua nihil ſpirituale uidemus contineri. Et fortaſſe idem iudicium eſt de ſepultura, quia non uidetur continere, nec ordinare aliquid ſpirituale: in iſtis, inquã, nulla eſt ſimonia niſi quia propter concomi- tãtiam cum rebus ſpiritualibus prohibita ſunt uendi. Et intelligatur differentia inter hęc & alia (de quibus in propria concluſione) dico quòd ſi calix conſecratur, aut aqua benedica- tur, ſine quacunque noua prohibitione eccle- ſiæ, erit ſimoniacum emere, aut uẽdere illa: ſed adminiſtrationem hoſpitalis, aut officium pro curatoris, aut œconomia eccleſiaſtica, nõ erit ſimoniacum emere, aut uendere, niſi quia eccleſia prohibuit, ſicut poſſet prohibere. Confirmatur Sicut, ſimonia eſt quædam irre- uerentia, & uiolatio rerum ſacrarum, ita eſt ſa crilegium; ſed eſt ſacrilegium aliquod, quia eſt prohibitũ à iure diuino, ſi quis abutatur ſacramentis, aut aliquid de ſe turpe in loco ſa-

cro fa

cro faceret, aliquando autem eſt de iure poſiti uo, ut eripere hominem ab eccleſia, quod eſt prҿciſè de iure poſitiuo: ita etiam non inconuenit, quòd ſit aliqua ſimonia prҿciſè de iure poſitiuo. Verum eſt, quòd apud doctores antiquos, ut apud Altiſiod. Alexand. & d. Thom. non inuenio hāc diſputationem, nec unquam inuenio apud S. Tho. quòd ſit ſimonia emere aut uendere huiuſmodi officia. Armach. lib. 10. c. 16. dicit, Quòd ſi qua ſunt officia, aut beneficia, quæ nullam curam omnino regiminis habent annexam, ordinantur omnino ad adminiſtrationem ſpiritualem: non uideo, inquit, in talium emptione & uenditionē ſimoniam poſſe committi. Vnde & de præbendis canonicorum non inuenit modum quomodo poſſent emptiones aut uenditiones illarum eſſe ſimoniacæ, niſi capitula habeant ſpecialem iuriſdictionem, ſaltē in eos, qui de collegio ſuo ſunt, & qui habēt, ut ipſe putat, authoritatem prædicandi: unde re uera in illis officiis nihil eſt propriè ſpirituale, nihil ſimoniacum, ſed tñ eſt prohibita iure. Cōfirmatur, Nam aliqua eſt emptio & uenditio nunc licita, quam ſi eccleſia prohiberet, eſſet ſimoniaca. Si enim eccleſia prohiberet propter reuerentiam ſacramenti, ne calices uenderentur, etiam pro materia eſſet ſimoniaca. unde ergo aliqua ſimonia poteſt eſſe ſolùm de iure poſitiuo. *Armach.*

17 ¶ Sed eſt dubiũ, An* circa ea quæ ſunt iure ſpi ritualia, & ſecundum ſe, & de iure diuino, ſit aliqua ſimonia de iure poſitiuo, uel omnis ſit de iure diuino. Eſt quinta concluſio, Aliquis contractus, uel permutatio ſpiritualis ſecundum ſe eſt ſimoniaca de iure poſitiuo. Probatur, Permutatio mutua beneficiorum ſine authoritate ſuperioris eſt ſimoniaca, ut ſuprà probatum eſt, & ſolum de iure poſitiuo: & beneficium eſt res ſpiritualis, ſaltem ubi eſt cura animarum. ergo. Antecedens probatur. Et primo oſtendo, quòd non eſt ita prohibitum de iure diuino permutare ſpirituale pro ſpirituali, ſicut ſpirituale pro temporali. Patet, quia multa licent in permutatione præbendarum, quæ non licent in ordine ad aliquòd tẽporale. Primũ licet dare beneficiũ pro ſpe alterius, quod non licet pro ſpe temporalis concedi. Præterea licet cõuenire de permutatione. Præterea licet renuntiare conditionali in fauorem alterius, qui permutaturus eſt, & nõ aliter. Præterea licet exprimere cauſam. & in ſumma licet omnia facere quæ fierent, ſi cõmutaretur domus pro agro. Hoc excepto, quòd per formam (ut aiũt) omnia referantur ad papam, uel epiſcopũ. Hæc autem nec ſomniare quidem licebit, ſiquis uellet permutare beneficiũ pro agro. ergo non eſt idem permutare temporale pro ſpirituali, & ſpi rituale pro ſpirituali. dico autem hæc licere, id

eſt,

eſt,ſine uitio ſimoniæ fieri,non diſputando de alio peccato.Innoc.in c.quæſitum.tenet,quòd in præbendis eiuſdem eccleſiæ poteſt fieri permutatio ſine licentia ſuperioris. Et quamuis hoc non recipiatur, & oppoſitum teneat Hoſtienſ. & Ioan.de Imola in cap. finali de rerum permutatione.& Io.Andreas, Quia in permutatione rerum eſt noua collatio.ut in c. unico de rerum permutatione,in 6.tamen ſignum eſt quòd illud de ſe non eſt ſimoniacum. Præterea doctores concedunt, quòd cùm agitur de ſola permutatione, quòd poteſt fieri talis permutatio eccleſiarum ut unus epiſcopus concedat unam parochiam pro alia ad dirimendas lites. Imò S.Thom. diſt.15.quæſt. 3. artic.3.ad tert. dicit, quòd ſi permutationes huiuſmodi fiant pro aliquo terreno commodo, ſunt ſimoniacæ, ſecus autem ſi ſint pro commodo ſpirituali. unde ſi eſt periculũ de ſimonia, hoc eſt propter temporale annexum.Præterea quis dubitat,quin iure poſſet concedi, ꝙ permutationes, quæ fiunt authoritate ſuperioris, poſſent fieri ſola uoluntate partium ſaltem in caſu, & tunc non eſſet ſimonia cum quo nunc eſt.Præterea principaliter probatur concluſio, quia Actuum 8. certum eſt non condemnari permutationem unius ſpiritualis pro alio, nec Mat.10. uidetur prohiberi niſi merces, uel pretiũ temporale.ut patet ex eo, ꝙ poſt illa uerba

Gratis accepiſtis, ſequitur, Nolite poſsidere aurũ, nec argentum. Et ita exponunt illum locum Hiero. Chryſoſt. Greg. Remig. & gloſſa, & alii doctores, nulla mentione facta de alia permutatione ſpirituali pro ſpirituali. nec in ueteri aut nouo teſtamento locus inuenitur, unde poſsit damnari, aut reprehẽdi huiuſmodi permutatio. Item rationes contra ſimoniam, nõ uidentur procedere contra huiuſmodi permutationes rerum ſpiritualium. non enim uidetur quid habeat inhoneſtũ, ut componã tecum, ut ores pro me, & ego pro te, ut abſoluas me, aut audias cõfeſsionem meã, & ſis cõfeſſor meus, & ego ſim tuus. nec ſufficit dicere, quòd hoc eſt per modum pretii, quia certũ eſt, ꝙ non licet cõponere, ut abſoluas me ut dem tibi pecuniam, eo modo, quo licet paciſci ut ſis confeſſor meus, & ego ſim tuus, maximè ubi iſta fiũt pro maiori utilitate utriuſq;, ut tu legas in parochia mea, & ego prædicem in tua. Pręterea ex hoc nulla iactura ſequitur in republica Chriſtiana, ſicut in commutationibus pro rebus temporalibus. Pręterea ſicut ſuperius arguebã, Sicut ſimonia eſt quędam iniuria, et abuſus rerum ſpiritualium: ita ſacrilegium. Sed circa res de ſe ſacras eſt aliquod ſacrilegium ſolũ de iure poſitiuo, ut ſi quis celebrauit ſine ara, & ſacris ueſtibus, aut non ieiunus communicaret. ergo ſimiliter erit aliqua ſimonia circa ſpiritualia de

ſe ſol

ſe ſolum contra ius poſitiuum. Pręterea certum eſt, ꝙ aliqua liceant nũc circa ſpiritualia per ſe, quæ eſſent ſimoniaca, ſi eccleſia prohiberet, ut exigere ſtipendium pro ſacramento aut adminiſtratione ſacramentorum, aut paciſci de pretio in neceſsitate (ut infrà dicitur) quę etiam & ſimilia eſſent ſimoniaca, ſi eccleſia prohiberet. Innocent. Nerberius dicit, quòd in collatione beneficiorum poteſt prælatus paciſci, & exigere aliquid ſpirituale. Præterea doctores antiqui nil loquũtur de iſta commutatione unius ſpiritualis pro alio, nec Magiſter ſẽtẽtiarum, nec Armacha. Præterea definitio cõmunis nil dicit de hoc. ergo uidetur quòd ſimonia, quæ cõtingit in permutatione unius ſpiritualis pro alio, nõ ſit de iure diuino. unde neſcio an certũ ſit, quod dicit Ricar. ꝙ ſi duo adulti paciſcãtur ut inuicem ſe baptizent, quòd ſit ſimoniacum: potius credo, ꝙ de ſe nõ eſſet illicitum: & cum de hoc nõ habeatur ſpiritualis prohibitio, niſi in materia præbendarum, puto ꝙ non eſt formidandum in illis ſpiritualibus cõponere uel paciſci: quare nõ uideo quòd ſimoniacus eſſet, ſi cõmutaretur calix conſecratus pro arà conſecrata ratione confractionis, aut reliquiæ beati Petri ꝓ reliquiis beati Dominici. Maior in 4. d. 25. q. 5. ad 4. dicit, quòd tranſlatio & permutatio beneficiorũ non eſt ſimoniaca, ſed ꝓpter periculũ ſimonię, & fraudis, iura hoc prohibẽt. *Maior.*

Et ſimpliciter unum ſpirituale pro alio non eſt illicitum. Ex his patet, quòd propriùs loquut' eſt Duran. quàm alii, ut Maior. quia Duran. nõ admittit ſimoniã niſi circa uere ſpiritualia, nec meminit ſimoniæ in aliis officiis, neq; ſpiritualis pro ſpirituali. unde negat diſtinctionem. Et Maior, qui negat ſimoniam circa illa officia uel circa ſpiritualia pro ſpirituali, debuit etiam non recipere diſtinctionem. Imò Maior diſt. 25. quæſt. 6. dicit, quòd in ſpiritualibus aliis licet commutare unum ſpirituale pro alio, ut miſſam pro pſalterio. Ex quibus omnibus ſequitur corollariũ primũ, In ſpiritualibus ſolum impropriè, & de iure poſitiuo, ut de hoſpitalitatibus, de ſepulturis, de officiis eccleſiaſticis, quæ nil ſpirituale continent, ad iudicandum, an aliquis contractus ſit ſimoniacus, habenda eſt ſolùm ratio & cõſideratio iuris poſitiui. quidquid enim iure cõceditur, permittitur in eccleſia per ſe loquẽdo. unde circa illa quando non eſt certum utrum ſit ſimonia, conſulendum eſt ius ſcriptum, atq; adeò ſi non conſtet eſſe ſimoniam, declarandum eſt potius in partem mitiorem, & abſoluendum magis, quàm condemnandum, maximè cùm agitur de pœna & reſtitutione, quidquid dicãt gloſſæ. Secundum corollarium, Eodẽ modo in permutationibus ſpiritualiũ pro ſpirituali ſi nõ eſt damnatum iure poſitiuo, non eſt damnandum, nec ex

tenden

tendendum, ſed potius reſtringendum, quia eſt odioſum. Tertium corol. Circa ſpiritualia propriè ſpiritualia, ſiue de iure diuino, ſiue poſitiuo ubicunq; interuenit pretium temporale, nil opus eſt conſulere ius poſitiuum, ſed iudicandum eſt iure diuino. Ex his patet diſtinctionē illam Iuriſtarum de ſimonia, de iure diuino & poſitiuo eſſe neceſſariam, & utilem in hac materia, ſi ſanè intelligatur. Ad argumenta autem in cõtrarium reſpondetur ad primum, Falſum aſſumitur, & contra totam philoſophiā moralem. Sicut enim lex diuina cõſtituit aliquid nõ ſolum in ſpecie obediētię, aut inobediētię, ſed in ſpecie alteri⁹ uirtutis determinatæ, ita & lex humana. Et ſicut eſt intemperantia, quia prohibitum lege diuina, ita comedere carnes in quadrageſima nõ eſt inobediētia, ſed intēperantia (niſi fiat in contemptum) ſicut extrahere hominem ab eccleſia nõ eſt inobedientia, ſed uerum ſacrilegium. Ad confir. dico, ꝙ eccleſia nõ prohibet uendi bona eccleſiaſticā tanquam ſacra, aut eccleſiaſtica, ſed ſicut prohibet uendi bona pupillorum: & ideo non eſt ſimonia, quia non ſunt ad miniſteria ſpiritualia, ſed ad ſuſtētationem tēporalem. Ad ſecundum, dato, ꝙ ita ſit, ꝙ eccleſia non poſſet facere ſpirituale per legē quod non erat ſpirituale, poteſt tamē annectere ſpiritualibus, & eiſdem legibus ſubiicere, & ita facit de aliquibus, ut ſuprà expoſitum eſt, &

hoc ſatis eſt, ut ſit contractus ſimoniacus, de iure ſolum poſitiuo. Sed an in permutationib' prębendarum, ſi aliqua prębenda eſt pinguior, poſsit aliqua pecunia interuenire ad cōpenſandum tēporale, ut de præbenda mille aureorum in reditu pro præbenda quingentorũ aureorũ, an liceat cōponere, ut des mihi mille aureos, q dicuntur penſio pecuniæ numeratæ? Reſpōdit Angelus in ſũma, in uerbo, ꝑmutatio. §. 6. dicēs hoc notaſſe Panor. in c. ad quęſt. de rerũ ꝑmut. quando, ſcilicet, datur ratione tēporalium, ſecus ſi ratione iurium, aut dignitatis ſpiritualis, quæ eſt maior in uno, quàm in alio. Sed Adri. quotl. 9. ad 8. principale, dicit Angelũ uehementer erraſſe in hoc, nec Panor. unquã hoc cogitaſſe, nec tex. loqtur de tali cōpenſatione unius præbendę cũ alia, ſed de permutatione poſſeſſionum, quę poſsidētur iure proprietario, quę uendi poſſunt per ſe, & per conſequens permutari, ſed nō beneficiis admixtæ. Probatur. Nam ſi quis permutaret præbendam nullum habentem reditum, poſſet dare mille aureos ut haberet præbendam ducētorum aureorum in reditu, non dubito quin ſit falſa opinio Angeli. Poſtquam ergo ita eſt, quòd ſimonia eſt illicita non ſolũ iure diuino, ſed humano, dubitatur, quis primus hoc crimen inceperit. Videntur enim doctores dicere, quòd primus author & inuentor fuit Simō ille dãnatus à beato Petro,

quod

quod ex ipſo nomine apparet:& uidetur quòd
in lege naturæ cadere nõ potuerit,cùm illic nõ
eſſet aliqua poteſtas propriè ſpiritualis. Sed his
18 non obſtãtibus eſt prima cõcluſio. In* lege ſcri
pta potuit eſſe,& fuit hoc uitiũ. Probatur,quia
erãt ſacramẽta,& ſacerdotia,quę licet nõ habe
rent illam efficaciam ſpirituali, quæ habent in
lege Euangelica, tamen erant ordinata ad il-
lum finem ſpiritualem, & per conſequens ne-
gotiatio illorum erat prohibita iure diuino. Et
quòd ita fuerit,patet de Giezi 4.Reg.5.de quo 4.*Reg.*5.
legitur, quòd accepit duo talenta à Naaman
principe militię regis Syrię,quẽ Eliſeus à lepra
curauerat. & de Hieroboam,de quo legitur 3.
Reg.13. quòd fecit de nouiſsimis populi ſacer- 3.*Reg.*13.
dotes excelſorum,& quicunq; uolebat,imple-
bat manum ſuam, & fiebat ſacerdos. Etiam 2. 2.*Mach.*4.
Machabæorum.4. de Iaſone fratre Oniæ legi-
tur, quòd dedit Antiocho argenti talenta tre-
centa ſexaginta,ut fieret ſacerdos. & 2.Macha.
4. legitur de Almachio, quòd uenit ad regem
Demetrium,offerens coronam auream,& pal-
mam,ut cõſtitueretur ab eo ſummus ſacerdos,
quod & factum eſt. Omnes (inquam) illi uno
peccato peccauerũt cum Simone mago, quan-
quam de omnibus illis,ſaltẽ de Giezi,Hierob.
& Iaſone uideatur poſſe dubitari. Nã ſi Giezi
fuit ſimoniacus qui recepit, ergo & Naaman
qui dedit uiginti talenta,qui tamen non repre

henditur à Scriptura. Ad hoc reſpondet Armachanus lib.10.ca.21.quòd(ut conſtat)Naaman gratis dedit ad ſuſtentationem uiri Sancti. Sed Gihezi fraude accepit, dicens ſe ab Eliſæo miſſum, ut peteret ab eo. Sed maius dubium uidetur de Hieroboam & de Iaſone, qui nullam poteſtatē emerunt, aut habuerunt, cùm eſſent Sacerdotes idolorum, & poteſtatem acceperunt à tyrannis, qui nullam dare

Adrian. poterant. Ad hoc Adria.in quotl. de Hierob.

Palud. & Palud. in 4. etiam de Hieroboam & Iaſone dicit, quòd re uera ita eſt, quòd quanquam tantum fuit ex obedientia, nullum peccatum fuit ſimoniæ, ſed fuit ex intentione: quod ſufficit & ad peccatum quantum ad ſpeciem, &

Auguſt. quantum ad culpam. Vnde & beatus Auguſt. 1.q.1. dicit ꝙ ignis ſacramenti, qui per ſeptuaginta annos Babylonicæ captiuitatis ſub aquis uixerat, extinctus eſt Antiocho uendente ſa-

19 cerdotiũ Iaſoni. ¶ Secunda cõcluſio, In *lege naturæ potuit eſſe aut fuit peccatũ ſimoniæ. Probatur, quia fuit uerum Sacerdotium, ut patet de Melchiſedec. Gen.14. & ad Hebrę.7.& in Pſal.109. ergo negotiatio eſſet ſimoniaca: & propterea non eſt dubitandum, quin haberent multa ſacramenta ordinata duntaxat ad finem & ſalutem ſpiritualem, & per conſequens emptio aut uenditio illorum eſſet ſimoniaca de iure diuino. Et quòd etiam fuerit,

patet

patet de Balaam propheta, Nume.22.&.2.Pe-
tri 2.& in Epiſtola Iudæ. licet de Balaam poſ-
ſit dici, quòd non peccauit, niſi quia iniq; uo-
20 luit agere contra Iſraël. ¶ Dubitatur, an * inter
Paganos, & idololatras potuerit eſſe hoc cri-
men ſimoniæ. Videtur enim quòd non, cùm
nulla potuerit eſſe apud eos poteſtas ſpiritua-
lis, nec aliquid uerè ſpirituale. Ad hoc reſpon-
21 det tertia concluſio, ¶ Emptio * aut uendi- *Simonia*
tio apud idololatras non ſolum fuit ex inten- *apud infide-*
tione, ſed etiam ex obiecto uerum crimen ſi- *les inuenitur*
moniæ. Probatur, Nam, ut diſputaui in qua-
dam relectione, in lege naturæ erat poteſtas
apud populum, aut apud principes conſti-
tuendi uiros Sacerdotes, quomodo etiam fuit
Melchiſedec, neque propter idololatriam
amiſerant hanc poteſtatem: ita quòd Sacer-
dotes gentilium erant ueri Sacerdotes, id eſt,
habebant legitimam facultatem gubernandi *Apud genti*
populum in ſpiritualibus, quanquam illi ab- *les erant ui-*
uterentur illa poteſtate ad cultum dæmonum: *ri ſacerdotes*
& ita negotiatio, & ambitio illorum erat pec-
catum pro tali ſacerdotio, & eiuſdem ratio-
nis, ſicut nunc eſt. Vide autem quòd Hiero-
boam & Iaſon non fuerunt ſimoniaci niſi ſo-
lum ex intentione, non, ut putant Adrian.&
Palud. propter quod illa eſſent ſacerdotia ido-
lorum, ſed reuera: quia nec Hieroboam, neque
Antiochus tradere poterant talem poteſta-
tem,

tem, cùm eſſent tyranni. Et ex his patet, quòd & Cæſar, & illi, qui per largitionem cõſequuti ſunt inter ſuos ſacerdotia, idem peccatum peccauerunt ſicut Simon. Secus autem uidetur iam uel apud Iudæos, uel apud Paganos, apud quos expirauit omnis pòteſtas ſpiritualis, atque adeò non uidetur quòd eſſe poſsit peccatum ſimoniæ ex obiecto, ſed adhuc circa definitionem propoſitam, ſicut determinatum eſt quid pro ſpirituali intelligatur. Eſt dubium longũ & graue, quid pro temporali intelligatur. Poſtquam conſtituimus non eſſe ſimoniacum per ſe & iure diuino, niſi interueniat aliquid temporale, deſcendendo diſtinctius,
22 quæritur, An * ſi quis timore, conſanguinitate, precibus, fauore, aut obſequio recipit, ut adminiſtret ſpiritualia, ſit ſimoniac⁹. Et primo
Bonauen. de timore d. Bonauẽ. 4. d. 25. tenet, quòd dare beneficinm ratione timoris, eſt ſimonia. Præ-
Durand. terea Durand. diſt. 25. q. 4. dicit quòd etiam ſi det digno, quo ad Deum eſt ſimoniacus. Idem
Adrian. dicit Adria. quotl. 9. art. 2. & proponit non ſolum ratione timoris de malo temporali, ſed etiam ratione indignationis. Idem habet An-
Angelus. gelus, uerbo, ſimonia. §. 3. & Maior expreſſe, d.
S. Thom. 15. q. 3. Et Sanct. Tho. in 4. d. 25. q. 3. ad 3. dicit quòd ſi ſpiritualiter mouetur propter timorẽ, manifeſtè eſt ſimoniacus. Præterea ex c. nemo. de ſimonia. Et probatur, quia qui taliter dat, non

non liberaliter dat, ego eſt ſimoniacus.& Cicero 2. Rhetoricorum, Qui metu mortis facit, non liberaliter facit. Sed hoc non obſtante eſt prima concluſio, ¶ Conferre * ſpirituale *Cicer. 2. Rhetori.*
23 ſine reſpectu ad illud commodum, uel incommodum, timore indignationis, non eſt ſimoniacum. Probatur. Talis dat gratis, id eſt, non pretio aliquo modo, ergo nō eſt ſimoniacus. Probatur, quia ex hoc, quòd aliquis timeret offendere regem, non recipit, aut amittit aliquid temporale. Præterea ſi quis timore orat, celebrat, confitetur, non eſt ſimoniacus, neq; qui abſoluitur, & tamen hæc ſunt maximè ſpiritualia.

24 ¶ Secunda concluſio, Non * uidetur malum dare ſpirituale digno ex timore. Probatur eodem modo, quia neq; celebrare, neq; communicare ex timore, eſt peccatum. Tempore enim quo aliâs non teneor communicare, aut confiteri, ſi timore pœnæ impoſitæ à prælato confiteor, nullum eſt peccatum. Suppono enim in præſentia, quòd opus ex timore ſeruili aliâs bonum, non eſt peccatum, contra Lutheranos. Præterea facere iſta ad uitādum pœnam inferni, non eſt peccatū, quia timor etiam ſeruilis eſt donum Spiritus ſancti, ſecundum S. Thom. 22. q. 19. artic. 4. & 6. & gloſ. ad Rom. 3. Præterea incutere iſtum timorem, ut arguebam, eſt bonum. Vt ſi Papa minaretur Epiſco-

po

po exilium, aut carcerem, niſi dignos promo-
25 ueat. ergo. ¶ Tertia concluſio, Idem etiam uidetur inditium de timore mali temporalis, ut uitæ, aut exilii, aut carceris, dum modo hoc non redundet in aliquod commodum temporale, ut ſit ex pacto aut aliquo modo per modum pretii, ut tyrannus comminatur Epiſcopo exilium, niſi Petrum ordinauerit. Probatur eodem modo, quia gratis dat. Præterea, incutiens timorem, non eſt ſimoniacus. ergo nec patiens erit. Præterea, ſi eſſet lex, quòd Epiſcopus prouidens indigno ſoluat decem marchos argenti, lex eſſet iuſta. ergo Epiſcopus, qui illo timore prouidit digno, non eſt ſimoniacus. Præterea, quia tunc talis collator incurreret pœnas excommunicationis, et alias pœnas iuris, & recipiens beneficium teneretur reſtituere. Hæc autem nec authores contrarii audent dicere, neque eſt in uſu. Probatur conſequentia. Nam pœnæ latæ ſunt aduerſus ſimoniacos in ordine, aut beneficio abſolutè ſine diſtinctione. Præterea, quia in illo capit. Saluator. 2. quæſt. 3. ubi Vrbanus Papa latè tradit modos & ſpecies ſimoniæ, nullam mentionem facit de timore. Præterea, ſi quis nollet conferre digno, niſi timore, quia tamen uolitione conditionata, & uitioſa, hoc non eſſet ſimoniacum, ſed acceptio perſonarum, uel aliud peccatum. Et nihilominus uelle dare

digno

digno ex timore pœnę, imò ad uitandum pœnam adhuc eſſet bonum. Si autem talis timor reſolueretur ad commodum, aut ad pretium temporale, credo quòd eſſet ſimoniacũm, ut ſi princeps daret Epiſcopo ſalarium, aut ſtipendium, & Epiſcopus timens perdere, uelut de nouo haberet, conferret beneficium, eſſet peccatum ſimoniæ. Sed nec hoc uidetur certum, maximè ſi iſte finis ſit mediatus, putà uel timeret perdere amicitiam, uel munera Regis, uel ſperat fieri amicus. ¶ Ad argumentum ex authoritate Sanct. Thom. reſpondeo, quòd intelligit de ſimonia largo modo, & in propria. Fateor enim quòd cùm reſpectu aliquo temporali ſit adminiſtratio ſpiritualium, eſt peccatum à fine, ſed non eſt ſimonia damnata à Chriſto, uel à Petro. Vel dic reuera, quòd Sanct. Thom. in 4. ſequutus eſt opinionem ſui temporis, quam poſtea reliquit in Summa. Imò Sanct. Thom. quæſt. 100. ſuprà, per hoc probat, ut ſtatim dicam, quòd conferre ratione conſanguinitatis, non eſt ſimoniacũ, quia non eſt illic emptio, aut uenditio, ſine qua non eſt ſimonia, ſed neq; quando ſit ratione timoris. ergo nec hoc eſt ſimonia, cùm hæc uidetur eſſe ſententia Caiet. in
26 Sũma, tit. de ſimonia. ¶ Dubitatur, An * collatio ſpiritualis ratione conſanguinitatis ſit ſimonia, Beatus Bonauent. diſt. 25. tenuit quòd ſic

ſic. Et fuit opinio Pariſienſ. ut recitat Altiſiodoren. idem Gloſ.cap.unico. ubi reprehendit Innocen.3. Archiepiſcopum Mediolan. quòd beneficium cótulerit in fauorem carnis. Gloſa autem hoc dicit eſſe ſimoniam. & in capit. nemo. de ſimonia. dicit, quòd eſt ſimonia, ſi quis ex affectu conſanguinitatis admittit impœnitentem ad ſacramenta. Maior.diſt.2.q.3. expreſsè id habet. Nihilominus eſt prima con-
27 cluſio, ¶ Conferre * beneficium intuitu conſanguinitatis, non eſt ſimoniacum. Hæc eſt S. Thom.q.100. art.5.ad 2.& Altiſiod. ubi ſuprà. Et ratio eſt, quia gratis dat, & non eſt emptio, aut uenditio. Præterea ſi collator eſt ſimoniacus, ergo & qui ſciẽter eo intuitu recipit, quod nemo dicit, neq; talis damnatur ad reſtitutionem. Imò in cap. nec eccleſia. bene reprehenditur Archiepiſcopus. Primum quia retinuit ſibi prouentus beneficii, quod contulerat, & hoc cõdemnat tanquam ſimoniaçum. Secundum eſt, quòd affectu carnali hoc feciſſet, & hoc non dicit eſſe ſimoniacum, quanquam eſſet turpe, unde maius argumentum ſumitur ex illo cap. quod non ſit ſimoniacum: ſed amicitia conſanguinitatis eſt honeſta. ergo.
28 ¶ Secunda concluſio, Si * quis conferat beneficium conſanguineo aliás idoneo quantumcunque motus à conſanguinitate, non peccat mortaliter. Quod uidetur cõtra Altiſiodoren.

qui

qui quamuis dicat nõ eſſe ſimoniacum, tamen dicit eſſe mortale. Probatur, Actus ex obiecto eſt bonus, & circunſtantia non eſt mortalis. ergo neq; actus. Sed opinio Altiſiodor. eſt probabilis, quia uidetur notabilis iniuria. Præterea, fundare beneficium pro conſanguineis, eſt licitum. ergo. Præterea, lex de patrimonialibus eſt licita. ergo. Præterea, dare extraneo ratione nobilitatis, atque alia humana ratione, nõ eſt mortale. ergo nec ratione conſanguinitatis. ¶ Tertia concluſio, Pontifices
29 * parati ad dandum beneficia conſanguineis ſine deliberatione, peccant mortaliter. Probatur, quia cõmuniter omittunt digniores, imò plurimi, qui non ſunt digni, & ſaltem tales Epiſcopi gerunt propoſitum conferendi conſanguineis qualeſcunque ſint. Et præterea eſt magnum ſcãdalum in eccleſia, & quidem dant pluribus occaſionem dandi indignis. ¶ An
30 * cõferre beneficia propter preces principaliter eſt ſimonia? Gloſſa in c. ordin. 2. quæſt. 1. dicit eſſe ſimoniã, ſaltẽ ſi preces ſunt per ſe. Et probat ex illo c. ubi Greg. quart[9] dicit, ordinationes in p̃tio, uel prece, uel obſequio factas, eſſe falſas. Et eadem quæſt. c. ſi non multi. expreſſe dicit, quòd in ordinationibus pecuniam quidem non recipiunt, ſed ſumma in fauorem, aut gratiam, aut laudem aucupãtur, gratis acceperunt, & non gratis dant. Et in c. Saluator. *Gregor.*

1.quæſt.3.dicitur, quòd munus linguæ,uel pe-
Innocent. cuniæ,uel obſequii facit ſimoniam. Sed Innocent. c. neq; tuam de ætate & qualitate. dicit, quòd quomodocunque interponantur preces, ſiue pro digno, ſiue pro indigno, ſi non interueniat aliud temporale, non eſt ſimonia. Quem ſequitur Cardin. ibidem. Et idem Ho-
Hoſtienſ. ſtienſ. licet ſit turpe, & quaſi ſimoniacum. & Panorm. eod. cap. tuam. dicit, quòd in eodem caſu,in quo gloſſa dicit eſſe ſimoniacum, non eſt ſimonia, niſi quis intendat obligare colla-
Adrian. torem. Adria. tamen in ſuo quotlib. ſequutus gloſſam dicit, quòd inducere preces, ut collator tanquam fauorabilis accipiat, eſt ſimoniacum, & collatio ſimonia, etiam ſi ſunt pro digno, & in beneficio ſimplici. Et probat, quia in dicto.c.tuam.tradunt doctores, ꝙ qui propter adulationē dat,eſt ſimoniacus. Præterea, quia talis pluris æſtimat precem, quàm pecuniam,& fauorē,quàm pretium. Et addit Adri. hanc eſſe opinionem theologorum,ut S.Tho. & Duran. Idem habet Maior q.3.& Palud. Imo addit, ſi eſt paratus dare uni, & propter preces det digniori,eſt ſimoniacus. Hoc uidetur con-
Sylueſt. cedere Sylueſt. eodem tit.§.13.diſt.16. Non refert,inquit, quantum ad Deum, an pro digno ſint preces,uel pro indigno,licet quo ad eccle-
Durand. ſiam referat. Et idem expreſsè tenet Durand. d.25.q.4.ubi dicit, quòd ſiue preces fiant pro digno

gno,ſiue pro indigno,ſi principaliter mouetur
collator fauore rogantis, quantũ ad Dei iudi-
cium,ſimoniam committit propriè capiendo,
atque etiam incurrit pœnam iuris. Idem dicit
Palud.q.5.art.ult. Idem uidetur habere Arma-
cha.lib.10.art.18.& S.Tho.diſt.25.quæſt.3.art. *S. Thom.*
3.dicit enim, quòd quicunque dat ſpirituale
pro temporali cõmodo, eſt ſimoniacus. Idem
uidetur habere 2.2.quęſt.100.art.5.ad 3. Tem-
porale autem commodum, inquit, uel eſt ex
parte animæ, ſicut amicitia, uel fauor aliquis.
Et ad tertium dicit contra canoniſtas, quòd ſi
collatio fiat propter preces ad habendum fa-
uorem, uel amicitiam, aut laudem, uel ut uitet
pericula:manifeſtè,inquit,eſt ſimoniacus,ſiue
pro ſe, ſiue pro alio, ſiue pro digno, ſiue pro
indigno.Nec uidetur diſceſsiſſe ab hac ſentẽtia
2.2. ubi ſuprà, ubi uidetur idẽ ſentire. Et ratio
eius eſt, quia fauor, uel amicitia humana, aut
laus eſt æſtimabilis pretio, & per conſequens
cadere poteſt ſub ratione emptionis & uendi-
tionis. Sed bona uenia tantorum uirorum in
hac parte libentius ſequerer ſententiam cano-
niſtarum, & ideo reſpondeo probabiliter per
31 concluſiones. ¶ Prima concluſio,Illicitũ * eſt
conferre ſpiritualia ad captandum quodcunq;
commodum non ſpirituale, ſiue digno, ſiue
indigno,ut ad captandum amicitiam,laudem,
fauorem. Iſta eſt omnium doctorum: & ſa-

tis probatur ex dictis in cap. Saluator. & in c.
nemo. & in c.ſunt & nonnulli. & quia uidetur
eſſe cõtra dictum Domini, Matt.10. Præterea,
quia omnes rationes, quæ fiunt contra ſimo-
niam pecuniarum, uidentur procedere contra
iſtam. Primo, quia facit iniuriam rebus ſacris,
tam uſi eas æſtimando. Præterea, quia hac uia
eccleſiæ bona uenirent ad potentiores, & non
ad meliores. Præterea, quia ſunt bona com-
munia, & per conſequens eſt acceptio perſo-
narum diſtribuere per fauores, & amicitias hu-
32 manas. ¶ Secunda concluſio, Neſcio * an hoc
ipſum ſit mortale, ſi aliàs collatio fiat digno.
Probatur, Nam ſtando ſaltem in iure diuino,
ſperare, aut optare laudem humanam, aut fa-
uorem ex aliis actibus ſpiritualibus, ut ex præ-
dicatione, celebratione ſacrificii, & collatione
ſacramentorũ, neq; uideo cur iſta condemnen
tur de mortali, cùm ſolum uideatur uana glo-
ria, quæ eſt de numero uenialium. Dixi, ſtan-
do in iure diuino, quia fortè eccleſia uoluit ita
expreſsè prohibere. ¶ Tertia concluſio, Non
33 *puto hoc peccatum eſſe propriè ſimoniam.
Dico propriè, quia Dominus nõ condemna-
uit, aut beatus Petrus, neq; condemnatur ab
eccleſia. Hanc puto eſſe ſententiam domini
Caietan. in Summa, uerbo, ſimonia, notabili
quinto, ubi dicit, quòd triplex eſt muneris
genus, ab obſequio, à lingua, à manu, ad hoc
ut

ut ſimoniam conſtituat punitam ab eccleſia, exigitur, quòd pretii rationem habeat, & propterea ſi laus, adulatio, preces non per modum laudis, adulationis, pretii, concurrant, quantumcunque ſint nephariæ, carnales, & pro indigno, & efficaces: ita quòd inducant prælatum ad donandum beneficium, ad conferendum ordinem, ſimonia propriè non incurritur, quia uerè nulla eſt hic emptio, aut uenditio. Et primò contra diſtinctionem gloſſæ arguitur, nam certè ſi fundere preces per ſe eſt ſimoniacum, ut ipſe dicit, ergo & pro alio: & ſi pro digno, ergo & pro indigno. Præterea, adminiſtratio aliorũ ſpiritualium propter fauorem, & gratiam conſequendam, non eſt ſimoniacum, & hæc ſunt maximè ſpiritualia, quàm officia eccleſiaſtica. ergo neque collatio beneficiorũ. Præterea, ſecundum illud eſſent ſimoniaci, qui etiam poſt factum laudarent, aut fauerent alicui ratione prædicationis, aut alterius miniſterii ſpiritualis, quod nemo concederet. Præterea, ſi quis offerat ſacrificium propter conſequendam ſalutem ſpiritualem, uel potius temporalem, uel pro fructibus terræ, nullo modo eſſet ſimoniacus, quare ergo propter fauorem aut laudem? Præterea, tales non incurrunt pœnas ſimoniacorum, neq; tenentur ad reſtitutionem. Vnde Palud. ubi ſuprà *Palud.*
dicit, quòd qui conſequutus eſt beneficium

propter preces carnales à ſe uel ab alio interpoſitas, ſi eſt dignus, non tenetur reſtituere, ſed debet pœnitere de corrupta intentione. Ex quo patet, ꝙ irrationabiliter idem ipſe dicit, quòd ſi eſt indignus, debet reſignare, quia certè nihil facit ad ſimoniam, an collatio fiat digno, uel indigno, neque eſt mihi uериſimile, quòd eccleſia in hac materia uoluerit de nouo aliquid prohibere, præterquã quòd Chriſtus prohibuit. Imò in d.c. Saluator. 1. quæſt. 3. ex illo Matth. 10. Vrbanus Papa probat triplex munus, ſcilicet, à manu, à lingua, ab obſequio eſſe ſimoniã, unde nihil de nouo uidetur con-
34 ſtitutum. ¶ Quarta concluſio, Si * preces, uel fauor, uel laus reſoluerentur tanquam pretium in aliquod tẽporale, clarum eſt, quòd eſſet ſimoniacum. ut ſi Pontifex pro collatione beneficii eccleſiaſtici exigeret fauorem apud principem ad conſequendam dignitatem temporalem, aut reditus conſanguineis ſuis, aut laus ad conſequendam pecuniam, uel aliquid ſimile. Et patet, quia nil refert quod pretium detur mediatè uel immediatè pro re ſpirituali. Hæc eſt Innocent. & Cardina. in d.c. tuam. de ætate & qualitate. ¶ Quinta concluſio, Si
35 * preces, fauor, uel laus, aut amicitia deducerentur in pactum, fortè eſſet ſimonia, quamuis hoc non habeo pro certo. Sed uidetur, quia tunc cederent per modum pretii. Et ita uide-

tur

tur ſentire Caietanus ubi ſuprá. Totum hoc confirmatur de conſanguinitate, timore, precibus, quia iſta eſſent ſimonia. Omnis acceptio perſonarum, imò omnis inordinata diſtributio ſpiritualium, eſſet ſimonia, quia ſemper fit ex aliquo motiuo, & non ſpirituali. Ad authoritatem S. Thom. reſpondeo, quòd intelligit, cùm preces, & alia interueniunt, ſicut in 4. & 5. concluſione dictum eſt. Et in ſumma puto, quòd temporale in materia de ſimonia ſolum intelligitur quod eſt ſubiectum auaritiæ. Nam peccata multa ſolent contingere in adminiſtratione ſpiritualium. Sed in hoc erratum eſt, quòd uolunt de peccato facere ſimoniam in hac materia. Itaque ſimonia eſt dare, uel accipere aliquid ſpirituale pro bono aliquo utili, hoc eſt, facere quæſtum de ſpiritualibus. Præterea, dico de munere ab obſequio per concluſiones.

36 ¶ Prima concluſio, Cum * obſequium eſt pecunia æſtimabile, ita quòd tandem reſoluitur in commodum temporale, pro tali obſequio conferre officium eccleſiaſticum eſt ſimoniacum. Verbi gratia, Si Epiſcopus releuatur à ſalario miniſtrorum, quod aliâs erat daturus, & ea ratione dat beneficia, ſimoniacus eſt. Hæc propoſitio uidetur nota, quia nihil uidetur referre, an pretium temporale mediatè uel immediatè interueniat. & ut Ariſtot. dicit 3. *Ariſtotel. 3. Ethic.*

 Ethic.

Ethicorum, quidquid pecunia eſt æſtimabile, pecunia uocatur. Et confirmatur de conſanguinitate, timore, precibus, quia ſi iſta eſſent ſimoniaca, omnis acceptio perſonarum, imò omnis inordinata diſtributio eſſet ſimoniaca, quia ſemper mouetur ex aliquo motiuo, non ſpirituali: & certum eſt, quòd Epiſcopus in tali caſu non gratis dat, & miniſtri uolunt cum ſimonia donum Dei pecunia, id eſt, pecunia æſtimabili poſsidere. ¶ Secunda concluſio, Si non adſit pactum expreſſum, uel tacitum, non puto incurrere pœnam iuris, neque eſſe obnoxium reſtitutioni, ſed eſſet ſimonia mentalis, quia releuatur à reſtitutione. unde in capitulo mandato. extra. de ſimonia, non condemnatur. Neſcio tamen an excuſatur à pœna iuris & reſtitutione, quando inter alias conditiones prælatus hoc etiam addit familiari futuro, habens intentionem prouidendi, Dabo tibi in beneficiis uſq; ad centum ducatos, uel dabo tibi ſalarium quinquaginta aureorum, quouſque dedero tibi beneficium centum aureorum, ita quòd alia ratione alius nõ iret in obſequium & famulatum Epiſcopi. hæc inquam uidentur malè ſonantia, & certè periculoſa: quia certè ſi talis Epiſcopus illis uerbis alliceret, quanquam donaret equum, non excuſaretur à ſimonia. ergo ſi petens ſalarium illa conditione inducit ad remittendum,

non uidentur excuſari tales. ¶ Tertia conclu-
37 ſio, Præſtare * obſequium ad conſequendam beneuolentiam Pontificis, ut illa ratione poſſet conſequi quis beneficium, quamuis credam eſſe illicitum, ſi tamẽ abſit quodcunq; pactum, & obligatio, nõ eſt ſimoniacum, quia tale obſequium non interuẽnit per modum pretii. Et hoc intelligo, etiam ſi hac ratione releuetur Epiſcopus à ſalariis pecuniariis, & poſtea beneficium conferat: itaque poſtea conferat, tanquam ex beneuolentia, & nõ tanquam ex obligatione. Sicut etiam dare Epiſcopo munera ad conſequendam beneuolentiam cum ſpe conſequendi eccleſiaſtica beneficia cum tali beneuolentia, uel ex tali beneuolentia, turpe quidem & nepharium eſt, ſed non ſimoniacum. Vtraq; concluſio uidetur ex mente Caiet. ubi ſuprà: dixi uerò, quòd eſt illicitum quærere hac ratione beneuolentiam: quia ſi uellet eſſe familiaris, ut cognoſceret facultatem, & idoneitatem eius, uel quia Epiſcopus etiam cõuenienter dignitates non dabit, niſi familiari, non uidetur illicitum.

¶ Dictum eſt utcunq; de peccato ſimoniæ in genere. Nam determinare caſum in particulari, eſſet conatus laboris immenſi: quanquam ex potioribus, & ex quibus explicatio aliorum poſſit haberi, aliquid dicemus. Sed prius, quia dictum eſt, ꝙ ſimonia ex aliqua parte dependet

ex iure poſitiuo, & maximè ex authoritate
38 ſummi Pontificis. ¶ Dubitatur utrum* ſumm᷒ Pontifex poſsit eſſe ſimoniacus. Et uidetur ꝙ nõ, quia ſaltem beneficiorũ & officiorum eccleſiaſticorum ipſe eſt dominus, ſicut domini Iuriſtæ dicunt quòd poteſt conferre pro ſuo arbitrio, neq; tenetur dare gratis. Nam una ratio, quæ affertur contra ſimoniacos, eſt, quia uendunt quod ſuum non eſt, quæ ratio non procedit contra Papã. Duran. ubi ſ. dicit, quòd in quocunq; caſu alius eſſe ſimoniacus, ſimiliter ſummus Pontifex eſſet. Quem ſequitur Pa-
S.Thom. lud. ubi ſuprà. & S.Tho. in 4. ubi ſuprà, quæſt. 3. artic. 3. ad ſecundum, ſine diſtinctione dicit, quòd opinio, quæ dicit Papam non poſſe eſſe ſimoniacum, eſſe erroneam, ſed quòd poteſt
Syluest. eſſe ſimoniacus ſicut alius homo. Syl. §. 4. poſt
Anto.de But. Anto. de Bu. & Hoſtienſ. dicit, ꝙ Papa poteſt eſſe ſimoniacus in his, quæ de ſe ſunt ſimonia-
Hoſtienſ. ca. Ratio canoniſtarũ, & theologorũ tenẽtium illam opinionẽ, eſt, ꝙ leges non obligãt legiſlatores, ff. de legi. uel principes. & 6. q. 3. c. cuncta. Panor. 1. de ſimonia, & Cardi. Reſpondeo
39 per cõcluſiones. ¶ Prima concluſio, In* ſimonia quæ eſt iuris diuini, æquè uel grauius poteſt Papa eſſe ſimoniacus, ſicut ali᷒ homo. Hęc nota eſt, quia nõ eſt ſupra ius diuinũ. In his autẽ quæ nõ ſunt uerè ſpiritualia, ſed ſunt annexa ſpiritualib᷒ ſolùm iure humano, Papa poſſet ex

rationabili cauſa ſine uitio ſimonię cõferre pro temporalibus. Hæc probata eſt ſuprà, quia nil habent ſpiritualitatis, ut officiũ hoſpitalitatis, uel procuratoris, ut ſuprà expoſitum eſt. Et idem uidetur de officio Sacriſtę,&forté de ſepultura, & de aliis huiuſmodi, quæ profectò pauca ſunt,& in illis quandocũq; alius eſſet ſimoniacus. Si Papa ſine rationabili cauſa faciat contractum aliâs ſimoniacum, grauiter peccaret. Hæc probatur, quia ut Sanct. Tho. probat 12.q.96.art.5. princeps eſt ſolutus ſuis legibus quo ad uim coercitiuam, ſed non quo ad uim directiuam, & eſt ſubditus legi, ex æquitate naturali, ut habetur, extra. de conſtitutione, c. cùm omnes. Quiſquis ius in altero ſtatuit, ipſi eodem iure uti debet, ut Sapiẽtis dicit authoritas, Patere legem, quam ipſe tuleris. Atque etiam improperantur, qui dicunt, & non faciunt, quia aliis onera grauia imponũnt. & ipſi nec digito uolunt ea mouere, ut dicitur Matt. 25. Vnde, inquit Sanct. Tho. quãtum ad indicium princeps non eſt ſolutus à lege. & dixi grauiter peccare: quia fortaſſe neque à mortali excuſatur, & quia uendit non ſua, & ratione ſcandali, & ratione iniuriæ, quam aliis facit, cogendo ad ius, quod ipſe tenere non uult. Et idem iudicium de omnibus aliis, quæ ſunt iuris poſitiui. Vnde qui ſine cauſa rationabili petunt diſpenſationes à Pontifice, dato quòd

S. Thom.

Matth. 25

S. Thom.

adepti

adepti ſint diſpenſationem, fortè excuſantur,
non tamen excuſantur malè petentes, & quia
Pontificem inducunt ad peccandum, quamuis
Doctores dicant, quòd circa ea, quæ ſunt iuris
poſitiui, Papa poſſet peccare alio peccato, ſci-
licet acceptione perſonarum, uel auaritiæ, non
autem ſimoniæ. Videtur tamen, quòd illud ſit
peccatum ſimoniæ. Nam ſicut peccaret pec-
catum intemperantiæ, ſi ſine rationabili cauſa
non ieiunaret, aut duceret uxorem, quæ ſunt
de iure poſitiuo. licet huiuſmodi propoſitio-
nes teneat gloſſa in cap. ex parte. Antonius de
Butr. & Ioan. de Imola, & Cardin. in c.1. de ſi-
monia. Vnde eſt corollarium, Eodem modo
poteſt Papa diſpenſare rationabili cauſa cum
aliis in his quæ ſunt ſimoniaca iure poſitiuo,
& circa ſpiritualia, unde poſſet dare facultatem
cõmutandi ſine noua licentia. ¶ Sed ex pri-
mo dubio de obſequio oritur dubium, Vtrum
40 * hoc ipſum, ſcilicet ſperare beneficium ſpiri-
tuale ex officio temporali, ſit ſimoniacum. Ad
hoc reſpondent Doctores, quòd ſperare prin-
cipaliter eſt ſimoniacũ, ſed ſperare minus prĩ-
cipaliter, non eſt ſimoniacum. Sed parum ex-
pedit, quòd ſit principaliter, uel minus princi-
paliter. & ideo melius eſt ut diſtinguatur, me-
diatè, uel immediatè: quia ſi immediatè per
obſequiũ uult habere beneficiũ, ſimoniacum
eſt. Si autẽ uult conſequi beneuolentiã, ex qua

poſsit

poſsit habere beneficium,nõ eſt ſimoniacum.
41 ¶ Dubitatur, An * promittere ſpiritualia, ſit ſimonia. Dico,quòd nõ,licet ſit malè factum, ſed circa hanc diſputationem de ſimonia iuris diuini potiſsima difficultas eſt, quæ ſunt illa, in quibus eſt ſpirituale de iure diuino, & quæ in quibus de iure poſitiuo. Vt inde intelligatur in quibus Papa poteſt diſpenſare, aut non, Et in primis eſt controuerſia de beneficiis eccleſiaſticis, an ſint ſpiritualia ex ſua natura, an ſolum de iure poſitiuo, & per conſequens an uendi poſsint ſine uitio ſimoniæ. ¶ De qua quæſtione ſunt concluſiones.Prima cõcluſio,
42 *In beneficiis uniuerſaliter ſimonia eſt de iure poſitiuo,& per conſequẽs Papa poteſt uendere ſine rationabili cauſa,& ſine uitio ſimoniæ, uel ex rationabili cauſa, & ſine peccato. Hæc gloſſæ in.c.ex parte.de officio delegati,& Antonii de Butr.& Imol.& Cardin. c.1. de ſimonia. Pro iſta opinione arguitur,Quia in omni beneficio ſunt ſimul ſpirituale, & temporale, ubicunque hæc duo inueniuntur, poteſt uendi ratione temporalis, dum modo non pluris uendatur, ut patet de calice, ueſtibus, ſacris. ergo præbenda,quæ habet reditus,poteſt uendi ſecundum iuſtam æſtimationem temporalis reditus,dum modo gratis detur quod ſpirituale eſt in ipſo beneficio.Et cõfirmatur.Quia quod hoc temporale ſit annexum huic ſpirituali,

tuali,ſolum eſt de iure poſitiuo.ergo Papa poterit uendere,ac ſi non eſſet annexum, imò uſque ad Vrbanum primum Eccleſia dicitur habuiſſe reditus. Præterea probatum eſt ſpirituale eſſe annexum temporali, & hoc non obſtante, illud temporale poteſt uendi, ut patet extra.in c.ſeruire, & ex cap.ex literis.ergo ſimili ratione temporale adiunctum ſpirituali, in præbenda uendi poterit adiunctum cum ſpirituali. Verum hæc argumenta ſolum uidentur procedere de ſimplici præbenda, ut canonicatu, aut patrimonio, in quibus nil uidetur ſpiritualis propriè, cùm neq; habeant claues,neq; adminiſtrationem ſacramẽtorum.

¶ Secunda opinio ſequitur aliud extremum, ꝙ omnis ſimonia in beneficio eccleſiaſtico eſt prohibita iure diuino, & per conſequens uendi non poteſt ſine uitio ſimoniæ. Hæc eſt opinio theologorum, de qua ſtatim plura.

¶ Tertia opinio ſequitur uiam mediatam, ſcilicet quòd in beneficiis habentibus adminiſtrationem ordinis,uel executionem clauium, ſimonia eſt de iure diuino, & per conſequens Papa non eximitur ab illa,neque alium eximere poteſt. In aliis autem non habentibus talem adminiſtrationem, aut executionem, ſimonia ſolũ eſt de iure poſitiuo,& ſic Papa poterit illa uendere ſine uitio ſimoniæ, aliâs flagitiosè peccat.ut de canonicatu primo modo,

&

& ſi qua ſunt alia ſimilia. Hæc eſt Panormit. cap.1. de ſimonia, & in receptione. capit.ultimo, de ſimonia. ¶ De hac quæſtione ſit prima concluſio contra Panormi & Hoſtienſem,
43 Non * minus eſt ſimonia uendere canonicatum ſimplicem, quàm beneficium cum cura animarum. Probatur, Nam ſi uenditur officium, ita eſt ſpirituale, ſicut aliud: ſi autem temporale, non eſt magis temporale reditus ſimplicis præbendæ, quàm beneficii habentis curam animarum. ergo par ratio eſt de utroque. Antecedens autem pro prima parte probatur, in qua eſt difficultas, quia clericatus eſt res ſpiritualis: quia quamuis ſit ex inſtitutione Eccleſiæ, nihil aliud eſt, quàm adeptio ad adminiſtrandum populo, & ſacrificiis diuinis. Et Sanct.Thom.2.2.quæſt.100. articulo 4. ponit clericatum inter ſpiritualia, præbenda autem datur clerico, quia clericus eſt primo ratione officii clericalis, & ex illo habet ius capiendi fructus præbendæ, quod etiam ius non poteſt eſſe, niſi ſpirituale, cùm fundetur in officio clericali, ratione enim illius officii debetur illi ſuſtentatio à populo de iure diuino, iuxta illud 1. ad Corinth.9. Qui altari ſeruit, de altari uiuere debet: unde ſequitur quòd tam ſpirituale eſt officium clericale, & ius recipiendi fructus in ſimplici præbenda, ſicut in epiſcopatu: & ſic nulla uidetur

detur differentia inter beneficium ſimplex, & cum cura animarum. Præterea, ita eſt de iure poſitiuo ſubdiaconatus, ſicut ſimplex clericatus: ergo ſi propter hoc licet uendere præbendas annexas clericatui ſimplici, licet uendere pæbendas ſubdiaconatus, ſi quæ ſunt, ut ſi eſſet præbenda aſsignata ſubdiacono pro officio ſuo, quod habet. ¶ Secunda concluſio, Papa non poteſt uendere ſine uicio ſimoniæ ex quacunque cauſa quodcunque beneficium eccleſiaſticum. Probatur, quia in beneficio non reperiuntur niſi tria, officium, ius recipiendi, & ipſi fructus. Papa autem non poteſt dare ſecundum, niſi per primum, quia non competit ius recipiendi, ut dictum eſt, niſi ratione officii: ſed tam primum quàm ſecundum eſt ſpirituale bonum. ergo Papa non poteſt illa uendere. Hanc habet Palud. 4. diſtinct. 25. & Armacha. libro decimo, capitulo 16. & Adrian. quotlib. 9. & Caieta. opuſculo proprio de Simonia: qui hoc modo arguunt, Magis ſpirituale eſt actus eligendi Epiſcopum, qui tamen ſpectat ad canonicos: & præterea, quia non eſt minus ſpirituale officium Canonici quamuis ſit de iure poſitiuo, quàm ſi eſſet de iure diuino, ſicut non eſt minus ſpirituale officiū ſubdiaconatus de iure poſitiuo, quàm ſacerdotii de iure diuino. ſed ſi canonicatus eſſet de iure diuino, uendi non poſſet.

44

Palud. *Armach.* *Adrian.* *Caietan.*

poſſet. ergo neque & nunc Præterea, quia in canonicatu tria inueniuntur (ut dictum eſt) clericatus, ſiue officium, ius recipiẽdi fructus, & ipſi fructus: quæro utrum canonicus habuit officium gratis, uel pretio. ſi ſecundum, eſt ſimonia. Quæro & de ſecundo, ſcilicet de iure recipiendi fructus. Aut habetur gratis, uel pretio. ſi ſecundum, eſt ſimonia, quia ut probatum eſt, etiam eſt ius ſpirituale, quia ex ratione officii ſpiritualis, ſicut etiam ius decimarum in nouo curatu eſt ſpirituale. ſi autem papa hoc gratis dedit, iſte iam tenet titulum, & dominium præbendæ, & hoc ſufficit ad recipiendum fructus, neque eſt ibi aliud, quod papa poſsit uendere. Vnde eſt implicatio, quòd papa gratis det, quod eſt ſpirituale in præbenda, & uendat quidem temporale. & in hoc conſiſtit ratio huius ſimoniæ. Et confirmatur. Nam papa non habet maiorem titulum ad fructus præbendarum, quàm eccleſia. ſed eccleſia non habet niſi ius ſpirituale, ſcilicet ratione adminiſtrationis ſpiritualis. ergo neque papa: ergo nihil habet, quod poſsit uendere. Et ſimilis calumnia uidetur eſſe, ſi quis diceret, Ego do tibi gratis titulum ac dominium ad fundum, ſed uendo tibi fructus. ſi enim habeo ius ad fundum, fructus ſunt mei. Præte rea, ſi fructus ctus eſſent annexi canonicatui, iure diui-

o no, ſicut

no, ſicut in ueteri teſtamento, non poſſent uendi. ergo neque nunc, quia non minus eſt officium ſpiritûale clericorum, quàm erat Leuitarum. Panormita. arguit pro ea parte, quę eſt in hac ſententia. Nam in capi. ex diligenti de ſimònia dicitur, quòd præſtatio iuramenti pro beneficio acquirendo, diuinis, atque humanis legibus contraria eſſe dignoſcitur. ergo papa non eximitur ab illo iure. Præterea, ſi pàpa poteſt facere. ergo dare facultatem aliis poteſt: quod omnino eſſet abſurdiſsimum. ſed totus iſte error emanauit, quòd iſti crediderunt, quòd illa, quæ ſunt iuris poſitiui, non ſunt uerè ſpiritualia, in quo uehementer erratum eſt. ſicut enim ſpiritualis conſecratio eccleſiæ, aut conſecratio ſacerdotis, benedictio aquæ, abſolutio ſacramentalis, non ſunt temporalia, ſed ſpiritualia. ita licet beneficium canonicorum ſit de iure poſitiuo, eſt ita ſpirituale, ſicut officium ſacerdotis: quod contradicere eſt erroneum. Papa enim non poteſt uendere ſpiritualia bona beneficiorum ſine titulo ſpirituali, quia non eſt dominus, ut ait Sanctus Thom. 2.2. quæſt. 100. Et probat Palud. Nam fundatores non reliquerunt bona illa papæ, ſed miniſtris ſolùm, neque ſpectat aliud ad papam, quàm prouiſio miniſtrorum. Hæc uidetur contra Adria.

ut infra dicetur. ſi tamen papa ſine titulo ſpirituali de facto uenderet, non eſſet ſimonia, ſimiliter ac ſi rex uenderet illas, neque uenditio teneret. Non negamus tamen, quin papa pro communi utilitate eccleſiæ poſſet uendere, uel aliter tranſferre fructus, uel partem illorum, quia etiam de bonis clericorum poteſt diſponere tanquam adminiſtrator. Ad argumenta in contrarium. Ad primum reſpondetur primò, quòd differentia eſt clara, quia in calice, aut in argento poteſt aliquis habere ius ad illud temporale, & non ratione ſpiritualis: non ita autem eſt in beneficio, ubi ad temporale non poteſt eſſe ius, niſi ſpirituale (ut declaratum eſt) Ad confirmationē negatur conſequentia: quia licet ſit annexum de iure poſitiuo, tamen annexum eſt debitum, ſola ratione ſpiritualis. Ad aliud de iure patronatus reſpondetur, quòd differentia eſt clara, quia in patronatu ſpirituali ſequitur ipſum temporale. econtrario autem in beneficio temporali ſequitur ſpirituale. & hæc de beneficiis, & officiis, in quibus eſt aliquid ſpirituale. Si quæ tamen ſunt, quæ re uera, ut ſuprà dictum eſt, nullum continent officium ſpirituale, de quibus fit mentio in dicto capit. Saluator. non negamus, quin uendi poſsint ſine uitio ſimoniæ, ut officium, & præbenda in hoſpitali, imo

& cathedra in uniuerſitate, & alia ſimilia: quia iſta ad nihil ſpirituale ordinantur, & laicis
45 poſſunt concedi. Ex quo ſequitur, quòd *omnes præbendæ militares, quas commendas uocant, poſſunt authoritate papæ uendi pro temporali ſine uitio ſimoniæ. Nam licet ſint annexæ religioni, & religioſis, non tamen ratione officii ſpiritualis, ſed pro officio militari. Ex quo iterum ſequitur, quòd
46 *neque ex authoritate papæ poſſunt commutare commendam pro beneficio. Patet, quia commenda eſt merè temporalis, ſicut ſtipendium ducis in bello. Adria. in quotlib. 9. ad quintum principale, dicit, quòd opinio, quę dicit, quòd papa in uenditione beneficiorum, non eſt ſimoniacus, uериſsima eſt, quando intendit uendere ius recipiendi fructus, non mediatè aliquo officio ſpirituali. Contraria tamen opinio habet uerum, quando intendit uendere mediante aliquo officio ſpirituali. Et inquit, quòd papa hoc poteſt facere, quòd non mediante aliquo officio ſpituali poſsit uendere præbendam, quia iura non poſſunt eum impedire. ſecus de prælatis inferiobus, & ſic concedit, quòd authoritate papæ poteſt aliquis commutare beneficium pro officio temporali, ſcilicet notariatus, quod intelligitur, quòd papa dat illis præbendam temporalem pro officio illo, & non ius

ſpiri

ſpirituale. Sed probatur quòd hoc ſit falſiſsimum. Nam quæro ſi papa uendidit Petro ius recipiendi fructus præbendæ, & non mediante aliquo iure ſpirituali, quare canonicus tenetur dicere officium diuinum, uel intereſſe in choro, quia papa non poteſt obligare ad hoc ſine ſtipendio. Præterea, talis non faceret fructus ſuos, ſi non diceret officiũ diuinũ, ut decretum eſt in concilio Lateran. ſub Leone decimo. ergo fructus debentur ratione officii ſpiritualis. ergo papa non dedit niſi illo titulo. Sequitur quæſtio particularis de pen-
47 ſionibus. dubium, An * circa illud contingat ſimonia, ſi permutentur cum bonis temporalibus, ut cũ redemptione penſionum. Et uidetur quod ſic, quia eſt beneficium eccleſiaſticum. ergo circa illud poteſt cadere ſimonia. Præterea, uel illud eſt temporale, uel ſpirituale: ſi ſpirituale, ergo non habet æſtimari, aut redimi pecunia. ſi temporale, ergo non licet commutare beneficium pro penſione. Cuius tamen oppoſitum uſus obtinuit. Caietanus *Caiet.*
in ſumma in uerbo de ſimonia, reſpondet, quòd ius annuæ penſionis eſt merè temporale. Quod probatur ex duobus. Primum, quia ſolos fructus beneficii eccleſiaſtici reſpuit. nam penſio non eſt beneficium ſpirituale, propriè loquendo, ſed totum beneficium eſt illius, qui penſionem ſoluit. & ſecundò,

S.Thom. quia ſolet laicis concedi, ſicut ait S. Thom. 2.2.quæſt.100.articu.4.ad tertium, quòd cùm papa concedit decimas, non concedit ius ſecundùm quòd talis penſio poteſt licitè redimi certa ſumma pecuniæ. Maior in 4.diſtin.
Maior. 25.ad quartum dicit, quòd penſio non eſt aliquid temporale, ſed eſt beneficium. ſed gloſſa in c.cum inde conſtitutione. uidetur dicere, quòd ubi præbendæ non eſt annexum ſpirituale, uidetur quod ſit aliud temporale,
Adria. & uendi, & redimi poſſe. Adria.in illo quotlib.9.ad quintũ, publicè admittit, quòd penſio eſt tẽporalis, & per conſequens quòd nullo modo authoritate partium poteſt cõmutari beneficiũm pro pẽſione. Sed authoritate papæ poteſt, imò poſſet fieri pro nuda pecunia. Nam ſecundùm eius imaginationem, illa penſio datur pro prębenda temporalis beneficii, & nullo modo pro aliquo iure ſpirituali. & quia nullus inferior papa poteſt conferre temporale beneficium niſi mediante ſpirituali, ideo neque dominus beneficii, neque epiſcopus, poteſt dare beneficiũ pro pẽſione. Certè res uidetur dubia & fortaſſe iſta cõmutatio penſionum non eſt ita tuta, ſicut omnibus uidetur. ſed utcunque reſpondeo per concluſio-
48 nes. Prima cõcluſio, Pẽſio* quæ aſsignatur alicui ſuper beneficium alterius, ratione alicuius miniſteri ſpiritualis, licita eſt & honeſta, ſicut ratione

ratione adiutorii & ſubſidii:ut cùm epiſcopo titulari aſsignatur certa penſio ſuper epiſcopatum alterius,ut adiuuet ad exercendum epiſcopalia.Iſta concluſio eſt nota.nam datur ſtipendium iuſtum pro adminiſtratione ſpirituali.Et eodẽ modo poſſet aſsignari presbytero ut ferret ſubſidium paſtori parocho ſeni, aut aliâs inualido,ad adminiſtrandum ſacramenta.unde ſequitur quòd talis penſio redimi nõ poteſt pecunia,non ſolùm tranſactione partium,ſed neque authoritate papę,ut ſuprà probatum eſt, quia eſt uerum beneficium.Secun
42 da concluſio,Habens*beneficium,cui per aliquod tempus miniſtrauit,licitè poteſt authoritate papæ cedere beneficio, retenta certa penſione ſuper beneficium, & ſine quocunque onerali officio ſpirituali. Hæc probatur, quia quandiu inſeruiuit beneficio, honeſtum eſt,ut pro præterito miniſterio,etiam in futurũ conſulatur,& propitietur ei,& detur ſuſtentatio,ſi poſtea nõ poteſt commode miniſtrare.Adhuc eſt uerum de illo,Dignus eſt operarius mercede ſua.Eadem ratione uidetur, quòd talis penſio non ſit uendibilis: quia ius ad illam eſt mediante officio ſpirituali, neque eſt minus ſpirituale, quàm ſi ſit pro miniſterio futuro.Sed etiam poteſt dici contrà, quia eſt merè temporalis, nam datur tanquam alimentum, & non remanet obli-

51 Quarta cõcluſio, Non*uidetur irrationabile, ut papa det clerico penſionem aliquam in alieno beneficio, ſolùm quia clericus eſt. Probatur, quia ſi clerici certo numero, & nõ ita ſine diſcrimine, & paſsim ordinarentur, rationabile eſſet, ut eccleſia ſuſtẽtaret miniſtros ſuos de quorum numero ſunt omnes clerici. maximè quia aliâs non haberent unde honeſtè uiuerent, ſed talis penſio etiã uidetur quòd eſſet uerum Beneficium, quia titulus eſſet uerè ſpiritualis ſcilicet ratione miniſterii, quia talis clericus uel impendit, uel adeptus eſt impẽdere, & per conſequens non uidetur quòd talis pẽſio poſsit uendi. Quinta concluſio, Vtcunque
52 *iuſto, ſiue iniuſto titulo papa alicui concedat pẽſionem ſine obligatione ad aliquod miniſteriũ ſpirituale, neque ratione alicuius tituli ſpiritualis, talispenſio eſt merè temporalis, quia ſecundùm ſe eſt tẽporalis, neque eſt annexa alicui ſpirituali, poſtquam ius ad illam non eſt ſpirituale. ex quo ſequitur, quòd uendere, aut redimere talem penſionem, non eſt ſimoniacum pretio quolibet temporali. Sexta
53 concluſio, Si quis* contulit, aut permutauit beneficium pro pẽſione, etiam authoritate papæ nullo modo poſſum intelligere quomodo talis penſio poſsit uendi, aut redimi pecunia, neque ſufficio ſoluere argumentum ſuperius factum. Aut enim talis pẽſio eſt ſpiritualis, aut

temporalis. Si ſpiritualis, redimi non poteſt: ſi temporalis, permutari cum beneficio non poteſt. ergo talis penſio non poteſt cadere ſub emptione aut redemptione. Vnde commentitium puto quod dicit Adrianus, quòd authoritate papæ poſsit permutari penſio cum beneficii præbenda, ſecludendo ipſum ſpirituale, quia (ut ſuprà probatum eſt) papa non poteſt dare illud temporale, niſi propter illud ſpirituale. Imò neque dat, quia nunquam dat ius ad illud temporale, niſi ratione tituli & officii ſpiritualis. Dico tēporale, quod eſt in beneficio, unde cōmutari pro penſione non poteſt. Confirmatur. nam ſi quis obtinuit beneficiū quia dedit penſionem, ſi poſtea nō dicat officium canonicum, non facit fructus ſuos, ut determinatum eſt in concilio Lateranenſi, ſub Leone decimo. ergo ſignum eſt, quòd talis non habet titulum ad fructus beneficii, niſi ratione officii ſpiritualis. Fictitium ergo eſt & ſophiſma, quòd ille permutauerit quod temporale erat in beneficio pro penſione. Sed eodem modo permutauit ſicut pro alio beneficio. neque de hoc eſt dubium. Itaque non uideo quomodo alterum cum altero poſsit ſtare, ut beneficium mutetur pro penſione, & iterum penſio pro pecunia. Et Adria. bene conſequēter concedit, ꝙ ſicut à principio eſt facta permutatio beneficii cū penſione, poterit fieri cū pecunia

auth

authoritate papę. Confir. iudicio meo uehemẽter, q̃a quod permutatur ab initio, nõ poterit fieri cũ pacto redẽptionis penſionis, ut etiã fatetur D. Caiet. Neque quiſquã alius negat. Ex hoc ſic arguitur, Vel in illa permutatione permutatur tẽporale uel ſpirituale. Si ſpirituale, ergo permutatio pro penſione temporali eſt ſimoniaca. Si tẽporale, ut dicit Adria. ergo neq; pactum de redẽptione erit ſimoniacũ, cùm nihil ſpirituale interueniat. Septima concluſio,
54 Quãcunq; *penſionẽ papa imponat, uel ex officio ſuo, uel ad ſupplicationẽ alterius, quę nõ ſit cauſa permutationis, & ſine obligationẽ ad aliquod officium uel miniſteriũ ſpirituale: omnis, inquã, talis uendi poteſt & redimi ſine ſimonia. Iſta patet ex ſuperioribus, quia talis pẽſio eſt purè temporalis. Diximus autem ſine ſimonia, quia nõ dubito, quin talis negotiatio ſit uitioſa, & præſtãs magnas occaſiões ad fraudes ſimoniacas. Vnde eſt corollariũ, Habentes tales penſiones temporales nõ tenentur ad officium canonicũ. Hoc corollariũ uidetur clarum. nã ſi penſio eſt tẽporalis, nõ eſt beneficiũ eccleſiaſticũ. Et hoc ꝑfectò in hac materia abſurdũ eſt, ut nõ poſſimus aliter iſtos penſionarios abſoluere à uitio ſimonię, niſi excuſando eos à quocũq; officio & miniſterio eccleſiaſtico. Ex quo iterũ ſeq̃t, ꝙ nullo iuſto ti. poſſidẽt tales pẽſiones, atq; adeo ſi iſtę redẽptiones pẽ-

ſionum

ſionum non redigerent nos ad iſtas anguſtias, non pateremur perplexitatem, ſed ſimpliciter diceremus penſiones eſſe uera beneficia, quæ dantur clericis ratione officii: & ſic tenentur ad officium canonicũ, quod multo honeſtius eſſet in pótifice, & poſſeſſoribus penſionum.

SECVNDA PARS RELECTIONIS

De pœna ſimoniacorum.

SVMMA.

1 *Accipiens aliquid temporale ratione contractus ſimoniaci, an teneatur reſtituere quicquid ſimoniacè accepit.*

2 *Simoniacè conſecutus beneficium eccleſiaſticum, quòd nihil iuris acquirat in illo, neque faciat fructus ſuos, ſed teneatur reſignare.*

3 *Simoniacus an de iure naturali & diuino teneatur reſtituere, an de ſolo poſitiuo.*

4 *Reſtitutio pecuniæ acquiſitæ per ſimoniam, quòd nõ ſit de iure diuino.*

5 *Beneficium ſimoniacè acquiſitum, an ſit reſtitutioni obnoxium de iure diuino.*

6 *Pecunia ex contractu ſimoniaco acquiſita cui debeat reſtitui.*

7 *Reſtitutionem qui bona fide fecit dando pauperibus, uel illi, à quo accepit, an teneat factum.*

8 *Beneficium adeptus, qui quidẽ non dederat pecuniam epiſcopo, ſed alius pro eo, ipſo ignorante, an teneatur reſtituere.*

9 *Contrahentes cum Papa, an ſint ſimoniaci, aut incurrant pœnam iuris.*

10 *Accipere aliquid pro ſepultura, an ſit licitum, & quando.*

quando.

11 *Sepulturæ ius priuatum an poſsit quis obtinere, & quomodo.*

12 *Religionem ſi quis ingrediatur, an ille, qui eum recipit, poſsit pro ingreſſu aliquid recipere.*

13 *Legans monaſterio perpetuò mille aureos ut faciat ſacrum perpetuò: hæres dicit, Ego dabo beneficiũ ſimplex huius miſſæ, & dimittatis legatum, an hoc ſit licitum, & fieri poſsit ſine ſimonia.*

14 *Mediatores, qui pro alijs contractus conſtituũt ſimoniacos, quas incurrant pœnas.*

15 *Dare pecuniam, ut ab officio non deponatur, an ſit ſimoniacum.*

16 *Simoniaci pœna quæ ſit.*

17 *Temporale eſto, quòd non poſsit aliquis recipere pro ſpiritualibus titulo emptionis & uenditionis, an aliquo titulo ſpirituali poſsint eſſe media ad aliquod tẽporale.*

18 *Titulus triplex recipiendi temporalia mediantibus ſpiritualibus deſcribitur.*

19 *Clerico utrum liceat ſuas locare operas in adminiſtratione ſpiritualium.*

20 *Locare operas in adminiſtratione ſpiritualium, quòd non plus liceat, quàm ipſa ſpiritualia, neque licet aliquid recipere pro labore ſpirituali magis, quàm pro ipſo ſpirituali.*

QVIA pœna ſimoniacorum pendet ex reſtitutione, & hęc eſt potiſsima pœna, ideo ſolùm tractabo de reſtitutionis pœna: quia in hac ſola uidetur magna difficultas conſiſtere. Vnde eſt prima quęſtio, An ille, qui aliquid

aliquid temporale accepit, ratione contractus ſimoniaci, teneatur reſtituere quicquid ſimoniacè accepit. Ad hanc quæſtioné reſpondent omnes doctores, quòd ſic, & habent eam tanquam certam & indubitatã. & probant ex cap. ſi quis epiſcopus. 1. quęſt. 1. ubi tamen non arguitur de hac reſtitutione, ſed ſolùm cauetur, ꝙ in ordinato per ſimoniam non proficiat talis promotio, & de epiſcopo ordinãte dicitur, quòd proprii gradus periculo ſubiacebit. Sed argumentantur (ut ſolẽt) ex uno ad aliud. Plus tamen uidetur facere caput, mandato. de ſimonia. ubi habetur, ꝙ ſimoniaci mentales nõ tenentur ad reſtitutionem, neq; temporalium, neque ſpiritualium. Ex quo arguitur, quòd ſi eſſet ſimonia exterior, tenerẽtur ad reſtitutio-

2 nem. Prima concluſio, Quicũque* ſimoniacè conſequutus eſt eccleſiaſticum beneficium, nil iuris acquirit in illo, neque facit fructus ſuos, ſed tenetur reſignare. Hæc expreſsè habetur in iure, c. ea quę. 1. qu. 3. & c. ex multis. & 1. q. 1. c. ſi quis. & c. presbyter. Et ſunt extrauagãtes apertè hoc habẽtes Martini quinti, Eugenii quarti, Pauli ſecũdi & Xixti quarti. Sed dubitatur,

3 an* de iure naturali & diuino teneantur reſtituere, an de ſolo poſitiuo. Et primò de temporali uidetur, quòd ſit de iure diuino obnoxium reſtitutioni. nam ita eſt prohibitum de iure diuino recipere aliquid titulo ſimoniaco,

co, ſicut uſurario. ſed uſurarius tenetur reſtituere iure diuino & naturali quicquid acquiſiuit ex uſuris: ergo & ſimoniacus. Eſt etiam probatio ſancti Thomæ, qui aliquid accipit contra uoluntatem domini, pro re, quam tenebatur dare gratis, tenetur ad reſtitutionem. Sed ita eſt in præſenti. ergo. Cõfirmatur, quia ſi emptor tenetur reſtituere beneficium ſine conditione, ergo uendens tenetur reſtituere pecuniam. Præterea, ſi hoc ſolùm eſt de iure poſitiuo, cùm hoc ſit pœnale, ſequitur quòd ſimoniacus non tenebitur reſtituere ante condemnationem. Conſequens eſt contra omnes doctores. Præterea, quia non uidetur cautum in iure, niſi de reſtitutione in ordine, uel beneficio, uel pro ingreſſu religionis. Si ergo ita reſtitutio eſt ſolùm de iure poſitiuo, uidetur qui recipit pecuniam pro adminiſtratione ſacramentorum, aut aliis actibus ſpiritualibus, aut celebratione miſſæ ſimoniacè, non tenebitur reſtituere. cùm tamen iſta ſunt non minùs ſpiritualia, & per pactum non minus enorme. ergo. Præterea arguitur inſtanter. Nam non dicitur contractus, ubi alterum pro altero commutatur, ſi una pars iure non dat quod paciſcitur. Vt ſi quis pro dono recipit pecuniã, ſi reuera non dat donum, tenetur reſtituere pecuniam. Et ſi emo equum à non domino, tenetur mihi reſtituere

tuere pecuniam, & ego equum. Ita eſt in propoſito, quòd uendens beneficium, non facit emptorem dominum beneficii, neque dat ei titulum, ſed emptor tenetur dimittere, ergo uéditor reſtituere, ſecluſo omni iure poſitiuo. In oppoſitum eſt, quia apud Deum ita eſt ſimoniacus mentalis, ſicut ſimoniacus exterior. ſed mentalis non tenetur reſtituere, ſed ſufficit ei ſola penitentia, ut habetur in d.c. mandato. de ſimonia. ergo non eſt de iure diuino. Ad quęſtionem reſpondent Innocen. & Hoſtiẽſ. in c. tua nos. de ſimonia. quòd in ſimonia, quę eſt de iure diuino, eſt obligatio ad reſtitutioné, etiam de iure diuino. Et ad c. mandato. reſpondent, quòd intelligitur de ſimonia, quę eſt ſolùm de iure poſitiuo. Sed contra eſt cap. Loquitur enim de ſimonia, que eſt in ingreſſu religionis, quæ eſt de iure diuino. Neque ualet dicere, ut alius reſpondet, quòd in c. illo intelligitur non de pecunia accepta pro ingreſſu religionis, ſed pro loco in ordine monachorũ. Sed hoc eſt diuinare, cùm c. abſolutò loquatur de loco abolito in monaſterio, & propterea fortaſſe poſt ingreſſum religionis non eſſet ſimoniacum dare pro certo loco inter monachos pecuniam, etiam ſi fuiſſet exterior compoſitio, quod manifeſtè eſſet contra caput in eadem ſententia. Cùm Innocẽtio & Hoſtien. eſt Maior 4. diſt. 25. q. 5. Generale eſt, inquit, & de

& de iure, notare, ꝙ homo non adquirat dominium per actum, quãdo tenetur gratis. Imò addit, quòd neque papa poteſt diſpenſare ut retineatur pecunia. Et in hac ſententia uidetur eſſe Adria. quotlib. 9. quòd tenetur de iure diuino ſimoniacus reſtituere. Sed cõtra iſtam opinionẽ ſtatuo concluſionem. ¶ Reſtitutio 4 *pecuniæ acquiſitæ per ſimoniã non eſt de iure diuino. Hæc eſt Caie. 2. 2. q. 100. ar. 6. & Sylueſt. uerbo ſimonia. §. 20. & pariter c. mãdato. Ex quo uidetur ſufficienter probari, arguitur ſic, Si illa reſtitutio eſſet de iure diuino, & naturali, deberet fieri illi, à quo ablata eſt pecunia, ut in uſura, & in aliis rapinis, conſequens eſt contra omnes doctores, & fortè contra ueritatem. Confirmatur, Nam ſi do Petro 20. aureos ut interueniat cum uſurario, ut det mihi mille aureos ad uſuram, Petrus non reſtitueret, & tamẽ ſi darem ut interueniat apud epiſcopum, ut impetraret beneficium, teneretur. ergo non eſt idẽ iudicium de utroque. Præterea non minus obligatur ad reſtitutionem ſimoniacus ſpiritualis acquiſiti, quàm tẽporalis. ſed hoc non eſt de iure diuino, ut ſtatim apertè probabitur: ergo neque reliquorum. ¶ Sed argumenta in contrariũ nõ ita facilè ſoluuntur. Ad primũ Panor. c. mãdato conatˀ multas differentias ponere inter uſurarium mentalem, & ſimoniacũ, ſed omnes ſunt inefficaces.

uide illum, quia tandem uidetur conſentire cum Innocen.& Hoſtien.Caie.ponit.differentiam,quia in ſimonia eſt uoluntaria tranſlatio,quamuis iniqua,ſed in uſura non.ſed fortaſſe differētia eſt,quòd in uſura efficitur iniuria illi,à quo exigitur uſura,& ideo ei reſtituendum eſt:ſed in ſimonia non fit iniuria illi, qui libenter dedit pecuniam, ſed iniuria facta eſt rebus ſacris, ſicut ſi in loco ſacro aliquis haberet rem cum propria uxore,non faceret illi iniuriam,ſed tēplo.Ità in propoſito dicit,quòd nulla fit iniuria illi,à quo pecunia accepta eſt, ſed rebus ſpiritualibus.& ideo nulla reſtitutio eſt facienda illi,qui dedit pecuniam de iure diuino.Ad ſecundum patet per idem.Illud enim eſt,ut ſi fuit cū iniuria. unde fortaſe ita eſſet, ſi poſtquam habet aliquis ius ad beneficium, ut per electionem,aut præſentationem patroni,epiſcopus exigeret ab illo pecuniam, tunc enim de iure diuino tenetur epiſcopus illi reſtituere.Ad tertium dico cum domino Caiet. & cōmuni opinione,quòd etiā ante condemnatione tenetur reſtituere. Probatur,quia eccleſia potuit illegitimare illū contractū,ita ut nō transferretur illud dominiū pecuniæ in ſimoniacū.Sed hoc uidetur feciſſe,quia fecit in illo quicquid potuit facere,in odiū ſimoniacorū.ergo creditur ꝙ illegitimauerit cōtractum. Cōfirmatur aperte,quia ex ſolo ſtatuto humano,ut

no,ut cõtinuò dicã, ſimoniacus nõ acquirit titulũ in beneficio, ſed tenetur reſignare etiã ante cõdẽnationẽ. ergo cùm nõ minus ſit abſurdũ & odioſum uendere quàm emere, uidetur etiam ꝙ uenditor nõ acquirat dominiũ pretii quod accipit. Ad cõfirmationẽ patet per idem. nõ enim tenetur reſtituere niſi de iure poſitiuo. Ad quartum dico, ꝙ forſan cõſequẽs eſt uerũ, quia nulla facta eſt pecuniã dãti iniuria, & ideo ſi non eſſet cautũ in iure, nõ cadit reſtitutio. Vel dicatur, ꝙ cùm hoc ſit tam odioſum in iure, licet arguere ab uno ad aliud, & ſic ſi tenetur reſtituere in ordine uel beneficio, tenebitur etiã in aliis ſpiritualibus; & ita tenet Syl ueſt. §. 10. Ad ſuperiora reſpondetur ꝙ in cõtractu ſimoniaco nõ fuit cõuẽtio, ut collator beneficii, aut renũtiator uerè det titulũ, ſed ſolũ ꝙ faciat quod in ſe eſt de facto renuntiando, aut conferẽdo: & ſic nulla fit ei iniuria, niſi fortè deciperet illũ, perſuadẽs, ꝙ nõ acquireret titulũ, neq; teneretur ad reſtitutionẽ. Idẽ etiã in iure diuino, et primũ ſi ſtarem in iure diuino, etiã dãs pecuniã acqreret titulũ beneficii. Poteſt cõfirmari ſolutio primi argumẽti, quia ſimili peccato peccat dãs pecuniã pro beneficio ſicut recipiẽs: dãs autẽ nõ facit iniuriã ſibiipſi. ergo neq; recipiẽs facit iniuriã dãti, qa hoc peccatũ nõ cõſiſtit in iniuria perſonarũ cõtrahẽtiũ. Cõfirmatur, Nã non uidet imaginabile, ꝙ

in eodem contractu uterque contrahentiũ patiatur iniuriam, in cõtractu autem ſimoniaco ſi accipiens pecuniã facit iniuriã: ergo accipiẽs beneficiũ. Quia nõ plus licet extorquere beneficiũ pro pecunia, quàm econtra pecuniã pro beneficio. Pręterea, etiã ſi Petrus deberet 100. aureos epiſcopo, & epiſcopus nõ poſſet aliter recuperare illos niſi cõferendo beneficiũ, & ea ratione conferret, nihilominus eſſet ſimoniacus (ut ſuppono, & determinat à doctoribus) & ea ratione nõ facit iniuriã Petro. tunc ergo non cõſiſtit ſimonia in iniuria partiũ. & hoc expreſsè dicit S. Tho. & Sylueſt. §. 17. cõtra An

5 gelũ. ¶ An* beneficiũ ſimoniacè acquiſitũ eſt obnoxium reſtitutioni de iure diuino? Dico quòd nõ, ſed de iure poſitiuo. Probatur eodẽ modo ſicut de pecunia ex illo c. mandato. Si enim eſſet de iure diuino, monachus cõſequutus locũ in monaſterio pro pecunia, tenetur relinquere monaſteriũ, neque profeſsio ualeret, cuius contrariũ bene habetur ex illo c. Prætereea probat, quia ſummus põtifex electus ſimoniacè, acquirit totũ titulũ, neque tenetur reſignare, ut patet extra de elect. c. licet. ubi Alex. ad uitãdũ ſchimata dicit in cõſilio generali, ꝙ electus à duab⁹ partibus Cardinaliũ, ſine ulla exceptione habeatur pro indubitato papa. Ex quo infert Maior, ꝙ neque exceptione ſimonię. & ita tenet gloſſa in c. ſi quis pecunia. 79.

diſtin.

diſt.ſed cõtra 79.diſt.c.ſi quis pecunia. Nicolaus papa dicit, Si quis pecunia, aut gratia humana fuerit apoſtolicę ſedi inteouocatus, non apoſtolicus, ſed apoſtaticus habeatur, liceatque Cardinalibus, & aliis clericis Deũ timẽtibus, & laicis inuaſorẽ illũ anathematizare. Reſpõdetur in eodẽ c. ꝙ intelligit̃ ſi fuit electus ab illis, qui nõ habebant poteſtatẽ eligẽdi. ſed Maior dicit, ꝙ gloſſa eſt cõtra text. ideo ipſe dicit, quod illud ius eſt reuocatũ per nouũ ius c. licet. Sed notandũ, ꝙ Iulius 2. anno Domini 1505.19. Calend, Februarii edidit extrauagantẽ ſuper electionẽ papæ ſimoniacã, ꝙ nullũ habeat effectũ, quam fecit publicè affigi in ualuis Baſilicæ beati Petri, & cãcellariæ, atque reuocare omnes conſtitutiones pontificũ in cõtrariũ, & nominatim illud c. licet. Vnde ſequitur primo, quòd hodie non teneret electio ſimoniaca. Secundò, quòd hoc eſt de iure poſitiuo, quia nunquã papa dicit hoc eſſe de iure diuino, & reuocat cõſtitutionẽ in cõtrariũ. Tertiò patet, quia ex c. licet. tenebat, & erat canonica papæ electio antequã reuocaret̃, & ita uidetur tenere gloſſa ibidẽ, quæ ſolã exceptionẽ hęreſis dicit eſſe admittẽdã: quod tamẽ Maior ait adhuc nõ eſſe uerũ, ſed eſſe pontificẽ, etiã ſi eſſet hæreticus. Sed cõtra hanc opinionẽ & cõmunẽ per cõmunẽ modum intelligẽdi, c. mãdato. uidetur urgere c. ſi quis 1. q. 1. ubi ſic legitur,

Si quis neque ſanctis pollens moribus, uel neque clero populoque uocatus, uel pulſatione coactus, imprudenter Chriſti ſacerdotium, iã quolibet facinore pollutus, iniuſto cordis amore, uel ſordidis precibus ore, ſiue cõmitatu, ſiue manuali ſeruitio, ſiue fraudulento munuſculo, epiſcopalem ſeu ſacerdotalem, non lucro animarum, ſed inanis gloriæ auaritia fultus, dignitatem acceperit, & in uita ſua non ſpõte reliquerit, caſuque inſperata mors, pœnitentem non inuenerit, proculdubio in æternum peribit. Ex quo etiam probatur haberi, quòd etiam ſine peccato exteriori, ſed ſolùm numere dato, uel obſequio etiam, aut precibus cõſequutus epiſcopatum, tenetur reſignare: quod eſt contra illud c. mandato. Reſpõderi poteſt ꝙ hoc c. reuocatur per illud c. mandato. Sed contra, quia papa in illo c. 1. reſpondet conſultationi, neque uult concedere nouum eius. Adria. quotlibet 9. putat, ex iure diuino eſſe obnoxiũ reſtitutioni, quod ſimoniacè acquiſitum eſt, ſiue ſpirituale, ſiue temporale. Armach. lib. 10. c. 23. tenet adhuc latius, ꝙ non ſolùm ſimoniacè, ſed ambitioſa hypocriſi peruenerit quis ad ſacerdotium, quòd nullum titulum acquirit, & tenetur reſtituere. quia non intrat per oſtium, & per conſequens eſt fur, & latro. Henri. de Gand. quotlibet. 9. q. 26. aut 16. tenet quòd ſimoniacus tenetur iure diuino re

no reſtituere quicquid eſt conſequutus. Et ad c. mādato. dat illam gloſſam ſuprà poſitam, ꝙ intelligitur nō de receptione monachorum, ſed de loco inter monachos. Maior diſt. 25. q. 5. tenet, quòd eſt de iure poſitiuo, ꝙ per ſimoniam non acquiratur titulus in beneficio. unde uidetur loqui, ſicut prius dixerat uendentem teneri ad reſtitutionem temporalium. Panormi. in c. mandato, quia non placent ei differentiæ, quas ponunt doctores, inter ſimoniacum & uſurarium, ponit alium intellectum illius c. ut intelligatur, non ſi quis principali intētione dederit, aut receperit pecuniā pro ingreſſu monaſterii. Sed ſecūda intētione, aliâs quod teneatur reſtituere. & hoc inquit eſt tutius. Sed in c. tua nos. de ſimonia, apertè dicit, ꝙ ſimoniacus mētalis ſiue in ſimonia iuris diuini, ſiue poſitiui, non tenet̄ reſtituere, & citat
6 Io. An. in utroque c. Sed * cui debet fieri reſtitutio de pecunia? Reſpōdetur primo ex ſentētia omniū doctorū, ꝙ nō debet fieri ei, à quo accepta eſt, qa nō eſt illi facta iniuria, licet de hoc nō adducāt doctores aliquē canonē id determinātē, ꝙ ego ſciā. ſecūdò debet reſtitui eccleſiæ, in cuius iniuriā accepta eſt. Si uerò nō eſt facta iniuria alicui eccleſiæ, dāda eſt pauperib⁹ uel eccleſię cathedrali, quę ex Syueſt. §. 20. cū aliis colligere libebit. Tertiò uidet̄ mihi, ꝙ debet expēdi, ſicut aliæ pecuniæ, in opera pia ex

mandato epiſcopi. Vel (ſi hoc commodè non non poſſet) de uoluntate poſsidentis. Sed notandum, quòd ſi aliquis dederit pecuniam ſimoniacè, & nõ recipit beneficium, ita ꝙ ſimonia non eſt conſummata, pecunia eſt reſtituenda eidẽ, ut ait Caie. in ſua Summa: quia de iure naturali, tenet reſtituere ei, à quo accepit, qa de eodem iure naturali eſt, ut non perdat ſua, niſi recipiat illa, pro quibus illas dedit. Secũdò etiam notandum, ꝙ ſi tenebatur epiſcopus iſti dare diſtinctè beneficiũ, & exigit pecuniã, etiã ſtando in iure naturali, tenetur illi reſtituere, quia fecit illi iniuriã: ſed fortaſſe ius poſitiuũ uoluit priuare epiſcopũ ipſo facto, ſicut & beneficio. ¶ Hæc dicta ſunt pro cõmuni ſententia doctorũ. Sed fortaſſe poſſet defendi, ꝙ reſtitutio pecuniæ eſt faciẽda eidẽ etiam. & ratio eſt, quia licet ſtando in iure diuino non fiat ei iniuria, ſed quia ratione iuris poſitiui non acquirit titulum ad illud, pro quo dedit pecuniam, conſequenter uidetur dicendum, quòd debet etiam reſtitui illud, quod dedit. Sed ad hoc reſponderi poteſt, quòd ille iam nouit quòd nõ acquirebat ius in beneficio, & nihilominus uult dare pro illa tranſlatione beneficii pecuniã, licet nõ ſit de iure diuino cui debeat fieri reſtitutio, nõ uidet dubitandũ, quin debeat fieri collatori, ideſt talis debet addere in manus illius, ad quẽ ſpectat prouidere. At

de fru

de fructibus beneficii idem uidetur indicium,
ſicut ſi ex aliis cauſis non faceret fructus ſuos,
& debet conſiderare ad quē ſpectāt fructus de
iure, uel dare in fauorē eccleſię,cui facta eſt cō
tumelia,uel pauperibus,ſicut de aliis pœnis fie
ri ſolet. ¶Dubitat̄,An* ſi qs bona fide fecit re-
ſtitutionē,dādo pauperibus,uel illi à quo acce
pit,teneat factū.Reſpōdetur ꝙ ſic,neque am-
8 pliùs tenebitur ad reſtitutionē. ¶Dubitatur,
Si* adept⁹ quidē beneficiū nō dedit ipſi quidē
pecuniam epiſcopo,ſed alius pro eo,ipſo igno
rante, an teneatur reſtituere. Reſpondetur ꝙ
poſtquam primò ſciuit,tenetur reſtituere per-
ceptos fructus, exceptis tamen,quos bona fi-
de conſumpſit. Syluest.§.13.parte 8.Antonius
de Buteo, ca.de regularibus.de ſimonia,dicit,
quòd epiſcopus non poteſt renuntiare ſine li
centia papæ, neque inferiores ſine licentia epi
ſcopi.Et pręter hanc pœnam reſtitutionis in-
currunt omnes pœnas excommunicationis, à
qua non poſſunt abſolui,niſi à papa. Ex his pa
tet, quòd papa poteſt diſpenſare in omnibus
ſuperioribus, ſcilicet ut ſi quis reſtituat benefi
cium per ſimoniam habitum, etiam pecunia,
quāuis Maior dicat, quòd in pecunia non po
teſt,quia illa eſt eccleſię, & papa non eſt domi
nus eius. Et hoc apparētiam habet, poſtquam
in iure iam eſt acquiſitum ab eccleſia. ſed quia
eſt pœnale, uidetur, quòd papa poſsit diſpen-

9 ſare. An * contrahentes cum papa ſint ſimoniaci, aut incurrant pœnam iuris. Reſpondetur primò, quòd incurrunt peccatum ſimoniæ. Secundò, quãtùm ad pœnas, Syluest. §. 19. poſt Ioannẽ de Lignaris. c. 1. eodem tit. eo ipſo ꝙ ex certa ſciẽtia ſcit & tolerat, dicitur, quòd limitandum eſt, quando ſimonia cõmittitur cum ipſo papa, ut ab eo habeatur beneficiũ, eo ſciente & conſentiente, quia tunc ſcientia principis hoc uitiũ purgat. Adria. quotl. 9. ac ult. ad quartum argumentũ principale, dicit de contrahentibus cum papa, ꝙ ubi expreſſè eximit eos, ne incurrãt, etiã incurrũt pœnas illas. Et uidetur etiam tenere Panor. c. 1. de ſimonia. & ca. extirpandæ. de præbendis. Sicut in ſimili, ludens cũ ipſo ad cozarium, ſuper quo eſt lata ſententia excõmunicationis, nõ uitiat ſententiam, ut dicit Ioan. Andr. in regula, an licet. de regulis iuris. Palud. d. 25. q. 4. art. 1. tenet cũ Syluest. ꝙ papa uidetur diſpẽſare. Caiet. 2. 2. q. 100. art. ulti. tenet partem negatiuã, ꝙ nõ licet præſumi uotum principis, niſi recta ratio ſuadeat: & hoc modo ſuadet recta ratio, ut papa diſpenſet cũ illis. Imò contra uidetur argumentum, quia ſi papa confert beneficium excommunicato & ſcienter, nõ intelligitur diſpenſare cum illo, ut in c. ſi ſumus. de ſententia excommunicationis, in Clemẽtina. ubi dicitur, quòd papa communicans ſcienter cum excommunicato, non

intellig

intelligitur abſoluere illum. Et gloſſa dicit, ꝙ etiã ſi participet in diuinis. Sed Caietanus dicit hanc ſuam ſententiam non eſſe firmã. Certè uidetur quòd papa non intendat diſpenſare, quia intendit retinere pecuniam, quam pro fectò non poteſt retinere, niſi conferat beneficium. Et ideo teneo opinionem Sylueſtri.

10 ¶ Dubitatur * an pro ſepultura liceat aliquid accipere. Et uidetur quòd ſic, ex conſuetudine eccleſię. S. Tho. 2.2. q. 100. art. 4. dicit, ꝙ idem eſt iudicium, quod de uaſis ſacris, & ideo terra uendi poteſt, nõ ratione conſecrationis. Idẽ tenet in 4. d. 25. Imò in c. abolendę. de ſepulturis, dicitur, ꝙ ius ſepeliendi uendi non poteſt. Vnde licet diuerſæ eccleſię habeant ius ſepeliendi in eodem cœmeterio, una non poteſt uendere alteri ius ſuum. Primum dictum ſancti Thomæ intelligendum eſt, quòd locus nondum conſecratus in ſepulturam uendi poteſt, duodecima, quæſtione ſecunda, cap. aurum. Si uerò iam ſit deputatus ad ſepeliendum humana corpora, uendi non poteſt ad ſepulturam, omnia iura in neceſsitate licet uendere alteri eccleſiæ. Hoſtienſis dicit, quòd quicquid temporale datur uel permittitur, ut electio ſepulturæ fiat, eſt ſimoniacum, prima, quæſtione ſecunda, quia pio. & de pactis, capite finali. Panormitanus in capite, apparentiam. de ſimonia, dicit quòd obſeruari poſſunt S. Thomas.

ſunt

ſunt laudabiles conſuetudines, ſi tamen in ſpirituali priùs conferantur, aliâs non eſt tolerabilis. tamen cauendum eſt, ne petant clerici aliquid pro ſepultura. Sed poſſunt petere quòd ſeruetur conſuetudo, & hoc pro officio ſepeliendi. Et hoc dicit Sylueſt. §. 20. Puto, quòd quando eſt conſuetudo, quòd aliquid detur pro loco ſepulturæ, ut notat Innocent. in cap. apparentiam. pro quo eſt text. in l. priuilegia. cap. de ſacroſanctis eccleſiis. ubi dicitur, quòd ea, quæ ab antiquo ſunt ſolita eccleſiæ, & miniſtris tribui, non debent aliquo modo impediri. Quantùm ad hoc, uidetur mihi eodem modo prohibitũ eſſe accipere pro ſepulturis, ſicut pro aliis ſpiritualibus, ſiue hoc ſit de iure diuino, ſiue humano. Patet hoc ex cap. abolendę ubi damnatur peruerſa conſuetudo exigendi aliquid pro loco aut terra ſepulturæ. Gloſſa tamen dicit, quòd licet clerici exigere non poſſint, tamen laici ſunt compellendi ſeruare antiquas conditiones. uel ex cap. ad apoſtolicam. ubi dicitur de funeralibus. & ca. cùm in eccleſia. de ſimonia. Secundò dico, quòd ſeruare conſuetudinem laudabilem tenentur laici, ut patet ex d. c. ad apoſtolicam. quãuis in c. cùm in eccleſia. dicitur, ꝙ nulla conſuetudine excuſari poteſt, quòd aliquid pro huiuſmodi accipiatur, ſed quòd non intelligatur, quòd non poſſint recipere, propterea quia non eſt

magis ſpirituale, quàm ſacrificium. Et eodem tenore in d.ca. abolendæ.& c.ad apoſtolicam. & c. cùm in eccleſia. prohibentur exigere pro funeralibus, pro benedictionibus nubẽtium, & quibuſdam aliis. Tertiò idem eſt judicium de exequiis & funeralibus, quantũ ad hoc. Tamen Sylueſt.dicit ti.de ſimonia,§.2. quòd pro his, ad quæ nõ tenentur, poſſunt exigere, aliâs non facere, dũmodo egeant, & citat Archidia.
11 & Raymundũ & Piſan. An* poſsit aliquis obtinere ius priuatum ſepulturæ, & quomodo. Syl ueſt.de ſepulturis.§.3.dicit, quòd laicus nõ poteſt habere dominium ſepulturæ, quia loca religioſa non poſſunt eſſe in dominio alicuius. Secũdo, Habere poſſunt quãtum ad uſum pro ſe, & ſuis ſepeliendis, neque eis inuitis poteſt aliquis ibi ſepeliri, niſi in neceſsitate. Tertio, Mortuo illo & familia illius, poteſt aliis concedi uſus illius ſepulturę, quia mortuo uſu funerario, uſus redit proprietario. Sed etiam quarto idẽ dicendũ de capellis. Quinto, Hoc poteſt fieri ex conceſsione eccleſiarum. Sexto, Pro hoc beneficio poſsũt ecclẽſię recipere dotem pro ſuſtentatione, ſicut pro aliis ſpiritualibus ſecundum conſuetudinem laudabilem. Et eodem modo ſicut pro miſſa celebranda, ſed eodem modo debet abeſſe peccatum ſicut in aliis, ſed ſolùm ſit donatio ex utraque parte.
12 ¶ Dubium de ingreſſu religionis, An * ille, qui

qui recipit ad habitum, debeat aliquid accipere pro ingreſſu religionis. S. Thom. 2.2. q. 100. ar. 3. ad quartum dicit, quòd ſi monaſteriũ eſt egenum, licet aliquid recipere ad ſuſtentationem monaſterii, addit Sylueſt. §. 15. quòd licet exigere, & hoc S. Thom. dicit in 4. Si autem ſine grauatione monaſterii poteſt recipi nouitius, ſimoniacum eſt aliquid exigere. Hæc S. Tho. & ita Sylueſt. abſolutè tenet, quòd ſi egeant, poſſunt paciſci. Et eſt cõmunis opinio, licet contrarium teneat Supplemẽtum & Roſea. Tertiò, Si autem monaſterium eſt opulentum, omnino eſt ſimoniacum quocunque mõdo paciſci, ſecundum omnes doctores. Hæc habentur c. quomodo. de ſimonia. & c. periculoſa deſtitutione religioſorũ. lib. 6. ¶ Dubitat, Si
13 *quis legat monaſterio perpetuò 1000. aureos ut faciat ſacrũ perpetuò, hæres dicit, Ego dabo beneficium ſimplex huius miſſæ, & dimittatis legatum, an hoc ſit licitum. Reſpondetur quòd fieri non poteſt ſine ſimonia, ut patet, quia hoc eſt emere beneficium. Sed uidetur, quòd papa poteſt in hoc diſpẽſare: dico quòd non uideo quomodo poſsit diſpenſare. ¶ Du
14 bitatur de *mediatoribus, qui pro aliis conſtituunt contractus ſimoniacos. Syklueſt. §. 18. dicit, quòd eaſdem pœnas incurrunt, & eodem modo indigent diſpenſatione, ut abſoluãtur. prima, quæſtione prima. cap. ſtatuimus. & cap. ſi quis

ſi quis. de ſimoniacis. De matrimoniis etiam eſt difficultas, quia datur pro ſpirituali aliquid
15 temporale. ¶ Dubitatur, *An dare pecuniã, ut deponatur ab officio, ſit ſimoniacum. Reſpōdetur ex ſuperioribus, quòd uidetur quòd non, quia eſt negatio uel omiſsio ſpiritualis pro temporali. Sed econtra uidetur quòd ſic, quia retinet ſpirituale pro temporali. Quicunque autem præſumit non peccaſſe mortaliter, non incurrit pœnas iuris. Excipio quòd tenebitur ad reſtitutionem. Si tamen facit pactum, & niſi excuſetur ignorantia, omnino tenetur reſtituere, & reſcindere contractum. De pœna ſuſpenſionis uide Sylueſt.titulo, ſuſpenſio.§.7. Simoniacus ſuſpenſus in ordine ab executione illius ordinis, extra de ſimonia.cap.tanta.18. d. c.eas. Imò ab omnibus ordinibus. Clemē.capientes.in de pœnis. Neque diſpenſatur, niſi à papa, qui beneficium recipit ſimoniacè, ſuſpenſus eſt.in c.tanta.& in c.per tuas.ex Panorm. quòd ſi ſit occultus per pœnitentiam & renuntiationem, miniſtrare poteſt. Sed manifeſtus indiget diſpenſatione, trigeſimaſecunda, quæſtione prima, §. uerùm. Sed poſt pœnitentiam epiſcopus po-
17 teſt diſpenſare. ¶ Dubitatur, An* dato quòd pro ſpiritualibus non poteſt aliquid temporale recipere aliquis tit. emptionis aut uēditionis, an aliquo titu. ſpirituali poſsint eſſe media ad

18 ad aliquod temporale. Pro quo nota, ꝙ * triplex poteſt eſſe titulus recipiendi temporalia mediantibus ſpiritualibus, ut dicit Caiet.2.2. in ſua Summa. Primus, qui comprehẽdit communem contractum ſub ſe inducentem obligationem legalem, & iſte eſt omnino ſimoniacus & prohibitus, ut ſuprà dictum eſt. Secundus eſt ſuſtentationis miniſtrorũ. Tertius eſt locationis operum & cõductionis. Et de iſto tertio uertitur dubium, quia locatio eſt quodammodo ſpecies emptionis & uenditionis.
19 ¶ Vtrum * licet clerico locare operas ſuas in adminiſtratione rerum ſpiritualium? Pro cuius quæſtionis ſolutione nota, quòd duplices operæ, uel duplex labor inuenitur in adminiſtratione ſpiritualium. Quidam eſt neceſſarius labor ad ipſam adminiſtrationem ſpiritualiũ, imò eſt ipſamet adminiſtratio, ut dicere horas, celebrare miſſam, cantare in choro. Et aliæ ſunt operæ, quæ accidentaliter occurrunt, ut ire iter unius diei ad celebrandum, uigilare ad aliquod ſpirituale faciendum. Et de iſtis operibus ſecundi generis non eſt dubitandũ, quin ratione illarum poſsimus aliquid exigere. Et eſt ſententia omnium doctorum, quòd licet locare tales operas, & exigere pecunias pro tali labore. Eodẽ modo, ſicut ſi quis faceret ſumptus eundo ad adminiſtrandũ uel celebrandũ ſacramentum, poſſet paciſci de expenſis, dum modo

modo in æſtimatione illarum non habeatur reſpectus ad ſpiritualia. Hoc patet, quia illæ operæ ſunt purè temporales, & per accidens, & impertinenter ſe habent ad adminiſtrationem ſpiritualium. de quo Caiet. 2. 2. quęſt. 100. art. 3. Sed de operibus & labore primi generis eſt maius dubium, & pro parte affirmatiua uidetur, quòd liceat illas locare, quia ſunt temporalia, ergo ratione ſui poterunt locari aut uendi. Præterea quia ſacerdotes locant ſe ad celebrandum per menſes, aut annum, & hoc eccleſia approbat, ut patet ex c. ſignificatum. de præbendis. Præterea quia cantores in eccleſia locant operas ſuas. Confirmatur, Nam calix licet ſic conſecratus, poteſt uendi ratione temporalis, qđ eſt in illo, ergo celebrandi aut orandi labor, licet habeat annexam ſpiritualitatem, poteſt locari. In contrarium eſt, quia ſi tales operæ uendi poſſent, cùm omnia eccleſiaſtica conſtent èx operibus, ſequitur quòd omnia eccleſiaſtica eſſent uenalia, & ſic poterit uendi adminiſtratio ſacramentorum, ſicut & calix. Præterea ſi miniſtro debetur temporale ratione laboris & operum, ergo non debetur ſtipendium ratione ſuſtentationis in adminiſtratione ſpiritualium, ſeu ratione ipſius ſpiritualis quod miniſtrat: eſſet enim irrationale, ſi acciperet duplicē mercedem: & eſſet ſimile, ſicut ſi ſutor uelit pro calceo pretium, & aliam mer-

cedem pro opera conficiendi calceum. Præterea eſt contra definitionem ſimoniæ, qua dicitur, quòd eſt emere, aut uendere ſpirituale, aut ſpirituali annexum: ſed iſtæ operæ ſunt annexæ ſpiritualib⁹. ergo uẽdere illas eſt ſimoniacũ. Nam ſi unum uendas, & alterum intelligitur quod uendidiſti. De hac quæſtione ſunt quidem uariæ ſententiæ doctorum. Et de parte quidem affirmatiua, ſecundum quòd licet locare operas, & recipere aliquid pro labore, uide Altiſiodor. 3. p. q. penult. & de eleemoſynis. & Bonauent. 4. d. 4. q. ultima, & Richard. eade d. q. 2. ubi dicit, quòd Epiſcopus recipiens ſalarium iuxta capitulum, cum ſit Romana. reſpicit intuitu laboris, & conſequenter dicit, quòd clerici dicentes pſalterium pro mortuis, non peccant recipiendo pecuniam pro ſuo labore, licet quæſt. 3. excipiat labores in adminiſtratione ſacramentorum. Eiuſdem ſententiæ uidetur Armacha. lib. 10. ubi dicit, quòd pro laboribus licet recipere pecuniam. Idem tenet gloſſa in cap. ſignificatum. de præbendis, ubi dicitur, quòd licet locare operas & recipere mercedem pro labore. Et Panor. eodem cap. ubi reprobat Innocent. & Hoſtienſ. qui contradicunt. Et probant ex c. finali 2. quæſt. 2. & ex concilio Agathenſi, ubi dicitur, Clerici ſtipendia ſanctis laboribus debita, ſecundum ſeruitii ſui merita, à ſecularibus conſequantur.

Eand

Eandem uidetur tenuiſſe Hoſtienſ. in ſumma
poſt Gofredum, titulo de ſimonia, §. qualiter
cõmittatur. Hoc tenet Adri. quotlib. 9. idemq́;
habet expreſsè Maior. 4. diſtin. 25. quæſt. 6. ubi
inter modos legitimos recipiendi aliquid tem
porale pro ſpiritualibus, ponit duos. Vnus eſt
pro ſuſtentatione, & alius pro labore cele-
brandi. Sed his non obſtantibus ſit concluſio,
20 ¶ Non* plus licet locare operas in adminiſtra-
tione ſpiritualium, quàm ipſa ſpiritualia, neq;
licet aliquid recipere ꝑ labore ſpirituali magis,
quàm pro ipſo ſpirituali. Hæc eſt ſumma Du- *Durand.*
rand. 4. d. 25. q. 1. & Palud. 4. ultima, & Caietan. *Palud.*
2. 2. q. 100. & in ſua Sũma. & SyluEſt. de ſimo- *Caiet.*
nia, §. 9. & citat glo. c. ultimo extra. ne prælatus *Syluest.*
uices ſuas. & c. finali de pactis. Ex quo habetur,
quòd ubi ceſſare debet conuentio, non licet
locare operas. Idem tenet Aliacus tractatu de
ſimonia contra Cancellariũ Pariſienſem, & di-
cit nullum antiquorum, oppoſitum tenuiſſe.
Et etiam expreſſa Summa S. Thom. 4. diſt. 5. q. *S. Thom.*
3. art. 2. gloſſa 2. in corpore. ubi circa actus ſpi-
rituales diſtinguit. Aliqui enim ſunt actus ſpi-
rituales ex primo, quia ſcilicet procedunt à po
teſtate ſpirituali: ſicut celebrare & adminiſtra-
re ſacramenta. Alii ſunt ſpirituales ſolùm ex
parte finis: ſicut docere, quod terminatur ad
ſcientiam, uel ueritatem ſpiritualem. Et dicit,
quòd in ſecundo genere operum licet locare

operas, non autem in primo: ſed ſolum licet accipere aliquid in ſuſtentationem. & idem ad literam ponit quotl. 3. q. 6. & eadem uidetur ſentẽtia ei⁹ 2.2.q.100.ubi nũquam ponit aliud per titulũ recipiendi aliquod tẽporale pro ſpirituali, niſi ratione ſuſtentationis. Probatur concluſio, Quia talis labor, & operæ ſint ſpirituales, & nullo modo temporales: ſicut ſanare infirmum, mundare leproſum ex ſua natura ſunt temporalia, tamen ſi procedant ex gratia ſpirituali, ſpiritualia reputantur in materia ſimoniæ, & ideo nòn poſſunt uendi, ut patet Matth.10. Gratis accepiſtis, gratis date. & dixerat, Infirmos curate. Pręterea talis, qui locat operas, non gratis adminiſtrat. ergo eſt ſimoniacus. Probatur antecedens, Quia cùm adminiſtratio nõ fiat niſi per illas, imò reuera nõ eſt aliud adminiſtratio ſpiritualis, quàm ipſę eædẽ operæ, ſi non gratis datur adminiſtratio. Confirmatur. Pictor nõ diceretur gratis dare imaginem, ſi ita exigeret pretium operarũ illarum. Et profectò ſimilis uidetur ſycophanti dicere, quòd gratis quis celebrat miſſam, ſed exigit pretium operæ & laborum: ſicut ſi artifex dicat ſe gratis dare opus, exigeret tamẽ laboris pretium. Præterea miniſter tenetur gratis dare quantum poterit ſpiritualia, ſed recipiens ſuſtentationem poſſet non recipere pretium laboris. ergo ſi exigat, non dat gratis. Hoc enim

eſt

eſt gratis dare, nihil recipere, ſine quo poſſet miniſtrare, aliàs facit contra præceptum domini dicentis, Gratis date. Præterea arguit Caiet. Quia miniſter ſpiritualis eſt delegatus à Chriſto, neque licet eis plus accipere, quàm illis à Chriſto conſtitutum eſt: ſed dominus primò dicit, Gratis accepiſtis, gratis date. Et poſtea, ut Paulus refert, ordinauit, ut qui euangelio ſeruiunt, euangelio uiuant. ergo nullo alio titulo licet accipere aliquid temporale, niſi ratione ſuſtentationis. Pręterea ratione ſpiritualis adminiſtrationis nullo alio habito reſpectu ad laborem debetur ei illud pretium. ergo pro uno opere debetur ei duplex merces, quod eſt omnino iniquum. Præterea ſi aliquid temporale eſt annexum ſpirituali, ſi illud temporale uendatur, debet æſtimari quod ex ſe eſt, nullo habito reſpectu ad ſpirituale; ut patet de calice. Sed labor & operæ in adminiſtratione ſpiritualium nullius pretii & æſtimationis ſunt per ſe, neque aliquis daret aliquid pro illis niſi ratione ſpiritualis adiuncti, ergo ratione illorum nihil poteſt exigi. Caieta. ponit regulam, quòd res compoſita ex ſpirituali & temporali, ſi temporale ſit principale, uendi poteſt ſine ſcrupulo, ut patet de calice, & de patrimonio, cui eſt annexum ius patronatus. Sed ſi econtrario ſpirituale ſit principale, res illa non poteſt uendi, etiam ratione temporalis in ea con-

tenti. Et quia in adminiſtratione rerum ſpiritualium principale non eſt labor, ideo operæ non poſſunt uendi. Et ita communiter dicunt Summiſtæ. Sed neſcio ſi aliquid eſt temporale coniunctum cum ſpirituali, quare uendi non poteſt, ſiue ſit magis, ſiue minus principale, neque de hoc datur aliqua ratio, ſaltem ſtando in iure diuino: quia cum ſit temporale, non eſt prohibitum uendi iure diuino. Et ideo melius uidetur, ut dictum eſt, quòd illæ operæ & labores non ſint temporales, neque magis neque minus principaliter, ſed purę ſpirituales, ut in propoſito loquimur. & per hoc patet ſolutio ad primum argumentum. Ad ſecundum reſpondet Caietanus, quòd licet ita ſit, ut dictum eſt, quòd non liceat locare operas neceſſarias in adminiſtratione temporalium aliàs ſpiritualium, tamen ratione circunſtantiarum & accidentium, quæ concomitantur ipſam adminiſtrationem, licet aliquid accipere, & paciſci de illo, & ſic presbyteri poſſunt paciſci de penſione. Nam illic eſt uinculum & obligatio libertatis, & alia grauia, ad quæ non tenentur, & ratione illarum poſſunt facere pactum. Et ſic intelligitur cap. ſignificatum. hoc eſt, probabiliter & rationabilitet dictum, ſed non caret calumnia. Si enim hoc eſt uerum, ſemper poteſt miniſter locare ſeipſum cũ obligatione audiendi confeſsion

ſeſsionem, aut prædicandi etiam ad unum diem, aut plures, quia etiam eſt uinculum & adeptio libertatis ad quæ non tenetur. at de hoc dicam inferius. Ad tertium argumentum patet etiam ex dictis: à cantoribus enim in eccleſia non quæritur aliquid ſpirituale, ſed potius temporale, quod eſt muſica illa, & amœnitas uocum, ſicut ab organiſta, & ideo illis licet locare operas ſuas. Quod etiam patet, quia nihil refert, an illi ſint clerici, nécne. Vnde cõſtat, ꝙ non uẽditur ſpirituale, neq; emitur. Panor. in c. ſuam. de ſimonia, recedit à prima opinione, quam tenuerat in capitu. ſignificatum. & reprehendit dominum Andream, qui dicit, quòd non licet accipere aliquid pro ſpiritualibus, bene tamen pro labore.

REVERENDI PATRIS F. FRANCISCI A VICTORIA

Relectio

DE ARTE MAGICA.

Locus relegendus eſt,

Non declinetis ad Magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini. Leuit. 19.

SVMMA.

1 *Magia ars an omnino ſit, hoc eſt, an inter mortales ſit ars, uel facultas aliqua ad uidendum, & faciendum opera illa mirabilia, quæ de magis ſcribuntur, & circunferuntur.*

2 *Magicorũ opera, & mirabilia quæ referuntur, quòd eorum plurima ſint falſa, conficta, & ex hominum uanitate credita.*

3 *Magorum opera, quòd non omnia ſint uana, & conficta.*

4 *Magica ars, eſto quòd ſit alicuius efficaciæ, an tota eius uis uerſertur circa illuſionem ſenſuum, & imaginationis, ita quòd ex parte rei nullus ſequatur effectus, nec ſint entia uera, & naturalia, quæ à magicis fiunt, ſed ſolùm præſtigium, & illuſio oculorum.*

5 *Magorum facta licet nonnulla fiant ſolum per illuſionem, & præſtigia ſenſuum, quòd tamen quædam in re, & ſecundum exiſtentiam fiant, oſtenditur.*

6 *Magorum mirabilia opera, an ſint omnia opera naturalia, hoc eſt, ex cauſis merè naturalibus, & non dependentia à ſubſtantijs ſeparatis.*

Magica

7 *Magia aliqua, quòd dici poßit naturalis, & ſine cõmercio alicuius ſubſtantiæ ſpiritualis.*

8 *Magiæ ſtudioſi qui fuerint, recenſetur.*

9 *Magica ars alia, præter naturalem, quæ non uiribus & cauſis naturalibus conſtet, ſed poteſtate aliqua, & uirtute immateriali, & ſeparata nititur, quòd non ſit dubium quin reperiatur.*

10 *Dæmon malus, an ſit operum magicorum author, uel an referenda ſint potius in bonos angelos, uel in ipſum* Deum *omnipotentem.* Et *an omnino ſint dæmones.*

11 *Dæmones eſſe, quòd etiam ſtando in recta, & legitima Philoſophia, nullo modo ſit negandum.*

12 *Opera eadem, uel ſimilia, quòd fiant per artes magicas, & per gratias gratis datas.*

13 *Opera aliqua quòd fiãt à magis, quæ nullo modo fiũt per gratias, & econtrariò.*

14 *Magi, quòd nihil operentur, aut poteſtate diuina, aut angelica.*

15 *Magi, quòd in ſuis operationibus nonnunquam utantur facultate ſolum naturali.*

16 *Magorum operationes ſupra facultatem naturalem, quòd malorum dæmonum poteſtate, & uirtute fiant.*

17 *Animæ defunctorum, maximè quæ ſunt è numero damnatorum, an ſe miſceant artibus & operibus magicis.*

18 *Magi, an poßint miracula facere.*

19 *Magi, quòd non poßint miracula facere, probatur.*

20 *Magi, an poßint cogere dæmones pro ſuo arbitrio.*

21 *Dæmones, quòd cogi poßint aliquando, & cogantur ab hominibus.*

22 *Dæmones quòd ab angelis cogi poßint, & aliquando cogantur.*

23 *Dæmones ut uirtute diuina coërceantur, aut angelica, quod multùm refert, quibus uerbis, aut ſignis homines utantur.*

24 *Verba nulla, nec exorciſmi, quòd non habeant efficaciam infallibilem ad cogendum dæmones, & arcendum illos, ita ut ſemper ſortiantur effectum ſuum.*

25 *Magi, quòd aliquando poßint cogere dæmones.*

26 *Magi quomodo poßint dæmones cogere, & non alio modo.*

27 *Magi, quomodo habentes fœdus cum aliquo dæmone principali, poſſunt cogere inferiores dæmones, non autem ipſum principalem dæmonem. Et quid ſi non habeant tale fœdus.*

28 *Magorum tota opera, & efficacia in quo fundetur.*

29 *Dæmones ſuperiores, an habeant aliquam poteſtatem in inferiores.*

30 *Dæmones ſuperiores, quòd poßint cogere inferiores.*

31 *Dæmon ſuperior, an & quomodo poßit inferiorem dæmonem tenere alligatum annulo, aut imagini.*

32 *Magi, an uirtute dæmonum poßint corpora localiter tranſmutare, hoc eſt, per multa terrarum ſpatia, ſumma (ut ferunt) celeritate.*

33 *Dæmones, & magi, quòd uirtute dæmonum poßint mouere, & transferre corpora de loco ad locum.*

34 *Magi an poßint pro ſuo arbitrio immutare corpora, alterando ſecundum qualitates, immittendo, & contra ſanitatem præſtando.*

35 *Dæmones, & magi, quòd uirtute dæmonis non poßint immediatè imprimere in rebus naturalibus, & materialibus aliquam formam, ut calorem, frigus, morbum, aut ſanitatem.*

36 *Magi, quòd uirtute dæmonum poßint mirabiliter*

tranſ

tranſmutare materiam, & naturas corporales, applicando ſemina rerum, & actiua paßiuis.

QVoniam in principio ſecundi ſenten. quem circa finem huius anni interpretamur, agitur de natura, & poteſtate angelorum tam bonorum, quàm malorum, & poteſtas malorum angelorum inter mortales plurimùm, ut opinio eſt, exercetur per magos. Ideo conſtitui hanc relectionem de magica habere. Et tota diſputatio habebit duas partes. In prima tractabitur de poteſtate & facultate magica. In ſecunda de licẽtia & iniquitate magicę artis, hoc eſt, quatenus, & quantũ liceat, aut non uti magicis artibus. Et ut ſcholaſtico ordine ex more procedamus, prima queſtio ſit, An *omnino ſit magica. Hoc eſt, an ſit inter mortales ars, uel facultas aliqua ad uidẽdum, & faciendum opera illa mirabilia, quæ de magis ſcribũtur, & circunferuntur: an prorſus omnia illa ſint uana, & cõficta ab impoſtoribus, & maleficis, & falsò credita à uulgi leuitate, & uanitate, ut quidam putant. Et uidetur ꝙ omnia illa ſint uana & fabuloſa. Primò, quia ſi fidẽ habere uolumus iis, quæ de magis referũtur, eadẽ opera credemus ea quę de Circe, & Medea, & aliis famoſiſsimis magis prodita ſunt, ut ꝙ non ſolum Poetę, ſed Varro narrat ſocios Diomedis in aues cõuerſos, quæ longo tẽpore pòſt circa tẽplum Diomedis

dis uolabãt: ꝗ ſocios Vlyſsis Circe mutauit in beſtias, & quòd Arcades quodã ſtagno traiecto conuertebantur in lupos. Et quòd alii de Medea ſcribunt, Aeſonem ſocerum à ſenectute in iuuentutem reuocaſſe, & iunctis draconibus per aëra uolaſſe. Credemus item mẽſam Solis, quam, teſte Hieronymo, Apollonius ut uideret, uenit in Aethiopiam, in qua epulæ ſingulis diebus ponebantur ſine humano ope, & multa his ſimilia. Quòd ſi hæc pro fabulis habemus, non eſt quare credamus, & recipiamus alia, quæ de magicis traduntur, iſtis nihil probabiliora, neq; minus abſurda. Quæ enim maior ratio eſt, ut credamus opera Zoroaſtris, & aliorũ, quàm Circes, aut Medeæ? Nec ſatis eſt allegare authoritatem famæ aut antiquitatis. Multa enim ſimilia multis ſeculis credita & celebrata ſunt, quæ tamen à uiris ſapientiſsimis pro uanis & falſis habentur. ut de Phœnice nominatim dicit Herodotus, de qua pulchrũ miraculum celebratũ, ſcilicet, nunquã eam quenquam mortalium uidiſſe, niſi in pictura, eſt certum. Et confirmatur. Nam ex miraculis, quæ uulgo narrantur, perquàm pauca ad ueritatem reducuntur: multo magis credibile eſt oĩa, quæ de magicis iactantur, ludibria eſſe, & prorſus conficta. Nec ego in quenquã hominẽ fide dignum incidi, qui aliquid magicũ ſe uidiſſe aut pro cõperto habere affirmaret. Secundo, Nam

non

non minor fama & opinio obtinuit de arte alchimiſtica, quæ montes aureos profitetur, & promittit, de cuius tamẽ uanitate, & irrito conatu, nemo eſt ita bardus, qui dubitet. Vnde non maior fides uidetur habenda magis, quàm alchimiſtis, qui ſpondent quas non præſtant diuitias, ut ait Ioan. 22. in extrauag. ſpondent. Tertio, Magi promittunt diuinationem futurorum, quam tamen neq; habere neq; præſtare poſſunt, ut certum eſt, & ſtatim diſputabitur: aliâs eſſent dii. Eſa. 41. Annuntiate quæ uentura ſunt in futurũ, & dicemus quia dii eſtis uos. *Eſaiæ 41.* Ergo pari ratione credendũ eſt, magos alia polliceri, quæ implere non poſſunt. Ad hanc quæſtionem non deſunt uiri docti, qui totam magicam non tanquam ſuperſtitionem ſeu ſuperſtitioſam, ſed tanquam falſam, & uanam atque impoſtricem condemnent, & nullius uſus, aut efficaciæ affirment, inter quos eſt Plinius multis locis. Sed peculiariter lib. 3. c. 1. & profectò magno argumento. Multi enim uiri, & magni, & potentes cùm magicis ſtudiis operã ſummo ſtudio dediſſent, nihil tamen facultatis, aut efficaciæ ſupra alios homines conſequuti ſunt. Inter quos fuit princeps Nero, qui huic arti ualidiſsimè incubuit, cui nõ opes defuere, non uires, non diſcendi ingeniũ, ad quem Mithridates Armeniorũ rex uenerat, & magos ſecum adduxerat, & technis, & ceremoniis eum initiauer

tiauerat:& tamẽ cùm regnũ ei Nero daret, hãc ab eo recipere artem nõ ualuit, proinde tãdem tãquam uanã, irritam, & inteſtabilem reliquit. Idem de Iuliano apoſtata legitur. Neq; eſt credibile homines minoris facultatis & fortunæ conſequutos quod tanti uiri tenere nõ potuerunt. Siue enim magicæ opes & uires naturales ſunt, nihil afferri poteſt ꝓbabile, quare Nero, & Iulianus non ſunt adepti facultatem, quam tantoperè affectabant, & nullo pretio nõ redimiſſent. Si autem dęmonũ uirtute & poteſtate abutuntur, neſcio cur dęmones humani generis hoſtes operam ſuã præſtare noluerint ſummis religionis hoſtibus, per quos nocere tantùm poterant, quam poſtremis hoſtibus tam facilè præbere dicuntur. Sed quia iſta ſententia
2 nec nihil, nec totũ dicit, ſit prima propoſitio, Eorum * quæ de operibus magicis, & mirabilibus referũtur, longè plurima ſunt falſa, & cõficta, & ex uanitate hominũ credita. Probatur primo, Quia pauciſsima ex omniũ hominum memoria referũtur, aut producuntur in hiſtoria à fide dignis, ut uidere eſt apud nobiliſsimos hiſtoricorũ, Diodorum, Herodotũ, Pompeium, Liuium, Plutarchum, Valerianum, qui ſine dubio, ſi quid de huiuſmodi admirabilibus pro cõperto habuiſſent, in hiſtoria referre non neglexiſſent. Et ſecundo item mirum eſt, cùm ex omnibus artibus ſemp perſeuerat aliquod

quod opus, ut ſtatuæ,& imagines à nobilibus pictoribus, & ſculptoribus, ab architectis nobilibus inſignia ædificia, magicæ uerò artes nulla imago,nullum pignus,aut ueſtigiũ habetur ex tanta multitudine imaginũ, ſtatuarũ,& annulorũ,quos illi quotidie fabricare dicũtur. Promittunt quidem magi miracula, & portẽta, ſed parturiũt montes, & naſcitur ridiculus mus. Secunda propoſitio, Non * omnia magorum opera ſunt uana & conficta. Iſta concluſio manifeſtè probatur authoritate Scripturæ, ut patet de magis Pharaonis, qui uirgas ſuas conuerterunt in dracones. Exod. 7.& de maga, quæ ſuſcitauit Samuelem,1. Regum 18. Item ſecundò, interdicitur magia iure diuino, ut patet in themate relectionis. Et Leuitic. 20. indicitur pœna mortis, ſi quis ad magos & ariolos declinauerit. Et in iure ciuili eſt capitale, ut patet in C.de maleficis.l.nemo.l.nullus.l.culpa. Itẽ in iure canonico 26.q. 5.per totũ.Non autẽ ita ſeuerè interdiceretur, ſi ars eſſet ſolum otioſa, & uana, & non eſſet efficax & pnicioſa.Itẽ Pſal.57.Sicut aſpidis ſurdæ & obturantis aures ſuas,quæ non exaudiet uocem uenefici incantantis ſapienter. Ex quo patet, ꝙ incantatio habet aliquã efficaciã.Item Matth. 24. Surgent pſeudochriſti, & pſeudoprophetæ,& dabũt ſigna,& prodigia,neq; alia gratia,aut arte,niſi magica.ergo.Et ut non deuorem

Exod. 7.
1.Reg.18.

uoremus & rapiamus ſine delectu omnem hiſtoriam,& totũ uulgi rumorem,tamen intemperantis,& impudentis eſſet pernegare nõnulla magiæ opera mirabilia, quæ uiri graues literis mandauerunt,ut Cicero cũ aliis locis, tum lib.de diuinatione: quędam etiã & Liuius, & Valeri⁹,& alii nobiles authores,& ut Ariſ.ait, quod famã obtinuit nõ eſt omnino falſum. Et Porphyrius dicit ita notum eſſe magorũ artificium, & ſupra mortalium conditionem opera quædã fieri,ut probatione nõ indigeant.Et ut omnia ceſſarent,ſatis eſt, quod de mulieribus noſtris quotidie pro certo inuenitur dilas Bruxas. Argumẽta etiam in cõtrarium perſuadent primam propoſitionem. Sed ad illud de Diomedis & Vlyſsis ſociis reſpondet Auguſt.18.de ciuitate Dei,transformationes illas,de quibus Varro loquitur,nõ eſſe ſecundum ueritatẽ,ſed ſecundum apparentiã per aliquod pręſtigium, phantaſia hominis per aliquam ſpeciem mutata:ut etiam dicit S.Tho. de potentia.q.6.art.5. ad 6. ¶ Sed ex hac ſolutione erit ſecũda quæſt.

S.Thom.

4 Dato* quòd ars magica ſit alicuius efficacię,an tota ei⁹ uis uerſetur circa illuſionẽ ſenſuum,& imaginationis: ita ꝙ ex parte rei nullus ſequatur effectus, nec ſunt uera, & naturalia, quæ à magicis fiunt,ſed ſolum fit præſtigiũ,& illuſio oculorũ, & ſenſuum,ſicut Auguſt. dicit de Diomedis & Vlyſsis ſociis. Et uidetur quòd omnia

omnia magorũ opera ſint huiuſmodi. Nam & de opere magorum, qui ſerpentes fecerunt, eſt opinio in gloſ. Rabani, Exod. 7. ꝙ non fuerit uera conuerſio uirgarum in ſerpentes, ſed ſolum per aliquam pretioſam illuſionem. Et ideo Augu. ad Simplicianum ponit tãquam probabile de illa ſuſcitatione Samuelis, quòd non fuerit uera, ſed aliquod phantaſma, & illuſio imaginaria diaboli machinationib⁹ facta. ergo idem poteſt exiſtimari de aliis omnibus magorum operibus, ſi de his, quæ in Scriptura habẽtur, ita putatur, & creditur. Item ſecundo arguitur uehementer ex c. epiſcopi. 26. q. 5. ubi refertur, quòd quædam mulieres ſceleratę dæmonũ illuſionibus, & phantaſmatibus ſeductæ, credunt ſe cum Diana nocturnis horis, uel cũ Herodiade, uel cum innumera multitudine mulierum equitare ſuper quaſdã beſtias. Et ſequitur quòd ſacerdotes per eccleſias ſibi cõmiſſas populo Dei omni inſtantia prædicare debent, ꝙ nouerint hæc omnia falſa eſſe, & nõ à diuino, ſed à maligno ſpiritu phantaſma mentibus fidelium irrigari arbitramur. Ex quo loco uidetur determinatum, ꝙ ea, quæ fiunt à maleficis, non ſunt uera, & realia opera, ſed tantũ phantaſtica, & præſtigioſa. Si enim ea, quæ faciũt, aut patiuntur maleficæ mulieres iſtæ, quas noſtri bruxas, Latini lamias, ſeu ſtriges appellant, omnia ſunt phantaſtica, & per illuſionem ſenſuũ

nihil eſt, quare nõ idem reputemus de aliis magorum operibus? Item tertio, Idem uidetur ex hiſtoria. Refert enim Cælius paſſeré quendam inter magicæ uanitatis ſectatores prima nocté conſueuiſſe refertiſsimum repente conuiuium hominibus diſcumbituris præmonſtrare, mox ubi cubitum fuiſſet, euanuiſſe omnia, ita ut nihil omnino uiſeretur. Et ſimile quiddã uulgò fertur de illo Marchione Santillanæ. Nec dubium eſt, quin epulæ illæ, & apparatus ueri nõ eſſent, ſed tantum oculorum præſtigia, & illuſiones. Item confirmatur ex eo, quod uulgo dicunt, Bienes del traſgo. nunquam enim uerũ theſaurum præſtat, ſed tantiſper ſub ſpecie auri relinquit carbones. Confirmatur ſecundo ex ipſo nomine magorum. uocantur enim omnes præſtigiatores. ¶ Ad hanc quæſtionem ſit prima propoſitio & unica. Eorum quæ à magis fiunt, licet nõnulla fiant ſolum per illuſionem & præſtigia ſenſuum, quædam tamen in re, & ſecundum exiſtẽtiam fiunt. Prima pars probata eſt ſufficienter. Secunda autem probatur. primo authoritate Augu. 3. de trin. c. 7. & 8. & 33. quæſtionum. q. 79. ubi expreſſè aſſerit, magos Pharaonis uerè conuertiſſe uirgas in ſerpẽtes. Et ſatis uidetur conſtare ex hiſtoria, quę poſtquam narrauit, quòd Aaron conuertit uirgam in ſerpentem, ſubiiciat, quòd malefici fecerunt ſimiliter, proiecerũtq; ſinguli uirgas ſuas, quæ

Auguſtin.

quæ

uerſæ ſunt in dracones. Et ita tenuit Sanct. Thom.de potētia.q.6.art.5.ad 8.licet Rapinon de uerbo mirifico contrarium ſentiat. Et expreſſè Origenes ſuper Marcum,hom.13.tenuit cum beato Auguſtino. Item uidetur probari ex illo etiam Pſal. 57. Sicut aſpidis ſurdæ,&c. Ex quo loco uidetur, quòd incantatores uerè faciunt ſerpentes, & habent effectum circa illas.Item probat S.Tho.de potentia.q.6.art.10. quòd aliquando in incantationibus audiuntur uoces magorum ab omnibus circunſtantibus; quòd fieri non poſſet per prçſtigium,& ſolum immutationem imaginationis, quia talis immutatio(ut ait S.Tho.lib.3.contra Gen.c.104. & uerum eſt) non fit integris & ſolutis ſenſibus exterioribus,ſed in dormientibus, uel qui raptum & ecſtaſin patiuntur,ut experientia docet. Vnde cùm ea,quç à magis fiunt,uideantur nonnunquam, & audiantur ſolutis ſenſibus exterioribus, ſignum eſt, quòd uerè fiunt, & non ſecundum apparentiam. Et confirmatur, quia Peripatetici negantes aliquid fieri à magis quod excedat facultatem cauſarū naturalium, ut infrà dicemus,tamen non audent negare huiuſmodi mirabilia uerè fieri à magis: quod tamen multum intererat ad opinionem ſuam tuendam: ſed conuicti ſunt hiſtoria, & experientia rerum. Ad argumenta autem facta in contrarium de ſociis Vlyſsis,& de ſuſcitatione S. Thom. Orig.

Samuelis &c. dicemus inferius, & ibi uidebitis quid de illis habeatur. ¶ Tertia quęſtio, quæ 6 ſequitur, ſuperior eſt, An * mirabilia opera magorum ſint omnia opera naturalia, hoc eſt, ex cauſis merè naturalibus, & non dependentia à ſubſtãtiis ſeparatis. Et uidetur quòd poſſint omnia eſſe naturalia. Nam primùm omniũ non eſt ſufficiens argumentum, quòd non ſint naturalia, quia ſunt inconſueta, & pręter ſolitum curſum naturæ. Vt ſi quis re uera per alchimię artem uerum aurum faceret, certe aliquid inſolitum faceret, & fortaſſe hactenus infectum: nullus tamen negaret opus eſſe naturę. Vnde uidetur rudis, & imperiti ingenii ſtatim damnare opus inſolitum, quantumuis mirabile, & referre in dæmonum poteſtatem. Item ſecundo magi operantur adhibitis certis rebus naturalibus & materialibus. Item ſub certo ſitu, & conſtellatione aſtrorum, & fabricantur ſuas imagines, & annulos, non ex quauis, ſed ex certa materia, & obſeruatis punctis, & motibus aſtrorum, quæ omnia fruſtra fierent, & adhiberentur, ſi effectus expectarentur à uirtute ſubſtantiæ ſeparatæ, & non à cauſis naturalibus, ergo uidetur dicendum, quòd opera magorum ſunt naturalia. Ad hanc quæſtionẽ Hermes Trimegiſtus, ut refert Auguſt. 8. De ciuitate Dei, cõtendit, quòd omnia opera magorum fiant uirtute naturali, & maximè

ıirtute cæleſti, nec oportet ex operibus iſtis
ümi argumentum ſubſtantiæ ſeparatæ. Et
adem eſt communis ſententia Peripatetico-
um. Vnde Alexander in libro de magis hanc
ɔpinionem multis uerbis defendit, & confir-
nat. Ad cuius probationem duo fundamen-
a præmittit. Alterum, quòd uirtus cæleſtis,
icet non formaliter, ſed uirtualiter eſt uirtus
ɔmnium elementorum & miſtorum, & habet
fficaciam omnium illorum. Alterum, quòd
nulta poſſunt fieri concurſu multarum cauſa-
um naturalium, quæ ab una tantum fieri non
oſſunt, ut manifeſtè conſtat. Ex quibus fun-
lamentis infert, quòd nihil obſtat, quominus
redamus, quòd in imagine, uel ſtatua, uel
nnulo aſtrologico fabricatis, & compoſitis
d certam influentiam, & poſitionem ſtella-
um ſit uirtus, & efficacia ad aliquos effectus,
d quos oportet concurrere multitudinem cau
ārum inferiorum. Et ſimiliter quòd adhibitis
ertis, & paucis ſeminibus, & cauſis naturali-
ɔus ſub certò ſitu, & concurſu ſtellarum, &
ſtrorum, ſequatur ſubitò opus, quod aliâs exi
get grande temporis ſpatium, & concurſum
olurium cauſarum inferiorum. Vt exempli gra
ia, Si magus uſus imagine uel annulo conuer-
eret ſubitò argentum in aurum, aut ex uirga
aceret ſerpentem, ut magi Pharaonis fece-
unt, non eſt quare negemus opus prorſus

eſſe naturale. Si enim aliquæ cauſę naturales conuertere poſſunt quamuis materiam in aurum aut ſerpētem, certè nihil inopinabile eſt, quod influentia cæleſtis opportunè adhibita, ſuppleat uicem omnium aliarum cauſarum. Imò inquit Alexan. mirum magis eſſet, ſi ſubſtantia ſeparata poſſet talis effectus influere, cùm nullam habeat proportionem ad tales effectus, non plus quàm ignis ad producendum aquam. Addunt Peripatetici, & fautores eorū, hiſtorias in confirmationem ſuæ ſententiæ. Vnde Danaſc. referente Cælio ſcribit Sarcham Indorum principē annulos ſeptem cōpegiſſe, ac ſeptem ſtellarū nominibus præſignaſſe, quibus mirificá opera ederet, quos etiam Apollonius tyrannus dono ab eo accepit, quorum beneficio contigiſſe, Apollonium iuuentæ nitorem prętuliſſe, & conſeruaſſe, quamuis annum centeſimum iam exceſsiſſet, cùm diebus ſingulis ſingulos annulos geſtaret ſecūdum dierum & planetarum nomina. Tertio, neque putāt prorſus abſurdum Gygis annulum illum Platonis credere, cuius & Cicero in officiis & Gregorius Nazanzenus in Mōnodia, naturalem meminit fuiſſe, & magorum artificii egregium opus, quem cùm Gygis geſtaret, quando uideri nolebat, paleam intra digitum uertebat. Qua ratione cùm in Lydorum regiam penetraſſet, regem cepit, ſeque regem conſtituit.

Quar

Quarto, Ad huius fidem opinionis etiã facit, quòd Philoſophi non reiiciunt imagines quas uocant aſtronomicas, quas adhibent etiam in curatione membrorum, ſeu morborum, inter quos unus fuit Marſilius Ficinus, qui inter medicamenta naturalia imagines ponit aſtronomicas, ut uidemus uulgò annulos ferreos geſtari ad certam ſtellarum poſitionem fabrefactos, quos putant certis ægritudinibus mederi. Sed pro determinatione quæſtionis quædam in medium afferenda ſunt, ſitque prima propoſitio, Aliqua * magica poteſt dici naturalis, & ſine commercio, & concurſu alicuius ſpiritualis. Ante probationem quæſtionis nota unum argumentum, quod remanet pro fulcimento illius opinionis. Nam Vuicleff. etiam de ſtatu innocentiæ, cap. quarto, ut refert Vualdenſis, de ſacramentalibus dicit, Adam habuit notitiam ad nominandum ſecundum proprietates naturales, naturas ſibi ſubditas, ſub quibus nominibus homini naturaliter obedirent, & huic reſeruantur reliquiæ poteſtatis innocentiæ in uocibus exorciſtæ, & naturaliter incantantis, & ad hoc credo uoces (inquit) Hebræas habere maiorem efficaciam. Hoc iam uiſo, pro probatione concluſionis, & eius declaratione eſt notandum, quòd nomen magiæ de ſe non importat artem aut facultatem extra uel ſupra

omnem uirtutem & efficaciam cauſarum naturalium. Hoc patet, quia ſi hoc eſſet de ratione uel ſignificatione magicæ, non relinqueretur locus dubio, aut diſputationi, an effectus & opera magorum poſsint eſſe à ſolis cauſis naturalibus, quæ tamen quæſtio fuit multum iactata inter Philoſophos, & adhuc ſub iudice lis eſt. Sed uidetur nomen magicæ à principio receptum pro arte & facultate ad efficiendum & patrandum opera occulta, & mirabilia, non ſolum extra ſolitum rerum curſum, ſed ſupra hominum opinionem, & captum. Hoc ſuppoſito, probatur concluſio primo, Pauci hominum cognoſcere poſſunt, cùm nec ſenſu poſsint comprehendi, nec aliqua ratione inueſtigari. Ars ergo, & facultas huiuſmodi rerum & uirtutum merito magica dici poteſt, quia ſit effectrix, & operatrix huiuſmodi operum, & effectuum, quorum ratio comprehendi, aut intelligi mente non poſsit. Vnde ſi magnetis uſus uulgo ignotus eſſet, & aliquis recens primum oſtenderet, magus uulgo putaretur, & haberetur: eſſet enim admirabilis, & incredibilis operis au-

Auguſt. thor, & effector. Vnde Auguſtinus 21. De uit. capit. 4. tanquam pro miraculis refert ſe uidiſſe annulum ferreum à magnete pendentem, qui rurſum ſecundum annulum traxit, & ille rurſum ſecundus tertium, & ſic uſque

ad

ad certum numerum, ut uelut catena texeretur. Et item aliud mirabile ſcribit ſe accepiſſe à coëpiſcopo Seuero, uerti ſcilicet uirgam ferream ſuper argentũ concitatiſsimo curſu, cùm aliquis magnetem infra moueret, quod opus nunc iam nemo miraretur, cum iam uulgata ſit uirtus & efficacia. Sed illud mirabilius, quòd idem aſſerit magnetem non rapere ferrum, ſi iuxta eum adamas ponatur, & ſi rapuerit, remittere. Itaque non uidetur magica naturalis eſſe, niſi quædam pars ſecretioris & reconditioris Philoſophiæ, quæ ſi notior fiat, & in conſuetudinem uenire incipiat, non ſolum uulgi, ſed etiam philoſophorum deſinit uideri & uocari magica, ſed cum aliis artibus annumeratur. Item dici poteſt de arte alchimiæ, quæ ſi ars eſt (quod ego non credo) magica dici poteſt, cum ſit ſecretum & myſterium doctiſſimis & peritiſsimis philoſophorum ignotum. Probatur ſecunda concluſio, Quia non eſt dubitandum (in quo Alexander rectè ſenſit) quòd aliquid inſigne, & ſingulare, & præter conſuetum ordinem naturæ, ſeu rerum contingere poſsit, ad certum ſitum, & ordinem aſtrorum adhibitis paucis rebus naturalibus, quale opus etiam nullis cauſis inferioribus confici poſsit. Qui ergo huiuſmodi artem & facultatem haberet, ſiue à maioribus traditam, ſiue experimentis & caſu repertam, ſiue etiam

à ſubſtantia ſeparata reuelatam, merito magus
8 dici poteſt. Item * ſummi philoſophi fuerunt magiæ ſtudioſi, ut Democritus, Pythagoras, Empedocles, Plato, & inter noſtros Albertus. Tertio confirmatur, quia in nonnullis rebus naturalibus inueniuntur mirabiles effectus, & prorſus ſimiles magicis operibus, ut eſt illud, quod Ariſtot. refert lib. de mirabilibus de lapide molari, qui in Tigride reperitur, quem qui portauerit, non uiolabitur à feris. Item herbam chariſiam reperiri in mõte Egero, quam ſi mulier portauerit, homines ad ſui amorem pelliciet. Et item illud quod de dictamo herba certiſsimi uthores tradunt, capras in Creta cũ eam ederint, ſagittas excutere. Et alia non pauca huiuſmodi, quæ non à magis, ſed à doctiſsimis philoſophorum monumentis prodita ſunt. Non ergo ut ſtatim aliquid ignotum & ſtupendum uidemus, continuò pro ſuperſtitioſo damnandum quis diceret. Item quod omnes aſſerunt de herba pici, Hiſpanè, el pito, quæ feras etiam ferreas aperit. Item illud uideri poſsit magicũ, quod Plinius libro 7. ſcribit, hominis ſaliuam pernicioſam eſſe ſerpentibus. Item quis non diceret magi-
Auguſt. cum eſſe, quod idem Auguſtinus ubi ſuprà capit. 5. inquit, in Epiro eſſe fontem, in quo faces ardentes extinguuntur, & extinctæ accenduntur? Non ergo ſtatim ut aliquid igno-

tum

tum uidemus, & ſtupendum, reclamandum eſt continuò, & pro ſuperſtitioſo damnandum, ut iam uidemus. Secunda propoſitio, Præter * hanc magicam naturalem non eſt dubitandum, quin ſit alia ars magica quæ non uiribus, & cauſis naturalibus conſtat, ſed poteſtate aliqua, & uirtute immateriali, & ſeparata nititur & utitur. Hæc ergo probatur à Sancto Thoma, libro tertio, ſuper Geneſ. capit. 104. Primo, Quia aliqui effectus magicarum artium referunt, & pro certo comperti ſunt, qui non poſſunt referri niſi in cauſam & naturam intellectualem. ergo non poſſunt uniuerſaliter omnes effectus magicarum artium referri in cauſas naturales, & in corpora cęleſtia. Aſſumptum probatur, quia magi dant reſponſą dę occultis, ut de furtis, & theſauris. Item aliqui per magicas artes conſecuti ſunt ſcientiam rerum, & artes liberales, & alia huiuſmodi, quæ pro certò de magis referuntur. Item aliquæ ſtatuę magorum loquutæ comperiuntur, & reſpondiſſe ad quęſita de diuerſis. Hec, & id genus alia, licet rara, manifeſtũ eſt, niſi ab intellectu proficiſci nõ poſſe. Secũdo argumẽtatur S. Tho. Vel ſtatuæ magorum ſunt animatę, uel non. Si primum, cõtrà, Nam principiũ uiuendi eſt omnibus uiuẽtibus forma ſubſtantialis. uiuere enim eſt eſſę uiuentibus, ſecundo De anima: ſed ſtatuæ S.Thom.

ſtatuæ non receperunt formam aliquam ſubſtantialem magico artificio, quia nõ amittunt formam ſubſtantialem, quam prius habebant. Manet enim aurum aurum,& argẽtum argentum. non ergo eſt poſsibile, quòd huiuſmodi ſtatuæ recipiant formam ſubſtantialem aliquã, quæ ſit principium uitæ. Item non eſt uita ſine curſu: ſtatuæ autem magicæ non ſunt ſenſibiles. Primus enim ſenſuum eſt tactus, qui non conuenit niſi in organo temperato, qualis temperies non eſt in lapide, uel in metallo, ex quo fit ſtatua: non ergo eſt poſsibile, quòd huiuſmodi ſtatuæ habeant principium uitæ. Si autem non uiuunt, contrà, Quia inanimata non mouent ſe, ſeptimo Phyſicorum: ſed magi, ut fertur, faciunt ſtatuas moueri nullo impellente. ergo oportet dicere, quòd illum motum habent ab aliquo motore extrinſeco, & uiuente, & non à uirtute cæleſti, uel aliqua uirtute materiali. Tertio arguitur, Nam quęcunq; fiunt uirtute cæleſtium corporum, ſunt formę naturales rerum materialium. quod igitur nulli rei eſt naturale, non poteſt fieri uirtute cæleſtium corporum: quædam autem talia fieri dicuntur à magis, ut quòd ad præſentiam alicuius quęcunque feræ pandantur: item quòd aliquis fiat inuiſibilis, & alia huiuſmodi. non ergo hæc referri poſſunt in uirtutem cæleſtium, ſed in aliquam poteſtatem ſeparatam

tam

tam, & inuiſibilem. Quarto, Quia effectum naturalem uirtutis cæleſtis contingit inueniri ſine artis operatione. Et ſi enim aliquando artificiosè operetur aliquis ad generationem ranarum, ſerpentium, aut huiuſmodi: contingit tamen hęc fieri ſine ullo artificio. Sed nonnulla profitentur magi per magicam artem, quæ per aliam uirtutem naturalem non inueniuntur, ergo oportet ut illa ſint non à uirtute cæleſti, ſed ab aliqua ſubſtantia ſeparata. Et hæc eſt ſententia omnium Platonicorum, ut Porphyrii, Iamblicii, Plotini, & aliorũ ex eadem ſecta. Hoc ergo tanquam uero, & recepto pro certo, quòd magorũ opera tribuenda ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ, reſtat ut ponamus quartam quæſtionem talem, ¶ An * author, & fautor magicorum operum ſit malus dæmon, an referenda ſint potius in bonos angelos, uel in ipſum Deum omnipotentem. Et ante omnia oportet ſcire, an omnino ſint dæmones. Nam quidam putant, quòd hominum uanitas & ſuperſtitio dæmones inuenerit, aut fecerit, de qua re in uera religione dubitari nullo modo poteſt: tota enim Scriptura ueteris & noui Teſtamenti plena eſt teſtimoniis, ubi planè, & diſertè dæmones eſſe aſſumuntur. Et ratione probatur. Leuitic. enim 17. interdicitur immolari hoſtias dæmonibus. Et Deuteronom. 32. in Cantico Moyſi contra impietatem & ingratitud *Leuit.17.* *Deut.32.*

gratitud

gratitudinem populi dicitur, quòd immolauerunt dæmoniis,& non Deo. Et 2.Paralip.2.
2.Paral.2 dicitur de Hieroboam, quòd conſtituit ſacerdotes excelſorum, & dæmoniorum. Et apud Tobiam prolixior hiſtoria texitur de dæmonio illo nomine Aſmodæo. Et in pluribus Doctoribus frequens eſt mentio de dæmonibus, nec opus eſt aut plura ex ueteri Teſtamento, aut aliquid ex nouo in re apertiſsima citare. Vnde & mirum uideri poteſt, quomodo Sadducæi negauerint ſpirituum aliquem eſſe, ut
Actu. 83. legitur Actuum 23. qui certè legem recipiebant, nec à conſortio templi,& ſacrificiorum
Ioſephus. excludebantur. Et Ioſephus 2.lib. de bello Iud. & antiquitatum 13.&18. dicit de Sadducæis, quòd legem (ſine aliis tamen obſeruationi-
Iob 1. bus) cuſtodiebant. Item Iob 1. Cùm ueniſſent filii Dei ante faciem Domini, affuit etiam Satan inter eos. Et ubicunq; in Scriptura inuenitur mentio de illo. Sed quàm certum eſt in Scripturis dæmones eſſe, tam fuit olim dubitatum,& controuerſum inter Philoſophos; Peripatetici enim pro maiori parte negant dæmones eſſe prorſus. Nec dubitatur, ut ait Auerrois, in epiſtola de reſurrectione, quin hæc fuerit ſententia Ariſtot. qui nullas nouit ſubſtantias ſpirituales præter motus orbium: Quod etiam putauit ſe demonſtraſſe 12. Metamphy. & in lib. de cœlo. Et de arreptitiis, qui uidetur

uidentur à dæmonibus teneri, dicit uexari, ab humore malancholico in Problema. parte trigeſima: & Alexander quidem inter Peripateticos conſtanter tuetur hanc partem. Quæ opinio ante fuerat Democriti, de quo hiſtoria ſcribitur, quòd cùm adoleſcentes quidam perſonati in dæmonum habitum & figuram ad Democritum noctu penetraſſent, quaſi hominem territaturi, ille prorſus ſecurus nullos dæmones eſſe, Deſinite, inquit, deſinite: ita certus erat nullos dęmones eſſe. Putant autem Peripatetici uulgi perſuaſionē & opinionem de dæmonibus inde obrepſiſſe, quòd uiri ſapientes hæc terriculamenta cōmenti fuerunt, ut ait Auerrois, ad arcendos, & terrendos improbos à ſceleribus, quaſi poſt hanc uitā mortalem ſuperſint ultores malorum, quos dęmones uocant. Et nominatim Simplicius & ipſe Peripateticus, lib. de Anima Pythagoram tradit huius inuenti & figmenti primum authorem. Ex qua ſententia illa opinio orta eſt, quam ſuprà recitauimus, quòd omnia opera magorum ſunt naturalia. Sed contra Ariſtot. & Peripateticos ſit prima propoſitio ad quæſtionem principalem; Quòd ſtando * etiam in recta & legitima philoſophia, nullo modo eſt negandum dæmones eſſe. Hæc concluſio, ſententia fuit omnium antiquorum Philoſophorū Empedoclis, Pythagoræ, Socratis, Platonis.

Prima propoſitio contra Ariſtot. & Peripateticos.

tonis. Vnde & Plato in Politica tyranni, dicit animas impiorum poſt mortem cruciari ab ultoribus. Et in ſympoſi. dæmones apertè ponit. Quod idem facit Xenocrates in libro de morte. Nam de Socrate dubium non eſt, qui etiam dæmonem ſe habere profitebatur tanquam authorem, & uelut præceptorem Philoſophiæ, quam ſuggerere ſuis auribus curabat, & contendebat. Sequitur enim hanc opinionē tota turba Platonicorū. Herma. Mercurius in Pimādio, Proculus in Alcibiade, Iamblicus de myſteriis Aegyptiorum, Caladius in cōmento, Porphyrius in libro de occaſionibus, Plotinus in lib. de proprio cuiuſq;, Apuleius, qui etiam de Socratis dæmone librum ſcripſit. nec in hac re peripatetici omnes auſi ſunt Ariſt. ſequi, ſed plures ab eius ſentētia deuiarunt. Vnde & Porphyrius citat pro eius ſentētia magnum Theophraſtum, in qua etiam fuit Ammonius philoſophus, Auicenna, & eius ſocius Algazel. Imò ipſę Ariſt. aliquando uidetur non fuiſſe alienus ab hac opinione, qui in lib. de mirabilibus dicit, referente Apuleio, Lemures, & Lamias habitare in orbe triſti. Pro hac opinione pauca uel nulla poſſunt fieri argumēta philoſophica: ſed cū etiā in contrariū nulla adducātur, talia ſufficere deberēt cū authoritate ſummorum philoſophorū fama publicà & æterna. Nam & ipſe Ariſt. mundi æternitatem probare

nititur

nititur ex memoria patrũ per manus tradita, & relicta. Et eſt ſententia ueridica, quòd nonnunquam aliquid ex opinione & perſuaſione communi probatur. Secũdò etiã probatur ex operibus magorum, quæ, ut probatũ eſt, neceſſe eſt referre in aliquã ſubſtãtiã ſeparatã, &, ut ſtatim probabiť, nõ poſſunt tribui nec Deo, nec bonis angelis: ergo oportet ea aſsignare dæmonibus. & certè, ut omittamus authoritaté religionis & ſcripturarũ, ueheméter confirmatur hæc ſentẽtia ex eo, ꝙ barbari homines, nec perſuaſi, nec decepti à philoſophis, ut peripatetici calumniãtur, eandé retinent fidé, & opinioné, nec dubitant dæmones eſſe, quales ſunt iſti, qui ab Hiſpanis ante aliquot annos reperti ſunt, in quos publica fama eſt dæmones eſſe, & non rarò aliquibus in ea regione apparuiſſe. Sed urgent peripatetici, obiicientes, quòd dæmones ſi ſunt, nullum ordinem, nec locum naturalem uidentur habere in orbe. Nec enim ordinantur ad res corporeas, & multo minus ad incorporeas, ſi quæ ſunt: unde uidentur fruſtra eſſe in rerum natura, atque adeò non eſſe. ſed hoc argumentum forſaſſe ſatis probat, quòd dæmones non ſunt per ſe in orbe, nec ſunt partes ſeu pars publica mundi, ſed per accidens, hoc eſt, ex malitia eorum ex ſubſtantiis cæleſtibus redacti ſunt in ſubſtantias inferiores, & infra cæleſtes,

quos

quos uerbo Græco dæmonas appellant, quod paripatetici ignorantes, nihil mirum ſi homines alioqui ſapientes in hac parte lapſi ſunt. ergo hoc fundamento firmiter iacto, redeundo ad quæſtionem, dubitatur, an opera magica referenda ſint in Deum, uel in angelum bonum, an in dæmones iſtos. & uidetur, quòd poſsint, & debeant referri in Deum. Primò, quia magis nihil aliud tribuitur, niſi quòd faciunt opera mirabilia, id eſt ſupra cauſas naturales, ſed per gratias, quas theologi uocant gratis datas, fiunt ſimiles operationes, ſcilicet ſupra totam facultatem naturæ. Cum ergo gratiæ ſint à Deo, nihil uidetur obſtare, quominus magi credantur habere facultatem illam à Deo. Nec ſufficit dicere, quòd gratiæ dantur ad effectus excedentes totã facultatem naturæ creatæ, etiam angelorum, & dæmonum. Ex quo conſtat eſſe à Deo. Nam inter gratias annumeratur gratia linguarum, & ſanitatum, ut patet 1. Corin. 12. Sed utrunque non excedit poteſtatem angelorum, & dæmonum, qui certè nouerunt omnes linguas. ergo ex hoc non habetur differentia inter magicas artes, & gratias. Nec iterum ſufficit reſpondere, quòd magi ſunt nequam uiri, & ſceleſti: contrà autem habentes gratias, ſunt uiri boni & pii. ergo Nã primo hæc diſtinctio eſt per accidens, & non eſt diſtinctio rerum ſed

ſubie

ſubiectorũ,ut S. Tho.dicit 2.2.q.172.art.4.& q.178. art.2. Et præterea nihil prohibet, quin mali habeãt gratias,ut uidetur ex illo 1.Corin. 13 Si habuero omnem fidẽ,ita ut mõtes tranſeam, charitatem autem non habeam, nihil ſum.Vnde uidetur,quòd poſsit etiam eſſe gratia miraculorum ſine charitate. Et Hieronymus ſuper illud Matt.7.Nõne in nomine tuo prophetauimus,& uirtutes multas fecimus?dicit prophetare,uel uirtutes facere,& dæmonia eiicere,interdum non eſt eius meriti, qui operatur.Imò Auguſt.libr.83.q.affirmat quædam miracula ſceleratos homines facere,quæ boni facere non poſſunt. & Balaam habebat gratiam prophetiæ, ut patet Nume.21.& 23. & 24.& tamen erat malus,& magus, ut gloſſ. dicit,Numerorum 22.& Orige.homi.13.ſuper Nume.ergo malitia & bonitas non poteſt eſſe differentia inter magicas artes,& gratias. Et iterum nec ualet dicere, quòd magi in malos fines utuntur magicis artibus, habentes autem gratias non abutuntur illis in malos fines. Nam iterum hæc differentia eſt extrinſeca, & per accidens, nec inconuenit magum uti ſua facultate propter bonum finem, ut ad ſoluendum maleficiatum, aut ſanitatem conferendam.& ſi habentes gratias poſſunt eſſe mali,ut dictũ eſt,poterunt abuti gratia omnino.ergo nõ apparet quare facultas ma

S. Thom. *1. Corin. 13.* *Matth.7.* *Auguſt.* *Orige.*

gica non poſsit referri in Deum authorem, ſicut & gratiæ gratis datæ. Vnde uidetur ſolui argumentum S. Thom. de potentia, q.6. artic. 10. Et contra Gent. c.106. quo uult probare, quòd magica opera non referuntur in Deum, aut bonum ſpiritum: quia boni ſpiritus non cooperantur hominibus ad illicita opera perpetranda, quod plerunque fit per artes magicas. patet inquam argumentum non procedere. Secundò confirmatur de his hominibus, quos Hiſpani ſalutatores appellant qui (ſi uulgo credimus) opera faciunt ſupra facultatem naturalem, & tamen utplurimum ſunt homines perditi, & peſsimis moribus: tamen credimus eos gratiam ſanitatis habere à Deo, neque pro maleficis habentur, neque puniuntur. Vnde ergo conuincere poſſemus, ſi quis magicam exerceat, quòd à dæmone potius quàm à Deo habeat. Tertiò, quòd ſi omnino non placet referre magicas artes in Deum, ſaltem non uidetur quare non referantur in bonos angelos potius quàm in malos. primò, quia certum eſt, quòd non minorem habent poteſtatē boni angeli, quàm mali. ergo ſi credūt mali angeli communicare ſuā poteſtatem malis hominibus, quare non ſunt credendi boni angeli communicare ſuam poteſtatem bonis & piis: & ſic ſaltem erit aliqua magica pia, & bona, quæ bonos angelos habeat patronos.

tronos. Item quartò, ſi dæmones flectuntur precibus,& ſacrificiis,ut operentur mirabilia ſecundùm uota impiorum, & ſacrilegorum, quare etiam non boni angeli flectuntur precibus piorum,& bonorum,ut in fauorem eorum faciant aliqua mirabilia? Item quintò, ſaltem ad diſoluenda maleficia,& incantationes maleficiorum, quare non ſperandum eſt, quòd boni angeli communicent poteſtatem & uirtutem ſuam,cùm omnino ſit certum,bonos angelos propenſiores eſſe ad beneficia cõferenda, quàm dæmones ad maleficia? Item aliqui Magi utũtur ſolis uerbis ſacris,& ſigno crucis,ut mulierculæ iſtæ,quę,neſcio quæ his ſignis faciũt. Itẽ ſextò, cũ boni angeli poſsint præſtare ſanitatẽ præter ſolitum curſum naturę,reuelare theſauros, dare ſcientias,& artes humanas, quare ſi aliquando aliquid huiuſmodi contingat, quare, inquam referamus ſemper in malos angelos, nũquam in bonos. & ſi dicas,quòd cùm hæc fiant uirtute diuina, aut angelica, non dicuntur fieri arte magica, ſed ſolùm quando fiunt dæmonis concurſu, & uirtute,iam diſputatio tota erit de nomine, & fruſtra diſputant doctores qua uirtute Magi operentur. At pro ſolutione quæſtionis & dubii ſit prima propo-
1 ſitio, Eadem* opera, uel ſimilia fiunt per artes magicas, & per gratias gratis datas. Pro-

 batur.

batur, Nam ad gratias pertinet dęmonia eiicere, ſerpentes tollere, ſanitatem conferre, linguis loqui, ut patet Marci ultimo, & 1. Corin. 12. ſed hæc fiunt à magis. ergo eadem opera ſunt utriſque communia. Secunda propoſi-
13 tio, Aliqua* opera fiunt à magis, quæ nullo modo fiunt per gratias, & econtrario. Hæc patet, Nam magi operantur maleficia multa, & beneficia, quæ nullo modo competit gratiis gratis datis. econtrario autem in gratiis eſt prophetia, quam magi nullo modo habent, ut infrà diſputabitur. ergo concluſio eſt manifeſta in utranque partem. Tertia pro-
14 poſitio, Magi* nihil operantur aut poteſtate diuina, aut poteſtate angelica. Hæc probatur primo, quia aliâs magicæ artes non eſſent in uniuerſum interdictæ & iure diuino & humano, ut ſuprà oſtenſum eſt. Item ſi magi uterentur poteſtate diuina aut angelica, magica non eſſet ars, ſed gratia, & donum. Non enim aut Deus, aut boni angeli alliciuntur in opera hominum arte & diſciplina, ſed pietate, aut propria Dei & angelorum bonitate, & gratia. Item tertiò, Certè procedit argumentum recitatum ex Sancto, Thoma. dato enim, quòd mali poſſunt aliquando etiam miracula facere, non tamen hoc habent habitualiter, nec dicuntur habere gratiam, licet

nonnun

nonnunquam mirabilia per eos fiant propter reuerentiam nominis Chriſti, ut patet Matthæi 7. uel ad amplificationem religionis & fidei, qua neceſsitate, aut opportunitate ſublata, nulla ſupereſt in malis facultas ad huiuſmodi opera: magi autem operantur ex habitu quomodocunque uolunt. & præterea pernicioſè, & cum magno hominum nocumento ſæpe operantur: unde conſtat non habere facultatem uel à Deo, uel à bonis angelis. Item quartò, Quia, ut ait Sanctus Thom. contra Gent. ubi ſuprà, in operationibus magicarum artium contingit magna incongruitas, & diſſonantia rerum, quæ nullo modo poteſt tribui bono ſpiritui. requirunt enim huiuſmodi artes (ut magi dicunt) hominem reuera non attractatum, cùm tamen plerunque adhibeantur rebus amatoriis ad illicitos concubitus conciliandos. Item licet magi uideantur habere ſcientiam occultorum, tamen nunquam, aut raró extendit ſe notitia eorum ad certas artes, & ſcientias, ſed in minimis quibuſdam, ſicut in inuentione furtorum, in deprehenſione latronum. unde conſtat, quòd ſpiritus, quibus innituntur magi, aut ſunt ignorantes, aut inuidi, quia aut non poſſunt, aut nolunt impertiri ſuis, niſi hæc minima, & inutilia, unde non

ſunt boni ſpiritus.Itẽ quintò,cõſtat quòd boni ſpiritus nõ delectantur,nec utuntur præſtigiis, aut mendaciis:Magi autem plerunque ludificant homines,& decipiunt. Item utuntur in ſuis operibus & incãtationibus non ſolùm mendaciis,ſed impoſsibilibus quibuſdã imprecationibus.comminantur enim impoſsibilia, ut ꝙ deponant ſidera,quòd uertant cœlũ,aut ſolem retro,ut narrat Porphyrius in epiſtola ad Anebriotem,& multa huiuſmodi uana inueniuntur inter artes magicas,quæ manifeſtè conuincunt non eſſe à Deo, neque à bonis
15 angelis. Secunda concluſio,Magi* in ſuis operationibus nonnunquam utuntur facultate ſolùm naturali Hæc propoſitio probatur, Quia,ut ſuprà dictum eſt, aliqua eſt magica naturalis ad operandum mirabilia, & maximè utuntur herbis Magi uulgo ignotis, quæ continent præſentanea & efficacia remedia contra morbos, & alios effectus mirabiles habent, ut de corio ceſia, & calicia herba, qua aquam glaciari refert Plinius libro 24. cap.17. ex his enim ortum habuit magica, ut Plinius dicit 3.lib.cap.1.Item de menarde, cuius ſucco protinus ictus ſerpentum ſanantur:& uarias,& multiiugas herbas refert Plinius, quibus Magi utuntur, uel ad morbos depellendos, aut etiam inferendos,quæ cum ſint aliis ignotæ, & uelociſsimæ operationis,

pro

pro miraculo ab omnibus habentur. Potuerunt autem magi huiuſmodi uirtutes herbarum ſcire, uel traditione magnorum in medicina uirorum: quales fuerunt Pythagoras, Democritus, Empedocles. Aut etiam dæmone reuelante, qua reuelatione ſemel facta, ſequentes Magi uti potuerunt naturaliter, & ſine cõcurſu nec boni nec mali ſpiritus. Et uulgares magi plurimùm hac ratione impo nunt hominibus, & decipiũt uanos homines. Cùm enim aliquid huiuſmodi mirabile quidem, ſed reuera publicum & naturale præſtãt, pollicentur multa alia maiora, & mirabiliora, quæ tamen rarò implent. Sexta propoſitio, Operationes *Magorum ſupra facultatem naturalem malorum dæmonum poteſtate & uirtute fiunt. Hæc patet ex ſuperioribus. nam ſi huiuſmodi opera excedunt facultatem naturalem, & nõ poſſunt referri in bonos ſpiritus, neceſſe eſt ut referantur in malos. Et hæc eſt ſententia ſancti Thomæ de potentia, & contra Gentiles, ubi ſuprá. Et eſt determinatio Origenis homilia decimatertia Numeri. & libro tertio in Iob. & eſt etiam determinatio ſanctorum, ut Auguſtini, ſecundo de doctrina Chriſtiana, & tertio de trinitate, & multis aliis locis prolixè diſputat, & oſtendit, quem uide. Ad argumenta in contrarium. Ad primum, quod eſt principale, reſpõdetur, quòd

S. Thomas.
Origenes.
Auguſtinus.

 quam

quamuis ita ſit, ut dictum eſt, quòd eadem opera poſſunt fieri à magis & à non magis, tamen non eſt difficile intelligere differétiam inter magum & non magum. Et primum omnium, quantùm ad acquiſitionem facultatis, qua aliquis operatur huiuſmodi mirabilia, ſi enim habetur facultas per modum diſciplinæ & artis, hoc eſt, per libros, aut præceptores, manifeſtum eſt illam facultatem non eſſe gratiam gratis datam, ſed ſi non excedat facultatem rerum naturalium, potuit eſſe peculiaris aut ſecreta medicina, aut ſi excedat facultatem naturalem, ſequitur quòd eſt uera ars magica & dæmoniaca. Item, ſi tales utantur uerbis ignotis, aut etiam certis characteribus, aut aliis uerbis non ſpectantibus ad effectum, qui ſperatur aut quæritur ex tali operatione, manifeſtum eſt non eſſe grátiam, ſed magicá. Item, etiam ſi utantur ſigno crucis, & ſolis uerbis ſacris & religioſis, tamen ſi ſint ritus & obſeruantiæ peculiares & determinatę, ut certis horis, ad certum ſitum ſtellarum, ſub certo numero crucium, candelarum, ita ut non ſperet efficaciam operis aliter, nec alio modo, certum eſt non eſſe gratiam, ſed magicam. Item, ſi utuntur actibus & factis indifferentibus ad effectum, etiam eſt magica. Vt ſi ad expulſionem dæmonum radunt pilos, aut capillos, aut aliquid huiuſmodi, eſt magica mani-

feſta

ſeſta. Hæc omnia patent. nam ueri ſancti, qui gratiam Dei habent, nunquam utuntur talibus ritibus & obſeruationibus. ergo ſignum & argumentum efficax eſt, quòd qui huiuſmodi utuntur, non operantur ex gratia, ſed ex uirtute dæmonum, nec gratiæ per diſciplinam & artem poſsidentur. ſed, ut ait Apoſtolus, omnes gratias operatur unus & idem Spiritus, diuidens ſingulis prout uult: magi autem alii ab aliis accipiunt aut artem, aut facultatem. Et licet bona, aut mala uita non ſit omnino efficax argumentum; an uirtus faciendi huiuſmodi mirabilia ſit à Deo, uel à dæmone, tamen eſt magnum indicium: unde qui hæc operantur, ſi prorſus ſint homines improbatæ uitæ, credendi ſunt potiùs malefici, quàm gratiarum poſſeſſores. Et ſic ad tertium argumentum, quod uidetur maius, reſpondetur primò, quòd non eſt negandum, quin boni angeli communicent aliquando ſuam poteſtatem ad præſtandum hominibus beneficia. ſed hoc faciũt, non ſicut magi ad oſtentationẽ, uel ſicut dęmones, ut colãtur ab hominibus, ſed ſolũ ex charitate hominum, & ut Deo ſoli gratiæ habeantur & referantur: & ideo faciunt occultè regulariter, licet etiam uiſibiliter aliquando aliquid tale faciant, ut de Raphaële apud Tobiam, qui illo modo

modo, quo Magi ſolent, uſus eſt corde & felle & iecinore piſcis ad expellendum & reiiciendum dęmonem à domo Raguelis, & poſtea ad reſtituẽdũ oculos Tobię. In quo uno facto ſatis intelligitur, & poſſe bonos angelos præſtare omnia, quæ mali dant, & uelle ſi ita expediat. Nec eſt dubitandum, quin multo plura beneficia recipiant homines à bonis angelis, etiam in ordine ad temporalia bona, quàm ab omnibus magis. Et primùm cùm ſancti angeli ſint de numero beatorum, fortaſſe nũquam ſe miſcet rebus humanis, & terrenis, niſi ſpeciali mãdato Dei: & ideo omnia beneficia, quæ homines recipiunt, quæ uidẽtur eſſe ſupra ſpem, & facultatem naturalem, omnia tribuuntur particulariter Deo authori, ſiue ſint immediatè à Deo, ſiue mediantibus Angelis. Imò hîc ponitur una cauſa, cur angeli non operentur uiſibiliter & apertè, ne pro diis ab hominibus colantur. facilè enim homines diuinitatem irrogarẽt illis, quos mirabilia operari conſpiciunt, ut Actuum 14. in Lycaonia cùm Paulus Lyſtris claudum quendam in nomine Ieſu ſanaſſet, homines uolebant Paulo tanquã Deo ſacrificare: quod maius periculũ eſſet de angelis, qui tam propè uidẽtur accedere ad dignitatem, & ideo ſoliciti ſunt, ne hanc occaſionem præbeant hominibus. Vnde cùm Ioãnes

Apocal.

(Apocal.19.)uidiſſet angelum,& corruiſſet ut adoraret eum, Vide, inquit, angelus ne feceris, conſeruus enim tuus ſum & fratrum tuorum. Et per hoc patet ad quartum & quintũ & ſextum. Fatemur enim, quòd boni angeli flectũtur precibus & ſacrificiis bonorum,& opera illorum diſſolui maleficia & prçſtigia malorum angelorum, & multo maiora cõtingere bona, quàm ſit reuelatio alicuius theſauri aut furti. Et ita tenendum eſt tanquã certum, quòd magicç artes utuntur dæmonũ uirtute & authoritate,& non bonorum angelorum in ſuis maleficiis. Ad ſolutionem ſecundi argumẽti, quç oblita eſt de ſalutatoribus, certè non ſatis mihi conſtat quid ſentiendum, aut pronuntiandum ſit, cùm uideamus ex maiori parte eſſe hõmines minùs probatæ uitç, & etiam uti aliquibus obſeruationibus, non quidem adeo ſuperſtitioſis, ſed nec ſatis religioſis, multùm uereor, ne ſint impoſtores, & nullam efficatiam habeant,& ſi qua habent, ne illa ſit potiùs à dæmone, q̃ à Deo. Sed hæc dico non diffiniẽdo. nam gratiæ dantur propter bonũ commune. Fieri poteſt, ut Dominus illã miſericordiã uelit impartiri hominibus per iſtos, qualeſcunq; ſint iſti. Vel poteſt dici de iſtis hominibus, ſicut de Pſyllis ſcribunt authores, qui ſunt populi Lybiæ prope Garamantas, quorum corpori ingenitum fertur exitiale uirus ſerpentibus

Apocal. 19.

bus

bus, ut ait Plinius libro ſeptimo, capite ſecundo uel tertio. ita ut odore ſuo ſopirent eos. Et Plutarchus in uita Catonis ſcribit, cùm exercitum in Africam traiiceret, Pſyllos ſecum habuiſſe contra ſerpentum uim & perniciem. Fortè ergo in iſtis ſimiliter eſt aliquid contra canum rabiem. Simile etiam de Pſyllis ſcribit Varro fuiſſe in Helleſponto ſerpentum ictus contactu leuare ſolitos, & eandem uim dicuntur habere Marſi in Italia. Sed rema-
17 net unum dubium, An* animæ defunctorum, maximè quæ ſunt de numero damnatorum, miſceant ſe magicis artibus & operibus. Et uidetur quòd ſic. Primò, quia ſunt eiuſdem malitiæ cum dæmonibus, & ideo uidentur moliri & conari ad decipiendum homines, & tradendum in perditionem, ſicut ipſi dæmones. Item, quia non rarò dicuntur intrare humana corpora, & apparere, & loqui hominibus, & magi dicuntur reuocare animas ab inferno, imò maga illa Phytoniſſa reuocauit animam Samuelis etiam à limbo. ergo. Reſpondetur ad hoc dubium, quòd ſine dubio animæ defunctorum nunquam ſe miſcent operibus magorum. Hoc probatur primò, quia de ſanctis animabus, quamuis certum ſit, quod poſsint liberè deſcendere à cælo in terram, &
S. Thomas. & iuuare mortales, ut ſanctus Thomas dicit in quarta, diſtinctione quadrageſima quin

ta,

ta, articulo tertio. tamen hoc non faciunt ad inuocationem, aut incantationem magorum, ſed ex propria bonitate, uel ex permiſsione particulari diuina, ſicut aliquando etiam inueniuntur uiſibiliter apparuiſſe, ut Auguſtinus narrat de Felice martyre, & plura exempla ponit Gregorius quarto dialogorum, licet hoc non habeant ex natura ſua. non enim poſſunt aſſumere corpus, nec mouere. Animæ uerò, quæ ſunt in purgatorio, exire à loco non poſſunt, & ſi aliquando permittantur ex peculiari gratia, ueniunt potiùs ad petendum ſuffragia uiuorum, quàm ad miſcendum ſe operibus magorum, imò nec mortalium prorſus rebus. Nec ſatis puto conſtantem, & religioſam conſuetudinem, quæ cœpit corripere homines, ut in neceſsitatibus ſperent præſidium animarum in purgatorio exiſtentium. De animabus autem inferni non eſt timendum ne poſsint prodeſſe, aut obeſſe hominibus, quæ ſcilicet perpetuo ſint carceri mancipatæ, nec poſsint etiam dæmonibus adiuuantibus inde exire. Et quamuis aliquæ apparitiones huiuſmodi ferantur, probabilius puto, quòd nunquam anima ſemel damnata egreſſa eſt locum inferni. Cùm enim exire non poſsint, niſi ex mandato Dei, non eſt cur credamus hanc licentiam à Deo habere, maximè cùm legamus hiſtoriam de diuite

illo

Luc.16. illo Luc.16.qui nec ad fratres quidem liberandos,ne uenirent in locum illum tormentorũ, permiſſum eſt redire ad mortales. Atq; omnino ita credendum eſt apparitiones iſtas, quæ referuntur,cùm ſint pro maiori parte falſæ,tamen ſi quæ uerę ſint,eſſe ab ipſis dæmonibus, nec habẽdam eſſe fidem de iſtis dictis eorum, qui aſſerunt ſe ab inferno uenire,etiam ſi alio-

S.Thomas. qui uideantur pia & religioſa monere.S.Tho. p.p.q.117. artic. 4.ad ſecundum,citat Auguſt. 10.de ciuitate Dei. & Chryſoſt. ſuper Matth. dicentes,quòd dæmones frequenter ſimulant ſe eſſe animas mortuorum,ad confirmandum errorem Gentilium, qui hoc habebant. ideo cauendum eſt ab illis uiſionibus. Sequitur iã,ut dicamus in particulari,quid poſsint Ma

28 gi,& ſit quinta quæſtio in ordine, An * Magi poſsint miracula facere, & uidetur quòd ſic. Primò, quia ſuſcitare mortuos eſt miraculum. unde inter miracula Chriſti ponuntur.

Matth.11. Matth. 11. Euntes renuntiate quæ audiſtis & uidiſtis,Cæci uident, claudi ambulant, mortui reſurgunt,pauperes euangelizantur.Sed & Phytoniſſa ſuſcitauit Samuelem,2.Reg.28.ergo poſſunt miracula facere.Et cõfirmatur,Ad ſuſcitationem mortuorum non uidetur requiri niſi diſpoſitio materię. nam diſpoſita materia,neceſſariò introducitur forma:ſed uidetur quòd dæmones poſsint diſponere materiam, applican

applicãdo actiua paſsiuis. Eiuſdem enim rationis ſunt diſpoſitiones in reſurrectione mortui, & in prima generatione, quę ſunt ab agẽti naturali. ergo magi dæmonis uirtute poſsunt mortuos ſuſcitare. unde & reſurrectio generalis futura eſt per angelos miniſtros. Item ſecundo, Maius miraculum uidetur, quòd canis loquatur, uel cantet, quàm quòd mutus loquatur: ſed de Simone mago legitur, quòd faciebat canes loqui, & cantare, ut patet in itinerario Clementis. ergo. Item Valerius maximus narrat primo libr. c. 8. quòd fortunę ſimulachrũ, qđ Romæ erat in uia Latina, nõ ſemel, ſed bis loquutũ eſt uerbis his, Ritè me matronę uidiſtis, riteque dedicaſtis. quòd autem lapides loquantur, maius miraculum eſt, quàm quòd muti loquantur. Item in eodem, & in hiſtoria Romana legitur de uirgine ueſtali, quòd aquam in uaſe perforato de Tyberi portabat, aqua non effuſa: hoc autem ſpectat ad miraculum, ut aqua ſtet, & non fluat in Iordanis diuiſione, & eius ſtatione. ergo. Item aduerſitates Iob dæmone authore procuratæ ſunt, quò dpatet ex eo, quòd Deus dedit poteſtatem in omnia quæ erant Iob: ſed huiuſmodi aduerſitates non ſine miraculo contigerunt, ut patet de igne de cælo deſcendente. unde & 3. Regum. 18. Elias in hoc probauit

t prophe

prophetas Baal, ut deſcenderet ignis de cęlo, & conſumeret ſacrificium. ergo. Item eadem quæ boni faciunt per miraculum, magi faciũt, ut ſerpẽtes Moyſi, & magorũ. ergo. Septimò,

Gene. 19. Vxor Lot mutata eſt in ſtatuam ſalis. Gene. 19. & hoc à dæmonibus. ut S. Thom. dicit de malo, q. 16. & q. 9. ad tertiũ. ergo. Pro ſolutione notandum, quòd miraculi nomen à mirando eſt aſſumptum. Ad admirationem autem duo cõcurrunt, ut poteſt accipi ex uerbis Philoſophi in principio Met. quorum unum eſt, quòd cauſa illius, quod admiramur, ſit occulta. Secundum eſt, quòd in eo, quod miramur, ſit, uel appareat aliquid per quod uideatur contrarium debere contingere, quod miramur. Sicut aliquis poſſet mirari, ſi uideret ferrum aſcendere ad magnetem, ignorans eius uirtutem. Sed hoc poteſt dupliciter contingere. Vno modo ſecundum ſe, alio modo quo ad nos. Virtus autem diuina eſt ſimpliciter occultiſsima, & remotiſsima à nobis, quæ in rebus omnibus operatur ſecretiſsimè: & ideo ea, quæ per aliquam uirtutẽ creatam fieri poſſunt, miranda quidem, & mirabilia dicuntur. Sed miracula propriè dicuntur, quæ ſola uirtute diuina fieri poſſunt, quæ ſcilicet tota natura creaturarum miratur. Et licet miraculi nomine Latini utantur ad ſignificandum

quod

quoduis ſtupendum, ac mirandum: tamen theologi ſolùm illud in hac ſignificatione uſurpant,& meritó.Ideo reſpondēdo ad quæſtionem ſit una concluſio,licet Auguſt.tertiò de trini.& alibi non timet uocare opera magorum miracula:ſit(ut dico)una concluſio,
19 Magi * non poſſunt miracula facere. Probatur primo ex ipſa ſignificatione uocabuli, ut dictum eſt.nihil enim faciunt,ad quod diuina uirtus exigatur. Secundò, quia ſi magi poſſent uera miracula facere, ſequeretur quòd miraculum non eſſet efficax argumentum deitatis, & ueritatis, & ſic periret ratio confirmandi ea, quæ ſunt fidei, quæ miraculis comprobata ſunt.Ad argumenta in contrarium.Ad primum de Samuele reſpondetur,ꝙ dubium eſt, an uerè Samuel fuerit ſuſcitatus, an potiùs fuerit aliquod phantaſma. & Auguſtinus quidem ad Simplicianum putat probabile, quòd fuerit uerus Samuel, qui apparuit Saüli, & nuntiauit ei euentum belli, propter hoc, quòd legitur Eccleſiaſtici 4. *Eccleſia. 4.* quòd dormiuit Samuel, & notum fecit regi finem uitę ſuę.Hoc ergo tenendo diceremus, ut dicit Auguſti. quòd non dominante arte magica,ſed diſpoſitione dei occulta,quę Phytoniſſam, & Saülē latebat, permiſſum eſt, ut ſpiritus iuſti ſe oſtēderet aſpectibus regis,diuina eū ſententia percuſſurus. Nōnunquā enim
 dum

dum dæmon conſulitur, ipſe Deus per ſuum nuntium ueritatem annũtiat, ſicut per Eliam ueritatem reſpondit nuntiis regis, qui mittebantur ad conſulendum deum Accaron, ut habetur 4. Regum 1. Ad confirmationem dico, quòd ſine dubio dæmones non poſſunt diſponere materiam ad introducendum animam, quæ ſemel ſeparata fuit: requiritur enim identitas temporis ad identitatem indiuidui, & ideo ſemel corruptum, non poteſt idem numero redire, nec ſolùm hominem, ſed nec muſcam poſſent dæmones ſuſcitare. Vnde ſi quæ reſuſcitationes mortuorum leguntur à magis factæ, ut ab Apollonio, Simone, uel aliis, omnes fuerunt præſtigioſæ, & non ſecundum ueritatem, ut de Simone ſummo magiæ artifice legitur, quòd apud Phoram Epheſi oppidũ pręſente Ioanne euangeliſta, tres mortuos ſuſcitauit, ſed paulo pòſt omnia euanuerunt tãquam fallacia, & præſtigioſa. unde Sanctus Thom. 3. ſenten. d. 21. q. 2. articu. 4. q. 2. ad quartum dicit, quòd ea quæ dæmones faciunt præter uiam naturæ, non ſunt diuturna. Ad ſecũdum reſpondetur, quòd loquutio canum, & alia huiuſmodi potuerunt fieri à magis per illuſionem ſenſuum, & non per effectus ueritatis. Si tamen per ueritatem factum eſt, non dabat cani dæmon aut magus uirtutem loquendi, ſicut datur mutis per miraculum,

lum, ſed ipſemet dæmon ſonum literarum, & articulatæ uocis ſimilitudinem habentem format, ſicut & aſina Balaam intelligitur fuiſſe loquuta, angelo bono operante. & ſimiliter dicendum eſt ad tertium de locutione. Ad quartum reſpondet S. Tho. de potentia quæſtio. 6. articu. 5. quòd non dubium eſt quin in commedatione caſtitatis Deus uerus per ſuos angelos bonos huiuſmodi miraculum per retentionem aquæ feciſſet: quia ſi qua bona in Gentilibus fuerunt, à Deo uero fuerunt. Si autem, quod propius uero eſt, per dæmones factum fuit, nullum eſt miraculum: dæmones enim poſſunt mouere localiter, & ſiſtere corpora, ut infrà dicetur. Ad quintum dicitur, quòd dæmones ſua naturali uirtute applicando actiua paſiuis, poſſunt conflare ignem in media regione aëris, & inde concitare deorſum in terram. Et ſic factum eſt in tentatione Iob. Ad ultimum dicitur, quòd uerè ita eſt, quòd idem opus factum à bonis & piis hominibus, eſt miraculum, quod idem à mago non eſt. Nam homo non poteſt, nec nouit applicare actiua paſsiuis, nec ſemina, nec cauſas occultas naturæ ad conficiendum celeriter & ſubitò effectum aliâs naturalem. & ideo non poteſt hoc facere niſi uirtute diuina: dæmones, qui omnia naturalia optimè nouerunt,

poſſunt utendo cauſis naturalibus hæc eadem ſubitò facere. Vnde quòd Aaron conuerteret uirgam ſuã,& ſimiliter quòd uir ſanctus det ſanitatem ſubitam alicui, miraculum eſt: quod idem magus ſine miraculo poteſt facere,ſcilicet dæmone adiuuante, & cauſas naturales quidem,ſed hominibus occultas, applicante. Vnde Auguſt.3.de trinitate, c.9.Illa, quæ per angelos fiunt, quo difficiliora, & ignotiora, & mirabiliora ſunt nobis, illis autem tanquam ſuę actiones notæ, atque faciles, ſicut etiam ibidem ait Auguſti.Solennia & uſitata fulgura miracula non ſunt,ſed cum in monte Sinai inuſitato modo fierent,miracula erant.

20 Quæſtio ſexta eſt, An * magi poſsint cogere dæmones pro ſuo arbitrio. Et uidetur ꝙ ſic. Vt enim narrat Augu.10.de ciuitate dei, Porphyrius refert ſe uidiſſe, quòd quidam uir Chaldæus tactus inuidia, abiuratas ſpirituales potentias precibus alligauerit, ne ab alio poſtularent, uel poſtulata concederent. & in 21. eiuſdem libri dicit, Non potuit primum niſi dæmonibus docentibus diſci, quòd quiſque illorum appetat, quod exhorreat. ergo cogatur,&c. ex quo uidetur, quòd ſint aliquæ incantationes, quibus dæmones cogãtur.Item Ioſephus de antiquitatibus libro 8.ſcribit,quòd Salomon inſtituit incantationes,

nes,& modos coniurationum,quibus obſtri-
cti dæmones ne denuo redeant, effugantur.
& ipſe Ioſephus dicit ſe uidiſſe Eleazarũ quẽ-
dam, qui præſente Veſpaſiano, & eius filiis,
uſus adiuratione Salomonis,& radice à Salo-
mone monſtrata,dæmones expullit ab obſeſ-
ſo,cuius operis argumentum dedit,quòd ca-
licem aqua plenum ante eos poſuit,& dæmo-
ni imperauit, ut egreſſus ab homine, illum
euerteret,quod & factum eſt.Item tertiò,cùm
dęmones ſint ſuperbiſsimi, non eſt probabi-
le,quòd niſi cogerentur, aduenirent ad mi-
nas,& terrores,& mendacia incredibilia, quæ
multùm derogant excellentiam & ſapientiam
ipſorum dæmonum.unde & Augu.10.de ciui. *Auguſt.*
introducit uerba Porphyrii ſic dicentis,Quid
eſt homo?uitio cuilibet obnoxius intẽdit, mi
natur,eóſque territat,& cælũ ſe collidere mi-
natur,ut eis ueritatẽ extorqueat,ut illi dii tan
quam iuſsi promptiſsimè falſis,& ridiculoſis
comminationibus territi,que imperauit effi-
ciant.Item quarto,Niſi dæmones cogerẽtur,
non allicerentur per quædam,quod ipſi ode-
runt,ſicut per uirginitatem imprecantis, cùm
tamen ipſi ad inceſtos concubitus homi-
nes inducere conentur. Item quintò,Saltem
uidetur, quòd ſi magi utantur uerbis ſa-
cris, ut in nomine Ieſu, & uirtute crucis,
Iuxta illud ad Philippen. 2. In nomine Ieſu *Philippẽ. 2.*

omne genu flectatur, quòd dæmones cogantur. Nam certum eſt quòd dæmones oderunt illa nomina, & abominantur gloriam Chriſti. ergo ſi poſſent non uenire, & non reſpondere mago, nunquam reſponderent, & tamen aliqui magi dicunt ſe ſolùm uti uerbis ſacris, & efficaciter operari: & mulierculæ utuntur ſolùm ſigno crucis ad curãdum certas infirmitates, de quibus non creditur, quòd habeant gratiam ſanitatis, ſed quòd ſint maleficæ. ergo. Pro reſponſione ſit pri-
21 ma propoſitio, Dæmones * cogi poſſunt aliquando & coguntur multoties ab hominibus. Probatur, quia inter gratias gratis datas datur poteſtas ſuper dæmones, ut patet ex illo Marci ultimo, In nomine meo dæmonia, &c. Item ſecundo patet, quia apoſtoli, & ſancti uiri ſæpe dæmones expulerunt ab obſeſsis: & certum eſt, quòd inuitos. non enim dæmones, ſi poſſent, darent operam ad gloriam & manifeſtationem nominis Chriſti, & eius religionis. Et etiam legitur ſanctos uiros imperaſſe dæmonibus aliquando ad aliqua opera. er-
22 go. Secunda propoſitio, Ab * angelis etiam poſſunt cogi dæmones, & aliquando coguntur. Et hoc primum probatur, quia angeli poſſunt uirtute diuina coërcere dæmones, ſicut ſancti uiri poſſunt. ergo. Item poteſtate

teſt ite naturali, ſaltem angeli ſuperiores, qui, ut ſtatim diſputabitur, habent poteſtatem naturalem ſupra inferiores. unde, ut ait ſanctus Tho. de potentia, q. 6. ar. 10. ad ordinē poteſtatum pertinet arcere dæmones. Et ita nō eſt dubitandū, quin angeli cuſtodes ſemper prohibeāt dęmones accedere ad ſuos clientes, ne noceant eis, & præſides prouinciarum impediāt frequenter dæmones à detrimētis & nocumētis, quę cuperēt & poſſent inferre ciuitatibus, & agris, & fructibus, & aliis mortaliū bonis.

23 Tertia propoſitio, Ad * coërcendū dæmones uirtute diuina aut angelica, multùm refert, quibus uerbis aut ſignis homines loquantur, aliâs utantur, etiā ſi loquamur de uerbis ſanctis aut ſacris ſignis. Probatur, nā cùm eccleſia habeat ex authoritate Chriſti poteſtatē ſuper omnia dæmonia, multùm intereſt ad coërcendos malignos ſpiritus uti uerbis & exorciſmis ab eccleſia inſtitutis, quę ſine dubio maiorē uirtutem habent, quàm quęcūq; alia uerba & ſigna. Sicut etiam exorciſtę ab eccleſia inſtituti maiorem poteſtatē habent ad expellendos dæmones, & aqua benedicta ſecūdū ritum eccleſiæ, quàm ſi aliis uerbis eſſet benedicta, aut conſecrata. pro certo enim pro authoritate, & reuerētia eccleſię credendū eſt, quòd Deus ſiue per ſe immediatè, ſiue per angelos ſuos, concurrat ad talem inuocationem. Quarta pro-

24 poſitio, Nulla* uerba, nec exorciſmi habēt infallibilem efficaciam ad cogendum dæmones, & arcendum illos, ita ut ſemper ſortiantur effectum ſuum. Probatur, quia cùm uerba, aut ſigna non habeant talem efficaciam ex natura ſua, ſed ſolùm uirtute diuina, aut angelica, non alligauit Deus poteſtatem ſuam ex lege ſacramentalibus uerbis, ſicut ſacramentis, ſed operatur quando ſibi placet ad gloriam ſuam, & utilitatem credentium. & multùm facit ad hoc pietas & fides miniſtrorum. Idem dicendum eſt de reliquiis ſanctorum, & ſigno crucis, & cætera. Vnde aliter habent ſacramenta effectum, aliter ſacramentalia. Vnde Actuū decimonono dicitur de filiis Sceuæ, quòd inuocabant nomen domini Ieſu ſuper eos, qui habebant ſpiritus malos, dicentes, Adiuro uos per Ieſum, quem Paulus prædicat. Reſpondens autem ſpiritus malus dixit, Ieſum noui, & Paulum ſcio, uos autem qui eſtis? Et inſiliens inualuit contra eos. Quinta propo-
25 ſitio eſt, Magi * aliquando poſſunt cogere dæmones. Probatur, quia dæmon ſuperior habet poteſtatem coërcendi dæmonem inferiorem, reiiciendo, aut expellendo illum. Et hoc eſt, quòd Iudæi calumniabantur de Chriſto, In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia. Quam calumniam Chriſtus non ita confutauit, quaſi hoc eſſet impoſsibile, ſed

ſed aliis rationibus & argumentis. Nec Iudæi tantùm imponebant Chriſto magum eſſe,ſed, ut refert Auguſtinus libro primo, de cõſenſu euangelii, capite nono.pagani ita dicebant,& obiiciebant Chriſtianis, Chriſtum magicis artibus illa mirabilia patraſſe, de qua re libros ſcripſiſſe & reliquiſſe. Sexta quæſtio, Magos
26 *nunquam puto cogere dæmones, niſi iſta ratione poſita in pręcedenti cõcluſione. Probatur, quia magi utuntur uerbis, & ſignis, & applicatione herbarum, aut aliarum rerum naturalium: ſed omnia iſta non poſſunt cogere dæmones, quia non eſt poteſtas quę comparetur ei. Iob quadrageſimo primo. Ergo ipſe magus,aut per ſe, aut ratione rerum, quibus utitur, non poteſt cogere dæmones. Item, ut arguit S.Thomas,uerba de ſe, ſecluſa ſignificatione, nullam efficaciam habent, niſi fortè inauditam, inquantum aut ſunt ſigna, ſolùm poſſunt mouere intellectum in ratione obiecti, quare non poſſunt efficaciter, & infallibiliter cogere dæmonem. nulla enim ſigna poſſent cogere hominẽ,qui tamẽ eſt multo imperfectior angelo,ſiue bono,ſiue malo, & intellectu &ſubſtantia.Septima concluſio,Magi
27 *habentes fœdus cum aliquo dæmone principali,poſſũt cogere inferiores dæmones,nõ autẽ ipſum principalẽ dæmonẽ: nõ habẽtes autẽ tale fœdus, nullo modo poſſũt cogere ullum

dæmonem

dæmonem: ſed dæmones uoluntariè concur-
runt ad operationes magorum. Hæc ſequitur
ex ſuperioribus. Confirmatur, quia magi ſæpe
deficiunt in ſuis operationibus, ut ipſimet fa-
tentur, & ſeruato toto ritu & cęremonia magi
ca. ergo manifeſtum eſt, quòd non cogunt dæ
28 mones. Tertia concluſio, Tota* opera & ef-
ficacia magorum fundatur & nititur in condi
to & pacto inito & firmato cum dæmonibus.
Iſta ſequitur ex præcedentibus. Nam ſi dæmo-
nes non coguntur, & reſpondent, & ueniunt
ad inuocationes magorum & aliorum homi-
num, manifeſtum eſt quòd hoc nó poteſt fie
ri, ſeu prouenire, niſi ex mutua conuentione
& fœdere magorum & dæmonum, ut clariſſi-
mè patet. Ad argumenta autem in contrariũ.
Ad primum patet, quòd ille Chaldæus habe-
bat pactum cum aliquo dæmone excellentio-
re, & uirtute illius poterat coërcere dæmo-
nes inferiores: & Porphyrius fortaſſe puta-
bat maiorem uim ineſſe magicis incantationi
bus. Ad ſecundum reſpondet S. Thom. quòd
ſi Salomon inſtituit exorciſmos tempore quo
erat dilectus Deo, potuerunt illæ incanta-
tiones habere aliquam uim ex inſtitutione il-
lius, ſicut poſſent habere adiurationes inſti-
tutæ ab aliquo ſancto uiro, ſicut habent ma-
iorem uim adiurationes ab eccleſia inſtitutæ.
Deus enim ex meritis & orationibus ſancto-
rum

rum occurrit ſpecialiter cum operibus illorũ. Si autem Salomon illos exorciſmos ordinauit poſtquam receſsit à cultu, & religione Dei, dicendum eſt de illis exorciſmis, ſicut de aliis incantationibus magicis. Ad tertium dicendum, quòd dæmones ueniunt, & illis mendaciis & uaniſsimis commentationibus alliciunt homines, ut confidant in mendaciis & fabulis, quomodocunque utantur adiutorio dæmonum. Ad quartum dicitur, quòd dæmones adueniunt ad nomen & titulum uirginitatis, ut ſuadeant hominibus eos amare uirginitatem, quaſi ſit argumentum excellentiæ & munditiæ eorum. Ad quintum reſpondetur primò, quòd raro, aut nunquam magi utuntur ſolis uerbis ſacris, ſed ſemper miſcent alia uerba, aut ritum, & cæremoniam ſuperſtitioſam. Sed ſi aliquando utuntur ſolis uerbis ſacris, hoc dæmones faciunt, ut uani homines putent eos non excluſos & alienos à religione Chriſtiana. Vel fortaſſe aliquando dæmones coguntur etiam à magicis, uirtute tamen diuina, propter reuerentiam uerborum ſacrorũ, ſicut ſuprà diximus, quòd mali etiam aliquando faciunt miracula. Vnde Caſiodorus dicit libr. 6. tripartitæ. capi. 1. quòd cùm magus quidã perduxiſſet Iulianũ apoſtatam ad quẽdam locum Senatus, tamen illic aduocati dæmones apparuiſſent, terrore com

compulſus Iulianus, frontem ſigno crucis mu niuit, quo uiſo, dæmones repente diſparuerunt, quod ualde mirandum eſt etiam ab homine apoſtata. ¶ Dubitatur circa concluſiones, & maximè contra ultimam. nám multi bona fide utuntur magicis incantationibus, & adiurationibus, qui nec uolunt, nec uellent aliquod commercium habere cum dæmo nibus. Et ſi putarent dæmones quocunque pacto intereſſe, aut dare fauorem ſuis operationibus, nulla ratione illis uterentur, ſed prorſus abhorrerent, & ceſſarent à tali uſu & negotio. ergo uidetur, quòd efficacia magorum ſeu magicarum artium non ſit ſemper ex inſtantia & commercio dæmonum, ſed quòd in ipſis ritibus & operationibus magorum ſit aliqua mala uirtus & efficacia. Reſpondetur, ut ait Auguſtinus ſecundo ſuper Geneſin, ad literam, quòd dæmon ſemper miſcet ſe hominum operibus, illis ignorantibus & nolentibus, & ſic ſæpe contingit in iſtis ſuperſtitioſis rebus: homines enim, & maximè fœminę ſtultę bona fide utuntur huiuſmodi rebus & uerbis ad remedia infirmitatum, & ſine dubio dæmones aſsiſtunt operationibus illorum, ut decipiant, & perſuadeant confidere in rebus uanis, & hoc eſt fœdus tacitum cum dæmonibus, ut Auguſtinus ibidem dicit. Vnde etiam eſt notandum, quòd licet

Aug

Auguſtinus dicat, quòd non poteſt ſciri, ni-
ſi ipſis docentibus, quibus ſignis, aut rebus
dæmones alliciantur: tamen pro certo dæmo-
nes miſcent ſe, & adueniunt quibuſcunque
ſuperſtitionibus,ac intelligũt homines confi-
dere, & maximè ſi ex intentione uellent in-
uocare dæmones. Ex quinta quæſtione, ubi
dictum eſt, quòd magi fauore, & uirtute ſu-
perioris dæmonis poſſunt cogere inferiores,
29 erit unum dubium, An * ſuperiores dæmo-
nes habeant aliquam poteſtatem in inferiores.
Et uidetur quòd non: nam in dæmonibus
non ſunt aliæ potentię, niſi intellectus & uo-
luntas, ſed illæ non ſunt potentiæ actiuę ad
extrà, ut Philoſophus uidetur dicere nono
Metaphyſicorum. Et patet exemplo in ho-
minibus, ubi intellectus & uoluntas nun-
quam agunt ad extrà, niſi mediante aliqua
potentia. ergo uidetur, quòd dæmones
non habeant aliquam actiuitatem ſuper a-
lios dæmones. Item, quia uel illa po-
teſtas eſſet naturalis, aut gratuita: non ſe-
cundum, ut conſtat. ergo ſi eſſet natura-
lis, ſequeretur, quòd dæmones perfectio-
res in naturalibus haberent poteſtatem na-
turalem ſuper alios angelos imperfectiores
in naturalibus. hoc eſt inconueniens, ergo.
Item tertiò, Si aliquid poſſent ſuperiores in
inferiores, maximè uideretur quo ad motũ lo
calem

calem.non enim apparet quid aliud poſsint imprimere ſuperiores in inferiores. Sed hoc non uidetur,ergo nullam habent poteſtatẽ. Probatur minor, quia dæmones, ſicut angeli, non ſunt in loco niſi per operationem: ſed in dæmonibus non eſt alia operatio,niſi intellectus & uoluntas, ad quas cogi non poſſunt. ergo non apparet quomodo dæmones ſuperiores poſsint cogere inferiores ad motum localem. Pro reſponſione eſt prima quæſtio, Dæmones
30 * ſuperiores poſſunt cogere inferiores. Hæc probatur primò, quia dæmones inter ſe habẽt prælationes & principatus,ſaltem ex nequitia & concordia illorũ. Ex odio enim & inuidia, qua tenentur erga homines, non eſt dubitandum quin percuſſerint fœdus, & inter ſe conſtituerint ordines & ſocietates ad iſtum finẽ,
S. Thomas. ut homines perdant:& ſic,ut ait S.Tho.p.p.q. 109.artic.2.aliqui dæmonum ſunt præfecti,& uelut principes ad imperandum aliis, & inferiores dæmones ſe ſubiiciant illis,quos potentiores uiribus uident ad propriam nequitiam
Luc. 11. exequendam. Et ideo Chriſtus Lucę 11.uocauit ſocietatem regnum. Omne, inquit,regnũ in ſe diuiſum, deſolabitur: & ſi ſatanas ſatanã eiiciat, quomodo ſtabit regnum eius? Iſte eſt ergo unus modus, quo ſuperiores dæmones poſſunt inferiores cogere, ſcilicet per imperium,cui inferiores reſiſtere non ualent ex cõ-

mun

communi concordia. Secundo etiam ex naturalibus ſuis hoc poſſunt, quia ubicunque ſunt res ſubordinatæ, oportet quòd etiam actiones ſubordinentur ſibiinuicem. Sicut patet in rebus corporalibus, quia enim inferiora corpora naturali ordine ſunt inter corpora cæleſtia, actiones, & motus eorum ſubduntur actionibus, & motibus corporum cæleſtium. Sed manifeſtum, quòd inter dæmones aliqui ſunt ſuperiores ex naturalibus. ergo habent poteſtatem naturalem ſupra inferiores. Et confirmatur, quia dæmones habent poteſtatem mouendi localiter animas, & alligandi. ergo eadem ratione habebũt poteſtatem ſupra dæmones inferiores: & iſte eſt alius modus, quo ſuperiores angeli poſſunt coërcere inferiores. unde San. Tho. 3. p. q. 43. arti. 2. ad tertium, dicit, quòd dę mones ſuperiores ſua naturali uirtute poterãt, & de facto aliquando pellunt dæmones à corporibus. Auguſtin. 21. de ciuit. dicit, quòd dæmones Nigromantiam poteſtate ſuperiorum dæmonum alligant aliquibus imaginibus, uel annulis, aut aliis rebus. Et S. Tho. de anima. q. 21. dicit, quòd aliqua ſubſtãtia ſpiritualis alicui corpori alligetur, non eſt ex uirtute corporis potentis ſubſtantiam incorpoream detinere, ſed eſt ex uirtute alicuius ſubſtantiæ ſuperioris alligantis talem ſubſtantiam tali corpori: ſicut etiam arte magica, Deo permittente, uirtute

S. Thom.

Auguſt.

ſuperiorum dæmonum aliqui ſpiritus alligantur annulis uel imaginibus. Idem dicit 4. cõtra Gen. capitulo 90. & multis aliis locis. Et
Palud. Petrus de Palud. 4. d. 44. q. 7. dicit, quòd angelus fortior poteſt ſiſtere & tenere minus fortem. Ad argumenta autem in contrarium. Ad primum reſpondetur, quòd in angelis eſt ſine dubio potentia motiua, ſed illa non diſtinguitur ab intellectu, & uoluntate. Ad ſecundum dico, quòd re uera ita eſt, quòd ex naturalibus aliqui dæmones poſſent obſiſtere angelis, & eos coërcere, ſed non permittuntur à bonitate diuina, & etiam gloriæ dotes ſufficiunt ad reſiſtendum. Ad tertium pro nunc reſpondetur, quòd angelus, aut dæmon poteſt eſſe in loco per paſsionem, ſicut per operationem, & ſic dæmon inferior patitur à ſuperiori, per hoc, quòd applicatur loco, uel expellitur ab eo, ſicut animæ ſunt in purgatorio, aut in inferno, non agendo, ſed patiendo. Sed occurrit ſtatim dubium non diſsimulandum,
31 *Quopacto dæmon ſuperior poteſt tenere inferiorem alligatũ annulo, aut imagini: abſente enim ſuperiore dæmone, non uidetur quo modo poſsit impedire inferiorem ne recedat. Ad hoc reſpondetur primo, quòd profectò uirtute naturali non poteſt alligare inferiorem, ita ut eo abſente alius deſcendere non ualeat. Secundo dico, quòd poteſt cogere il-

lo mo

lo modo, ut ſi diſceſſerit, retrahat ad eundem locum. Tertio dico, quòd poteſt cogere ad remanendum in imperio, cui inferior, ut dictum eſt, ſubiectus eſt. Quarto dico, quòd non eſt ueriſimile, quòd dæmõ, qui alligatus eſt annulo, aut imagini, ſemper ſit præſens imagini, ſed dicitur alligatus, quia uocatus à poſſeſſore annuli, ſemper uenit, nec indiget tempore ad redeundum ubicunque ſit, & ad quamcunque diſtantiam poteſt cognoſcere quid rerum geratur apud illum, in cuius poteſtate annulus, aut imago eſt: ſed miſeri magi putant ſe tenere dæmones tanquam compedibus, & ex maxima parte ſunt fabulæ, quæ de huiuſmodi dicuntur annulis, aut imaginibus.

32 ¶ Septima quæſtio, An * magi uirtute dæmonum poſſint tranſmutare corpora localiter, hoc eſt, transferre (ut ferunt) per multa terrarum ſpatia, ſumma celeritate. Et uidetur quòd non, quia ſi corpora obedirent dæmonibus quo ad motum localem, ſequeretur quòd ſaltem quantum ſpectat ad naturam eorum, poſſent deſtruere ordinem, & machinam uniuerſi, puta mouere cibum contrario motu, & tollere terram loco ſuo: hoc non eſt dicendum, quòd aliqua creatura habeat poteſtatem ſupra totam naturam, & poſsit perdere uniuerſum, ergo, &c. Non enim angelis ſubiecit orbem Deus. ad Hebr. 2. Item ſi habent illam, *Hebr.* 2.

poteſtatem, quomodo nunquam liberant amicos ſuos à manibus iudicum? Item arguitur ex d. c. epiſcopi. 26. quæſt. 1. ubi, ut relatum eſt, damnantur qui credunt mulierculas deferri noctu per aëra. Item non apparet quomodo, an impellendo, aut quomodo ſe habendo. Ad hanc quæſtionem ſit concluſio, Dæmones
33 *& magi uirtute dæmonum poſſunt mouere, & transferre corpora de loco ad locum. Pro-
Auguſt. batur primo authoritate Auguſti 3. De trinitate, qui dicit, dæmones adhibere ſemina corporalia ad aliquos effectus producendos: hoc autem non fit niſi per motum localem. ergo, &c. Item angeli mouent cælos, &c. Item patet, Satan concuſsit quatuor angulos domus Iob, quæ corruens oppreſsit liberos eius. Iob. 1. Item patet manifeſtè in obſeſsis à dæmonibus, quos dæmones aliquando inuitos mittunt in ignem, & præcipitant deorſum, & iactant, & raptant uariè: nec uidetur alius modus, quo dæmon poſsit occupare humana corpora, niſi ſubiiciendo quo ad motus locales, ut mouendo linguam, aut tenendo alia organa, & membra corporalia. Vnde nulla ratione poteſt negari, quin dæmones poſſint mouere localiter corpora. Item quia angeli mouent cælos, mouent animas. Item aſſumunt corpora frequenter, & apparent in eis. quod non fit ſine motu locali. Ad argu-

menta

gumenta autem in contrarium, ad primum reſpondetur, quòd nec unus angelus, aut unus dæmon, nec omnes ſimul poſſent aut ſiſtere cælum, aut contrario motu mouere, aut terram mutare de loco ſuo, ut ait. S. Thom. de potentia, q. 16. art. 8. & 3. contra Gen. cap. 108. S. Thom. & ratio eſt connexio, & ordo uniuerſi, contra quem nulla cauſa particularis poteſt ex ipſo ordine naturali, ſicut nec omnium dæmonum artificio poſſet dari uacuum. Poſſet enim dæmon tollere aërem de loco ubi eſt: ſed hoc ſuppoſito, omnes dæmones non poſſent obſiſtere, quominus alius aër ſuccederet in loco prioris. Ad ſecundum de illo capite epiſcopi. Iuriſconſulti ex illo loco multùm dubitant, utrum ea quę feruntur de iſtis mulierculis ſtrigibus, an uerè gerantur, an ſit ſola illuſio ſenſuum. Et uix adduci poſſunt, ut credant in ueritate mulieres transferri per aëra, & deduci in ſolitudinem, aut in quemuis locum in ſocietatem hominum, & dæmoniorum. Et quidam frater Samuel ordinis minoris proprio opuſculo ſatagit defendere hanc opinionem, quòd nunquam uerè dæmon transferat huiuſmodi mulierculas, ſed quòd rapit ſenſus earum, & relinquit uelut exanimes, & interim illudit, & commouet ita ſenſus interiores, ut uerè putent illa geri, ſcilicet ſe uolare, & uerè commiſceri concubitu aut dæmoni, aut alicui

ex ſuo ſatellitio, cum tamen nũ fuerint mutatæ. Et dominus Abulenſ.teſtatur ſe experientiam de hoc ſumpſiſſe, cùm muliercula una ex illo numero coram ſe unxiſſet ſe unguento, ſtatim corruiſſe ſine ſenſu, ita ut titione pedem illius combuſſerit, nec excitaretur, ſed poſt ſpatium temporis cum ad ſe rediſſet, narrabat mirabilia, ſcilicet fuiſſe in campo cum multitudine hominum, & alia, quæ ſolent referri. Sed frater Ioannes Dodo ordinis prædicatorum fecit apologiam contra Samuelem, ubi tuetur ſententiam, quòd licet ita ſit, quòd plerunque iſta fiant à dęmone per ſolum pręſtigium, & illuſionem ſenſuum, tamen aliquando uerè gerſitur. Et ita tenet Turre Cremata ſuper illud c.epiſcopi. Et ita tenendum, quia poſtquam dęmones poſſunt realiter iſta facere, credendum eſt, quòd aliquando uerè faciant. Et hoc exploratum, & compertum eſt multis teſtimoniis, & experientiis. Ad uerba autem c. reſpondetur à Turre Cremata, quòd in illo capitulo multa continentur, quę uerè non gerebantur, ut quòd equitarent cum Diana, cum Herodiade. nam Diana nulla eſt, Herodias autem eſt in inferno, nec permittitur exire ei, nec eſt mulier, ſed ſola anima. Item quòd ueri eſſent ibi equi, aut beſtiæ, quibus per aëra uolarent. Equi enim, & alia, quę ibi continentur, non uerè, ſed pręſtigioſe facta

ſunt,

ſunt: non negat autem, quin mulieres poſſent uerè à dęmonibus portari per aëra.

34 ¶ An *magi poſsint pro ſuo arbitrio immutare corpora, immutare inquam alterando ſecundum qualitates, immittendo morbos, & contrà prędtando ſanitatem. Et uidetur quòd non. Nam dęmones, quorum uirtute magi operantur, ſunt incorporei, & immateriales: cùm ergo nihil agat niſi in ſibi ſimile, non uidetur qua ratione poſsint dęmones imprimere qualitatem corporalem in rem materialem. Item ſanctus Auguſtinus, ut ſuprà citatum eſt, negat quòd illę incantationes ſociorum Vlyſſis, & Diomedis, quæ dicuntur à Circe factæ, fuerint uerę, ſed ſolum ſecundum apparētiam ſenſuū. Sed ſi dęmones poſſent immutare materiam, eadem ratione poſſent immutare figuras rerum naturalium, & ſic potuiſſent uerè ſocios Diomedis & Vlyſsis retinere ſub figuris ferarum, & uolucrum. Item grauiſsimum periculum imminet nobis à magis, qui cùm ſint ſocii dæmonum, reputandi ſunt tanquam hoſtes mortalium, ſi morbos, & mortes poſſint inferre hominibus: nec eſt ueriſimile, quòd Deus talem poteſtatem permiſerit dæmonibus ad perniciem humani generis. Item ſi poſſunt ſanitatem præſtare, ſequeretur quòd poſſent ab omni morbo ſanare, & ſic facere homines immortales. De hac quæſtione Philoſop

loſophorum non fuit una ſententia. Auicenna quidem poſuit, quòd ſubſtantia ſpiritualis, quę cælos mouet, non ſolum mediante cæleſti motu effectus in inferioribus corporibus cauſat, ſed etiam præter omnem corporis actionem: uolens quòd materia corporalis multo magis conceptioni & imperio ſpiritualis ſubſtantiæ, quàm cuique corpori naturali ſubiiciatur, & ex hac cauſa prouenire dicit inuſitatas permutationes aëris, & infirmitatum curationes, quæ nos miracula dicimus. Et ponit exemplum de anima, ad cuius imaginationem abſque omni alio corporali agente tranſmutatur corpus, & ad calorem & ad frigus, & quandoque ad febrim, uel lepram. Conformiter ad hanc opinionem dicendum eſſet, quòd ſubſtantiæ ſpirituales, quales ſunt dæmones, poſſent immutare corpora, & alterare imprimendo corporeas formas, & qualitates. Et poſſet opinio confirmari, quia eiuſdem uirtutis uidetur imprimere formam in materiam, & impedire ne imprimatur. Sed hoc dicit magos poſſe, ut quòd aliquis certis uerbis ſcriptis non lædatur ab igne, imò iſti ſalutatores hoc faciunt. Item, quia poſſunt imprimere immediatè & immutare phantaſiam, ergo & has formas naturales.

35 ¶ Ad hoc ſit prima propoſitio, Nec * dæmones, nec magi uirtute dæmonis poſſunt immediatè

diatè imprimere in rebus naturalibus & materialibus aliquam formam, ut calorem, frigus, morbum, aut ſanitatem. Hanc propoſitionem ponit Philoſophus 7. Phyſi. ubi oſtēdit, quòd formæ non imprimuntur in materia ab aliqua ſubſtantia ſeparata, ſed reducuntur in actum de potentia materiæ per actionem formæ in materia exiſtentibus. Et probat, quia, ut ibi oſtendit, id quod fit, propriè eſt compoſitum: omne autem agens agit in ſibi ſimile, unde oportet quòd illud, quod facit res naturales exiſtere per generationem, ſit compoſitum, non forma ſine materia, uel forma ſeparata. Secundo probatur concluſio, quia ſi dæmon poſſet immediatè imprimere aliquam formam naturalem. ergo & omnes, cùm non ſit maior ratio de una, quàm de aliis omnibus: conſequens autem eſt falſum, quia tunc tota natura eſſet ei ſubiecta, & ſic totus orbis. non autem ſubiicit Deus orbem terræ etiam angelis, Hebr. 2. Et hæc eſt expreſſa ſententia Auguſtini 3. de trinit. cap. 6. Nec omnino, inquit, putandum eſt iſtis tranſgreſſoribus angelis ad nutum ſeruire hanc uiſibilium rerum materiam. Et finaliter hæc eſt communis ſententia doctorum omnium, 2. diſt. 7. poſt Magiſtrum ſent. qui ita determinat. Secunda concluſio, Magi * uirtute dæmonum poſſunt mirabiliter tranſmutare materiam, & naturas corporales,

applicando ſemina rerum, & actiua paſsiuis. Hæc eſt determinatio Auguſt. 3. de trinit. c. 9. Et probatur manifeſte ex ſuperioribus. Nam ipſis obediunt corpora ad nutum quantum ad motum localem: ſed ipſi optime nouerunt naturas, & uirtutes & efficacias omnium rerum naturalium, & poſſunt eas celerius & intimius applicare, quàm homines, unde, ut ait

S. Thom. S. Tho. De potentia. q. 63. ſicut ars imitatur na-
Ariſt. turam, & ut ait Philoſophus 2. Phyſic. quędam poteſt facere ars, quæ non poteſt natura: ita dæmones multa facere poſſunt, quæ ſunt præter ſolitum curſum naturæ, & præter omnem artem, & humanum ingenium. Item, quia influentia cæleſtis multum facit, & operatur ad effectus naturales. Vnde in agricultura, & medicina neceſſaria eſt obſeruatio, & conſideratio motus, & curſus ſolis, & lunæ. cùm ergo dæmones ſint peritiſsimi aſtrologi, poſſunt melius eligere horas ad operandum. Et hęc fortè eſt una ratio, quare magi in inuocationibus dæmonum ſitus ſtellarum obſeruant. Et ſic eſt aperta ratio, quomodo, & quare dæmones, aut magi poſſunt immittere ægritudines, aut ſanitates, aut alias tranſmutationes facere, Confirmatur Iob ſecundo, Satan percuſsit Iob ulcere infeſtiſsimo. Ad argumenta autem contra primam concluſionem, ad primum reſpondetur à Sanct. Tho. quòd ſine dubio

dæmon

dæmon non poteſt immutare, nec immediatè obſtare, quominus agens naturale agat in ſubiectum diſpoſitum, ſed impedire ignem ne comburat, uel imprimendo aliquam qualitatem defenſiuam per modum ſupradictum, uel etiam tenendo flammam ne perueniat ad tale ſubiectum. Ad ſecundum reſpondetur, quòd dæmon non immutat phantaſiam, imprimendo nouas ſpecies, niſi fortè aliquando exterius formato aliquo corpore phantaſtico, quo mouet oculos, ſed mouet interiores ſpiritus, ubi ſunt ſpecies: & taliter offert ſenſui interiori quod uult, ut uideātur res reuerà eſſe præſentes, & geri ad modum ſomniantium, uel phreneticorum, imò perfectius, quanto (ut dictum eſt) poteſt ſubtiliter, & præter omnem artem applicare cauſas ad huiuſmodi operationes, & ſic ita perfectè mouet tales ſpecies, & preſentat ſenſibus interioribus, ut tales, qui hęc patiuntur, firmiſsime credant rem uerè geri Vnde prouenit, quod contingit in illis lamiis, ut cùm uelut exanimes maneant in uno loco, credant ſe tranſlatas per aëra, & uidiſſe, & egiſſe, uel paſſas eſſe quæ nunquam fuerũt in rei ueritate. De quo uide Turre Cremata in d. cap. epiſcopi. Ad alia argumenta in principio quęſtionis. Ad primũ iam declaratũ eſt, ꝙ non poſſunt immediatè imprimere formas, ſed applicãdo ſemina, & cauſas naturales.

Ad

Ad ſecundum reſpondetur, quòd licet dæmones poſſent immutare corpora, nō tamen poſſunt conſeruare formas naturales ſine diſpoſitionibus naturalibus: & quia organizatio eſt diſpoſitio requiſita ad animam rationalem, non poterit dæmon figuram hominis immutare in figuram brutorum, manente rationali
S.Thom. anima.ut S.Tho.dicit,De potentia,q.16.ergo. Ad tertium, Et ſi aliquid ueritatis habet illa hiſtoria, omnino dicendum eſt,quòd dæmon occiſis ſociis Diomedis & Vlyſsis, beſtias pro illis ſuppoſuit, uel fortaſſe illæ beſtiæ etiam erant phantaſticæ. Et ſicut non poteſt hominem ſub figura beſtiæ conſeruare, ita nec peculiarem figuram unius leonis tollere, & dare alteri. Vnde fabuloſa uidentur in itinerario Clementis, quòd Simon magus Fauſtiniano propriam figuram & faciem abſtulit, & ſuam dederit illi:quod ego non credo. Ad quartum, Certiſsime dęmones niſi coërcerentur à Deo, & à bonis angelis,poſſent grauiſsimis calamitatibus mortales afficere, ut patet de aduerſi-
S.Thom. tatibus Iob. unde S. Thom.p.3.q.29. art.1.dicit, quòd dęmones non permittunt facere omnia, quę naturaliter poſſunt, ſed clemētiſsimus Domin⁹ permittit eos uti ſua poteſtate, & boni angeli etiam impediunt, & maxime illi, quibus orbis cuſtodia & hominum commiſſa eſt. Sed mirum & myſterium eſt, quòd

cum

cùm dæmones per ſe nocere non permittantur, tamen non adeò impediuntur nocere per homines, ſicut per magos, per lamias iſtas, & alias maleficas. Ad quintum dicendum, quòd ſine dubio dęmones poſſent à multis ęgritudinibus curare, à quibus nulli medici poſſunt, tamen non ab omnibus. Nam, ut dictum eſt, nihil poſſunt in hac re, niſi per applicationem cauſarum naturalium, nec ſunt cauſę naturales ac reſtituẽdum hominem ex quolibet morbo, maxime ex morbo ſenectutis. Sed certe uidetur, quòd ex quolibet morbo uiolento poſſent ſanare, ut à febre, uulneribus, & ſimilibus: poſſent enim ſiſtere ſanguinem, aut detrahere, & ſimiliter quemlibet humorem. Sed uidetur, quòd ſaltem poſſet dæmon protendere uitam uſq; ad milleſimũ annum. Si enim poteſt omnia naturalia, & aliquando uita naturalis fuerit mille annorum, ut patet in Adam & aliquibus aliis, quare non poſſet nunc conſeruare uitam per tot annos, cùm ſint omnia alimenta, & omnia remedia medicinalia, quę tunc erant? Reſpõdetur, Sine dubio dęmones non poſsent particularem uitam protelare per tot annos, ſicut illo tempore. Ratio eſt, quia per intemperantiam & ignorantiam, hominum natura eſt ualde corrupta, & morbida, nec ſufficiunt quęcunque res naturales reſtaurare in antiquam illam integritatem, & alimen

REVERENDI PATRIS F. FRANCISCI A VICTORIA

Relectio

De eo, ad quod tenetur homo ueniens ad uſum rationis.

SVMMA.

1 *Eccleſiaſtici liber an deberet recipi inter Canonicas ſcripturas, quomodo in eccleſia dubitatum fuerit, & quid tenendum.*

2 *Homini omni ad uſum rationis peruenienti, an pateat aditus ad ſalutem, & uitam æternam.*

3 *Rationis uſum habere, quid ſit.*

4 *Liberum arbitrium aut uſum rationis habere, quòd non ſit idem, quod habere actus intellectus, & uoluntatis.*

5 *Liberum arbitrium habere, aut uſum rationis, quòd non uideatur idem, quod poſſe agere, & non agere poſitis requiſitis ad agendum ad ſenſum, in quo communiter doctores capiunt.*

6 *Liberum arbitrium habere, quòd ſit idem, quod eſſe dominum ſuarum operationum.*

7 *Liberum arbitrium, quòd duo requirat, & quomodo ſecundum poteſt eſſe ſine primo, & poſito primo, ponitur ſecundum.*

8 *Rationis uſum quòd unus homo habeat, & alius non, unde proueniat.*

9 *Rationis uſum, quòd unus homo habeat, & alius non, poßit immediatè ex parte intellectus, & uoluntatis*

prouen

prouenire.

10 *Rationis uſum quòd unus habeat, & alius non, quòd talis differentia nō proueniat ex aliquo habitu à natura concreato, uel intēllectu, uel in uoluntate, qui ſolum ſit in uno, & non in alio, uel in puero, & in adulto.*

11 *Defectus, & imperfectio, uel priuatio uſus rationis, unde ſemper, uel ex maiori parte proueniat.*

12 *Appetitus ſenſitiuus, quòd poßit eſſe cauſa priuationis uſus rationis.*

13 *Vſum rationis poſſe tolli per habitus exiſtentes in uoluntate, puta ex odio, uel amore uoluntatis, quòd ſit probabile, poſita etiam omnimoda rectitudine ex parte ſenſitiua.*

14 *Diſpoſitio qualitatum naturalium, quòd nulla ſine ſpeciebus ſenſibilibus ſit ſufficiens ad uſum rationis.*

15 *Educatio docta, & inſtructio, quòd multum faciat, ut aliquis perueniat ad uſum rationis.*

16 *Rationis uſum an poßit aliquis habere circa aliquam materiam, uel obiectum, & non circa aliud, utpote circa materiam iuſtitiæ, & non circa materiam temperantiæ, ut ſit capax rationis ad deliberandum, & iudicandum an ſit iurandum, uel nocendum alicui, & non ſit capax ad conſultandum de fornicatione, ſed habeat ſe ad illam tanquam puerum.*

17 *Rationis uſum habere ſufficientem circa artes, qui nō habeat circa materiam moralem, quòd uideatur poſſibile.*

18 *Rationis uſum habere ſufficientem circa artes, qui non habeat circa materiam moralem, licet ſit poßibile, quòd tamien uideatur multum difficile, uel nunquam contingere.*

19 *Rationis uſum habere circa aliquã materiam moralẽ, & non circa omnes, putatur impoßibile ab authore.*
20 *Rationis uſus primum inſtans, quid ſit, uel quid uocetur. Et quomodo deliberatio non poßit eſſe libera, id eſt, quòd ſit in poteſtate hominis deliberare, & non deliberare.*
21 *Deliberatio prima, quòd ſit ex cauſis non naturalibus uel prorſus extrinſecis, puta uel à Deo, uel ab angelo.*
22 *Deliberans primo, quòd non habeat in ſua poteſtate prius deliberaſſe.*
23 *Deliberans primò, quòd potuit primò deliberaſſe.*
24 *Deliberatio, quòd non poßit cadere ſub præcepto.*
25 *Deliberans primò, ꝙ non tenebatur prius deliberaſſe.*
26 *Recentiorum dictum, quòd detur tempus induciarum, in quo aliquis poteſt deliberare, quòd ſit uanum.*
27 *Inſtans primum, uel tempus uſus rationis, in quo quis primo deliberat actu, quòd non ſit in quo poteſt primò deliberare. Et multa de uſu rationis.*

LOcus relegendus habetur Eccleſiaſtici 15. Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit illum in manu conſilii ſui. Quia de authore, & authoritate illius libri Eccleſiaſtici inter multos dubitatum eſt, nec deſunt adhuc qui ambigant, non erit ab re, de hoc ipſo pauca præfari, ne tota noſtra diſputatio lubrico loco innixa, nutare uideatur. Primùm inter libros Canonicos liber Sapientiæ, & Eccleſiaſticus ab Hebræis nõ recipiuntur.

x

tur. Hoc Hierony. in prologo Galeato, & in prologo ad Heliodorum, & Croniaticum, qui etiam de Eccleſiaſtico dicit, Nuſquam reperi Hebræum, ſed Græcum ſolum. Ideo hac ra-
1 tione dubitatum * in eccleſia eſt, an deberet recipi inter canonicas Scripturas. Sed tamen omnes authores uetuſtiſsimi uſi ſunt teſtimoniis illorum tanquam propheticorum librorum, Egeſippus, Irenęus, Tertullianus, Euariſtus, Alexander, ſucceſſores Anacleti, Clemẽs, Alexandrinus proximus Ioanni Euangeliſtę, Origenes, Cyprianus, Ambroſius, Auguſtinus, Damaſcenus: & Euſebius libro 4. dicit duos ex antiquis patribus illis libris ante uſos tanquam propheticis. & Auguſt. 17. De ciuitate Dei, cap. 20. expreſsè dicit eſſe propheticos. & Damaſcenus libro 4. c. 18. In concilio Carthaginenſi 7. cui interfuit Auguſti. c. 47. dicitur, Placuit ut prȩter Scripturas canonicas nihil in eccleſia legatur ſub nomine diuinarum Scripturarum, ſunt autem canonicȩ Scripturȩ Geneſis, & Salomon libri 5. hȩc à patribus legenda ſuſcepimus ſub nomine diuinarum Scripturarum. Hæc in concilio. Vnde patet, Sapientiam & Eccleſiaſticum repoſitum inter ſacras Scripturas Salomonis, aliâs non eſſent niſi tres. De authoribus illorum librorum licet nõ omnino conſtet inter authores, ſed

ſed hoc eſt ſatis rationabile non eſſe editos à Salomone, continere tamen ſententias Salomonis ſcriptas in diuerſis libris Salomonis, ſparſimq́; multa conſtat ſcripſiſſe, quæ ad nos non peruenerunt, uel in memoria hominum. Egeſippus, Irenæus, Tertullia. Cypria. Euſebi. citant librum ſub nomine Salomonis. De Eccleſiaſtico ſatis cõuenit, authorem fuiſſe Ieſum filium Sirach. Sed Ieſum filium Sirach ex Hebræo Græcum fuiſſe, uel potiùs nouum fuiſſe circa tempora Ptolemæi Euergetis 200. ferè annos ante natiuitatem Domini, ſub Simone magno Sacerdote, Onię filio. De Sapientia non ita conuenit, ſed tribuitur Philoni Iudæo, non qui claruit ſub Nerone, ſed alteri antiquiori 160. annos ante Chriſtum, ſed uterq; uidetur ſcripſiſſe ore prophetico. Auguſtinus tamen De doctrina Chriſtiana utrunque putat eſſe Ieſu filii Sirach. Quod tamen retractauit 2. lib. retracta. c. 4.

¶ Ex uerbis prępoſiti loci ſatis cõſtat Scripturã nõ loqui de homine ante uſum rationis, uel omnino priuſquã poſsit deliberare, & conſiliũ ſumere de agendis, atq; adeò nos imprę ſentiarum nihil loquimur de ſalute hominis, uel ſtatu in utero matris, uel prorſus antequam peruenerit ad uſum rationis, ſed ſolùm conſtitui in tota hac diſputatione hoc argumentum tra-

ſtare, & hunc locum uerſare, qua ratione, aut qua uia homini poſsit patere ſalus poſtquam eſt ſui iuris, aut (ut Scholaſtici dicūt) poſtquā annos diſcretionis attigerit. Et ideo ſit quæ-
2 ſtio principalis, An * omni homini peruenięti ad uſum rationis pateat aditus ad ſalutem, & uitam æternā. Pro parte negatiua arguitur, Sine fide impoſsibile eſt placere Deo, & accedētem ad Deum oportet credere, quia eſt, & quia
Hebr.11. inquirentibus ſe remunerator eſt, ad Hebr.11. Sed multis uenientibus ad uſum rationis impoſsibile eſt credere, aut habere fidem, ut patet de natis & educatis apud barbaros & ignaros Deitatis, & religionis: ergo talibus non patet aditus ad ſalutem. Item, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui uerò non credi-
Marc.16. derit, condemnabitur. Marci 16. & confirma-
Roman.12. tur ex Paulo, Rom.10. Quomodo inuocabunt in quē non crediderūt? aut quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audięt ſine prædicāte? Vbi Paulus apertè uidetur excuſare eos, quibus non eſt prædicata religio, & nomen Dei. In contrarium eſt illud, Deus
1.Tim.2. uult oēs homines ſaluos fieri. 1. ad Timoth.2.
Eccl.15. item Eccleſiaſti. 15. Ante hoīem uita & mors, bonū & malum, quod placuerit ei, dabitur illi. Ex quo loco uidetur, quòd omni (ſi per illum non ſtat) ſit data ſupernaturaliter facultas per-

uenien di

ueniendi ad uitam æternam. item, In ueritate cognoui, quòd non ſit perſonarum acceptor Deus. Actuum. 10. Ad hanc quęſtionem diſſoluendam quatuor dubia oportet tractare. Primum, quid ſit hominem habere uſum rationis, & quid peruenire ad uſum rationis, Secundum, quid poteſt homo, cumprimum peruenerit ad uſum rationis. Tertium, ad quid tenetur pro eodem tẽpore. Quartum, de principali quæſtione: quibus expeditis, relectio erit ſoluta. *Act.10.*

¶ Pro prima ergo quæſtione eſt notandum, quòd licet ratio eſſentialiter idem ſit quod intellectus humanus, tamen uoluntas ponitur à philoſophis in ratione, ut uidetur Ariſto. ſentire 3. Ethicor. c. 10. Et apertius 3. de anima. c. 6. Imò uocatur uoluntas per eſſentiam rationalis, ut patet ex S. Tho. in 3. diſt. 23. q. 1. artic. 1. quęſtiunc. 1. Quare uſus rationis non ſolum dicitur uſus, & facultas potentię electiuę, ſed etiam uſus uoluntatis. Imò & Ariſto. 3. Ethico. c. 10. dicit fortitudinem, & temperantiam eſſe partium rationis expertium, &c. Et tamen appetitus ſenſitiuus eſt particeps aliquo modo rationis. ergo aliter uoluntas eſt rationalis, quàm participans. Similiter etiam quanquam liberum arbitrium ſit etiam eſſentialiter idem quod uoluntas humana, ut diſertè tradit Da- *Ariſtot.* *S. Thom.*

maſce. lib.2.tamen quia actus liberi arbitrii eſt electio, ex Magiſtro in 2.d.24. & electio adeò exigit conſilium, ut Ariſto.6.Ethi. in dubium reuocauerit, an ſit appetitus ſenſitiu', uel intellectiuus, ideo etiam liberũ arbitrium non ſolum ponitur facultas uoluntatis, ſed rationis & uoluntatis, ut patet apud Magiſtrũ in 2. d.24. Hoc breuiter præmiſſo, ut à notioribus & facilioribus incipiamus, ſit prima propoſitio,

3 ¶ Habere * uſum rationis idem eſt, quod habere liberum arbitrium. Hæc patet ex dictis, nam ſi habere uſum rationis eſt habere facultatem intellectus & uoluntatis, hoc autem eſt habere liberũ arbitrium. ergo idem eſt utrunq;. Et confirmatur, quia in quocunq; eſt uſus rationis, eſt liberum arbitrium, & econuerſo. ergo ſignũ eſt quòd ſunt idem. Sed hoc ipſum non eſt ſatis exploratum quid eſt habere liberum arbitrium. Quanquam enim, ut idiotę & ruſtici internoſcere poſsint eum qui habet uſum rationis, & liberum arbitrium, ab eo qui non habet: diffinire tamen in quo conſiſtat ratio liberi arbitrii, & quid ſit habere hanc facultatem, non eſt facile. ſed utrunque uidebimus. Ad declaratiõnẽ huius ſit ſecunda propoſitio, Non eſt idem liberũ arbitrium aut uſus rationis quod habere actus intellectus, & uoluntatis. Patet, quia ebrii, & amentes non habent liberum

berum arbitrium,& tamen habent actus intellectus,& uoluntatis:ergo non eſt idem. Maior eſt nota, minor probatur, quia habent actus circa res ſpirituales,quę non cadunt ſub ſenſu, ut deſiderium etiam rerum ſpiritualium, ut experientia patet ex his,quæ tum faciunt,tum dicunt.loquútur enim de Deo,& angelis,diſputant de dialecticis.Et confirmatur de pueris & ſomniantibus.Somniantes enim poſtea meminerunt, ſic habent actus intellectus & uoluntatis. Item habent aliquos actus uniuerſales,quos non uidetur quòd poſsit habere ſenſus, qui eſt ſolum particularium. S.Tho.prima part.q.84.artic.8.ad 2.loquitur,quo modo ſenſus & imaginatio plus uel minus ligantur, uel ſoluuntur in dormientibus, & concludit ſic, Ergo per modum quo ſenſus ſoluitur & imaginatio, dormiendo ligatur iudicium intellectus,non tamen ex toto.Vnde aliqui dormiendo ſyllogizant, & cum excitantur, ſemper recognoſcunt ſe in aliquo erraſſe. Ex his uerbis S.Thom.patet,quòd dormientes habent actus intellectus, & per conſequens poſſunt habere actus uoluntatis. Idem & clarius ponit in 4. d. 9.q.1.art.4.ad 3.& 4.Et ibidem ad quartum dicit, quòd aliquando in ſomnio conſentit quis turpitudini, unde etiam uidetur quòd habet actum uoluntatis. & 2. 2.quæſt.172.articulo 1.

ad ſecundum, idem concedit de dormiente. Et confirmatur etiam ratione, quia omnes amentes, pueri, & ſomniantes habent aliquando actus ſenſuum ſufficientes in uigilantibus & ſanis ad actum intellectus & uoluntatis. ergo poſſunt eſſe in amimantibus, quia tota cauſa quare amentes non habent uſum rationis, eſt diſpoſitio ſenſuum. Antecedens autem patet, quia iudicant per ſenſum aliquod eſſe bonum, aut malum: quod iudicium ſufficeret mouere non amentem ad actum intellectus & uoluntatis. Et confirmatur, quia ſenſus in homine ſunt eiuſdem rationis ſicut in brutis, licet ſint aliquo modo perfectiores. ſed amentes habent multos actus, quos bruta habere non poſſunt: ergo illi non proueniunt à ſolo ſenſu, ſed ab intellectu, & uoluntate.

5 ¶ Tertia propoſitio, Non * uidetur idem habere liberum arbitrium, aut uſum rationis, quod poſſe agere & non agere, poſitis requiſitis ad agendum ad ſenſum, quo communiter doctores capiunt. Iſta propoſitio non eſt ita nota, neque ita certa, ſicut præcedens, & ideo fermè omnes doctores recentiores contrarium tenent, ſcilicet quòd omnis actus, qui non neceſſario producitur, procedit à libero arbitrio. Ego dico, quòd homo producit multos actus, quos poteſt non producere, etiam

non

non habens liberum arbitrium, nec uſum rationis. Probatur hoc primo, Pueri, & amentes, & ſomniantes habent actus uoluntatis (ut probatum eſt) & non neceſſario. ergo hoc non ſufficit ad liberum arbitrium. Minor patet, quia uoluntas eſt formaliter ex ſua natura libera, quia potentiæ rationales ſunt ad oppoſita (tertio de anima) & nihil eſt in illis, à quo neceſsitetur uoluntas: ergo non neceſsitatur. Probatur minor, quia uel eſſet notitia intellectiua, uel ſenſitiua, uel paſsio appetitus ſenſitiui, quia nihil aliud poteſt imaginari unde neceſsitetur, ſed nullum illorum poteſt neceſſitare, quia ſenſus non poteſt mouere uoluntatem niſi per intellectum (tertio de anima) ergo ſola ſenſatio non poteſt neceſsitare uoluntatem, neque paſsio. Patet, quia aliquando amentes agunt ſine paſsione, uel ſaltem poteſt eſſe tanta paſsio inſano, ſicut in amente, & puero, & ſomniante. Neque ex parte intellectus, quia quæcunque notitia eſt in amente uel puero, poteſt eſſe in adulto, & in ſapiente, & in hoc non neceſsitatur. ergo neque in illis. Maior patet, quia uel eſt ſimplex apprehenſio, uel iudicium, quodcunque tale poteſt eſſe in adulto. Et confirmatur, quia ſi aliqua notitia neceſsitaret, uel eſſet ſimplex apprehenſio, uel iudicium incompletum, uel perfe-

ctum. Non ſimplex, quia notitia non ſolum non neceſsitat, ſed neque poteſt mouere uoluntatem (tertio de anima) quia intellectus ſpeculatiuus non mouet, ſed ſolum practicus, & amentes aliquando agunt ex iudicio, neque iudicium ſimplex bono uel malo, quia id non neceſsitat adultum. Iudicium autem completum non poteſt eſſe in amente, & dato quòd eſſet, non neceſsitaret. ergo nihil eſt, quod poſsit neceſsitare uoluntatem pueri, aut amentis, aut ſomniantis. Et confirmatur, quia plus mouet iudicium perfectum de bonitate obiecti, quàm iudicium imperfectum, uel ſimplex apprehenſio. ſed illud non neceſsitat, ergo multo minus iudicium incompletum quod eſt in amentibus. & profectò mirum eſt, quòd hoc iudicium, hoc eſt delectabile, uel dulce, quod puer habet, neceſsitet eum: & tamen idem iudicium cum iſtis aliis, hoc eſt bonum, ſtoneſtum & meritorium, præceptum honorificum, quod eſt in adulto, non neceſſitet. Item, quia anima ſeparata ab omni notitia quæ eſt in puero, aut amente, certum eſt, quòd non neceſsitaretur: ergo nec coniuncta. Patet conſequentia, quia profectò intellectus, & tota anima ſeparata eſt etiam in corpore exiſtẽs (tertio de anima) & intellectus nihil recipit à corpore niſi notitiam. Et ideo

non

non eſt dubium, quin poſitis æqualibus notitiis intellectualib⁹ in duabus animabus, ſi una non neceſsitat, neque alia, quia omnino differentia ex parte corporis nihil facit ſi non faciat differentiam in notitiis ex parte intellectus. Secundo probatur, Motus ſubiti, quos Doctores uocant primos, omnino non imputabiles, non ſunt neceſſarii, & tamen pro eo tempore non eſt liberum arbitrium. ergo hoc non ſufficit ad liberum arbitrium. Aſſumptum probatur, quia omnis notitia, quæ eſt in primo inſtanti, non neceſsitat. ergo nec tunc. ergo neq; ualet dicere, quòd poſtea non neceſſitat, quia ſuperuenit nouum iudicium. Nam ſtat, quòd iudicium ſuperueniens magis moueat, quàm retrahat ab illa. ergo iudicium ſequens non facit, quòd ſi prius neceſſario moueretur uoluntas, poſtea non moueatur uoluntas. Et confirmatur totum hoc de maniacis, qui ſecundum talem paſsionem habent, quòd circa aliquam materiam particularẽ non habent uſum rationis, cùm habeant circa oẽs alias, ſicut aliquando etiam phrenetici illi non uidẽtur neceſsitari circa materiam illam, ſed errare, & tamen nõ habent liberum arbitrium circa illam. ergo non eſt idem habere liberũ arbitrium, & nõ neceſſario agere. Et certè uidemus amẽtes, & pueros multa agere rogatos uel

admonitos ad modum aliorum hominū, neq; uidentur neceſsitari in illis. idem uidetur poſſe probari de omnibus actibus indeliberatis, ut fricare barbam, ſcalpere caput, de quibus non uidetur dicendum, quòd ſint actus neceſſarii, & tamen non procedunt à libero arbitrio.

¶ Sed contra hanc concluſionem poteſt argui unico argumento apparenti, Quia ſi actus uoluntatis ante uſum rationis uel in amente, & ſomniantibus nō ſunt neceſſarii ſed liberi, ergo ſunt boni uel mali, & ſi liberè trāſgrediuntur præcepta, ergo peccant. Reſpondeo negando conſequentiam, quia nō ſatis eſt, quòd ſint liberi hoc modo, ſed oportet quòd ſint deliberati, quod non eſt in eis. S. Tho. 1. p. & 4. ubi ſuprà excuſat ſomniantes, non quia neceſſariò agunt, ſed quia non habent perfectum uſum rationis, uel intellectus, ſed eſt impeditus intellectus: itaque defectus prouenit ex parte intellectus, non ex parte uoluntatis. Et patet, quia circa materiam bonam etiam poſſunt eſſe motus etiam primi, qui tamen non reputentur actus boni propter indeliberationem. Et confirmatur ſolutio data, quia ſiue ita ſit, ſiue non: tamen dato, quòd ita eſſet, quòd pueri, & amentes haberent talem libertatem ex parte uoluntatis, ſi tamen haberent intellectum ita impeditum, ſicut nūc habent, quòd

S. Thom.

quòd non poſsint cognoſcere quid expediat, aut quid noceat, omnino non imputaretur eis quicquid agerent, non ampliùs, quàm nunc imputatur. ergo non eſt opus negare libertatem uoluntatis. Confirmatur ultimò, quia amentia hoc uidetur ſolùm ſignificare, ſcilicet priuationem, aut turbationem mentis, ſicut intellectus, nec dicit reſpectum ad uoluntatem, manet. ergo ſi non certa, certè probabilis propoſitio, in pueris, & amentibus, & ſomniantibus, & etiam in motibus ſubitis non neceſsitari uoluntatem, ſed poſſe agere, & per conſequens hoc non eſſe ſatis ad liberum arbitrium. Verum eſt tamen, quòd hæc non eſt ſimpliciter nec propriè libertas, ſed imperfecta, & ſecundum quid, quæ non eſt capax bonitatis, & malitiæ, neque laudis, &

6 uituperii, ¶ Quarta propoſitio, Idem eſt habere liberum arbitrium, quod eſſe dominum ſuarum operationum. Iſta concluſio eſt Sanct. Thom. in multis locis, expreſsè 1.2. quæſt. 1. articulo 1. ubi dicit, quòd in hoc differt homo ab aliis animantibus, quòd eſt dominus ſuorum actuum. Vnde illæ ſolùm actiones uocantur humanæ propriè, quarum homo eſt dominus. Eſt autem homo dominus ſuarum actionum per rationem & uoluntatem. Vnde & liberum arbitrium dicitur eſſe facul- *S. Tho.*

tas

tas uoluntatis & rationis, & articulo 2. dicit, quòd homo habet dominium ſuarum actionum per liberum arbitrium. Ad hoc (inquit) quòd dominus ſuarum actionum ſit homo, duo requiruntur. Alterum, ut homo habeat facultatem conſultandi, ac deliberandi quid bonum eſt, & quid malum eſt, & quid conſequendum, quid fugiendum, quid uitandum. Alterum eſt, ut habeat in ſua poteſtate poſt deliberationem, eligendi, & relinquendi quod ſic deliberatum eſt, neque enim primum ſufficit ſine ſecundo. Neque quis eſſet dominus ſuarum actionum, ſi poſt deliberationem neceſſariò aut ſequeretur conſilium, aut non poſſet ſequi. Iſta propoſitio eſt clara ex communi ſignificatione, & acceptione uerborum. Nam is uerè dominus dicitur ab omnibus, qui habet facultatem utendi re. Ita enim definiunt, & Iuriſconſulti, & theologi. Et iſta facultas non poteſt haberi ſine facultate rationis, & uoluntatis, quæ eſt liberum arbitrium. Vnde idem eſt liberum arbitrium, quod habere dominium ſuarum actionum: & ſic & dominium, & liberum arbitrium definiuntur per idem, ſcilicet facultatem. Eſt enim liberum arbitrium facultas rationis, & uoluntatis. Et dominium actionum humanarum eſt facultas etiam utendi ratione

tione & uoluntate.

7 ¶ Quinta propoſitio, Ex * duobus requiſitis ad liberum arbitrium ſecundum poteſt eſſe ſine primo, & poſito primo, ponitur ſecundum. Hoc eſt manifeſtum. Nam ubi eſt facultas deliberandi, eſt facultas eligendi, & econuerſo, nec unum inuenitur ſine alio, ut patet in brutis, pueris, & amentibus, ubi nulla mutatione, aut differentia poſita ex parte uoluntatis (ut dictum eſt) ſolum quia intellectus impeditur à deliberatione, & conſilio, uoluntas etiam non habet in ſua poteſtate eligere & non eligere. Et ideo etiam qui uellet tenere contra tertiam propoſitionem, & dicere, quòd in habentibus uſum rationis, uoluntas neceſſariò elicit omnes actus, poſſet reſpondere ad argumenta facta, & dicere, quòd natura uoluntatis eſt, quòd ſi intellectus ſit ſolutus, & capax deliberationis & conſilii, uoluntas liberè agit. Si autem non ſit capax, uoluntas neceſſariò agit, & naturaliter. Et ideo cùm quæritur à quo neceſſitatur uoluntas in amente, dico quòd non à notitia, ſed à natura: ſicut nec in bruto neceſſitatur ab obiecto uel notitia, ſed à natura, quia libertas uoluntatis dependet ab intellectu. Licet enim libertas formaliter ſit in uoluntate tanquam in ſubiecto, ſed eſt in intellectu, tanquam in cauſa uel

radice

S. Tho. radice, ut ait Sanct. Thom.1.2.quæſt.6.arti.2.
Ariſto. ad 2. & quæſt. 17. artic.1. ad 2. & de ueritate. quæſt.24.artic.2. Et Ariſtot.8. Ethico.dicit, quòd deſiderium, ſiue electio neceſsitatur ex conſilio. Sequitur corollarium reſponſiuum ad quæſtionem primam principalem, in qua quærebatur, quid eſt hominem habere uſum rationis, uel peruenire ad uſum rationis. Dico, quòd eſt hominem eſſe in tali ſtatu, ut poſſit conſultare, & deliberare de agendis: quamuis enim uſus rationis præter hoc dicat & poteſtatem eligendi, quod ſpectat ad uoluntatem: tamen in quocunque eſt poteſtas conſultandi, eſt etiam eligendi. Sed quamuis in hac determinatione omnes conueniant, uel omnino debeant conſentire, naſcuntur dubia ex ea, non quidem adeò grauia, ſed prorſus non contemnenda.

¶ Et primum dubium eſt phyſicum, unde
8 * ſcilicet cùm non ſolum omnes homines ſint eiuſdem ſpeciei, ſed etiam ipſæ humanæ potentiæ & uirtutes, imo, ut in præſentia ſupponimus, una non eſt perfectior alia: cùm iſta, inquam, ſint ita, unde prouenit, ut unus homo habeat uſum rationis, & alius non habeat? & item, cur in infantia non ſit ut eſt in adoleſcentia? Et confirmatur, Idem eſt omnino intellectus in pueritia & in ſenectute.

te. Vnde ſit prima propoſitio, Iſta* differentia non poteſt prouenire immediatè ex parte intellectus, aut uoluntatis. Iſta propoſitio clara eſt, quia licet reuocetur in dubium, an intellectus unius ſit perfectior intellectu alterius, non poteſt tamen eſſe tanta inæqualitas, ut faciat amentiam, aut ſanitatem. Et item non daretur cauſa de infantia, & adoleſcentia, cùm ſint eædem potentiæ. Et ſecundò probatur, quia ſi amentia proueniret immediatè ex parte intellectus, aut uoluntatis, tunc inueniretur etiam in animabus ſeparatis, quod nõ ſo
80 lùm abſurdum ſed impium eſſet dicere. Secunda propoſitio, Talis* differẽtia nõ prouenit ex aliquo habitu concreato à natura, uel intellectu, uel in uoluntate, qui ſolũ ſit in uno, & nõ in alio, uel in puero, & nõ in adulto. Hoc patet, quia anima noſtra eſt tãquã tabula raſa, in qua nihil eſt depictũ, ut Ariſto. diſputauit contra Platonem, & ſi qui ſunt, illi ſolùm ſunt primorum principiorum, qui ſunt communes omnibus, & neque tranſiens à uigilia in ſomnum perdit aliquẽ habitũ, neque à ſanitate in demẽtiã, neque ergo acquirit aliquẽ habitum rediens à dementia in ſanitatem. Tertia, Defe-
81 ctus,* & imperfectio, uel priuatio uſus rationis, uel ſemper, uel ex multo maiori parte prouenit ex defectu & imperfectione partis ſenſi-

tiuæ cognoſcitiuæ,ſcilicet à ſenſibus,& maximè interioribus. Primò pro pueris, cùm potentiæ rationales ſint perfectæ (ut dictum eſt(nihil poteſt reddi,quod ſit in cauſa huius priuationis,niſi ex parte ſenſitiua,neque item in dormiente & ſomniante, eademque ratio ſufficit in aliis,quia effectus communis cauſa eſt communis. Secundò,quia cùm nihil ſit in intellectu quin priùs fuerit in ſenſu(primò Poſterior)& neceſſe ſit intelligentem phãtaſmata ſpeculari (tertiò de anima) corruptio & imperfectio in ſentiẽdo neceſſe eſt ut redũdet in intellectu.ergo.Iſta erit ſufficiens cauſa priuationis uſus rationis.& confirmatur,quia etiam diuerſitas & inæqualitas ingeniorum prouenit etiam ex differentia ſenſuum,ut Philoſophus ſecundo de anima dicit, Quòd carne molles,ſiue delicati ſunt aptiores mente & ingenioſores: quod ideo eſt,quia omnis ſenſus fundatur in ſenſu tactus(ut ipſe illic dicit) qui perfectiſsimus eſt in carne perfectiore. Hanc concluſionem probat S. Tho.ex prima parte,q.84.articu.8.ubi probat, quòd ligatis ſenſibus,ligatur intellectus. Et Ariſto.reddit rationem libro de ſomno & uigilia, quare ſenſus ligantur in dormientibus, quòd ſcilicet reſoluuntur uapores fumoſi ad cerebrum & (ut dictum eſt) quanto ſenſus ſoluuntur,

tanto

tanto etiam ratio ligatur. ergo totum prouenit ex parte ſenſuum. Quid autē ſit in cauſa ut ſenſitiua pars non ſit apta ad officium ſentiendi in pueris, an humor immodicus in cerebro, quæ item in phreneticis, & amentibus, non eſt huius loci quæſtio, ſed ad medicos, & phyſicos relinquenda. Modo hoc ſciamus, eos, qui æquo modo ſe habent in ſenſibus, æqualiter habere uſum rationis ut in plurimum. ¶ Quarta propoſitio, Appeti-
12 tus * ſenſitiuus poteſt eſſe cauſa priuationis uſus rationis: uolo dicere, quòd dato ꝙ quis habeat uires ſenſitiuas conuenienter diſpoſitas ad officium ſenſuum, tamen ex uehementi paſsione poteſt quis perdere uſum rationis. Hoc patet, quia ut Ariſtote. dicit 6.Ethicor.& 7.Perturbationes, & paſsiones impediunt iudicium rationis. Ita enim iudicat homo in agendis ſicut eſt affectus. Quare, inquit, qui in perturbationibus ſunt conſtituti, eodem modo ſunt conſtituti ſicut dormientes, furioſi, & ebrii: eodem enim modo falluntur. atque ideo impoſsibile eſt incontinentes eſſe ſapientes, aut prudentes. Si ergo perturbationes appetitus ſenſitiui impediunt uſum rationis, ergo tantùm poſſunt creſcere, ut omnino tollant. Ariſto. 7. Ethico. expreſsè dicit, quòd ira, &

cupiditates uenereę, cæteraque ſimilia, non
nullos in furorem & inſaniam adigunt. Et cō
munius inueniuntur, qui ex iniuria inſanire
incipiunt. Sed uerum eſt, quòd licet fortaſſe
appetitus ſenſitiuus poſſet immediatè moue-
re uoluntatem, & non ſolùm mediante noti-
tia, tamen ira perturbat iudicium rationis: ui-
detur quòd non pôſsit niſi turbando ſenſum:
& ſic iſta cauſa huius priuationis tandem re-
ducetur ad priuationem, ſcilicet ad impdi-
mentum partis ſenſitiuæ cognoſcitiuæ: quan-
quam poſſet oppoſitum dici ut ſtatim diſputa
13 uimus. ¶ Quinta propoſitio, Probabile * eſt
quòd omnimoda rectitudine poſita ex parte
ſenſitiua, uſus rationis poſſet tolli per habitus
exiſtentes in uoluntate, putà ex odio, uel amo
re etiam uoluntatis. Patet, quia etiam, ut Ari-
ſto. 6. Ethico. tradit, & experientia docet, ma-
li habitus perturbant iudicium rationis: ergo
taliter poſſunt creſcere, quòd ſuperent uirtu-
tem naturalem intellectus, & omnino tollant
poteſtatem deliberandi: quia ſi poſſunt infer-
re difficultatem; ergo & omnino impedire.
Et confirmatur, quia tantum poſſunt pertur-
bare mali habitus, ſicut paſsiones. ergo ſi paſ-
ſiones hoc poſſunt, quare non etiam habitus?
Et licet uerum ſit, quòd etiam eo caſu turban
tur etiā ſenſus, tamen prior uidetur turbatio

rationis. Et confirmatur, quia à ſenſibus intellectus nō recipit niſi ſpecies, & ad uſum rationis requiritur diſcurſus, & ratiocinatio: ergo dato quòd ſenſus communes adminiſtrent ſpecies, poteſt aliunde intellectus impediri ab uſu rationis. Quòd ſi hoc eſt uerum, poſſet aliquis furere, non ex imperfectione ſenſuum. Et dixi hanc propoſitionem eſſe probabilem, & non ita certam: quia ex hoc uidetur ſequi, quòd qui ita inſaniret in corpore, quòd etiā extra corpus, & perſeueraret inſania, quia habitus mali perſeuerant in animabus damnatorum, & ſic eſſent aliquæ animæ in inferno non habentes uſum rationis. Sed qui uellet negare illam propoſitionem, oporteret reſpōdere, quare ſi habitus mali poſſunt aliquomodo turbare iudicium rationis, non poſſunt tantum creſcere, & tantum impedire, ut iam non ſufficiant ad uſum rationis? Et ad hoc incōueniēs de anima ſeparata, quod inferebatur, poſſemus dicere, quòd habitus quidē nō poſſunt eſſe circa omnes materias, imò habitus ita magni nō poſſent eſſe niſi circa raras materias: & ſic remaneret intellectus liber circa materias alias: nec eſſet incōueniens, quòd anima ſeparata inſaniret circa aliquam materiā, ſicut maniaci faciunt. Non eſt ita de paſsionibus, nam ex paſsionibus commouetur corpus, & ipſum

inſtrumentum, uel organum uirium ſenſitiuarum,quo corrupto,iam non eſt idoneum ad quancunque materiam , etiam ſi cauſa fuerit etiam circa unum ſolúm. ¶ Sexta propoſitio, Nulla*diſpoſitio qualitatum naturalium ſine
14 ſpeciebus ſenſibilibus eſt ſufficiens ad uſum rationis,uolo dicere , quantumcúque organum eſſet optimè diſpoſitum per qualitates naturales,& ad recipiendum ſpecies,non autem diceretur quis habere uſum ratiõis.Hęc patet manifeſté.Nã ad iudicandũ & cõſultãdũ quid uitandũ eſt,& quid proſequẽdũ,requiritur multitudo ſpecierum.Nam ad certè cõſultandũ in agendis,oportet habere memoriã præteritorũ,ut dicit Cicero 2.Rheto. & Ariſt o2.Ethic. ꝙ uirtutes intellectuales indigent experimento,& tẽpore,nec poteſt homo iudicare de contingẽtibus,niſi ex his,quę cõmuniter accidũt, quę ſine memoria cognoſci nõ poſſunt. Vnde ſi quis amitteret omnes ſpecies,quãtũcunque organa manerẽt bene diſpoſita ad recipiẽdum nouas ſpecies,cõſtat,ꝙ ille non haberet uſum
15 rationis.¶ Septima propoſitio , Ad * hoc, ꝙ aliquis perueniat ad uſum rationis, multũ facit docta educatio,& inſtructio.Volo dicere, quòd priùs quis,cæteris paribus,perueniet ad uſum rationis ſi bene inſtruatur,& inter ciuiles homines,quàm apud ruſticos. Patet hoc,

quia

quia ad uſum rationis requiritur non ſolùm acquiſitio ſpecierũ,ſed etiã ordinatio, ad hoc autẽ plurimùm iuuat inſtitutio.ergo.Ex quo ſequitur,quòd etiã ęquales in naturalibus,nõ in æquali tempore perueniunt ad uſum rationis.Ex omnibus dictis patet,quòd habere aliquem uſum rationis, uel perueniſſe ad illum, nihil aliud eſt,quàm eſſe in tali ſtatu,ꝙ præſentato aliquo obiecto,circa quod contingit operari,poteſt potẽtia propinqua ſufficienter deliberare,& cõſultare quid agendũ,aut uitandũ,mediatè uel immediatè. Quod addo,quia nõ oportet ut quicũque habet uſum rationis, poſsit per ſeipſum dignoſcere,& iudicare qd agẽdũ:ſed ſatis eſt ut hoc poſsit per ſe,uel per inſtructionem aliorũ,& ipſe ſit capax cõcilii, iuxta illud Heſiodi qd Ariſto.adducit 1. Ethi. c.4.Optimus quidẽ ille eſt qui poteſt ex ſe ſequi omnia.is rurſus bonus,paret qui recta monentibus,&c.Quanquàm reuera fateor,quòd fortaſſe neque ex omnibus quę diſſeruimus ſatis habetur quid ſit habere uſum rationis,neq; in quo conſiſtit.Lõge enim facilius eſt intelligere & cogitare qs habet uſum ratiõis, aut nõ habet, q̃ experiri qd hoc ſit.Illud enim idiotæ quãuis ineruditi, cognoſcũt,& diſcernũt amẽtes ab integris,hoc uerò neq; philoſophis facile eſt explicare.Nã et hoc ipſum,qd cõſtare

uidetur,& definitum eſt,non caret calumnia. Nam ignari, & aliâs errantes in moribus, ut ſunt hæretici,non ſunt ſufficientes conſultare,& iudicare quid agendum,aut euitandum: aliâs non ita aberrarent,& tamen non negamus eis uſum rationis.ergo hoc non requiritur.Poteſt quidẽ reſponderi ad hoc, negando aſſumptum,ſed omnes illi ſunt ſufficiẽtes, ſed errant ex negligentia ſua,uel corruptis affectibus.Sed hęc quidem ſunt philoſophica,in quibus theologum nõ oportet adeò ſolicitũ eſſe: & ego intelligo me etiam cum non ſatiſfecerim, imminutũ fuiſſe. ergo ſiue habere uſum rationis ſit id,quod conſtituimus, ſiue quid aliud nos ſupponamus,aliquem habere iam uſum rationis, & de illo diſputemus. ¶ Sed tamen hoc dubium, quod ex præcedentibus
16 oritur,non licet prætermittere: An * aliquis poſsit habere uſum rationis circa aliquam materiã,uel obiectum,& nõ circa aliud, utpote circa materiã iuſtitię,& non circa materiam tẽperantiæ,ut ſit capax rationis ad deliberandum, & iudicandum an ſit iurandum uel nocendum alicui, & non ſit capax ad conſultandum de fornicationẽ, ſed habeat ſe ad illam tanquam puer. & uidetur quòd non poſsit contingere.Quia aliâs daremus hominem capacẽ meriti,& demeriti circa aliquã materiã,

& non

& non circa alias materias morales, quod nun
quam aliquis conceſsit. In contrarium uide-
tur, quòd aliquæ materię ſunt multo notiores
aliis. Vt, quòd non eſt occidendũ, quàm quòd
non eſt fornicandum, & ſpecies non ſimul ac-
quiruntur circa omnia. Item (ut dictum eſt)
Maniaci uidentur carere uſu rationis circa ali-
quam particularem materiã, ſicut amantes cir-
ca omnes. Profectò res eſt dubia, & ideo re-
17 ſpondeo. Prima propoſitio, Videtur * ꝙ quis
poſsit habere uſum rationis ſufficientem circa
artes, qui non habeat circa materiam moralẽ.
Probatur, quia uidemus aliquos, qui incidunt
in amentiam, non amittere artem, ſi quam an-
tea didicerãt, ſed ſciunt ſcribere, legere, pinge-
re, imò ſyllogiſmos facere, & ſimilia, ut cãtare.
Maior confirmatur, quia pueri inſtituũtur in
aliqua arte, etiam ante uſum rationis. Item (ut
dictũ eſt) inſtitutio multùm facit ad uſum ra-
tionis: ſed poteſt quis inſtitui circa aliquã artẽ
priuſquã circa moralia. ergo. Secunda propoſi
18 tio, Hoc * quod dicimus eſſe poſsibile, uidetur
multùm difficile, uel nunquã contingere, quia
principia ſaltem moralia multo notiora ſunt,
quàm artificialia. ergò omnino uidetur impoſ
ſibile, ut quis poſsit ſufficiẽter iudicare de arti
ficialibus, & omnino ſit expers rationis in agi
19 bilibus. Tertia propoſitio, Omnino * puto im

poſsibile, ut quis habeat uſum rationis circa aliquam materiam moralem, & non circa omnes. Probatur primò, quia principia moralia ſunt eadem circa omnes materias. ergo ſi habet iudicium ad principia unius materię, iam aliquo modo habet circa omnes. Vt qui iudicat ꝙ non eſt nocendū proximo, iā habet principium, ita quòd non eſt furandum, & quòd non eſt occidendū: ſicut qui ſcit, quòd in Barbara eſt bona conſequentia, ſcit hoc tenere in omni materia: & qui cognoſcit, quòd eſt aliqua lex diuina, quam tenemur ſeruare, habet principium tam ad materiā iuſtitię, quàm temperantiæ. ergo impoſsibile eſt, ut quis habeat uſum rationis ad conſultandum in materia iuſtitię, & non temperantię. Antecedens declaratur, exempli gratia, In materia iuſtitię deliberatio incipit ab hoc principio, quòd oportet ſeruare præcepta Dei, & ex hoc quòd præcepta Dei continentur in ſcriptura ſacra, uel in doctrina eccleſię, & quòd uerum eſt non furari: eadem omnino uia, uel ſimili procedēdum eſt in quacunque materia morali. Alius deliberat hoc modo, quòd in agendis oportet conſulere peritiores, & eſt idem principium deliberandi in omni materia. Tertiò probatur, quia quicunque habet uſum rationis, habet hoc principiū, quòd in actionibus ſuis po-

teſt

teſt bene & malè agere: ſed quicunque habet hoc principiũ, poteſt deliberare de omni agendo. ergo. Maior eſt nota, & minor probatur: quia omnis talis poteſt deliberare & quærere quid agendum ſit, ſiue erret, ſiue non. Et ad argumentum factum in contrarium, quia aliquæ materię ſunt notiores, reſpõdetur, Verum eſt, ſed ex hoc nõn ſequitur, quin ille qui poteſt deliberare circa magis nota, poſsit circa minùs nota, quia ſatis eſt, quòd poteſt dubitare, & per conſequẽs poteſt conſulere. Ad aliud de maniacis reſpõdetur, quòd maniaci fortaſſe circa omnem materiã habẽt uſum rationis, ſed differunt maniaci, quia circa aliquam materiam errãt uehemẽter, nec poſſunt reuocari ab illa opinione, ſed error eſt quodãmodo naturalis & inuincibilis. Sed certum eſt, quòd maniaci deliberant an bene uel malè agant, & circa illam materiam, circa quam laborãt morbo, ſed errant poſt deliberationẽ quaſi naturaliter. Vel fortè poteſt dici, quòd mania tollit uſum circa ĩd ſpeculatiuum, ut quòd quis putat ſe ægrotare, & ualeat, uel aliquid ſimile. Et ſimiliter uidetur dicendũ de phreneticis, qui uidẽtur inſanire in aliquib᷑, ſapere in aliis. Oppoſitũ huius propoſitionis poſſet poni & defendi; ſed hoc uidet̃ ꝓbabili᷑. Vtcũq; tamẽ ſit, nõ dicitur aliqs habere uſũ rationis ſimpliciter, uel per

ueniſſe

ueniſſe ad illum, quouſque poſſet ſufficienter deliberare in materia morali. Hoc patet, quia ſolùm de tali loquuntur philoſophi & theologi: neque dicitur quis ſapere in agendis, quantumcunque aliquis (ſi fieri poſſet) omnium artium eſſet peritus. ¶ Sed priuſquã ad ſecundã quæſtionem ueniamus, adhuc reſtat inquiren
20 dum, quid * ſit, uel quid uocetur primum inſtans, uel primum tempus (nihil enim intereſt) uſus rationis, ut primũ inſtans, in quo peruenit quis ad uſum rationis, uel liberi arbitrii. Et ſit prima propoſitio; Deliberatio nõ poteſt eſſe propriè libera, id eſt, ꝙ ſit in poteſtate hominis deliberare, & nõ deliberare. Probatur, quia liberum propriè eſt ex electione, uel actus qui ſequitur deliberationem, ut ſuprà diximus, nõ eſt actus humanus, niſi ſit deliberatus, ſed deliberatio non poteſt ſequi deliberationem, quia nõ eſt proceſſus in infinitũ, ergo non eſt propriè libera. unde ſequitur, quòd prima deliberatio non poteſt eſſe bona uel mala, meritoria uel demeritoria. Secunda propoſitio, Prima
21 *deliberatio eſt ex cauſis nõ naturalib. uel prorſus extrinſecis, putà uel à Deo, uel ab angelo. Probatur, quia non poteſt eſſe ex electione uoluntatis, quia (ut dictum eſt) non eſt libera, neque poteſt imperari ex electione, quia illa electio iam præſupponeret aliam deliberationem

tionem. ergo oportet, omnino ut ſit uel ex motu phantaſmatum facto ab obiecto, uel ex aliqua cauſa extrinſeca. Vnde Ariſtoteles octa uo Ethic. dicit, quòd principium conſultandi eſt aliquod intellectiuum principiũ altius intellectu eo, quod eſt Deus, & per hunc modum oſtendit quòd non eſt proceſſus in infinitum, Omnis actus uoluntatis præſupponit actum intellectus & econtrario. Sed primum conſilium non eſt à uoluntate.& idem S. Tho. prima parte quæſt.82.artic.4.ad tertium.quod non uidetur ſic intelligendũ, quòd Deus concurrat ſemper tanquam cauſa partialis ad primum conſilium, ſed dicitur principium eſſe Deum, quia primus talis motus intellectus eſt naturalis, & naturalia attribuuntur Deo, qui hanc uirtutem dedit intellectui: licet non ſit negandum, quin nonnunquam Deus, uel per ſe, uel per angelos particulariter ſit cauſa talis deliberationis, quam inſpirationem uocamus. De quo uide Caietanum prima parte, queſtione octuageſimaſec. Hęc autẽ adeò uera ſunt, ut nõ tantùm cùm quis primò deliberat, prima deliberatio non ſit in noſtra poteſtate, ſed etiam poſtquam aliquis omnino ceſſauit à motu intellectiuo, non ſit in poteſtate eius prima deliberatio, ut eſt in dormiente, qui à ſomno excitatur propter eandem rationem.

Ariſtoteles. *S. Thom.* *Caietanus.*

Tertia

22 Tertia propoſitio, * Cùm quis primò delibe-
rat, nõ habuit in ſua poteſtate priùs deliberaſ-
ſe. Patet ex dictis, quia ſi iſta non fuiſſet prima
deliberatio, etiam alia fuiſſet naturalis, ut pa-
tet. ergo non potuit eſſe alia libera ante hanc.
23 Quarta propoſitio, Cùm* quis primò delibe-
rat, potuit primò deliberaſſe, quia prima deli-
beratio eſt à cauſis merè naturalibus, ut dictũ
eſt, & illę potuerũt priùs concurrere. ergo po-
tuit prius deliberaſſe. ſed etiã illa fuiſſet natura
24 lis. Quinta ꝓpoſitio, Deliberatio* non poteſt
cadere ſub præcepto, non enim dantur præce-
pta, niſi de actibus, qui ſunt in noſtra poteſta-
te. Et confirmatur, quia poſſet ſcire tale præce
ptum, quia iam hoc ipſum eſſet deliberatio: iã
enim habet uſum rationis qui cognoſcit ſe te-
neri præcepto. ergo impoſsibile eſt, quòd quis
habeat præceptum primò deliberandi, nec o-
miſsio, nec impletio eſſet libera. Sexta propoſi
25 tio, Quicunque* primò deliberat, non teneba
tur priùs deliberaſſe. Patet ex prædictis, quia
non erat in ſua libertate. ergo nõ poterat ei eſ-
ſe præceptum. unde ſequitur corollarium, Va-
26 num* eſt quod dicũt recentiores, quòd datur
tempus induciarum, in quo aliquis poteſt deli
berare, & ſi non deliberet, non imputatur ei,
quo tranſacto ſi non deliberet, iam imputabi-
tur. Hoc inquã patet ex dictis eſſe falſum, quia
ſi non

ſi non deliberat, nec eſt in libertate ipſius de-
liberare, imò ſi fieri poſſet, ut quis per centum
annos bene diſpoſitus nunquã deliberaret, nõ
poteſt ei imputari. Secundum corollariũ, Pri-
27 mum* inſtãs uel tempus uſus rationis, in quo
quis primò deliberat actu, non eſt in quo po-
teſt primò deliberare. Probatur, quia primum
inſtãs rationis uocat̃, in quo quis poteſt uti li-
bero arbitrio primò, & in quo primò eſt capax
præcepti, aut boni & mali, ſed hoc nullo mo-
do poteſt antequã primo actu deliberet. ergo
id eſt primũ inſtãs uſus rationis. Tertiũ, Cùm
doctores quærunt, an homo obligetur ad ali-
quid in primo inſtãti uſus rationis, & ad quid
teneatur, intelligendũ eſt neceſſariò de primo
inſtãti uſus rationis, & ad q̃d teneat̃, intelligẽ-
dũ eſt neceſſariò de primo ĩſtãti, uel tp̃e ĩ quo
deliberat. Pat. q̃a primò nõ eſt imaginabilis ob
ligatio, ſicut nec libertas. ergo. Et cõfirmat̃, q̃a
omnino eſt impoſſibile, ut q̃s cognoſcat quo-
modo primò potuit deliberare, ſi hoc fuit an-
teq̃ actu deliberaret. Patet, quo enim ſigno uel
argumẽto hoc poſſet cognoſcere? ergo ſi aliud
tẽpus deſignarem' uſus rationis anteq̃ homo
deliberaret, & ĩ quo homo obligaret̃, null' poſ
ſet ſcire, nec ꝑ cõiecturas pĩgues & craſſas, an
impleuit nécne illud pręceptũ. Et ĩ ſumma, eſt
abſurdiſſ. hoc ponere, ſicut ſi q̃s dormiat, ĩpoſ
ſibile

ſibile eſt dicere, quòd habet aliquod nouum prçceptum ut expergiſcatur, quod quidē priùs non haberet antequam dormiret. Dico ergo, quòd ad quamcūque diſpoſitionem quis perueniat, antequam actu deliberet, nōdum peruenit au uſum rationis, nec eſt tempus uſus rationis, nec obligatur ad aliquid, nec de illo eſt dicendum apud theologum aut philoſophum aliud, quàm de puero. Sed quando quærimus, ad quid homo teneatur in primo inſtanti uſus rationis, intelligendum eſt, id eſt in quo primo actu deliberat, unde ſi quis excedat è uita, antequā actu deliberet, impoſsibile eſt ut peccauerit. Hæc de prima quæſtione.

SECVNDA PARS RELECTIONIS.

SVMMA.

1 *Homo in Barbaria educatus, ſine inſtructione, & mentione deitatis, & religionis, an cumprimum peruenit ad uſum rationis, poßit Deum cognoſcere.*

2 *Homo ad cognoſcendum quòd Deus eſt, ſaltem ſine doctore extrinſeco, quòd indigeat non paruo tempore etiam poſt capacitatem ad percipiendum diſciplinas.*

3 *Doctorē non habens extrinſecum, quomodo uideatur pro tempore poſſe habere de Deo ignorantiam inuincibilem.*

4 *Ratio quòd nuſquam ſit, nec unquam fuerit, nec erit, ubi non ſit notitia de Deo probabilis, & cui omnes teneantur rationabiliter credere.*

5 Rat

5 *Rationis ad uſum quòd quis poßit uenire, & pro aliquo tempore non habere notitiam Dei.*

6 *Rationis ad uſum ueniens, etiam ſi Deum non cognoſcat, an talis poßit bene moraliter agere.*

7 *Homo cum omnis primum ad uſum rationis peruenerit, etiam ſi Deum neque cognoſcat, neque poßit cognoſcere, quòd poteſt bene moraliter agere.*

8 *Rationis ad uſum perueniens, qui nec Deum cognoſcit, nec poteſt cognoſcere, an talis poßit peccare.*

9 *Deum antequam cognoſcat quis, aut poßit cognoſcere, quòd poteſt peccare.*

10 *Legis diuinæ duplex conſideratio.*

11 *Rationis uſum an poßit habere quis ad peccandum uenialiter priùs, quàm ad peccandum mortaliter.*

12 *Rationis ad uſum quilibet perueniens, quòd non teneatur ſe conuertere in Deum explicitè, diſtinctè, & formaliter.*

13 *Rationis ad uſum quilibet perueniens, quòd ad actum al quem teneatur ſtatim.*

14 *Rationis ad uſum quilibet perueniens, quòd teneatur ſe conuertere in bonum eo modo, quo tūc poteſt, id eſt conformiter ad cognitionem, quam habet.*

ERAT quæſtio, Quid homo poſsit cumprimum peruenit ad uſum rationis: circa quam maximè occurrunt quatuor dubia. Primum, An*homo cumprimum peruenerit ad uſum rationis, poſsit Deum cognoſcere. Et ut omiſsis certis & facilioribus, ueniamus ad nodum difficultatis, loquamur de homine edu-

cato in Barbaria, ſine inſtructione, & mentio
ne Deitatis, & religionis, An talis poſsit co-
gnoſcere Deum cumprimum peruenerit ad
uſum rationis. & uidetur quòd ſic. Primò il-
lud eſt per ſe notum, ſaltem apud S. Tho. 1. p. q.
2. arti. 1. ergo non indiget tempore ad cogno-
ſcendum. Secundò quòd regula theologorum
eſt, quòd facienti quod in ſe eſt, Deus non de
ficiet in neceſſariis ad ſalutẽ: ſed credere quòd
Hebræ. 11. Deus eſt, eſt neceſſarium ad ſalutem. ad Hebr.
11. Accedẽtem ad Deum oportet credere, quia
eſt, & quia inquirẽtibus ſe remunerator eſt: er
go ſi facit quod in ſe eſt, nõ ignorabit. Et con
1. Iohan. 2, firmatur ex illo 1. Iohan. 2. Vnctio eius docet
uos de omnibus. In contrarium eſt, quia co-
gnoſcere quòd Deus eſt ſine doctore extrinſe
co, eſt ualde difficile, habitat enim lucem in ac
ceſsibilem, & cognoſci non poteſt, niſi per ea,
quæ facta ſunt: & oculus noſter ſe habet ad ma
nifeſtiſsima naturæ, ſicut oculus noctuæ ad lu
men ſolis, & ita uidetur de Deo. Et item Apo-
Rom. 10. ſtolus Roma. 10. Quomodo credent ei, quem
non audierunt? & ponamus quòd nihil audi-
uit: ergo nihil poteſt talis cognoſcere, Ad hoc
reſpõdeo per propoſitiones. Prima eſt, Ad* co
gnoſcendum quòd Deus eſt, ſaltem ſine do-
ctore extrinſeco, homo indiget nõ paruo tem
pore, etiã poſt capacitatem ad percipiendũ di-
ſciplinas.

ſciplinas. Quæ propoſitio primò probatur ſufficienter argumentis factis. Item, quia ſi poteſt cognoſci, hoc maximè eſt argumentis, & rationibus procedentibus ex ſolo lumine naturali, & experientia rerum, & cognitione creaturarum, ſicut uidetur dici ad Rom. primo. ſed hoc eſt ualde difficile, ut patet ex rationibus factis, tum ab Ariſto. tum aliis philoſophis, & doctoribus, quæ ſunt difficiles, & procedunt ex principiis, quæ indigent magno ingenio, & doctrina, & hæc accepta à maioribus opinione, & commota iam diſputatione de Deo quanto difficilius inuenta & cognita, etiam apud eum, cuius auribus nihil unquam de Deo inſonuit. Neque dubitandum mihi uidetur de hac propoſitione. De qua difficultate egregiè Cicero, in libro de natura Deorum ſub perſona Cottæ contra Balbum & Velleium, quáquam Velleius hanc dicebat eſſe prænotionem & prolepſym inſitam animis ho-
3 minum Deos eſſe. Secunda propoſitio, * Si quis non habet doctorem extrinſecum, uidetur q́ pro tépore poſsit habere ignorantiã inuincibilẽ de Deo. probatur ex prima, & probationibus eius. & cõfirmatur, quia S. Tho. q. 10. 2. 2. artic. 1. dicit, Quòd apud eos, qui nihil audierunt de fide, infidelitas ſiue ignorãtia fidei non eſt peccatũ, ſed profectò omnino uidetur

eadē ratio de illa,Deus eſt,apud omnes qui nihil audierūt de deo,ſicut de aliis propoſitionibus fidei:& eadē uidetur intētio Augu.lib.83.q.& per hoc facilè poſſet reſpōderi ad dubiū negatiuè,ſcilicet quòd uidetur dicēdū,ꝙ non omnis talis poteſt cognoſcere Deū, cūprimū peruenit ad uſum rationis.Et ad argumēta eſſet facilè reſpōdere.Nā ad primū dicitur ex illo Ariſto.Oculus noctuę,&c.& 1.Phy.Nō eadē ſunt nobis nota & naturę.Ad ſecundū dicitur,ꝙ ſaltē priùs eſſet ꝙ iſte quæreret,& laboraret ad inueniēdū,& tūc Deus prouideret,& iam ſaltē pro aliquo tēpore ignoraret. Et itē Deus non ſemper prouideret docēdo:quia clarum eſt, quòd aliquis etiam faciens quod in ſe eſt,poteſt habere ignorātiam de neceſſariis, ad ſalutem,putà de Chriſto, & de præceptis, ſaltem pro tempore:ſed Deus prouideret, uel uel illuminando,uel non imputando ignorantiam.ſed de hoc latiùs in 3.& 4.q.Sed his non obſtantibus ſit tertia propoſitio probabilis,

4 Nuſquā*eſt,nec unquam fuit natio, nec erit, ubi non ſit notitia de Deo probabilis, & cui omnes rationabiliter teneant credere.Iſta propoſitio,fortaſſe non poterit ita manifeſtè probari,ſed certè apparēter.Primū in hiſtoria nūquā legimus tam barbarā,& efferā nationem, quę nō habeat aliquem religionis ritū,& putaret

ret deum eſſe.ut Balbus,& Velleius eloquenter apud Ciceronem diſputant. Et patet ex omni hiſtoria tam ſacra quàm profana: & ſi qua fuit natio,facilè potuerunt ſcire ex aliis nationibus, apud quas ſeruata fuit opinio de Deo.Ita hoc fuit multo tempore notum, & receptũ in toto orbe etiã poſt diluuium.ergo nunquam traditum eſt obliuioni,quin perſeueraret in memoria hominum.Item Deus eſt adminiſtrator & gubernator orbis,ut ex fide notum eſt:ſed in adminiſtratione hominum maxima pars eſt religio, religio autem nulla eſſe poteſt ſine cognitione Dei. ergo adhuc oſtenſum eſt homines per ſeipſos cognoſcere. Probatur, Quia pater meus uſque modo operatur. Et Sapientiæ 14. Tu pater gubernas omnia. Item Sapientiæ 8. Sapientia attingit à fine uſquę ad finem,&c.Item Deus uult omnes homines ſaluos fieri,qui nõ poſſunt eſſe ſalui niſi per cognitionem Dei:non poſſunt niſi cum magna difficultate,& multo tẽpore cognoſcere Deum,ſi Deus permittet tolli memoriã & cognitionem ſui ab hominibus, nulla poſset eſſe religio,quod non eſſet congruum Prouidentiæ diuinæ,& ſapiẽtiæ ipſius,qui diſponit omnia ſuauiter,& attingit,&c.quod nullus ſapiens homo permitteret,ſi poſſet impedire.Et cõfirmatur,quia etiã præcepta iuris naturalis,

reuocauit, quo nomine Atheniẽſium iuſſu ur be & agro eſt exterminatus, librique eius in cõ cione cõbuſti. Et ex hoc reſpõdetur affirmatiuè ad queſtionẽ, ſcilicet ꝙ quilibet cumprimũ peruenit ad uſum rationis, poteſt habere noti tiã Dei. Sed quia etiã ſi iſta uera ſint (ut certè ſunt) tamen non probantur, quia ſaltem breui tempore poſſet aliquis eſſe ſine notitia Dei.
5 Ideo poteſt poni quarta propoſitio, ꝙ* poteſt quis peruenire ad uſum rationis, & pro aliquo tẽpore nõ habebit notitiã Dei, quia argumenta hoc uidentur probare. Et ita tenet Caiet. q. 10. ar. 4. 1. 2. expreſsè. Et quanquam ita ſit, ut dictum eſt, ꝙ Deus gerit prouidẽtiã maniſeſtandi nomẽ ſuum, non reſpondet ad caſum de eo, qui nutritur in ſylua ſine mẽtione religionis: nam Deus ordinaria uia nõ prouidet, niſi per cauſas ſecũdas, & de doctrina per predicatores
6 ad Ro. 10. Secundũ dubiũ eſt, An* quilibet talis poſsit bene moraliter agere. Et quia de alio nõ eſt difficultas, perſeuerat dubiũ de illo, qui ita educatus extra religionẽ, & ſine doctrina, & mẽtione Dei. De hoc dubio Grego. 2. d. 38. & priùs diſt. 26. contendit, ꝙ ad actũ moraliter bonum requiritur circunſtantia ultimi finis, qui eſt Deus. Itaque niſi actu, uel habitu actus referatur in Deum, actus nõ ſolùm non eſt bonus, ſed eſt malus, & peccatum. Idem Rom. 10.

uidetur tenere Ochã in 1.d.1.q.1.quẽ ſequitur Almain in Mora.c.14.quantũ ad hoc ꝙ ad bonitatẽ moralẽ requiritur circũſtantia ultimi finis.ſed uidẽtur æquiuocare de actu moraliter bono.unde Ochã apud Gab.2.diſ.28.tenet,ꝙ ad actũ moraliter bonũ nõ requiritur ꝙ referatur in Deũ.Et ita tenet Gabriel illic,& eſt cõmunior opinio,de qua nos etiã latè in lectionibus ordinariis diximus.Et ideo quantũ ſpectat ſolũ ad hoc dubiũ,patet,ꝙ ſecundũ Grego.dicendum ſit,ꝙ ſi quis non cogitat Deum pro illo tẽpore,non poteſt bene moraliter agere.Contra quam opinionem argumentor ſic, Quia ſequitur,quòd nulla uia poſſet ille, qui aliquãdo ignoraret Deũ,peruenire ad cognitionem eius,ſaltẽ niſi caſu haberet exteriorem doctrinã.Probatur & maximè ſecũdũ ſenſum eius,loco citato,quia non poteſt peruenire ad talẽ cognitionem ſine ſpeciali auxilio Dei,ſed iſte nullo modo poteſt ſe diſponere ad tale auxiliũ,quia per omnes actus ſuos nõ poteſt.Secũdò ſequitur,ꝙ talis eſſet perplexus,quia nõ poteſt ſaltẽ ſtatim cognoſcere Deũ,& tamẽ tenetur ſeruare pręcepta ſecũdũ eundẽ,2.d.34.& nõ poteſt ſeruare niſi ꝑ actũ malũ,ergo eſt perplexus,quia ipſe nõ ponit actus indifferẽtes inter bonũ & malũ,imò uidetur ꝙ talis actus ſit mortalis qa eſt fruitio creaturæ.hoc argumẽtũ aliter

aliter ſolui nõ poteſt, niſi dicendo, quòd talis poteſt cognoſcere Deum cum ſpeciali auxilio Dei, & ſic iam non eſt perplexus, quia poteſt uitare illud peccatum, ſaltem cum ſpeciali auxilio, ſicut ipſe ſibi reſpondet in illa d.26. Sed hoc impugnatur uehementer, quia ſtat, quòd non detur tale auxiliũ, & hoc ſine culpa illius. ergo iam nõ poterit uitare peccatũ. Aſſumptũ patet, quia non omnibus datur illud ſpeciale auxiliũ ad cognoſcendum Deũ (ut etiam ipſe habet fateri) multi enim perſeuerãt in tali ignorantia, & hoc non eſt propter culpam actoris, quia non poteſt illud uitare antequã illumineturſecundũ ipſum. ergo adhuc manet perplexus. Item, uel ad hoc quòd illuminetur, requiritur, ꝙ iſte aliquid faciat uel non: ſi non, ergo non eſt in poteſtate ipſius quòd illuminetur, & ſic erit perplexus ſine culpa ſua. Si oportet eum aliquid facere antequam illuminetur, cõtrà, Illud non poteſt eſſe niſi peccatum: peccatum autẽ non requiritur ad illuminationẽ. ergo. Item ipſe in eadem d. dicit, quòd nullũ poteſt eſſe meritum etiam de congruo ad primã gratiã, uel ad auxiliũ ſpeciale. ergo non requiritur diſpoſitio, quia illa uideretur meritũ de cõgruo. Itẽ, dato ꝙ ex culpa ſua talis nõ illuminaretur, adhuc eſſet inconueniens, quia ex culpa præcedẽti neceſſariò incideret in nouũ pecca-

tum. Ad hoc argumentũ reſpondet neceſſariò Greg. ꝙ non obſtante, ꝙ Deus negaret alicui ſpeciale auxiliũ ad uitãdum peccatũ, nihilominus imputaret ei, quia iſta priuatio uel ignorãtia eſt ex peccato originali. Et ita reſpõdet expreſsè in illa di. 26. q. 1. in fi. ſicut ſi quis ex ignorãtia, quã incurrit, uel ex originali peccato ageret quod nõ debet. Sed hoc profectò nõ uidetur catholicè dictũ. Itẽ, quòd iſte, qui nũquam aliquid audiuit de Deo, cognoſcat Deũ eſſe, & uult finẽ & omnia referẽda in ipſum, nõ ſolùm eſt ſpeciale auxiliũ, ſed etiam ſpiritus prophetiæ. ergo ſi quis ita natus & educatus eſſet ſine religione & doctore, nullo pacto poſſet uitare peccatũ, niſi in ipſo primo inſtãti uſus rationis, antequã quicquã boni aut mali egiſſet, reciperet ſpiritũ prophetiæ: quia quicquid priùs faciat, neq; erit peccatũ, etiã ſi Deus poſt duos dies mittat angelũ aut prædicatorẽ. Imò dato ꝙ ſtatim mittat prædicatorẽ, impoſsibile eſt uitare peccatũ, q̃a ipſum audire prædicatorẽ erit peccatũ, cũ poteſt credere priùs quàm audiat. Hæc ſunt abſurdiſsima: & ideo ſi quis uellet omnino defendere, ꝙ ad actũ moraliter bonũ requiritur circũſtantia ultimi finis, oporteret ut teneret ſimul, ꝙ actus carẽs illa circunſtantia eſſet indifferẽs, neq; tamẽ hoc ſatisfaceret, quia magnũ incõueniens uidetur, ꝙ actus

indifferens

indifferens reqritur ut illuminetur à Deo.Sed quia in moralibus nō oportet ſolicitū eſſe, an poſsit aliqua ſententia & opinio defendi, aut quomodo reſpōderi poſsit argumētis,ſed conſiderare potiùs, qd uerıſimilius ſit. ideo ſit ad dubium propoſitio.Prima propoſitio,Omnis
7 *homo cumprimum ad uſum rationis peruenerit, etiam ſi Deū neq; cognoſcat, neq; poſſit cognoſcere, poteſt bene moraliter agere. Hæc probatur propoſitio,quia(ut dictū eſt)liberum arbitriū eſt facultas rationis & uolūtatis: ergo quicūq; habet liberum arbitriū, poteſt nō ſolùm cognoſcere bonum & malū,ſed etiā facere & uelle,ut ſuprà dictū eſt.nō loquūtur theologi aut philoſophi de uſu rationis aut liberi arbitrii,niſi in ordine ad bonū & malū, & ideo uocantur amētes & inſani:ꝙ ſi ad actū bonū requiritur relatio in Deū, talis qui non cognoſceret Deū,nō ſolùm nō poſſet bene agere,ſed neq; cognoſcere quid bonū eſſet.Itē, ſi ad bene agēdū requiritur relatio in Deū, uel hoc eſt de iure naturali,uel poſitiuo & diuino. Primū nō uidet, cùm hoc nō ſit notū in lumine naturali,imò ſecūdū ſentētiā Greg.neq; cognoſci quicqd eſſe poteſt ſine auxilio ſpeciali. ergo nō eſt de iure nāli poſitiuo,aut nō cōſtat uñ.neq;.n.Paulus cū dixit,Oīa in gloriā Dei facite,uoluit aliqd nouūius ꝓmulgare,neq;aliqs philoſoph

philoſophorum hoc unquam dixit, qui tamen lumen naturale habebát. Item, dato quòd eſſet præceptum illius relationis, Paulus apertè excuſat ignoranté, ad Rom. 10. Quomodò inuocabunt in quem nó crediderunt? Quòd ſi non credere eſt ſine culpa, ut ſuprà probatũ eſt, ergo nó inuocare, uel nó referre in illũ actiones ſuas erit ſine culpa. Et quidem de relatione formali in Deum, uel concomitante, uel etiã præcedente. Ita tenet Caiet. 1.2. q. 10. art. 4. Dicit tamen quòd per hoc, ꝙ actus humani referantur in bonum obiectũ, feruntur in Deũ, quia feruntur in res eo modo, quo Deus inſtituit, ſicut & omnia naturalia fiunt propter finé. 2. Phyſic. & tamen non ſemper referuntur in talé finem ab ipſo agente, ut actus hirundinis cùm cóponit nidũ, aut formicę cùm frumentatur in æſtate, referũtur quidem ad certos fines, nó ab hirundine uel formica, ſed à ſuperiori intelligentia. Ita cùm homo operatur bonum ex genere, licet non referat in Deũ, tamen illi actus relati ſunt in Deum ipſum, hoc dicit S. Tho. 2. d. 38. art. 10. Rerum (inquit) omnium unus eſt finis ultimus, id eſt Deus. Ita & uolũtatum omniũ unus eſt finis ultimus, ſcilicet Deus. nihilominus ſunt alii fines proximi, & ſi ſecundum illos fines ſeruatur debita relatio uoluntatis in ultimum finé, erit recta uoluntas. Debita

Rom. 10.

Caietanus.

S. Thomas.

bita autem relatio ſeruatur ſecundũ illum finẽ, quo uolũtas nata eſt ultimũ finem participare, omnia propter ſemetipſum operatus: ſicut ſeruus, qui ſuũ officiũ facit, ſi eius dominus conſtituit, uirtualiter facit propter dominũ, & ad finẽ, quem dominus ordinauit. Et uidetur facere ad hoc, quòd S. Tho. dicit 1. 2. q. 21. ar. 3 & 4. ꝙ homo natura eſt animal ciuile & ſociale. Qui autẽ in ſocietate aut ciuitate uiuit, pars eſt ciuitatis. Qui ergo aliquid in bonũ & in commodũ facit alicuius priuati hominis, facit etiã in bonum publicũ & cõmune, ſicut qui priuatum hominẽ lædit, bonũ cõmune lædit, cuius ille eſt pars, atque laudem & præmiũ meretur, non à priuato homine ſolùm, ſed etiã à tota ciuitate aut collegio, & eadem ratione ab eo qui præſidet collegio & ciuitati humanæ, & ſi nihil de Deo cogitet. Et certè hoc naturalis ratio dictat. Et confirmatur, Certè enim uidetur iniquũ & contra Dei bonitatẽ excogitatũ, ꝙ offendatur Deus etiã ab illo, qui nihil minus cogitat, quàm Deũ offendere. & tamen bene agere nemo poteſt, niſi Deo placere ſtudeat, nec eſt quiſquam qui nõ laudet uel probet factum aut bonũ collatũ in amicum ſuũ, aut utrũque neceſſarium, etiã qui ſibi nullo modo ualuerit gratificare. Vt quid ergo affirmamus Deũ cõdẽnare, & omnia officia collata in Dei filios, S. Thomas.

qui

qui non reſpectu Dei faciũt, neq; Deus præcepit parentes honorare propter Deũ, ſed honorare ſolùm: & ita de aliis præceptis ita imple re, ut rebus ipſius expediebat. ſunt enim pręcepta diſtincta de cultu diuino, & de reb' huma nis: atq; adeo nihil neceſſe eſt in omnibus aliis actibus Deum colere. Secundum dubiũ in hac
8 ſecunda quæſtione eſt, An omnis talis perueniens ad uſum rationis poſsit peccare. Et loquimur ſemper de illo qui nec Deũ cognoſcit, nec poteſt cognoſcere. Et pro parte negatiua fiunt argumenta, neque leuia, neque ita facilè expedibilia. Videtur enim, ꝙ ille qui Deũ non poteſt cognoſcere, pro eo quidem tẽpore neque peccare quidẽ poſsit. & primò quidẽ, quia Deum eſſe, imò Deum eſſe dominũ, eſt præambulum ad legem diuinam: ut S. Tho. ait. 2. 2. q. 16. arti. 1. quia preſſupponitur ante ſuſceptionẽ legis, ut quis fateatur ſubiectionẽ legiſlatori, iuxta illud, Accedentẽ ad Deũ oportet credere quia eſt. neq; eſt intelligibile, ut quis recipiat legẽ ab illo, quẽ non cognoſcit ſuperiorẽ. Vnde qui nõ tenetur recipere aut cognoſcere Deũ, aut legiſlatorẽ, neque legem eius tenetúr recipere. ergo iſte, quẽ ponimus ſine culpa ſua ignorãtẽ Deũ, nõ tenẽt recipere legẽ Dei, neq; illi obedire. Sed peccatũ eſt dictũ, uel factũ, uel cõcupitus cõtra legẽ Dei. ergo. Et probat au-
thoritate

thoritate Aug.22.cõtra Fauſt.& Ambr.dicunt enim quòd eſt cæleſtiũ inobedientia mãdatorum.ergo uidetur ꝙ in tali non poſsit eſſe peccatũ.Et cõfirmatur,Ego nõ habeo dominum neque ſuperiorẽ cui tenear obedire.ergo non obligor aliqua lege.ergo nõ pecco.Cõſequentiæ uidentur notæ,quia nullus tenetur aliqua lege,niſi ſuperioris:neque peccat,niſi faciẽdo contra id ad quod tenetur.Sed antecedens eſt inuincibiliter creditum ab iſto.ergo & conſequens,& per conſequens excuſatur ignorãtia inuincibili.Item ſequitur,Non eſt Deus,ergo nullum eſt peccatum.Et conſequẽtia uidetur nota,quia peccatum non eſt niſi contra legem Dei.Antecedens eſt inuincibiliter creditũ ab iſto,ergo & conſequens.Et confirmatur,quia ſi per impoſsibile non eſſet Deus,nullus obligaretur.Sed pro eodem uidetur haberi, quòd non ſit Deus , & quòd non poſsit cognoſci an ſit,ſicut quantùm ad obligationem,pro eo facto habetur,quòd quis non haberet regem, uel ignoraret inuincibiliter ſe non habere regem,omnino eſt abſurdũ dicere quòd rex obliget me, de quo ego inuincibiliter iudico, ꝙ nõ eſt rex meus.Et probat̃,quia in omni mortali eſt auerſio à Deo.ergo ſi nõ eſſet Deus,uidetur quòd nõ eſſet mortale. Item Apoſtolus Ro.4.Vbi non eſt lex,neque præuaricatio.ubi

per

per præuaricationē nihil aliud uidetur intelligere, niſi peccatum, ergo ubi ignoratur lex inuincibiliter, etiam non erit peccatũ, quia idem uidetur iudiciũ, ꝙ non ſit lex, & ꝙ ignoretur. Et confirmatur, quia lex non obligat niſi promulgata: in decretis leges inſtituuntur cũ promulgãtur. Si ergo quis ignoret legem, nõ obligatur lege. Itē quia actus eſt bonus, uel malus inquantum eſt conformis, uel difformis rationi. 2. Eth. Sed ratio humana nõ habet uim obligandi neque rationē legis niſi à lege diuina. ergo qui propter ignorantiã excuſatur à lege diuina, ergo à lege rationis. Et cõfirmatur, quia leges humanæ non obligant niſi uirtute legis diuinæ, quia omnis poteſtas à domino Deo
Rom. 13. eſt, ad Ro. 13. & Dominus in Euan. Io. 19. Non
Iohan. 19. haberes poteſtatē aduerſus me ullam niſi tibi deſuper eſſet datum. ergo etiã neque ratio humana habet uim obligandi niſi à lege diuina. Itē omne malũ eſt malum, quia prohibitum à lege æterna. ergo ſi ignoratur lex æterna, uidetur ꝙ excuſet à peccato: ſed qui ignorat *Deũ*, ignorat legem Dei, ut probatum eſt. ergo excu
S. Thomas. ſatur à peccato. Antecedens eſt S. Tho. 1. 2. q. 71. ar. 6. ad quartum, ubi dicit, quòd omne peccatum eſt malum, quia prohibitum intelligitur peccatum iure poſitiuo. Sed omne peccatũ eſt malum, quia prohibitum lege ęterna. Itẽm, uidetur

uidetur quòd S. Thom. dicit illic ad quintum, Peccatum quidem à philoſopho conſideratur ut eſt contra rationem, ſed à theologo ut eſt offenſa Dei. Mirabile autē uidetur, ꝙ quis offendat Deū, quē neq; cognoſcit, neq; tenetur cognoſcere. Et confirmatur, quia ponamus ꝙ talis antequā cognoſcat, neque poſsit cognoſcere, ſed incipiens inquirere an ſit Deus, néc ne, habet tale propoſitum, ſi ſcirē eſſe Deum, ego uellem placere illi in omnibus, tunc uidetur quicquid faciat, quòd excuſetur. Item ſi quis ignoret inuincibiliter Dominum, nō tenetur præceptis Domini: ergo qui ignorat Deum, non tenetur præceptis Dei. Item habet ignorātiam inuincibilem obligationis ad pœnam neque inferni neque purgatorii, ergo uidetur ꝙ ſaltē nō imputetur ei peccatū. Itē facit id, ſi non ueniſſem, & loquutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent. ergo à ſimili ſi non cognoſcatur Deus. & Iohan. 15. & 14. Iſta & alia ſimilia, quæ pro parte negatiua afferri poſſent, certè non parum mouere poſſunt ad ſuadēdam partem negatiuam, quòd ſcilicet antequā cognoſcat, aut cognoſcere poſsit Deū, non poteſt peccare. Pro parte autem affirmatiua non oportet multa adducere, cùm ſit conſenſus omnium doctorum, quòd quicunque habet uſum rationis, poteſt bene uel malè age

re.Imò hoc uidetur ex diffinitione uſus rationis,aut liberi arbitri.probatur tamen,quia aliqui actus ſunt intrinſecè mali,ut mendaciũ ex ſententia Auguſtini,& doctorũ:ergo ſi fiat ab habente uſum rationis,erit peccatum.Itẽ probatur apertè ex illo Pſal.4.Multi dicunt,Quis oſtendit nobis bona?ſignatum eſt ſuper nos, &c.ubi uidetur tolli excuſatio ignorãtiæ. Itẽ, aliâs prima principia non eſſent neceſſaria,puta,Nõ eſt faciendum alteri quod tibi non uis fieri,quia in tali caſu omnia licerent,ſi nõ poſſet peccare.Ad hoc non uidetur omnino certum quid dicẽdum ſit,& ſi liceret more iuriſconſultorum noua dogmata aſſerere,& recta in diſcrimen uocare, non uidetur abſurdum defendere duas propoſitiones ſequentes. Prima, Quicunque habet uſum rationis, poteſt quamprimum bene & malè agere,& propriè peccare.Iſta propoſitio ſatis probata eſt.Secũda propoſitio,Quicunque non cognoſcit nec poteſt cognoſcere Deũ,non habet uſum rationis.& ſic de eo de quo poſitũ eſt dubium tam primũ quàm ſecundũ quàm tertiũ,diceremus, ꝙ iſta dubia præſuppõnũt falſum, ꝙ ſcilicet talis habet uſum rationis,qui nõ poteſt cognoſcere Deũ,ſed dicere ꝙ eſt idẽ iudiciũ de illo, & de puero,& amẽte, neq; bene neq; malè poteſt agere.& ſicut ſuprà diximus quãtũcunque

quis

quis habeat uſum rationis in artificialibus, uel in quibuſcũq; aliis, ſi tamẽ nõ poſsit ſuficiẽter deliberare de morib⁹, diximus ꝙ nõ habet ſimpliciter uſum rationis, ut loquit̃ theologus & philoſophus. Ita uidet̃ dicẽdũ de eo, qui nõ cognoſcit, neque poteſt cognoſcere Deũ, ꝙ quãtuncũque utatur ratione & cõſultet, nõdũ peruenit ad uſum ratiõis, quia nõ poteſt deliberare de bono & malo: qa ut uidet̃ ſentire S. Tho. 1.2.q.19.ar.4.& q.71.ar.6. nihil eſt bonũ aut malũ, niſi qa probat̃, aut reprobat̃ in lege diuina: & ideo qui nõ cognoſcit legẽ diuinã, deficit ei principiũ ad deliberandũ de agẽdis, & ſic non habet uſum rationis. & confirmatur hoc, quia ſi per impoſsibile quis priuaretur notitia priorũ principiorũ circa agibilia, quãtuncũque haberet principia ſpeculatiuarũ ſciẽtiarũ, imò & cõcluſiones, nõ diceret̃ habere uſum rationis, ſicut neq; bruta animãtia, & ſi diſcurrerent de mediis ad finẽ, & haberẽt poteſtatẽ agẽdi, & cognoſcẽdi, nõ dicerent̃ habere liberũ arbitriũ, quia nõ cognoſcerẽt bonũ, aut malũ in minoribus. Et poſſent iſta cõfirmari ex illo ad Rọ.1. Qui cũ cognouiſſent Deũ, nõ ſicut Deũ glorificauerũt: ita ut ſint inexcuſabiles. unde uidet̃, ꝙ ſi non cognoſcerẽt, eſſent excuſabiles. Neque uideo quàm poſſet hoc uehemẽter impugnari, neque magna inconueniẽtia poſſent ex S. Thom.

hoc ſequi, & maximè, quia ut ſuprà dictum eſt, prouidentia Dei factum eſt, ut hoc uel nõ poſsit contingere, uel breui admodum tempore, ut non poſsit quis habere notitiã de Deo, non uidetur incõueniens, ſi quis paruula morula nõ ſit capax boni aut mali, quãtumuis in aliis benè intelligat. Sed quia hoc non omnibus auribus placeret, & nouũ uideretur, ideo ad dubium affirmatiuè reſpondeo per hanc propoſitionẽ, Antequam* aliquis aut cognoſcat aut poſsit cognoſcere Deum, poteſt peccare. Iſta propoſitio pręter probationes iam poſitas adhuc poteſt probari, quia agere contra conſcientiam eſt peccatum, iuxta illud Pauli, Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt: intantum, ut etiam uoluntas diſcordans à conſcientia, falſa ſit & mala, ut omnes doctores dicunt. Sed ignorans ſic Deum poteſt facere cõtra conſcientiam, quia naturaliter homo iudicat quòd eſt malum iniuriã facere innocenti, parentes eſſe honorandos, ergo poteſt malè agere, & per conſequens peccare. Confirmatur, quia etiam philoſophi illi, uel qui negabãt Deũ eſſe, ut Diagoras, uel qui negabant ſaltẽ quicquã ad Deum uel Deos attinere factum bonum, ut Democritus & Epicurus, dicebãt tamẽ aliqua eſſe bona, alia mala, & peccatũ, & laudabilia, & uituperabilia, ergo id non depen

det

det ex notitia Dei.Itē aliàs ſi nullũ peccatum mortale eſſet per ſe notũ,nullũ ergo principiũ eſſet per ſe notũ.Itē ſequit̃, ergo,ꝙ quicũque nõ habet euidētiã,ꝙ Deus eſt,nõ habet euidē tiã de aliquo malo,aut peccato.Patet cõſequē tia manifeſtè Quia ſi periuriũ eſſet manifeſtè peccatũ,uel homicidium,pēdet ex hoc principio,ꝙ Deus eſt:ergo qui nõ habet euidētiã de illo peccato,ergo neque de alio,ſcilicet ꝙ homicidiũ eſt peccatũ,ſicut nõ poteſt habere euidētiã maiorem aut certitudinē de baptiſmo, quàm de Chriſto.Ad ratiões in cõtrariũ Gregorius quidē Ariminēſis in 3.d.34.tenet duo. Primũ,dato per impoſsibile,ꝙ nõ eſſet Deus, adhuc eſſet peccatũ,& malũ morale.ſecũdũ dato,ꝙ nulla eſſet lex prohibitiua diuina,adhuc eſt peccatũ.Infert corollarium , ꝙ multa ſunt peccata ita ſecundũ ſe mala,ꝙ nõ ſunt mala,qa prohibita etiã lege diuina,fundamētũ eius potiſsimũ eſt,quia ad hoc,ꝙ quis malè agat,ſatis eſt ꝙ agat cõtra rectã rationē,ſiue humanã,ſiue angelicã.Cùm ergo hoc poſſet eſſe,etiã neque Deo neq; aliqua diuina lege exiſtēte,ergo illa duo dicta cũ corollario ſunt uera. Itē ad Ro.2.Gentes quę legem nõ habēt,naturaliter quæ ſunt legis faciũt:ipſi enim ſibi ſunt lex.ergo ratio ſufficit.Et cõfirmatur,quia ſi nihil eſt malũ niſi prohibitũ,cùm poſſet nihil eſſe pro

hibitū, poſſet nihil eſſe peccatū. Et ſic odium Dei, & periuriū poſſent nō eſſe mala. Hāc tamē propoſitionē nullo modo puto probabilē: neq; eſt intelligibile quomodo aliquis peccet ſi omnino nō obligatur, neque uideo quomodo intelligatur, ſi nō habet ſuperiorem. atque adeò ſi uel Deus nō eſſet, uel nihil præciperet, ego nō dubito, quin nullum eſſet propriè peccatum aut malum morale, licet poſset eſſe peccatum, ſicut eſt in natura uel in arte: nec erit aliter malū quòd homo interficeret patrē, quàm quòd lupus interficeret matrem, quòd uidetur etiā probari: quia etiam in his, quæ de ſe mala ſunt, ſi fiant authoritate diuina, deſinūnt eſſe mala, ut interficere innocētem. Ergo ſi quid bonum aut malum eſt, tota bonitas aut malitia dependet ex authoritate diuina, & omnis obligatio eſt ex lege, ſed lex non poteſt fieri niſi à cōmunitate, uel ſuperiori, S.
S. Thom. Thom. 1. 2. q. 9. articu. 2. Ex quo infero, quòd Deus nullo modo obligari poteſt, quia non habet ſuperiorem. neque poteſt certè explicari quid ſit Deum obligari. Si enim de lege nō ſtat, quin faciat hoc, uel quòd faciat illud. tūc ergo obligatur diligere ſe, & filiū, & Spiritū ſanctū, & generare filiū, et itē quicqd aliud faciat pater ad extra quātuncūque cōſtituerit legē, gratis omnino facit. ergo nō obligatur, ne
que

que promiſsio diuina,aut lex inducit proprie
obligationẽ in Deũ ſed rectitudinẽ Secũdò in
ſero,ꝙ licet bene aſſeratur à theologis,ꝙ ſunt
quædã quę Deus nõ poteſt facere,ut peierare,
nõ ſeruare promiſſum,& ſimilia: tamen malè
cõcedũt,ꝙ ſi faceret,peccaret.Nõ enim ſequit̃
per locũ intrinſecũ,Deus mentit̃,ergo peccat,
nõ plus quàm ſequitur,Deus facit duo cõtra-
dictoria: ergo peccat.patet corollariũ,quia nõ
tenetur,nec obligatur,ſed eſt eodẽ modo im-
poſsibile Deũ mẽtiri,ſicut non eſſe,uel mori,
uel ægrotare.Et ideo relicta imaginatiõe Gre
gorii,aliter dicò ad argumẽta facta cũ S.Tho.
10 1.2.q.19.ar.4.ad tertiũ,ꝙ *lex diuina dupliciter
poteſt cõſiderari à nobis,uno modo ut eſt in
ipſo Deo.& ſic omnino eſt nobis ignota, ne-
que hoc nos obligare poſſet. Alio modo
prout nobis innoteſcit,uel per lumẽ naturale,
uel per reuelationem:& hoc modo nos obli-
gat.Dico ergo,quòd aliquis obligetur lege di-
uina,non oportet ut formaliter faciat eſſe ali-
quã legem, uel legiſlatorem, à quo lata ſit,
ſed ſatis eſt quòd ſciat aliquid eſſe bonum,
uel malum, etiam ſi ignoraret omnino cau-
ſam quare eſt bonum uel malum,uel utrum
ſit prohibitum uel non. Et ſic talis qui po-
nitur ſine cognitione Dei adhuc ex caſu,poſt-
quam ponimus eum habẽtem uſum rationis,

cognoſcit aliquid eſſe malum, aliud bonũ, & hoc ſatis eſt ut poſsit peccare, quia cognoſcit aliquid eſſe uituperabile, & hoc eſt q͠a malũ S. Tho.1.2.q.21.ar.2.dicit, Ex hoc actus eſt laudabilis uel culpabilis, quia eſt bonus uel malus. Et hoc cõfirmatur apparẽter, quia ſi ignorantia Dei inuincibilis omnino excuſaret à peccato, ergo dato ꝙ ignorantia eſſet culpabilis deobligaret ab aliis præceptis legis diuinæ. Et qui omnino ex ignorantia craſſa ignoraret Deũ eſſe, nõ teneret̃ honorare parẽtes, neque diligere proximũ. Conſequẽs ẽſt abſurdum, dicere, ꝙ impii negãtes Deũ eſſe, ſolùm peccarent illo peccato, & nõ fornicando, neque occidendo: ergo nullo modo eſt admittendum. Probo ꝙ ſequatur. Nam ſi ignorãtes Chriſtũ inuincibiliter omnino excuſantur à culpa, ita etiam ignorantes uincibiliter: licet peccarent illo peccato infidelitatis, tamen excuſantur ab aliis præceptis Chriſti, ut de confeſsione, Euchariſtia, & aliis. Neque Saraceni peccãt, quia nõ cõfitẽtur, uel ſumũt euchariſtiã. Ergo etiã à ſimili ſi ignorantia Dei excuſat ab omni peccato, ergo ignorantia culpabilis Dei excuſabit ab aliis præceptis. Et per hoc poteſt reſponderi ad omnia argumenta. & ideo perſeuero in concluſione ſupra poſita, ꝙ etiã ille, qui perueniens ad uſum rationis, neque habet neque po

teſt

teſt habere notitiã de Deo, poſſet nihilominꝰ peccare. ſed ex alio capite arguo, quòd perueniens ad uſum rationis, nõ poſsit peccare ſaltẽ pro primo inſtanti uſus rationis, quantumcunque habeat notitiam Dei: & loquimur de eo, qui nutritus eſt & educatus in uera religione. Et arguo ſic, maximè in uia ſancti Thomę, homo non poteſt peccare in primo inſtanti ſui eſſe, ergo neque in primo inſtanti uſus rationis. Antecedens eſt ſancti Thomæ, tum in multis locis, tum in prima parte, quæſtione ſexageſima tertia, articulo quinto. Conſequentia probatur, quia tempus præcedẽs ante uſum rationis, uidetur omnino pro nihilo reputandum, quantùm ad bonitatem uel malitiam hominis ſpectat, nec uidetur habere maiorem poteſtatem homo per hoc, quòd priùs fuerit ſine uſu rationis, quàm ſi nunc inciperet eſſe cum uſu rationis. Si ergo inceperit eſſe cum uſu rationis, non poteſt peccare: contrà, nec ille, qui nũc primò peruenit ad uſum rationis. Et confirmatur hoc, Sit puer quatuor annorum, cui Dominus pro hoc inſtanti acceleret uſum rationis, & incipiat habere uſum rationis, & ſit alius quem Deus creet in eodem inſtanti cum ſimili uſu rationis, certè nulla uidetur ratio, quòd primus poſsit peccare, & non ſecundus Et confirmatur ſecundò, quia ſi Adam nõ po-

tuiſſet peccare in primo inſtanti, in quo creatus eſt, nulla uidetur ratio, quòd ſi creaſſet per unam horam antè ſine uſu rationis, quòd hoc idem fiet, ut poſsit peccare, cumprimum habet uſum rationis. Secũdò arguo ratione S. Tho. quia primus actus creaturæ rationalis eſt ex inclinatione naturali: ſed inclinatio naturalis nõ poteſt eſſe ad malum, ergo primus actus nõ poteſt eſſe malus. Maior probatur, quia id, quod eſt per ſe, eſt prius eo, quod eſt per accidens, ſed naturalia ſunt per ſe, ergo primus actus eſt ex inclinatione naturali. Minor autem patet, quia inclinatio naturalis tribuitur generanti, 8. Phyſic. ſicut motus grauium & leuium: ergo ſi actus ex inclinatione naturali eſſet malus, tribueretur Deo. Sed hoc argumentũ uidetur eodem modo procedere in primo inſtãti uſus rationis, quia eſt primus actus: tunc non poterit eſſe peccatum. Et confirmatur, quia primus actus in perueniente ad uſum rationis uidetur quòd ſit dilectio ſui, ſed illa non poteſt eſſe mala. ergo primus actus in inſtanti uſus rationis non poteſt eſſe malus. Maior uidetur 8. Ethi. Amicabilia ad alterum ſunt ex amicabilibus ad ſe. ergo primus actus eſt dilectio ſui. Minor patet, quia diligere ſeipſum, eſt ex inclinatione naturali. ergo non poteſt eſſe mala. His tamen non obſtantibus dico, quòd per-

ueniẽs ad uſum rationis, in primo inſtanti po teſt peccare, quia eſt liber ad bonũ & malũ. hoc enim importat ad liberum arbitrium. Eſt concluſio ſancti Thomæ Prima ſecundæ, quęſtio ne octuageſimanona, articulo ſext. & omniũ. Item aliás ſequitur, quòd omnis talis perueniens ad uſum rationis haberet neceſſariò gratiam ſine ſacramento, etiam Saracenus, uel Iudæus. Patet, quia uel facit totum quod tenetur pro illo tempore, uel non: ſi non, ergo peccat in primo inſtanti, & habet intentum principale. Si facit totum quod in ſe eſt ad quod tenetur, ergo recipit gratiam. nam facienti quod in ſe eſt Deus non deficit in neceſſariis ad ſalutem, ut eſt regula theologorum. ergo. Ad argumenta. Primò poſſem dicere, quòd idem eſt iudicium de primo inſtanti uſus rationis, & ſimpliciter de primo inſtanti ſui eſſe, & quòd ſanctus Thomas non intendit negare, quòd homo in primo inſtanti ſui eſſe non poſſit peccare, ſed ſolùm quòd primus actus non poſsit eſſe peccatum. Secus autem per omiſſionem, neque argumenta eius id uidentur probare: nunquam enim probat quin poſsit peccare per omiſsionem. Et dicendum de primo inſtanti uſus rationis, ꝙ talis ſcilicet non poteſt peccare cõmiſsiuè, ſed bene omiſsiué. Et certè nõ eſt facile probare differẽtiã, quãtũ ad hoc

ad hoc, inter primum inſtans uſus rationis, & primum inſtans ſimpliciter. Aliter dico,& fortè plus ad mentē ſancti Thomę,negando con ſequentiam factam in argumento à primo inſtanti ſimpliciter, ad primum inſtans uſus rationis.Et ratio differētię eſt,quia qui nūc primò peruenit ad uſum rationis, priùs habuit multos actus intellectus & uoluntatis:& dilexit ſe,& per conſequens iam patet habere alios actus circa alia obiecta, & ſic poteſt habere actus malos. Quamuis enim actus uſus rationis nihil faciant ad bonitatem aut malitiam,faciunt tamē ad ordinem actuum, ut ſcilicet poſſit quis habere aliquos actus cùm peruenerit ad uſum rationis,quos non poſſet habere,niſi illi præceſsiſſent: notum enim eſt,quòd educatio ante uſum rationis multùm facit ad actus ſequentes uſus rationis, atque adeo permultū intereſt ad mores,qualis fuerit inſtructio ante uſum rationis. Bene autem concedo, quòd ſi fieri poteſt,increatus ſine uſu rationis nullum actū habet ante uſum rationis, omnino idem eſſet iudicium de illo, & ſimpliciter de primo inſtanti eſſe: nihil enim refert an ſit primū inſtans ſimpliciter,an nō,ſi priùs nullum actum habuit.Et hoc de ſecundo dubio huius ſecundæ partis & quæſtionis. Quartum dubium cir
11 ca eandem quæſtionem eſt, An * poſsit quis habe

habere uſum rationis ad peccandum ueniali-ter, priuſquam ad peccandum mortaliter, hoc eſt, an poſſet peruenire ad talem ſtatum, ut ſit ſufficiens ad peccandum uenialiter,& non peccandum mortaliter.& uidetur quòd ſic. Nàm ſemiplena deliberatio ſufficit ad peccandum uenialiter & non mortaliter. Sed poteſt quis imperfectè deliberare antequam homo perfectè poſsit:ergo poterat peccare uenialiter antequam poſſet mortaliter. Maior conceditur ab omnibus theologis. & probatur manifeſtè de motibus ſubitis circa materiam moralem, qui propter defectum deliberationis non imputatur ad mortale.Minor uerò probatͣ, quia maior capacitas requiritur ad perfectè deliberandum,quàm ad imperfecté. Et hoc uidetur ſentire Iacobus c.1.Concupiſcentia cùm conceperit,parit peccatum, peccatum uerò cùm conſummatum fierit,generat mortem.Et confirmatur,quia poſt primum tempus uſus rationis contingit frequenter in adulto, ut habeat ſufficientem notitiam ad peccandum uenialiter,& non ad peccandũ mortaliter,quare non ita poterit in primo inſtanti uſus rationis contingere.Item uidetur, quòd aliquando ebrietas uel furia, relinquãt uſum rationis imperfectum ſufficientem ad ueniale, & nõ ad mortale. Quare non poterit quis naturaliter uenire

ad

ad illam diſpoſitionem. Item, hominem uehementer iratum excuſamus ſæpe à mortali circa materiam ex genere mortalē, & nō à ueniali, & non uidetur, quia naturaliter quis poſset peruenire ad ſimilem diſpoſitionē. Itē uſus rationis acquiritur ſucceſsiuè: peruenit enim ex tranſmutatione naturalium qualitatum, quæ nō ſimul tota fit: ergo poterit priùs habere uſum rationis imperfectum, quàm perfectum, & ſic peccare uenialiter. Confirmat ex S. Tho. 4. diſtin. q. 1. arti. 4. q. 2. ad quintum. Vbi dicit, quòd conſenſus in pollutione poſtquam quis euigilauit à ſomno, aliquādo quidē eſt mortalis, ſi ſit ex plena deliberatione: uenialis uerò, ſi ſit ex ſurreptiōe. unde patet, ꝙ poſtquā perdidit uſum rationis, poteſt ita redire ad illū, ut prius ueniat imperfectè ut ſufficiat ad peccandū uenialiter, priuſquā ad peccādū mortaliter, quod nō eſt niſi poſtquā eſt plenè expergefactus: ergo omnino uidetur, ꝙ ſimiliter carens uſu ratiōis poſsit etiā illicò peruenire ad uſum rationis ſucceſsiuè: omnino enim uidētur ſimiles quātū ad hoc, & dormiēs, & puer. His tamē nō obſtātibꝰ dico negatiuè, ꝙ impoſsibile eſt, ut aliquis primò perueniat ad talē uſum rationis, ꝙ poſsit uenialiter peccare, & nō mortaliter. Iſta cōcluſio eſt S. Tho. 1. 2. q. 89. arti. 6. idē in 2. di. q. 1. ar. 4. & probatur. Primò, quia mate-

S. Thomas.

ria

ria peccatorũ mortaliũ notior eſt, quàm uenialiũ, ut notius eſt, ꝙ homicidiũ, periurium ſunt mala, quàm mẽdaciũ, uel uerbũ otioſum. ergo nõ poteſt quis ita eſſe diſpoſitus, ut poſsit cognoſcere uenialia peccata, & nullũ mortale. Itẽ prima deliberatio nõ poteſt eſſe circa materiã particularẽ, ut puta circa mẽdaciũ, uel ludũ, uel uanã gloriã, uel aliquid ſimile: ſed neceſſariũ eſt ut incipiat ab aliquo uniuerſali, puta, ꝙ eſt lex, cui tenemur obedire, uel ꝙ homo poteſt bene aut malè agere, & poſita deliberatione tali, in uniuerſali ſufficit ad mortaliter peccãdũ: & clarũ eſt, ꝙ priùs eſt ut homo cognoſcat ꝙ eſt aliquod malũ graue & aliquod leue, quàm ꝙ mẽdaciũ eſt malũ. hoc enim per ſe nõ eſt nõtũ, & præſupponit alias cognitiones ſufficientes ad mortale. Itẽ uſus rationis, qui ſufficit ad bene agẽdũ mortaliter, ſufficit ad mortaliter peccãdũ: ſed impoſsibile eſt ut quis habeat uſum ratiõis ad peccãdũ uenialiter, quin poſsit bene moraliter agere. ergo omnis talis poteſt mortaliter peccare. Maior probatur, quia ad bene moraliter agendũ, requiritur plena deliberatio: ut uidet 2. Ethi. quòd ad bene agẽdũ oportet ut quis agat ſciens, eligens, & propter hoc, prout ſapiens determinauerit. Minor uerò patet, quia ſi quis poſſet peccare, & nõ bene agere, daretur uiator ſine culpa in ſtatu

pec

peccandi, & non merendi, quod uidetur inconueniẽs. Et confirmatur, quia nõ poteſt ita perdi uſus rationis, ut maneat ſufficiẽs ad peccandum uenialiter, & non mortaliter: ergo neque etiam ita acquiri. Antecedens probatur, quia nunquam damus amentem, neque auditum eſt de quo putemus quòd poſsit uenialiter peccare, & non bene agere. Item probatur à poſteriori, quia ſequitur, quòd poſsit eſſe peccatum ueniale cum ſolo originali, quod infrà oſtendemus eſſe impoſsibile. S. Tho. 2. d. q. 1. art. 4. ad 7. ſic dicit, Si aliquid eſt ſufficiens ad excuſandum maius peccatũ, multo amplius ſufficit ad excuſandum minus peccatum. Sed imperfectio ætatis excuſat peccatum mortale: ergo multo amplius excuſat ueniale. & ideo non poteſt eſſe quòd homo uenialiter peccet ante illud tẽpus, quo uſum rationis habet, ut iam mortaliter poſsit peccare. Ad argumenta uerò in contrarium dico, quòd nunquam aliquis ſemiplenè deliberat, quin poſsit plenè deliberare, licet ſit difficilius: & ſic poſſet mortaliter paccare. Et ſic cauſa quare motus ſubiti ſunt ueniales, non eſt, quia non perfectè poteſt deliberare, ſed quia non perfectè deliberat. Vnde quantumcunque aliquis poſſet perfectè, imò faciliter deliberare circa materiam illecebram, ſi tamen non deliberat actu, nunquam

S Thomas.

quam eſt mortale, quantumcunque duret & perſeueret illecebra. Secũdò dico, quòd poſtquam aliquis plenè & pluries deliberauit perfectè, poteſt ſemiplenè deliberare, ſed non antè. Nam imperfecta deliberatio præſupponit perfectam: ex eo enim quòd quis cognoſcit quòd homicidium eſt peccatũ mortale, poſtea ſubitò cognoſcet eſſe malum, licet non conſideret eſſe mortale. Ad ſecundum patet, quia uel nego, quòd talis non poſsit perfectè deliberare: uel non eſt ſimile, quia in adulto præceſsit plena deliberatio, & iam non poteſt eſſe ſemiplena, non ita eſt de alio. Ad tertium de ebrio, licet etiam poſſet dici, quòd non eſt ſimile, quia in ebrio præceſsit deliberatio perfecta, ſed melius nego, quòd hoc poſsit contingere: impoſsibile eſt enim quòd cognoſcat mendacium eſſe peccatum, & non periurium, uel homicidium. Ad quartum patet per idem, quia excuſatur, quia non deliberat, non quin poſsit deliberare, aliâs eſſet amens. Ad quintũ primò tranſeat aſſumptum, ſed priùs eſt circa materias uniuerſales, quàm particulares, & priùs circa materias grauiores, quàm leuiores Secundò dico, & ueriùs, quòd omnino eſt impoſsibile, ut quis habeat uſum rationis ad deliberandum in una materia, quin etiam poſsit deliberare de quacunque materia quæ ſe offe-

ret. Clarum eſt enim quòd ſi quis cognoſcit quòd poteſt bene & malè agere de quacunque materia agendorum oblata, poterit dubitare an ſit bona, uel mala, & per conſequens cogitare an ſit bonum ſcilicet, an malum: & ſimiliter eſt ac ſi quis diceret, quòd aliquis dialecticus poteſt nectere ſyllogiſmum ex materia philoſophica, & nõ mathematica. Ad ſextum, & patet ex dictis, nam talis poteſt deliberare perfectè, ſed non deliberat. Et item, ut dictum eſt, non eſt ſimile, quia iam præceſsit deliberatio perfecta. & omnia argumẽta præſupponunt falſum, ſcilicet quòd detur tẽpus, in quo quis poteſt primò deliberare, cuius oppoſitum ſuprà probatum eſt.

Tertia pars SEQVITVR tertia pars, & quæſtio principalis huius relectionis, Ad quid teneatur homo cumprimum peruenit ad primum inſtans uſus rationis. Et intelligo quæſtionem per ſe loquendo, id eſt, ex eo ſolum, ꝙ peruenit ad uſum rationis, excludẽdo à quæſtione, ſi tũc occurrat per accidẽs neceſsitas implendi aliquod pręceptũ particulare. Et uidetur ꝙ non teneatur aliquo pręcepto, pro illo primo inſtãti uſus rationis, & loquamur generaliter de omni tali ad uſum rationis ueniẽte. Arguit ergo primo ad partẽ negatiuã, quia ſalſtẽ loquẽdo de eo, qui nõ ſit inſtitutus à ſapiẽtibus, omnino ignoraret, neque poſſet ſcire tale

præce

præceptū, cùm nō ſit per ſe notum. ergo non tenebitur pro tali iſtāti. Itē confirmatur, Quia tale præceptum eſt in dubio etiā inter ſapiētes theologos: multi enim tenēt partē negatiuam. ergo indiget quis tēpore ad ſciendū illud præceptum, & ſic nō obligat in primo inſtanti. Itē non poteſt ſcire quomodo primo peruenit ad uſum rationis. ergo nō poteſt ſcire quomodo obligat tali præcepto. Antecedēs enim eſt manifeſtū: quis enim unquā notauit, ego nūc primò habeo uſum rationis? imò neque per aliquātam differentiā & ſpatiū tēporis. Itē, trāſacto illo primò inſtanti, nō tenetur ſtatim, & ſi tūc omiſerit, ergo neque in illo. Itē, qui eſt in peccato mortali, non tenetur ſe conuertere in Deum in primo inſtāti uſus rationis. ergo ille qui eſt in originali, & multo minus qui eſt baptizatus, tenet ſe conuertere in Deū in primò inſtāti uſus rationis. Et cōfirmat, quia nullus etiam de numero eorum, qui timēt Deum, & ſunt ſoliciti de ſalute ſua, ſentit cōſciētiā de tali trāſgreſsione, neque pœnitet, aut confitetur de illa, cū tamē nemo ſit qui audeat affirmare ſe impleſſe tale præceptū. ergo nō eſt ponēdū tale præceptū. In cōtrarium eſt, quia ſi pro illo inſtanti nō obligat, cùm nō ſit maior ratio de tempore præſenti, eadem ratione nunquam obligabitur: quod non uidetur dicendum.

Neque uidetur ſufficiens ſolutio communis, quòd tenetur ſemel in uita. Hoc enim eſt abſurdum dicere, quòd Adam aut Mathuſalen, qui millenos annos uixerunt, poſſent nongentos annos licitè tranſigere ſine fide, aut dilectione Dei. Neque ſatisfacit alia ſolutio, quòd dantur induciæ, nam de iure naturali non poſſunt determinari tales induciæ, iure autẽ poſitiuo multo minus. Reſpondetur primò, Nihil exploratũ poteſt haberi, neque ex Scripturis, neque ex doctoribus in hac quæſtione, quia quicquid dicatur, uidentur ſequi non leuia inconueniẽtia, neque expediri facile poſſunt argumenta. Sed quod uериſimilius uidetur, di-
12 cam paucis propoſitionibus, prima, Nõ* quilibet perueniens ad uſum rationis tenetur ſe cõuertere in Deũ explicitè, diſtinctè & formaliter. Iſta propoſitio eſt expreſſè Caieta. 2.2. q. 10. arti. 4. ubi dicit expreſſè, ꝗ ad diligendum Deum explicitè ut finem naturæ & uniuerſe non tenetur homo ſemper, cùm ſit præceptum affirmatiuum, neque ſtatim, quia non tenetur priùs diligere, quàm cognoſcere. Conſtat autem, quòd poſt multum temporis aduenit homini iſta cognitio, naturaliter loquẽdo. Eandem tenet. 1. 2. q. 89. articu. 6. & probatur efficaciter ex ratione Caieta. & ex aliis rationibus ſuprà poſitis, quibus probatum eſt, quòd

Caieta.

homo

homo nõ ſtatim poſtquam peruenit ad uſum rationis, poteſt cognoſcere Deum, quia nullus obligatur ad impoſsibile, ut ait Hieronymus, & certum eſt. ergo homo nõ tenetur ſtatim diligere Deum. Item procedit argumentũ ſtatim factũ, quia non omnes ſciunt, neque poſſunt ſcire tale præceptũ ſtatim. Itẽ nuſquã legitur hoc præceptum. ergo temerè aſſeritur. Aſſumptum probatur, quia uel eſſet illud, Cõuertimini ad me. quod habetur & apud Hiere. & Oſeam, & Ezechi. & Iohelem, & alios prophetas: uel ex illo præcepto, Diliges dominũ Deũ tuũ ex toto corde tuo. quod habet̃ Deute. 6. & Matth. 22. & Luc. 10. Sed primùm, ut dictum eſt, obligatio nõ eſt ad impoſsibile. Secundò id præceptum, Cõuertimini ad me, ut patet ex propriis locis, fit ad peccatores actualibus peccatis, nec eſt mentio de aliis. Item ubi habetur, quòd illud præceptum Conuertimini ad me, obligat ſtatim potius quàm alia præcepta affirmatiua? Itẽ illud præceptũ expreſsè eſt de pœnitentia, ut patet locis ſuis, quia in omnibus locis ponitur, Et agite pœnitẽtiã, uel in ieiunio, fletu, & plãctu, uel, à uiis ueſtris peſſimis, ſed ad pœnitentiam, ut eſt communis ſententia omnium, nõ tenetur aliquis ſtatim. ergo nec etiam ante peccatum. Aliud uerò præceptum de dilectione Dei refellitur eiſdem ar-

gumentis.Item non tenetur quis ſtatim crede
re,ergo neque cõuerti. Conſequẽtia eſt nota
ex Paulo ad Hebræos 11. Accedentem ad Deũ
oportet credere quia eſt. Antecedens patet ex
eodẽ Paulo ad Roma.10. Quomodo credẽt ei
quem nõ audierunt? quomodo autẽ audiẽt ſi-
ne prædicãte? ſed nõ quilibet ſtatim poteſt ha
bere prædicatorẽ,ergo neque poteſt credere.
Et cõfirmatur ex eodẽ loco Pauli, Quomodo
inuocabũt,in quem nõ crediderũt? ſed de hoc
plura in 4.qõ. Oppoſitũ hus partis tenet Ca-
preolus 2.d.40.quæſtione unica ad argumẽta
Scoti cõtra ſecundã quæſtionẽ,ubi dicit,& ui
detur tenere, ꝙ ſtatim, ꝙ aliquis peruenit ad
uſum ratiõis,refert ſe in ſuum Deũ,aut peccat
mortaliter. Et putat ſe ꝓbare ex S.Tho.ſed cer
13 tè non probat.Secũda propoſitio,Omnis*ta-
lis tenet ad actũ aliquẽ ſtatim.Iſta ꝓpoſitio nõ
uidet certa,ſed eſt ꝓbabilis,licet ſit cõtra con-
munẽ ſentẽtiã Scholaſticorũ.& eſt S.Tho.1.2.
q.89.ar.6.& 2.d.41.q.1.ad 7.ubi dicit,ꝙ ſtatim
ꝙ homo uſum ratiõis habet, ſi faciat qđ in ſe
eſt, Deus ei gratiã infundit, ſi autẽ nõ, peccat
mortaliter,quia tũc tempus eſt,ut de ſua ſalute
cogitet,& ei operam det.Iſta propoſitio pro-
batur ratione S. Tho.ubi ſuprà,quia omnino
eſt grauiſsima negligẽtia,ꝙ aliqs nõ diſponat
de ratione uitæ ſuæ, ex qua dependet ſalus &
damna

dānatio eius. & cùm ſtatim oportet aut bene aut malè agere, neque homo poſſet ſuas actiones ſuſpendere, uniuerſaliter uidetur, quòd ſtatim oportet diſponere de ſumma uitæ, & de agendis: aliâs uidetur grauiſſima negligentia. Item ſi quis haberet curā alterius quo ad omnes actiones eius, & depēderet ex eo ſaluatio, uel perditio illius, uidetur quòd peccaret mortaliter, ſi non ſtatim prouideret de ſalute alterius, ſi ſtatim poſſet alius periclitari. ergo multo plus obligatur de ſeipſo. Item à poſteriori, quia aliâs ſequitur, quòd aliquis habēs uſum rationis facit totum quod debuit in tota uita ſua, & tamen damnabitur. conſequens non uidetur credendum, ergo neque id, &c. Conſequentia patet manifeſtè de illo, Qui peruenit ad uſum ratiōis, facit totū quod debuit in tota uita ſua in peccato originali, qui ſi nullum actum tenetur habere ſtatim: ergo ſi ſe haberet negatiuè, & moriatur, iam patet quòd facit totum, ad quod tenebatur, & tamen damnabitur. & confirmatur, ille ergo ſeruat omnia mandata, & tamen non ſaluabitur. ergo non eſſet uniuerſaliter uerum, quod Dominus dicit Matth. 19. Si uis ad uitam ingredi, ſerua mandata. Item ſi non tenetur ſtatim, ergo poterit tunc ſolùm peccare uenialiter, & tunc ſi ille ſit in peccato originali, erit

cũ ſolo ueniali & originali, quod uidetur inconueniens, quia nõ puniretur in limbo, quia non habet pœnam ſenſus: neque in purgato-
14 rio, quia eſt uia ad gloriam: neque in inferno. Tertia Talis* tenetur ſe cõuertere in bonũ eo modo, quo poteſt tunc, id eſt conformiter ad cognitionem quam habet. Iſta probatur ex præcedenti: quia ſi teneretur ad aliquem actũ, non poteſt eſſe incognitũ. ergo oportet quòd ſit conformiter ad cognitionem quam habet. Pro quo eſt conſiderandum, quòd (ut ſuprà tactum eſt) prima deliberatio non poteſt eſſe circa particularem materiam moralẽ, quia nec eſſe eſt intellectum à notioribus procedere. 1. Phy. & ſicut ſimpliciter in cognitione ens eſt prius notum, quàm ſpecies, aut genera: ita in cognitione practica principia uniuerſalia & concluſiones etiam magis uniuerſales, ſunt magis notæ, & oportet intellectum ab illis incipere, ut eſt id pricipium, Oportet uiuere cõformiter ad rectum rationem, expedit homini honeſtè uiuere, nõ eſt facienda iniuria, uel aliquod huiuſmodi, quod poteſt eſſe notum lumine naturali, etiam apud illum, qui educatus eſt ſine notitia, aut religione Dei: aliquod tale principium, ut colendus eſt Deus à me, oportet me ſeruare legem Dei, non licet agere contra præceptum dei, uel aliquid ſimile. Eſt

enim impoſsibile,ut prima cognitio,uel deliberatio ſit de eleemoſyna aut de temperantia. Dico ergo,quòd cumprimum homo habet tale iudicium ſufficienter deliberatum, tenetur habere propoſitum bene agendi conformiter ad id iudicium:& ſi cognoſcat Deum, tenetur formaliter conuerti in Deum,puta,uolo, aut propono ſeruare legẽ Dei,uolo colere Deum: ſinautem non cognoſcat, ſatis eſt ut proponat bene uiuere cõformiter ad dictamẽ.ut propono uiuere ſecundum rationem,uolo honeſtè agere,nolo male agere. Hoc expreſsè dicit SanctusThoma.de ueritate, quæſtio.14.arti.11.ad primum. ubi dicit de eo, qui nutritus eſſet in ſyluis, quòd ſi faciat quod in ſe eſt, ad prouidentiam Dei ſpectat ſubuenire in neceſſariis,& declarat quid ſit facere,quod eſt in ſe, dicens, quòd eſt ſequi dictamen legis naturalis cũ appetitu boni,& fuga mali.& quòd hoc ſufficit, conſtat manifeſtè ex dictis. Neque obſtat quod quidã dicũt, quòd ſi hoc faciat, iam Dominus illuminabit eum de fide. Quid quid enim ſit de hoc,de quo ſtatim dicam,ſed ſaltẽ prius eſt hoc ipſum facere quod in ſe eſt, quàm quòd illuminetur,& ſic illa illuminatio nõ ſpectabit ad primum tempus uſus rationis. Et confirmatur iſta concluſio cum præcedente,nam quilibet tenetur recipere fidem & legẽ

Chriſti,

Chriſti, cumprimum ei fuerit ſufficiẽter promulgata, neque liceret alicui differe in certum tempus, neque ſatis eſſet accipere ſemel in uita, ſed tenetur proponere uiuere in lege Chriſti, & ipſum colere. ergo etiam cumprimum ei eſt promulgata lex naturalis, tenetur eam recipere, ſed non recipit, niſi propoſito ſeruandi illam, & uiuendi conformiter ad legem, ergo tenetur habere tale propoſitum. Conſequentia uidetur nota, quia non minus obligat lex naturalis, quàm Chriſtiana, cùm ſit æquè diuina. Promulgatur autem lex naturalis per hoc, quòd aliquis cognoſcit, quòd uiuendum eſt conformiter ad rectam rationem, ut quòd nocendum non eſt proximo, uel aliquid ſimile. & confirmatur iterum, quia uidetur impoſsibile, ut quis deliberet de uita & ſalute ſua, & cognoſcat quòd expedit ſibi ad bene eſſe uel felicitatem, ut bene uiuat, & uitet malũ, ut nó faciat iniuriam, & quòd ſuſpendat actum uoluntatis, & non proponat uel ſic uel aliter uiuere. Neque puto, ut quiſquam, etiam de induſtria, hoc poſsit facere, ſcilicet ſuſpendere omnem actũ uoluntatis cum tali deliberatione. Prima autem cogitatio, quæ occurrit in primo inſtanti uſus rationis, eſt, ut cogitet in genere & in uniuerſali de ſalute ſua. & S. Tho. dicit 1.2.q.89.arti.6. id eſt de bene eſſe ſuæ ſalutis

tis,uel quod in cõmuni expediat ei.ſi ergo uidetur impoſsibile ut non habeat actum, & nõ licet habere actũ auerſum à bono,ergo oportet quòd habeat actum conuerſum ad bonum. Ex dictis patet corollarium,quòd non ſolùm apud eum,qui nullo modo cognoſcit Deum ſufficit talis conuerſio ad bonum & ſine Deo, ſed etiam aliquando apud eum, qui ſit bene educatus in religione,& cultu Dei.Patet,quia dato quòd ſit inſtitutus in fide,poteſt fieri prima deliberatio per ſolum lumen naturale, & conuerſio etiam illo modo ſufficit. Ad hunc ergo ſenſum intelligenda eſt celebrata opinio Sancti Thomæ de cõuerſione in Deum in primo inſtanti uſus rationis,qui nihil aliud uult habere,niſi quòd cumprimum quis actu cogitat & deliberat de uita ſua, oportet ut habeat propoſitum ad bonum,ſiue in uniuerſali, ſiue etiam diuinum conformiter ad cognitionem. Et hoc modo erit probabilis & ſententia cõſona rationi.Et hæc eſt concluſio non ſolùm theologorum,ſed philoſophorum etiam ſententiis celebrata,de qua nobilem illam fabulã ueteres prodiderunt,de illo nobili Hercule:cũ ille ſcilicet ad hoc ætatis perueniſſet, de quo in præſentia diſputamus, & ſolicitus eſſet an uiam potiùs ſequeretur uirtutis & laboris, an uoluptatis & deſidiæ,duas illi matronas ſubi-

tò

tò aſtitiſſe, uirtutẽ ſcilicet ac uoluptatem, uariisque incitamẽtis & ſuaſionibus utrãque conatam ut ad ſe animam Herculis traheret, ſed uiciſſe tandem uirtutem, atque Herculem in ſuam ſententiam & contubernium traxiſſe. Simile ẽſt quod S. Tho. uult & docet, ut cùm ſcilicet primo quis ſolicitus eſt, ac deliberat, an potius ſequitur bonum, aut malum, uitium, an uirtutem, non ſe expediat ab eo cõſilio, & deliberatione priuſquam conſtituat ac proponat meliorẽ partem, id eſt uirtutem, potius ſequi. Et ad hoc præceptum conuerſionis tenentur non ſolùm qui ad tale tempus perueniunt ſine gratia, ſed etiam baptizati, qui gratiam habent: præceptis enim non ſatisfacit, quis per gratiam, aut omnino per aliquẽ habitum, ſed per actum. Ad argumentum in contrariũ. Ad primum dico, quòd perueniẽs ad uſum rationis ignorabat hoc præceptũ ſub illa lege, Cõuertimini ad me, in primo inſtãti uſus rationis, uel alia ſimili forma. ſed cognoſcit, quòd oportet ſeruare, legem Dei uel oportet uiuere ſecundum rectam rationem, uel huiuſmodi iudicium, quia eſt iſta prima deliberatio, & per hoc patet ad prima tria argumẽta. Ad quartũ, concedo, quòd poſtea non tenetur, quia iam eſt tranſgreſſus illud præceptũ, licet poſſet dici, quòd per ſe tenetur quo ad uſque impleat.

Ad

Ad quintum nego conſequẽtiam. Ad ſextum dico, ꝙ, ut dictum eſt, eſt impoſsibile, uel ualde difficile, ut ſic deliberans nõ habeat uel bonum propoſitum, uel malum, & ſi habeat malum, iam de eo pœnitet. Si quis enim habet propoſitum non ſeruandi legem Dei, pœniteat de illo. Et iſta pro præſente Relectione ſufficiant.

***

FINIS
SECVNDI TOMI

INDEX RERVM ET VERBORVM LOCVPLETISSIMVS TOMI PRIMI.

A

Abbatiſſæ, et aliæ monaſteriorũ & uirginum matres, quòd nullam habeant poteſtatem nec iuriſdictionem ſpi tualẽ. numero 4. pag. 142
Apoſtoli, an æqualem acceperint cum Petro poteſtatem. 10. 148
Amens, an poßit eſſe dominus. 21. 308
Apoſtoli domini quam poteſtatem, & authoritatem habuerint in eccleſia. 7. 19
Apoſtoli omnes an habuerint poteſtatẽ immediatè à Chriſto, an ſolus Petrus à Chriſto, & alij à Petro. 8. 145
Apoſtoli, quòd non ſolùm potuerunt relinquere ſibi ſucceſſores, ſed etiam quilibet ſucceſſorum eorum potuerit ſimiliter ſibi relinquere ſucceſſorem. 28. 268
Apoſtolorum aliorum quilibet à Petro, quòd potuerit relinquere ſucceſſorem, licet nõ uniuerſalem ſaltem in quacunq; prouincia uoluiſſet, qui eſſet uerus epiſcopus illius prouinciæ. 27. 267
Apoſtolis alijs quòd ſucceſſerit nemo cum æquali poteſtate & authoritate iuriſdictionis. 26. 266
Authoris ſẽtẽtia pro dubio, an princeps ſecularis poſſit ponere impedimentum matrimonio. 12. 458
Authoritas perfecta, & propriè ſpiritualis, quòd tota inceperit ab aduentu Chriſti, qui fuit primus author, & dator clauium, &

* poteſt

poteſtatis ſpiritualis.8.61
Authoritas propriè, & perfectè ſpiritualis (quæ ſunt claues regni cœlorũ) quòd nunquam fuerit in lege naturæ, nec in lege ſcripta ante noſtri Redemptoris aductum, oſtenditur.5.58.

B

Barbari, an priuſquam aliquid audiſſent de fide Chriſti, peccabant peccato infidelitatis, eo quòd non crederent Chriſto. 32. 332
Barbari, an ad primum fidei Chriſtianæ nuntium teneantur credere, ita quòd peccent mortaliter, non crendentes Chriſto, ſolum per ſimplicem annuntiationem, &c. 34. 337
Barbari inſulani quomodo in ditionem Hiſpanorum uenire potuerunt propter tyrannidem. 15. 368
Barbari Indi, quòd potuerint in Hiſpanorum ditionem ueniſſe per ueram, & uoluntariam electionem. 16. 369
Barbari quando tenerentur recipere Chriſti fidem ſub mortalis peccati pœna. 37.340
Barbari, quòd cauſa religionis Chriſtianæ propagandæ potuerunt in Hiſpanorum ditionem uenire. Et quòd Chriſtiani habeant ius prædicandi, & annuntiandi Euangelium in prouincijs barbarorum.9.362
Barbari, quòd non ſint debellandi, neque eorum bonis priuandi, ſi permittãt Hiſpanos liberè, & ſine impedimento Euangelium prædicare, ſiue illi fidem recipiant, ſiue non.11.364
Barbari, quòd in Hiſpanorũ uenire potuerint ditionẽ: quia cum bona pars eorũ eſſet ad Chriſtum conuerſa, Papa, illis petentibus, aut non petentibus, potuerit ex rationabili cauſa dare illis Chriſtianum principem, ut eſt Hiſpanorum rex, alijs dominis infidelibus repulſis. 14.367
Barbari, quòd ſocietatis, & amicitiæ titulo potuerunt uenire in ditionem Hiſpanorum. 17.370

Barbari, quòd nec propter peccata alia mortalia, nec propter peccatum infidelitatis impediantur quin ſint ueri domini tam publicè quàm priuatim. 19.304

Barbari, quòd amentiæ prætextu non impediantur eſſe ueri domini, cum non ſint amentes. 23.309

Barbari quomodo potuerũt uenire in ditionem Hiſpanorum ratione naturalis ſocietatis, & communitatis. 1.352

Barbari, quomodo potuerũt in Hiſpanorum ditionem uenire, eo quòd cum eſſent conuerſi, & Chriſtiani effecti, eorum principes ui, aut metu uolentes eos ab idololatria reuocare, ab Hiſpanis fuerint protecti, & ſub eorum tutelam recepti 13.366

Barbari rogati, & admoniti, ut audiãt pacificè loquentes de religione, quomodo ſi nolint, non excuſentur à peccato mortali. 36.339

Barbari ſi nolint recognoſcere dominium aliquod papæ, quod non ob id poßit eis bellum inferri, & illorum bona occupari. 31.327

Barbari ſi uellent prohibere Hiſpanos quominus exercerẽt cũ illis cõmercia, &c. quid eſſet agendum. 6.358

Barbari, ſiue eorum domini, ſiue ipſa multitudo, impedientes Euangelij promulgationem, quomodo ab Hiſpanis (abſq; tamen ſcandalo) poßint coërceri. Et quid dicendum de his, qui prædicationẽ admittunt, conuerſionem tamen aut interficientes uel punientes, ſiue terrentes ad Chriſtum conuerſos impediunt 12.364

Barbaris an hactenus ita propoſita & annuntiata fuerit fides Chriſtiana, ut teneantur credere ſub nouo peccato, q̃ nõ ſatis liqueat ſecundum authorẽ. 38.340

Barbaris et ſi quantũcunq; fides annũtiata ꝓbabiliter et ſufficiẽter fuerit, et noluerint eã recipere, q̃ non tñ ob id liceat eos bello per

ſequi, & bonis ſuis ſpoliare. 32.341
Barbaris, q non liceat prohibere Hiſpanos à communicatione & participatione illorum, quæ apud eos ſunt communia tam ciuibus, quàm hoſpitibus. 4.356
Barbaris ſi ſimpliciter annuntiaretur & proponeretur, & nollent ſtatim recipere, quòd hac ratione non poſſent Hiſpani illis bellum inferre, neque iure belli contra eos agere. 35.339
Bellum an poßit ex utraque parte eſſe iuſtum. Ex quo modo ſecluſa ignorantia hoc non poßit contingere. 32. 402
Bellum defenſiuum, quòd quilibet poßit ſuſcipere, & gerere, etiam priuatus. 3.384
Bellum gerendi, aut incendendi penes quem ſit authoritas. 2.384
Bellum quando nullum eſſet iuſtum. 13. 193
Bellum ſi ſatis commodè geri poteſt non ſpoliando agricolas, aut alios innoncentes, quòd uideatur non licere eos ſpoliare. Et quid dicendum de peregrinis, et hoſpitibus qui ſunt apud hoſtes. 40. 401
Bellum ut dicatur iuſtum, q nō ſemper ſit ſatis principem credere ſe habere iuſtam cauſam. 20.395
Belli cauſas examinare qui non teneantur, ſed poßint fide adhibita maioribus, licite militare. 25. 398
Belli iuſti quæ poßit eſſe ratio, et cauſa. Et q iuſti belli cauſa nō ſit diuerſitas religionis, probatur. 10.309
Imperij amplificatio, q non ſit iuſta cauſa belli. 11. 389
Belli iuſtitia ſi ſit dubia, quid faciendum. Et quomodo ſi Princeps unus ſit in legitima poſſeßione, quòd manēte dubio nō poßit alius bello, & armis repetere. 27. 399
Belli iuſtitia, quòd ſit ſummopere, & magna cum diligētia examinanda. 21. 396
Bello iuſto, q liceat occupare ex

ex bonis hoſtium impẽſam belli, et omnia dãna ab hoſtibus iniuſtè illata. 17.392
Bello iuſto, *quòd liceat recuperare omnes res perditas & illarum partem.* 16.392
Bello iuſto exiſtente, *quòd liceat omnia facere quæ ad defenſionem boni publici ſunt neceſſaria.* 15.392

C

Canones, *ſiue regula uniuerſalis obſeruanda, ſi ex aliquo pacto, aut ſtipulatione non ſtatim ab initio oriatur matrimonium.* 9.448
Canones, *ſeu regulæ belli gerandi deſcribũtur.* 60.424
Capta in bello iuſto, *utrum fiant capientium, & occupantium. Et quomodo capta in iuſto bello uſque ad ſufficiẽtem ſatisfactionem rerum ablatarum per iniuriã, & etiam impẽſarum fiant occupantiũ.* 50.417
Captiuos aut deditos *an liceat interficere, ſuppoſito quòd etiam fuerunt nocentes.* 49.417
Chriſtus *an totius orbis fuerit dominus.* 15.88
Chriſtus *inquantum homo, q. habuerit poteſtatẽ remittendi peccata, et quomodo ſæpe uſus fuerit ea, imò & eam tradiderit Apoſtolis. Et de remiſſione peccatorum per claues Eccleſiæ traditas.* 4.31
Chriſtus *quòd dono Dei non habuerit dominium teporale, quale eſt dominium principum.* 17.90
Chriſtus *q. non fuerit rex hæreditaria ſucceſſione.* 16.90
Chriſti regnum *in toto orbe quo titulo fuerit.* 18.92
Chriſtus *quando claues dederit Apoſtolis, uariæ ſententiæ recenſentur.* 9.64
Chriſtiani *an ſint aliqui, quibus conuenire non poßit poteſtati eccleſiaſticæ.* 1.39
Chriſtiani *omnes, quòd nec ſint ſacerdotes, nec omnes æquales, ſed quòd ſit ordo in eccleſia, & gradus eccleſiaſticæ poteſtatis.* 1.135
Chriſtianis *quòd liceat militare, & bella gerere.* 1.381
Ciuitas, *aut prouincia, de qua dubitatur, an habeat legitimũ poſſeſſorẽ, maxi*

me ſi eſt deſerta morte legitimi domini, &c. quid in tali caſu ſit agẽdũ. 28.400

Ciuitatũ, rerumq; publicarũ fons & origo, q̃ nõ fuerit inuentũ hominũ, ſed tãquã à natura profectum. 5.181

Claues eccleſiæ, q̃ ſolæ ſufficiant ad ſalutẽ, & ad aperiendum regnũ cælorum, ubi nulla alia uia eſſet apertum. 7.38

Claues regni cælorum, poteſtas remittendi peccata, & excommunicandi, conſecrandi &c. quòd ſint in eccleſia. 6.19

Clericorum aliqua exemptio à poteſtate ſeculari, quòd ſit de iure diuino. 3.100

Clericorũ exemptio, maximè quo ad perſonas, ita q̃ nec iudicari, nec puniri à ſeculari poteſtate poßint, q̃ ſit multum conformis iuri diuino, & naturali. 6.104

Clericorũ exemptio ſiue ſit de iure diuino, ſiue non, q̃ tamen non poßit à principe ſeculari huiuſmodi libertas, uel exemptio tolli. 7.105

Clericorum libertas ſi eſſet in manifeſtam Reipub. perniciem, & pontifices nollent remedium adhibere, quid agendum. 8.106

Clericorum perſonæ, quòd non omnino, & quoad omnia ſint exemptæ à poteſtate ciuili, nec iure diuino, nec humano. 4.102

Clericorum, quòd non omnis exemptio ſit de iure diuino. 2.97

Concilij facta determinatione, quòd nunquam in aliqua lege eccleſiaſtica diſpenſetur, an liceret nunquam Papæ diſpenſare in tali lege, & utrũ diſpenſando ex quacunq; cauſa, peccaret mortaliter. 12.248

Concilium quæ maximè debeat cauere, ſi quando decretũ aliquod eſſet faciendum, ut Papæ authoritas illibata conſeruetur. 25.279

Concilium, quando, et in quo caſu poſſet conuocari, & congregari contra uoluntatem Papæ. 24.278

Concilium quando, & in quo caſu poſſet declarare, & determinare, & etiam ſtatuere, ut in aliqua lege eccleſiaſtica nunquam diſpenſaretur. 10. 247

Concilium quòd uidetur non poſſe errare in determinatione, quòd in aliqua lege eccleſiaſtica nunquam diſpenſetur. 11. 248

Concilium, ſi declarat aliquid eſſe de fide, aut de iure diuino, quòd Papa in hoc nihil poßit declarare, aut immutare, maximè ſi tale ius ſpectet ad fidem, uel ad mores eccleſiæ uniuerſalis. 2.228

Condemnatione facta etiam poſt mortem hæretici, q; retro agatur confiſcatio ad tempus commißi criminis, ad quamcunq; peruenerit poteſtatem. 12.302

Conſenſus inter uirum & fœminam, an ſit de ratione matrimonij. 4.431

Contritio quid importet. 8. 40

D

Decretum ſi fieret à concilio quòd in aliquibus legibus eccleſiaſticis nunquam diſpẽſaretur, quòd tale decretum non deberet apponi in multis legibus, ſed ſolum in paucis, hisq; grauißimis, & ualde neceſſarijs. 13.260

Decreto facto per conſilium, quòd in aliqua lege eccleſiaſtica nunquam diſpenſetur. Si illo non obſtante, Papa diſpenſaret, utrum teneret factum, eſto quòd malè faceret. 14. 260

Deus quomodo uniuerſalis eccleſiæ duas inſtituerit dignitates. 21. 21.

Dolor qualis ſufficiat ad remißionem peccatorum cũ clauibus. 10. 43

Dolor quando non dicatur contritio. 9. 41

Dominium utrum perdatur ratione infidelitatis. 7. 299

Dominij ut quis ſit capax, an uſus rationis requiratur. 20.305

Dubitans de iure ſuo, etiam ſi pacificè poßideat, quomodo examinare teneatur

diligenter cauſam,ſi forte poßit certum ſcire uel pro ſe,uel pro alio.29.401
Dubius in rebus, quo poſt cõſultationem rei dubiæ debeat ſequi id,quod diffinitum fuerit à ſapientibus eſſe illicitum,etiam ſi aliàs eſſet licitum.2.292
Dubius in rebus, ſi poſt conſultationem rei dubiæ diffiniatur à ſapiẽtibus illud eſſe licitum, quod aliàs eſt illicitũ,ut ſit tutus in conſciẽtia an debeat ſequi ſententiam illorum. 3.292
Dubius in rebus ut ſit tutus in conſcientia, quomodo debeat conſultare illos, ad quos ſpectat hæc docere. 1.291
Ducere relictam fratris ſine liberis defuncti, ut in cauſa regum Anglorum contingit, quòd nũquam fuerit prohibitum iure diuino legis ueteris.7.482
Ducere uxorem fratris defuncti, quòd non ſit prohibitum lege naturæ. 6.479
Deus quòd ea ſapientia, qua conſtituit in naturalibus, ut inferiora regerentur à ſuperioribus,eadem etiam prouidit, ut in eccleſia ſua ordo rerum eſſet circa dignitates,& officia.13.24

E

Eccleſia ex quibus conſtet. 5.121.
Eccleſiæ quòd inſit aliqua poteſtas,& authoritas tẽporalis in toto orbe.11.81
Eccleſiaſtici, quòd iure ſint exempti,& liberi à poteſtate ciuili,&c.97
Eccleſia ſicut aliquas perſonas ſua authoritate reddit illegitimas ad contrahendum,an princeps hoc poſſit facere. 11.454
Eccleſia utrum præter ciuilem,& laicam poteſtatem neceſſario habeat etiam aliam ſpiritualem. 3.17
Eccleſiaſticæ perſonæ, dato quòd non eſſent exemptæ iure Diuino, aut Cæſareo, quòd ſummus Pontifex potuit eas eximere à poteſtate ciuili. 5.103
Electio ſummi Pontificis deficiẽtibus cardinalibus,&c. quòd

quòd non uideatur ſpectare ad totum clerū.:0.162
Electio ſummi Pontificis ad quem ſpectaret cardinalibus deficientibus, negligentibus, aut perniciosè inter ſe diſsidētibus.29.161
Eligendi ſummum Pōtificem ratio, quæ nunc ſeruatur in eccleſia, quòd non ſit de iure diuino.24.265
Eligendi ſummum Pōtificem ratio, quòd ſit ex conſtitutione, & authoritate eccleſiæ, aut ſummorum Pontificum, quæ eadem eſt, & eadem authoritate mutari poſſet.25.266
Epiſcopus quilibet, quòd in ſua prouincia potuit condere legem, ut preſbyteri eligerent epiſcopum, uel aliam formam inſtitutionis dare, etiam ſede Petri inconſulta.29.270
Error duplex eorum, qui dicunt uirtute clauium non uere remitti peccata, ſed ſolùm oſtendi remiſſa.5.36
Error quorundam recenſetur, qui dicebant, nullum in peccato mortali exiſtentem habere dominium in quacunque re.5.397
Examinata cauſa, quòd quādiu rationabiliter perſeuerat dubium, legitimus poſſeſſor non teneatur cedere poſſeſſioni, ſed quòd poſsit licitè retinere, oſtenditur. 3.401

F

Frater, quòd ſecluſo iure humano, ſine quacunque Papæ diſpenſatione poſſet accipere uxorem fratris ſiue cum liberis, ſiue ſine liberis defuncti.8.484

G

Gradus eccleſiæ, quòd perſeueraturi ſint in eccleſia uſque ad ultimum iudicium, & mortuorum reſurrectionem.15.154
Gradus in Leuitico prohibiti, quòd non omnes iure naturali ſint probibiti, oſtenditur.5.471
Gradus omnes, qui Leuit.18. & 20.prohibētur, an ſint iure naturali prohibiti. 1.464

H

Hæretici uenditiones, donationes

tiones, & omnis alia alienatio bonorum, quòd à die commiſſi criminis ſint inualidæ, &c. 13.302

Hæreticus *an de iure humano perdat dominium bonorum ſuorum.* 9.301

Hæreticus *in quo caſu etiam titulo oneroſo poſſet bona ſua licitè alienare.* 18. 304

Hæreticus, *quòd à die commiſſi criminis incurrat confiſcationem bonorum.* 10.302

Hæreticus, *quòd iure diuino non amittat dominium bonorum ſuorum ob hæreſim commiſſam.* 8.301

Hæreticus, *quòd ſit dominus bonorum ſuorum in foro conſcientiæ antequam cõdemnetur.* 14.303

Hæreticus, *quòd titulo gratioſo poteſt transferre bona ſua, puta donando.* 16. 304

Hæretico, *quòd non liceat titulo oneroſo, puta uendendo, aut dando in dotem, bona ſua transferre, ſi crimen poſſet uenire in iudicium.* 17.304

Hæreticorum *bona, quòd non liceat fiſco occupare ante condemnationem, quamuis de crimine conſtet.* 11.302

Hæreticus, *quòd licitè poteſt uiuere ex bonis ſuis.* 15.304

Hominis *miſeria recenſetur. Et quid faciendum oportuit, ut illius neceßitatibus conſuleretur.* 4.178

Hiſpani, *quando, & in quo caſu poſſent ſæuire in barbaros tanquam in perfidos hoſtes, & in illos omnia belli iura proſequi, eos ſpoliare, imò & in captiuitatem redigere, quin etiam & dominos priores deponere, & nouos conſtituere.* 8.360

Hiſpani *quòd potuiſſent barbaros redigere ſub eorum ditionem, ſi certò conſtaret eos eſſe amentes.* 18.371

Hiſpani, *quòd habeant ius peregrinandi ad Indorum barbarorum prouincias, & illic degendi, ſine tamen eorum nocumento aliquo, nec poſſunt ab illis prob*

probiberi.2.352

Hiſpani ſi omnibus modeſtiſſime tentatis, non poſſunt conſequi ſecuritatem cum barbaris inſulanis, niſi ciuitates occupãdo, & ſubijciendo illos, an hoc facere licite poſsint. 7.360

Hiſpanis, quòd liceat apud Indos barbaros negotiari, ſine patriæ tamen incommodo, importãdo merces, quibus illi carent, &c. & offerendo inde aurum, & argentum, uel alia quibus abundant. nec illorũ Principes poſſunt impedimẽto eſſe quominus ſubditi exerceant cõmercia inter Hiſpanos, &c. 3.355

Hoſtes multare parte agri, quòd liceat ratione iniuriæ illatæ, & nomine pœnæ, hoc eſt ad uindictã. Et quomodo hac etiã ratione poteſt arx, aut oppidum cum moderamine occupari. 56.421

Hoſtes ſi nolint reſtituere res iniuria ablatas, & nõ poſsit, qui eſt læſus, aliunde recuperare, quomodo poſsit undecunq; ſatisfactionem capere, ſiue à nocentibus, ſiue ab innocentibus. 41.411

I

Ignorantia ad hoc quòd alicui imputetur, & ſit peccatũ, uel uincibilis, quid requiratur. Et quid de ignorantia inuincibili. 33 336

Imperator, quòd non ſit totius orbis dominus. 25 313

Indi barbari, utrum eſſent ueri domini ante aduentum Hiſpanorum priuatim, & publicè. Et utrum eſſent inter eos aliqui uiri principes, & domini aliorum. 4.294

Innocentes, à quibus in futurum imminet periculum, an liceat interficere. 38. 409

Innocentes, & pueri eſto quòd non ſint interficiendi, an ſaltem liceat ducere illos in captiuitatem, & ſeruitutem. 42.412

Innocẽtes interficere in bello, an liceat. 34.406

Innocentes interficere, quòd nunquam per ſe & ex

intent

intentione liceat. 35. 406
Interficere *an liceat omnes in bello nocentes.* 44. 413
Interficere *innocentes per accidens, etiam ſcienter, quòd aliquando liceat, & aliquando non.* 37. 408
Interficere *an liceat infantes & fœminas in bello contra Turcas. Et quid dicendũ de agricolis apud Chriſtianos, togatis, peregrinis, hoſpitibus, & clericis.* 36. 407
Interficere *quòd aliquando & liceat & expediat oẽs nocentes, & hoc maximè in bello contra infideles. Et quid in bello contra Chriſtianos.* 48. 416
Interficere *quòd liceat indifferenter omnes, qui in actuali conflictu prælij, uel in oppugnatiõe, aut defenſione ciuitatis contrà pugnant, & quandiu res eſt in periculo.* 45. 414
Interficere *quòd non ſemper liceat omnes nocentes ſolùm ad uindicandum iniuriam.* 47. 415
Interficere *quòd liceat nocentes, parta uictoria, & rebus iam extra periculum poſitis.* 46. 414
Iniuria *accepta, quòd ſit unica & ſola cauſa iuſta ad inferendum bellum.* 13. 390
Iniuria *quælibet, & quantauis, quòd non ſufficiat ad bellum inferendum.* 14. 391
Iure *diuino quòd nullus alius de numero Chriſtianorum præter fœminas excluditur à poteſtate eccleſiaſtica, ſiue ordinis ſiue iuriſdictionis.* 6. 144
Inuaſus *à latrone, aut inimico, an poſſit repercutere inuaſorem, ſi poſſit fugiendo euadere.* 4. 384
Ius *conueniendi an ſatis ſit ad matrimonij eſſentiam.* 3. 430

L

Lex *aliqua etiam poſitiua, quòd poſſet eſſe in eccleſia, & fortè aliquæ tales ſunt, in quibus expediret, ut nunquam diſpenſaretur.* 9. 244
Lex *diuina quòd ſicut habet uim obligandi ad culpam, ita & lex humana.* 17. 200

Lex

Lex humana & diuina in quo differant, & in quo etiam conueniant. 16. 198
Legis ratione ceſſante, an ceſſet obligatio. 22. 208
Leges ciuiles an obligent legislatores, & maximè reges. 21. 206
Leges humanæ quando obligent ad mortale, & quando ad ueniale, qualiter dignoſci poterit. 19. 203
Legum humanarum transgreſſores, ad quam culpã obligentur, ad mortalẽ, an ad uenialem ſolum. 18. 202
Libertas, quòd non ſit minor in regali principatu, quã in ariſtocratico, & democratico. 11. 191
Liberi, ſi apud Indos naſcantur ex parentibus Hiſpanis illic domicilium habentibus, et uelint eſſe ciues, q. non poßint arceri uel à ciuitate, uel à cõmodo aliorũ ciuium, oſtẽditur. 5. 357

M

Matrimonij conſenſus qualis ſit, inquiritur. 8. 444
Matrimonij uinculum, quomodo ex lege naturali aut diuina non contrahatur, niſi coniugum ipſorum conſenſu, licet Deus ſine dubio, nullo conſenſu uiri & fœminæ interpoſito, conſtituere poßit. 6. 435
Matrimonium, quòd nulla authoritate humana poſſit conſtitui, niſi conſenſu contrahentium, probatur. 7. 440
Matrimonium quantum ad ſui eſſentiam quid ſit. 5. 434
Matrimonium quid ſit. 1. 418
Matrimonij quotuplex finis. 2. 429
Matrimonium ſi quis deceptus contrahat, an teneat. 19. 452
Militibus, an liceat ciuitatem permittere in prædam. Et quomodo non ſit illicitum, ſed & neceſſarium. 52. 419
Militibus, quòd non liceat prædas agere, aut incendia facere ſine authoritate, aliàs tenerentur ad reſtitutionem. 53. 420
Mobilia omnia quomodo iure gẽtium fiant occupantis

tis, etiam ſi excedant compenſationem damnorum. 51. 143
Monachæ an non teneantur obedire Abbatiſſæ. 5.143
Monarchia, ſiue regia poteſtas, quòd non ſolùm iuſta ſit, & legitima, ſed quòd reges etiam à iure diuino & naturali habeant poteſtatem, & non ab ipſa republica, aut prorſus ab hominibus. 8.186
Mulieres, quòd nec ſacerdotes eſſe poßint, nec aliquẽ ordinem aut poteſtatem eccleſiaſticam habere, quæ ſit de iure diuino. 3.140

O

Obſides, qui uel tempore induciarum, uel peracto bello ab hoſtibus recipiuntur, utrum interfici poſſint, ſi hoſtes fidem frangerent, & conuentis non ſtarent. 43.413
Occupare quòd liceat ab hoſtibus, & tenere arcem aliquam, aut ciuitatem pro paranda ſecuritate, & uitando periculo, aut pro defenſione, & ut tollatur ab hoſtibus occaſio nocendi, &c. 55.420
Occupare quòd liceat, & tenere agrum, arces, & oppida hoſtium quantũ neceſſarium fuerit ad damnorum illatorum compenſationem. 54.420

P

Papa an & quando eſſet audiendus rege contradicente, & quando non, in his quæ ad aliquam legem ciuilem, aut adminiſtrationem tẽporalem attinent. 14.86
Papa, an ſit orbis Dominus. 2.68
Papa in quo genere decretorum aut canonum nihil poßit immutare diſpenſando, & multo minus abgando. 1.216
Papæ mandatum, aut diſpenſatio, quòd nõ ſemper obliget ſubditos ad parendum. 18.166
Papæ mandatis, an liceat reſiſtere per appellationem ad futurũ concilium. 21.272
Papa non obſtante decreto irritante

irritante concilij, quòd poſſet diſpenſare in ſtatutis eius.5.236

Papa quid poßit, aut quid non poßit, &c. quòd non ſpectet ad ſubditos illud determinare, ut examinare, probatur.17.265.

Papa, quòd nullam poteſtatem temporalem habeat in barbaros Indos, *neque in alios infideles.30.327*

Papa quòd non ſit dominus ciuilis, aut temporalis totius orbis, loquendo propriè de dominio, & poteſtate ciuili.27.322.

Papæ, quod non liceat diſpenſare in legibus, & decretis conciliorum pro ſuo arbitrio, & ſine cauſa rationabili, etiam ubi nihil continent iuris diuini.7.239

Papa, quòd potuerit negotiũ cõuerſionis Indorum *barbarorũ ſolis* Hiſpanis *demandare, & omnibus alijs nõ ſolùm prædicationem, ſed etiam commercium interdicere.10.363*

Papa, quòd non habeat poteſtatem deponendi principem ſecularem, etiam ex iuſta cauſa ratione authoritatis temporalis.6.76

Papa, quòd non habeat confirmare, nec poßit infirmare leges ciuiles.7.76

Papa, quòd habeat poteſtatem temporalem in ordine ad ſpiritualia.29.324

Papa, quòd poßit diſpenſare in legibus, & ſtatutis concilij generalis.2.930

Papa, quòd in ordine ad finem ſpiritualem habeat amplißimam poteſtatem temporalem ſupra omnes principes, & reges, & imperatorem.12.82

Papa, quòd non habeat iudicare, ſaltem uia ordinaria, de cauſis principum, aut regnorum titulis, nec poteſt ad eum ppellaari in cauſis ciuilibus.5.74

Papa, quòd diſpenſando in legibus, & decretis, tam conciliorũ, quàm aliorum pontificum, poßit errare, & grauiter peccare.6.239

Papa, quòd multo minus poteſt abrogare ſine cauſa rationabili decreta cõcilij, quàm

quàm in eis diſpenſare.8.242

Papa quòd non deberet ægre ferre, ſed potius gaudere, quòd fieret aliquod decretum à concilio, quo caueretur, ut in aliqua lege eccleſiaſtica nunquam diſpenſaretur.20.271

Papa ſicut peccaret diſpenſans cõtra decretum concilij, quòd ita etiam peccaret petẽs diſpenſationem, & utens illa, oſtenditur.15.262

Papa ſi diſpenſaret, in quo caſu ſubditi non tenerentur parere diſpenſationi.19.270

Papa ſi facta declaratione, & decreto à concilio, contrarium mandaret, quid agendum.23.275

Perſonæ aliquæ ex hoc, quòd in Leuitico ſint prohibitæ contrahere, quòd non ſit argumentum illas tempore legis euãgelicæ iure diuino eſſe prohibitas.3.467

Perſonæ aliquæ ex hoc, quòd iure diuino prohibeantur contrahere, quòd nõ ſufficienter probetur ſi cõtrahant, matrimonium eſſe nullum & irritum.2.465

Perſonæ quæ ſint prohibitæ à matrimonio iure diuino, quòd terminari non poſſit niſi ratione naturali, hoc eſt, ex morali philoſophia, & propoſitionibus cognitis ex lumine naturali.4.470

Peccatum mortale, quòd non impediat dominium ciuile, & uerum dominium.6.298.

Petrus, quòd inter Apoſtolos omnes fuerit authoritate, & poteſtate primus & princeps, cum ſũmma ſupra totam eccleſiam poteſtate.11.150

Petrus beatus, quòd potuerit eligere, & deſignare ſucceſſorem, qui, eo defuncto, ſine alia electione eſſet ſummus Pontifex.23.264

Petrus beatus, quòd uel ſolus, uel cum alijs Apoſtolis potuerit conſtituere formam, & rationem, qua poſt obitum eligeretur ei ſucceſſor.22.263

Petri

Petri ſucceſſores, quòd potuerunt, & poſſunt pro ſuo arbitrio epiſcopos creare in ſingulis prouincijs, & quaſcunq; leges de hac re prius latas tollere, & nouas condere, prouincias diſtinguere, & omnia ad hoc ſpectantia pro ſuo iudicio, & poteſtate facere 30.270

Petro Apoſtolorum principe defuncto, quòd aliquis ei ſucceſſerit cum ſimili & authoritate, & poteſtate iuriſdictionis in totum orbem. 17.158

Petro mortuo, quòd eccleſia habeat poteſtatem ſubrogandi, & inſtituendi alium loco illius, etiam ſi Petrus nihil de hoc prius conſtituiſſet. 18.160

Pontificis diſpēſationes, quòd ſint in duplici differentia, & quæ ſint. 16.264

Pontificis mandatis reſiſtere & non parere, quòd non uideatur permittendū cuicunque priuato ſua authoritate, etiam ſi huiusmodi mādata eſſēt contra determinationem cōcilij. 22.276

Poteſtas ad quid conſtituatur in republica. 4.18

Poteſtas aliqua ſpiritualis q̃ potuerit eſſe in ſtatu innocentiæ. 1.53

Poteſtatis ciuilis & eccleſiaſticæ differentia. 2.48

Poteſtas ciuilis, quòd aliquo modo ſubiecta ſit, non poteſtati temporali ſummi pontificis, ſed poteſtati ſpirituali. 10.78

Poteſtas ciuilis, quòd non ſit ſubiecta poteſtati temporali Papæ tanquam domino temporali. 4.73

Poteſtas eccleſiaſtica, an ſit per ſe in tota eccleſia. 1.108

Poteſtas eccleſiaſtica, & ſpiritualis tota, quæ nunc reſidet in eccleſia, quòd ſit de iure diuino poſitiuo mediatè uel immediatè. 4.50

Poteſtas eccleſiaſtica, quòd immediatè ſit in concilio, & etiam ratio totius. Et multa de poteſtate cōcilij. 6.122

Poteſtas eccleſiaſtica, quòd ſit duplex. Et de earum ef-

ſectibus. Et quomodo non nulli hæreticorũ ab utraq; claue tollunt omnem effectum merè ſpiritualẽ.2..8
Poteſtas eccleſiaſtica, quòd quantum ad aliquam poteſtatem ſui habuerit ortũ à iure naturali, uel poſitiuo.3.48
Poteſtas eccleſiaſtica, quòd ſit uerè & ſimpliciter cauſa alicuius effectus ſpiritualis.1.28
Poteſtas eccleſiaſtica quòd non ſolùm fuerit in Apoſtolis, ſed etiam in alijs.13.153
Poteſtas eccleſiaſtica quo iure ſit introducta.1.47
Poteſtas eccleſiaſtica ſiue ordinis, ſiue iuriſdictionis, quòd tota fuerit in Petro Apoſtolo. 7.145
Poteſtas eccleſiaſtica, ſiue ſpiritualis quomodo poßit eſſe in tota eccleſia, oſtenditur. 2.110
Poteſtas gubernandi quòd ſcientiam exigat.9.29
Poteſtas merè temporalis, quòd nulla ſit in papa, uidelicet quæ ad finem ordinetur temporalem. 8.76
Poteſtas omnis ordinis & iuriſdictionis, quæ prius erat in Chriſti Apoſtolis, quòd illis defunctis perſeuerauerit in eccleſia, probatur. 14.154
Poteſtas omnis ſeu publica, ſeu priuata qua reſpublica ſecularis adminiſtratur, quòd non ſolum iuſta & legitima ſit, ſed ita Deũ actorem habeat, ut nec orbis totius conſenſu tolli, aut abrogari poßit, oſtenditur.1.175
Poteſtas omnis ſpiritualis quæ fuit in lege naturæ, licet potuerit eſſe ſolùm authoritate humana, quòd tamen ueriſimile ſit uel quòd ex ſpeciali reuelatione diuina, uel inſtinctu & motione diuina fuerit conſtituta authoritas aliqua, & poteſtas ſpiritualis, & aliqua ſacrificia & ſacramenta, & aliæ cæremoniæ ſpectantes ad cultum diuinum, & ad ſalutem ſpiritualem animarum.3.56
Poteſtas ordinis in eccleſia, quòd tota deriuata ſit, &

pendeat immediatè ab epiſcopis.16 155
Poteſtas, quòd ſit duplex, publica, & priuata. 2.175
Poteſtas regia quamuis contineat omnem poteſtatem ciuilem, q; tamen non habeat authoritatē ad cultū diuinum, & actiones ſpirituales, oſtenditur.10.20
Poteſtas ſpiritualis, quæ fuit in ueteri teſtamento, quòd tota expirauerit, & antiquata fuerit in lege euangelica, nec amplius perſeuerauerit. Et quòd ſacerdotes noui teſtamēti non ſint ſucceſſores illorū, ſed omnino ſit noua poteſtas.7.61
Poteſtas ſpiritualis, quòd ſtatim poſt peccatum fuerit in lege naturæ. 2.55
Poteſtas ſpiritualis, quòd ſit præſtantior, & eminĕtior, poteſtate temporali, oſtenditur.1.67
Poteſtas ſpiritualis, quòd fuerit aliqua in lege ſcripta, probatur. 4.57
Poteſtas ſpiritualis tota, quæ fuit in ueteri lege, quomodo primo & ſolum in tribu leuitica fuerit. 3.110
Poteſtas ſpiritualis tota, quæ fuit in ueteri lege, quòd fuerit de iure diuino poſitiuo.5.50
Poteſtas temporalis, & ciuilis, quòd ſit integra apud paganos. 8.19
Poteſtas temporalis in ſummo pontifice, qualiter intelligatur. 13.81
Poteſtas temporalis, quòd non dependeat à ſpirituali omnino eo modo, quo ars, ſiue facultas inferior dependet à ſuperiori.9.77
Poteſtas temporalis quòd nō dependeat à ſummo pontifice, ſicut aliæ poteſtates ſpirituales inferiores, &c. 3.71
Poteſtas uere, & propriè ſpiritualis, qualis nunc eſt in eccleſia, quæ uocatur poteſtas eccleſiaſtica, quòd nec primo, nec per ſe, imò nullo modo ſit immediatè in tota eccleſia uniuerſali eo modo, quo poteſtas ciuilis eſt in republica.4.113
Poteſtas utraq;, ordinis ſcilicet, & iuriſdictionis, quòd habeat uerū effectum ſpiritualem

tualem, probatur. 3. 30
Poteſtatis ciuilis cauſa efficiens quæ. 6. 182
Poteſtatis ciuilis finis quis ſit. 3. 178
Poteſtatis publicæ ſecularis tres cauſæ explicantur. 10. 190
Poteſtatis ſpiritualis teſtimonia ex ſcripturis recenſentur. 12. 22
Poteſtatem eccleſiaſticam aliquam, quòd nullus alius à Chriſto uideatur accepiſſe præter ſacros Apoſtolos. 121. 152
Poteſtatem òmnem, quam Apoſtoli habuerunt, quòd receperint immediatè à Chriſto, probatur. 9. 147
Poteſtatem totam in ueteri lege iure diuino inſtitutã, quòd potuerit Iſraëliticus populus ſua authoritate inſtituere, etiam ſi à Deo inſtituta non fuiſſet. 6. 62
Poteſtates qui potius appellentur, ab authore recenſentur. 2. 17
Poteſtates, quibus infidelium reſpublicæ gubernantur, an ſint legitimæ. Vel, an inter paganos ſint legitimi principes, & magiſtratus. 9. 190
Præcepta parentum, quòd eodemmodo obligent, ſicut leges ciuiles. Et idem de præceptis meritorum in uxores. 24. 209
Prætores, & magiſtratus omnes citra Principem, q; grauiter errent, & peccent, iudicia exercentes cõtra priuilegia clericorũ quãuis pernicioſorũ. 9. 106
Princeps iuſti belli recuperatis rebus ab hoſtibus, quid ulterius poſſit facere. 18. 393
Princeps, quòd eãdem authoritatem habeat ad indicendum & inferendũ bellum, ſicut reſpublica. 6. 387
Princeps, ſiue ſubditus, qui ex ignorantia ſequutus eſt bellum iniuſtum, ſi poſtea conſtiterit ei de iniuſtitia belli, an teneatur reſtituere. 33. 404
Principis gloria propria, aut aliud cõmodum, quòd non ſit belli iuſta cauſa. 12. 390

Prin

Principi iuſti belli, quòd liceat parta uictoria, recuperatis rebus, ac pace etiã & ſecuritate habita, uindicare iniuriam ab hoſtibus acceptã, et animaduertere in hoſtes, & punire illos p iniurijs illatis. 19. 394

Principes Chriſtiani, quòd non poßint, etiã authoritate Papæ, coërcere Barbaros à peccatis contra legem naturæ, nec ratione illorum eos punire. 40. 344

Principes hoſtium an liceat deponere, & nouos ponere & conſtituere, uel ſibi principatũm reſtituere. Et quomodo non paßim, et ex quacunq; cauſa belli iuſti hoc liceat facere. 58. 422

Principes hoſtium quando legitimè poſſent deponi, oſtenditur. 59. 423.

Principum leges, & conſtitutiones quomodo obligẽt in foro conſcientiæ. Et quid de præceptis parentum in filios, & maritorum in uxores. 15. 196

Puer an poßit eſſe dominus ante uſum rationis. 21. 307

R

Reguli, ſiue Principes, qui non præſunt reipub. perfectè, ſed ſunt partes alterius reipub. quòd non poßint bellum inferre, aut gerere. Et quid dicendum de ciuitatibus. 9. 388

Remedia duo efficacia ad remißionem peccatorum à Deo in eccleſia relicta. 6. 37

Reſpublica quælibet, quòd habeat authoritatem indicendi, & inferendi bellum. 5. 386

Reſpublica quid eſt & quis propriè dicatur Princeps. 7. 387

Reſpublica, quòd tota poßit puniri licitè pro peccato regis. 12. 192

Reſpublica unde habeat poteſtatem ciuilem. Et de cauſa materiali eiuſdem poteſtatis. Et penes quem iure naturali & diuino reſideat. 7. 183

Reipublicæ ſicut maior pars regem ſupra totam Rempublic. conſtituere poteſt, alijs inuitis: quòd ita pars maior

maior Chriſtianorum, reliquis etiam renitentibus monarcham unum creare iure poßit, cui omnes principes & prouinciæ parere teneantur. 14.193

Reſpublicæ, aut principes plures, ſi habeant unum communem dominum, aut principem, an poßint per ſe inferre bellum ſine authoritate ſuperioris principis. 8.388

Rex ſi uellet non obligare ad culpam, an poſſet. 20.:06

S

Sacerdotes ueteris legis, an haberent poteſtatem ferendi leges, & præcepta faciendi obligantia in foro animæ. 6.59

Sedes Apoſtolica in quocunque caſu uacaret manēdo in ſolo iure diuino, ad quē ſpectaret electio. 21.:62

Senatores reguli, & uniuerſaliter omnes qui admittuntur, uel uocati, uel etiā ultro uenientes ad conſilium publicum, uel regis, quòd teneātur iniuſti belli cauſam examinare. 24.397

Spoliare an liceat innocentes inter hoſtes. Et quibus rebus ſint ſpoliādi. 39.410

Subditi ſi habeant conſcientiam de iniuſtitia belli, ꝙ non liceat illis ſequi bellum, ſiue errent, ſiue non. 23.397

Subditi, an teneantur examinare cauſam belli. Et quo modo ſi ſubdito conſtet de iniuſtitia belli, non liceat ei militare, etiam ſi Princeps impediret. 22.396

Subditis quòd non ſolum liceat in bello defenſiuo in re dubia ſequi principem ſuum in bellum, ſed etiam in bello offenſiuo. 31.402

Subditos militantes quando non excuſaret ignorantia de iuſtitia belli. 26.358

Summus Pontifex, dato quòd haberet poteſtatem ſecularem in mundo, quòd nō poſſet eam dare principibus ſecularibus 28.3:4

Summus pontifex, quòd non ſolum poßit diſpenſare in ſtatutis conciliorum, ſed in totum, & aliquando abrogare talem legem, uel ſtat

ſtatutum.4.293

T

Tributa an liceat uictis hoſtibus imponere.57.422

Tyrannorum leges an obligent.23.290

V

Vitæ quòd ſint duæ, una terrena, altera ſpiritualis. Et quomodo humana ſocietas non poßit ſine utraq; manere.5.18

INDEX TOMI SECVNDI.

*

A

ABſtinere perpetuò à certo genere alimentorum, etiam in extrema neceßitate, utrum ſit laudabile Cartuſienſi, quòd etiā ſecluſo ſcandalo non uideatur illicitum in extrema neceßitate abſtinere à carnibus.8.85

Accipere aliquid pro ſepultura, an ſit licitum, & quando.10.235

Accipiens aliquid temporale ratione contractus ſimoniaci, an teneatur reſtituere quicquid ſimoniacè accepit.1.221

Actus intenſior, quòd non augeat habitum per totā ſuam latitudinem, ſed ſolum ſecundum exceſſum quem habet ſupra habitū, probatur.3.8.

Actus intenſior habitu, an augeat habitum ſecundum ſuam totam latitudinem, an ſolùm ſecundum exceſſum, quem habebat ſupra habitum.2.7

Actus quilibet meritorius, quòd augeat gratiam ſecundum totam ſuam latitudinem, & non ſolum ſecundum exceſſum ſupra habitum.4.15

Agentia plura, quòd nunquā producant maius lumen, uel calorem in primo puncto ſuæ ſphæræ, uel actiuitatis, quam produceret unum illorum, quòd

maximum eſt. 9.22
Alimentis inſalubribus & nocuis uitam reddere breuiorem, quòd non liceat, neque tamen uti tenetur optimis. 34. 148
Animam ponere pro amicis licet ſit ſtultitia huius mũdi, quòd tamen ſit ſapientia apud Deum. 27.143
An licitũ ſit dare aliquid tẽporale pro ſpirituali. 1.157
Animæ defunctorũ, maximè quæ ſunt è numero damnatorum, an ſe miſceant artibus & operibus magicis. 17. 286
Appetitus ſenſitiuus, quòd poßit eſſe cauſa priuationis uſus rationis. 12. 337
Appetitus ſenſitiuus, quòd poßit eße cauſa priuationis uſus rationis. 12.339
Auxiliari quòd liceat amico etiam cum quantocunque uitæ diſcrimine. Et quid dicendũ de uxore, quæ etiam cum magno periculo marito peſte laboranti adſideret. 31. 145

B

Beneficiũ adeptus, qui quidem non dederat pecuniã epiſcopo, ſed alius pro eo, ipſo ignorante, an teneatur reſtituere. 8. 233
Beneficium habens, cui per aliquod tempus miniſtrauit, quòd licitè poßit authoritate papæ concedere beneficio, retenta certa penſione ſuper beneficium & ſine quocunq; onerali officio ſpirituali. 49. 215
Beneficium ſi quis contulit, aut permutauit pro penſione, etiam authoritate apoſtolica, an talis penſio poßit uendi, aut pecunia redimi, dubitatur. 53. 218
Beneficium ſi quis conferat cõſanguineo aliàs idoneo, quantumcunque motus à conſanguinitate, quòd nõ peccet mortaliter. 28. 192
Beneficium ſimoniacè acquiſitum, an ſit reſtitutioni obnoxium de iure diuino. 5.228
Beneficia conferre propter preces principaliter, an ſit ſimonia. 30. 193
Brutus, Cato, Decius & alij innum

innumeri, qui ſibi mortem conſciuerunt, utrum excuſationem habebunt, eo quòd putabant in hoc ſe fortiter & laudabiliter agere. Et quid de Samſone, Raſia, & Saule. 37.150

C.

Carnium uſus, utrum ante diluuiū eſſet conceſſus. 3.64

Carnibus humanis an ueſci liceat. 5.70

Carnibus ueſci humanis, an in extrema neceſsitate liceat. 6.75

Cartuſienſi an liceret in caſu neceſsitatis extremæ carnes comedere. 10.92

Charitas an augeatur per quemlibet charitatis actū. Et quomodo de hoc tres opiniones recitantur. 1.5

Charitatis per quemlibet actum quantumuis remiſſum, quòd mereatur quis, & habebit maiorem gloriam. 11.28

Charitas, quòd non augeatur per totā latitudinē actus, ſed ſolùm ſecundum exceſſum actus ſupra habitum. 5.15

Charitas, quòd nunquam ſit æqualis gratiæ, ſaltem in adulto. 6.15

Charitas quomodo dupliciter diminuatur. Vno modo per peccatum ueniale, alio modo per mortale. 20.41

Charitas, uel gratia, an per peccatum ueniale diminuatur. 21.41

Charitas per quemlibet actum quantumuis remiſſum, quòd augeatur gratia. 12.30

Charitas, ſi per actum remiſſum non augetur charitas ſtatim, quòd uoluntarium uideatur dicere, quòd augeatur in fine uitæ. 13.31

Cibi, aut alimenti nullum genus fuiſſe, aut eſſe prohibitum homini iure naturali, oſtenditur. 2.55

Clerico utrum liceat ſuas locare operas in adminiſtratione ſpiritualium. 19.240

Collatio ſpiritualis ratione conſanguinitatis an ſit ſimonia, 26.191

Commendæ, quòd pro beneficio commutari non poſ-

ſint

ſint, etiam ex authoritate Papæ.46.212
Condimentis, & artificio, an liceat uti ad edendum cibos ſuauiores.4.70
Conferre beneficium intuitu conſanguinitatis, quòd nõ ſit ſimoniacum.27.192
Conferre ſpiritualia ad captandum quodcunq; commodum non ſpirituale, ſiue digno, ſiue indigno, quòd ſit illicitum.31.195
Conferre ſpiritualia ad captandum quodcunq; commodũ non ſpirituale, quomodo ignorat author an hoc ſit mortale, ſi aliàs collatio fiat digno.32.196
Conferre ſpiritualia ad captandum quodcunq; commodum non ſpirituale; quomodo ſi fiat digno, nõ putat hoc peccatum eſſe propriè ſimoniam author.33.196
Contractus aliquis, qui non nunc eſt ſimoniacus, an ſit uel poßit iure poſitiuo fieri ſimoniacus.13.174
Contrahentes cum Papa, an ſint ſimoniaci, aut incurrant pœnam iuris.4.194

D

Dæmon malus, an ſit operum magicorum author, uel an referenda ſint potius in bonos angelos, uel in ipſum Deum omnipotentem. Et an omnino ſint dæmones.10.269
Dæmon ſuperior, an & quomodo poßit inferiorem dæmonem tenere alligatum annulo, aut imagini. 31.306
Dæmones quòd angelis cogi poßint, & aliquando cogantur.22.296
Dæmones eſſe, quòd etiam ſtando in recta, et legitima Philoſophia, nullo modo ſit negandum.11.271
Dæmones, et magi, quòd uirtute dæmonũ poßint mouere, & transferre corpora de loco ad locum.33.308
Dæmones, et magi, quòd uirtute dæmonis non poßint immediatè imprimere in rebus naturalibus, & materialibus aliquã formam, ut calorẽ, frigus, morbum. aut ſanitatem.35.312

Dæm

Dæmones, quòd cogi poſſint aliquando, et cogantur ab hominibus. 21.296

Dæmones ſuperiores, quòd poſſint cogere inferiores. 30.304

Dæmones ſuperiores, an habeāt aliquam poteſtatem in inferiores. 29.303

Dæmones ut uirtute diuina coërceantur, aut angelica, quod multùm refert, quibus uerbis, aut ſignis homines utantur. 23.297

Damnato ad mortem quòd non liceat ſe fame interficere. 28.144.

Damnato ad mortem quòd liceat fugere, & non mortem expectare. 29.144

Damnato ad mortem per cicutæ ſeu ueneni hauſtum, quòd ſibi liceat illud haurire, nec uidetur ad eius mortem cooperari. 30.144

Dare pecuniam, ut ab officio non deponatur, an ſit ſimoniacum. 15.239

Defectus, & imperfectio, uel priuatio uſus rationis, unde ſemper, uel ex maiori parte proueniat. 11.337

Deliberatio prima, quòd ſit ex cauſis non naturalibus uel prorſus extrinſecis, puta uel à Deo, uel ab angelo. 21.348

Deliberans primo, quòd non habeat in ſua poteſtate prius deliberaſſe. 22.350

Deliberans primò, quòd non tenebatur prius deliberaſſe. 5.350

Deliberans primò, quòd potuit primò deliberaſſe. 23.350

Deliberatio, quod non poſſit cadere ſub præcepto. 24.350

Deus an naturas rerum immutare potuerit, uel ab initio alias facere, quàm nunc ſunt. 4.116

Deus quòd naturas rerum mutare non poſſit, ab authore probari uidetur. 5.117

Deus quòd creauerit hominem ſine inclinatione mala, qua appetitus inclinat ad malum. 8.121

Deus quòd dederit appetitui naturalem inclinationem ut obediret uolūtati. 9.121

Deus quòd ſolus ſit uitæ & mortis

mortis

mortis dominus, nõ homo, qui quantum ad hoc, eſt peculiariter ſeruus Dei, *unde occidere ſeipſum, eſt* Deo *iniuriam facere.23.138*

D*eus ſuppoſito quòd nõ poſſit rerũ naturas mutare, quomodo fecerit hominẽ cum naturali inclinatione ad malum.6.120*

D*eum antequam cognoſcat quis, aut poßit cognoſcere, quòd poteſt peccare.*

D*iſpoſitio qualitatum naturaliũ, quòd nulla ſine ſpeciebus ſenſibilibus ſit ſufficiens ad uſum ranionis.14. 342*

D*octorem nõ habens extrinſecum, quomodo uideatur pro tempore poſſe habere de* Deo *ignorãtiam inuincibilem.3.355.*

E

E*ccleſiaſtici liber an deberet recipi inter Canonicas ſcripturas, quomodo in eccleſia dubitatum fuerit, & quid tenendum.1.322*

E*ducatio docta, & inſtructio, quòd multum faciat, ut aliquis perueniat ad uſum rationis.15.342*

E*mptio, aut uenditio eorum, quæ iure poſitiuo ſunt ſpiritualia, quòd ſit iure diuino prohibita.15.175*

E*mptio, & uenditio rerum ſpiritualiũ quòd nõ ſolùm ſit ſimoniaca, ſed omnino diſpenſatio, & permutatio non gratuita.8.162*

E*mptio, aut uenditio, quòd non ſolùm ex intentione apud idololotras fuerit crimen ſimoniæ uerum, ſed etiam ex obiecto.21.187*

G

G*loria, quòd reſpondeat gratiæ, & non charitati.7.15*

H

H*abitus data opinione quòd non augeatur per actum remiſſum, an plures actus remiſßi poßint augere habitum, uel etiã unus actus continuatus poßit æquiualere in merito uni actui intenſo.* Et *de triplici iſtius quæſtionis opinione.15.33*

H*abitus in augmento, an habeatur reſpectus nõ ad intenſiorem actus gradualem*

lem meritorij, ſed ad quantitatem meriti.14.31
Habitus, *quòd ſine dubio augeatur, quandocunq; peruenitur ad meritũ æquale cum actu intenſo, ſiue per multiplicationẽ, ſiue per intenſionem.19.37*
Homicidium *de iure naturali & diuino permiſſum, quibus ſit commiſſum.19.130*
Homo *ad cognoſcẽdum quòd* Deus *eſt, ſaltem ſine doctore extrinſeco, quòd indigeat non paruo tempore etiam poſt capacitatem ad percipiendum diſciplinas.2.354*
Homo *cùm omnis primũ ad uſum rationis peruenerit, etiam ſi* Deũ *neq; cognoſcat, neq; poßit cognoſcere, quòd poteſt bene moraliter agere.7.363*
Homo *in* Barbaria *educatus, ſine inſtructione, & mentione deitatis, & religionis, an cum primũ peruenit ad uſum rationis, poſſit* Deum *cognoſcere.1.353*
Homicidium *omne ex intentione, quòd præcepto de nõ occidendo eſt prohibitũ ſeu publicæ, aut priuatæ perſonæ, præter quàm id, quod reip. aut publicis magiſtratibus, & principatibus fuerit cõmißũ. 20.130*
Homini *omni ad uſum rationis peruenienti, an pateat aditus ad ſalutẽ, & uitam æternam.2.324*
Homo, *quòd in multis caſibus quamuis licitis uijs poßit uitam ſeruare, quomodo tamen nõ teneatur.24.139*
Homo, *quòd non inclinetur ad diligẽdum ſe plus quàm* Deum, *uel proprium bonum plus quàm commune.10.121*
Homo, *quòd ſemper teneatur defendere uitam proximi. etiam quandocunque licet, quòd non ſit exploratum.25.141*

I

Inclinatio *hominis quamuis ſit ad malum, quòd tamen nõ ſit mala, malitia morali, quandiu manet intra terminos appetitus.7.120*
Inclinatio *hominis, quatenus homo eſt, quòd ſit bona,*

na,& quòd ad nullum malum, aut uirtuti contrariũ inclinet, argumentis probatur. 3.107

Inſtans primum, uel tempus uſus rationis, in quo quis primo deliberat actu, quòd non ſit in quo poteſt primò deliberare. Et multa de uſu rationis. 27.351

Interficere ſeipſum, quòd ſemper ſit impium, oſtenditur. Et multa de inclinatione naturali, an ſit ſemper prona ad malum. 2.102

Interficere ſeipſum quare nõ liceat. 21.231

Interficere licebat adulterã, aut furem in lege Moyſi, quod et licuit ante legem, & licet in lege euangelica. 14.128

.L

Legans monaſterio perpetuò mille aureos ut faciat ſacrum perpetuò: hæres dicit, Ego dabo beneficium ſimplex huius miſſæ, et dimittatis legatum, an hoc ſit licitum, & fieri poßit ſine ſimonia 13.138

Legis diuinæ duplex conſideratio. 10.375

Liberum arbitriũ aut uſum rationis habere, quòd non ſit idẽ, quod habere actus intellectus, & uoluntatis. 4.316

Liberũ arbitriũ habere, q̃ ſit idẽ, quod eſſe dominũ ſuarum operationum. 6.333

Liberum arbitrium habere, aut uſum rationis, quòd non uideatur idem, quod poſſe agere, & non agere poſitis requiſitis ad agendum ad ſenſum, in quo cõmuniter doctores capiunt. 5.328

Liberum arbitriũ, quòd duo requirat, & quomodo ſecundum poteſt eſſe ſine primo, & poſito primo, ponitur ſecundum. 7.335

Locare operas in adminiſtratione ſpiritualium, quòd non plus liceat, quàm ipſa ſpiritualia, neq; licet aliquid recipere pro labore ſpirituali magis, quàm pro ipſo ſpirituali. 20 43

Lumẽ productum quòd nunquam ſit maius, quàm ſit lumen in maximo luminoſo.

noſo.10.22

M

Magia aliqua, quòd dici poſſit naturalis, & ſine commercio alicuius ſubſtantiæ ſpiritualis.7.263

Magia ars an omnino ſit, hoc eſt, an inter mortales ſit ars, uel facultas aliqua ad uidendnm, & faciēdum opera illa mirabilia, quæ de magis ſcribuntur, & circunferuntur.1.251

Magica ars alia, præter naturalē, quæ non uiribus & cauſis naturalibus cōſtet, ſed poteſtate aliqua, et uirtute immateriali, & ſeparata nititur, ꝙ non ſit dubiū quin reperiatur.9.267

Magiæ ſtudioſi qui fuerint, recenſetur.8.266

Magi, an uirtute dæmonū poſſint corpora localiter trāſmutare, hoc eſt, per multa terrarū ſpatia, ſumma (ut ferunt) celeritate.31.307

Magi, an poßint cogere dæmones pro ſuo arbitrio. 20.294

Magi, an poßint miracula facere.18.288

Magi an poßint pro ſuo arbitrio immutare corpora, alterādo ſecundū qualitates, immittendo, & contrà ſanitatē præſtando.34.311

Magi, quòd aliquando poſſint cogere dæmones.25.298

Magi, ꝙ in ſuis operationibus nōnunquā utantur facultate ſolū naturali.15.80

Magi, quòd nihil operentur, aut poteſtate diuina, aut angelica.14.279

Magi, ꝙ non poßint miracula facere, ꝑbatur.19.291

Magi quomodo poßint dæmones cogere, & non alio modo.26.299

Magi, quō habentes fœdus cū aliquo dæmone principali, poſſunt cogere inferiores dæmones, nō aūt ipſum principalem dæmonem. Et quid ſi non habeant tale fœdus.27.299

Magorū facta licet nonnulla fiant ſolum per illuſionē, & præſtigia ſenſuū, quòd tamen quædam in re, & ſecundum exiſtentiā fiant, oſtenditur.5.256

Magorum mirabilia opera, an ſint omnia opera naturalia

turalia, hoc eſt, ex cauſis merè naturalibus, & non dependentia à ſubſtantijs ſeparatis.6.260

Magorum operationes ſupra facultatem naturalem, quòd malorum dæmonum poteſtate, & uirtute fiant.16.281

Magorum opera, quòd non omnia ſint uana, & conficta.3.255

Magorum tota opera, & efficacia in quo fundetur. 28.300

Magica ars, eſto quòd ſit alicuius efficaciæ, an tota eius referatur circa illuſionem ſenſuum, & imaginationis, ita quòd ex parte rei nullus ſequatur effectus, nec ſint entia uera, et naturalia, quæ à magicis fiunt, ſed ſolùm præſtigiū & illuſio oculorum.4.266

Magicorum opera, et mirabilia quæ referūtur, quòd eorum plurima ſint falſa, conficta, & ex hominum uanitate credita.2.254

Mediatores, qui pro alijs cōtractus conſtituunt ſimoniacos, quas incurrant pœnas.24.138

Meritum, quòd nullo modo proportionetur intentioni.16.35

Meritum quòd non duplicetur, niſi ſit magna continuatio & perſeuerantia in actu.18.37

Meritum, quòd non ſolum proportionetur intētioni, ſed quòd nec magna multitudo actuum remiſſorum æquiualeat uni actui intenſo, uel perfecto.17.35

Mortem ſibi cōſciſcere, quomodo ſicut ſemper impiū, ita & mortem non ſolum patienter, ſed liberè etiam ſubire, quòd plerunq; conſilium, nonnunquam præceptum ſit.1.101

N

Nauigare, & artem militarem exercere etiam cum magno uitæ periculo ſeruatis circunſtantijs (quæ magis & utplurimū contingunt) q, liceat.32.146

O

Obiectum uoluntatis, quòd non ſit ſolum uerum bonum.

*num.*22.135

Occidere hominem reipub. nociuum ex intentione, q; ſtando in iure diuino & naturali liceat.18.129

Occidi quomodo dupliciter poteſt homo, ſcilicet ex intentione, & præter intentionem.17.129

Opera aliqua quòd fiant à magis, quæ nullo modo fiunt per gratias, & econtrariò. 13.278

Opera eadem, uel ſimilia, quòd fiant per artes magicas, & per gratias gratis datas.12.277

Opiniones ſecunda & tertia de augmento charitatis, in quo differāt à prima. 8.17

P

Panem quòd liceat alteri cedere cum certa pernicie propriæ uitæ.25.142

Papa quòd det clerico penſionem aliquam in alieno beneficio, ſolùm quia ſit clericus, quòd non uideatur irrationabile. 51.217

Papa, quòd in ſimonia, quæ eſt iuris diuinis, æquè, uel grauius poßit eſſe ſimoniacus, ſicut alius homo. 39.202

Papa, quòd non poßit uendere ſine uitio ſimoniæ ex quacunque cauſa quodcunque beneficium eccleſiaſticum.44.208

Papa, quòd non poßit dare alicui penſionem aliquam ſuper beneficio eccleſiaſtico, qui nullum miniſterium neq; temporale, neq; ſpirituale confčrat in eccleſia, uel alio pio titulo. 50. 216

Papa quomodo ſi alicui iuſto uel iniuſto titulo concedat penſionem ſine obligatione ad aliquod miniſterium ſpirituale, neque ratione alicuius tituli ſpiritualis, quòd talis penſio ſit merè temporalis. Et quomodo uendere talem penſionem, aut redimere pretio quolibet temporali, nō ſit ſimoniacum. 52.217

Peccatum ueniale quòd nullum poßit tollere gratiā, dato quòd quilibet tollat partem gratiæ.22.44

Pecunia ex contractu ſimoniaco

*niaco acquiſita, cui debeat reſtitui.*6.231

Penſio, *quæ aßignatur alicui ſuper beneficium alterius ratione alicuius miniſterij ſpiritualis, quòd licita eſt, & honeſta.*48.214

Penſio *quæcunq;, quam* Papa *imponet, uel ex officio ſuo, uel ad alterius ſupplicationem, modò non ſit cauſa permutationis, & ſine obligatione ad aliquod officium, uel miniſterium ſpirituale, quòd poßit uendi, & ſine ſimonia redimi.* Et *an talis penſionarius teneatur ad officiũ canonicum.* 54.219

Pontifices *parati ad dãdum beneficia cõſanguineis ſine deliberatione, quòd peccent mortaliter.* 29.193

Præbendæ *omnes militares, quas commendas uocant, quòd authoritate* Papæ *poßint uendi pro tẽporali ſine uitio ſimoniæ.*45.212

Præceptum *de non occidendo, quòd ſit iuris naturalis, & non poſitiui, ſicut etiã alia præcepta* Decalogi *ſecũdum authorẽ.*12.128

Præceptum *de nõ occidendo, q̃ ſemper fuerit æquale & ante legem, & in lege, & tempore* Euangelij.13.128

Præcepto *de non occidendo, quòd non magis prohibeatur homicidium authoritate publica, quàm priuata.* 16. 129

Præcepto *hoc*, Non occides, *quomodo prohibeatur omne homicidium, quòd ſtando in lege naturæ ſola eſt malum, & irrationabile.*14.118

Præcepto, Non occides, *quid & qualiter homicidium prohibeatur.* Et *de triplici opiniõe ibi recitata.*11.125

Præſtare *obſequium pontifici, ut illa ratione poſſet conſequi beneficium, an, & quando eſſet ſimoniacum.*37.201

R

Ratio *quòd nuſquam ſit, nec unquam fuerit*, nec erit, *ubi non ſit notitia de* Deo *probabilis, & cui omnes teneantur rationabiliter credere.*4.356

Rationis ad uſum perueniẽs, qui nec Deum cognoſcit, nec poteſt cognoſcere, an talis poßit peccare. 8.366

Rationis ad uſum quilibet perueniens, quòd non teneatur ſe conuertere in Deum explicitè, diſtinctè, & formaliter. 12.388

Rationis ad uſum quilibet perueniens, quòd ad actũ aliquem teneatur ſtatim. 13.290

Rationis ad uſum quilibet perueniẽs, quòd teneatur ſe conuertere in bonum eo modo, quo tunc poteſt, id eſt conformiter ad cognitionẽ, quam habet. 14.392

Rationis ad uſum quòd quis poßit uenire, & pro aliquo tempore non habere notitiam Dei. 5.859

Rationis ad uſum ueniens, etiam ſi Deum non cognoſcat, an talis poßit bene moraliter agere. 6.359

Rationis uſus primũ inſtans, quid ſit, uel quid uocetur. Et quomodo deliberatio non poßit eſſe libera, id eſt, quòd ſit in poteſtate hominis deliberare, & non deliberare. 20.348

Rationis uſum an poßit aliquis habere circa aliquam materiam, uel obiectum, et non cir.a aliud, utpote circa materiam iuſtitiæ, & non circa materiam temperantiæ, ut ſit capax rationis ad deliberãdum, & iudicandum an ſit iurandum, uel nocendum alicui, & non ſit capax ad conſultandũ, de fornicatione ſed habeat ſe ad illam tanquam puerum. 16.344

Rationis uſum an poßit habere quis ad peccandum uenialiter prius, quàm ad peccandum mortaliter. 11.380

Rationis uſum habere, quid ſit. 3.326

Rationis uſum habere ſufficientem circa artes, qui nõ habeat circa materiam moralem, quòd uideatur poßibile. 17.344

Rationis uſum habere ſufficientem circa artes, qui non habeat circa materiã moralem, licet ſit poßibile,

le, quòd tamen uideatur multum difficile, uel nunquām contingere.18.344

Rationis uſum habere circa aliquam materiam moralem, & non circa omnes, putatur impoßibile ab authore.19.345

Rationis uſum quòd unus homo habeat, & alius non, unde proueniat.8.336

Rationis uſum, quòd unus homo habeat, & alius nō, poßit immediatè ex parte intellectus, & uoluntatis prouenire.9.337

Rationis uſum quòd unus habeat, & alius non, quòd talis differentia non proueniat ex aliquo habitu à natura concreato, uel in intellectu, uel in uoluntate, qui ſolum ſit in uno, & non in alio, uel in puero, & in adulto.10.337

Recentiorum dictum, quòd detur tempus induciarum, in quo aliquis poteſt deliberare, quòd ſit uanum. 26.350

Religionem ſi quis ingrediatur, an ille, qui eum recipit, poßit pro ingreſſu aliquid recipere.12.237

Reſtitutio pecuniæ acquiſitæ per ſimoniam, quòd non ſit de iure diuino.4.226

Reſtitutionem qui bona fide fecit dando pauperibus, uel illi, à quo accepit, an teneat factum. 7.233

S

Sacrificare homines Deo, ut faciunt barbari, quòd ſit & iure diuino, & naturali prohibitum.7.79

Sepulturæ ius priuatum an poßit quis obtinere, & quomodo. 11.237

Simonia aliqua, quòd ſit omnino præcisè de iure poſitiuo.16.175

Simonia an contingat circa penſiones. 47.213

Simonia an ſit aliqua circa ea quæ ſunt uerè ſpiritualia, & ſecundum ſe & de iure poſitiuo. Et quomodo contractus aliquis, uel permutatio ſpiritualis ſecundum ſe de iure poſitiuo ſit ſimoniaca.17.176

Simonia omnis an ſit iure diuino prohibita, & an aliqua

qua ſit ſolùm iure poſitiuo.12.172

Simonia, quomodo fortè eſſet, ſi preces, fauor, uel laus, & amicitia deducerentur in pactum.35.198

Simonia, quomodo eſſet, ſi fauor, uel preces, uel laus reſoluerentur tanquam pretium in aliquod temporale.34.198

Simonia, quòd ſit diuino iure prohibita.10.170

Simonia, quòd ſit illicita. 9. 170

Simonia, quòd ſit iure naturali prohibita.11.171

Simonia, quòd in beneficijs uniuerſaliter ſit de iure poſitiuo, & quomodo Papa poßit ea uendere ſine rationabili cauſa, & ſine uitio ſimoniæ, uel ex rationabili cauſa, & ſine peccato.42.205

Simonia, quòd non committatur nec circa ſcientiam, aut doctrinam, nec circa aliud ſpirituale à ſpirituali creato.5.163

Simoniæ crimen, an inter paganos, & idololatras eſſe potuerit.20.187

Simoniæ definitio. Et *quid ſit. Et unde ſit dicta ſimonia. 2.159*

Simoniæ in definitione, quid per emptionem, & uenditionem intelligitur.7.168

Simoniæ peccatum quòd in lege naturæ & potuerit eſſe, aut fuerit.19.186

Simoniæ obiectū circa quod uerſetur.3.160

Simoniæ peccatum, quòd in lege ſcripta et potuit eſſe, & fuit.18.185

Simoniacus an poßit eſſe ſummus pontifex.38.202

Simoniacus an ſit is, qui timore, cōſanguinitate, precibus, & fauore, aut obſequio adminiſtrat ſpiritualia.22.188

Simoniacus an de iure naturali et diuino teneatur reſtituere, an de ſolo poſitiuo.3.222

Simoniaci pœna quæ ſit.16. 239

Simoniacum quòd ſit, conferre officium eccleſiaſticum pro obſequio, quum tale obſequium eſt pecunia

*** a eſt

æſtimabile, ita quòd tandem reſoluitur in commodum temporale. Et quid ſi non adſit pactum expreſſum, uel tacitum.36.199
Simoniacum quòd nõ ſit conferre ſpirituale ſine reſpectu ad commodum, uel incommodum, timore indignationis.23.189
Simoniacum utrum ſit ſperare beneficium ſpirituale ex officio temporali. 40. 204
Simoniacè conſecutus beneficium eccleſiaſticũ, quòd nihil iuris acqrat in illo, neq; faciat fructus ſuos, ſed teneatur reſignare.2.222
Spirituale dare digno ex timore mali temporalis, ut uitæ, aut exilij, aut carceris, dummodo hoc non redundet in aliquod commodum temporale, uel ſit ex pacto, aut aliquo modo per modum pretij, quòd non uideatur eſſe malum. 25.190
Spirituale dare ex timore alicui digno, quòd uideatur non eſſe malum.24.189
Spirituale, quòd in hoc propoſito uocetur donum Spiritus ſancti.6.166.
Spirituale quid dicatur in materia ſimoniatica.4.161
Spiritualia promittere, an ſit ſimonia.41.205
Spiritualia, quòd ſint aliqua iure poſitiuo. Et quæ ſint. 14.174

T

Titulus triplex recipiendi temporalia mediantibus ſpiritualibus deſcribitur. 18.240
Temporale eſto, quòd non poßit aliquis recipere pro ſpiritualibus titulo emptionis & uenditionis, an aliquo titulo ſpirituali poßint eſſe media ad aliquod temporale.17.239

V

Vendere Canonicatum ſimplicem, quòd nõ minus ſit ſimonia, quàm uendere beneficium cum cura animarum.43.207
Verba nulla, nec exorciſmi, quòd non habeant efficaciam infallibilem ad cogendum dæmones, & arcendũ illos,

illos, ita ut ſemper ſortiantur effectum ſuum.24.298
Vitam per abſtinentiam ex intẽtione reddere breuiorem, quòd non liceat.12.95
Vitam quantum quis per alimenta poßit protelare, ꝙ non teneatur.13.96
Vitam reddere breuiorẽ per abſtinentiam, utrum liceat.11.95
Vitæ conſeruandæ ratione quòd non ſint omnia media adhibenda, ſed ſolum illa, quæ ad hoc ſunt de ſe & ordinata, & congrua. 35.148
Vita quòd non ſit in diſcrimine pro bonis temporalibus ponenda, inter quæ gloria, honor, & fama reponuntur. 36.149
Vitam abbreuiare quòd nullo modo liceat, etſi non teneatur omnia media licita etiam facere, ut ſibi uitam reddat longiorem.33.147
Vitam ſuam propriam quòd quilibet teneatur conſeruare per alimentum. probatur.1.51
Vſum rationis poſſe tolli per habitus exiſtentes in uoluntate, puta ex odio, uel amore uoluntatis, quòd ſit probabile, poſita etiam omnimoda rectitudine ex parte ſenſitiua.13.340
Vti alimẽtis, quibus uita breuior reddatur, quando non eſſet peccatum.14.96
Vti quis ſingulari inedia, & cibo nocuo, quando non excuſaretur à mortali peccato.15.97

FINIS.

1017980